

วารสาร

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

JOURNAL OF HUMANNITIES AND SOCIAL SCIENCES SURIN RAJABHAT UNIVERSITY

ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม) ประจำปี 2562
VOL.21 No.2 (July - December) 2019

ISSN (Print) 1905 – 551X
ISSN (Online) 2672 – 9849

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

FACULTY OF HUMANNITIES AND SOCIAL SCIENCES SURIN RAJABHAT UNIVERSITY

กำหนดเผยแพร่ :

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

JOURNAL OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES SURIN RAJABHAT UNIVERSITY

ISSN (Print) : 1905 – 551X ISSN (Online) : 2672-9849

มีกำหนดเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน) / ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม)

วัตถุประสงค์ :

ส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคม และการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

เงื่อนไขการตีพิมพ์ :

ทุกบทความที่ตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อยสองท่าน (Double-Blind Peer Review) ทศนะ และข้อคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้ เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

คณะกรรมการที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง สุขทอง

รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ มีกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พนธ์ รัตนรวมการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สารภี วรรณตรง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณินนิตย์ ไสยโสภณ

อาจารย์ ดร.อัครพร สุขทอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

บรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน

ผู้ช่วยบรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม

กองบรรณาธิการ :

อาจารย์ ดร.อภิชาติ แสงอัมพร

อาจารย์ ดร.สิริพัฒน์ ลาภจิตร

อาจารย์ ดร.วิโรจน์ ทองปลิว

รองศาสตราจารย์ ดร.จินนวัตร ปะโคทั้ง

รองศาสตราจารย์ ดร.สมมาตร ผลเกิด

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

รองศาสตราจารย์ สมหมาย ชินนาค

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กานต์ เนตรกลาง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลับกรองภายนอก

ศาสตราจารย์ ดร.สุวิทย์ ชีรสาคัด

รองศาสตราจารย์ ดร.สัมพันธ์ มุลสาร

รองศาสตราจารย์ ดร.จิณณวัตร ปะโคทั้ง

รองศาสตราจารย์ ดร.สมมาตร ผลเกิด

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์

รองศาสตราจารย์ ดร.เอกพงษ์ วงศ์คำจันทร์

รองศาสตราจารย์ ดร.จิตติ กิตติเลิศไพศาล

รองศาสตราจารย์ สมหมาย ชินนาค

รองศาสตราจารย์ บุญยัง หมั่นดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปวีณา คำพุกกะ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวินนท์ เนื่อไม้หอม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิ่งแก้ว ปะติตั้งไข

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญวรัตน์ แจ่มใส

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปอง สุวรรณภูมิ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญยแสนอ ตริวิเศษ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กานต์ เนตรกลาง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พชรวิทย์ จันทร์ศิริ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอมอร แสนภูวา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพลินพิศ ธรรมรัตน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุขุมวิทย์ ไสยโสภณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริเพ็ญ อุตไพบูลย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีระศักดิ์ วรรณตร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ ปัญญาแก้ว

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ ด้านประดิษฐ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระชัย ยศโสธร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โชติ บศิริรัฐ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธาดรี มหันตรัตน์

อาจารย์ ดร.อนุรัตน์ อนันทนาธร

อาจารย์ ดร.จักรพันธ์ ชัดชุมแสง

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

นักวิชาการอิสระ

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

อาจารย์ ดร.ปรารถนา แซ่เอ็ง
อาจารย์ สุรศักดิ์ ชะมารัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

เลขานุการ : นางปิยนุช ผมพันธ์

ผู้ช่วยเลขานุการ : นางสาวกตพร ศรีโกตะเพชร

ศิลปกรรม : นายอนันต์ แสงวงมี / นายณัฐนันท์ แสงสว่าง / นายพัทธ์ สุทธิประภา

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ : นางนุตสรา มิ่งมงคล / นางสาวศศิธร จันครา / นางสาวอุษณีย์ จะมัวดี

สำนักงาน : กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ อาคาร 38 ชั้น 1

เลขที่ 186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์ – ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000

โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369, 082-7553460

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru>

E-mail : jhssrru@sr.ru.ac.th

จัดพิมพ์โดย : ร้านพีดีไซน์ 172/1 ถนนเทศบาล 4 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000

Periodicity :

JOURNAL OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES SURIN RAJABHAT UNIVERSITY

ISSN (Print) : 1905 – 551X ISSN (Online) : 2672-9849

Two issues per year (January-June and July-December)

Objective :

To promote and encourage lecturers, academicians, students and other interested people to have the opportunity to disseminate academic works and research works in humanities and social sciences and related fields including political science, public administration, law, sociology, economics, social development and education. In addition, the analytical studies presenting the problem solution to society.

Publishing Conditions :

All published articles must be reviewed by at least two peer reviewers (Double-Blind Peer Review). The views and opinions of any articles in this journal are belonging to each author without responsibilities of editorial board.

Editorial Advisor :

President of Surin Rajabhat University

Vice President of Surin Rajabhat University

Asst. Prof. Dr. Chalong Sukthong

Assoc. Prof. Dr. Phaithoon Meekuson

Asst. Prof. Tanon Ratanaruamkarn

Assoc. Prof. Dr. Saraphi Wantrong

Asst. Prof. Dr. Kanuengnit Saiyasophon

Dr. Atchara Sukthong

Surin Rajabhat University

Expert for Faculty of Humanities and Social Sciences

Rajamangala University of Technology Isan, Surin Campus

Surin Rajabhat University

Surin Rajabhat University

Surin Rajabhat University

Managing Editor : Asst. Prof. Dr. Jirayu Supsin**Assistant Editor :** Asst. Prof. Dr. Wanchai Suktam**Editorial Board :**

Dr. Aphichart Sangamporn

Dr. Siriphat Lapchit

Dr. Wirot Thongplew

Assoc. Prof. Dr. Jinnawat Pakotang

Assoc. Prof. Dr. Sommart Phonkerd

Assoc. Prof. Dr. Sanya Kenaphoom

Assoc. Prof. Sommai Chinnak

Asst. Prof. Dr. Kant Netklang

Asst. Prof. Dr. Akkarapon Nuemaihom

Asst. Prof. Dr. Wasan Panyagaew

Asst. Prof. Dr. Anuwat Krasung

Asst. Prof. Dr. Thanwarut Jamsai

Dr. Jaggapan Cadchumsang

Mr. Surasak Chamaram

Surin Rajabhat University, Thailand

Surin Rajabhat University, Thailand

Surin Rajabhat University, Thailand

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand

Buriram Rajabhat University, Thailand

Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand

Ubon Ratchathani University, Thailand

Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Thailand

Buriram Rajabhat University, Thailand

Chiang Mai University, Thailand

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Sisaket Rajabhat University, Thailand

Khon kaen University, Thailand

Roi Et Rajabhat University, Thailand

Peer Reviewers :**Internal Peer Reviewers :**

Assoc. Prof. Dr. Saraphi Wantrong

Asst. Prof. Dr. Chalong Sukthong

Assoc. Prof. Thongchai Wongsena

Asst. Prof. Dr. Kanuengnit Saiyasophon

Asst. Prof. Dr. Wiset Chinnawong

Surin Rajabhat University, Thailand

Surin Rajabhat University, Thailand

Surin Rajabhat University, Thailand

Surin Rajabhat University, Thailand

Surin Rajabhat University, Thailand

Asst. Prof. Dr. Suwanna Ruttanathummatee	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Jirayu Supsin	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Santhana Goonrat	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Prateep Khaeram	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Kritsada Pinsri	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Urai Jantamattukarn	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Theerawat Purateeranrath	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Saranpat Sripen	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Suthat Kongsup	Surin Rajabhat University , Thailand
Dr. Atchara Sukthong	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Aphichart Sangamporn	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Damkeng Tothong	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Itthiwat Srisombat	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Chatree Ketphonthong	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Jirawan Yookasem	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Wasanchai Gargkeow	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Benchawan Wongsawadee	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Pana Jindasri	Surin Rajabhat University, Thailand

External Peer Reviewers :

Prof. Dr. Suwit Theerasasawat	Khon kaen University, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Summana Moolsarn	Ubon Ratchathani University, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Jinnawat Pakotang	Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Sommart Phonkerd	Buriram Rajabhat University, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Sanya Kenaphoom	Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Phakdee Phosing	Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Akekapong Wongkamjan	Sisaket Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Jitti Kittilertpaisan	Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand
Assoc. Prof. Sommai Chinnak	Ubon Ratchathani University, Thailand
Assoc. Prof. Boonyoung Mundee	Independent Scholar, Thailand
Asst. Prof. Dr. Paweena Khampukka	Ubon Ratchathani University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Akkarapon Nuemaihom	Buriram Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Kingkaew Patitungkho	Buriram Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Thanwarut Jamsai	Sisaket Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Sompong Suwannaphuma	Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Bunsanoe Triwiset	Buriram Rajabhat University, Thailand

Asst. Prof. Dr. Kant Netklang	Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Patcharawit Jansirisi	Maha Sarakham University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Emon Saenphuwa	Sisaket Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Ploenpit Thummarat	Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Sukhumwit Saiyasophon	Khon kaen University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Siripen Attapaiboon	Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Peerasak Worachat	Maha Sarakham University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Wasan Panyagaew	Chiang Mai University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Anuwat Krasung	Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Busakorn Watthanabut	Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Thailand
Asst. Prof. Dr. Pramote Danpradit	Maha Sarakham University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Weerachai Yossothorn	Buriram Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Chot Bodeerat	Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Thatri Mahantararat	Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand
Dr. Anurat Anantanatom	Burapha University, Thailand
Dr. Jaggapan Cadchumsang	Khon kaen University, Thailand
Dr. Prathana Sae-ung	Nakhon Pathom Rajabhat University, Thailand
Mr. Surasak Chamaram	Roi Et Rajabhat University, Thailand

Secretary : Mrs. Piyanut Phomphan

Assistant Secretary : Miss Phataphon Srigotapet

Journal Design and Artworks: Mr. Anan Sawaengmee / Mr. Nattanan Saengsawang / Mr. Phat Sutthiprapha

Public Relations: Mrs. Nutsara Mingmongkol / Miss Sasithon Jankra / Miss Utsanee Jamuadee

Office : Editorial Board, Journal of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University
 Dean Office, Faculty of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University
 Building 38 1st Floor, 186 Moo 1, Surin – Prasat Rd., Nok Mueang, Muang Surin, Surin, Thailand 32000
 Tel./Fax: (+66) 044-513369, 082-7553460
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssru>
 E-mail : jhssru@sru.ac.th

Published by: P.P.Design Shop 172/1 Thetsaban 4 Rd., Nai Mueang, Muang Surin, Surin, Thailand 32000

บทบรรณาธิการ (Editorial)

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เป็นวารสารทางวิชาการที่ได้รับการพิจารณาคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index : TCI) โดยจัดกลุ่มคุณภาพวารสาร เป็นวารสารกลุ่มที่ 1 และจะถูกคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล ASEAN Citation Index (ACI) ต่อไป ซึ่งวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มีรูปแบบการตีพิมพ์ฉบับพิมพ์ ISSN 1905-551X (Print) ตั้งแต่ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2554 และได้เริ่มจัดทำในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ISSN 2672-9849 (Online) ตั้งแต่ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2562 เพื่อยุติการพัฒนาคูณภาพวารสารและยกระดับขึ้นสู่ฐานข้อมูลสากล ทั้งนี้ ช่องทางการนำส่งบทความเพื่อพิจารณาเผยแพร่ นั้น สามารถนำส่งบทความออนไลน์ได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru> ซึ่งเป็นระบบการบริหารงานวารสารออนไลน์ด้วยงานระบบ ThaiJo2.0

โดยบทความในวารสารฉบับนี้มีผู้นิพนธ์มาจากหลากหลายหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก ซึ่งผลงานทางวิชาการดังกล่าวทางกองบรรณาธิการได้จัดส่งไปให้คณะกรรมการกลั่นกรองบทความทางวิชาการที่มาจากหลากหลายหน่วยงานของแต่ละสาขาเป็นผู้พิจารณาเพื่อคุณสมบัติของบทความ และมอบให้ผู้นิพนธ์นำบทความไปปรับปรุงแก้ไขเป็นการเรียบเรียงแล้วก่อนการตีพิมพ์ตามกติกาและรูปแบบการตีพิมพ์เผยแพร่ สำหรับเนื้อหาของวารสารฉบับนี้ถือได้ว่ามีความโดดเด่นที่เน้นกระบวนการวิจัยที่เข้มข้น ประกอบไปด้วยจำนวนบทความรวม 25 บทความ โดยแบ่งเป็นบทความวิจัย 21 บทความ และบทความวิชาการ 4 บทความ ซึ่งบทความโดยภาพรวมหลักเป็นการพัฒนาจากงานวิจัยที่ศึกษากรณีเฉพาะที่แต่ละบทความได้เน้นกระบวนการวิจัยเชิงลึกในหลายรูปแบบทั้งในรูปแบบของการสนทนากลุ่ม การสอบถาม และการสัมภาษณ์ ประกอบกับบทความส่วนใหญ่แสดงถึงการทำงานร่วมกันของผู้นิพนธ์ในลักษณะทีมงาน ทำให้บทความมีความละเอียดรอบคอบถี่ถ้วน มีการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะได้อย่างสมบูรณ์น่าสนใจ

ขอขอบคุณคณาจารย์ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปทุกท่านที่ให้ความสนใจร่วมส่งบทความเผยแพร่ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ และขอขอบคุณกองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลั่นกรองบทความทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน

บรรณาธิการ

สารบัญ (Content)

	หน้า (Page)
กองบรรณาธิการ (Editorial Board)	I
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ (Peer Reviewers)	II
บทบรรณาธิการ (Editorial)	VIII
บทความวิจัย (Research Articles)	
การวิจัยและการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์โดย บูรณาการแนวคิดการนำตนเองร่วมกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เพื่อส่งเสริม ความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนและการรับรู้ความสามารถของตนเอง Research and Development of an Instructional Model for Pre-Service Teacher Majoring In Mathematics Based on Self – Directed Learning Approach Integrated with Constructivist Theory to Enhance Lesson Design Ability and Self-Efficacy ประวิษฐา สร้อยจิตร, จันทพร พรหมมาศ และเด่นชัย ปราบจันดี Pradidchaya Soijit, Chanphorn Prommas and Denchai Prabjandee	1
การเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตจังหวัดภาคกลาง Effective Enhancement of Tourism Development in District Central Province ฤกษ์เชาว์ นันทสุดแสง Kritchouw Nanthasudsawaeng	13
รูปแบบการส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสะง่า จังหวัดศรีสะเกษ A Model of Promoting Border Trade between Thailand and Cambodia in the area of Chong Sa-ngam Srisaket Province บัณฑิต เพ็ญบุญ, จิตรกร โพธิ์งาม และกิตติรัตน์ สีหพันธ์ Bundit Permboon, Jitrakorn Po-ngam and Kitirat Sihaban	27
รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการบริการเพื่อ สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย Causal Relationship Model of Factors Affecting Service Quality to Create a Competitive Advantage of Thai Massage Business in Thailand ธนาพร วิมลชัยฤกษ์, เขมิกา แสนโสม และนิศารัตน์ โชติเชย Thanwaporn Wimonchaileuk, Kemika Sansom and Nisarart Chotechoei	45

สารบัญ (Content)

หน้า
(Page)

การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนหลังจากการรวมโรงเรียนขนาดเล็กเข้าด้วยกัน An Assessment of Student Learning After a Merging of Small Schools Together สมภพ มาลีแย้ม และเพ็ญณี แन्नรท Sompop Maleeyam and Pennee Narot	63
แนวทางการบริหารจัดการการเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษ Guidelines to Appropriate Agriculture Management of Watershed Area in Sisaket Province ธัญวัฒน์ แจ่มใส Thanwarut Jamsai	79
ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม : ประวัติศาสตร์ เส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และหลักพุทธธรรมในประเทศไทย Cultural Geography: History, Propagation Routes of Buddhism, and Principles of Buddhaddhamma in Thailand ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, ชนิศร์ ชูเลื่อน, พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล, สหัทยา วิเศษ และธนู ศรีทอง Taweesak Tongtip, Chanit Chooluen, Phra Bidega Supot Tapasilo, Sahathaya Viset and Thanoo Sritong	89
การสร้างรูปแบบค่าสีเพื่อคืนสภาพฮูปแต้ม โดยใช้วิธีดิจิทัล คัลเลอร์ไรเซชัน The Color Model Construction for Hoob Tam Restoration by the Digital Colorization Technique วุดินันท์ ส่งเสริม และพงษ์พิพัฒน์ สายทอง Wuttinun Songserm and Pongpipat Saitong	101
การรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ และการสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ ออร์แกนิกของผู้บริโภคในเขต กรุงเทพมหานคร The Perception of Integrated Marketing Communications and E-Word of Mouth Communication Effect on Intention to Purchase Organic Products of Consumers in Bangkok จิราภรณ์ ถึงสุข และวสุธิดา นุริตมนต์ Jiraporn Thuengsuk and Wasutida Nurittamon	113

สารบัญ (Content)

	หน้า (Page)
ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนผลตอบแทนที่มีต่อการตัดสินใจลงทุน ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์	125
The Relation between ratio of return on investment decisions of companies listed on the Stock Exchange of Thailand	
จรรุวรรณ เอกสะพัง, ณฐภศา เดชานุเบกษา และสราดา วงศ์มั่งกร	
Jaruwan Aeksapang, Natapasa Dechanubeksa and Sarada Wongmungkorn	
แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านลาดห้อย กรณีศึกษาป่าชุมชนใช้บ้านลาดห้อย เมืองเซโปน แขวงสหัสวันนะเขต สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว	143
The Participatory Conservation and Restoration Approach of Ban Ladho Community : A Case Study of Forest Community, Ban Ladho Xepon District, Savannakhet Province, Lao People's Democratic Republic	
สุนทร เทพปัญญา	
Sunthorn Thappanya	
การพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” แบบมีส่วนร่วม ชุมชนสู่นวัตกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตระดับประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ	157
The Development of Local Curriculum Innovation Entitled “Pan Din Thin Rak Chaiyaphum” with Community Participation Towards an Innovation on Internet Network in Primary schools in Chaiyaphum Province	
ลักขณา สุกใส และจินตกานต์ สุธรรมดี	
Luckhana Suksai and Jintakarn Suthamdee	
การพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์	169
The Development of Higher Educational Administration Strategic Model for Human Capital Development	
อภิศร ธิช่างทอง และปรีชา วิหคโต	
Apisorn Thichangthong and Preecha Vihokto	

สารบัญ (Content)

	หน้า (Page)
การประยุกต์ใช้สื่อประสมผ่านกระบวนการสังเคราะห์คติพจน์ สุภาษิต คำพังเพย ในวรรณคดีบทละครเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน The Application of Multimedia through Synthesis Proverbial Proverb in Literature of Khun Chang Khun Phaen จำนงค์ จันทร์เขียว, วิจิตรา โพธิสาร และพิชานันท์ สนธิธรรม Jamnong Junkhiew, Wijittra Potisarn and Pischanunt Sonthithum	187
การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์สำหรับ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ The Development of Training Curriculum for Enhancing Teaching Analytical Thinking Skill for Student Teachers at Surindra Rajabhat University กมลรัตน์ วงศ์ถามาตย์, ปริญญา ทองสอน และคมสัน ตรีไพบูลย์ Kamonrat Wongtamart, Parinya Thongsorn and Komsan Treepiboon	201
บทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐม The Role and Potential of Community Organization Council for Community Empowerment: A Case Study of Nakhon Pathom Community Organization Council พีรพัฒน์ พันศิริ Phiraphath Phansiri	215
การพัฒนาแบบวัดความเป็นมิตรสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย The Development of Affection Test of Senior High School Students ณีนนรา ดีสม, ดลดาว วงศ์ธีระธรณ์ และระพีพันธ์ ฉายวิมล Neenara Deesom, Doldao Wongtheerathron and Rapin Chayvimol	229
การพัฒนาสัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์ของนักศึกษาปริญญาตรีด้วยการปรึกษา กลุ่มเชิงบูรณาการทฤษฎี The Development of Students Teachers Relationship of Undergraduate Students Through Theoretical Integrative Group Counseling แจ่มจันทร์ ณ กาฬสินธุ์, สุรินทร์ สุทธิธาทิพย์ และระพีพันธ์ ฉายวิมล Chaemchan Na Kalasin, Surin Suthithatip and Rapin Chayvimol	241

สารบัญ (Content)

	หน้า (Page)
รูปแบบการจัดการแรงงานข้ามชาติของผู้ประกอบการในเขตอีสานตอนล่าง The Pattern of Foreign Workers Management of Entrepreneurship in Lower Northeast ธีรวัตร ภูระธีรานรัชต์ Teerawat Purateeranrat	225
ยุทธศาสตร์ด้านพลังงานไฟฟ้า การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ และทัศนคติของ ประชาชนต่อยุทธศาสตร์ ด้านพลังงานไฟฟ้า กรณีศึกษา 4 แขวงภาคใต้ของ สปป.ลาว Hydropower Strategy, Paradigm Changed and the Attitude of the People to the Hydropower Strategy: a Case Study of 4 Southern Provinces of Lao PDR คำแฝง สุนดาวเฮือง, จิตรกร โพธิ์งาม และนิศานาญ โสภาพล Khamfeng Sondaoheuang, Jitrakorn Po-ngam and Nisanart Sopapol	271
การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครดูแลผู้พิการโดยการมี ส่วนร่วม The Curriculum development, strengthen and develop volunteer participation by people with disabilities เดือนเพ็ญพร ชัยภักดี และธัญรัศม์ ภูงศ์ชัย Duanpenporn Chaipugdee and Tanyarat Puchungchai	291
บทความวิชาการ (Academic Articles)	
การศึกษาสถานะสงฆ์ของศรีลังกาสมัยอาณาจักรดัมพเดนิยะ Buddhist Monastic Education of Sri Lanka in Dambadeniya Period พระมหาพจน์ สุวโจ, พระมหาถนอม อานนโท และพระมหาประเสริฐ สุขเมธ Phramaha Phocana Sucavo, Phramaha Thanorm Arnando and Phramaha Prasert Sumetho	307
ยางพารากับวาทกรรมการสร้างชาติและความทันสมัยของ สปป.ลาว ภายใต้บริบทการเปลี่ยนผ่านจากรัฐสังคมนิยมไปสู่รัฐหลังสังคมนิยม Rubber and the National Construction Discourse and Modernization of Laos PDR under the Context of the Transition from a Socialist State to a Post-Socialist State สมหมาย ชินนาค และกาญจนา ชินนาค Sommai Chinnak and Kanjana Chinnak	323

สารบัญ (Content)

	หน้า (Page)
รัฐศาสตร์กับความมั่นคงของการเมืองไทย	347
Political Science and Political Stability in Thailand	
ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์	
Thirapat Serirangsan	
การปรับตัวของผู้ค้าตลาดสดอีสาน ช่วงทศวรรษ 2500-ปัจจุบัน	365
Isaan Fresh-food Market Petty Traders' Adaptation to New Competitive Situation	
from the 2500's to Present	
สุวิทย์ ธีรศาสตร์	
Suwit Theerasasawat	
ภาคผนวก (Appendix)	
ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	379
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	
หลักเกณฑ์การเสนอบทความและคำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์	380
ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	
แบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์	394
ลงวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	
ใบตอบรับการเป็นสมาชิกวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	395
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	

การวิจัยและการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครู
คณิตศาสตร์โดยบูรณาการแนวทางการนำตนเองร่วมกับทฤษฎีคอนสตรัคติ
วิสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน
และการรับรู้ความสามารถของตนเอง

Research and Development of an Instructional Model
for Pre - Service Teacher Majoring In Mathematics Based
on Self – Directed Learning Approach Integrated with
Constructivist Theory to Enhance Lesson Design Ability
and Self-Efficacy

ประวิษฐา สร้อยจิตร¹ จันทพร พรหมมาศ² และเด่นชัย ปราบจันดี³
Pradidchaya Soijit¹, Chanphorn Prommas² and Denchai Prabjandee³

Received : May 15, 2019; Revised : June 2, 2019; Accepted : June 4, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครูคณิตศาสตร์ โดยบูรณาการแนวทางการนำตนเองร่วมกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบ การเรียนการสอน และการรับรู้ความสามารถของตนเอง และเพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครูคณิตศาสตร์ การวิจัยดำเนินการเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครูคณิตศาสตร์ ระยะที่ 2 ศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาหลักสูตร

¹นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Doctoral Student of Education in Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Burapha University, Thailand; e-mail : zelebaty@hotmail.com

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Faculty of Education, Burapha University, Thailand.

³คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Faculty of Education, Burapha University, Thailand.

ครุศาสตรบัณฑิต สาขาคณิตศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 30 คน ได้จากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ระยะเวลาในการทดลองจำนวน 16 ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวม ได้แก่ แบบวัดความสามารถในการออกแบบการเรียนสอนและแบบวัดการรับรู้ความสามารถของตน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1) รูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน ดังนี้ ขั้นวิเคราะห์ประสบการณ์, ขั้นเรียนรู้ด้วยตนเอง และขั้นสะท้อนความคิด 2) ผลการประเมินผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยในด้านความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นเท่ากับ 3.85 สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยในด้านการรับรู้ความสามารถของตนเองเท่ากับ 4.87 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ (Keywords) : รูปแบบการเรียนการสอน, นักศึกษาครุคณิตศาสตร์, ความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน, การรับรู้ความสามารถของตนเอง, แนวคิดการนำตนเอง, ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์

Abstract

The objectives of this research were to develop the instructional model for education students majoring in Mathematics based on self - directed learning approach integrated with constructivist theory to enhance lesson design ability and self- efficacy and to study the result of using developed instruction model for education students majoring in mathematics based on self-directed learning approach integrated with constructivist theory accordingly. The research was divided into two phases. The first phase focused on the development of the instructional model for education students majoring in Mathematics. The second phase was to study the result of using developed instruction model. The samples of the study were the 30 senior education students majoring in Mathematics in the academic year 2018. The samples of the study were cluster random sampling. The duration of the study was 16 hours. The tools of the study were the lesson design ability evaluation form and the self - efficacy evaluation form. The results of the research revealed that

1) the developed instruction model for education students majoring mathematics was consisted of teaching and learning activity including experiencing analysis; self-learning process and thinking reflection 2) the results of the developed instruction model for education students majoring in mathematics deployment evaluation pointed out that after deployed the developed model, the students had higher mean score of lesson design ability aspects at 3.85 with the statistical significance level of .05 and the mean score of self-efficacy of the students after using the developed instructional model was 4.87 with the significantly higher level of .05.

Keywords : Instruction Model, Education Students Majoring In The Mathematics, Lesson Design Ability, Self-Efficacy, Self-Directed Learning Approach, Constructivist Theory

บทนำ (Introduction)

การจัดการเรียนการสอนในสถาบันผลิตครูเป็นกลไกสำคัญยิ่งในการสร้างนักศึกษาครูให้มีสมรรถนะ ในด้านสติปัญญาบัณฑิตต้องมีความคิด การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีเหตุผล สามารถใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างดี ด้านจิตใจมีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างสม่ำเสมอ มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นแบบอย่างของศิษย์และผู้อื่นได้ มีศรัทธาในการเป็นครู มีจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพครู และสามารถจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาปัญญาจิตใจร่างกายและสังคมของศิษย์คือสามารถเลือกวิธีการสอนและเลือกใช้เครื่องมือการวัดผลตลอดจนประเมินผลการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม (Office of Educational Management Innovation Development, 2008)

ดังที่ กล่าวมานั้น เมื่อนักศึกษาครูสำเร็จการศึกษาออกไปประกอบวิชาชีพเป็นครูใหม่ในสถานศึกษาจะพยายามเรียนรู้เทคนิคการสอน และประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน ครูใหม่ยังขาดความสามารถในการสอน นอกจากนี้ ยังมีผลการศึกษาของผลการวิจัยของ Khaemmanee (2001) ที่ติดตามผลการปฏิรูปการศึกษาเรื่องการพัฒนาระบบการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพของโรงเรียน ซึ่งพบว่า ครูในสถานศึกษาขาดแนวทางและกระบวนการออกแบบการเรียนการสอน ซึ่งส่งผลกระทบต่อครูไม่สามารถเขียนแผนการเรียนการสอนที่ดีได้ ครูยังต้องการความรู้และทักษะในการออกแบบการเรียนการสอนทั้งด้านรูปแบบการเรียนการสอน เทคนิควิธีสอนที่จะนำไปสู่การเขียนแผนการเรียนการสอนที่ดี รวมทั้งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Killen (2003 : 3) ที่พบว่านักศึกษาครูยังไม่สามารถวิเคราะห์ตนเองได้ กลัวความล้มเหลว ขาดความรู้เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสอน ที่หลากหลาย ขาดกรอบแนวคิดที่จะนำไปใช้แก้ปัญหาการสอน

และไม่สามารถวิเคราะห์การออกแบบการเรียนสอน ซึ่งนักศึกษาครูและครูใหม่ไม่เข้าใจทฤษฎีการเรียนรู้ เทคนิคการสอนและปรัชญาการศึกษา ทำให้ไม่สามารถเลือกวิธีสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนได้ รวมทั้งไม่สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีที่เรียนไปสู่การปฏิบัติการสอนจริงในบริบทของห้องเรียน และมีความวิตกกังวลในการจัดเรียนการสอนซึ่งสอดคล้อง ดังที่ Shulman (1986 : 14) ได้อธิบายไว้ว่า ครูจำเป็นต้องมีความรู้ในเนื้อหาผนวกวิธีสอน (Pedagogical Content Knowledge หรือ PCK) ซึ่งเป็นความรู้ที่ครูต้องบูรณาการระหว่างความรู้ในเนื้อหาวิชา และความรู้เกี่ยวกับวิธีสอน เพื่อนำไปใช้ในการสอนที่มีความเฉพาะเจาะจงกับความยากง่าย หรือความซับซ้อนของเนื้อหา ซึ่งสามารถช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหานั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการรับรู้ความสามารถของตนเองเป็นลักษณะส่วนตัวอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อมั่นในตนเองต่อการตัดสินใจต่อพฤติกรรมที่แสดงออก โดยประเมินได้ว่าตนเองประสบความสำเร็จเพียงใด

จากที่กล่าวมาข้างต้น การพัฒนานักศึกษาครู ให้มีความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน จึงเป็นเรื่องที่จำเป็น โดยเฉพาะการเลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาคณิตศาสตร์ ที่เป็นทั้งความรู้เชื่อมโยงและความรู้ กระบวนการ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจนำแนวคิดการนำตนเองมาบูรณาการกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ โดยนำหลักการและกระบวนการที่มี ความเป็นไปได้ นำมาใช้เพื่อพัฒนาความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนของนักศึกษาครูที่ช่วยให้นักศึกษาครูมีความเชื่อมั่นในตนเองก่อนไปประกอบวิชาชีพครูในอนาคต และสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้คณิตศาสตร์อย่างมีคุณภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครูคณิตศาสตร์ โดยบูรณาการแนวคิดการนำตนเองร่วมกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน และการรับรู้ความสามารถของตนเอง
2. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครูคณิตศาสตร์ โดยบูรณาการแนวคิดการนำตนเองร่วมกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน และการรับรู้ความสามารถของตนเอง

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาคณิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 59 คน จำนวน 2 ห้อง

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาคณิตศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2561 ที่ได้จากการสุ่ม แบบกลุ่ม (Cluster random sampling) จำนวน 30 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 การจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนที่บูรณาการแนวคิดการนำตนเองร่วมกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์

3.2 ความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน

3.3 การรับรู้ความสามารถของตนเอง

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่องการวิจัยและพัฒนาการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนคณิตศาสตร์แบบวัดการรับรู้ความสามารถของตน และ แผนการจัดการเรียนการสอน จำนวน 4 แผน 16 ชั่วโมง

5. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย 2 ระยะ ในการรวบรวมข้อมูลมีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์

ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ สำนวญปัญหาการออกแบบการเรียนการสอนของ นักศึกษาคณิตศาสตร์ โดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ ซึ่งเก็บ ข้อมูลจากนักศึกษาคณิตศาสตร์ ชั้นปีที่ 5 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จำนวน 40 คน

2. สันทนากลุ่มแบบไม่เป็นทางการกับอาจารย์รายวิชาการสอนหรืออาจารย์นิเทศ จำนวน 10 คน เพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาของนักศึกษาครูในเรื่องการออกแบบการสอน และการพัฒนานักศึกษาครู สำนวญความคิดเห็นของครูที่เลี้ยงในโรงเรียนที่เป็นสถานปฏิบัติการสอน

เกี่ยวกับความสามารถในการออกแบบการเลือกใช้วิธีสอนและปัญหาของนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ที่ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพรู ในสถานศึกษา ในปีการศึกษา 2560

3. สร้างเครื่องมือวิจัย ซึ่งประกอบด้วยเครื่องมือสำหรับทดลอง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนการสอน และเครื่องมือสำหรับการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบวัดความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน และแบบวัดการรับรู้ความสามารถของตน

4. ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการพัฒนาคูเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของกระบวนการพัฒนารูปแบบ

5. นำแบบวัดความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน และแบบวัดการรับรู้ความสามารถของตน เสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง

ระยะที่ 2 ประเมินผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์

1. ทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบการพัฒนานักศึกษาครุคณิตศาสตร์ โดยนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาคณิตศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 30 คน ที่ได้จากการสุ่ม แบบกลุ่ม (Cluster random sampling) ผู้วิจัยทดลองสอน 4 ชั่วโมง และนำผลการทดลองใช้มาปรับปรุงแผนการเรียนการสอนให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2. เครื่องมือวิจัย สำหรับทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนการสอน จำนวน 4 แผน เวลา 16 ชั่วโมง และเครื่องมือสำหรับการรวบรวมข้อมูล คือ แบบวัดความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนและแบบวัดการรับรู้ความสามารถของตนเอง

3. ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการสอนพัฒนาขึ้นกับกลุ่มตัวอย่าง โดยทดสอบก่อนเรียน (Pretest) ด้วยแบบประเมินความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน และแบบวัดการรับรู้ความสามารถของตน จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการขั้นทดลอง ใช้แผนการจัดการเรียนการสอน 4 แผน จำนวน 16 ชั่วโมง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

6.1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน และค่าเฉลี่ยคะแนนการรับรู้ความสามารถของตน ของนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยวิเคราะห์ การหาค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและร้อยละ ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

6.2 เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน และค่าเฉลี่ยคะแนนการรับรู้ความสามารถของตน ของนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ใช้สถิติ t-test for dependent ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ผลการวิจัย (Research Results)

วิจัยเรื่องการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ โดยบูรณาการแนวความคิดการนำตนเองร่วมกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน และการรับรู้ความสามารถของตนเอง สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ พบว่า

1.1 รูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ ศึกษาที่พัฒนาขึ้น โดยบูรณาการแนวความคิดการนำตนเองร่วมกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

หลักการ

1) เป็นการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ ริเริ่มการเรียนรู้ ทำงานร่วมกันและ ประเมินผลที่เกิดขึ้นการเรียนรู้ของตนเอง มีทักษะการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

2) มีการวิเคราะห์ความต้องการของสิ่งที่จะเรียนรู้ วิธีการเลือกและวิธีการแสวงหา ความรู้ว่าเป็นกระบวนการมีการคิดอย่างมีเหตุและผล

3) มีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นและทักษะการตัดสินใจอย่างอิสระ

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนและการรับรู้ความสามารถของตนเองสำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์

การจัดการเรียนการสอน มี 3 ชั้น ดังนี้

ขั้นวิเคราะห์ประสบการณ์

เป็นขั้นที่ผู้เรียนวินิจฉัย ประสบการณ์ที่มีอยู่ เพื่อประเมินตนเองเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจในการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ โดยผ่านกรณีศึกษา ผู้เรียนมุ่งนำเสนอความรู้และ ประสบการณ์ที่ตนเองเรียนรู้และนำมาใช้ในการออกแบบการเรียนการสอน โดยการอภิปรายร่วมกัน กับสมาชิกในกลุ่ม ผู้สอนต้องกระตุ้นให้ สมาชิกในกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ โต้แย้ง และอภิปรายเพื่อให้ได้ ข้อสรุปร่วมกัน

ขั้นเรียนรู้ด้วยตนเอง

เป็นขั้นที่ผู้เรียน ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระโดยวางแผนและลงมือปฏิบัติ เพื่อเลือกใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหา ในการออกแบบการเรียนการสอน โดยผู้เรียนข้อค้นพบ และวิธีดำเนินงานของตนเองกับผู้อื่น จนนำไปสู่การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ขั้นสะท้อนความคิด

ผู้เรียนนำเสนอผลการศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ความคิดของผู้อื่น ผู้สอน ต้องการเสริมต่อความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการหลากหลาย เช่น การใช้กรณีศึกษา การอภิปราย การบรรยาย ผู้เรียนได้ปรับปรุงเพิ่มเติมความรู้ของตนเองและสามารถนำประยุกต์ใช้ได้

การวัดและประเมินผล โดยวัดความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน และวัดการรับรู้ความสามารถของตนเอง

2. ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ โดยบูรณาการแนวคิด การนำตนเองร่วมกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียน การสอน และการรับรู้ความสามารถของตนเอง พบว่า

2.1 นักศึกษาครุคณิตศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการออกแบบการเรียน การสอน เท่ากับ 3.85 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 นักศึกษาครุคณิตศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ยของการรับรู้ความสามารถของตนเองเท่ากับ 4.87 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ โดยบูรณาการ แนวคิดการนำตนเองร่วมกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบ การเรียนการสอน และการรับรู้ความสามารถของตนเอง สามารถอภิปรายผล ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ ที่พัฒนาขึ้นมีความตรงตาม เนื้อหาและความเหมาะสมตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนอยู่บนพื้นฐานของการศึกษาข้อมูลและแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ 1) ปัญหาการออกแบบการเรียนการสอนของนักศึกษาคณิตศาสตร์ โดยใช้การสอบถามเกี่ยวกับ ปัญหาการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ 2) การออกแบบการสอนคณิตศาสตร์โดยวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน โดยผู้วิจัยวิเคราะห์มาตรฐานวิชาชีพ

ทางการศึกษา กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาวิชา ครุศาสตร์ ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงช่องว่าง ระหว่างความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนของนักศึกษาครูในปัจจุบันและความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนตามมาตรฐานซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ควรได้รับการแก้ไขเนื่องจากส่งผลการทบทวนการเรียนรู้และพฤติกรรมของผู้เรียนโดยตรง 3) บูรณาการแนวทางการนำตนเองร่วมกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำมาเป็นทฤษฎีพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนและแนวทางการจัดกิจกรรม 4) การรับรู้ความสามารถของตนเอง โดยศึกษาความสำคัญ การรับรู้ความสามารถของตนเอง และการวัดการรับรู้ความสามารถของตนเอง เพื่อนำมาใช้ในการออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการในการพัฒนารูปแบบ การเรียนการสอนของ Saylor et al. (1981), Joyce et al. (2004) และ Khaemmanee (2012) ผลการศึกษาข้างต้นได้นำมาพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ โดยบูรณาการแนวทางการนำตนเองร่วมกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน และการรับรู้ความสามารถของตนเอง 2.ผลการประเมินรูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ ปรากฏว่าหลังเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าว นักศึกษาครุคณิตศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งแสดงว่ารูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ ที่พัฒนาขึ้น มีคุณภาพที่สามารถส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน และการรับรู้ความสามารถของตนเองได้ ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า การจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่สัมพันธ์และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน

ในขั้นวิเคราะห์ประสบการณ์เป็นขั้นที่มุ่งให้ผู้เรียนมุ่งนำเสนอความรู้และประสบการณ์ที่ตนเองเรียนรู้และนำมาใช้ในการออกแบบการเรียนการสอนของตน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Jarvis (1983 : 130-156 cited in Watthawong, 2012 : 259-270) ที่เสนอวิธีการสอนโดยใช้ผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลางแบบกลุ่ม (Student-centered group methods) เป็นการสอนที่ผู้ใหญ่มสามารถเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้เป็นการนำประสบการณ์ของนักศึกษาครูมาสู่สถานการณ์การเรียนการสอนด้วยเพื่อน ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ยกตัวอย่าง เช่น การระดมสมอง การโต้วาที การอภิปรายกลุ่ม ซึ่งช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ การทำงานและพัฒนาทักษะทางสังคมของผู้เรียน และ Brooks and Brooks (1999: 99 -116) ที่อธิบายว่า การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เกิดความขัดแย้งทางความคิดเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้อภิปราย แสดงความคิดเห็น

และโต้แย้ง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับเมื่อผู้เรียนได้ ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มได้ร่วมกันวิเคราะห์ จะมีการสะท้อนความคิด อภิปราย และให้เหตุผล ทำให้เกิดขัดแย้ง เพื่อนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ ต่อไป สำหรับขั้นเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นขั้นที่ผู้เรียนนำตนเองได้วางแผนการเรียนการสอนมาใช้ในการ ออกแบบการเรียนการสอน โดยผู้เรียนคือผู้ริเริ่มและเรียนรู้ได้อย่างอิสระผู้เรียนมีโอกาสซักถาม พุดคุย โต้แย้ง อภิปรายร่วมกับผู้เรียน เป็นตามที่ Khaemmanee (2009 : 43) ได้เสนอว่า การจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์จะทำให้ผู้เรียนได้ศึกษา คิด วิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ และสรุปเป็นความรู้ด้วยตนเอง และ Brooks and Brooks (1999 : 99-116) ที่ให้ความเห็นว่า การเรียนการสอนที่ครูใช้ข้อมูลหรือแหล่งข้อมูลจริงช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการออกแบบ การเรียนการสอนได้ ซึ่งสอดคล้อง Knowles (1978, p.31 cited in Watthawong, 2012 : 247-249) ที่ได้อธิบายว่า การให้การศึกษากับผู้ใหญ่ แตกต่างจากเด็กคือผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน และช่วยให้ผู้ใหญ่เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ รวมไปถึงทักษะ พฤติกรรม ค่านิยม และทัศนคติด้วย ซึ่งผู้สอนจะไม่สอนผู้ใหญ่โดยตรงในสิ่งต่าง ๆ แต่ผู้สอนจะช่วยเหลือให้ผู้ใหญ่เรียนรู้และเข้าใจด้วยตนเองได้

ขั้นสะท้อนการคิด เป็นขั้นที่ผู้เรียนนำเสนอสิ่งที่ ได้เรียนรู้เพื่อแลกเปลี่ยนสะท้อนความรู้ ความเข้าใจ จนสามารถสะท้อนผลการเรียนรู้ร่วมกับผู้สอนและผู้เรียนเพื่อนำไปปรับปรุง การออกแบบการเรียนการสอน โดยครูจะเพิ่มเติมในความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ผู้เรียนได้ ทำการศึกษา ออกแบบการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทางหรือปรับปรุงแนวทางในการปฏิบัติ กิจกรรมครั้งต่อไป พร้อมทั้งครูให้ข้อเสนอแนะที่แตกต่างกันออกไปตาม ผลการศึกษาของแต่ละกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถสรุปสร้างความรู้ด้วยตนเอง และ นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ต่อไป สอดคล้อง กับแนวการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน ดังที่ Khaemmanee (2009 : 43) ที่ได้อธิบายว่า ควรให้ผู้เรียนได้สรุปและจัดระเบียบความรู้ ข้อมูล หรือจัดโครงสร้างความรู้ด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 รูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ โดยบูรณาการแนวคิด การนำตนเองร่วมกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้ เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียน ระดับสถาบันผลิตครู ดังนั้น หากผู้สอนจะนำรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าวไปใช้จึงควรพิจารณา เกี่ยวกับสภาพปัญหาภายในมหาวิทยาลัยและพิจารณาเกี่ยวกับการให้ความร่วมมือของสาขาวิชาเพื่อให้

การจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ มีประสิทธิภาพที่ส่งเสริมผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และได้พัฒนาความสามารถ ในออกแบบการเรียนการสอนในรายวิชาอื่นเพิ่มมากขึ้น

1.2 การสร้างเครือข่ายผู้สอนในการแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้สอนด้วยกัน หรือร่วมกันระดมความคิด เพื่อแก้ปัญหาที่พบในชั้นเรียนเป็นจุดเด่นที่น่าจะช่วยยกระดับคุณภาพการเรียน การสอนหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตได้

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับผลการนำรูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ที่พัฒนาขึ้น ไปใช้กับนักศึกษา สาขาอื่นในมหาวิทยาลัย

2.2 ศึกษาและพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ ในหัวข้ออื่น เช่น ความสามารถในการแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคม เป็นต้น

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์ โดยบูรณาการแนวความคิดการนำตนเองร่วมกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ โดยใช้แนวคิดทฤษฎีอื่น ๆ เพื่อให้เกิดทางเลือกอย่างหลากหลายสำหรับการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครุคณิตศาสตร์

เอกสารอ้างอิง (References)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). **แนวทางการดำเนินงานการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2555). **จิตวิทยาเพื่อการอบรมผู้ใหญ่**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิตินา แคมมณี. (2544). **รายงานการวิจัยการพัฒนาระบบการเรียนของโรงเรียน:**

การศึกษาพหุกรณี. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

ทิตินา แคมมณี. (2552). **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Bandura, A. (1986). **Social foundations of thought and action: A social cognitive theory**. New Jersey : Prentice-Hall.

- Bandura, A. (1994). **Self - efficacy: The exercise of control**. USA : W.H. Freeman and Company. 4. 70 - 82.
- Shulman, L. S. (1986). “Those who understand: Knowledge growth in teaching”. **Educational researcher**. 15(2) : 4-14.
- Joyce, B., Weil, M., and Calhoun, E. (2004). **Models of teaching** (7th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Brooks, J. G. and Brooks, M. G. (1993). **The case for constructivist classroom**. Virginia: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Killen, R. (2003). **Becoming a reflective teacher**. In **effective teaching strategies: Lessons from research and practice** (3rd ed.). South Melbourne, Vic.: Thomson Social Science Press.
- Knowles, M.S. (1975). **Self - directed learning: A guide for learners and teachers**. Chicago: Follett Publishing Company.
- Riggs, I. and Enochs. L. (1990). “Towards the development of elementary teacher ‘s science teaching efficacy belief instrument”. **Science Education**. 74 : 625-637

Translated Thai References

- Office of Educational Management Innovation Development (2008). **Guidelines for operation, participation Educational Management**. Bangkok : The Agricultural Cooperative Assembly of Thailand Limited. [In Thai]
- Watthanawong, S. (2012). **Psychology for adult training** . Bangkok: Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Khaemmanee, T. (2001). **Research report on school process development: Multi-case study**. Bangkok : Faculty of Education Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Khaemmanee, T. (2009). Teaching science: knowledge for effective learning process management. 9th Ed. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [In Thai]

การเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตจังหวัดภาคกลาง

Effective Enhancement of Tourism Development in District Central Province

กฤษเชาว์ นันทสุดแสง¹

Kritchouw Nanthasudsawaeng¹

Received : January 25, 2019; Revised : April 28, 2019; Accepted : May 2, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดภาคกลาง 2) เพื่อศึกษาข้อมูลการท่องเที่ยวของจังหวัดภาคกลาง และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการเพิ่มปริมาณจำนวนนักท่องเที่ยว ผลการศึกษาจากการประมวลผลข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในการวิจัยดังกล่าวนี้เป็นการศึกษาจากกลุ่มเป้าหมาย นักท่องเที่ยว ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดภาคกลาง การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากร โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการสุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมด ต้องการระดับเชื่อมั่น 95% และยอมให้คลาดเคลื่อนได้ 5% จะได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 222 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยคือแบบสอบถาม (Check-list) การวิเคราะห์ผลข้อมูลใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติใช้โปรแกรม SPSS 22

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุช่วง 25-29 ปี สถานภาพโสด มีอาชีพพนักงานบริษัท มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่เกิน 25,000 บาท การศึกษาระดับปริญญาตรี ทางด้านพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มาท่องเที่ยว 2-4 ครั้งต่อปี ใช้ระยะในการท่องเที่ยว 2-4 วันต่อครั้ง มีผู้ร่วมเดินทาง 2-5 คน ได้รับข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวจากเพื่อนและญาติ เดินทางโดยใช้รถยนต์ส่วนตัว วางแผนค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวต่อครั้ง 3,000-5,000 บาท

¹คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ วิทยาเขตระยอง; Faculty of Business Administration, King Mongkut's University of Technology North Bangkok, Rayong Campus, Thailand; e-mail : Ittilucks@hotmail.com

วัตถุประสงค์หลักของการเดินทางท่องเที่ยวคือเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ การวัดประสิทธิภาพที่นักท่องเที่ยวมีต่อประสิทธิภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น นักท่องเที่ยววัดประสิทธิภาพต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาพรวมใน ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายด้าน องค์ประกอบ ด้านการกลับมาเที่ยวซ้ำ/แบ่งปันประสบการณ์ และด้านการบริการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ในขณะที่คุณค่าที่ได้รับจากการจัดการการพัฒนาด้านการเพิ่มประสิทธิภาพ และพัฒนาสารสนเทศมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ (Keywords) : การเพิ่มประสิทธิภาพ, การพัฒนาการท่องเที่ยว, จังหวัดภาคกลาง

Abstract

This research aimed to evaluate management, development tourism in Central Province. To study the efficiency of touring in Central Province . To study ways to optimize Efficiency for tourism in Central Provinces. The results of the data processing of the samples studied in this thesis was a study of the target group "tourist" The population in this study was that tourists traveling in the Central province .The size of the sample that unknown population by the size of the sample using a table Taro Yamane's ready for this research The researchers wanted to sample the entire population. To the 95% and 5% tolerances allowed were 222 total sample were used in this study were analyzed using frequency, percentage data. The mean value and standard deviation were the statistical analysis using SPSS Version 22.

The results showed that the samples tourists. Most women were aged 25-29 years over a single and company officers. The average monthly income was not exceeding 25,000 baht a bachelor's degree. The travel habited most travel 2-4 times per year in the long travel 2-4 times per day were traveling 2-5 people who got the information from friends and relatives tourism. Travel by private car Planning costs per tour 3,000-5,000 baht main purpose of the trip is to relax. Performance measurement travelers with the components of development and tourism. Visitors to measure the performance of the development enhance for the tour as a whole was moderate considering in detail the elements to come back Repeat / share. And

services . The average was in the high level. While the value received from the basic development of physical and information flows were on average at a moderate level.

Keywords : Effective Enhancement, Tourism Development, District Central Province

บทนำ (Introduction)

การท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2560 ของไทยได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 3-4 ใกล้เคียงกับการเติบโตของปี พ.ศ. 2559 สำหรับประเทศไทย เริ่มต้นปีด้วยจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 9.07 ล้านคน ขยายตัวเพียงร้อยละ 0.41 จากช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา สร้างรายได้ 4.72 แสนล้านบาท ในขณะที่จำนวนนักท่องเที่ยวภายในประเทศ เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.43 ก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวรวม 2.75 ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2559 ร้อยละ 9.84 โดยเป็นรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 1.82 ล้านล้านบาท และมาจากนักท่องเที่ยวชาวไทย 0.93 ล้านล้านบาท (The Office of the Director of the national economic and social development, 2017)

ภาคกลาง เป็นภูมิภาคหนึ่งที่มีประชากรอยู่เป็นจำนวนมาก จากจำนวนตัวเลขนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในภาคกลางในปี 2559 มีนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเยือนภาคกลางประมาณ 79.5 ล้านคนและมีนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมาประเทศไทย 25.1 ล้านคน เมื่อพิจารณาเป็นรายจังหวัด พบว่า จังหวัดที่มีนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เป็นจังหวัดหลักของภูมิภาคพื้นที่เขตภาคกลาง

จากการศึกษาที่ผ่านมาโดยกลุ่มผู้วิจัย พบว่า ปัญหาด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย ไม่ได้อยู่ที่เรื่องแหล่งท่องเที่ยว หากแต่อยู่ที่การจัดการการพัฒนาของการท่องเที่ยว (Tourism Supply Chain) ซึ่งก็คือการจัดการขั้นตอนต่าง ๆ ในการบริการที่ต้องต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ให้มีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านเวลา ต้นทุน และเกิดความพึงพอใจอย่างสูงสุด ซึ่งผลการศึกษาชี้ชัดว่าการจัดการท่องเที่ยวจำเป็นต้องกระทำเป็นองค์รวม มีการบูรณาการกลุ่มวิสาหกิจ (Cluster) ซึ่งการจัดการห่วงโซ่คุณค่าคือการจัดการอุปสงค์ การจัดการอุปทาน การจัดการพัฒนาของการท่องเที่ยว ซึ่งมีความแตกต่างการจัดการภาคด้านอุตสาหกรรมอื่น ๆ และในประเทศไทยยังมีการศึกษาวิจัยน้อยมาก

จากแนวคิดและสถานการณ์ข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวในมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้และการพัฒนา เพื่อทราบถึงภาพรวมการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดภาคกลางในปัจจุบัน ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อองค์ประกอบ

และการจัดการการพัฒนาการท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อเชื่อมโยงกับการกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว ศึกษาแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในมุมมองของผู้เกี่ยวข้องโดยตรงเพื่อนำผลที่ได้มาเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการท่องเที่ยวซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการวางแผนจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดภาคกลาง

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดภาคกลาง
2. เพื่อศึกษาข้อมูลการท่องเที่ยวของจังหวัดภาคกลาง
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการเพิ่มปริมาณจำนวนนักท่องเที่ยว

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยเรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาสำหรับการท่องเที่ยวมีวิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดภาคกลาง การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากร จึงกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane (Siljaru, 2014) สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการสุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมด ต้องการระดับความเชื่อมั่น 95% และยอมให้คลาดเคลื่อนได้ 5% จะได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 222 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบ Check-List ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบ Check-List และส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบ Rating Scale

3. การทดสอบเครื่องมือวิจัย

1) หาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามโดยการนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องมีความครอบคลุมในเนื้อหา โดยค่า IOC รวมได้ 0.944 ซึ่งถือว่าผ่านค่าความเที่ยงตรง 2) วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นโดยการนำแบบสอบถามมาทดสอบกับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในจังหวัดภาคกลาง จำนวน 30 คน แล้วจึงนำผลการทดสอบมาหาค่า

สัมประสิทธิ์สัมพันธ์ (Alpha Coefficient) ตัวชี้วัดคอนบาช (Cronbach Alpha) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นได้ 0.855 ซึ่งถือได้ว่ามีความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองกับกลุ่มตัวอย่างจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในจังหวัดภาคกลาง

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยได้แปลความหมายและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS 22

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการวิจัยของผู้ตอบแบบสอบถามของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดภาคกลางจากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 222 คน โดยจำแนกตามตัวแปรได้ ดังนี้

1. เพศ นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดภาคกลาง ส่วนใหญ่เป็นเพศ หญิง มากกว่า เพศชาย

2. อายุ นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดภาคกลาง ส่วนใหญ่มีอายุ 25-29 ปี รองลงมาคือ 30-34 ปี และน้อยที่สุดคือ 44 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดภาคกลาง ส่วนใหญ่มีการศึกษาปริญญาตรี รองลงมาคือ ต่ำกว่าปริญญาตรี และน้อยที่สุดคือ ปริญญาตรีขึ้นไป

4. สถานภาพสมรส นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดภาคกลาง ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส โสด รองลงมาคือ สมรส และน้อยที่สุดคือ หม้าย/หย่า

5. อาชีพ นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดภาคกลาง ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพ พนักงานบริษัท รองลงมาคือ รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ และน้อยที่สุดคือ นักเรียน/นักศึกษา

6. ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดภาคกลาง ซึ่ง ส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เกิน 25,000 บาท รองลงมาคือ 25,001-30,000 บาท และน้อยที่สุดคือ 40,001 บาทขึ้นไป

7. วัตถุประสงค์ในการเดินทาง นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดภาคกลาง ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางคือ เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ รองลงมาคือ เพื่อศึกษาวัฒนธรรม และน้อยที่สุดคือ เพื่อศึกษาธรรมชาติ

8. จำนวนผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยวต่อครั้ง นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดพื้นที่ภาคกลาง ส่วนใหญ่มีจำนวนผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยวต่อครั้งคือ 2 – 5 คน รองลงมาคือ 6–10 คน และน้อยที่สุดคือ 11 คนขึ้นไป

9. พาหนะที่ใช้ในการเดินทางมาท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเขตจังหวัดภาคกลาง ส่วนใหญ่มีพาหนะที่ใช้ในการเดินทางมาท่องเที่ยวคือ รถยนต์ส่วนตัว/เช่า รองลงมาคือ รถโดยสารประจำทาง,ขนส่งมวลชน และน้อยที่สุดคือ รถไฟ

10. ระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดภาคกลาง ส่วนใหญ่มีระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวคือ 2 - 4 วัน รองลงมาคือ 1 วันและน้อยที่สุดคือ 8 วันขึ้นไป

11. ค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดภาคกลาง ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวคือ 3,001 - 5,000 บาท รองลงมาคือ ไม่เกิน 1,000 บาท และน้อยที่สุดคือ 7,001 บาทขึ้นไป

12. จำนวนครั้งที่เคยเดินทางท่องเที่ยวต่อปี นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดภาคกลาง ส่วนใหญ่มีจำนวนครั้งที่เคยเดินทางท่องเที่ยวต่อปีคือ 2 - 4 วัน รองลงมาคือมาเป็นครั้งแรก และน้อยที่สุดคือมากกว่า 8 ครั้งต่อปี

13. แหล่งข้อมูลที่ได้รับเกี่ยวกับการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดภาคกลาง ส่วนใหญ่มีแหล่งข้อมูลที่ได้รับเกี่ยวกับการท่องเที่ยวคือ เพื่อน/ญาติรองลงมาคือ โทรศัพท์/วิทยุ/internet และน้อยที่สุดคือ หนังสือพิมพ์/นิตยสาร/คู่มือท่องเที่ยว

ผลการวิจัยการวัดประสิทธิภาพที่นักท่องเที่ยวมีต่อองค์ประกอบของการพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการไหลทางกายภาพ ด้านการไหลของสารสนเทศ ด้านการให้บริการ ด้านการกลับมาเที่ยวซ้ำ/แบ่งปันประสบการณ์

การเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาการท่องเที่ยว ในเขตจังหวัดภาคกลาง	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการแปลผล
ด้านการไหลทางกายภาพ	3.04	0.847	ปานกลาง
ด้านการไหลทางสารสนเทศ	3.24	0.784	ปานกลาง
ด้านการให้บริการ	3.62	0.960	มาก
ด้านการกลับมาเที่ยวซ้ำ/แบ่งปันประสบการณ์	3.89	0.928	มาก

1. การวัดประสิทธิภาพที่นักท่องเที่ยวมีต่อองค์ประกอบของการพัฒนาการท่องเที่ยว ด้านการให้บริการ ด้านการกลับมาเที่ยวซ้ำ/แบ่งปันประสบการณ์ อยู่ในระดับมาก และด้านการไหลทางกายภาพ ด้านการไหลของสารสนเทศ อยู่ในระดับปานกลาง

2. ด้านการไหลทางกายภาพ อันประกอบด้วย การเข้าถึงแหล่งอาหารและเครื่องดื่มได้ง่าย ความปลอดภัยในการเดินทางไปที่ท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ การเดินทางท่องเที่ยวในชนบทโดยขนส่งมวลชน การจราจรในจังหวัดภาคกลาง มีลักษณะที่ดี ระบบการขนส่งทางถนนเข้าถึงได้โดยสะดวก ระบบขนส่งมวลชนที่ดี ระบบการขนส่งทางน้ำเข้าถึงได้โดยสะดวก โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง

3. ด้านการไหลของสารสนเทศ อันประกอบด้วย ข้อมูลด้านสถานที่ท่องเที่ยว ข้อมูลด้านอาหารและเครื่องดื่ม ข้อมูลด้านที่พัก ข้อมูลการเดินทาง โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง

4. ด้านการให้บริการ อันประกอบด้วย สถานที่จอดรถเพียงพอเหมาะสม ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มมีจำนวนเพียงพอ มีห้องน้ำ-ห้องสุขา ที่สะอาด/เพียงพอ/สะดวกต่อการใช้งาน โดยรวมอยู่ในระดับ มาก

5. ด้านการกลับมาเที่ยวซ้ำ/แบ่งปันประสบการณ์ อันประกอบด้วย ท่านอยากกลับมาเที่ยวซ้ำ ในครั้งต่อไปจะพาเพื่อน/คนรู้จักมาเที่ยวที่นี่ด้วย ท่านจะแนะนำ给别人อื่น ๆ เดินทางมาเที่ยวที่นี่ด้วย โดยรวมอยู่ในระดับ มาก

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างขององค์ประกอบการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว จำแนกสถานภาพส่วนบุคคล และพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างขององค์ประกอบการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านเพศ พบว่า องค์ประกอบการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยภาพรวม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเทียบเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านสารสนเทศ ด้านการให้บริการ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านกายภาพ ด้านการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ/แบ่งปันประสบการณ์ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการเปรียบเทียบเป็นรายข้อ พบว่าองค์ประกอบการพัฒนาการท่องเที่ยว มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 3 รายการ ได้แก่ การเดินทางท่องเที่ยวในชนบทโดยขนส่งมวลชน ข้อมูลด้านอาหารและเครื่องดื่ม มีห้องน้ำ-ห้องสุขา ที่สะอาด/เพียงพอ/สะดวกต่อการใช้งาน

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างขององค์ประกอบการพัฒนาการท่องเที่ยว จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ พบว่า องค์ประกอบการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยภาพรวม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเทียบเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้าน

กายภาพ ด้านสารสนเทศ และด้านการกลับมาเที่ยวซ้ำ/แบ่งปันประสบการณ์ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านการให้บริการ ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการเปรียบเทียบเป็นรายข้อ พบว่าองค์ประกอบการพัฒนาการท่องเที่ยว มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 3 รายการ ได้แก่ การเดินทางท่องเที่ยวในชนบทโดยขนส่งมวลชน สถานที่จอดรถเพียงพอเหมาะสม และมีห้องน้ำ-ห้องสุขา ที่สะอาด/เพียงพอ/สะดวกต่อการใช้งาน

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างขององค์ประกอบการพัฒนาการท่องเที่ยว จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านสถานภาพสมรส พบว่า องค์ประกอบการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยภาพรวม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเทียบเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านสารสนเทศ และด้านการกลับมาเที่ยวซ้ำ/แบ่งปันประสบการณ์ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านกายภาพ ด้านการให้บริการ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการเปรียบเทียบเป็นรายข้อ พบว่า องค์ประกอบการพัฒนาการท่องเที่ยว การเดินทางท่องเที่ยวในชนบทโดยขนส่งมวลชน และมีห้องน้ำ-ห้องสุขา ที่สะอาด/เพียงพอ/สะดวกต่อการใช้งาน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างขององค์ประกอบการพัฒนาการท่องเที่ยว จำแนกตามพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวด้านวัตถุประสงค์ของการเดินทางมาท่องเที่ยว พบว่า องค์ประกอบการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยภาพรวม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเทียบเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านการให้บริการ ด้านการกลับมาเที่ยวซ้ำ/แบ่งปันประสบการณ์ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านสารสนเทศ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการเปรียบเทียบเป็นรายข้อ พบว่าองค์ประกอบโลจิสติกส์ การเดินทางท่องเที่ยวในชนบทโดยขนส่งมวลชน ข้อมูลด้านที่พัก ข้อมูลการเดินทาง และมีห้องน้ำ-ห้องสุขา ที่สะอาด/เพียงพอ/สะดวกต่อการใช้งาน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างขององค์ประกอบการท่องเที่ยว จำแนกตามพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวด้านระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยว พบว่า องค์ประกอบการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยภาพรวม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเทียบเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านสารสนเทศ ด้านการกลับมาเที่ยวซ้ำ/แบ่งปันประสบการณ์ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านการให้บริการ มี

ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการเปรียบเทียบเป็นรายข้อ พบว่า องค์ประกอบของการพัฒนาการเดินทางท่องเที่ยวในชนบทโดยชนส่งมวลชน และมีห้องน้ำ-ห้องสุขา ที่สะอาด/เพียงพอ/สะดวกต่อการใช้งาน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างขององค์ประกอบของการท่องเที่ยว จำแนกตาม พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวด้านค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยว พบว่า องค์ประกอบ การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยภาพรวม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเทียบเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านสารสนเทศ ด้านการให้บริการ และด้านการ กลับมาเที่ยวซ้ำ/แบ่งปันประสบการณ์ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการเปรียบเทียบเป็นรายข้อ พบว่าองค์ประกอบการท่องเที่ยว ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างขององค์ประกอบของการท่องเที่ยว จำแนกตาม พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวแหล่งข้อมูลที่ได้จากการท่องเที่ยวพบว่า องค์ประกอบ การท่องเที่ยวโดยภาพรวม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเทียบ เป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านสารสนเทศ ด้านการให้บริการ และด้านการกลับมาเที่ยวซ้ำ/ แบ่งปันประสบการณ์ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการ เปรียบเทียบเป็นรายข้อ พบว่าองค์ประกอบการท่องเที่ยว ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การวิจัยเรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตจังหวัดภาคกลาง ได้กำหนด วัตถุประสงค์ 1) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดภาคกลาง 2) เพื่อศึกษาข้อมูลการ ท่องเที่ยวของจังหวัดภาคกลาง 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการเพิ่มปริมาณจำนวนนักท่องเที่ยว

สถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันของจังหวัดภาคกลาง ผ่านมุมมองของนักท่องเที่ยวที่ตอบ แบบสอบถาม สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้ระดับหนึ่งโดยสามารถให้บริการนักท่องเที่ยวได้ ค่อนข้างเหมาะสมในช่วงเวลาปกติทั่วไป ขณะที่จะมีปัญหาอยู่บ้างในช่วงเทศกาลที่ไม่สามารถรองรับ การท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอ ทั่นใจนักท่องเที่ยว และต้องมีการพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้นในหลาย ๆ ด้าน เมื่อไล่เรียงจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวจะได้วิธีการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนา สำหรับการท่องเที่ยวในจังหวัดภาคกลาง

การสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกพึงพอใจในสิ่งต่าง ๆ ที่ประสบจนทำให้เกิดการกลับมาเที่ยวซ้ำ ๆ อีกครั้งหรือหลายครั้งก็เป็นประเด็นสำคัญเช่นกัน ในส่วนกลุ่มนักท่องเที่ยวเมื่อได้มาเที่ยวแล้วได้วัดประสิทธิภาพต่อองค์ประกอบและการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ในรายด้านมีเพียงด้านการให้บริการกับด้านการกลับมาท่องเที่ยว/แบ่งปันประสบการณ์ที่มีการวัดประสิทธิภาพให้อยู่ในระดับมากที่สุดเหลืออยู่ในระดับปานกลาง จึงมีข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงประเด็นหลัก คือการทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย (การไหลทางกายภาพ) การมีสภาพถนนที่ดี มีป้ายบอกทางชัดเจน มีคลื่นโทรศัพท์ และมีสาธารณูปโภคเพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งหากสามารถพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพองค์ประกอบการพัฒนาได้มากขึ้นจะส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ทำให้นักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวซ้ำได้มากขึ้นเช่นกัน ดังนั้นข้อเสนอแนะที่นักท่องเที่ยวได้เสนอมา น่าจะได้มีการนำมาศึกษาทบทวนเพื่อเป็นแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมและแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณเขตพื้นที่คลองแดน อำเภอรือเสาะ จังหวัดสงขลา ที่มีผลการศึกษาดังนี้ นักท่องเที่ยวอยากกลับมาเที่ยวซ้ำอีกครั้ง เนื่องจากเกิดการประทับใจจาก ตลาดน้ำคลองแดนมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว มีความหลากหลายของร้านค้าและของที่ระลึก ความน่าสนใจในเอกลักษณ์ท้องถิ่น และมีสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจ และผู้คนในพื้นที่มีอัธยาศัยที่ดียิ้มแย้มแจ่มใส ทำให้นักท่องเที่ยวที่มาเยือนเกิดความประทับใจและต้องการกลับมาท่องเที่ยวในตลาดน้ำคลองแดนอีกครั้งต่อไป (Kamsri ed al., 2016)

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว และปลอดภัยโดยพัฒนาเส้นทาง แหล่งท่องเที่ยวให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ ทำแผนที่ ทำป้ายบอกทางให้ชัดเจนดูเข้าใจง่าย เพียงพอ มีเว็บไซต์แจ้งข้อมูล มีศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว มีระบบขนส่งมวลชนที่สามารถรองรับการนักท่องเที่ยวได้อย่างดี

1.2 มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตลอดเวลา ทั้งในและนอกเทศกาลท่องเที่ยว การแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ชมการสาธิตภูมิปัญญาพื้นบ้าน ,นิทรรศการ และชิมของอร่อย ตลาดย้อนยุค การจำลองวิถีชีวิตสมัยอยุธยา โดยช่วงนอกเทศกาลการท่องเที่ยวต้องพยายามดึงนักท่องเที่ยวให้มา

เที่ยวบ้างโดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่น่าสนใจพร้อมโปรโมชั่นพิเศษขึ้นมาเพื่อเป็นการเชิญชวน และเพื่อเป็นการกระจายภาวนักท่องเที่ยวแอดมากในช่วงของเทศกาล การท่องเที่ยวจนเกิดการขัดข้องของการจัดการพัฒนาการด้านการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการไหลทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยในช่วงเวลานั้น

1.3 มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ให้ทราบผ่านทางสื่อต่าง ๆ พร้อมจัดทำแผนที่เชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวจากแหล่งเก่า เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจได้ง่ายขึ้นอย่างรวดเร็ว

1.4 ปรับปรุงระบบขนส่งมวลชนสำหรับการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐาน เพื่อแก้ปัญหาการไหลทางกายภาพที่วัดประสิทธิภาพได้น้อยที่สุด 2 รายการคือ ระบบขนส่งมวลชน ระบบการขนส่งทางน้ำ โดยต้องมีการพิจารณาวางแผนดำเนินการอย่างจริงจังและรอบคอบ ไม่ให้กระทบโครงสร้างการขนส่งเดิมของชุมชนมากจนกระทบต่ออาชีพคนในชุมชน

1.5 การเร่งปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคที่ส่วนใหญ่อยู่ในองค์ประกอบของการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากองค์ประกอบทางด้านกายภาพในภาพรวมยังอยู่ในระดับปานกลาง

1.6 การนำระบบ ICT Management เข้ามาช่วยสนับสนุนในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบมากขึ้น รวมทั้งระบบสนับสนุนและช่วยเหลืออื่น ๆ เช่น การเดินทาง ร้านอาหาร ข้อมูลอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกัน

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ควรขยายและครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวเป็นจังหวัด โดยปรับปรุงรูปแบบการศึกษาวิจัยให้เหมาะสมขึ้น ใช้สถิติระดับสูงเพื่อให้สามารถอธิบายผลลัพธ์ที่ เฉพาะเจาะจงขึ้น หรืออาจเป็นหัวข้อเจาะลึกลงไปประเด็นย่อย ๆ ที่มีเนื้อหาน่าสนใจ เช่นการจัดการการท่องเที่ยวในเคสกรณีเกิดภาวะวิกฤติ หรือเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินใด ๆ

เอกสารอ้างอิง (References)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2560). “ข้อมูลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. [Online]. เข้าถึงได้จาก : <http://thai.tourismthailand.org/ข้อมูลจังหวัด/พระนครศรีอยุธยา>. สืบค้น 10 ตุลาคม 2560.

- คมสัน สุริยะ. (2555). “กรอบแนวคิดโลจิสติกส์สำหรับการท่องเที่ยว”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://www.tourismlogistics.com/index.php?option=com_content&view=article&id=776:10-years-research-komsan-suriya&catid=99:research-professional&Itemid=101. สืบค้น 2 พฤศจิกายน 2560.
- ชวัลนุช อุทยาน. (2560). “การท่องเที่ยว มทร.กรุงเทพ พฤติกรรมนักท่องเที่ยว”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://touristbehaviour.wordpress.com/1/>. สืบค้น 20 ตุลาคม 2560.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2557). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนสามัญปิซิเนสส์แอนด์ดี.
- ไพรัช พิบูลย์รุ่งโรจน์. (2555). “แนวคิดโลจิสติกส์การท่องเที่ยว”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://thth.facebook.com/pairachCMSE/photos/a.349732838448365.87921.333931950028454/598065900281723/>. สืบค้น 2 พฤศจิกายน 2560.
- มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และคณะ. (2551). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืน 3: การเปรียบเทียบเชิงโลจิสติกส์. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และคมสัน สุริยะ. (2551). “การวิเคราะห์โลจิสติกส์ด้านการท่องเที่ยวในเมืองท่องเที่ยว”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : www.tourismlogistics.com. สืบค้น 5 พฤศจิกายน 2560.
- รสมนต์ คำศรี และคณะ. (2559). พฤติกรรมและแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณเขตพื้นที่คลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา .วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- วิวัฒน์ จันทร์กิ่งทอง. (2556, กรกฎาคม-กันยายน). “ตัวแบบสมการโครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่ออุทยานแห่งชาติทางทะเลในภาคใต้ของประเทศไทย” .วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. 33(3) : 1-15.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. “รายงานภาวะเศรษฐกิจในประเทศไทยปี 2560”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://www.nesdb.go.th/more_news.php?cid=383&filename=index. สืบค้น 26 กันยายน 2560.

Translated Thai References

- Chankingthong, V. (2013, July-September). "The subject of the structure factor equations affect the loyalty of tourists Thailand towards Marine National Park in the South of the country, Thailand". **Thailand Chamber of Commerce University academic journals**. 33(3) : 1-15). [In Thai]
- Suriya, K. (2012). "Logistics concept for tourism". [Online]. Available : http://www.tourismlogistics.com/index.php?option=com_content&view=article&id=776:10-years-research-komsan-suriya&catid=99:research-professional&Itemid=101. Retrieved November 2, 2017. [In Thai]
- Audthayan, C. (2017). "Tourism in Bangkok tourist behaviour Rajamangala University of Technonogy". [Online]. Available : <https://touristbehaviour.wordpress.com/1/>. Retrieved October 20, 2017. [In Thai]
- Khaosaard, M. ed al. (2008). **Integration of sustainable tourism development**. The Social Research Institute Chiang Mai University. [In Thai]
- Phiboonrungle, P. (2008). "Logistics concepts from tourism". [Online]. Available : <https://thth.facebook.com/pairachCMSE/photos/a.349732838448365.87921.333931950028454/598065900281723/>. Retrieved November 2, 2017. [In Thai]
- Siljaru, T. (2014). **Research and statistical analysis with SPSS and AMOS**. print 15 times. ordinary partnership business R & D. [In Thai]
- The Office of the Director of the national economic and social development. "Domestic economic reports the year 2017". [Online]. Available : http://www.nesdb.go.th/more_news.php?cid=383&filename=index. Retrieved September 26, 2017. [In Thai]
- Kamsri, R. ed al. (2016). **Behaviour and motivation in the ecotourism area Canal zone territory**. Amphoe RA-node Songkhla. Thesis of business administration business administration University of Had Yai.

Sommanawat, K., Soonthornpipit, H. and Hotrawaisaya, S. (2010). **The Study of Community Potential in Tourism Development.** Suasunandha Rajabhat University. [In Thai]

รูปแบบการส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา

บริเวณช่องสง่าจังหวัดศรีสะเกษ

A Model of Promoting Border Trade between Thailand and Cambodia in the area of Chong Sa-ngam Srisaket Province

บัณฑิต เพ็ญบุญ¹ จิตรกร โพธิ์งาม² และกิติรัตน์ สีหพันธ์³

Bundit Permboon¹, Jitrakorn Po-ngam² and Kitirat Sihaban³

Received : July 30, 2019; Revised : August 14, 2019; Accepted : August 16, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสง่าจังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาคือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนบริเวณช่องสง่า จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบบันทึกการสนทนากลุ่มและแบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหาผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสง่า จังหวัดศรีสะเกษ มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ การดำเนินการและเงื่อนไขความสำเร็จ ดังนี้ 1) หลักการ คือ การดำเนินการแบบมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนและผู้ประกอบการ ในการส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสง่า ในด้านส่งเสริมความสามารถ และการอำนวยความสะดวกผู้ประกอบการ การพัฒนาตลาดการค้าชายแดน และการพัฒนาศักยภาพการค้าชายแดน 2) วัตถุประสงค์ เพื่อการส่งเสริมการค้าชายแดนด้านการส่งเสริมความสามารถและการ

¹สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี; Regional Development Strategies, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand; e-mail : bundit.pg59@ubru.ac.th

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี; Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand; e-mail : jpo-ngam@hotmail.com

³คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี; Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University; e-mail : Kitiratsihaban@gmail.com

อำนวยความสะดวกผู้ประกอบการ การพัฒนาตลาดการค้าชายแดน และการพัฒนาศักยภาพการค้าชายแดน 3) การดำเนินการ ประกอบด้วย 3.1) การส่งเสริมความสามารถของผู้ประกอบการ โดยการพัฒนาความรู้ การบริหารจัดการ การพัฒนาศักยภาพการค้าและบริการ การจัดทำบัญชี การทำกำไรและการขยายกิจการ การพึ่งตนเอง การลดความเสี่ยงและการประกันภัย การพัฒนาศักยภาพและแรงจูงใจบุคลากร การจัดหาเงินทุน การส่งเสริมการตลาด และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ 3.2) การอำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการ โดยการอำนวยความสะดวกทางธุรกิจ การพัฒนากฎหมายให้สะดวกต่อธุรกิจ การเตรียมพร้อมด้านกฎหมาย การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานคมนาคมและโลจิสติกส์ การลดขั้นตอนการผ่านแดน การรักษาความปลอดภัย และการประสานความร่วมมือของสองประเทศ 3.3) การพัฒนาตลาดการค้าชายแดน โดยการส่งเสริมการคมนาคมและการจราจร การรักษาความสะอาด การรักษาความปลอดภัย การส่งเสริมภูมิทัศน์ การประชาสัมพันธ์ และการส่งเสริมสิ่งอำนวยความสะดวก 3.4) การพัฒนาศักยภาพการค้าชายแดน โดยการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ การพัฒนาการค้าโดยหน่วยงานรัฐบาล การพัฒนาด้านการค้าสู่ระดับสากล การกระตุ้นการลงทุนการค้าชายแดน และการส่งเสริมการเข้าไปลงทุนในประเทศกัมพูชา และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ ผู้ประกอบการต้องให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามรูปแบบอย่างเต็มความสามารถ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความจริงจังในการส่งเสริมการค้าชายแดนและประสานความร่วมมือระหว่างกัน และภาครัฐต้องให้การสนับสนุนทั้งในด้านนโยบายงบประมาณ บุคลากร และโครงสร้างพื้นฐาน

คำสำคัญ (Keywords) : การส่งเสริมการค้าชายแดน, การค้าระหว่างประเทศ, ช่องสง่า จังหวัดศรีสะเกษ

Abstract

The research aimed to study a model of promoting border trade between Thailand and Cambodia in the area of Chong Sa-ngam Srisaket province. The target group, randomized by purposive sampling, consisted of 60 participants cooperating in the border trade in the area of Chong Sa-ngam. The research instruments were questionnaires, focus groups and model evaluation. Collected data were analyzed by using mean, standard deviation, and content analysis. The research findings were as follows: The model comprised 4 elements including principle, objective, operation and success condition. 1) Principle referred to the participation of the participants in the promoting border trade between Thailand and Cambodia in the area of Chong

Sa-ngam in promoting the ability and facilitation of entrepreneurs, border trade market development and development of border trade potential. 2) Objective was to promoting border trade in the aforementioned aspects. 3) Operation consisted of: 3.1) the ability of entrepreneurs promoted by knowledge development, management, development of trade and service potential, accounting profitability and business expansion, self-reliance, risk reduction and insurance, personnel development and motivation, financing, marketing promotion and creating a collaborative network; 3.2) the facilitation of entrepreneurs promoted by business facilitation, legal development and preparation, Infrastructure system development, transportation and Logistics, reducing the border process, security and coordination of the two countries; 3.3) border trade market development promoted by transport and traffic promotion, cleanliness, security, landscape promotion, public relations, promoting facilities; 3.4) development of border trade potential promoted by promoting international cooperation, trade development by government agencies, development of the international trade checkpoint, stimulating border trade investment, promotion of investment in Cambodia. 4) Success conditions involved the following: the entrepreneurs must cooperate in the implementation of the model in full capacity, relevant agencies are serious in promoting border trade and coordinating cooperation, and the government must support both policy, budget, personnel and infrastructure.

Keywords : Promoting Border Trade, International Trade, Chong Sa-Ngam Si SaKet Province

บทนำ (Introduction)

นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมาหลังจากยุคสงครามเย็นสิ้นสุดลง ทั่วโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชากรในประเทศ โดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นการส่งออกส่งผลให้มีการค้าระหว่างประเทศมากขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเข้าสู่ยุคของความร่วมมือโดยเฉพาะการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค การรวมกลุ่มเศรษฐกิจที่สำคัญต่อประเทศไทย ได้แก่ การรวมกลุ่มในภูมิภาคเอเชีย และการเป็นประชาคมอาเซียนในปี รวมทั้งกรอบความร่วมมือเอเชีย-แปซิฟิก กรอบ

ความร่วมมืออนุภูมิภาค : ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี - เจ้าพระยา - แม่น้ำโขง (ACMECS) และ โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ คือ กัมพูชา-จีน-พม่า-ลาว-เวียดนาม-ไทย หรือหกเหลี่ยมเศรษฐกิจ (GMS-EC) ในการพัฒนาโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงพื้นที่เศรษฐกิจในเส้นทาง 3 เส้นทางหลัก ได้แก่ การพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ เชื่อมโยง ไทย-พม่า-ลาว-จีน การพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก เชื่อมโยง พม่า-ไทย-ลาว-เวียดนาม และการพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตอนใต้ เชื่อมโยง ไทย กัมพูชา และเวียดนามประกอบกับพัฒนาทั้งจุดผ่านแดนถาวร ตลอดจนได้มีการส่งเสริมศักยภาพตลาดการค้าตามแนวชายแดนทั้งระบบตามแนวชายแดนของประเทศควบคู่ไปด้วย (Kwunnate and Orachun, 2013 : 1)

ประเทศไทยมีข้อได้เปรียบจากการเป็นจุดศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่นอกจากจะสามารถทำการค้าระหว่างประเทศในรูปแบบปกติที่มีการนำเข้าและส่งออกทางเรือและทางอากาศยานแล้ว ก็ยังสามารถทำการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกันถึง 4 ประเทศ คือ สหภาพเมียนมาร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กัมพูชา และมาเลเซีย ที่มีแนวเขตแดนยาวประมาณ 5,640 กิโลเมตร จึงทำให้เกิดการค้าการลงทุนในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเรียกกันว่า “การค้าชายแดน” ผ่านทั้งช่องทางการค้าที่ถูกต้องตามกฎหมาย ได้แก่ จุดผ่านแดนถาวร จุดผ่านแดนชั่วคราว จุดผ่อนปรน และช่องทางการค้าที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ปัจจุบันการค้าชายแดนมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นจากสภาพเศรษฐกิจของแต่ละประเทศเจริญเติบโตขึ้น และจากนโยบายของรัฐบาลในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน และส่งเสริมให้มีความร่วมมือทางเศรษฐกิจจะหว่างกัน ก่อให้เกิดกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี รวมทั้งระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาที่มีความสัมพันธ์กันมาอย่างยาวนาน เนื่องจากมีพรมแดนที่ติดกัน โดยแบ่งเป็นพรมแดนด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ 4 จังหวัด ได้แก่ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ และพรมแดนด้านทิศตะวันออก 3 จังหวัด ได้แก่ สระแก้ว จันทบุรี และตราด ซึ่งมีจุดการค้าชายแดนคือจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรน ซึ่งจุดการค้าชายแดนที่สำคัญคือ จุดผ่านแดนถาวรคลองลึก จังหวัดสระแก้ว รองลงมาคือจุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็ก จังหวัดตราด จุดผ่านแดนถาวรบ้านแหลมและจุดผ่านแดนบ้านผักกาด จังหวัดจันทบุรี และจุดผ่านแดนถาวรช่องจอม จังหวัดสุรินทร์ ตามลำดับ (Department of Foreign Trade, 2014) นอกจากนี้ก็ยังมีด่านถาวรช่องสะง่า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดศรีสะเกษ ที่แนวโน้มการค้าชายแดนเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง

จังหวัดศรีสะเกษเป็น 1 ใน 7 จังหวัดชายแดนที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชา ด้านจังหวัดอุตรดิตถ์และจังหวัดพระวิหาร มีช่องทางติดต่อกันตามแนวชายแดน 7 ช่องทาง ได้แก่ ช่องตาเฒ่า ช่องคำผกา ช่องโพนยั้ง ช่องโดนเอนาว์ ในเขตอำเภอกันทรลักษ์ ช่องพระพลัย ในเขตอำเภอขุนหาญ ช่องสะบัก และช่องสง่างา ในเขตอำเภอภูสิงห์ โดยเฉพาะจุดผ่านแดนช่องสง่างานั้นเป็นช่องทางการค้าที่สำคัญ ส่วนช่องอื่นนั้นใช้สำหรับการสัญจรเท่านั้น โดยจุดผ่านแดนช่องสง่างานี้ได้มีการเปิดเป็นจุดผ่านแดนถาวรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 ทำให้เกิดเป็นเมืองคู่ค้าที่สำคัญระหว่างจังหวัดศรีสะเกษกับจังหวัดเสียมเรียบและจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดอุตรดิตถ์ และจังหวัดพระวิหาร และยังเป็นพื้นที่เป้าหมายสำคัญตามแผนนโยบายยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ หรือ ECS ในการพัฒนาเส้นทางเศรษฐกิจเชื่อมโยงระหว่างประเทศไทย กัมพูชา เวียดนามและลาว ซึ่งจะทำให้มีการติดต่อคมนาคมระหว่างกันไปมาอย่างสะดวกมากขึ้น นอกจากนี้จังหวัดศรีสะเกษกับจังหวัดเสียมเรียบได้พัฒนาความสัมพันธ์เป็นเมืองคู่มิตร (Sister Cities) ตามยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี เจ้าพระยา แม่นิง หรือ ACMECS ที่ได้มีการแลกเปลี่ยนร่วมมือกันพัฒนาในด้านต่าง ๆ สำหรับการค้าขายบริเวณจุดผ่านแดนถาวรช่องสง่างานั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าอุปโภค บริโภคที่จำเป็นและจำเป็นเพื่อการค้าขายภายในประเทศ โดยเฉพาะจังหวัดเสียมเรียบนั้นอยู่ในช่วงการพัฒนาธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทำให้มีการซื้อสินค้าประเภทวัสดุก่อสร้าง น้ำมันเชื้อเพลิง และสินค้าอุปโภคบริโภคจากไทยจำนวนมาก ส่วนไทยก็ใช้ประเทศกัมพูชาเป็นตลาดรองรับการกระจายตัวของสินค้าที่ผลิตออกมา (Chanyasuthiwong, 2013 : 2-4) จากความสำคัญดังกล่าวทำให้มีการส่งเสริมการค้าชายแดนจากหน่วยงานภาครัฐ

กระทรวงพาณิชย์ได้พยายามส่งเสริมการค้าชายแดนโดยการพัฒนาในด้านการอำนวยความสะดวกด้านโครงสร้างพื้นฐานการเพิ่มพูนสิทธิประโยชน์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน การอำนวยความสะดวกด้านแรงงานต่างด้าว การสร้างเสริมขีดความสามารถของผู้ประกอบการและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน โดยได้ดำเนินการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎระเบียบการค้าชายแดน การส่งเสริมการใช้สิทธิประโยชน์ทางการค้าระหว่างประเทศ นอกจากนี้มีการส่งเสริมพัฒนาสร้างเครือข่ายให้กับนักธุรกิจไทยและประเทศเพื่อนบ้านให้มีการพบปะสร้างความใกล้ชิดในการดำเนินธุรกิจระหว่างกัน การส่งเสริมการลงทุนในประเทศเพื่อนบ้าน และมีบทบาทนำทางด้านการค้าในกรอบความร่วมมือทั้งระดับภูมิภาค และอนุภูมิภาคเพื่อส่งเสริมการค้าชายแดนมีความคล่องตัวมากขึ้น (Department of Foreign Trade, 2014)

แต่พบว่าธุรกิจการค้าชายแดนของไทยยังไม่สามารถเติบโตได้อย่างเต็มที่จากปัญหาและอุปสรรคในด้านกฎ ระเบียบ กฎหมาย ความล่าช้าและซ้ำซ้อนของหน่วยงานราชการ ผู้ประกอบการขาดความรู้

เรื่องการบริหารจัดการ การปรับปรุงประสิทธิภาพและมาตรฐานการผลิต แรงงานมีอัตราการเข้าออกสูงและขาดความชำนาญด้านภาษา ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ ขาดข้อมูลข่าวสารเรื่องแหล่งเงินทุนและความรู้ในการเขียนแผนธุรกิจ สินค้ามีการลอกเลียนแบบสูงมาก ขาดความคิดริเริ่มในการสร้างสรรค์ ขาดความเป็นเอกลักษณ์ แข่งขันกันเองสูง ขาดการรวมกลุ่มในการสร้างแนวร่วมและพันธมิตรในการประกอบธุรกิจ และขาดอำนาจการต่อรอง (Tongkead, 2011: 3) โดยเฉพาะการค้าชายแดนบริเวณช่องสะงำนั้นได้ประสบกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เช่น ความไม่สะดวกในการเคลื่อนย้ายสินค้าผ่านด่านช่องสะงำ แนวเขตชายแดนยังไม่ชัดเจนทำให้นักลงทุนขาดความมั่นใจ อัตราภาษีสินค้าส่งออกไปยังกัมพูชาไม่ชัดเจน การขาดความเข้าใจกันในการทำธุรกิจระหว่างกัน การขาดสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณด่านชายแดน ประเทศกัมพูชายังไม่มีระบบธนาคารที่เป็นมาตรฐานจึงทำให้การค้าระหว่างผู้ประกอบการไทยกับกัมพูชายังไม่สะดวก กฎระเบียบและขั้นตอนการนำเข้าส่งออกของประเทศกัมพูชามีความซับซ้อน ลำบาก ใช้เอกสารประกอบมาก มีการเปลี่ยนแปลงบ่อย ผู้ประกอบการประสบปัญหาการใช้ภาษาในการสื่อสารเงื่อนไขทางการค้าและธุรกิจระหว่างประเทศ การขาดการโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้าในสื่อท้องถิ่น การขาดการวางแผนธุรกิจของผู้ประกอบการ การขาดทักษะในการบริหารธุรกิจของผู้ประกอบการ ความล่าช้าของนโยบายรัฐบาลในการช่วยเหลือผู้ประกอบการ การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎระเบียบการค้าชายแดนของผู้ประกอบการ กฎระเบียบให้การค้าชายแดนช่องสะงำให้มีความไม่คล่องตัว และการขาดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการ (Srisaket Provincial Commercial Office, 2019 : 7-8) ซึ่งปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขโดยการส่งเสริมการค้าชายแดนบริเวณช่องสะงำ

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าวร่วมกับการที่ผู้วิจัยเป็นนักธุรกิจของจังหวัดศรีสะเกษ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสะงำจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อนำผลการวิจัยนี้มาเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการลงทุนการค้าชายแดน นักธุรกิจและประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดน ที่จะส่งผลต่อการกระจายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของพื้นที่และประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสะงำจังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสะงำจังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสะงำจังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยเรื่องรูปแบบการส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสะงำจังหวัดศรีสะเกษ มีวิธีดำเนินการการวิจัย 3 ระยะตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสะงำจังหวัดศรีสะเกษกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาคัดเลือกแบบเจาะจงจากกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสะงำจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 60 คน ประกอบด้วยผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานพาณิชย์จังหวัด หอการค้าจังหวัด ศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษ และผู้ประกอบการค้าชายแดนบริเวณช่องสะงำ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการนำแบบสอบถามไปให้กลุ่มเป้าหมายตอบ จากนั้นนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปลผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

2. ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสะงำจังหวัดศรีสะเกษ เป็นระยะของการพัฒนารูปแบบด้วยการสนทนากลุ่มเลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสะงำจังหวัดศรีสะเกษของทั้งประเทศไทยและกัมพูชาจำนวน 15 คน ประกอบด้วย รองผู้ว่าราชการจังหวัด รองประธานหอการค้าจังหวัด พาณิชย์จังหวัด ศาลากลางจังหวัด และนักวิชาการ เครื่องมือที่ใช้คือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสะงำจังหวัดศรีสะเกษ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดสนทนากลุ่มโดยเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายทุกคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสะงำจังหวัดศรีสะเกษ และผู้วิจัยบันทึกข้อมูลด้วย

อุปกรณ์บันทึกภาพ อุปกรณ์บันทึกเสียง วิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และสังเคราะห์ผลที่ได้ตามกรอบของเนื้อหา

3. ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสง่าจังหวัดศรีสะเกษ เป็นการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มเป้าหมายคือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องการค้าระหว่างประเทศจำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำเอกสารรูปแบบและการประเมินไปมอบให้ผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปลผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะตามวิธีวิจัยดังนี้

1. ผลการวิจัยสภาพการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสง่าจังหวัดศรีสะเกษพบว่าสภาพการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสง่าจังหวัดศรีสะเกษโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.42$) และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการค้าชายแดนช่องสง่า อยู่ในระดับสูงสุด ($\bar{X} = 3.47$) รองลงมาคือสภาพของตลาดการค้าชายแดนช่องสง่าและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการค้าชายแดนช่องสง่า ($\bar{X} = 3.45$) ตามลำดับ และศักยภาพการค้าชายแดนของผู้ประกอบการ อยู่ในระดับต่ำสุด ($\bar{X} = 3.34$) จากนั้นนำผลการวิจัยที่ได้ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไปร่างรูปแบบการส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสง่าจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อนำไปพัฒนารูปแบบฯ ในระยะที่ 2

2. ผลการพัฒนาารูปแบบการส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสง่าจังหวัดศรีสะเกษ พบว่ารูปแบบการส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสง่าจังหวัดศรีสะเกษ มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ การดำเนินการและเงื่อนไขความสำเร็จ ดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบคือ การดำเนินการแบบมีส่วนร่วมของรัฐบาล หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน และผู้ประกอบการ ในการส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสง่าจังหวัดศรีสะเกษ ในด้านความสามารถของผู้ประกอบการ ด้านการอำนวยความสะดวกผู้ประกอบการ ด้านการพัฒนาตลาดบริเวณด้านการค้าชายแดน และด้านการพัฒนาศักยภาพการค้าชายแดน 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อส่งเสริมการค้าชายแดน

ระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสะงำจังหวัดศรีสะเกษในด้านความสามารถของผู้ประกอบการ การอำนวยความสะดวกผู้ประกอบการ การพัฒนาตลาดบริเวณด้านการค้าชายแดน และการพัฒนาศักยภาพการค้าชายแดน 3) การดำเนินการ ประกอบด้วย 3.1) การส่งเสริมความสามารถของผู้ประกอบการ มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การส่งเสริมการพัฒนาความรู้ การส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการ การพัฒนาศักยภาพการค้าและบริการ การส่งเสริมความสามารถในการจัดทำบัญชี การทำกำไรและการขยายกิจการ การส่งเสริมความสามารถในการพึ่งตนเอง การลดความเสี่ยงและการประกันภัย การส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพบุคลากร การส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจบุคลากร การส่งเสริมการจัดหาและการบริหารจัดการเงินลงทุน การส่งเสริมด้านการตลาด และการส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์และเครือข่ายความร่วมมือ 3.2) การอำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการ มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การอำนวยความสะดวกทางธุรกิจการค้า การพัฒนากฎหมายและระเบียบข้อบังคับให้สะดวกต่อการดำเนินธุรกิจ การเตรียมความพร้อมด้านกฎหมาย การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาระบบคมนาคมและโลจิสติกส์ การลดขั้นตอนการผ่านแดน การรักษาความปลอดภัยและสิ่งผิดกฎหมายบริเวณเขตการค้าชายแดน และการประสานความร่วมมือของสองประเทศเพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้า 3.3) การพัฒนาตลาดการค้าบริเวณด้านชายแดน มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การส่งเสริมการคมนาคมและการจราจรของตลาด การรักษาความสะอาดภายในบริเวณตลาด การรักษาความปลอดภัยบริเวณตลาด การส่งเสริมภูมิทัศน์ของตลาด การประชาสัมพันธ์ตลาด และการส่งเสริมสิ่งอำนวยความสะดวกภายในตลาด 3.4) การพัฒนาศักยภาพการค้าชายแดน มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา การพัฒนาการค้าชายแดนโดยหน่วยงานของรัฐบาล การพัฒนาด้านการค้าชายแดนสู่ระดับสากล การกระตุ้นการลงทุนการค้าชายแดน และการส่งเสริมการเข้าไปลงทุนในประเทศกัมพูชา และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ ผู้ประกอบการต้องให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามการดำเนินการอย่างเต็มความสามารถ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการอย่างจริงจังในการส่งเสริมการค้าชายแดน และมีการประสานความร่วมมือซึ่งกันและกัน และภาครัฐต้องให้การสนับสนุนทั้งในด้านนโยบาย งบประมาณ บุคลากร และโครงสร้างพื้นฐาน จากนั้นนำองค์ประกอบร่างรูปแบบฯ ที่ได้ไปทำเป็นแบบประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้โดยผู้ทรงคุณวุฒิในระยะที่ 3

3. ผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสะงำจังหวัดศรีสะเกษ จากผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่าโดยรวมรูปแบบการส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสะงำจังหวัดศรีสะเกษ มีความเหมาะสมใน

ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบแล้วพบว่าหลักการของรูปแบบ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$) สำหรับวัตถุประสงค์ของรูปแบบ พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$) สำหรับการดำเนินการของรูปแบบ พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$) และเงื่อนไขความสำเร็จ พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$)

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การศึกษา ดังนี้

1. สภาพการค้าขายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสง่าจังหวัดศรีสะเกษ

พบว่าสภาพการค้าขายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสง่าจังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากขาดการส่งเสริมอย่างจริงจังจากหน่วยงานภาครัฐ อีกทั้งผู้ประกอบการก็ยังไม่มีความตระหนักรู้เพียงพอที่จะทำให้ช่องสง่ามีสภาพทางเศรษฐกิจการค้าเจริญเติบโตเหมือนด้านการค้าขายแดนอื่น สอดคล้องกับการศึกษาของ Shikodkaew (2013 : 82-86) ที่พบว่าศักยภาพด้านการค้าขายแดนของผู้ประกอบการในจังหวัดเชียงรายอยู่ในระดับปานกลาง

2. รูปแบบการส่งเสริมการค้าขายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสง่าจังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย

2.1 หลักการ พบว่าหมายถึง การดำเนินการแบบมีส่วนร่วมของรัฐบาล หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน และผู้ประกอบการค้าบริเวณชายแดน ในการส่งเสริมความสามารถของผู้ประกอบการ การอำนวยความสะดวกผู้ประกอบการ การพัฒนาตลาดบริเวณด้านการค้าขายแดน และการพัฒนาศักยภาพการค้าขายแดน เนื่องจากการค้าบริเวณชายแดนจะมีความก้าวหน้าและเจริญเติบโตได้นั้น ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและมีความครอบคลุมทั้งในด้านการเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการ การอำนวยความสะดวกลดข้ออุปสรรคต่าง ๆ ให้กับผู้ประกอบการ การพัฒนาตลาดให้เข้าสู่ระดับมาตรฐาน และการพัฒนาศักยภาพของการค้าบริเวณชายแดนด้วยการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐของประเทศไทยและความร่วมมือจากฝ่ายประเทศกัมพูชา

2.2 วัตถุประสงค์ พบว่าประกอบด้วย เพื่อส่งเสริมการค้าขายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสง่าจังหวัดศรีสะเกษ ในด้านความสามารถของผู้ประกอบการ การอำนวยความสะดวกผู้ประกอบการ การพัฒนาตลาดบริเวณด้านการค้าขายแดน และการพัฒนาศักยภาพ

การค้าชายแดน เนื่องจากการที่จะทำให้การค้าชายแดนมีความเจริญเติบโตและก้าวหน้าได้นั้นสิ่งสำคัญอันดับแรกคือผู้ประกอบการต้องมีความสามารถในการเรื่องเกี่ยวกับการค้าอย่างรอบด้านทั้งในด้านความรู้ การบริหารจัดการ การค้าและบริการ การจัดทำบัญชี การขยายกิจการ การพึ่งตนเอง การลดความเสี่ยง การพัฒนาศักยภาพและสร้างแรงจูงใจบุคลากร การจัดหาและบริหารเงินลงทุน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ประการต่อมาคือต้องมีการอำนวยความสะดวกทางด้านธุรกิจ การค้าให้กับผู้ประกอบการ การพัฒนากฎหมายให้สะดวกต่อการดำเนินธุรกิจ การเตรียมความพร้อมด้านกฎหมาย โครงสร้างพื้นฐาน ระบบคมนาคมและโลจิสติกส์ การลดขั้นตอนการผ่านแดน การรักษาความปลอดภัยและสิ่งผิดกฎหมาย และการประสานความร่วมมือของสองประเทศ ประการต่อมาคือการพัฒนาตลาดการค้าบริเวณด้านชายแดนในสิ่งต่าง เช่น การคมนาคมและการจราจร การรักษาความสะอาด การรักษาความปลอดภัย การส่งเสริมภูมิทัศน์ให้สวยงาม การประชาสัมพันธ์ และการมีสิ่งอำนวยความสะดวก และประการต่อมาคือการพัฒนาศักยภาพการค้าด้วยการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ การพัฒนาการค้าโดยหน่วยงานของรัฐบาล การพัฒนาด้านการค้าสู่ระดับสากล การกระตุ้นการค้าชายแดน และส่งเสริมการลงทุนในประเทศกัมพูชา

2.3 การดำเนินการ พบว่าประกอบด้วยการดำเนินการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.3.1 การส่งเสริมความสามารถของผู้ประกอบการ มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การส่งเสริมการพัฒนาความรู้ การส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการ การพัฒนาศักยภาพการค้าและบริการ การส่งเสริมความสามารถในการจัดทำบัญชี การทำกำไรและการขยายกิจการ การส่งเสริมความสามารถในการพึ่งตนเอง การลดความเสี่ยงและการประกันภัย การส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพบุคลากร การส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจบุคลากร การส่งเสริมการจัดหาและการบริหารจัดการเงินลงทุน การส่งเสริมด้านการตลาด และการส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์และเครือข่ายความร่วมมือ เนื่องจากความสามารถของผู้ประกอบการเป็นกลไกสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนการค้าชายแดนให้มีความเจริญเติบโตและมีความยั่งยืน ดังนั้นจึงต้องมีการส่งเสริมความสามารถผู้ประกอบการในหลายๆด้านที่มีความสอดคล้องกับบริบทของการค้าชายแดนทั้งการพัฒนาความรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อให้มีความรู้ที่จำเป็นสำหรับการค้าชายแดน ความสามารถในการบริหารจัดการเพื่อควมมีประสิทธิภาพของธุรกิจ ความสามารถทางการค้าและบริการเพื่อยกระดับการค้าบริการให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงเพิ่มโอกาสในการจำหน่ายสินค้าและสร้างรายได้ การจัดทำบัญชีเพื่อความสามารถในการวางแผนและการควบคุมค่าใช้จ่าย การพึ่งตนเองและการลดความเสี่ยงเพื่อความมั่นคงในการดำเนินธุรกิจและเพิ่มอำนาจการต่อรอง การพัฒนาศักยภาพและ

สร้างแรงจูงใจบุคลากรเพื่อเพิ่มความสามารถในการดำเนินธุรกิจ เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน การจัดหาและบริหารเงินลงทุนเพื่อเพิ่มความสามารถในการขยายกิจการอย่างมีประสิทธิภาพ และการสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างความร่วมมือทางการค้า สอดคล้องกับการศึกษาของ Pumreuang (2016 : 134-135) ที่พบว่าการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การเสริมสร้างผู้ประกอบการและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน การส่งเสริมการผลิตและบริการให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน และการเสริมสร้างความสัมพันธ์และเครือข่ายความร่วมมือ เป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์การค้าตลาดชายแดนไทย-เมียนมาร์ ด้านสิงขร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์และการศึกษาของ Jirratsathit (2017 : 197-204) ที่พบว่าการสนับสนุนเงินทุนแก่ผู้ประกอบการ การพัฒนาผู้ประกอบการ และการสร้างความสามารถในการปรับตัวของผู้ประกอบการ เป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยความสำเร็จของธุรกิจการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย

2.3.2 การอำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการ มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การอำนวยความสะดวกทางธุรกิจการค้า การพัฒนากฎหมายและระเบียบข้อบังคับให้สะดวกต่อการดำเนินธุรกิจ การเตรียมความพร้อมด้านกฎหมาย การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาระบบคมนาคมและโลจิสติกส์ การลดขั้นตอนการผ่านแดน การรักษาความปลอดภัยและสิ่งผิดกฎหมายบริเวณเขตการค้าชายแดน และการประสานความร่วมมือของสองประเทศเพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้า เนื่องจากการที่จะทำให้การค้าชายแดนมีความคล่องตัว เต็มไปด้วยประสิทธิภาพและสามารถจูงใจให้ผู้ประกอบการมาดำเนินธุรกิจการค้าชายแดนได้นั้นผู้ประกอบการจะต้องได้รับการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับบริบทของการค้าชายแดนทั้งการอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจในด้านต่าง ๆ การพัฒนากฎหมายให้เกิดประโยชน์ การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน การลดขั้นตอนผ่านแดน การให้ความปลอดภัยและการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ ที่จะเป็นไปเพื่อให้ผู้ประกอบการมีความสะดวกและความมั่นใจ ที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจ สอดคล้องกับการศึกษาของ Hummel and Schaur (2013 : 2935-2959) ที่พบว่าการขนส่งที่มีความเหมาะสมจะเพิ่มโอกาสในการดำเนินธุรกิจการค้าระหว่างประเทศให้มากขึ้นและการศึกษาของ Kongkham (2015 : 81-84) ที่พบว่าการพัฒนาระบบโลจิสติกส์และการคมนาคม และการปรับปรุงกฎหมายการนำเข้า-ส่งออก เป็นส่วนหนึ่งในแนวทางการพัฒนาการประกอบธุรกิจในเขตการค้าชายแดนไทย-ลาว ในอำเภอกู่ขวาง จังหวัดพะเยา และการศึกษาของ Sawangphatthanakul (2016 : 98-99) ที่พบว่าการปรับปรุงระบบภาษีและขั้นตอนการนำเข้า-ออกสินค้าให้มีความสะดวกรวดเร็ว เป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าชายแดนแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก จังหวัดเชียงราย

2.3.3 การพัฒนาตลาดการค้าบริเวณด้านชายแดน มีการดำเนินการที่ประกอบด้วยการส่งเสริมการคมนาคมและการจราจรของตลาด การรักษาความสะอาดภายในบริเวณตลาด การรักษาความปลอดภัยบริเวณตลาด การส่งเสริมภูมิทัศน์ของตลาด การประชาสัมพันธ์ตลาด และการส่งเสริมสิ่งอำนวยความสะดวกภายในตลาด เนื่องจากการจะดึงดูดผู้ขายให้มาเข้าร่วมดำเนินกิจการตลาดการค้าชายแดนและดึงดูดผู้ซื้อซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการสนับสนุนการค้าให้มาเยี่ยมเยือนและจับจ่ายสินค้าที่จะส่งผลต่อการเจริญเติบโตและการดำรงอยู่ของตลาดได้นั้น ตลาดต้องมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้งความสะดวกในการเดินทาง ความสะอาดอนามัย ความปลอดภัยเพื่อความมั่นใจ ภูมิทัศน์ที่มีความสวยงามและเป็นระเบียบ การประชาสัมพันธ์เพื่อการรับรู้ข้อมูลของผู้มาเยือน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่จะสร้างความประทับใจให้ผู้มาเยือน สอดคล้องกับการศึกษาของ Kanrak (2015 : 35-43) ที่พบว่าปัจจัยการพัฒนาตลาดการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ช่องจอม จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย การพัฒนาในด้านการคมนาคมและการจราจร ด้านความสะอาด ด้านภูมิทัศน์ ด้านประชาสัมพันธ์ และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการศึกษาของ Karaket (2016 : 81-82) ที่พบว่าการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค การจัดแผนผังตลาด การก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเติมและการตั้งศูนย์ประชาสัมพันธ์ เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาตลาดการค้าชายแดนบริเวณจุดผ่อนปรนช่องสายตะกู ตำบลจันทบเพชร อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

2.3.4 การพัฒนาศักยภาพการค้าชายแดน มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา การพัฒนาการค้าชายแดนโดยหน่วยงานของรัฐบาล การพัฒนาด้านการค้าชายแดนสู่ระดับสากล การกระตุ้นการลงทุนการค้าชายแดน และการส่งเสริมการเข้าไปลงทุนในประเทศกัมพูชา เนื่องจากการจะสร้างความเจริญเติบโตและความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องให้กับการค้าชายแดน รวมทั้งการมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสองประเทศได้นั้นต้องได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐของทั้งสองประเทศระดับนโยบายเพื่อขับเคลื่อนในการดำเนินการต่าง ๆ ที่สำคัญทั้งในด้านความร่วมมือ การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ จากภาครัฐ การยกระดับด้านการค้าชายแดน การกระตุ้นและการส่งเสริมการลงทุน สอดคล้องกับการศึกษาของ Pumreuang (2016 : 134-135) ที่พบว่าส่งเสริมการลงทุนในประเทศเพื่อนบ้าน และการส่งเสริมการเปิดตลาดและพัฒนาความร่วมมือทางการค้า เป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์การค้าตลาดชายแดนไทย-เมียนมาร์ ด้านสิงขร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และการศึกษาของ Samibat (2017 : 114-115) ที่พบว่าการสร้างหลักเกณฑ์ในการติดต่อค้าขายระหว่างประเทศให้มีความชัดเจน เป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการพัฒนาการจัดการการค้าชายแดนและการลงทุนเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดหนองคาย

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ประกอบการของด้านการค้าชายแดนอื่น ๆ ควรนำรูปแบบการส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสง่าจังหวัดศรีสะเกษ ไปใช้หรือนำไปประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะด้านการค้าชายแดนที่มีบริบทใกล้เคียงกัน เนื่องจากเป็นรูปแบบที่ได้การศึกษายอย่างเป็นระบบและมีความครอบคลุมในทุกมิติ

1.2 ภาครัฐควรออกนโยบายและแผนการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เพื่อการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสง่าจังหวัดศรีสะเกษให้มากกว่านี้ เพื่อเป็นการสนับสนุนการสร้างงานและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นในบริเวณนั้น

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนของประเทศไทยและกัมพูชาควรมีการร่วมมือกันในการส่งเสริมพัฒนาการค้าชายแดนให้มากกว่านี้ โดยเฉพาะข้อปฏิบัติที่มีความไม่เท่าเทียมกันและไม่ยุติธรรมของทั้งสองฝ่าย

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษารูปแบบการส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสง่าจังหวัดศรีสะเกษในระยะยาว โดยเฉพาะในเรื่องผลที่ได้จากการนำรูปแบบปฏิบัติทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพเพื่อความสำเร็จของงานวิจัยนี้

2.2 ควรศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งของประเทศไทยและกัมพูชาในการส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาบริเวณช่องสง่าจังหวัดศรีสะเกษ

2.3 ควรศึกษาเรื่องการสร้างตัวชี้วัดถึงผลสัมฤทธิ์ในด้านต่าง ๆ ที่ชุมชนท้องถิ่นจะได้รับจากการส่งเสริมการค้าชายแดน

เอกสารอ้างอิง (References)

กรมการค้าต่างประเทศ. (2557). “ศูนย์บริการข้อมูลการค้าการลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้าน

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.dft.go.th/Default.aspx?tabid=160>. สืบค้น 1 กรกฎาคม 2559.

กรมการค้าต่างประเทศ. (2558). “ยุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนการค้าชายแดน ปี 2558”.

[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

http://www.asean thai.net/ewt_news.php?nid=4421&filename=index.

สืบค้น 16 สิงหาคม 2559.

จตุรินทร์ ขวัญเนตร และเชษฐพันธ์ อรชุน. (2556). **ความร่วมมือทางการค้าชายแดน ไทย-กัมพูชา**

กรณีศึกษา ตราด-เกาะกง. จันทบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ทิฆัมพร สว่างพัฒนกุล. (2559). **การปรับตัวของผู้ประกอบการการค้าชายแดนรุ่นที่สอง**

กรณีศึกษา ตลาดแม่สาย-ท่าซี้เหล็ก. วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ดวงเดือน ศรีชอดแก้ว. (2556). **ศักยภาพด้านการค้าชายแดนของผู้ประกอบการในจังหวัด**

เชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ทิพย์มณี ทองเกิด. (2554). **การจัดการเพื่อความยั่งยืนของผู้ประกอบการตามแนวชายแดนไทย-**

กัมพูชา (ช่องจอม) จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

นลินทิพย์ กองคำ. (2558). **แนวทางการพัฒนาการประกอบธุรกิจในเขตการค้าชายแดนไทย-ลาว**

: กรณีศึกษาผู้ประกอบการชายแดน อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา. วิทยานิพนธ์ปริญญา

บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน มหาวิทยาลัยแม่ฟ้า

หลวง.

นัตยา พุ่มเรือง. (2559). **บทบาทภาครัฐและภาคเอกชนในการพัฒนากลยุทธ์การค้าตลาด**

ชายแดนไทย-เมียนมาร์(ด่านสิงขร) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐ

ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

พิทักษ์กล้า การะเกษ. (2559). **การพัฒนาตลาดการค้าชายแดนบริเวณจุดผ่อนปรนช่องสายตะกู**

ตำบลจันทบเพชร อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐ

ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

ภควัฒน์ จรรยาสุทธีวงศ์. (2556). **การพัฒนาด่านช่องสง่างสู่ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา ในการ**

เป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการเมือง

มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- มณีรัตน์ การรักษ์. (2558, มกราคม-เมษายน). “การพัฒนาตลาดการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาตลาดการค้าชายแดนช่องจอม จังหวัดสุรินทร์”. วารสารมหาวิทยาลัย นครพนม. 5(1) : 35-43.
- ยุวดี สามิบัติ. (2560). นโยบายและมาตรการของรัฐบาลไทยในการจัดการการค้าชายแดนและการลงทุนเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศุภลักษณ์ จิรรัตน์สถิต. (2560). ปัจจัยความสำเร็จของธุรกิจการค้าชายแดนบริเวณชายแดนภาคเหนือของประเทศไทย กรณีศึกษาจังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ. (2562). ข้อมูลการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ณ จุดผ่านแดนถาวรช่องสง่า อ.ภูสิงห์ จ.ศรีสะเกษ. ศรีสะเกษ : สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดศรีสะเกษ.

Hummels, D. L., and Schaur, G. (2013). “Time as a trade barrier”. *American Economic Review*. 103(7) : 2935-2959.

Translated Thai References

- Chanyasuthiwong, P. (2013). *The Development of Chong Sa-ngam Permanent Border Checkpoint in Foresting to the Thai-Cambodian Relationship for the Realization of the Asean Economic Community*. Doctor of Philosophy (Politics). Ramkhamhaeng University. [In Thai]
- Department of Foreign Trade. (2014). “Trade Information Service Center with neighboring countries Department of Foreign Trade Ministry of Commerce.” [Online] Available : <http://www.dft.go.th/Default.aspx?tabid=160>. Retrieved July 1, 2016. [In Thai]
- Department of Foreign Trade. (2015). “Strategy for promotion and development of border trade in 2015”. [Online] Available : http://www.asean thai.net/ewt_news.php?nid=4421&filename=index. Retrieved August 16, 2016. [In Thai]

- Jiraratsathit, S. (2017). **Success Factors of Border Trade Business along Thai Northern Border Area**. Doctor of Philosophy (Business Administration). Mae FahLuang University. [In Thai]
- Kanrak, M. (2015, January-April). "Development of Thailand–Cambodia Border Trade Market : A Case Study in Chong Jom Border Trade Market, Surin Province". **NakhonPhanom University Journal**. 5(1) : 35-43. [In Thai]
- Karaket, P. (2016). **Border Market Development at SaiTaku Check Point in Janthobphet Sub-district, Ban Kruat District, Buriram Province**. Master of Public Administration. BuriramRajabhat University. [In Thai]
- Kongkham, N. (2015). **Guideline for Business Development at the Border Area: A Case Study of Border Entrepreneur, Phu Sang District, Phayao Province**. Master of Business Administration (Logistics and Supply Chain Management). Mae FahLuang University. [In Thai]
- Kwunnate, J and Orachun, C. (2013). **Trade Cooperation Thailand – Cambodia Case Study of Trat – Koh Kong**. Chanthaburi : RambhaiBarniRajabhat University. [In Thai]
- Pumreuang, N. (2016). **The Roles of Public and Private Sectors in Promoting Strategy for Thai-Myanmar Border Trade (Dan Sing Khon) in PrachuapKhiri Khan Province**. Master of Public Administration. PhetchaburiRajabhat University. [In Thai]
- Samibat, Y. (2017). **Thai Government Policies and Measures for Managing Border Trade and Investment at the Special Economic Zone in NongKhai Province**. Master of Political Science. Ramkhamhaeng University. [In Thai]
- Sawangphatthanakul, T. (2016). **Adaptation of Second-Generation Border-trade Entrepreneur: A Case Study of Maesai-Tachiek Market**. Master of Economics. Chiang Mai University. [In Thai]
- Shikodkaew, D. (2013). **The Cross-border Trade Potential of Entrepreneurs in Chiang Rai Province**. Master of Business Administration. SukhothaiThammathirat Open University. [In Thai]

- Srisaket Provincial Commercial Office. (2019). **Thai-Cambodian border trade information in the responsible area at the permanent border crossing, Chong Sa Ngam, Phu Sing District, Sisaket Province.** Srisaket:Srisaket Provincial Commercial Office. [In Thai]
- Tongkead, T. (2011). **Sustainability Management of the Enterprises at Thailand-Cambodia Border (Chong Chom) in Surin Province.** Master of Business Administration. SurindraRajabhat University. [In Thai]

รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพ
การบริการเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทย
ในประเทศไทย

Causal Relationship Model of Factors Affecting Service Quality
to Create a Competitive Advantage of Thai Massage Business
in Thailand

ธันวาคม วัฒนชัยฤกษ์¹ เขมิกา แสนโสม² และนิศาตร์ โชติเชย³

Thanwaporn Wimonchaileuk¹, Kemika Sansom² and Nisarath Chotechoei³

Received : June 15, 2019; Revised : July 15, 2019; Accepted : July 19, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ และคุณภาพการบริการเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย 2) เพื่อสร้างรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพ การบริการเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย ใช้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ การจัดการลูกค้าสัมพันธ์ คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ คุณภาพการบริการ และความได้เปรียบทางการแข่งขัน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามเป็น ประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจนวดแผนไทย กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 347 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สมการโครงสร้างด้วยโปรแกรม Mplus ผลการวิจัยปรากฏ ดังนี้

¹คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม; Faculty of Management Science, Rajabhat Mahasarakham University, Thailand; e-mail : aj.kae0312@gmail.com

²คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม; Faculty of Management Science, Rajabhat Mahasarakham University, Thailand.

³คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม; Faculty of Management Science, Rajabhat Mahasarakham University, Thailand.

1. การจัดการลูกค้าสัมพันธ์ คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ คุณภาพการบริการ และ ความได้เปรียบทางการแข่งขัน พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

2. การสร้างรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพ การบริการเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย พบว่า 1) การจัดการลูกค้าสัมพันธ์มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยสัมประสิทธิ์เส้นทางมีค่าเท่ากับ 0.006 2) คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.028 และ 3) คุณภาพการบริการ มีอิทธิพลที่เป็นสาเหตุทางอ้อมต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.948

ผลจากการวิจัยได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทยผู้ประกอบการสามารถใช้ประโยชน์จากผลการศึกษาในการสร้างการเติบโตของธุรกิจ โดยการนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินธุรกิจของตนตามความเหมาะสมกับลักษณะพื้นที่ของธุรกิจเพื่อสนับสนุนธุรกิจอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ (Keywords) : การจัดการลูกค้าสัมพันธ์, คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ, ความได้เปรียบทางการแข่งขัน

Abstract

The objectives of this study are 1) to study the current condition of customer relationship management Entrepreneurial features And service quality to create a competitive advantage of Thai massage business in Thailand 2) to create a causal relationship model of factors that affect quality Service to create competitive advantage of Thai massage business in Thailand Use concepts and theories about Customer relationship management Entrepreneurial features Service quality And competitive advantage Data collection tools are questionnaires. Population and sample groups include Thai massage business operators the sample group was 347 people. Statistics used in data analysis were percentage, mean, standard deviation. And structural equation analysis with the M-plus program.

1. Customer relationship management Entrepreneurial features Service quality and the competitive advantage found that the overall average was at a high level.

2. Creating a causal relationship model for factors affecting quality Services for creating competitive advantage of Thai massage business in Thailand, found that 1) Customer relationship management has a positive direct influence on competitive advantage. The path coefficient is equal to 0.006. 2) Entrepreneurial characteristics Has a positive direct influence on competitive advantage With a path coefficient equal to 0.028 and 3) service quality Has an indirect influence on competitive advantage With a coefficient of pathway equal to 0.948

The result of the research was the knowledge about creating competitive advantage of the Thai massage business. Entrepreneurs were able to take advantage of the study results to create business growth. By applying to conduct their business as appropriate with the nature of the business area to support sustainable business.

Keywords : Customer Relationship Management, Entrepreneurial Features, Competitive Advantage

บทนำ (Introduction)

ปัจจุบันคนไทยมีการแข่งขันกันสูง ทำให้เกิดความเครียดจากการทำงาน การดำเนินชีวิต และครอบครัว ก่อให้เกิดพฤติกรรมการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป โดยผู้บริโภคหันมาเอาใจใส่ในเรื่องของสุขภาพกันมากขึ้น ด้วยเหตุที่ว่าเมื่อมีสุขภาพที่ดี และแข็งแรงแล้วประสิทธิภาพในการทำงานหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ก็จะมีมากขึ้นตามไปด้วย ดังจะเห็นได้จากมีความตื่นตัวในการออกกำลังกายเพื่อส่งเสริมและรักษาสุขภาพของตนเองให้มีความแข็งแรงเพราะฉะนั้นสุขภาพจึงเป็นพื้นฐานของสมรรถภาพและความสุขของบุคคล ซึ่งในอดีตการดูแลสุขภาพของคนไทย จะใช้การแพทย์แผนไทยที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ ในการรักษาอาการเจ็บป่วยและป้องกันโรคต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ทรงรับเอาวิทยาการทางการแพทย์สมัยใหม่ของประเทศทางตะวันตกเข้ามาสู่ประเทศไทยพร้อมกับสนับสนุนและส่งเสริม จนเป็นที่นิยมของชนชาวไทยกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งในปัจจุบันการแพทย์แผนไทยอันเกิดจากภูมิปัญญาอันล้ำค่าของบรรพบุรุษที่คนไทยนิยมกันมากและนำมาใช้ในการ

ดูแลรักษาสุขภาพของตนเอง ก็คือ การนวดนั่นเอง การนวดเป็นการรักษาอาการเจ็บป่วยวิธีหนึ่งที่มีมาแต่โบราณ ซึ่งแต่ละชาติก็มีศาสตร์และศิลป์ในการนวดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง เป็นพื้นฐานการรักษาสุขภาพเบื้องต้นที่จะบรรเทาอาการเจ็บปวด และผ่อนคลายความตึงเครียดจากการทำงาน การนวดนอกจากจะได้รับความสบายหายเมื่อย ผ่อนคลายกล้ามเนื้อ บรรเทาอาการปวดเฉพาะที่ แก้อาการเคล็ด เส้นตึงแล้ว การนวดสัมผัสยังมีบทบาทในการรักษาโรคได้หลายอย่างอีกด้วย เช่น ปวดศีรษะ ไมเกรน ตึงเครียด นอนไม่หลับ เป็นต้น การนวดแผนไทยจึงมีประโยชน์และมีส่วนช่วยในการดูแลสุขภาพให้ดีขึ้น เป็นสาเหตุให้ผู้คนในปัจจุบันนิยมหันมาใช้บริการการนวดแผนไทยกันมากขึ้น โดยสามารถที่จะไปใช้บริการการนวดได้ที่ร้านนวดแผนไทยและที่สปา (Luengthaworaphot and Boraphect, 2008 : 1)

การนวดไทยนับเป็นภูมิปัญญาอันล้ำค่าของคนไทยที่มีการสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน การนวดมีบทบาทอย่างสำคัญในการรักษาโรคตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากการนวดช่วยเหลือกันเองภายในครอบครัว การช่วยเหลือความเจ็บป่วยของเพื่อนบ้านได้รับความนิยม และเชื่อถือจากผู้มารับบริการจนเกิดอาชีพหมอนวดในที่สุด การนวดไทยมิใช่การนวดเพื่อรักษาความเจ็บป่วยเท่านั้นแต่มีคุณค่าต่อสุขภาพเป็นกระบวนการดูแลสุขภาพ และการรักษาโรค โดยอาศัยการสัมผัสอย่างมีหลักการระหว่างผู้ให้การรักษา และผู้รับการรักษา การนวดจะส่งผลโดยตรงต่อร่างกาย และจิตใจ คือ ทำให้เกิดการไหลเวียนของเลือดดีขึ้น กล้ามเนื้อผ่อนคลายรักษาอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย ผกซ้ำ ชัดยอก จนกระทั่งสามารถช่วยให้สุขภาพดีจิตใจสดชื่น กระปรี้กระเปร่าจิตใจผ่อนคลายได้อย่างดี การนวดไทยทุกรูปแบบจะมีส่วนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ส่งเสริมความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และสังคมอีกทางหนึ่ง (Thantiphidok, 2007 : 12)

อย่างไรก็ตามธุรกิจนวดแผนไทยและสปาปี 2561 ของผู้ประกอบการไทย ยังคงมีโอกาสเติบโตอย่างสูง สอดคล้องกับธุรกิจสุขภาพของจากหลายประเทศทั่วโลกที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง และให้ความสำคัญในเรื่องของสุขภาพส่งผลให้ธุรกิจด้านความงาม ธุรกิจนวดแผนไทยและสปา รวมถึงการท่องเที่ยวแบบเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism) มีอัตราเติบโตสูงสุดในช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมา ซึ่งธุรกิจนวดแผนไทยยังถือเป็นธุรกิจ 5 อันดับแรกที่นำลงทุน จากข้อมูลของ ศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เปิดเผยผลสำรวจ 10 อันดับ ธุรกิจดาวเด่นปี 2561 จากการสำรวจผู้ประกอบการ ทั้งการพิจารณาจากยอดขาย ต้นทุน ส่วนต่างของยอดขายต่อต้นทุน ผลกระทบปัจจัยเสี่ยงและการแข่งขันเห็นได้ชัดตัวในเรื่องนี้ธุรกิจบริการการดูแลสุขภาพจากภายในและภายนอก เช่น ธุรกิจสถานเสริมความงาม ธุรกิจสปาและนวดไทย ยังคงมีโอกาสดีที่สุดใ จากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยปี 2560-2569 ที่รัฐบาลต้องการผลักดันให้เมืองไทย เป็น

ศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub) ส่งผลให้ธุรกิจขนาดแผนไทยและสปา ปี 2561 ยังคงสดใสน่าลงทุนทั้งในและต่างประเทศ นโยบายเป็นการดำเนินงานเพื่อยกระดับคุณภาพบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพของประชาชน รวมไปถึงการมุ่งสู่การเป็นศูนย์กลางสุขภาพในระดับสากล ซึ่งดำเนินการโดยกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ (สบส.) มีการจัดทำเป็นยุทธศาสตร์แห่งชาติ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาคประชาชน เอกชนและรัฐบาล ทั้งในประเทศและต่างประเทศ แผนทั้ง 2 ฉบับ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การเป็นศูนย์กลางบริการด้านสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub) รองรับยุทธศาสตร์ประเทศไทย (Country Strategy) พ.ศ. 2557-2561 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub) ระยะ 10 ปี พ.ศ. 2559-2568 จากการพัฒนาและส่งเสริมนโยบายอย่างต่อเนื่องแนวทางการพัฒนาประเทศเป็นศูนย์กลางด้านสุขภาพ (Medical Hub) ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) เป็นศูนย์กลางการศึกษา วิชาการและงานวิจัย (Academic Hub) ที่เกี่ยวกับสุขภาพการเป็นศูนย์กลางบริการสุขภาพ 2) เป็นศูนย์กลางการบริการสุขภาพ (Medical Service Hub) ที่ต่อยอดกับระบบสปาระบบการทำงานเพื่อสร้างสุขภาพ รวมถึง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งถือเป็นจุดแข็งของประเทศไทยและเป็นจุดหนึ่งที่ผู้คนจากต่างประเทศเข้ามาใช้บริการในไทย 3) การเป็นศูนย์กลางบริการเพื่อส่งเสริมสุขภาพ (Wellness Hub) ที่เป็นการบริการอย่างครบวงจร 4) ศูนย์กลางยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพ (Product Hub)

ดังนั้น ธุรกิจขนาดแผนไทยที่กำลังเติบโตสดใส จึงส่งผลให้มีผู้ประกอบการรายใหม่เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้การแข่งขันทางธุรกิจสุขภาพเริ่มสูงขึ้น จึงทำให้ผู้ประกอบการควรเตรียมความพร้อมให้ธุรกิจอยู่รอดและเติบโตได้ ผลจากการวิเคราะห์ SWOT Analysis ของท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทย พบว่า จุดแข็งขนาดแผนไทยมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติ วัฒนธรรมไทย (Thainess) มัดใจคนทั่วโลก มีความหลากหลายจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยผ่อนคลาย และรักษาโรค โอกาสตลาดท่องเที่ยวโลกขยายตัวอย่างต่อเนื่อง การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ กระแสความสนใจในสุขภาพ การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน การได้รับการส่งเสริมโดยนโยบายของรัฐบาล จุดอ่อน สถานประกอบการส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก และมีข้อจำกัดด้านมาตรฐาน มีบริการแบบแฝง ขาดการสนับสนุนการวิจัยเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพและมาตรฐาน มีการแข่งขันด้านราคาสูง ส่งผลกระทบต่อคุณภาพบริการ อุปสรรค มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและพัฒนาจำนวนมาก การขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติขาดเอกภาพ การแข่งขันที่รุนแรงในตลาดท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของโลกบทบาทภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ รัฐบาลให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในระดับต่าง ๆ เช่น ระดับประเทศ มีการจัดทำ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุภาพนานาชาติ ปี 2559-2568 สำหรับระดับ
กระทรวง (Economic Base Newspaper, 2016)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าธุรกิจนวดแผนไทยสามารถสร้างมูลค่าทาง
เศรษฐกิจให้กับประเทศ ผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบองค์ความรู้ใหม่ อันนำไปสู่การ
ประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการดำเนินธุรกิจนวดแผนไทย และเป็นข้อมูลในการสร้าง
ความได้เปรียบทางการแข่งขันทางการตลาดให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจมากยิ่งขึ้น เป็น
รากฐานที่ดีในการพัฒนาเศรษฐกิจของภูมิภาคและประเทศให้เจริญเติบโตและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ คุณลักษณะความเป็น
ผู้ประกอบการ และคุณภาพการบริการเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผน
ไทยในประเทศไทย
2. เพื่อสร้างรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพ การ
บริการเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยเรื่อง รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการ
บริการเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย เป็นการวิจัย
เชิงปริมาณ กำหนดวิธีการดำเนินงานดังนี้

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ คุณลักษณะความ
เป็นผู้ประกอบการ คุณภาพการบริการ และความได้เปรียบทางการแข่งขัน งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาเชิงปริมาณ เป็นการศึกษาโดยวิธีการสำรวจวิจัย (Survey Research) โดย
การคำนวณตามสูตรของ Yamane ใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) ประชากรเป็น
ผู้ประกอบการธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทยในปี 2561 จำนวน 2,612 คน ได้กำหนดกลุ่ม
ตัวอย่าง 347 คน

พื้นที่ในการวิจัย

ในการศึกษารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการบริการเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย พื้นที่ในการวิจัยโดยกำหนด พื้นที่ 76 จังหวัด ในประเทศไทย ระยะเวลาตั้งแต่เดือน 1 พฤษภาคม 2561 - 30 เมษายน 2562

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณคือแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 74 ข้อคำถาม เพื่อวัดตัวแปรแบบประมาณค่า (Rating Scale) ในการสร้างเครื่องมือจะทดสอบความตรง (Validity) โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน โดยกำหนดค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม (Index of Item-objective Congruence : IOC) ที่มีค่าอยู่ระหว่าง 0.67 ขึ้นไป แล้วปรับปรุงแบบสอบถามก่อนที่จะนำไปทดสอบความเชื่อถือได้ (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha Coefficient) โดยการจัดการลูกค่าสัมพันธ์ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา อยู่ระหว่าง 0.962-0.965 คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา อยู่ระหว่าง 0.967-0.970 คุณภาพการบริการ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา อยู่ระหว่าง 0.952-0.957 และความได้เปรียบทางการแข่งขัน มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา อยู่ระหว่าง 0.963-0.967

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าความถี่ และร้อยละ
2. การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการลูกค่าสัมพันธ์ คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ คุณภาพการบริการ และความได้เปรียบทางการแข่งขัน ของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย โดยใช้วิธีการประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา นำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ ซึ่งประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางควบคู่กับการบรรยายและสรุปผลการดำเนินงานวิจัย
3. วิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลเชิงสาเหตุสมการโครงสร้างเชิงเส้นรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการบริการเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย โดยโปรแกรม Mplus

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการวิจัย ปรากฏ ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 239 คน คิดเป็นร้อยละ 68.88 มีอายุอยู่ระหว่าง 41 - 50 ปี จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 53.03 ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 249 คน คิดเป็นร้อยละ 71.76 สถานภาพสมรส จำนวน 281 คน คิดเป็นร้อยละ 80.98 มีเงินลงทุนอยู่ระหว่าง 500,001-1,000,000 บาท จำนวน 121 คน จำนวนพนักงาน 7-9 คน จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 53.03 ระยะเวลาดำเนินงาน 8 ปีขึ้นไป จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 43.42 รายได้ของธุรกิจเฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 150,001-250,000 บาท จำนวน 132 คน ลูกค้าย่อยเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นวัยทำงาน จำนวน 194 คน คิดเป็นร้อยละ 55.91

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทยโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 5.79$; S.D. = 0.81) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ การตอบสนองความต้องการเฉพาะบุคคล ($\bar{X} = 5.86$; S.D. = 0.87) การสร้างฐานลูกค้าใหม่ ($\bar{X} = 5.83$; S.D. = 0.89) การรักษาลูกค้า มี ($\bar{X} = 5.81$; S.D. = 0.86) การปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า ($\bar{X} = 5.79$; S.D. = 0.96) และการจำแนกลูกค้า ($\bar{X} = 5.66$; S.D. = 0.88) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 5.74$; S.D. = 0.80) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ความสามารถในการแข่งขัน ($\bar{X} = 5.87$; S.D. = 0.87) รองลงมาคือ ความกล้าเสี่ยง ($\bar{X} = 5.76$; S.D. = 0.88) การทำงานเชิงรุก ($\bar{X} = 5.9$; S.D. = 0.87) และความมีนวัตกรรม ($\bar{X} = 5.66$; S.D. = 0.90) ตามลำดับ

4. ผลการวิเคราะห์ระดับข้อมูลคุณภาพการบริการของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 5.79$; S.D. = 0.79) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ความไว้วางใจ ($\bar{X} = 5.84$; S.D. = 0.86) ผู้ความเป็นรูปธรรม ($\bar{X} = 5.83$; S.D. = 0.86) ความเอาใจใส่เข้าใจ ($\bar{X} = 5.79$; S.D. = 0.82) และความมั่นใจ ($\bar{X} = 5.71$; S.D. = 0.92) ตามลำดับ

5. ผลการวิเคราะห์ระดับความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย โดยรวม พบว่า ตัวแปรทุกตัวแปรมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 5.74$; S.D. = 0.82) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย

ดังนี้ การตอบสนองลูกค้า ($\bar{X} = 5.84$; S.D. = 0.86) รองลงมาได้แก่ การเป็นผู้นำด้านต้นทุน ($\bar{X} = 5.76$; S.D. = 0.87) การมุ่งจุดสนใจ ($\bar{X} = 5.72$; S.D. = 1.13) และการสร้างความแตกต่าง ($\bar{X} = 5.65$; S.D. = 0.91) ตามลำดับ

6. ผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลเชิงสาเหตุของการโครงสร้างเชิงเส้นที่สร้างหลังการปรับแสดงรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการบริการเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

χ^2 แทน ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-square)

Df แทน องศาอิสระ (Degree of Freedom)

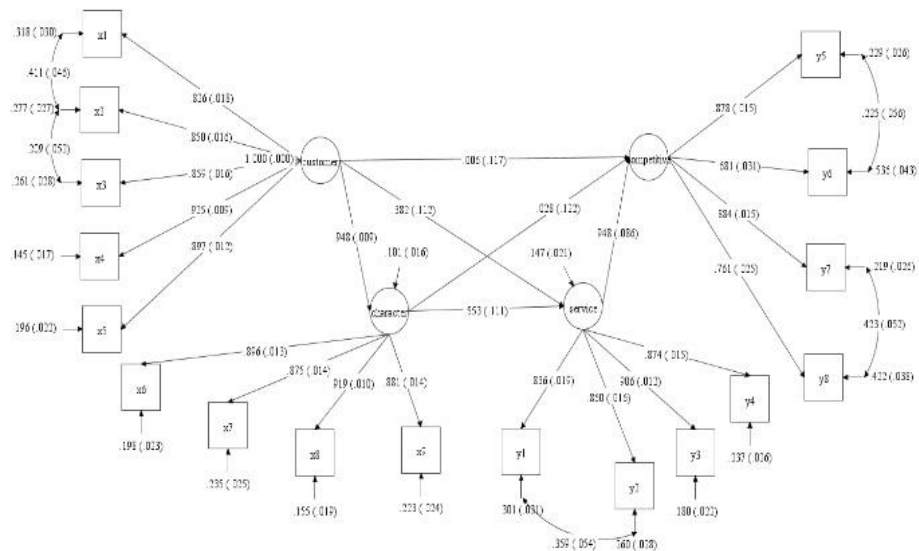
TLI แทน ค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมไม่อิงเกณฑ์ (Tucker – Lindex Index Goodness)

CFA แทน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis)

P-value แทน ระดับนัยสำคัญทางสถิติ

RMSEA แทน ค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (Root Mean Square Error of Approximation)

SRMR แทน ค่ามาตรฐานดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (Standardized Root Mean Squared Residual)

ภาพที่ 1 โมเดลสมการโครงสร้างหลังการปรับแสดงรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการบริการเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย

จากภาพที่ 1 พบว่า โมเดลสมการโครงสร้างหลังการปรับสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงว่ายอมรับสมมติฐานหลักที่ว่าโมเดลตามทฤษฎีสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้ พิจารณาจาก ค่าไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 276.834 องศาอิสระ (df) มีค่าเท่ากับ 100 ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (p – value) มีค่าเท่ากับ 0.0307 ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2 / df) มีค่าเท่ากับ 2.7683 CFI มีค่าเท่ากับ 0.974 TLI มีค่าเท่ากับ 0.965 RMSEA มีค่าเท่ากับ 0.071 SRMR มีค่าเท่ากับ 0.031

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า

รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการบริการเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า การจัดการลูกค้าสัมพันธ์ มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.006 และคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อ ธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.0283 คุณภาพการบริการ มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.948 การจัดการลูกค้าสัมพันธ์ มีอิทธิพลที่เป็นสาเหตุทางอ้อมเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย โดยผ่านเส้นทางด้านคุณภาพการบริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.893 คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ มีอิทธิพลที่เป็นสาเหตุทางอ้อมเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย โดยผ่านเส้นทางด้านคุณภาพการบริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.530

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. การจัดการลูกค้าสัมพันธ์ของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทยโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีตัวแปรทุกตัวแปรอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ การตอบสนองความต้องการเฉพาะบุคคล การสร้างฐานลูกค้าใหม่ การรักษาลูกค้า การปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า และการจำแนกลูกค้า ตามลำดับ

2. คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ความสามารถในการแข่งขัน ความกล้าเสี่ยง การทำงานเชิงรุก และความมีนวัตกรรม ตามลำดับ

3. คุณภาพการบริการของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ความไว้วางใจ ผู้ความเป็นรูปธรรม ความเอาใจใส่เข้าใจ และความมั่นใจ ตามลำดับ

4. ความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การตอบสนองลูกค้า การเป็นผู้นำด้านต้นทุน การมุ่งจุดสนใจ และการสร้างความแตกต่าง ตามลำดับ

5. ผลการวิเคราะห์แบบจำลองความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงของการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย พบว่า รูปแบบการวัดตัวแปรแฝงภายนอกและตัวแปรแฝงภายในของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์เช่นเดียวกัน ยืนยันโดยค่าดัชนีวัดความกลมกลืนของแบบจำลองที่อยู่ในเกณฑ์การยอมรับทุกค่า จึงถือว่าแบบจำลองโครงสร้างเชิงเส้นตรงของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การจัดการลูกค้าสัมพันธ์ของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย พบว่า

1.1 จากการวิจัยพบว่า การจัดการลูกค้าสัมพันธ์ของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ การตอบสนองความต้องการเฉพาะบุคคล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ การสร้างฐานลูกค้าใหม่ การรักษาลูกค้า การปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า และการจำแนกลูกค้า ผู้ประกอบการนวดแผนไทย มีการสร้างความพึงพอใจความรู้สึกที่ดีแก่ลูกค้าในการบริการ มีการปฏิบัติพิเศษให้แก่ลูกค้าเฉพาะบุคคลทำให้ลูกค้ารู้สึกเป็นบุคคลพิเศษ ด้านการสร้างฐานลูกค้าใหม่ มีการใช้กลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อขยายขอบเขต

ในการสร้างฐานลูกค้าใหม่ สร้างความน่าเชื่อถือเพื่อให้ลูกค้าเกิดความไว้วางใจ สํารวจข้อมูลของลูกค้าและคู่แข่งที่มีอยู่ในปัจจุบันและอนาคต ด้าน ด้านการปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า มีการสร้างความรู้สึกเป็นมิตร และความคุ้นเคยเป็นกันเองกับลูกค้า มีการมอบของสมนาคุณให้แก่ลูกค้า ทำให้ลูกค้ารู้สึกว่าเป็นบุคคลสำคัญ และด้านและการจําแนกลูกค้า การให้บริการด้วยความสุภาพอ่อนน้อม และเอาใจใส่เพื่อให้ลูกค้าเกิดความประทับใจ รักษาความสัมพันธ์และความไว้วางใจที่ลูกค้ามีต่อธุรกิจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Suthon (2011 : 123) ทำการศึกษาเรื่องการศึกษากลยุทธ์การตลาด และความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อการให้บริการของสถานประกอบการนวดแผนไทย ในเขตเกาะเมืองประวัติศาสตร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 25-35 ปี มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,000-15,000 บาท อาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีระดับการศึกษาปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี และมีสถานภาพสมรส มาใช้บริการเพื่อผ่อนคลายอาการเหนื่อยล้าจากการทํางาน/การท่องเที่ยว และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Singseewo (2012) ได้ทำการศึกษาเรื่องผลกระทบของการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่มีต่อความจงรักภักดีของลูกค้าบริษัทน้ำทิพย์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า ผู้บริหารบริษัทน้ำทิพย์มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับการบริหารลูกค้าสัมพันธ์โดยรวมเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการรักษาลูกค้า ด้านการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการสร้างฐานข้อมูลลูกค้า ด้านการกำหนดโปรแกรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับความจงรักภักดีของลูกค้าของบริษัทน้ำทิพย์โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการมีภูมิคุ้มกันในการถูกดึงดูดไปหาคู่แข่ง

1.2 คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ความสามารถในการแข่งขัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ความกล้าเสี่ยง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก การทํางานเชิงรุก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และความมีนวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ในด้านความสามารถในการแข่งขัน ผู้ประกอบการความพยายามในการทำให้ธุรกิจเหนือกว่าคู่แข่ง และเป็นผู้นำธุรกิจนวดแผนไทยที่มีการนำเสนอการบริการใหม่ ๆ อยู่เสมอ ด้านความกล้าเสี่ยง มีความพร้อมที่กล้าเผชิญกับความล้มเหลวหรือความล้มเหลวตลอดเวลา กล้าเสี่ยงเพื่อสร้างโอกาส และผลตอบแทนที่สูงขึ้น ด้านความมีนวัตกรรม การบริการที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ที่คู่แข่งไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ มีการนำความต้องการของลูกค้ามาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์บริการใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น ด้านการทํางานเชิงรุก มีวิสัยทัศน์กว้างไกลสามารถทํางานเชิงรุกและเปลี่ยนแปลงธุรกิจให้พัฒนาได้ และมีความสนใจ

เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม และสามารถยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Karasawai (2011) ศึกษาวิจัยเชิงปริมาณเรื่องคุณลักษณะของผู้ประกอบการ ที่ประสบความสำเร็จของธุรกิจโรงแรมในจังหวัดภาคเหนือตอนล่างของไทย พบว่า คุณลักษณะของผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งคุณลักษณะของผู้ประกอบการทั้ง 9 องค์ประกอบคือด้านความเป็นตัวของตัวเอง ด้านความใฝ่ใจในความสำเร็จ ด้านความมีนวัตกรรม ด้านความมุ่งมั่นอดทน ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านความกล้าเสี่ยง ด้านความมั่นใจในตนเอง ด้านการตอบสนองกับปัญหาอย่างทันทีทันใด และด้านความรับผิดชอบ มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการประกอบธุรกิจโรงแรมในจังหวัดภาคเหนือตอนล่างของไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pattawasang (2014 : 60) ทำการศึกษาเรื่องความพึงพอใจต่อการใช้บริการนวดแผนไทยในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดจังหวัดร้อยเอ็ดผลการวิจัย พบว่า ผู้ใช้บริการนวดแผนไทย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 35-49 ปีสถานภาพ สมรส ระดับการศึกษา ระดับปริญญาตรี อาชีพ รับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจผู้ใช้บริการนวดแผนไทยในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด มีพฤติกรรมการใช้บริการนวดแผนไทย โดยมาใช้บริการนวดแผนไทยเพื่อผ่อนคลาย/คลายเครียด ส่วนใหญ่ใช้บริการนวดแผนไทย 1 ครั้งต่อเดือน ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่มาใช้บริการในวันเสาร์-อาทิตย์ เวลา 18.00-20.00 น. และส่วนใหญ่ใช้บริการนวดตัวผู้ใช้บริการนวดแผนไทยมีความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการนวดแผนไทยในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.3 คุณภาพการบริการของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย พบว่า ตัวแปรทุกตัวแปรมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านความไว้วางใจ ด้านความเป็นธรรม ด้านความเข้าใจ และด้านความมั่นใจ เนื่องจาก การสร้างชื่อเสียงและภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ธุรกิจ มีการให้บริการที่สม่ำเสมอเป็นมาตรฐานเดียวกัน ด้านความเป็นรูปธรรม การแต่งกายของพนักงานสุภาพ สะอาด เรียบร้อย และมีความเหมาะสม ด้านความเอาใจใส่เข้าใจ ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์สูงสุดของลูกค้า มีความยินดีในการบริการและให้ความช่วยเหลือลูกค้าเสมอ ด้านความมั่นใจมีการสร้างความปลอดภัยในการให้บริการแก่ลูกค้า มีการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และให้ความมั่นใจว่าลูกค้าจะได้รับการบริการที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pengjeam (2012) ได้ศึกษาถึงผลกระทบของกลยุทธ์การบริหารคุณภาพการบริการที่มีต่อความสำเร็จขององค์กรธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย พบว่า 1) กลยุทธ์การบริหารคุณภาพการบริการด้านการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมีความสัมพันธ์ และผลกระทบเชิงบวกกับความสำเร็จขององค์กรโดยรวม ด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการ

ภายในองค์กร และด้านการเรียนรู้และพัฒนา 2) กลยุทธ์การบริหารงานคุณภาพการบริการด้านการมีส่วนร่วมของพนักงานมีความสัมพันธ์ต่อผลกระทบเชิงบวกต่อความสำเร็จขององค์กรโดยรวม ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายในองค์กรและด้านการเรียนรู้และพัฒนา และ 3) กลยุทธ์การบริหารคุณภาพการบริการด้านการให้ความสำคัญกับลูกค้ามีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกต่อความสำเร็จขององค์กรด้านลูกค้า โดยสรุป กลยุทธ์การบริหารคุณภาพการบริการมีผลกระทบเชิงบวกกับความสำเร็จขององค์กรธุรกิจโรงแรมในประเทศไทยเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการที่จะช่วยให้ธุรกิจโรงแรมมีการวางแผนและกำหนดแนวทางปฏิบัติสู่ความสำเร็จได้ ดังนั้น ธุรกิจโรงแรมจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับกลยุทธ์การบริหารคุณภาพการบริการอยู่เสมอ เพื่อให้ธุรกิจประสบความสำเร็จและแข่งขันต่อไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonsung (2009 : 120) ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริการการนวดแผนไทยในสถานพยาบาลภาครัฐ ในกรุงเทพมหานคร ผลวิจัย พบว่า ด้านการจัดบริการการนวดแผนไทย ผู้ใช้บริการ (คนไข้) ต้องได้รับการตรวจและวิเคราะห์อาการจากแพทย์ แผนปัจจุบันก่อน ซึ่งนับเป็นการบูรณาการการรักษาอาการร่วมกันระหว่างการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนปัจจุบัน คนไข้ส่วนใหญ่ของสถานพยาบาลทั้ง 3 แห่งมีฐานะปานกลางถึงยากจน สภาพการจัดบริการการนวดแผนไทยมีเป้าหมายคล้ายคลึงกัน คือ เน้นการส่งเสริมสุขภาพเป็นหลัก มีเพียงคลินิกอายุรเวช โรงพยาบาลศิริราช ที่ใช้การนวดแผนไทยเพื่อบำบัดและรักษาโรคร่วมด้วย

1.4 ความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย พบว่า ตัวแปรทุกตัวแปรมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านการตอบสนองลูกค้า การเป็นผู้นำด้านต้นทุน การมุ่งจุดสนใจ และการสร้างความแตกต่าง ตามลำดับ ด้านการสร้างความแตกต่าง มีการนำเสนอการบริการใหม่ๆ ให้ดียิ่งขึ้น มีการพัฒนาการบริการให้โดดเด่นมีความพิเศษเพื่อสร้างความแตกต่าง ด้านการตอบสนองลูกค้า มีการสร้างสรรค์เทคโนโลยีการบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า ให้บริการแก่ลูกค้าได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว ด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุน มีความสามารถในการลดกระบวนการหรือขั้นตอนในการทำงานได้เป็นอย่างดี มีการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการบริการเพื่อลดต้นทุน ด้านการมุ่งจุดสนใจ มีความสามารถในการตอบสนองลูกค้าในแต่ละกลุ่มได้ดีกว่าคู่แข่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pinrattananon (2012) ได้ทำการวิจัยเรื่องความได้เปรียบทางการแข่งขัน และความสามารถของผู้ประกอบการต่อความสำเร็จทางการตลาดธุรกิจการท่องเที่ยวของประเทศไทย ผลการวิจัย พบว่า ความสามารถของผู้ประกอบการมีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการตลาดท่องเที่ยวของประเทศไทยทั้งทางตรงและทางอ้อมในด้านความความ

ได้เปรียบทางการแข่งขัน ส่วนความได้เปรียบทางการแข่งขันและความสามารถของผู้ประกอบการ ส่งผลทางตรงต่อความสำเร็จทางการตลาดธุรกิจท่องเที่ยวของประเทศไทย

2. ผลการวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการบริการเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย

2.1 จากผลการวิจัยพบว่า พบว่า แบบจำลองความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงของการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ คุณภาพการบริการ และความได้เปรียบทางการแข่งขัน เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย โดยรวมแต่ละด้านมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ตามสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการกำหนดสมมติฐานการวิจัยและการสร้างแบบจำลองสมมติฐานความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงของการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ เพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขันธุรกิจนวดแผนไทยครั้งนี้อยู่บนฐานของผลการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิดทฤษฎี ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลสภาพจริงเกี่ยวกับการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ และและคุณภาพ การบริการส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทย ซึ่งได้จากการเก็บข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่ได้มาใช้สร้างสมมติฐานการวิจัยและแบบจำลองสมมติฐานความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรง จากแนวปฏิบัติดังกล่าวทำให้แบบจำลองสมมติฐานความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงมีความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล ประกอบกับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์จากผู้ประกอบการธุรกิจนวดแผนไทยของกลุ่มตัวอย่าง ครั้งนี้ได้ดำเนินการสร้างตามกระบวนการสร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัย กล่าวคือ มีการศึกษาข้อมูล กำหนด กรอบแนวคิดของการวิจัย ให้นิยามศัพท์ตัวแปรที่ศึกษา สร้างแบบสอบถาม ทดลองใช้และหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัยตามหลักการวิจัย ทั้งโดยผู้เชี่ยวชาญซึ่งประกอบด้วย นักวิชาการ ผู้บริหาร และนักวัดผลสถิติหลักสูตรนานาชาติ มีการปรับปรุงข้อคำถามที่ไม่เหมาะสม และคัดเลือกข้อคำถามที่มีคุณภาพตามเกณฑ์กำหนดไว้ใช้ในการเก็บข้อมูล ประกอบกับการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ประกอบการธุรกิจนวดแผนไทย จำนวนมากกว่าที่ต้องการ จึงได้รับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามของผู้ประกอบการธุรกิจนวดแผนไทย เป็นอย่างดี และได้ข้อมูลครบถ้วน จากแนวปฏิบัติดังกล่าวทำให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีความเที่ยงตรงสูงจึงส่งผลให้ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบจำลองโครงสร้างเชิงเส้นตรงที่ พัฒนามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดังผลการวิจัยปรากฏ สอดคล้องกับงานการวิจัยของ Karasawai (2011) ศึกษาวิจัยเชิงปริมาณเรื่องคุณลักษณะของผู้ประกอบการ ที่ประสบความสำเร็จของธุรกิจโรงแรมในจังหวัดภาคเหนือตอนล่างของไทย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Man, Lau and Chan (2002 :

123-142) ได้ศึกษาความสามารถทางการแข่งขันของธุรกิจและผลงานของผู้ประกอบธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางขนาดย่อมในภาคธุรกิจการบริการและการค้าที่ประสบความสำเร็จจะใช้กลยุทธ์ทางการบริหารจัดการ

2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพ การบริการเพื่อสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจขนาดย่อมในประเทศไทย พบว่า การปฏิบัติพิเศษให้แก่ลูกค้าเฉพาะบุคคลทำให้ลูกค้ารู้สึกเป็นบุคคลพิเศษ ธุรกิจมีการสร้างความน่าเชื่อถือเพื่อให้ลูกค้าเกิดความไว้วางใจมีการติดตามสอบถามลูกค้าหลังจาก การใช้บริการขนาดย่อมเพื่อพัฒนา และปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น การให้ความสำคัญกับการจัดการลูกค้าสัมพันธ์โดยใช้การจัดกิจกรรมเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ในการรักษาลูกค้าให้มากขึ้น มีกระบวนการในการจำแนกประเภทของลูกค้าเพื่อสร้างการบริการที่เหมาะสมสอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonsung (2009 : 120) ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริการการขนาดย่อมในสถานพยาบาลภาครัฐในกรุงเทพมหานคร ผลวิจัย พบว่า การจัดการบริการการขนาดย่อมมีเป้าหมายคล้ายคลึงกัน คือ เน้นการส่งเสริมสุขภาพเป็นหลัก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pengjeam (2012) ได้ศึกษาถึงผลกระทบของกลยุทธ์การบริหารคุณภาพการบริการที่มีต่อความสำเร็จขององค์กรธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย พบว่า 1) กลยุทธ์การบริหารคุณภาพการบริการด้านการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมีความสัมพันธ์ และผลกระทบเชิงบวกกับความสำเร็จขององค์กรโดยรวม ด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายในองค์กร และด้านการเรียนรู้และพัฒนา 2) กลยุทธ์การบริหารงานคุณภาพการบริการด้านการมีส่วนร่วมของพนักงานมีความสัมพันธ์ต่อผลกระทบเชิงบวกต่อความสำเร็จขององค์กรโดยรวม ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายในองค์กรและด้านการเรียนรู้และพัฒนา

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 มีกระบวนการให้บริการที่รวดเร็วและถูกต้อง การใช้กลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อขยายขอบเขตในการสร้างฐานลูกค้าใหม่ การรักษาระดับมาตรฐานในการให้บริการแก่ลูกค้าทุกครั้งอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 มีการรักษาความสัมพันธ์และความไว้วางใจที่ลูกค้ามีต่อธุรกิจ การจำแนกกลุ่มลูกค้าแต่ละประเภท เพื่อนำเสนอสิทธิพิเศษที่แตกต่างกัน การสนับสนุนส่งเสริมให้พนักงานใช้นวัตกรรมในการบริการ เช่น การนำวัสดุจากธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ในการบริการ การใช้ยานวด การใช้ลูกประคบ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงของตัวแปรสมรรถนะปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการบริการเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจนวดแผนไทยในประเทศไทย เพื่อใช้เป็นข้อสนเทศในการสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะการบริหาร ความสำเร็จในการดำเนินงาน ซึ่งจะเป็นการนำไปสู่ความสำเร็จในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน

2.2 ควรทำการศึกษาเชิงนโยบาย โดยนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปพัฒนาการบริหารจัดการและกลยุทธ์การตลาดของธุรกิจการนวดแผนไทย ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนหาแนวทางเพิ่มคุณภาพบริการที่สอดคล้องกับผลการวิจัยและประเมินผล

2.3 ควรทำการศึกษาในทำนองเดียวกันนี้โดยใช้ตัวแปรอื่น ๆ เป็นตัวแปรผล หรือเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอื่น เช่น การวิเคราะห์แบบพหุระดับ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- Boonsung, N. (2009). “Approach to improve the quality of Thai traditional message service in Public Hospital in Bangkok”. **Journal of Cultural Diversity**. 6(15) : 69-81.
- Economic base newspaper. (2016). “Traveling spurting share 16% of GDP country, Thai tourism situation trends”. [Online]. Available : <http://www.thansettakij.com/2016/05/23/55393>. Retrieved January 15, 2019. [In Thai]
- Karasawai, F. (2011). “The Study of Successful Characteristics of Hotel Business Entrepreneurs in The Lower Northern Provinces of Thailand”. **Journal of Business, Economics and Communications: BEC Journal**. 7(1).
- Luenthaworaphot, J. and Boraphect, S. (2008). **Demographic factors and marketing factors affected the decision to use massage services at Thai massage shop or spa in Bangkok**. Master of Business Administration Thesis (Business Administration), Naresuan University.
- Man, L. & Chan M. (2002). “Entrepreneurial Competencies and the Performance of Small and Medium Enterprise”. **An Investigation through a Framework of Competitiveness**. 4(5) : 123-142.

- Pattawasang, A. (2014). **Guidelines For Development In Quality Of Thailand Massages To Serve Customer Satisfaction In Muang Roi-Et Municipality Roi-Et Province.** Master of Arts Thesis : Mahasarakrm university.
- Pengjeam, M. (2012, January-March). “Effects of Service Management Strategy on Organization Success of Hotel Businesses Thailand”. **Journal of Accountancy and Management.** 4(1).
- Pinrattananon, S. (2012). **Competitive Advantage and Entrepreneurship Effect to Marketing Success of Thailand Tourism Business.** Master of Business Administration (Business Administration), Rajamangla University of Technology ISAN. [In Thai]
- Singseewo, K. (2012, October-December). “The impact of customer relationship management and customer loyalty of travel agencies in the greater Bangkok”. **Research and Development Journal, Loei Rajabhat University.** 7(22).
- Suthon, K. (2011). **A study of Marketing Strategies and Customers’ Satisfaction with Traditional Thai Massage House Service in Phranakhon Si Ayuthaya Historical Park Area.** Master of Business Administration Thesis (Business Administration), Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University.
- Thantiphidok, Y. (2007). **Thai massage textbooks.** Bangkok : Public Health and Development Foundation. [In Thai]

การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนหลังจากการรวมโรงเรียนขนาดเล็ก เข้าด้วยกัน

An Assessment of Student Learning After a Merging of Small Schools Together

สมภพ มาลีแย้ม¹ และเพ็ญณี แนนท²

Sompop Maleeyam¹ and Pennee Narot²

Received : August 26, 2019; Revised : October 5, 2019; Accepted : October 7, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการเรียนการสอนของโรงเรียนที่มีการควบรวม ในพื้นที่อำเภอ จอมพระ จังหวัดสุรินทร์ 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาตนเองของนักเรียน ในโรงเรียนที่มีการควบรวม ตามกรอบทฤษฎีระบบ 3) เพื่อศึกษาการประเมินผล การเรียนรู้ของนักเรียนที่มีการควบรวม ในพื้นที่อำเภอ จอมพระ จังหวัดสุรินทร์ เก็บรวบรวมข้อมูลจาก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ บุคลากรในโรงเรียนควบรวม จำนวน 4 คน ผู้ปกครองและนักเรียน จำนวน 30 คน ผู้แทนจากชุมชน จำนวน 8 คน ทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม จากการสังเกต แบบไม่มีส่วนร่วมการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูล โดยแยกประเด็นตามขอบเขตของเนื้อหาและใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1) การบริหารของโรงเรียนที่มีการควบรวมก่อนควบรวมมีความแตกต่างกับหลังควบรวม การพัฒนาตนเองของนักเรียน พบว่า ด้านปัจจัยนำเข้า นักเรียนโรงเรียนบ้านโคกเพ็ดโนนจำปา และโรงเรียนบ้านหนองขาว ก่อนควบรวมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีจำนวนนักเรียน น้อยกว่า

¹นักศึกษาระดับมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น; Master of Public Administration Program, College of Local Administration, Khon Kaen University, Thailand; e-mail : mals11535@gmail.com

²วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น; College of Local Administration, Khon Kaen University, Thailand.

40 คน ส่วนใหญ่ยากจน อยู่กับตายาย มีระดับสติปัญญาปานกลางถึงน้อย ครู และผู้อำนวยการมีภาระงานมาก ได้รับงบประมาณจากรัฐบาล ด้านกระบวนการบริหารหลังควบรวมมีคุณภาพการเรียนการสอนมีมาตรฐาน ด้านผลงาน พบว่า จำนวนนักเรียนต่อห้องก่อนควบรวมมากกว่าหลังควบรวมเพราะจบการศึกษาและย้ายไปโรงเรียนใหม่ นักเรียนได้รับความเอาใจใส่จากครูผู้สอนที่มีความรู้และประสบการณ์ ส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการด้านการอ่าน คติวิเคราะห์และเขียนที่ดีขึ้นและสามารถปฏิบัติตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้เป็นอย่างดี ปัจจัยด้านผลลัพธ์ พบว่า ครู นักเรียนและผู้ปกครองมีความพึงพอใจมาก บางส่วนไม่พอใจเพราะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และปัจจัยด้านผลกระทบการเรียน พบว่า โรงเรียนมีการสอบ (O-NET) ก่อนควบรวมมีคะแนนภาพรวมน้อยกว่าหลังควบรวม

3) การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีการควบรวม ในพื้นที่อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า นักเรียนระดับชั้นอนุบาลมีระดับการเรียนรู้ผ่านเกณฑ์ และผลการประเมินการเรียนรู้ในรายวิชาพื้นฐานระดับชั้นประถมศึกษา พบว่า ก่อนควบรวมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากกว่าหลังเรียน เนื่องจากระบบการเรียนมีมาตรฐานมากกว่า ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 2 โรงเรียนผ่านเกณฑ์ ผลประเมินการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน พบว่า ก่อนควบรวม โรงเรียนโคกเพร็ดโนนจำปา มีคะแนนน้อยกว่าหลังรวมควบรวม ส่วนโรงเรียนบ้านหนองขาวก่อนควบรวมมีคะแนนเท่ากับหลังควบรวม และผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน คือผ่านเกณฑ์

คำสำคัญ (Keywords) : สภาพการเรียนการสอน, โรงเรียนควบรวม, การบริหารจัดการ, โรงเรียนดีใกล้บ้าน

Abstract

This research is qualitative. The object researches. 1)To study the teaching and learning conditions of schools that have mergers in Chomphra District. 2) To study student self-development in schools that are merged according to the system theory framework. 3)To study the evaluation of student learning with mergers in Chomphra District, Surin province. The research collect data from key informant are 4 persons in the merged school, parents and 30 students, 8 community representatives and collect data from documents and field data from non-participant observation, interview, group discussions and analyze data by separating issues based on content boundaries and using triangular data verification methods.

The results of the study showed that 1) the management of schools with mergers before mergers and acquisitions is different from after mergers. 2) The

student's self-development found that the input factors Students at the Ban Khok Phet Non Champa School and the Ban Nong Khwao School before merging with low academic achievement. There are the students less than 40 students. The most of them are poor and they stay with grandparents. They have moderate to low intelligence levels. The teachers and the directors have a lot of work load. The post-merger management process has the standard of teaching and learning quality. The output was found the number of students per room before the merger was greater than after the merger because of graduation and moved to new school. They receive attention from teachers with knowledge and experience. The resulting in children having development in reading think, analyze and write better and they can behave according to desirable characteristics as well. The results factors found that teachers, students and parents were very satisfied. Some of parents aren't satisfied because they have more expenses and the effect found that the schools have O-NET test before merging, the overall score is less than after the merger. 3) The assessment of student learning with mergers in Chom Phra district Surin province found that the kindergarten students have a level of learning through the criteria and the results of learning assessment in basic courses at the elementary level found that before merging, there is more achievement than after studying because the learning system is more than standard. The results of evaluating desirable characteristics for both schools through criteria. The evaluation results of reading, thinking, analyzing and writing revealed that the Khok Phet Non Champa School before merging with less than after the merger while, before merging the Ban Nong Khwao School with a score less than after the merger while the Ban Nong Khwao School, before merging, has a score equal to after the merger and the assessment results of the learner development activity is through the criteria.

Keywords : Teaching Conditions, Merge School, Effect, Management, Good School Near Home

บทนำ (Introduction)

ปัจจุบัน “โรงเรียน” ในฐานะสถาบันหลักในการจัดการศึกษายังคงถูกกล่าวหาว่าเป็นต้นเหตุของการด้อยประสิทธิภาพ ส่วนครูยังขาดความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสาเหตุสำคัญประการหนึ่งของปัญหาในระบบการศึกษา (Lathapipat, 2014) มาจากการด้อยประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา และนำมาสู่การทำให้โรงเรียนและครูไม่สามารถยกระดับการเรียนการสอนให้ดีขึ้นได้ โดยภาพที่ชัดเจนที่สุดของการจัดสรรทรัพยากรอย่างไร้ประสิทธิภาพเกิดขึ้นใน “โรงเรียนขนาดเล็ก” ซึ่งจากผลการศึกษาของ Lathapipat (2014) ชี้ชัดว่าโรงเรียนขนาดเล็กมีต้นทุนต่อหัวในการจัดการเรียนการสอนที่สูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ มากไปกว่านั้นนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนขนาดเล็กยังมีแนวโน้มที่จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ต่ำกว่านักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่อีกด้วย (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) จากการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียน ยังมีผลคะแนนที่น้อย โดยจะเห็นได้จาก การประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติในด้านการรู้เรื่องการอ่านเมื่อปี พ.ศ. 2555 (2012 PISA Reading Assessment) พบว่า เกือบ 1 ใน 3 ของนักเรียนไทยอายุ 15 ปี “รู้หนังสือไม่เพียงพอที่จะนำไปใช้งานได้” (Functionally Illiterate) และยังขาดทักษะการวิเคราะห์ที่จำเป็นต่อการทำงานซึ่งต้องใช้ทักษะการอ่านที่สูงกว่าขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้ โรงเรียนยังมีคุณภาพแตกต่างกันสูงขึ้นในช่วงที่ผ่านมา โดยพบว่า นักเรียนที่ด้อยโอกาสและมีผลการเรียนไม่ดี จะกระจุกตัวอยู่ตามโรงเรียนขนาดเล็กในหมู่บ้าน ในเขตชนบทเนื่องจากขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยี เพื่อสนับสนุนการศึกษา รวมถึงปัญหาโรงเรียนไม่มีผู้บริหารขาดแคลนครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง และจำนวนครูไม่ครบชั้นเรียน ซึ่งครูและผู้บริหารมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กไม่สามารถจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ จากการสำรวจข้อมูลโรงเรียนขนาดเล็กตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 - 2559 พบว่า ปีการศึกษา 2554 มีจำนวนโรงเรียนขนาดเล็ก 14,638 คน คิดเป็นร้อยละ 46.8 ปีการศึกษา 2555 มีจำนวนโรงเรียนขนาดเล็ก 14,861 คน คิดเป็นร้อยละ 47.6 ปีการศึกษา 2556 มีจำนวนโรงเรียนขนาดเล็ก 15,386 คน คิดเป็นร้อยละ 49.6 ปีการศึกษา 2557 มีจำนวนโรงเรียนขนาดเล็ก 15,506 คน คิดเป็นร้อยละ 50.1 ปีการศึกษา 2558 มีจำนวนโรงเรียนขนาดเล็ก 15,577 คน คิดเป็นร้อยละ 50.5 และปีการศึกษา 2559 มีจำนวนโรงเรียนขนาดเล็ก 15,705 คน คิดเป็นร้อยละ 51.1 (Office of Basic Education Policy and Planning, 2017 : 2) ซึ่งสถิติข้างต้นชี้ให้เห็นว่าจำนวนโรงเรียนขนาดเล็กมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากอัตราการเกิดของประชากรที่ลดต่ำลงด้วย จากการรวบรวมข้อมูลปี 2559 พบว่ามีการควบรวมโรงเรียน

ขนาดเล็ก ในจังหวัดสุรินทร์จำนวนมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ เช่นเดียวกัน เนื่องจากขาดศักยภาพในการบริหารงานและไม่สามารถเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาได้ (Office of Basic Education Policy and Planning, 2017: 64)

ดังนั้นเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนควบรวมโรงเรียนตามนโยบายโรงเรียนดีใกล้บ้านดังนั้นในบทความนี้จึงได้นำเสนอการศึกษาสภาพการเรียนการสอนของโรงเรียนที่มีการควบรวม ในพื้นที่อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ที่สะท้อนถึงการปฏิบัติงานในปัจจุบัน รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นและแนวปฏิบัติที่ดีต่าง ๆ ที่ใช้ในการบริหารจัดการ ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีระบบ (System Model) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่องการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนหลังจากการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กเข้าด้วยกัน ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการ 3) ผลงาน 4) ผลลัพธ์ และ 5) ผลกระทบ เนื่องจากมีงานวิจัยบ่งชี้ว่า แนวคิดดังกล่าวสามารถนำมา ประยุกต์ใช้ในการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก และสามารถทำให้ทราบถึงปัจจัยที่สามารถส่งผลให้โรงเรียนมีศักยภาพการพัฒนาของโรงเรียนที่มีการควบรวมได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพการเรียนการสอนของโรงเรียนที่มีการควบรวม ในพื้นที่อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาตนเองของนักเรียน ในโรงเรียนที่มีการควบรวม ตามกรอบทฤษฎีระบบ (System Model)
3. เพื่อศึกษาการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีการควบรวม ในพื้นที่อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. แบบแผนการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
2. ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก
 - 2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนควบรวม กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนโคกเพร็ดโนนจำปา หมู่ที่ 11 บ้านโคกเพร็ด ตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ และ โรงเรียนบ้านหนองขาว ตำบลชุมแสง อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์

2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ บุคลากรในโรงเรียนควบรวม คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และ ผู้สอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 4 คน ผู้ปกครองและนักเรียน จำนวน 30 คน ผู้แทนจากชุมชน ประกอบด้วย ตัวแทนชุมชน และนักวิชาการจำนวน 8 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่องการวิจัยและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครูคณิตศาสตร์ มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนคณิตศาสตร์แบบวัดการรับรู้ความสามารถของตน และ แผนการจัดการเรียนการสอน จำนวน 4 แผน 16 ชั่วโมง

4.1 ทำการรวบรวมข้อมูลประเภทเอกสาร ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องภาคสนาม จากเอกสาร ตำรา วารสาร ข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.2 ทำการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ ประวัติความโรงเรียนควบรวม สภาพการศึกษาสภาพการเรียนการสอนของโรงเรียนที่มีการควบรวม ในพื้นที่อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ โดย 1) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม 2) สัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ กับผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ปกครองนักเรียน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการแบบเจาะลึกกับผู้รู้เรื่องการควบรวมโรงเรียน ครู ผู้บริหาร และนักเรียน 3) การสนทนากลุ่มโดยคัดเลือกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชนชาวบ้าน และนักวิชาการ เพื่อนำผลจากการสนทนากลุ่มมาเป็นข้อมูลเพิ่มเติม หรือเติมเต็มข้อมูลจากการวิจัยที่ขาดเหลืออยู่ และเป็นการยืนยันความถูกต้องของผลการรวบรวมข้อมูล 4) บันทึกข้อมูลด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์ บันทึกเสียง และถ่ายรูป แล้วนำข้อมูลที่ได้นำสรุปแล้วทำการจัดหมวดหมู่เพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยแยกประเด็นตามขอบเขตของเนื้อหา โดยการนำทฤษฎีองค์การ ทฤษฎีบทบาท ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมและทฤษฎีขัดแย้ง มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ การจัดกระทำข้อมูลจะใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

1. สนทนากลุ่มแบบไม่เป็นทางการกับอาจารย์รายวิชาการสอนหรืออาจารย์นิเทศจำนวน 10 คน เพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาของนักศึกษาครูในเรื่องการออกแบบการสอนและการพัฒนานักศึกษาครู สำนวจความคิดเห็นของครูพี่เลี้ยงในโรงเรียนที่เป็นสถานปฏิบัติการสอนเกี่ยวกับความสามารถในการออกแบบการเลือกใช้วิธีสอนและปัญหาของนักศึกษาครูคณิตศาสตร์ที่ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ในสถานศึกษา ในปีการศึกษา 2560

3. สร้างเครื่องมือวิจัย ซึ่งประกอบด้วยเครื่องมือสำหรับทดลอง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนการสอน และเครื่องมือสำหรับการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบวัดความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน และแบบวัดการรับรู้ความสามารถของตน

4. ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการพัฒนาครูเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของกระบวนการพัฒนารูปแบบ

5. นำแบบวัดความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน และแบบวัดการรับรู้ความสามารถของตน เสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง

ผลการวิจัย (Research Results)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็นภายใต้หัวข้อการวิจัยเรื่อง การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนหลังจากการควบรวมโรงเรียนในเขตพื้นที่อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ เพื่อตอบคำถามการวิจัย

1. สภาพการเรียนการสอนของโรงเรียนที่มีการควบรวม ในพื้นที่อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์

โรงเรียนบ้านโคกเพร็ดโนนจำปา และโรงเรียนบ้านหนองขาว เป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่เข้าเกณฑ์การควบรวมในระยะที่ 1 คือภายในปี 2562 โดยย้ายทั้งครู บุคลากร และนักเรียนมาในภาคเรียนที่ 1/ 2560 โดยมีกระบวนการบริหารโรงเรียนก่อนควบรวม แตกต่างจากหลังควบรวม เนื่องจากมีบริบทที่แตกต่างกัน และมีรูปแบบมาตรฐานการเรียนการสอนแตกต่างกัน จึงทำให้ครู บุคลากรและนักเรียนต้องปรับตัว และเปลี่ยนกระบวนการบริหารโรงเรียน โดยมีวิธีการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การบริหารจัดการรวมโรงเรียนขนาดเล็ก คือ การคัดเลือกโรงเรียนขนาดเล็ก และการคัดเลือกโรงเรียนแม่เหล็ก 2) การบริหารบุคลากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และการมอบหมายงานตรงตามความรู้ความสามารถและประสบการณ์ 3) การบริหารจัดการวิชาการ ได้แก่ งานพัฒนาหลักสูตร งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ งานประกันคุณภาพการศึกษา งานวัดผลประเมินผล งานธุรการประจำชั้นเรียน งานนิเทศภายในโรงเรียน งานวิจัย งานแก้ปัญหาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และการเผยแพร่หรือประชาสัมพันธ์ 4) การบริหารการเงิน พัสดุ ที่ดิน อาคารสถานที่ 5) การบริหารจัดการการเดินทางไปเรียนรวม

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบและการบริหารของโรงเรียนควบรวมในพื้นที่อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ก่อนควบรวมมีความแตกต่างกับหลังควบรวม เนื่องจาก ก่อนควบรวมครูมีภาระหน้าที่ในการสอนทุกวิชา ทุกชั้นเรียนรวมกัน ทำให้บางชั้นเรียนต้องเรียนผ่านสื่อโทรทัศน์ และไม่มีเวลาเรียนกับครูผู้สอน ครูมีหน้าที่ทำงานธุรการ รวมทั้งการบริหารงานต่าง ๆ ภายในโรงเรียน

จึงทำให้ครูมีภาระล้นมือ ไม่สามารถเตรียมการสอนให้นักเรียนได้อย่างเต็มที่ ครูแล่นนักเรียนไม่ทั่วถึง ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ส่วนการบริหารหลังควบรวม ครูได้ย้ายมาปฏิบัติงานในรูปแบบองค์กรใหญ่ทำให้ครูมีภาระงานน้อยลง ครูผู้สอนจึงมีหน้าที่หลักคือสอน เตรียมการสอน ให้นักเรียน จัดเตรียมสื่อความรู้ที่ทันสมัย และกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ให้นักเรียนอย่างเต็มที่ ครูไม่จำเป็นต้องทำงานธุรการต่าง ๆ เนื่องจากโรงเรียนบ้านจอมพระ มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบคอยในการจัดทำเอกสาร รายงาน ทั้งด้านการเงินและด้านวัดผลประเมินผลในภาพรวมของโรงเรียน ดังนั้นครูจึงสอนได้อย่างเต็มที่ และครูได้รับมอบหมายหน้าที่ตามความรู้ความสามารถ และวุฒิการศึกษาของตนเอง ดังนั้นครูจึงไม่ต้องสอนทุกวิชา และทุกชั้นเรียน

2. การพัฒนาตนเองของนักเรียน ในโรงเรียนที่มีการควบรวม จากการวิจัย พบว่า

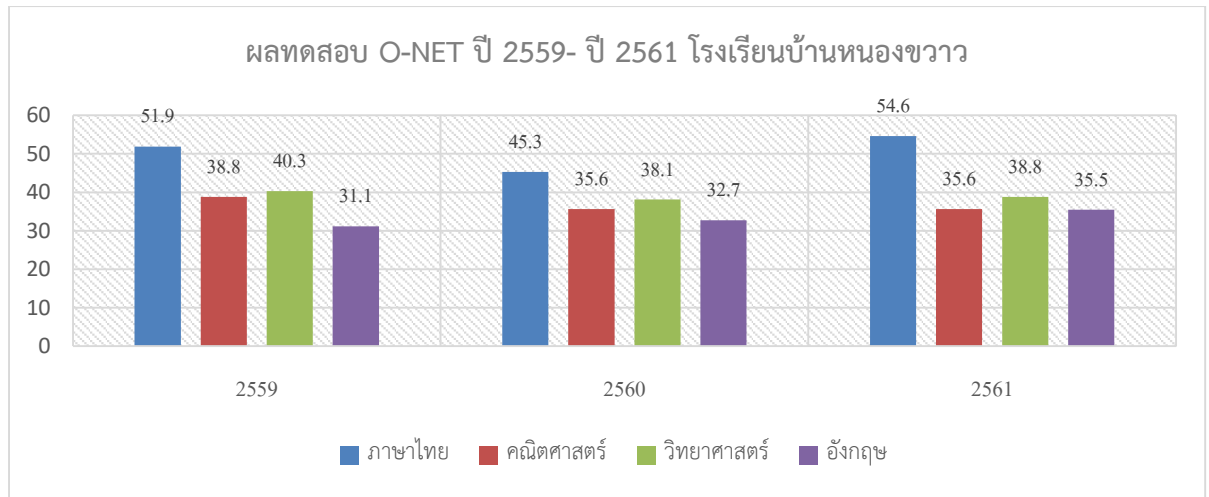
2.1 ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย โรงเรียนควบรวม อำเภอจอมพระ ได้แก่โรงเรียนบ้านโคกเพ็ชรโนนจำปา และโรงเรียนบ้านหนองขาว นักเรียนก่อนควบรวมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ โดยในปี 2559 มีจำนวนนักเรียน น้อยกว่า 40 คน และไม่สามารถจ้างครูหรือบุคลากรเพิ่ม จึงจำเป็นต้องย้ายมายังโรงเรียนควบรวม ฐานะทางบ้านนักเรียนส่วนใหญ่ยากจน อาศัยอยู่กับตา ยาย โดยส่วนใหญ่มีระดับสติปัญญาในระดับปานกลางถึงน้อยเป็น ครู ผู้อำนวยการมีภาระงานล้นมือมากเนื่องจากทั้งสอนและทำงานธุรการ งานประชุมต่าง ๆ ตามที่ได้มอบหมาย จึงไม่มีเวลาสอนได้เต็มที่ ส่วนงบประมาณ ได้รับการจัดสรรจากรัฐบาลในแต่ละปีขึ้นอยู่กับอัตราการอุดหนุนรายหัวของนักเรียน คือ ระดับก่อนประถมศึกษา คนละ 850 บาท ต่อคน ต่อ ภาคเรียน หรือ 1,700 บาท ต่อคน ต่อปี ระดับประถมศึกษา คนละ 950 บาท ต่อคน ต่อภาคเรียน หรือ 1,900 บาทต่อ คน ต่อปี ซึ่งเป็นจำนวนเงินน้อยนิดในการพัฒนาโรงเรียน ส่วนผู้บริหารของโรงเรียนในปี 1/ 2560 ผู้อำนวยการของโรงเรียนบ้านโคกเพ็ชรโนนจำปาย้ายมาพร้อมกันแต่ปฏิบัติหน้าที่ได้ 1 ปี แล้วเกษียณอายุราชการ ส่วนผู้อำนวยการของโรงเรียนบ้านหนองขาว ย้ายไปปฏิบัติหน้าที่ผู้อำนวยการในโรงเรียนขยายโอกาส ดังนั้นจึงไม่มีผู้อำนวยการตั้งแต่นั้นมา

2.2 กระบวนการบริหาร (Process) ประกอบด้วย กระบวนการเรียนการสอนเมื่อควบรวมแล้วโรงเรียนแม่เหล็กส่วนใหญ่มีสื่อการเรียนรู้ที่มีความทันสมัย มีคุณภาพ มีครูประจำชั้น และมีแหล่งการศึกษาเรียนรู้มากมาย ในด้านการนำนโยบายการควบรวมมาใช้นั้น ส่งผลดีสำหรับโรงเรียนที่ไม่มีความพร้อมในการบริหารโรงเรียนอย่างแท้จริง ส่วนคุณครูผู้สอนจะปฏิบัติหน้าที่ทุกอย่าง ทั้งผู้สอนและงานธุรการ ส่วนจำนวนโรงเรียนที่ถูกยุบรวมในอำเภอจอมพระนั้น มีจำนวน 2 โรงเรียนเท่านั้น คือโรงเรียนบ้านโคกเพ็ชรโนนจำปา และบ้านหนองขาว

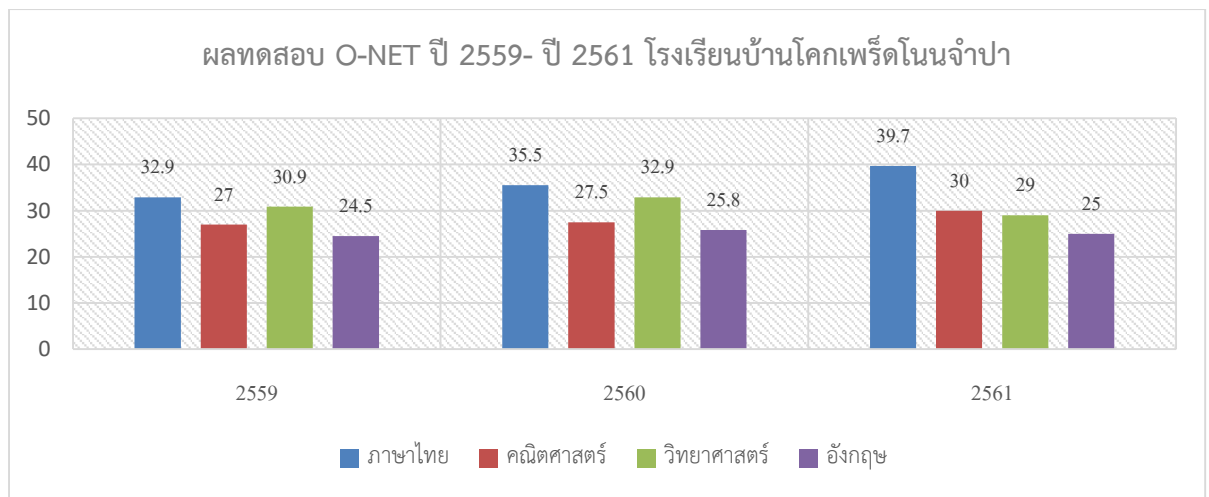
2.3 ผลงาน (Output) ประกอบด้วย จำนวนนักเรียนต่อห้อง จำนวนวิชาเรียน จำนวนชั้นที่สอน สัตส่วนครู สื่อ อาหารกลางวัน จำนวนนักเรียนต่อห้องก่อนควบรวมปี 2559 มีจำนวนมากกว่าหลังควบรวมในปี 2561 พบว่า มีจำนวนน้อยลงเนื่องจากนักเรียนจบการศึกษา อีกส่วนหนึ่งย้ายไปโรงเรียนอื่น จำนวนวิชาเรียน มีจำนวน 10 วิชา จำนวนชั้นที่สอน ในปี 2561 พบว่าโรงเรียนบ้านโคกเพร็ดโนนจำปา และโรงเรียนบ้านหนองขาว มีนักเรียนครบทุกชั้นคือ ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 6 ส่วนภาระงานของครูโรงเรียนควบรวมที่ย้ายมานั้นมีหน้าที่สอน และเป็นครูประจำชั้น มีภาระงานเหมาะสมได้สอนเพียงหน้าที่เดียวเท่านั้น ส่วนสัตส่วนครูในโรงเรียนที่ควบรวมนั้นคือ ครู 1 คนต้องดูแลนักเรียนทุกชั้น ส่วนหลังควบรวมแล้ว 1 ห้องเรียนจะมีนักเรียนไม่เกิน 40 คน ซึ่งมีความเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน สื่อที่ใช้ก่อนที่มีการควบรวมคือจากสถานีโทรทัศน์ไกลกังวล และหนังสือเรียนเท่านั้น ส่วนเมื่อย้ายมาควบรวมมีสื่อการเรียนการสอน เช่น หนังสือเรียนครบทุกวิชา มีโทรทัศน์ และคอมพิวเตอร์ประจำทุกห้อง และมีห้องปฏิบัติการเช่น คอมพิวเตอร์ ภาษาห้องสมุด สนามกีฬา สระว่ายน้ำ เป็นต้น ส่วนอาหารกลางวันโรงเรียนแม่เหล็กเป็นคนจัดหาอาหารให้รับประทานฟรี จากผลที่กล่าวมาแล้วนี้ การนำนโยบายควบรวมไปใช้ในพื้นที่จอมพระ ทำให้เด็กมีการปรับตัวในทางที่ดีขึ้น มีมาตรฐานในการเรียนการสอน ได้รับโอกาสในการเรียนรู้ และการได้รับความเอาใจใส่จากครูผู้สอนที่มีความรู้และประสบการณ์ ส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการด้านการอ่าน คณิตศาสตร์และเขียนที่ดีขึ้นและสามารถปฏิบัติตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้เป็นอย่างดี

2.4 ผลลัพธ์ (Effect) ประกอบด้วย ครูมีความพึงพอใจมาก ผู้ปกครองบางส่วนมีความพึงพอใจ เพราะบุตรหลานได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานที่ดีขึ้น บางคนไม่พึงพอใจเนื่องจากผู้ปกครองต้องเสียค่าใช้จ่ายให้แก่บุตรหลานในการไปโรงเรียนเพิ่มขึ้น ส่วนนักเรียนมีความความพึงพอใจมากเพราะมีอุปกรณ์การเรียนการสอนพร้อม มีกิจกรรมให้เล่นมากมายเพื่อนเยอะ

2.5 ผลกระทบการเรียนรู้ (Impact) จากการศึกษาพบว่า โรงเรียนที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษา จะจัดให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการสอบตามมาตรฐานการสอบวัดผลทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ทั้งสิ้นจำนวน 4 วิชา ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และภาษาอังกฤษ หลังควบรวม ปี 2561 มีคะแนนโดยภาพรวมมากกว่าก่อนควบรวม ดังภาพที่ 1 ส่วนโรงเรียนบ้านโคกเพร็ดโนนจำปา มีคะแนนโดยภาพรวมน้อยกว่าก่อนควบรวม ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อควบรวมแล้ว โรงเรียนมีเกณฑ์มาตรฐานที่มีคุณภาพ มีการวัดผลและประเมินผลชัดเจน ส่งผลให้คะแนนหลังควบมีคะแนนน้อยลง ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 1 ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองขาว (ปีการศึกษา 2559 – 2561)

ภาพที่ 2 ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโคกเพ็ชรโดนจำปา (ปีการศึกษา 2559 – 2561)

3. การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีการควรวมในพื้นที่อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์

3.1 ผลการประเมินการเรียนรู้ในระดับชั้นอนุบาล การวัดระดับในช่วงนี้จึงไม่ได้เน้นด้านวิชาการมากเท่าใดนัก ส่วนใหญ่การวัดผลประเมินผลจึงมีระดับการวัดตามเกณฑ์คือ ผ่านและไม่ผ่านเท่านั้น หลังจากการควรวม นักเรียนระดับชั้นอนุบาลสามารถผ่านวัดและประเมินผลตามเกณฑ์

3.2 ผลการประเมินการเรียนรู้ในรายวิชาพื้นฐานระดับชั้นประถมศึกษา พบว่า ผลการเรียนรู้ก่อนควมรวมนักเรียนโรงเรียนบ้านโคกเพ็ดโนนจำปา และโรงเรียนบ้านหนองขาวในปีการศึกษา 2557 – 2559 คือ นักเรียนระดับชั้น ป. 3 ถึง ป.6 มีเกรดเฉลี่ยสูงกว่า การควมรวมโรงเรียนในปี 2560 – 2561 ทั้งนี้เนื่องจากการควมรวมทำให้เกิดมาตรฐานผลการเรียนรู้ และการเรียนมีมาตรฐาน มีระบบการเรียนการสอนที่เข้มข้น ทำให้นักเรียนต้องปรับปรุงตนเองให้มีความขยันในการเรียนรู้และมีความรับผิดชอบในการเรียน การทบทวนเนื้อหาที่เรียนมากขึ้นกว่าเดิม

3.3 ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พบว่า จะมีการวัดผลในระดับประถมศึกษาเท่า นั้น โดยมีการวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ด้าน ด้วยกัน ประกอบด้วย ด้านรักชาติ ศาสน์กษัตริย์ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความมีวินัย ด้านความใฝ่เรียนรู้ ด้านอยู่อย่างพอเพียง ด้านความมุ่งมั่นในการทำงาน ด้านรักความเป็นไทย และด้านมีจิตสาธารณะ โดยมีการวัด 2 ระดับ คือ ผ่าน และไม่ผ่าน ซึ่งผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนควมรวม คือ ผ่านเกณฑ์

3.4 การอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน พบว่า ทั้ง 2 โรงเรียน มีการวัดผลการอ่านที่แตกต่างกัน โดยโรงเรียนบ้านโคกเพ็ดโนนจำปา มีเกณฑ์การประเมินการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน 5 ด้าน ได้แก่ 1) สามารถอ่านและหาประสบการณ์จากสื่อที่หลากหลาย 2) สามารถจับประเด็นสำคัญข้อเท็จจริง 3) ความคิดเห็นจากเรื่องที่อ่าน 4) สามารถเปรียบเทียบแง่มุมต่าง ๆ เช่น ข้อดี ข้อเสีย ประโยชน์โทษ ความเหมาะสม ไม่เหมาะสม 5) สามารถแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องที่อ่านโดยมีเหตุผลประกอบ และ5) สามารถถ่ายทอดความคิดเห็นจากเรื่องที่อ่าน โดยการเขียน โดยมีเกณฑ์การประเมิน ได้แก่ ดีเยี่ยม ดี ผ่าน และไม่ผ่าน ผลการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน ก่อนควมรวม ปี 2557 - 2559 มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับน้อยกว่าหลังควมรวมปี 2560 – 2561 ทั้งนี้เนื่องมาจากนักเรียนได้รับความเอาใจใส่จากครูผู้สอนตัวต่อตัว และผ่านการดูแลจากครูใกล้ชิดทำให้นักเรียนมีพัฒนาการอ่านและเขียนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งครูมีสื่อการสอนและมีกระบวนการสอนอ่านเขียนที่เป็นระบบ จึงส่งผลให้ระดับการเรียนรู้ผ่านเกณฑ์ในระดับดี ส่วนโรงเรียนบ้านหนองขาว มีเกณฑ์การประเมินการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน 4 ด้าน ได้แก่ การอ่านออกเสียง อ่านรู้เรื่อง เขียนคำ และเขียนประโยค ผลการประเมินก่อนควมรวมระหว่างปี 2557- 2559 มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับเท่ากับหลังควมรวมปี 2560 – 2561 ทั้งนี้เนื่องมาจากสติปัญญาและความบกพร่องทางสติปัญญา ทำให้พัฒนาการค่อนข้างช้า แต่ในภาพรวมนักเรียนมีการเรียนรู้และมีพัฒนาการด้านการอ่านและเขียนอย่างต่อเนื่อง

3.5 ผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่า จะมีการวัดผลในระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ชุมนุมกีฬาและนันทนาการ และกิจกรรม

เพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ โดยผลจากการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของนักเรียนโรงเรียน
ควบรวม คือ ผ่านเกณฑ์

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การวิจัยเรื่อง การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนหลังจากการรวมโรงเรียนขนาดเล็ก เข้า
ด้วยกันสามารถอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า เกณฑ์การการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กนั้นจะ
กระทำต่อเมื่อ ในโรงเรียนขนาดเล็กมีนักเรียนอยู่ต่ำกว่า 40 คน นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการ
เรียนต่ำ มีครูผู้สอนไม่ครบชั้น มีเพียง 1 -2 คน ผู้บริหารมีงานล้นมือและต้องสอนด้วย ไม่มีเวลาใน
การพัฒนาโรงเรียน งบประมาณน้อยและไม่ได้รับการจัดสรรครูเพิ่ม เนื่องจากนโยบายปฏิรูป
การศึกษาในทศวรรษที่ 2 ปี 2552 มาตรการควบรวมโรงเรียนของรัฐบาล “ความคุ้มค่าคุ้มทุน”
โรงเรียนมีอาคารสถานที่ อย่างเพียงพอ ซึ่งสาเหตุที่ยังมีนักเรียนอยู่เพราะผู้ปกครอง ส่วนใหญ่คือ ตา
ยาย ส่วนพ่อแม่ไปทำงานต่างจังหวัด จึงไม่อยากให้บุตรหลานไปเรียนในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ห่างไกล
บางครอบครัวมีภาวะยากจน การเรียนอ่อนมากเป็นผลมาจากสติปัญญาและกรรมพันธุ์ จึงไม่สามารถ
ส่งไปเรียนที่ห่างไกลได้ สอดคล้อง Runpab. (2014 : 310) ได้กล่าวว่า โรงเรียนที่ควบรวมนั้นมี
นักเรียนระหว่าง 20 – 30 คน นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีครูน้อยกว่าชั้นเรียนที่มี
นักเรียน เรียนอยู่ เหตุที่นำบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กใกล้บ้านเนื่องจากเดินทางสะดวก
ส่วนหนึ่งเป็นเด็กต่างดาวเข้ามาเรียน โรงเรียนไม่ได้รับอัตราการบรรจุของครู ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า
ภาครัฐต้องการยุบเลิกโรงเรียนขนาดเล็กให้ได้ 50 เปอร์เซ็นต์จากที่มีอยู่ทั่วประเทศ นอกจากนี้ยังได้
แสดงทัศนะไม่เห็นด้วยกับนโยบายควบรวมโรงเรียน โดยกล่าวว่า “รัฐต้องเป็นผู้สร้างไม่ใช่ผู้ทำลาย”
แม้โรงเรียนจะมีนักเรียนไม่มาก เหลือเพียงคนเดียวรัฐก็ต้องจัดการศึกษาให้นักเรียนในหมู่บ้านไม่ใช่
ไปยุบเลิกจนไม่มีโรงเรียนหลงเหลืออยู่ในชุมชนเลย (Runpab, 2014 : 310) นอกจากนี้ ผู้บริหาร
ประสบปัญหาภาระงานล้นมือไม่สามารถพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพได้ 2.จากผลการศึกษา
ด้านกระบวนการ พบว่ากระบวนการเรียนการสอน นักเรียนได้เรียนกับครูผู้สอนครบ 8 สาระการ
เรียนรู้ ผ่านการรับรองมาตรฐานการศึกษา ได้ฝึกทักษะ การอ่าน เขียน คิดวิเคราะห์ ได้รับโอกาส
เรียนทั้งในห้องเรียนและเรียนรู้จากการทัศนศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ เมื่อนำนโยบายการควบรวม
โรงเรียนส่งผลให้ครูมีการสอนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากครูรับหน้าที่สอนเพียงอย่างเดียว
ครูมีเวลาพัฒนาสื่อการสอน นักเรียนส่วนมากมีผลการเรียนที่ดีขึ้น และได้ไปทัศนศึกษานอกโรงเรียน
ทุกปี โรงเรียนที่รับโอนได้รับงบประมาณเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนเด็กที่ย้ายมา ในส่วนการบริหาร

โรงเรียนควรวรรวมในด้านงบประมาณ อาคาร สถานที่ และการจัดการรถรับส่งเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่รับโอนย้ายเป็นผู้รับผิดชอบและบริหารจัดการทั้งหมด สอดคล้องกับ Runpab (2014 : 309) ที่กล่าวว่า บุคลากรพอใจที่ได้ย้ายไปอยู่โรงเรียนอื่นที่มีความพร้อม มีจำนวนผู้เรียนมากกว่า เพราะมีกำลังใจสอน ไม่เหงาเหมือนอยู่โรงเรียนเดิม ภาระงานสอนลดลงมากเพราะมีครูครบตามชั้นเรียน ทำให้มีเวลาสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการเพื่อเลื่อนวิทยฐานะของครูให้สูงขึ้น ส่วนผู้บริหารเมื่อโรงเรียนยุบไป ก็ย้ายไปบริหารในโรงเรียนที่มีนักเรียนมากกว่ามีครูเพียงพอ มีความพร้อมเกือบทุกด้านทั้งงบประมาณ สื่ออุปกรณ์การสอน จึงมีความพึงพอใจที่ย้ายมายังโรงเรียนแห่งใหม่

3. จากการศึกษา ด้านผลลัพธ์ พบว่าครูมีเวลาในการจัดหาสื่อประกอบการเตรียมสอนเพิ่มขึ้น เอาใจใส่ดูแลนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับ Rodjay (2008) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก เนื่องจากถ้าครูผู้สอนมีแรงจูงใจที่ดี มีความสามารถ ประสิทธิภาพ ทักษะ ความรู้ และมีกระบวนการในการจัดกิจกรรมและเนื้อหาสาระการเรียนการสอนที่เหมาะสม จะทำให้นักเรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน นักเรียนมีผลการเรียนดีขึ้น และบางคนสามารถพัฒนาเป็นนักกีฬาโรงเรียนได้ ด้านสื่อมีการใช้สื่อการเรียนรู้อย่างทันสมัย สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อสืบค้นแหล่งเรียนรู้ สร้างเครือข่ายทางการศึกษา สอดคล้องกับ Hunsaphiromchoce and Kakeaw (2014) ด้านการบริหารโรงเรียนควรวรรวม พบว่า ด้านงบประมาณ สถานที่ ครุภัณฑ์ต่าง ๆ อุปกรณ์ สื่อการเรียนของโรงเรียนควรวรรวมจะถูกถ่ายโอนมายังโรงเรียนรับโอน มีการจัดบริการรถรับส่ง ผู้บริหาร จัดภาระงานสอนให้แก่ครูอย่างเป็นธรรมและมีความเหมาะสมตามวุฒิการศึกษา นักเรียนได้รับการบริการ ด้านการศึกษาเท่าเทียมกัน

4. จากผลการศึกษา ด้านผลกระทบ พบว่าครูและนักเรียนพึงพอใจ ผู้ปกครองบางคนไม่พึงพอใจเพราะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น พบปัญหาการเล่นเกมนักเรียนมากขึ้น บางคนพอใจเพราะได้รับนักเรียนได้รับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เนื่องจากการสอนมีคุณภาพ นักเรียนมีผลการเรียนดีขึ้น สอดคล้องกับ Wongpanit et al. (2009) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วม ของครอบครัวและชุมชนทำให้เกิดผลทางบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนและทำให้เกิดผลทางบวกต่อโรงเรียนนักเรียนมีความพึงพอใจ เนื่องจากปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ได้แล้ว ส่วนผลกระทบด้านอื่น ๆ เช่น งบประมาณจัดสรรล่าช้า ทำให้การบริหารไม่คล่องตัว เช่น ค่าจ้างรถรับส่ง ไม่มีระบบการดูแลอาคารเรียน ครุภัณฑ์และสถานที่ของโรงเรียนควรวรรวมและปล่อยให้เป็นที่รกร้างเป็นแหล่งมั่วสุมยาเสพติด สอดคล้องกับ Hunsaphiromchoce and Kakeaw (2014) ที่กล่าวว่าผู้บริหารโรงเรียนต้องให้ความสนใจ ด้านอาคารสถานที่/สื่อวัสดุ/อุปกรณ์/ครุภัณฑ์ คือ ไม่ปล่อยให้อาคารเรียนไม่

ปลอดภัย พื้นฟูพลัง ปลุกทำลาย ควรมีการบำรุงรักษา อุปกรณ์สื่อการสอนต่าง ๆ และอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีอื่น ๆ ในโรงเรียน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 เมื่อมีการมีการควรวรรณโรงเรียน โรงเรียนที่รับโอนย้ายควรสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ปกครอง เช่น การเชิญผู้ปกครองเข้าร่วมชมผลงาน การเรียนการสอน การประกวดต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ปกครองเกิดความเชื่อมั่นศรัทธา

1.2 ควรให้บุคลากรในชุมชนของโรงเรียนควรวรรณ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนอย่างแท้จริง ร่วมวางแผนพัฒนาร่วมกิจกรรมของทางโรงเรียน ร่วมตัดสินใจในการจัดการศึกษาให้สนองต่อความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

1.3 เมื่อมีนโยบายควรวรรณให้โรงเรียนปฏิบัติตาม ภาครัฐต้องให้การสนับสนุน และเร่งดำเนินการเบิกจ่ายงบประมาณให้ตรงรอบ เพื่อความมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการองค์กร

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการโรงเรียนควรวรรณที่กลับไปบริหารจัดการโรงเรียนในสถานะโรงเรียนขนาดเล็กอีกครั้ง

2.2 ควรศึกษาแนวทางการจัดการพื้นที่ในโรงเรียนควรวรรณที่ถูกทิ้งร้างให้สามารถสร้างประโยชน์ในชุมชนท้องถิ่นอีกครั้ง

2.3 ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะและการเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนควรวรรณ

เอกสารอ้างอิง (References)

กมลวรรณ รอดจ่าย. (2552). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก.

วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). คู่มือการดำเนินงานโรงเรียนดีใกล้บ้าน (แม่เหล็ก). กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- สุวิมล ว่องวาณิช และคณะ. (2552). รายงานการวิจัยการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนภายหลังการประเมินภายนอกรอบแรก. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ณัฐกุล รุณผาบ. (2557, พฤษภาคม-สิงหาคม). “การศึกษาผลกระทบทางสังคมจากการยุบเลิกโรงเรียนขนาดเล็กและแนวทางพัฒนาความเข้มแข็งของ โรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1”. *Veridian E-Journal*. 7(2) : 304–310.
- พัทธนันท์ หรรษาภิรมย์โชค จิราภรณ์ กาแก้ว. (2557, กรกฎาคม – ธันวาคม). “แนวทางการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กในชุมชน”. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. 6(12) : 100-105.
- Lathapipat, D. (2014). *A Study on Closing the School Performance Gap through Better Public Resource Allocation : Thailand*. Forthcoming. Bangkok : World Bank.

Translated Thai References

- Rodjay, K. (2008). *Analysis of factors affecting the efficiency of small schools*. Bangkok : Chulalongkorn University. [In Thai]
- Office of Basic Education Policy and Planning, Office of the Basic Education Commission Ministry of Education. (2017). *A Guide to Good School Operations Near Home (Magnet)*. Bangkok : The Agricultural Cooperative Rally. Thailand. [In Thai]
- Wongpanit, S. et al. (2009). *Research Report, Analysis of Educational Development Process of School after the first round of external evaluation*. The Secretariat of the Council of Education. [In Thai]
- Nattakul Runpab. (2014, May-August). “The study of Social Impact of Small Size Schools’ Elimination and the Guideline to Development and Strengthen Small Size Schools Under the Office of Lumphun Educational Service Area 1”. *Veridian E-Journal*. 7(2). 304 – 310. [In Thai]

Hunsaphiromchoce, P. and Kakaew, J. (2014, July-December). “The Approach for Developing the Quality of Small Sized-Schools in the Community”. **Srinakharinwirot Research and Development Journal (Humanities and Social Science)**. 6(12) : 100-105. [In Thai]

แนวทางการบริหารจัดการการเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นน้ำ
จังหวัดศรีสะเกษ

Guidelines to Appropriate Agriculture Management
of Watershed Area in Sisaket Province

ธัญวรรณ์ แจ่มใส¹

Thanwarut Jamsai¹

Received : January 25, 2019; Revised : March 8, 2019; Accepted : March 15, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพและบริบทการบริหารจัดการการเกษตรในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษ และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการการเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพและบริบทการบริหารจัดการการเกษตรในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษ มีการจัดสรรพื้นที่เพื่อทำการเกษตรและที่อยู่อาศัย ปัญหาที่พบ คือ ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ปัญหาดินขาดความอุดมสมบูรณ์ การใช้ปุ๋ยเคมีมาก และ สารเคมี ประเภทหรือรูปแบบการเกษตรในพื้นที่ต้นน้ำ จึงมีรูปแบบที่สำคัญเฉพาะตัว อาทิ การปลูกพืชเกษตรบนพื้นที่สูง การเกษตรเพื่อการบริโภคในครัวเรือน สำหรับเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการเกษตรของชุมชนในพื้นที่ต้นน้ำ มีทั้ง เครื่องจักร และแรงงานคน หน่วยงานในท้องถิ่นและหน่วยงานราชการเข้ามาส่งเสริมเทคโนโลยีและการบริหารจัดการด้านการเกษตรพื้นที่ต้นน้ำ และสนับสนุนให้ประชาชนดำเนินงานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง 2) แนวทางการบริหารจัดการการเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ การกักเก็บน้ำไว้ในฤดูแล้ง การทำเกษตรอินทรีย์และลดใช้สารเคมี การจัดโซนนิ่งพื้นที่การเกษตร โดยต้องยึดหลักการฐานการผลิต การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ภูมิปัญญา ควบคู่กับ เทคโนโลยีทางการเกษตรแบบสมัยใหม่ การจัดการทางการตลาด การควบคุม คุณภาพผลผลิตทางการเกษตร การเก็บรักษาและแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การใช้พื้นที่ให้มีความเหมาะสม เพื่ออนุรักษ์สภาพพื้นที่โดยรอบให้เหมาะสม และพบว่า

¹วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ; College of Law and Government Sisaket Rajabhat University, Thailand; e-mail : thanwarut2010@hotmail.com

เกษตรกรองค์ความรู้แต่นำไปปฏิบัติในการจัดการเกษตรน้อย 3) การนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการการเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัด ศรีสะเกษ ประกอบด้วย แนวทางการเพิ่มทักษะองค์ความรู้ของเกษตรกรและชุมชน และแนวทาง การประสิทธิภาพระบบการบริหารจัดการแผนงานโครงการ พัฒนาบุคลากร แผนบูรณาการการส่งเสริมการเกษตรแก่เกษตรกรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ (Keywords) : แนวทาง, การบริหารจัดการ, การเกษตร, พื้นที่ต้นน้ำ

Abstract

This paper is cordially objective to 1) study the status of Guidelines to Appropriate Agriculture Management of Watershed Area in Sisaket Province 2) to study the approach of agricultural administration in appropriate watershed area in Si Sa Ket province and 3) Presentation of appropriate management practices in the agriculture area of Sisaket Province. The research result finding is 1) the status and condition of context to agricultural administration on watershed area in Si Sa Ket province which has been allocated the area in collaboration with being agriculture and accommodation. Additionally, the major problem is found that agricultural area largely as to the problem of inadequate water source, problem of unfulfilled soil due to chemical fertilizer usage so much and chemical elimination weed & insect. Therefore, the category and stereotype of watershed agricultural area also has the indispensable pattern with unique such as cultivation planting on higher area, agriculture plant for household, consumption in household for device and instrument to agriculture of community on watershed area. For instance, this approach is covered on machine, human man labor, local organization, official institution in relation with supporting technology and administration to watershed agriculture area appropriate source in watershed area in Si Sa Ket province. 2) This paper emphasizes on water reservoir usage in drought season, organic agriculture and diminishment chemical substance in agriculture, zoning administration to agriculture area suitable for watershed site by means of production based principle, the application of local agricultural wisdom parallel with modern technological implementation on

agriculture, marketing management, quality management on agriculture outputs, maintenance and preservation of products on agriculture, the usage with the appropriateness in objective with conserve the surrounding environment area significantly and found that farmers' knowledge, but less practiced in the agriculture.

3) Presentation of appropriate management practices in the agriculture area of Sisaket Province Inclusive Develop skills and Knowledge of farmers and communities and the effectiveness of the project management Human resources development Integrated plan to promote agriculture to farmers that the conditions of the relevant.

Keywords : Administration, Approach, Agriculture Area ,Watershed Source

บทนำ (Introduction)

รายงานวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารจัดการการเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพและบริบทการบริหารจัดการการเกษตรในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษ และเพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการการเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษ รวมทั้งการนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการการเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษ ทั้งนี้บริบทพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษเป็นพื้นที่ต้นน้ำสำคัญและเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติป่า และพื้นที่ต้นน้ำสามารถใช้น้ำเพื่อการเกษตรและเพื่ออุปโภคบริโภค พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ทำการเกษตรโดยเฉพาะการปลูกพืชเชิงเศรษฐกิจอาทิมันสำปะหลังปาล์มน้ำมันโดยเฉพาะอย่างยิ่งยางพาราซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่นิยมปลูกมากที่สุด จากการศึกษาข้อมูลในพื้นที่เบื้องต้นพบว่าประชาชนในพื้นที่ชายแดนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมการเข้าถึงและมีส่วนร่วมของเกษตรกรและชุมชนในการจัดการฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งที่ดินแหล่งน้ำความหลากหลายทางชีวภาพในระดับพื้นที่มีน้อยและที่ปรากฏเด่นชัดคือประชาชนโดยเฉพาะที่เป็นเกษตรกรในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษมีการใช้สารเคมีในภาคทางการเกษตรและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี และแม้ว่าสารเคมีทางการเกษตร จะเป็นประโยชน์ต่อการเจริญเติบโตของพืชเศรษฐกิจช่วยลดความเสี่ยงในเรื่องความเสียหายต่อผลผลิตทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มสูงขึ้นสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่แต่การใช้สารเคมีที่มากเกินไปจนความจำเป็นและไม่ถูกต้องเหมาะสมจะทำให้เกิดผลกระทบด้านต่าง ๆ มากมายทั้งในด้านสุขภาพของเกษตรกร ผู้บริโภคด้านสิ่งแวดล้อมรวมทั้งด้านเศรษฐกิจของประเทศและผลกระทบที่สำคัญอีกประการในพื้นที่คือปัญหาการชะล้างของสารเคมีในพื้นที่ต้นน้ำ หากสถานการณ์ดังกล่าวยังคงปรากฏอยู่ก็จะส่งผล

ให้เกิดการสะสมของสารเคมีในห่วงโซ่อาหารตามแหล่งน้ำธรรมชาติและทำให้สิ่งมีชีวิตในระบบห่วงโซ่อาหารทุกระดับได้รับผลกระทบตามมา จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นมูลเหตุในความสนใจมุ่งศึกษาแนวทางการบริหารจัดการการเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือเกษตรอยู่ได้ชุมชนและสังคมมีความเข้มแข็งประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและดำรงอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูลกัน

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพและบริบทการบริหารจัดการการเกษตรในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการการเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการการเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัย เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการการเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษ ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการได้มาซึ่งข้อมูลที่ตอบวัตถุประสงค์ของผลการศึกษาสภาพและบริบทการบริหารจัดการการเกษตรในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษ และศึกษาแนวทางการบริหารจัดการการเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้ Snowball Technique ในการค้นหาผู้รู้ (Key Informants) ในแต่ละพื้นที่เป้าหมาย และใช้วิธีการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อค้นหาแนวทางการบริหารจัดการการเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษ และการวิจัยเชิงปริมาณใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจความคิดเห็นในเรื่องการจัดการเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษ จากประชากร 10, 406 ครั้วเรือน โดยใช้สูตรการคำนวณของทาโร ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 ครั้วเรือน นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง และทำการวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูล และนำเสนอข้อมูลทางสถิติแบบพรรณนาความ (Descriptive)

ผลการวิจัย (Research Results)

1. สถานภาพและบริบทการบริหารจัดการการเกษตรในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษ พบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้เพื่อเกษตรกรรม โดยทำนาและทำไร่เป็นหลัก และมีการสร้างบ้านเรือน และในบางพื้นที่จะมีการจัดสรรพื้นที่อยู่อาศัยจากหน่วยงานราชการ ในรูปแบบการปฏิรูปที่ดินเกษตรกรรมใหม่ตามพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา เพื่อให้ชาวบ้านในพื้นที่ที่มีที่ดินทำการเกษตร พื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษ ส่วนใหญ่มีภูมิประเทศเป็นที่ราบเชิงเขา มีที่ราบลุ่มที่ใช้ทำนาข้าวเป็นส่วนน้อย เนื่องจากสภาพดินที่เป็นหินไม่เหมาะแก่การทำการเกษตรประเภทนาข้าว เกษตรกรในพื้นที่จึงทำนาข้าวไว้เพื่อการบริโภคเป็นส่วนใหญ่ ปัญหาการขาดแคลนน้ำ โดยประชาชนในพื้นที่ไม่สามารถนำน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติมาใช้ในการเกษตรได้ ขาดแหล่งกักเก็บน้ำในฤดูแล้ง ปัญหาสภาพการขนส่ง หรือถนนเพื่อการขนส่งผลผลิตการเกษตรเข้าสู่ในฤดูฝน นอกจากนี้เกษตรกรยังพบเจอกับปัญหาดินขาดความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากการใช้ปุ๋ยเคมีมาก และเกษตรกรมีการใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชและแมลงศัตรูพืชมาก ซึ่งเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ประเภทหรือรูปแบบการเกษตรในพื้นที่ต้นน้ำ จึงมีรูปแบบหลัก ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ การปลูกพืชเกษตรบนพื้นที่สูง เช่น มันสำปะหลัง ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และมีการทำประมง และเลี้ยงสัตว์ เพื่อบริโภคและจำหน่าย ในด้านเครื่องจักรเพื่อการเกษตร พบว่ามี เครื่องจักรขนาดใหญ่ เช่น รถไถ อุปกรณ์ขนาดเล็กอื่น ๆ ในด้านองค์ความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่ต้นน้ำ พบว่า ส่วนใหญ่ใช้ภูมิปัญญาความรู้ ที่สั่งสมมาจากบรรพบุรุษที่สืบทอดต่อกันมา รวมทั้งการสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานในท้องถิ่นและหน่วยงานราชการยังให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพ

2. แนวทางการบริหารจัดการการเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัด ศรีสะเกษ พบว่าแนวทางสำคัญ ได้แก่ การบริหารจัดการแหล่งน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ที่ การพัฒนาระบบชลประทานสามารถกักเก็บน้ำที่เพียงพอ ส่งเสริมการตลาดใช้สารเคมีในการเกษตร การจัดโซนนิ่งพื้นที่การเกษตร การจัดทำปฏิทินการเพาะปลูก การจัดการทางการตลาด การควบคุมมาตรฐานคุณภาพ การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อให้มีคุณภาพที่ดี

3. การนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการการเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัด ศรีสะเกษ ประกอบด้วย แนวทางเพิ่มเติมทักษะ องค์ความรู้ของเกษตรกรและชุมชน และแนวทาง การประสิทธิภาพระบบการบริหารจัดการแผนงานโครงการ พัฒนาบุคลากร แผนบูรณาการการส่งเสริมการเกษตรแก่เกษตรกรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1. สถานภาพและบริบทการบริหารจัดการการเกษตรในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษ ได้ถูกเกษตรกรในพื้นที่กำหนดรูปแบบการเกษตร มีการใช้สารเคมีในภาคทางการเกษตรและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี เกษตรกรในพื้นที่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งน้ำเพื่อนำมาใช้ในการเกษตรได้อย่างเพียงพอ ประเภทและรูปแบบการเกษตร เป็นการเพาะปลูกพืชที่เน้นการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อสร้างรายได้ โดยการทำการเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่ต้นน้ำอาศัยองค์ความรู้ประสบการณ์จากการใช้หลักภูมิปัญญาในอดีตผสมผสานกับภูมิปัญญาสมัยใหม่ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาให้ความรู้แนะนำเทคนิควิธีการใหม่ๆ ให้กับเกษตรกร อีกทั้งยังมีช่องทางติดตามข้อมูลที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และง่ายขึ้น ในขณะเดียวกันเกษตรกรเองกลับประสบปัญหาการทำการเกษตรที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ โดยข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานบางครั้งไม่ตรงกับความต้องการ และแก้ปัญหาได้ หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบัน หรือมีเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำข้อมูล หรือเทคนิควิธีการแก้ไขปัญหาที่เกษตรกรประสบอยู่ที่อยู่ในรูปแบบเอกสาร แผ่นพับประชาสัมพันธ์ ในหน่วยงาน เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่จะเข้าถึงแหล่งข้อมูลด้วยวิธีการฟังจากสื่อวิทยุ โทรทัศน์ การอ่านจากแผ่นพิมพ์ หรือ หนังสือ และนอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมให้เกษตรกรตื่นตัวจากการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานมากขึ้น สอดคล้องกับ Mahasub (2008) ที่กล่าวถึง การจัดการความรู้ตามแนวคิดของ บา (Ba, 2004) และวาน (Kwan, 1999) นั้นพบว่า การจัดเก็บความรู้ของกระบวนการจัดการความรู้ส่วนใหญ่ใช้วิธีการจดบันทึกอยู่ในรูปแบบเอกสาร รวบรวมความรู้ไว้ในคลังความรู้ และการจัดทำแฟ้มภูมิปัญญา ทั้งนี้เนื่องจากการจดบันทึกและจัดเก็บในรูปแบบเอกสารเป็นวิธีการพื้นฐาน ปฏิบัติได้ง่ายและใช้เครื่องมือหรือเทคโนโลยีน้อยที่สุด จึงเป็นที่นิยมใช้ในหมู่เกษตรกรในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารที่เป็นองค์ความรู้ในทำการเกษตร

2. แนวทางการบริหารจัดการการเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษ มีแนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เกษตรกรในพื้นที่ให้ความสำคัญกับป่าเพราะเป็นแหล่งอาหารสำหรับหมู่บ้าน/ชุมชน และเกษตรกรยังทราบถึงข้อมูลการใช้ยาฆ่าแมลงเป็นอันตรายต่อชีวิตและผู้บริโภคอื่น ๆ โดยแม้จะทราบถึงผลกระทบแต่เกษตรกรส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าจำเป็นต้องใช้สารเคมีในการผลิตเพราะต้องดูแลรักษา และเร่งผลผลิตให้มีความสมบูรณ์ตรงความต้องการของตลาด สอดคล้องกับ Phadungsil (2013) ที่กล่าวถึง เกษตรกรมีความรู้เรื่องสารเคมีกำจัดศัตรูพืช แต่มีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างต่อเนื่องเพื่อเร่งผลผลิตทางการเกษตร นอกจากนี้ เกษตรกรในพื้นที่จึงทราบดีว่าในผลผลิตทางการเกษตรที่ผลิตมานั้นมีการปนเปื้อนของ

สารเคมี และเป็นอันตรายทั้งต่อตนเองและผู้บริโภค แต่เพื่อให้ผลผลิตเป็นไปตามกลไกความต้องการของตลาดจึงไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี สอดคล้องกับ Punyawadee (2008 : 118-122) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อนสู่วิถีเกษตรปลอดภัยจากสารพิษ: กรณีการปลูกพืชผัก กล่าวว่า การแข่งขันทางการตลาดส่งผลต่อรูปแบบการผลิตสินค้าทางการเกษตรที่มีวิทยาการสมัยใหม่เข้าร่วมเพื่อเร่งการผลิตผลผลิตสู่การพาณิชย์ ผลผลิตทางการเกษตรจึงมีสารเคมีปนเปื้อน และเป็นอันตรายต่อสุขภาพของเกษตรกรผู้ผลิตโดยตรงและผู้บริโภคเป็นอย่างมาก และเกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่มีองค์ความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการทำเกษตร แต่ในด้านการปฏิบัติในการทำเกษตรนั้นในระดับน้อย เช่น เกษตรกรมีความเข้าใจว่าการใช้สารเคมีในการเกษตรเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ง่าย และเกษตรกรในพื้นที่ไม่ให้ความสำคัญกับการตรวจสอบสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเลือด การแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกษตรกรได้ให้ความสำคัญกับการตรวจสอบสารเคมีจากการทำการเกษตร คือ การที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ข้อมูลและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการตกค้างของสารเคมีจากการทำการเกษตรให้กับเกษตรกรในพื้นที่ สอดคล้องกับ Phapanich (2011) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อระดับสารพิษในเลือดของเกษตรกรเทศบาลตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ กล่าวว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในระดับสูง และระดับสารพิษในเลือดของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรอยู่ในระดับเสี่ยง โดยแนวทางการลดระดับสารพิษในเลือดของเกษตรกรการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง จัดให้มีโปรแกรมตรวจสอบสารพิษในเลือดของเกษตรกร รมรณรงค์ส่งเสริมให้มีการสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันอันตราย โดยเฉพาะเกษตรกรที่ทำการเพาะปลูกเองและเกษตรกรที่รับจ้างทำการเพาะปลูก

3. การนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการการเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นน้ำจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า การนำเสนอแนวทางการเกษตรกรของเกษตรกรควรส่งเสริมความรู้ในเรื่องการทำการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และผลผลิตที่ได้ไม่มีความแตกต่างจากการใช้สารเคมี การมุ่งเน้นการจัดความรู้ไปที่ตัวบุคคลที่เป็นเกษตรกรให้ตระหนักถึงผลกระทบจากการใช้สารเคมีในพื้นที่ต้นน้ำจะส่งผลเสียเป็นวงกว้างทั้งต่อตัวเกษตรกรผู้ผลิต และต่อผู้บริโภครวมถึงเป็นผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ดังนั้นหากเกษตรกรตระหนักถึงผลเสียเหล่านี้ และจัดการเกษตรในพื้นที่ของตนเองอย่างเหมาะสมจะช่วยลดปัญหาผลกระทบจากสารเคมีทั้งในผลผลิต ต่อตนเอง ต่อผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อมได้ สอดคล้องกับ Aree and Jaitae (2009) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการประเมินผลกระทบสุขภาพจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรในการปลูกพืชไร่เขตเทศบาลเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ กล่าวว่า เกษตรกรบางส่วนมีพฤติกรรมการใช้และการปฏิบัติยังไม่ถูกต้องอาการเจ็บป่วยที่พบหลังการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชส่วนใหญ่ เพราะการใช้สารเคมีกำจัด

ศัตรูพืช ทำให้เกิดปัญหาสารพิษตกค้างในสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจากการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชในแต่ละครั้งจะใช้ประโยชน์ ได้เพียง ร้อยละ 25 ที่เหลืออีกร้อยละ 75 จะกระจายสะสมในดิน น้ำ และอากาศในสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญคือคือ สารเคมีกำจัดศัตรูพืชไม่ได้ทำลายเฉพาะศัตรูพืชเท่านั้น แต่ยังทำลายแมลงและจุลินทรีย์ที่เป็นประโยชน์ในธรรมชาติ เป็นการทำลายความสมดุลของระบบนิเวศในธรรมชาติ และผลที่ตามมาคือ การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชที่รุนแรงมากขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ส่งเสริม สนับสนุน ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกร ส่งเสริมแผนงานการสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร

1.2 กำหนดนโยบายการสร้างความมั่นคงในอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกร ส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรกรรมแบบยั่งยืน

1.3 ส่งเสริมให้เกษตรกรพึ่งตนเองและช่วยเหลือตนเองเป็นหลักสำคัญ และใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) ส่งเสริมให้เกษตรกรยึดปฏิบัติตามแนวคิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยรูปแบบวิธีการใช้สารเคมีในภาคเกษตรพื้นที่ต้นน้ำเพื่อวิเคราะห์และประเมินผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.2 ควรมีการศึกษาและพัฒนา รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์เพื่อ กำหนดนโยบายในการจัดการพื้นที่เกษตรกรรม

2.3 ควรศึกษาวิจัยและพัฒนากระบวนการผลิตทางการเกษตรที่เอื้อต่อการพัฒนาสินค้าเกษตร ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง (References)

ธีรรัตน์ มหาทรัพย์. (2551). การจัดการความรู้ของหน่วยงานบริหาร กรมอนามัย กระทรวง

สาธารณสุข. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจ). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรภรณ์ ปัญญาดี. (2551, มีนาคม). “การขับเคลื่อนสู่วิถีเกษตรปลอดภัยจากสารพิษ: กรณีการปลูกพืชผัก”. วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์. 26(1) : 118-122.

- วิทย์ตัน อารีย์ และสมารถ ใจเตี้ย. (2552). การศึกษาการประเมินผลกระทบสุขภาพจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรในการปลูกพืชไร่เขตเทศบาลเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะแม่ง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สนาน ผดุงศิลป์. (2556). ความรู้และพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน มหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สายสุนีย์ พันธุ์พานิช. (2554). ปัจจัยที่มีผลต่อระดับสารพิษในเลือดของเกษตรกรเทศบาลตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอมะแม่ง จังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

Translated Thai References

- Aree, W. and Jaitae, S. (2009). The study of health impact assessment from The use of agricultural chemicals in crop cultivation in the core of Pattana Municipality, Mae Taeng District, Chiang Mai Province. Chiang Mai: Chiang Mai University. [In Thai]
- Mahasub, T. (2008). Knowledge management of administrative departments, Department of Health, Ministry of Public Health. Master of Political Science Thesis (Public administration). Bangkok: Thammasat university. [In Thai]
- Phadungsil, S. (2013). Knowledge and Behavior of Using Pesticides of Farmers in Chanthaburi Province. Master's thesis Public and Private Management Program Burapha University. Chonburi: Burapha University. [In Thai]
- Phapanich, S. (2011). Factors affecting blood poisoning levels of farmers in Thung Hong Subdistrict Municipality Mueang Phrae District, Phrae Province. Master of Science Thesis (Environmental Management). National Institute of Development Administration. [In Thai]
- Punyawadee, W. (2008, March). "Moving towards a safe agricultural pathway from toxic substances: a case of vegetable cultivation". *Journal of Thammasat Economics*. 26(1) : 118-122. [In Thai]

ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม : ประวัติศาสตร์ เส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
และหลักพุทธธรรมในประเทศไทย

Cultural Geography: History, Propagation Routes of Buddhism,
and Principles of Buddhadhamma in Thailand

ทวีศักดิ์ ทองทิพย์¹ ชนิศร์ ชูเลื่อน² พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล³

สัททยา วิเศษ⁴ และธนู ศรีทอง⁵

Taweesak Tongtip¹, Chanit Chooluen², Phra Bidega Supot Tapasilo³,

Sahathaya Viset⁴ and Thanoo Sritong⁵

Received : January 30, 2019; Revised : March 28, 2019; Accepted : April 1, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ เส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและหลักพุทธธรรมในประเทศไทยสมัยทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี สุโขทัย ล้านนา และอยุธยา เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร สังเกต สัมภาษณ์ และสัมภาษณ์กลุ่มย่อย วิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนา ผลการวิจัยมีข้อค้นพบดังนี้

พระพุทธศาสนาเถรวาทจากอินเดียเข้าสู่สุวรรณภูมิพุทธศตวรรษที่ 3 โดยใช้เส้นทางเดินเรือทะเล สันนิษฐานว่าขึ้นฝั่งที่บริเวณเมืองสะเทิมในเมียนมาร์หรือเมืองนครปฐมในไทย เผยแผ่ผ่านสมัยพุนัน ทวารวดี และลพบุรี ส่วนพระพุทธศานามหายาน ได้เผยแผ่จากอินเดียเข้าสู่สุวรรณภูมิโดยเส้นทางเดินเรือทะเล ขึ้นฝั่งบริเวณแหลมมาลายู เผยแผ่เรื่อยมาถึงสมัยอาณาจักรศรีวิชัย อาณาจักรขอม เข้าสู่ประเทศไทยในสมัยลพบุรี และสมัยลพบุรีนี้ได้มีพระพุทธศาสนาอยู่สองนิกายคือเถรวาทและมหายานจนถึงสมัยสุโขทัย เมื่อพระพุทธศานามหายานหมดอิทธิพล พระพุทธศาสนาเถรวาทแบบพุกามและเถรวาทแบบลังกาก็เจริญขึ้น และได้เผยแผ่เข้าไปยังอาณาจักรล้านนา เมื่อพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบพุกามหมดอิทธิพล สมัยอยุธยาพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกายังมีความเจริญอยู่ และได้เผยแผ่เรื่อยมาจนถึงสมัยปัจจุบัน

¹⁻⁵มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์; Mahachulalongkornrajavidhyalaya University, Surin Campus, Thailand; e-mail : thanaratbhante@gmail.com

หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดีตามเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย สมัยทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี สุโขทัย ล้านนา และอยุธยา คือ อริยสัจสี่ บุญกิริยาวัตถุ พระรัตนตรัย สัจจะ จาคะ สัทธรรมอันตรธานห้า ทศพิธราชธรรม ไตรลักษณ์ นรก สวรรค์ มงคล 38 นิพพาน บุคคลหาได้ยากสองอย่าง ทิศาหก อิทธิบาทสี่ ศรัทธาสี่ คารวะหก ทศบารมี กุศลมูล อกุศลมูล เป็นต้น

คำสำคัญ (Keywords) : ประวัติศาสตร์, หลักพุทธธรรม, เส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

Abstract

The objectives of this research were to study the history, propagation routes of Buddhism, and principles of Buddhadhamma appeared in archaeological evidences in Dvaravati, Srivichai, Lop Buri, Sukhothai, Lan Na, and Ayuttaya periods. It was a qualitative research. The data collection consisted of studying related documents, observation, interview, and group discussion. The results were found that:

Theravada Buddhism from India was propagated from India to Suvannabhumi by sea. It was presumed that the land was either Satherm in Myanmar or NakhonPathom in Thailand, then continued to Funan, Thawarawadee, and Lop Buri. And Mahayana Buddhism was spread to Suvannabhumi by sea and landed at Malayu Peninsula and continued spreading to the kingdoms of Srivijaya, Khmer, and Thailand in Lop Buri period. Therefore, Theravada and Mahayana Buddhism had continued to prosper till Sukhothai Period. When Mahayana Buddhism had declined its influence, Pagan Buddhism and Lankan Buddhism came to prosper and spread to Lanna Kingdom. And when the Pagan Buddhism had degenerated, the Lankan Buddhism got its influence in Ayutthaya period and had continued to the present time.

The principles of Buddhadhamma appeared in the archaeological evidences in Thailand in the periods of Thawarawadee, Srivijaya, Lop Buri, Sukhothai, Lanna, and Ayutthaya were Ariyasacca 4 (the Four Noble Truths), Punnakiriyavatthu 10 (the ten Bases of Meritorious Action), Rattanattaya (the Triple Gem), Sacca (the Truth), Caga (Liberality), Saddhama-antaradhan 5, Rajadhamma 10 (ten virtues of a ruler),

Tilakkhana (the Three Characteristics), Niraya (Hell), Sagga (Heaven), Mangala 38 (thirty-eight blessings), Nibbana (the supreme goal of Buddhism), Dullabha-puggala 2 (two rare persons), Disa 6 (six directions), Rajadhamma (ten virtues of a ruler), Iddhipada (four paths of accomplishment), Saddha 4 (four faith), Tilakkhana (the Three Characteristics), Puja 2 (two acts of worship), Garava 6 (six reverence), Parami 10 (ten perfections), Kusalamula 3 (the three Wholesome Roots), and Akusalamula 3 (the three unwholesome Roots).

Keywords : History, Principles of Buddhadhamma, Propagation Routes of Buddhism

บทนำ (Introduction)

ภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยปัจจุบัน ได้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ จากการศึกษาร่องรอยทางประวัติศาสตร์และเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยของอาณาจักรต่าง ๆ เช่น ทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี สุโขทัย ล้านนา และอยุธยา พบว่าพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้าสู่อาณาจักรนี้ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 เป็นต้นมา มารธสืบค้นข้อมูลได้ทั้งจากเอกสารวิชาการและจากหลักฐานทางโบราณคดี การศึกษาร่องรอยทางประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาที่เผยแผ่เข้ามาได้พบว่ามีอยู่ 2 นิยายหลัก คือ นิยายเถรวาทกับนิยายมหายาน นักวิชาการได้แบ่งออกเป็น 4 ยุค ดังนี้

1) ยุคพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบอโศก (พ.ศ. 235) ภายหลังจากพระเจ้าอโศกมหาราชทรงอุปถัมภ์การทำสังคายนาครั้งที่ 3 ในประเทศอินเดียแล้ว พระโมคคัลลีบุตรติสสะเถระ ได้ส่งสมณะทูตกลุ่มหนึ่งมีพระโสณะกับพระอุตตระ เป็นหัวหน้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอาณาจักรนี้ สมัยนั้นเรียกว่าสุวรรณภูมิ

2) ยุคพระพุทธศาสนาแบบมหายาน (พ.ศ. 1002-1200) อาณาจักรขอมได้รับเอาพระพุทธศาสนาแบบมหายานมาจากอาณาจักรศรีวิชัย สมัยของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 ต่อมาได้เผยแผ่ขยายไปยังอาณาจักรเจนละกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและกลุ่มแม่น้ำโขง แต่ปรากฏว่าไม่ได้มีอิทธิพลต่อชาวพุทธในดินแดนแถบนี้มากนัก เพราะชาวมอญได้นำพระพุทธศาสนาเถรวาทมาเผยแผ่ในดินแดนแถบนี้อย่างมั่นคงอยู่ก่อนแล้ว พระพุทธศาสนามหายานอยู่ได้ไม่นานก็หมดอิทธิพลลง เหลือไว้เพียงร่องรอยทางประวัติศาสตร์เท่านั้น

3) ยุคเถรวาทแบบพุทฺธม (พ.ศ. 1600) ชาวพุทฺธมได้เรื่องอำนาจอยู่ในดินแดนทางตอนเหนือของไทย พระพุทฺธศาสนาเถรวาทแบบพุทฺธม ที่ชาวพุทฺธมนับถืออยู่จึงได้เผยแผ่เข้ามาเจริญแพร่หลายอยู่ในดินแดนทางตอนเหนือของไทยในช่วงเวลานั้น เรื่อยมาจนถึงสมัยสุโขทัยจึงได้ลดอิทธิพลลงไป

4) พระพุทฺธศาสนาเถรวาทแบบลังกาวงศ์ (ประมาณ พ.ศ. 1800) พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ปฐมกษัตริย์แห่งอาณาจักรสุโขทัย พระพุทฺธศาสนาสมัยนี้มีทั้งนิกายเถรวาทและนิกายมหายาน เนื่องจากทั้งสองนิกายเคยได้เผยแผ่อยู่ในบริเวณนี้มาแล้วก่อนหน้านี้ เมื่อพ่อขุนรามคำแหงมหาราชปกครองสุโขทัย พ.ศ. 1822-1842 ได้มีมนต์คณะสงฆ์เถรวาทแบบลังกาวงศ์จากเมืองนครศรีธรรมราช มาเผยแผ่พระพุทฺธศาสนาที่สุโขทัย ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา พระพุทฺธศาสนานิกายเถรวาทแบบมอญและมหายานก็ค่อย ๆ สลายตัวลงจนหมดอิทธิพลไป ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา ประเทศต่าง ๆ เช่น ไทย เมียนมาร์ กัมพูชา และลาว ได้นับถือพระพุทฺธศาสนานิกายเถรวาทแบบลังกาวงศ์ (Kamalkan, 2002 : 51-54) เห็นได้จากวัฒนธรรมและประเพณีของไทยส่วนใหญ่มีแหล่งกำเนิดจากพระพุทฺธศาสนา ส่งผลให้คนไทยส่วนใหญ่มีคุณลักษณะ คือ อ่อนน้อม ถ่อมตน มีเมตตา เสียสละ ยิ้มง่าย ไหว้สวย เป็นต้น พระพุทฺธศาสนาจึงเป็นสิ่งที่ร้อยรวมวิถีชีวิตคนไทยส่วนใหญ่เข้าไว้ด้วยกัน

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาภูมิศาสตร์วัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดี เส้นทางเผยแผ่พระพุทฺธศาสนา สมัยทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี สุโขทัย ล้านนา และอยุธยา ผลของการวิจัยนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ คือ ทำให้คนในสังคมเกิดจิตสำนึก เห็นคุณค่าและมูลค่า ของพระพุทฺธศาสนา ที่มีต่อศิลปวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชาติ แล้วช่วยกันส่งเสริม สนับสนุน ให้พระพุทฺธศาสนาดำรงอยู่เพื่อทำหน้าที่สร้างสรรค์สิ่งดีงามให้กับสังคมไทยและสังคมโลกสืบไป คณะผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับดังกล่าวจึงทำวิจัยในเรื่องนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ เส้นทางเผยแผ่ ภูมิศาสตร์วัฒนธรรมทางพระพุทฺธศาสนา และวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดี ในสมัยทวารวดี และศรีวิชัย
2. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ เส้นทางเผยแผ่ ภูมิศาสตร์วัฒนธรรมทางพระพุทฺธศาสนา และวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดี ในสมัยลพบุรี
3. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ เส้นทางเผยแผ่ ภูมิศาสตร์วัฒนธรรมทางพระพุทฺธศาสนา และวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดีในสมัยสุโขทัย และล้านนา

4. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ เส้นทางการเผยแพร่ ภูมิศาสตร์วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา และวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดี ในสมัยอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

รูปแบบการวิจัยนี้เป็นเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาและหลักฐานทางโบราณคดี ที่ปรากฏตามเส้นทางการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย สมัยทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี สุโขทัย ล้านนา และอยุธยา เครื่องมือการวิจัย มี 3 แบบ คือ 1) แบบบันทึกเอกสารใช้บันทึกการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร 2) แบบบันทึกการสังเกต ใช้บันทึกการสังเกตเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากหลักฐานทางโบราณคดี 3) แบบสัมภาษณ์ ใช้บันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์นักวิชาการ และสัมภาษณ์กลุ่มย่อยในประเด็น ประวัติศาสตร์ เส้นทางการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย สมัยทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี สุโขทัย ล้านนา และอยุธยา วิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนา (Descriptive Analysis) ตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย (Research Results)

ประวัติศาสตร์ เส้นทางการเผยแพร่พระพุทธศาสนา และหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดีในประเทศไทยสมัยทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี สุโขทัย ล้านนา และอยุธยา มีดังนี้

1. ประวัติศาสตร์ เส้นทางการเผยแพร่พระพุทธศาสนา และหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดีสมัยทวารวดี

บริเวณดังกล่าวเคยเป็นอาณาจักรพูนันที่มีอาณาเขตกว้างขวางครอบคลุมลุ่มน้ำเจ้าพระยาภาคกลางของไทย และน้ำโขงอันได้แก่ เขมร ลาว และเวียดนาม ในปัจจุบัน

เส้นทางการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยสมัยทวารวดีได้ปรากฏร่องรอยตามหลักฐานทางโบราณคดีในท้องที่ต่าง ๆ ของไทย เช่น จารึกอักษรปัลลวะ ภาษาบาลี บนพระพิมพ์ 1 (เมตเตยโยโก) มีอายุอยู่ในพุทธศตวรรษที่ 11 - 12 สํารวจพบที่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุทอง จารึกอักษรปัลลวะ ภาษาบาลี บนพระพิมพ์ 2 (สาริปุตโต) มีอายุอยู่ใน พุทธศตวรรษที่ 11 - 12 สํารวจพบที่เจดีย์หมายเลข 11 เมืองโบราณอุทอง และ จารึกอักษรปัลลวะ ภาษาบาลี บนพระพิมพ์ 6 (ปุณณสุนาปรันโต) มีอายุอยู่ใน พุทธศตวรรษที่ 11 - 12 สํารวจพบพบที่เจดีย์หมายเลข 11 เมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นต้น

หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดีสมัยทวารวดีช่วง พุทธศตวรรษที่ 12-16 เช่น อริยสัจ 4 พบในจารึกธรรมจักร (นครปฐม) อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม บุญกิริยาวัตถุ

พบในจารึกถ้ำฤๅษีเขางู อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี พระรัตนตรัย พบในจารึกพระพิมพ์ดินเผา วัดโคกไม้เดน อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ หลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ พบในจารึกวัดจันทิก พุทธศตวรรษที่ 12 อำเภอป่าซาง จังหวัดนครราชสีมา และจารึกบนพระพิมพ์ดินเผาเมืองฟ้าแดดสูงยาง 1 อำเภอภุมลาลัย จังหวัดกาฬสินธุ์ พระรัตนตรัย พบในจารึกเนินสระบัว อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี อริยสัจ 4 พบในจารึกเขมมา มา เมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีอายุอยู่ในพุทธศตวรรษที่ 12 และที่สำรวจพบในจารึก เข ธมมา มา บนพระพิมพ์ศรีวิชัย 1 อำเภอพนมพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีอายุอยู่ใน พุทธศตวรรษที่ 12-13 และ จารึก เข ธมมา มา พบบนพระสถูปดินเผาเมืองยะรัง จังหวัดปัตตานี อายุอยู่ใน พุทธศตวรรษที่ 12 เป็นต้น

2. ประวัติศาสตร์ เส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดีสมัยศรีวิชัย

ประมาณพุทธศตวรรษที่ 13 อาณาบริเวณนี้เคยเป็นที่อยู่ของชาวมลายูโบราณ ตั้งขึ้นโดยราชวงศ์ไศเลนทร์ มีอาณาเขตคลุมพื้นที่ตั้งแต่ แหลมมลายู เกาะสุมาตรา เกาะชวา ช่องแคบมะละกา ช่องแคบซุนดา และภาคใต้สุดของประเทศไทยขึ้นมาจนถึงจังหวัดสุราษฎร์ธานี

เส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยสมัยศรีวิชัย พบร่องรอยของพระพุทธศาสนา เช่น พระบรมธาตุไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีอายุราวพุทธศตวรรษ 13-14 วัดพระบรมธาตุ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช วัดเขียนบางแก้ว อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง สร้างเมื่อ พ.ศ. 1483 พระสถูปพิมพ์ดินดิบเขาน้อย เป็นภาษาบาลี อักษรหลังปัลลวะ ถ้ำเขาน้อย จังหวัดตรัง มีอายุราวพุทธศตวรรษ 13 - 14 พระพิมพ์ดินดิบ จังหวัดปัตตานี มีอายุราวพุทธศตวรรษ 12 พระพุทธรูปไสยาสน์ วัดคูหาพิมาข (วัดถ้ำ) จังหวัดยะลา สร้างเมื่อ พ.ศ. 1300 เป็นต้น

หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดีสมัยศรีวิชัย เช่น บุญกิริยาวัตถุ พบในจารึกวัดเสมาเมือง ตำบลเวียงคักดี อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอายุใน พ.ศ. 1318 อริยสัจ 4 พบในจารึกพระสถูปพิมพ์ดินดิบเขาน้อย ในถ้ำเขาน้อย จังหวัดตรัง มีอายุราวพุทธศตวรรษ 13 - 14 เป็นต้น

3. ประวัติศาสตร์ เส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดีตามเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยลพบุรี

ลพบุรีได้รับพระพุทธศาสนาเถรวาทจากทวารวดีและพระพุทธศาสนาเถรวาทจากขอม จึงทำให้มีพระพุทธศาสนาสองนิกายที่เจริญรุ่งเรืองควบคู่กันไปกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พุทธศตวรรษที่ 18 พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงสร้างพุทธสถาน ปราสาทต่าง ๆ และพระพุทธรูปจำนวนมาก ไว้ให้กับพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ทรงสร้างปราสาทตาพรหมให้เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ มีพระมหาเถระที่มี

ตำแหน่งเป็นอาจารย์ใหญ่ถึง 18 รูป และอาจารย์ที่มีตำแหน่งรองลงมาจากอาจารย์ใหญ่อีก 2,740 รูป ทรงให้ราชกุมารเสด็จไปศึกษาพระพุทธศาสนา นิายเถรวาทที่ประเทศศรีลังกา และขณะที่พระราชกุมารกำลังศึกษาอยู่ในประเทศศรีลังกาได้ผนวชและจำพรรษาอยู่ที่วัดมหาวิหารในประเทศศรีลังกา ในช่วงปลายยุคเมืองพระนครของอาณาจักรขอม ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพระพุทธศาสนานิกายมหายานเสื่อมถอยลง พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทได้ตั้งมั่นในบริเวณนี้และเจริญรุ่งเรืองต่อมา

เส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยสมัยศรีวิชัย พบร่องรอยของพระพุทธศาสนา เช่น พระชัยพุทธมหานาค และโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรเปล่งรัศมีอานาภาพ พบที่ปราสาทเมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี สร้างในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ในพุทธศตวรรษที่ 18 พบประติมากรรมรูปเคารพ 4 องค์ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรเปล่งรัศมี พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสีกร พระวัชรสัตว์นาคปรกหรือพระชัยพุทธมหานาค และ พระนางปรัชญาปารมิตา ที่ปราสาทกำแพงแลง ที่วัดกำแพงแลงหรือวัดเทพปราสาทศิลาแลง ตำบลท่าราบ อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี พบอักษิศาตามเส้นทางราชมรรคาจากกลุ่มปราสาทตาเมือนในอำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ มายังปราสาทพิมาย จำนวน 9 แห่ง พบอโรคยาศาล ซึ่งเป็นพุทธศาสนสถานนิกายมหายานหลายแห่งในจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และนครราชสีมา พบพระพุทธรูปนาคปรก เมืองโบราณศรีมโหสถ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี เป็นต้น

หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดีสมัยศรีวิชัย เช่น บุญกิริยาวัตถุ พบในจารึกฐานพระพุทธรูปวัดข่อย อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี พบในจารึกเสาแปดเหลี่ยม (ลพบุรี) พบในจารึกฐานพระพุทธรูปยืนวัดมหาธาตุเมืองลพบุรี ในจารึกวัดมหาวัน (ลำพูน) ในจารึกวัดดอนแก้ว อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน พระรัตนตรัย พบในจารึกเนินสระบัว ตำบลโคกปึก อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี พุทธาสนุสติ พบในจารึกปราสาทพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น

4. ประวัติศาสตร์ เส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดีตามเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยสุโขทัย

เมื่อครั้งเมืองสุโขทัยขึ้นอยู่กับกษัตริย์ขอม ประชาชนนับถือพระพุทธศาสนาทั้งมหายานและเถรวาท รวมไปถึงศาสนาพราหมณ์ เมื่อถึงต้นศตวรรษ 18 จักรวรรดิขอมสิ้นสุดลง พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ปฐมกษัตริย์ปกครองสุโขทัย ทรงนับถือพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท ครั้นถึงสมัยพ่อขุนรามคำแหงซึ่งเป็นกษัตริย์องค์ที่ 3 ของสุโขทัย พระองค์ได้อาราธนาพระสงฆ์เถรวาทแบบลังกาจากเมืองนครศรีธรรมราช มาที่สุโขทัย แล้วทรงสร้างวัดป่าถวายเป็นที่ประดิษฐานพระสงฆ์ ในต้นพุทธศตวรรษที่ 20 พระสงฆ์จากสุโขทัยได้ไปศึกษาพระพุทธศาสนาที่ประเทศศรีลังกา และมีพระสงฆ์ในสุโขทัยเดินทางไป

บวชใหม่ที่เมืองพันประเทศเมียนมาร์ แล้วกลับมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสุโขทัย สมัยรัชกาลของ
พญาลิไท (Leksukhum, 2012 : 10-12)

เส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยสุโขทัยแบ่งเป็น 2 ช่วงเวลา ดังนี้

ช่วงที่ 1 สมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์และพ่อขุนรามคำแหง ปลายพุทธศตวรรษที่ 18
พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่จากศรีลังกา มานครศรีธรรมราช และมาสู่เมืองสุโขทัย เขียนแผนภาพ
เส้นทางได้ดังนี้

ลังกา --> นครศรีธรรมราช --> สุโขทัย

ช่วงที่ 2 สมัยพระยาเลอไทย และพระยาลิไท ปลายพุทธศตวรรษที่ 19 พระสงฆ์จาก
สุโขทัย เดินทางไปเมืองพันประเทศเมียนมาร์ ผ่านอินเดีย ไปศึกษาพระพุทธศาสนาที่ศรีลังกา
กลับมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสุโขทัย เขียนเป็นแผนภาพเส้นทางได้ดังนี้

สุโขทัย --> เมืองพัน --> อินเดีย --> ลังกา --> สุโขทัย

หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดีสมัยสุโขทัย เช่น *ลัทธิธรรมอันตรธาน*
5 และเทศพิทธาธรรม พบในจารึกนครชุม *สวรรค์* พบในจารึกปูนจิตขุนจืด *ไตรลักษณ์* พบใน
จารึกเจ้าธรรมรังสี *ภูมิสาม* พบในหนังสือเตฎมิกถา เป็นต้น

5. ประวัติศาสตร์ เส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และหลักพุทธธรรมที่ปรากฏใน
หลักฐานทางโบราณคดีตามเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยล้านนา

พระพุทธศาสนาเถรวาทล้านนาระยะแรกสืบทอดมาจากหริภุญชัย ต่อมาเมื่อพระยามัง
ราย สร้างเมืองใหม่ชื่อว่า “นพบุรีศรีนครเข็ญใหม่” ก็ได้สร้างวัดเข็ญม้นขึ้นในที่ซึ่งเป็นตำหนักเดิม
ของพญามังราย เพื่อประดิษฐานพระแก้วขาว ได้สร้างเจดีย์วัดกู่คำ วัดกาตโถมที่เวียงกุมกาม และได้
บูรณปฏิสังขรณ์วัดหลายแห่ง

เส้นทางการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในสมัยล้านนาแบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลา ดังนี้

ช่วงที่ 1 ต้นพุทธศตวรรษที่ 20 พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ได้เผยแพร่เข้ามาสู่อาณาจักรล้านนา สมัยพระเจ้ากือนา ครองราชย์ (พ.ศ.1898 – 1928) เป็นพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกาที่เผยแพร่มาจากศรีลังกา ผ่านเมืองพันทประเทศเมียนมาร์ มาอยู่ที่สุโขทัย เรียกว่าลังกาวงศ์สำนักรามัญ สมัยพระเจ้ากือนา จึงได้ส่งให้คนไปอาราธนาขึ้นมาเผยแพร่พระพุทธศาสนาในอาณาจักรล้านนาด้วย พานักอยู่ที่วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ ได้ชื่อว่า ลังกาวงศ์สำนักรามัญ เขียนเป็นแผนภาพเส้นทางได้ดังนี้

ลังกาวงศ์สำนักรามัญ: เริ่มจากลังกา ->เมืองพันท->สุโขทัย->ลำพูน->เชียงใหม่ (วัดสวนดอก)

ช่วงที่ 2 ในครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 20 พระสงฆ์ที่อยู่ในเมืองเชียงใหม่ จำนวน 25 รูป พร้อมด้วยพระสงฆ์ในแคว้นกัมโพช(ลพบุรี) จำนวน 8 รูป และพระสงฆ์ชาวมอญ จำนวน 6 รูป รวมเป็น 39 รูป ได้เดินทางไปเกาะลังกา และทำการอุปสมบทใหม่ทั้งหมด ได้เดินทางกลับมาเผยแพร่พระพุทธศาสนา ในกรุงศรีอยุธยา ศรีสัชนาลัย สุโขทัย และถึงเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 1973 ได้พานักอยู่ที่วัดป่าแดงหลวง ในจังหวัดเชียงใหม่ ได้ชื่อว่า สำนักสีหลหรือสายวัดป่าแดง เขียนเป็นแผนภาพเส้นทางได้ดังนี้

ลังกาวงศ์สำนักสีหล: เริ่มจากเชียงใหม่ -> ลังกา ->อยุธยา -> ศรีสัชนาลัย -> สุโขทัย -> ลำพูน -> เชียงใหม่ (วัดป่าแดง) -> พะเยา

หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดีสมัยสุโขทัย คือ หลักพุทธธรรมในจารึกสมัยล้านนา บุญกิริยาวัตถุ และหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือสมัยล้านนา สมัยนี้มีพระเถระหลายรูปมีความรู้แตกฉานในพระไตรปิฎกและภาษาบาลี จึงสามารถนำเอาหลักพุทธธรรมในพระไตรปิฎกมาเขียนเป็นหนังสืออธิบายหลักธรรมได้อย่างพิสดารและลุ่มลึก

6. ประวัติศาสตร์ เส้นทางการเผยแพร่พระพุทธศาสนา และหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดีตามเส้นทางการเผยแพร่พระพุทธศาสนาสมัยอยุธยา

สมัยอยุธยาพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกาได้มีอิทธิพลอยู่ในบริเวณนี้ และเผยแพร่ไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย พ.ศ. 2295 พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศได้ส่งพระสงฆ์เถรวาทแบบลังกาจากอยุธยาไปฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศศรีลังกาด้วย และหลักพุทธธรรมที่ปรากฏใน

หลักฐานทางโบราณคดีสมัยอยุธยา คือ บุญกียาวัตถุ บุคคลหาได้ยากสองอย่าง ทิศหก ทศพิธราชธรรม อิทธิบาทสี่ ศรัทธาสี่ พระรัตนตรัย คารวะหก ทศบารมี กุศลมูล อกุศลมูล เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาได้พบว่าในพุทธศตวรรษที่ 3 พระพุทธศาสนาเถรวาทแบบ ไทจากอินเดียเข้ามาสุวรรณภูมิโดยใช้เส้นทางเดินเรือทะเล สันนิษฐานว่ามาขึ้นฝั่งที่บริเวณเมือง สะเทิมในเมียนมาร์หรือไม่ก็เป็นที่ตั้งเมืองนครปฐมในไทย แล้วได้เผยแผ่ผ่านสมัยพูน้น ทวารวดี และ ลพบุรี เมื่อได้วิเคราะห์จากสภาพทางภูมิศาสตร์แล้วเห็นว่าการเดินเรือจากอินเดียมาขึ้นฝั่งที่เมือง สะเทิมของประเทศเมียนมาร์ มีความเป็นไปได้มากกว่าที่จะมาขึ้นฝั่งที่เมืองนครปฐมของไทย เหตุผล คือการขึ้นฝั่งที่เมืองสะเทิมเป็นเส้นทางที่ใกล้และสะดวกในการนำพระพุทธศาสนาเข้ามาในสุวรรณ ภูมิ หากมาขึ้นฝั่งที่เมืองนครปฐม ต้องเดินทางไกลโดยผ่านทางช่องแคบมาละกา แล้วจึงวกกลับมา ขึ้นฝั่งที่เมืองนครปฐม หากมองจากสภาพทางภูมิศาสตร์แล้วเห็นว่า กรณีมาขึ้นฝั่งที่เมืองนครปฐม ของประเทศไทย มีความเป็นไปได้น้อยกว่าการขึ้นฝั่งที่เมืองสะเทิมประเทศเมียนมาร์ ข้อสันนิษฐาน นี้ สอดคล้องกับความในคัมภีร์ The Samantapasadika Viyana Atthakatha Part Page 83 คือ

“สุวณฺณภูมิ คนฺตวาน โสณฺตุตฺตรา มหิทธิกา

ปิสฺวาเจ นิทฺมมิตฺวาน พฺรหมชาลํ อเทสิสฺสนฺติ”

“พระโสณะและพระอุตตระ ผู้มีฤทธิ์มาก ไปสู่สุวรรณภูมิ ปราบพวกปีศาจแล้ว ได้แสดงพรหม ชาลสูตร”

ส่วนพระพุทธศานามหายาน ได้เผยแผ่จากอินเดียเข้าสู่สุวรรณภูมิโดยเส้นทางเดินเรือ ทะเล ขึ้นฝั่งบริเวณแหลมมาลายู เผยแผ่เรื่อยมาถึงสมัยอาณาจักรศรีวิชัย อาณาจักรขอม เข้าสู่ ประเทศไทยสมัยลพบุรี เนื่องจากได้พบหลักฐานทางโบราณคดี เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และ จารึกหลักพุทธธรรม ทั้งของนิกายเถรวาทและนิกายมหายาน ตามเส้นทางการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก สอดคล้องกับความเห็นของ สุภัทรดิศ ดิศกุล คือ

“เกาะชาวใน พ.ศ. 1325 อาจารย์จากแคว้นเบงกอลของอินเดีย ได้สร้างรูปพระมัญชุศรี โพธิสัตว์ขึ้นที่เกตุรัก ความเชื่อในพระมัญชุศรีโพธิสัตว์นี้เกิดขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 6 เนื่องจากใน คัมภีร์พระพุทธศานานิกายมหายานมีชื่อพระมัญชุศรีโพธิสัตว์ปรากฏอยู่ในสัทธรรมปุณฑริกสูตร เป็นช่วงเวลาที่ความคิดแบบมหายานพัฒนาขึ้นอย่างสมบูรณ์แล้วในอินเดีย เมื่อพระพุทธศาสนา มหายานได้เผยแผ่เข้ามาสู่อาณาจักรศรีวิชัย ก็ได้มีกลุ่มคนที่เลื่อมใสศรัทธา จึงสร้างรูปพระมัญชุศรี

โพธิสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ฝ่ายปัญญาขึ้นไว้เพื่อเคารพบูชา มีหน้าที่คุ้มครองนักปราชญ์ สำหรับงานพุทธศิลป์ทั่วไป พระมัญชุศรีโพธิสัตว์มักปรากฏคู่กับพระสมันตภัทรโพธิสัตว์ โดยพระมัญชุศรีอยู่บนสิงโตเขียว ส่วนพระสมันตภัทรอยู่บนช้างสีขาว” (Dissakun, 1992 : 44)

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

หน่วยงานภาครัฐด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ ควรนำผลวิจัยนี้ไปเป็นข้อมูลประกอบการจัดทำแผนศึกษาด้านประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เผยแพร่ในสื่อต่าง ๆ สร้างเครือข่ายความร่วมมือ ภาครัฐ เอกชน องค์กรในท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และภาคประชาชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านประวัติศาสตร์ เส้นทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในหลักฐานโบราณคดี สมัยทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี สุโขทัย ล้านนา อยุธยา และ ในสมัยอื่น ๆ อีก

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2519). *ตำนานมูลศาสนา*. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2554). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สหัมมิก.
- พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต). (2531). *พระพุทธศาสนาในเอเชีย*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). *อรรถกถาภาษาไทย พระวินัยปิฎก สมันตปาสาทิกา ภาค 1 พระพุทธโฆสเถระ รจนา ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2560*.
- สันติ เล็กสุขุม. (2555). *ศิลปะสุโขทัย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล. (2535). *ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ ถึง พ.ศ. 2000*. กรุงเทพฯ : รุ่งแสงการพิมพ์.
- อธยา โกมลกาญจน์. (2545). *พระพุทธศาสนาบนแผ่นดินไทย*. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.

Translated Thai References

- Dissakun, S. (2535). *History of Southeast Asia to 2000 B.E.* Bangkok: Rungseang Press.

- Kamalkan, A. (2002). **Buddhist on the Land of Kingdom of Thailand**. Bangkok : Aksorncharoentat. Mahachulalongkornrajavidyalaya.
- Krom Phraya Damrong Rajanupab. (1976). **The Legend of Religious Root**. Bangkok : Fine Arts Department.
- Leksukhum, S. (2012). **Suthothai's Art**. 3rd Edition. Bangkok : Mueng Boran.
- Phra Depvede (P.A.Payutto). (1988). **Buddhism in Asia**. 4th Edition. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya.
- The Samantapasadika Viyana Atthakatha Part I Phra Buddhagosa Editor's Volume**, Mahachulalongkornrajavidyalaya. 2560 B.E.
- Tongprasert, C. (2011). **History of Buddhism in Southeast Asia**. 3rd Edition. Bangkok : Sahadhammaik.

การสร้างรูปแบบค่าสีเพื่อคืนสภาพรูปแต้ม โดยใช้วิธีดิจิทัล คัลเลอร์ไรเซชัน

The Color Model Construction for Hoob Tam Restoration by the Digital Colorization Technique

วุดินันท์ ส่งเสริม¹ และพงษ์พิพัฒน์ สายทอง²
Wuttinun Songserm¹ and Pongpipat Saitong²

Received : February 18, 2019; Revised : April 19, 2019; Accepted : April 22, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อสังเคราะห์สีต้นแบบจากวัสดุที่ใช้ทำสีของรูปแต้ม 2) เพื่อสร้างรูปแบบค่าสีเพื่อคืนสภาพรูปแต้มโดยใช้วิธีดิจิทัล คัลเลอร์ไรเซชัน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ 1) แบบบันทึกการใช้สีของรูปแต้ม 2) แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตรกรรมไทย 3) แบบบันทึกการลงรหัสสี 4) แบบตรวจสอบรายการสีต้นแบบ 5) แบบประเมินคุณภาพสื่อต้นแบบ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือภาพรูปแต้มของวัดป่าเลไลย์ จำนวน 1 ภาพ คือภาพमारผจญ ได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

ผลการวิจัยพบว่า 1) สีในรูปแต้มทั้งหมด 14 สี ได้แก่ สีครามจีน สีครามจีนอ่อน สีครามหม้อ สีขาว สีดำ สีเขียว สีเทา สีเนื้อ สีเหลือง สีม่วงอ่อน สีชมพู สีน้ำตาล สีน้ำตาลเข้มและสีน้ำตาลพื้นหลัง ทำการสังเคราะห์ออกมาเป็นสีต้นแบบโดยใช้วัสดุที่ใช้ทำสีทั้งวัสดุดั้งเดิมและทดแทน 2) นำสีต้นแบบมาสร้างรูปแบบค่าสีและนำไปใช้ในการคืนสภาพด้วยวิธีดิจิทัลคัลเลอร์ไรเซชัน ทำให้ภาพमारผจญมีสีสันสวยงามเสมือนอยู่ในช่วงเวลาที่ช่างแต้มวาดภาพขึ้นมา ผลการประเมินคุณภาพสื่อต้นแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในระดับดีมาก

คำสำคัญ (Keywords) : รูปแต้ม, รูปแบบค่าสี, ดิจิทัล คัลเลอร์ไรเซชัน

¹หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม; Master Student of Science Program, Faculty of Information, Mahasarakham University, Thailand; e-mail : wuttinun.so@gmail.com

²คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม; Faculty of Information, Mahasarakham University, Thailand; e-mail : pongpipat.s@hotmail.com

Abstract

Objectives of this research are as follows; 1) to synthesize color prototypes produced from color materials painting Hoob Tam, 2) to construct color models restoring conditions of Hoob Tam by the digital colorization techniques. Research instruments are consisted of; 1) a record form for applying colors to paint Hoob Tam, 2) an interview form for interviewing experts of Thai Painting, 3) a record form for specifying color codes, 4) an assessment form listing color prototypes, 5) Evaluation form of prototype quality. The Sample of this research is the one of Hoob Tam Paintings in Wat Pha Lei Lai. It is called the painting of "Confrontation of Devils", which is derived from a purposive sampling.

Research findings. 1) There were 14 colors found in this Hoob Tam; Chinese indigo, light Chinese indigo, indigo, white, black, green, gray, beige, yellow, light purple, pink, brown, dark brown, and brown background. Then researcher synthesized those materials into color prototypes for applying as the original and replacement. 2) Those color prototypes were later brought to construct color models and to restore by the digital colorization techniques. Finally the painting of "Confrontation of Devils" was restored to be as colorful as the day the painter painting it. The quality evaluation of the prototype assessed by the experts are yielded at a very good level.

Keywords : Hoob Tam, Color Models, Digital Colorization

บทนำ (Introduction)

จิตรกรรมฝาผนังอีสานหรือเรียกเป็นภาษาถิ่นว่า “ฮูปแต้ม” เป็นงานศิลปะพื้นบ้านประเภทหนึ่งที่เขียนด้วยสีปรากฏตามผนังของสิมหรือโบสถ์โดยมีช่างแต้มเป็นผู้รังสรรค์ อันมีคุณค่าทางจารีตประเพณี สะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคม มีคุณค่าด้านการสอนคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้พบเห็น ฮูปแต้มได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่าทางศิลปะพื้นบ้านอีสานที่ทรงคุณค่าแก่การศึกษา

ปัจจุบันมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับฮูปแต้มไว้มากมาย หากแต่ยังขาดแคลนการศึกษาด้านการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังอีสาน ดังที่ Yenchuay (2010 : 24) ได้อธิบายไว้ในมิติการศึกษาและสำรวจสาเหตุและความเสื่อมโทรมของจิตรกรรมฝาผนังอีสาน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และค้นหาแนวทางในการป้องกันและรักษาอย่างเหมาะสม พบวิกฤตของจิตรกรรมฝาผนังอีสาน ดังนี้

1) เกิดจากความเสื่อมโทรมของวัสดุในการก่อสร้างสิมและวัสดุ 2) เกิดจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้แก่ แสงแดด ฝน น้ำท่วม 3) เกิดจากสัตว์ที่ไปอาศัยอยู่ในสิม การปล่อยมูลของสัตว์ทำให้ฝาผนังสกปรก 4) เกิดจากการทำลายของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งการขูดขีด ลบออก เขียนทับ Taochaichana, et al (2008 : 45-49) อธิบายว่าการทำนุบำรุงธูปแต้มในลักษณะของการบูรณะซ่อมแซมพื้นฟูให้คงสภาพเดิมนั้นในปัจจุบันพบว่ายังไม่มีกรนำเนินการ บางแห่งถึงกับมีการรื้อถอนด้วยการไม่เห็นความสำคัญของผลงานอันทรงคุณค่า

ปัจจุบันมีการคิดค้นวิธีการลงสีกับภาพหรือแผ่นฟิล์มขึ้นมา เพื่อนำไปใช้ในการปรับภาพที่มีสีซีดจางให้มีสีสันสวยงามขึ้นมา เรียกว่าดิจิทัล คัลเลอร์ไรซ์เซชัน คำนี้ใช้อธิบายถึงเทคนิคในการใส่สีเข้าไปในภาพขาวดำ ภาพที่สีซีดจางและฟิล์มภาพยนตร์ขาวดำ (Levin, et al, 2004) จากการศึกษาข้อมูลและสภาพปัญหาดังกล่าวพบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับธูปแต้มหลายเรื่องแต่ยังไม่มีการวิจัยขึ้นใดที่ทำการศึกษาเรื่องที่มาของสีที่ช่างแต้มนำมาใช้และสามารถนำมาใช้ในการสร้างรูปแบบค่าสีเพื่อการคืนสภาพสีธูปแต้ม จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับธูปแต้ม พบว่าธูปแต้มเป็นผลงานสร้างสรรค์ของช่างแต้มพื้นบ้านที่สร้างสรรค์ผลงานไว้มีอายุนับร้อยปี ซึ่งเกิดการเสื่อมสภาพไปตามกาลเวลาเมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาสังเคราะห์เคราะห์สีต้นแบบจากวัสดุที่ใช้ทำสีและการสร้างรูปแบบค่าสีเพื่อคืนสภาพธูปแต้มด้วยวิธีดิจิทัล คัลเลอร์ไรซ์เซชันซึ่งจะเป็นวิธีการหนึ่งที่สำคัญต่อการอนุรักษ์ธูปแต้มให้คงสีสันเดิมไว้ให้คนรุ่นหลังได้ชื่นชมและศึกษาหาความรู้ในผลงานของบรรพชนตราบนานเท่านาน

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อสังเคราะห์สีต้นแบบจากวัสดุที่ใช้ทำสีของธูปแต้ม
2. เพื่อสร้างรูปแบบค่าสีเพื่อคืนสภาพธูปแต้มโดยใช้วิธีดิจิทัล คัลเลอร์ไรซ์เซชัน

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ธูปแต้มในสิมที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ภาพธูปแต้มจิตรกรรมฝาผนังอีสานที่ได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เป็นภาพธูปแต้มของวัดป่าเลไลย์ ตำบลดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 1 ภาพที่ปรากฏอยู่ผนังด้านในทางทิศใต้ฝั่งซ้ายของสิมคือภาพमारผจญเหตุผลในการเลือกภาพนี้เนื่องจากเป็นภาพที่มีการใช้สีมากที่สุดทั้งหมด 14 สี
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบบันทึกการใช้สีของธูปแต้ม แบบสัมภาษณ์

ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตรกรรมไทย แบบบันทึกการลงรหัสสี แบบตรวจสอบรายการสีต้นแบบ แบบประเมินคุณภาพสีต้นแบบ

ผลการวิจัย (Research Results)

1. การสังเคราะห์สีต้นแบบจากวัสดุที่ใช้ทำสีของฮูปแต้ม มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ผลการสำรวจข้อมูลภาคสนามศึกษาการใช้สีของฮูปแต้ม พบว่าช่างแต้มใช้สีในการวาดฮูปแต้มทั้งหมดจำนวน 14 สีได้แก่ สีครามจืด สีครามจืดอ่อน สีครามหม้อ สีขาว สีน้ำตาล สีดำ สีเขียว สีเทา สีเนื้อ สีเหลือง สีม่วงอ่อน สีชมพู สีน้ำตาลเข้ม สีน้ำตาลพื้นหลัง และพบว่าภาพมารผจญเป็นภาพที่มีการใช้สีมากที่สุดทั้งหมด 14 สี

1.2 ผลการวิเคราะห์สีต้นแบบจากวัสดุที่ใช้ในการทำสีของฮูปแต้ม ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตรกรรมไทย ได้แก่อาจารย์วีระธรรม ตระกูลเงินไทย เพื่อศึกษาข้อมูลด้านวัสดุและวิธีการปรุงสีที่ใช้ในฮูปแต้ม ซึ่งได้ข้อมูลวัสดุที่ใช้สร้างสีทั้ง 14 สี มีสีหลัก 8 สี ได้แก่สีครามจืดจากการสังเคราะห์ทางเคมี สีขาวจากเปลือกหอยน้ำจืด สีน้ำตาลจากดินแดง สีดำจากเขม่าควันยางไม้ สีเขียวจากสนิมทองแดง สีเหลืองจากดินเหลือง สีครามหม้อจากต้นครามและสีน้ำตาลพื้นหลังเกิดจากปูนโบราณสัมผัสกับอากาศจนมีสีเข้มขึ้น ส่วนอีก 6 สีเป็นสีผสม ได้แก่ สีครามจืดอ่อนจากสีครามจืดผสมกับสีขาว สีเทาจากสีครามหม้อผสมกับสีขาว สีเนื้อ สีม่วงอ่อน และสีชมพูจากสีน้ำตาลผสมกับสีขาวในอัตราส่วนที่ต่างกัน สีน้ำตาลเข้มจากสีน้ำตาลผสมกับสีดำ

1.3 ผลการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์สำหรับการทดสอบสี จากการศึกษาพบว่าผนังปูนที่ใช้ในการวาดฮูปแต้มวัดป่าเลไลยก์นั้นทำจากปูนฉาบโบราณ การวิจัยครั้งนี้ใช้ปูนจากบ้านศิลปะเอเชีย ปูนปั้น ซึ่งผลิตปูนที่มีความใกล้เคียงกับปูนโบราณทั้งนี้ได้รับการยืนยันจากอาจารย์วีระธรรม ตระกูลเงินไทยว่าสามารถนำมาใช้ทดแทนปูนโบราณได้ ต่อมาคือขั้นตอนการเตรียมกาวยางกระถิน นำยางกระถินมาเคี้ยวให้เหนียวแล้วกรองด้วยผ้าขาวบางและขั้นตอนการเตรียมสี โดยการบดสีให้ละเอียดแล้วผสมเข้ากับกาวยางกระถินเพื่อให้สีสามารถทาติดเข้ากับแผ่นปูนทดสอบได้

1.4 ผลการสังเคราะห์การใช้สีต้นแบบของฮูปแต้ม นำสีที่ผ่านการเตรียมนำมาทาลงบนแผ่นปูนทดสอบแล้วทิ้งไว้ให้สีแห้ง กระบวนการสร้างสีต้นแบบมีความใกล้เคียงกับการสร้างสีที่ช่างแต้มใช้ สีต้นแบบที่ได้จึงมีความใกล้เคียงกับสีที่ช่างแต้มใช้ในการรังสรรค์ฮูปแต้ม

2. การสร้างรูปแบบค่าสีเพื่อคืนสภาพฮูปแต้ม โดยใช้วิธีดิจิทัล คัลเลอร์ไรเซชัน มีขั้นตอนดังนี้

2.1 ผลการถ่ายภาพฮูปแต้มด้วยเทคนิค CVS ผู้วิจัยดำเนินการถ่ายภาพฮูปแต้ม

ภาพมารผจญและถ่ายภาพแผ่นปูนทศอบสีโดยใช้หลอดไฟขนาด 6,500 เคลวิน ส่งไปที่ภาพทำให้ได้ภาพที่มีสีใกล้เคียงกับภาพจริงมากที่สุด จึงสามารถนำไปใช้เป็นภาพต้นแบบได้

2.2 การถ่ายสีต้นแบบด้วยเทคนิค CVS โดยใส่แผ่นปูนทศอบสีต้นแบบลงในกล่องขาว แล้วใช้หลอดไฟขนาด 6,500 เคลวิน ฉายแสงประกบทั้งสองด้าน กล่องขาวสามารถช่วยกระจายแสงรอบ ๆ วัตถุได้ดีขึ้น ภาพที่ได้จึงสามารถนำไปสังเคราะห์ค่าสีได้

2.3 ผลการสร้างรูปแบบค่าสีเพื่อคืนสภาพรูปถ่าย การสร้างรูปแบบค่าสีทำได้โดยใช้ภาพถ่ายสีต้นแบบด้วยเทคนิค CVS นำไปประมวลผลผ่านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อให้สังเคราะห์สีในภาพถ่ายออกมาเป็นรหัสสี ผู้วิจัยได้เลือกใช้โปรแกรม Photoshop CS6 โปรแกรมจะแสดงรหัสสีของจุด Pixel ที่เลือกขึ้นมาซึ่งประกอบด้วย RGB, CMYK, HTML, HSB, Lab และผู้วิจัยนำรหัสสีที่ได้มาลงบันทึกผลตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการสังเคราะห์สีต้นแบบของรูปถ่าย

สี	ตัวอย่างสี	รหัสสี (Color Code)				
		RGB	CMYK	HTML	HSB	Lab
ครามเงิน		R:25 G:25 B:58	C:94 M:91 Y:45 K:55	#19193a	H:240 S:57 B:23	L:10 a:9 b:-22
ครามเงินอ่อน		R:14 G:62 B:128	C:100 M:86 Y:21 K:7	#0e3e80	H:215 S:89 B:50	L:26 a:6 b:-43
ครามหม้อ		R:23 G:23 B:25	C:74 M:68 Y:64 K:79	#171719	H:240 S:8 B:10	L:8 a:0 b:-1
ขาว		R:173 G:164 B:157	C:34 M:32 Y:35 K:1	#ada49d	H:26 S:9 B:68	L:68 a:2 b:5
น้ำตาล		R:58 G:23 B:21	C:49 M:79 Y:73 K:73	#3a1715	H:3 S:64 B:23	L:13 a:18 b:10
ดำ		R:21 G:21 B:21	C:73 M:67 Y:65 K:80	#151515	H:0 S:0 B:8	L:7 a:0 b:0
เหลือง		R:139 G:79 B:19	C:33 M:69 Y:100 K:27	#8b4f13	H:30 S:86 B:55	L:40 a:23 b:43
เขียว		R:69 G:114 B:109	C:75 M:40 Y:54 K:16	#45726d	H:173 S:39 B:45	L:45 a:-17 b:-2
เทา		R:51 G:71 B:72	C:77 M:56 Y:58 K:42	#334748	H:183 S:29 B:28	L:29 a:-8 b:-3

ตารางที่ 1 (ต่อ)

เนื้อ		R:160 G:103 B:84	C:31 M:62 Y:66 K:14	#a06754	H:15 S:48 B:63	L:50 a:22 b:21
ม่วงอ่อน		R:150 G:118 B:119	C:41 M:53 Y:45 K:8	#967677	H:358 S:21 B:59	L:53 a:13 b:4
ชมพู		R:160 G:134 B:133	C:38 M:46 Y:41 K:4	#a08685	H:2 S:17 B:63	L:58 a:10 b:4
น้ำตาลเข้ม		R:32 G:21 B:19	C:65 M:70 Y:68 K:80	#201513	H:9 S:41 B:13	L:8 a:6 b:3
น้ำตาลพื้นหลัง		R:178 G:164 B:137	C:32 M:31 Y:48 K:1	#b2a489	H:40 S:23 B:70	L:68 a:2 b:16

2.4 ผลการประเมินรายการลงรหัสสีต้นแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้การลงรหัสมีความถูกต้องตามหลักวิชาการ ผู้วิจัยได้นำรายการลงรหัสสีต้นแบบไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน ประเมินรายการลงรหัสสีต้นแบบผ่านทุกรายการ

2.5 ผลการคืนสภาพสूपแต้ม โดยใช้วิธีดิจิทัล คัลเลอร์ไรเซชัน การสร้างสีต้นแบบก่อนลงสีผู้วิจัยจึงทำการซ่อมแซมภาพส่วนที่เสียหายเพื่อให้ภาพมีความสมบูรณ์ การทำดิจิทัล คัลเลอร์ไรเซชันโดยการใส่รหัสสีที่ได้จากการสังเคราะห์เข้าไปในภาพเพื่อเป็นการคืนสภาพสี ผู้วิจัยได้นำสีต้นแบบไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่านประเมิน พบว่าคะแนนประเมินคุณภาพสีต้นแบบเฉลี่ยคือ 4.83 ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การวิจัยเรื่องการสร้างรูปแบบค่าสีเพื่อคืนสภาพสूपแต้ม โดยใช้วิธีดิจิทัล คัลเลอร์ไรเซชัน ในครั้งนี้มีสาระสำคัญและประเด็นที่น่าสนใจในการอภิปรายผล 2 ประเด็นดังนี้

1. การสังเคราะห์สีต้นแบบจากวัสดุที่ใช้ทำสีของสूपแต้ม

1.1 การสำรวจข้อมูลภาคสนามศึกษาการใช้สีของสूपแต้ม ในการวิจัยครั้งนี้ได้พบว่าการใช้สีของสूपแต้มวัดป่าเลไลยก์ จำนวน 14 สี มีสีหลักจำนวน 8 สีและเป็นสีผสมจำนวน 6 สี เป็นการค้นพบสีใหม่เพิ่มเติมจากงานวิจัยหลายเรื่อง ได้แก่ งานวิจัยของ Tejawong and Poomalee (2007) พบว่ามี 7 สี และงานวิจัยของ Pajjankhata (1998) พบว่ามี 6 สี ซึ่งการสำรวจการใช้สีของสूपแต้มอย่างครบถ้วนจะนำไปสู่การคืนสภาพสีของสूपแต้มให้มีความสมบูรณ์ที่สุดต่อไป

1.2 ผลการวิเคราะห์สีต้นแบบจากวัสดุที่ใช้ในการทำสีของอุปแต้ม ผู้วิจัยได้ศึกษาสัมภาษณ์อาจารย์วีรธรรม ตระกูลเงินไทย ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการปรุงสีแต่ละสีที่ใช้วัสดุธรรมชาติและวัสดุที่สังเคราะห์ขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Eikchonniyom (2003) ที่พบว่าวัสดุที่ใช้ในการทำสีใช้เท่าที่มีอยู่ในสมัยนั้น สีที่เข้ามาจากวัสดุธรรมชาติและมีอยู่ในท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่

1.3 ผลการสังเคราะห์การใช้สีต้นแบบของอุปแต้ม ผู้วิจัยทำการสังเคราะห์สีต้นแบบของอุปแต้มจากการศึกษาสำรวจอุปแต้มทุกส่วน ทำให้สามารถระบุการใช้สีและสังเคราะห์สีในการวาดอุปแต้มได้ครบถ้วน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการสังเคราะห์สีออกมาครบถ้วนทั้ง 14 สี

การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์สำหรับการทดสอบสีส่วนของปูนที่ฉาบผนังสี ผู้วิจัยได้ใช้ปูนโบราณจากบ้านศิลปะเอเชียปูนปั้น นำปูนที่ได้ไปสร้างแผ่นปูนทดสอบสี ปั้นเป็นแผ่นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ทิ้งไว้ให้แห้ง 2 สัปดาห์

การเตรียมกาวยางกระถิน ยางกระถินนั้นใหม่้ง่ายมากต้องใช้ไฟที่อ่อนมากในการเคี้ยว ผู้วิจัยใช้วิธีการละลายช็อกโกแลตในการเคี้ยวกาวยางกระถินโดยใช้ไอน้ำที่เกิดจากการต้มน้ำด้านล่างให้ความร้อน กาวยางกระถินที่ได้จึงมีความใสไม่เข้มข้นจนทำให้สีที่ผสมติดแน่นได้

การเตรียมสีฝุ่น นำสีไปบดในครกบดจนสีฝุ่นแตกตัวเป็นอนุละเอียด แล้วจึงนำกาวยางกระถินผสมเข้ากับสีฝุ่น แล้วนำมาทดสอบโดยนำสีมาทาที่เล็บทิ้งให้แห้งแล้วใช้นิ้วลูบที่สี ถ้าสีแตกร้าวหลุดลอกหรือสีซีดจางถือว่ายังใช้ไม่ได้ สีที่เรียบเนียนไม่หลุดลอกแสดงว่าผสมอัตราส่วนระหว่างกาวยางกระถินและสีฝุ่นได้อย่างเหมาะสม สามารถนำไปใช้

การผสมสี ผู้วิจัยพบว่าสีผสมจำนวน 6 สี การผสมสีของช่างแต้มนั้นไม่มีอัตราส่วนที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tejawong and Poomalee (2007) ที่อธิบายไว้ว่าการผสมสีของช่างไทยไม่นิยมทำสูตรหรือสัดส่วนในการผสมสีกับกาว และการผสมสีอาศัยความเข้าใจและความชำนาญของช่าง ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลด้านการผสมสีของอาจารย์วีรธรรม ตระกูลเงินไทยว่าการผสมสีแต่ละสีนั้นไม่มีการบันทึกอัตราส่วนที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับความต้องการของช่างแต้ม ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้โปรแกรมผสมสีในเว็บไซต์ <https://trycolors.com> เพื่อหาอัตราส่วนก่อนผสมสีจึงทำให้การผสมสีมีความแม่นยำขึ้น

การลงสีบนแผ่นปูนทดสอบ ผู้วิจัยได้ใช้พู่กันลงสีเป็นวงกลมเพื่อให้ง่ายในการเกลี่ยเนื้อสีให้เกิดชั้นสีที่สม่ำเสมอ ทำให้ได้สีต้นแบบที่สามารถนำไปใช้ในการสร้างรูปแบบค่าสีต่อไป

2. การสร้างรูปแบบค่าสีเพื่อคืนสภาพอุปแต้ม โดยใช้วิธีดิจิทัล คัลเลอร์ไรเซชัน

การถ่ายภาพต้นแบบและภาพแผ่นปูนทดสอบสีด้วยเทคนิค CVS ซึ่งทำให้ได้ภาพที่ชัดเจนสีไม่ผิดเพี้ยน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Dek-uay-phon (2011) การวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์เชิง

ภาพถ่ายหรือการใช้เทคนิค CVS ซึ่งจะทำให้ได้แผนที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับต้นฉบับมากกว่าวิธีอื่น เป็นการนำข้อมูลที่มีอยู่ในรูปแบบของภาพถ่ายจากกล้องดิจิทัลมาผ่านการวิเคราะห์คุณลักษณะต่าง ๆ ของภาพแล้วนำมาประมวลผลด้วยระบบคอมพิวเตอร์

2.1 การถ่ายภาพด้วยเทคนิค CVS ผู้วิจัยพบปัญหาระหว่างการจัดแสงเนื่องจากต้องปิดแสงจากภายนอกทั้งหมด ผู้วิจัยจึงแก้ปัญหาโดยใช้เวลากลางคืนในการถ่ายภาพ การถ่ายภาพผู้วิจัยได้แบ่งการถ่ายภาพมาประมวลผลออกเป็น 4 ส่วนเพื่อความคมชัดและแสงที่สม่ำเสมอแล้วนำภาพทั้ง 4 ส่วนมารวมเป็นภาพเดียว ทำให้ได้ภาพถ่ายมีความละเอียดสูงและแสงที่สม่ำเสมอ ส่วนการถ่ายภาพแผ่นปูนทดสอบด้วยเทคนิค CVS ผู้วิจัยได้ใช้กล่องขาวในการกระจายแสงรอบแผ่นปูนทดสอบ ผลที่ได้ภาพถ่ายสีต้นแบบมีสีไม่ผิดเพี้ยนสามารถนำไปใช้ในการสังเคราะห์สร้างรูปแบบค่าสีได้

2.2 ด้านการสร้างรูปแบบค่าสี ผู้วิจัยพบว่าในปัจจุบันมีเครื่องมือบนเว็บไซต์จำนวนมากที่สามารถนำมาใช้สังเคราะห์รหัสสีได้ จากการทดสอบใช้พบว่าเครื่องมือบนเว็บไซต์นั้นใช้งานง่ายมาก แต่มีข้อเสียร้ายแรงอยู่เนื่องจากไม่สามารถกำหนดจุด Pixel สีที่ต้องการสังเคราะห์รหัสสีได้ การที่ไม่สามารถกำหนดจุด Pixel สีที่สมบูรณ์มาสังเคราะห์ได้นั้นถือว่ารหัสสีที่ได้มาไม่มีความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยจึงเปลี่ยนมาใช้โปรแกรม Photoshop CS6 โปรแกรมจะแสดงรหัสสีของจุด Pixel ที่เลือกขึ้นมา ซึ่งวิธีการนี้ถือเป็นจุดแข็งของโปรแกรมเนื่องจากโปรแกรมสามารถเลือกจุด Pixel จุดใดก็ได้ในภาพมาสังเคราะห์รหัสสี ถือว่าเป็นการตอบโจทย์การใช้งานได้อย่างดีในกรณีนี้ วิธีการนี้แตกต่างจากผลการวิจัยของ Sukhantarot, et al (2014) ที่ใช้การเทียบสีหลักในงานเขียนสรุปแต้มจากสีมาตรฐานของ Swatch Library ซึ่งได้จัดกลุ่มสีต่าง ๆ อยู่ในโปรแกรม Adobe Illustrator CS3 และ Klaipetch (2013) พบว่าผู้วิจัยเลือกใช้โปรแกรมสำเร็จรูป MATLAB เพื่อทำการอ่านค่าสีของภาพและแปลงค่ารหัสสี ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าการเลือกใช้โปรแกรมแบบใดควรเลือกให้เหมาะสมกับลักษณะของงานเพื่อให้ผลลัพธ์ที่ออกมานั้นสมบูรณ์แบบที่สุด

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัย ผู้วิจัยพบว่าการสังเคราะห์สีในงานวิจัยนั้นรหัสสีที่ได้มักถูกนำไปใช้โดยไม่ได้มีการตรวจสอบหรือเปรียบเทียบระหว่างสีสังเคราะห์และสีต้นแบบ ซึ่งจุดนี้ผู้วิจัยได้มองเห็นจุดอ่อนของงานวิจัยที่ผ่านมา จึงทำการตรวจสอบอย่างง่ายโดยการนำรหัสสีที่สังเคราะห์มาจากสีต้นแบบมาสร้างเป็นวงกลมสีสังเคราะห์ และนำสีที่สังเคราะห์ได้ไปทับกับสีต้นแบบเพื่อเทียบเคียงสีทั้งสอง เพื่อสังเกตว่าสีทั้งสองนั้นมีความใกล้เคียงกันหรือไม่ ถ้าสีทั้งสองนั้นกลมกลืนกันไม่ตัดกันถือว่าผ่านการทดสอบ

2.3 ด้านการประเมินรายการลงรหัสสีต้นแบบ ผู้วิจัยนำรายการลงรหัสสีต้นแบบให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่านประเมินรายการพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรายการลงรหัสสีต้นแบบ

ผ่านทุกรายการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน เห็นผลการสังเคราะห์รหัสสีของผู้วิจัย โดยที่ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นตารางรูปแบบสีออกมาชัดเจนทั้ง 14 สี

2.4 การซ่อมแซมภาพก่อนการคืนสภาพรูปถ่าย ภาพมารผจญนั้นเต็มไปด้วยความเสียหายที่เกิดจากการผ่านกาลเวลามาเป็นระยะเวลานานเต็มไปด้วยร่องรอยนานาชนิดจากปัจจัยต่าง ๆ โดยผู้วิจัยได้เลือกใช้โปรแกรม Photoshop CS6 ในการซ่อมแซมรูปภาพ การซ่อมแซมใช้เวลาไม่นานเนื่องจากร่องรอยความเสียหายมีจำนวนมหาศาลกระจายอยู่ทั่วภาพและต้องใช้ความอดทนในการซ่อมแซมจนภาพรูปถ่ายมีสภาพเป็นที่น่าสนใจ

2.5 การคืนสภาพรูปถ่ายด้วยวิธีดิจิทัล คัลเลอร์ไรเซชัน เพื่อให้ได้ภาพสีต้นแบบที่มีสีสันสวยงามเหมือนกลับไปยังช่วงเวลาที่รูปถ่ายมีมาขึ้นมาใหม่ ขั้นตอนการลงสีโดยใส่รหัสสีลงในเครื่องมือของโปรแกรม Photoshop CS6 และใช้ตัวเลือก Blending Mode ในการปรับสีให้เข้าไปภาพต้นฉบับ ซึ่งผู้วิจัยพบว่าสีทั้ง 14 สี มีการเลือกใช้ Blending Mode ที่แตกต่างกันดังนั้นต้องเลือกให้เหมาะสมกับสีที่ใช้ด้วย หลังจากนั้นทำการตรวจสอบภาพต้นแบบอย่างละเอียด เมื่อพบจุดที่ลงสีไม่สมบูรณ์จึงทำการแก้ไข เมื่อตรวจสอบสมบูรณ์แล้วจึงทำการบันทึกไฟล์ภาพ ให้มีความคมชัดสีสันสวยงามเป็นที่น่าสนใจ ดังภาพ

ภาพที่ 1 ภาพรูปถ่ายต้นแบบ (ซ้าย) ภาพรูปถ่ายหลังการคืนสภาพด้วยวิธีดิจิทัลคัลเลอร์ไรเซชัน (ขวา)

การคืนสภาพรูปถ่ายด้วยวิธีดิจิทัล คัลเลอร์ไรเซชันนี้จะได้ออกมาสวยงามใกล้เคียงกับภาพรูปถ่ายในช่วงเวลาที่ถูกวาดขึ้นมาหรือไม่เพียงใดนั้นผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการสร้างรูปแบบ

ค่าสี ซึ่งเกิดจากการสร้างสีที่ใช้ในอุปแต้มขึ้นมาใหม่โดยอ้างอิงจากสีเดิมอย่างครบถ้วนทั้ง 14 สี สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Levin, et al (2004) ที่พบว่า การคืนสภาพสีด้วยวิธีดิจิทัล คัลเลอร์โรเซชัน ในแต่ละภาพนั้นประกอบด้วยสีอะไรบ้างแล้วจึงใส่สีเข้าไปให้ครบถ้วนและสวยงาม เป็นการรักษาและคงสภาพงานไว้

การประเมินคุณภาพสื่อต้นแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน ได้คะแนนเฉลี่ยคือ 4.83 ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบค่าสีที่นำมาดิจิทัล คัลเลอร์โรเซชันนั้นมีความเหมาะสม สร้างขึ้นตามกระบวนการในสมัยโบราณ ทำให้สีที่นำมาคืนสภาพอุปแต้มนั้นถูกต้อง และวิธีดิจิทัล คัลเลอร์โรเซชันมีความเหมาะสมในการคืนสภาพอุปแต้มให้กลับมาสีสดใสสวยงามเหมือนอยู่ในช่วงเวลาที่ช่างแต้มวาดภาพขึ้นมา

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สามารถนำไปใช้ในการสร้างสีต้นแบบของอุปแต้มสำหรับวัดอื่น ควรทำการศึกษาสำรวจการใช้สีและวัสดุของอุปแต้มในวัดนั้น และสร้างสีต้นแบบได้ด้วยวิธีเดียวกันกับการวิจัยนี้

1.2 สามารถนำไปใช้กับการทำดิจิทัล คัลเลอร์โรเซชันกับอุปแต้มในวัดอื่นได้ โดยสร้างรูปแบบค่าสีและใช้วิธีดิจิทัล คัลเลอร์โรเซชันด้วยวิธีเดียวกันกับการวิจัยนี้

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 สามารถนำการวิจัยการสร้างรูปแบบค่าสีเพื่อคืนสีโดยใช้วิธีดิจิทัล คัลเลอร์โรเซชันไปใช้กับโบราณวัตถุ ภาพถ่ายขาวดำ ภาพวาดที่มีสีจืดจางและภาพเขียนสีโบราณอื่น ๆ

2.2 ควรทำการศึกษาวิจัยการสร้างรูปแบบค่าสีเพื่อคืนสีโดยใช้วิธีดิจิทัล คัลเลอร์โรเซชันเชิงเปรียบเทียบระหว่างการใช้อุปกรณ์วัดค่าสีโดยตรงกับการใช้เทคนิค CVS

เอกสารอ้างอิง (References)

- นุชจรี ท้าวไทยชนะและคณะ.(2551). โครงการอนุรักษ์ภาพจิตรกรรมฝาผนัง (อุปแต้ม) ในจังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม : โรงพิมพ์สารคามการพิมพ์สารคามเปเปอร์.
ประเทศ ปัจจคงศา. (2541). จิตรกรรมฝาผนังสมัยวัดป่าเรไรย์ บ้านหนองพอก ตำบลดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ไพโรจน์ คล้ายเพชร. (2556). **วิธีการวัดสีแผ่นพิมพ์ธนบัตรด้วยการประมวลผลภาพดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการตรวจสอบคุณภาพงานพิมพ์สีพื้น.**

ปริญญาานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รณภพ เตชะวงศ์และณงุช ภู่มาลี. (2550). **การศึกษาศิลปะพื้นถิ่นอีสานเพื่อประยุกต์ใช้ในงาน**

จิตรกรรมร่วมสมัย จังหวัดขอนแก่นและมหาสารคาม. รายงานวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศศิภา เต็กอวยพร. (2554). **การพัฒนาระบบการวิเคราะห์เชิงภาพถ่ายเพื่อตรวจติดตามคุณภาพของผลิตภัณฑ์ขนมปังกรอบ.**วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำรวย เย็นเฉื่อย. (2553). “วิกฤตอุปแต้มอีสาน”. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 1(2) : 20-46.

สุชาติ สุธันธารส และคณะ. (2557). “การศึกษาแนวทางการออกแบบเลขศิลป์บนบรรจุภัณฑ์ที่แสดงออกลักษณะทางวัฒนธรรมเพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์น้ำพริก”. วารสารวิชาการศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยยเรศวร. 5(1) : 14-25.

สุมาลี เอกชนนิยม (2546). **ศิลปจินตทัศน์: กรณีศึกษาจิตรกรรมฝาผนังบ้านอีสาน สิมวัดโพธารามและวัดป่าเรไร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Levin, A. et al. (2004). Colorization using Optimation. [Online].

Available : www.wisdom.weizmann.ac.il Retrieved October 7, 2016.

Translated Thai References

Dek-uay-phon, S. (2011). **Improvement of Image Analysis System to Detect the Quality of Biscuit Products,** Master of Science Thesis, Silpakorn University. [In Thai]

Eikchonniyom, S. (2003). **Silapachin Tasana: A Case Study of Isaan Local Mural Paintings at the church wall of Photaram Temple and Pha Reirai Temple,** Master degree Thesis, Sri Nakharinwiroj University. [In Thai]

- Klaipetch, P. (2013). **A Method to Measure the Color of the Printed Banknotes Using Digital Image Processing to Optimize Print Quality**, Master of Science Thesis, Chulalongkorn University. [In Thai]
- Pajjangkhata, P. (1998). **Mural Painting on the Wall of Church at Pha Reirai Temple, Nong Phok Village, Dong Bang Sub-District, Nadoon District, Mahasarakham Province**, Master of Arts Thesis in Thai Study (Humanity Science Orientation), University of Mahasarakham. [In Thai]
- Sukhantarot, S. et al. (2014). “A Study of a Method to design Graphic Arts on Product Containers showing cultural Identities for Applying in the Improvement of Chilli Paste Containers”. **Journal of Arts and Architect Science, Nareisuan University**. 5(1) : 14-25. [In Thai]
- Taochaichana, N. et al. (2008). **Conservation Project of Mural Painting (Hoob Tam) in Mahasarakham Province**, Mahasarakham: Mahasarakham Printings-Mahasarakham Papers. [In Thai]
- Tejawong, R. and Poomalee, N. (2007). **A Study of Isaan Local Arts for Applying in Contemporary Painting at Khon Kaen and Mahasarakham Province**. A Research of Khon Kaen University. [In Thai]
- Yenchuay, S. (2010). “Crisis of Hoob Tam”. **Fine Arts Journal, Khon Kaen University**. 1(2) : 20-46. [In Thai]

การรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ และการสื่อสาร
แบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์

ออร์แกนิกของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

The Perception of Integrated Marketing Communications and
E-Word of Mouth Communication Effect on Intention to
Purchase Organic Products of Consumers in Bangkok

จิราภรณ์ ถึงสุข¹ และวสุธิดา นูริตมนต์²

Jiraporn Thuengsuk¹ and Wasutida Nurittamont²

Received : May 17, 2019; Revised : June 28, 2019; Accepted : July 2, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาอิทธิพลของการรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ และการสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร 2) ศึกษาลักษณะความเป็นตัวแปรกลางของภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก ระหว่างรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ การสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคที่รู้จักผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก จำนวน 400 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม โดยสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบ

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ; Master Degree's student Business Administration and Information Technology, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Thailand;
e-mail : toom_phar@windowslive.com

²คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ; Faculty of Business Administration and Information Technology, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Thailand.

สมมติฐานด้วยการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ และการสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ มีอิทธิพลทางบวกต่อภาพลักษณ์ และความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกเป็นตัวแปรกลางแบบบางส่วนระหว่างการรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ การสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาค้นนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาประสิทธิภาพการสื่อสารทางการตลาดและภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค และนำไปสู่ความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก

คำสำคัญ (Keywords) : การรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ, การสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์, ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก, ความตั้งใจซื้อ

Abstract

The purposes of this research were: (1) to study the influence of perception of integrated marketing communication, e-word of mouth communication, image of organic products and intention to purchasing organic products of consumers in Bangkok. And (2) to study the moderating effect of image of organic products between perception of integrated marketing communication, e-word of mouth communication, and intention to purchasing organic products of consumers in Bangkok. The samples were 400 consumers, they who know organic products. The questionnaire was used as a tool to collected data and sampling by multi-stage. This study analyzed data by descriptive statistics include frequency, percentage, mean and standard deviation and simple regression analysis for hypothesis testing. The result found that perception of integrated marketing communication, e-word of mouth communication had positive influence on image and intention to purchasing organic products of consumers at the statistical significance level of 0.01. Moreover, image of organic products was the partial mediator between of perception of integrated marketing communication, e-word of mouth communication and intention to purchasing organic products of consumers. Therefore, the results of this study can

be used as a guideline to promote and development of marketing communication and image of organic products in accordance with to need of consumers, lead to intention purchasing organic products.

Keywords : Perception of Integrated Marketing Communication, E-word of Mouth Communication, Image of Organic Products, Intention to Purchasing

บทนำ (Introduction)

จากกระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมมากมายในประเทศไทย และมีการแผ่ขยายเป็นวงกว้าง โดยมีแนวโน้มของปัญหาที่ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ทำให้ผู้บริโภคมีการตื่นตัวโดยการให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น จึงหันมาให้ความสนใจกับผลิตภัณฑ์ การผลิตและการบริโภคอาหารที่ไม่สร้างความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อม อีกทั้งไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ (Thongaram, 2013) สอดคล้องกับในปัจจุบันผู้บริโภคต้องเผชิญกับมลภาวะ สารเคมี และความเครียด ส่งผลให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ กับตัวผู้บริโภคเอง ดังนั้นจึงทำให้ใส่ใจกับการเลือกบริโภคอาหารที่ไม่เพียงแต่ให้ความสนใจกับรสชาติเพียงอย่างเดียว แต่ยังให้ความสำคัญกับการเลือกบริโภคอาหารที่มีคุณภาพและดีต่อสุขภาพอีกด้วย โดยมุ่งเน้นเลือกอาหารหรือผลิตผลทางการเกษตรที่มีความปลอดภัย เพื่อตอบสนองความต้องการในการบริโภคอาหาร ซึ่งทางเลือกดังกล่าวกลายเป็นทางเลือกของผู้บริโภคที่ใส่ใจต่อสุขภาพ (Rungsang, 2012) โดยสถานการณ์สินค้าทางการเกษตรที่ปลอดภัยในประเทศไทยถือเป็นสินค้าที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากและนับวันผู้บริโภคยิ่งให้ความสนใจมากยิ่งขึ้น เห็นได้จากการจัดสรรงบประมาณจากหน่วยงานของภาครัฐ ซึ่งให้ความสนใจและเพิ่มงบประมาณให้กับการปรับปรุง และพัฒนากระบวนการในการผลิตสินค้าทางการเกษตรปลอดภัย ทั้งนี้แนวโน้มการบริโภคผลผลิตทางการเกษตรปลอดภัย (ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก) ที่เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับกระแสการหันมาดูแลสุขภาพที่กำลังแพร่หลายอย่างมาก ผู้บริโภคต้องการหันมาดูแลสุขภาพใส่ใจสุขภาพเพื่อตนเองจะได้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุขปราศจากโรคร้ายไข้เจ็บ การดูแลสุขภาพตนเองเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ซึ่งวิธีการที่ถูกต้องวิธีหนึ่ง คือ การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ปลอดภัยให้เพียงพอกับความต้องการของร่างกาย

รวมถึงกระแสนิยมผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภคในช่วงเวลาที่ผ่านมา ส่งผลให้มีร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกประเภทต่าง ๆ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกจำเป็นต้องมีความใส่ใจในสินค้าผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ประกอบกับผู้บริโภคมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากผู้ผลิตในการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ เพื่อให้เกิดเป็นภาพลักษณ์ที่ดี ผ่านเครื่องมือสื่อสารทางการตลาดหลากหลายรูปแบบเพื่อให้ผู้บริโภคเกิดการรับรู้และโน้มน้าวให้ผู้บริโภคเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กรธุรกิจต้องการ อีกทั้งผู้บริโภคยังมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้บริโภคด้วยกันเพื่อประเมินถึงสินค้า ก่อนที่จะมีการวางแผนการซื้อ รวมถึงสามารถแบ่งปันประสบการณ์จากการซื้อ โดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ ผ่านการสื่อสารทางการตลาดแบบปากต่อปาก (Lu, Chang and Chang, 2014) นอกจากนั้นแล้ว การที่ผลิตภัณฑ์มีภาพลักษณ์ที่ดีเป็นไปตามมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกอย่างแท้จริง และมีการสื่อสารด้านข้อมูลผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกกับผู้บริโภคอย่างถูกต้อง ชัดเจน รวมทั้งขั้นตอนการผลิต จะต้องเป็นไปตามมาตรฐานเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ปราศจากสารเคมี และความปลอดภัยต่อผู้บริโภค และหากผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกนั้นเป็นสินค้าที่บ่งบอกถึงการเป็นสินค้าเพื่อสุขภาพแล้ว จะทำให้ผู้บริโภคมีความไว้วางใจในการซื้อสินค้ามากยิ่งขึ้น นำไปสู่ความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภคต่อไป (Phuengchoo, 2013)

จากความเป็นมาและความสำคัญข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงอิทธิพลของการรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ การสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด และภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคให้ได้มากที่สุดต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ และการสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาลักษณะความเป็นตัวแปรกลางของภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกระหว่างการรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ การสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคที่รู้จักผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก ประเภทผักและผลไม้ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน

2. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างกรณีไม่ทราบขนาดของประชากร โดยใช้สูตรของ Cochran (Cochran, 1953) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณ จำนวน 385 คน และเพื่อป้องกันความผิดพลาดผู้วิจัยจึงเพิ่มกลุ่มตัวอย่างเป็น 400 คน สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) โดยพิจารณาเลือกจากร้านที่มีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกและได้รับความนิยมจากผู้บริโภคในการไปเลือกซื้อสินค้า 5 ลำดับแรก (Earth Fiber Foundation, 2018) ได้แก่ ร้านวิลล่ามาร์เก็ต ร้านเลมอนฟาร์ม ร้านท็อปซูเปอร์มาร์เก็ต ร้านเซ็นทรัลฟู้ดฮอลล์ และร้านโกลเด้นเพลส จากนั้นกำหนดสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละร้านได้ร้านละ 80 คน

3. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามประกอบด้วย 6 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้การสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก ส่วนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก และส่วนที่ 6 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percent) และการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย (Simple Regression Analysis) เพื่อพยากรณ์ตัวแปรตามหนึ่งตัว ที่ส่งผลมาจากตัวแปรอิสระหนึ่งตัวตามสมมติฐาน

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ผลการวิเคราะห์ การรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ และการสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ส่งผลต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก

ผลการวิเคราะห์พบว่า การรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการส่งผลต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($\beta = 0.42, p < 0.01$) โดย การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการสามารถพยากรณ์ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกได้ร้อยละ 30 (Adjusted R Square เท่ากับ 0.30) ส่วนการสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ส่งผลต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($\beta = 0.60, p < 0.01$) โดยการรับรู้การสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สามารถพยากรณ์ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกได้ร้อยละ 46 (Adjusted R Square เท่ากับ 0.46)

2. ผลการวิเคราะห์ การรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ และการสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภค

ผลการวิเคราะห์พบว่า การรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($\beta = 0.24, p < 0.01$) โดยการสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการสามารถพยากรณ์ความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภค ได้ร้อยละ 13 (Adjusted R Square เท่ากับ 0.13) ส่วนการสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($\beta = 0.32, p < 0.01$) โดยการรับรู้การสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์สามารถพยากรณ์ความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภค ได้ร้อยละ 17 (Adjusted R Square เท่ากับ 0.17)

3. ผลการวิเคราะห์ ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก

ผลการวิเคราะห์พบว่า ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($\beta = 0.54, p < 0.01$) โดยภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก สามารถพยากรณ์ความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภค ได้ร้อยละ 40 (Adjusted R Square เท่ากับ 0.40)

4. ผลการทดสอบภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เป็นตัวแปรกลางในอิทธิพลระหว่างการรับรู้ การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการและความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

ผลการทดสอบพบว่า ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกเป็นตัวแปรกลางแบบบางส่วน (Partial Mediator) ระหว่างการรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการและความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีรายละเอียดตามที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลการทดสอบภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เป็นตัวแปรกลางในอิทธิพลระหว่างการรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการและความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐาน	R	Adjusted R ²	Beta
ขั้นตอนที่ 1 การรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการมีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค	0.36	0.13	0.24***
ขั้นตอนที่ 2 การรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการมีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก	0.55	0.30	0.42***
ขั้นตอนที่ 3 ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกมีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค	0.63	0.40	0.54***

***ระดับนัยสำคัญ $p < .01$

5. ผลการทดสอบภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เป็นตัวแปรกลางในอิทธิพลระหว่างการสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์กับความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

ผลการทดสอบพบว่า ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกเป็นตัวแปรกลางแบบบางส่วน (Partial Mediator) ระหว่างการสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์และความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีรายละเอียดตามที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงผลการทดสอบภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เป็นตัวแปรกลางในอิทธิพลระหว่างการสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์กับความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐาน	R	Adjusted R ²	Beta
ขั้นตอนที่ 1 การรับรู้การสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค	0.41	0.17	0.32***
ขั้นตอนที่ 2 การรับรู้การสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก	0.46	0.46	0.60***
ขั้นตอนที่ 3 ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกมีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค	0.63	0.40	0.54***

***ระดับนัยสำคัญ $p < .01$

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องการรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการและการสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร มีประเด็นที่สามารถสรุปได้ดังนี้

1. จากผลการศึกษาอิทธิพลของการรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ และการสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการและการสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ผลการศึกษสามารถอธิบายได้ว่า การที่องค์กรธุรกิจมีการจัดแสดงผลิตภัณฑ์ ณ จุดขาย รวมถึงจัดงานแสดงสินค้า อย่างต่อเนื่องเป็นประจำ จูงใจและกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดการรับรู้ประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ จนทำให้เกิดความเชื่อมั่น และเกิดความต้องการในผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกมากขึ้น อีกทั้งรูปแบบของสื่อที่มีความน่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ นิตยสาร โบว์ชัวร์ และสื่อออนไลน์ ทำให้ผู้บริโภคทราบข้อมูลข่าวสารและรู้จักผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกมากขึ้น ส่งผลต่อ

ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ ออร์แกนิกของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Kaewsudchalid (2017) ที่พบว่าการสื่อสารการตลาดในภาพรวม ส่งผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ของธนาคาร กสิกรไทย จำกัด (มหาชน) ในเขตจังหวัดนครปฐม

2.จากผลการศึกษาอิทธิพลของการรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ และการสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการและการรับรู้การสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ผลการศึกษาสามารถอธิบายได้ว่า คำแนะนำและประสบการณ์โดยตรงของผู้ที่เคยบริโภคผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก แล้วยินดีนำเสนอข้อมูล รายละเอียดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ่านช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ เป็นการบอกต่อที่ทำให้ให้ทราบถึงรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ได้ง่ายและดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี เชื่อมั่นและนำมาซึ่งความต้องการบริโภคผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกจนเกิดความเชื่อมั่นในการบริโภคผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก ๆ สอดคล้องกับการศึกษาของ Yodnamkham (2016) ที่พบว่า e-WOM ส่งผลต่อการรับรู้ตราสินค้าและภาพลักษณ์ตราสินค้า

3.จากผลศึกษาอิทธิพลของภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ผลการศึกษาสามารถอธิบายได้ว่า ในการบริโภคผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกนั้น ผู้บริโภคจะคำนึงถึงกระบวนการผลิต ต้องมีความปลอดภัยจากสารเคมีทุกชนิด รวมถึงเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์จากสถาบันที่มีความน่าเชื่อถือ มีประโยชน์ร่างกาย และทำให้มีสุขภาพที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Sriphophueak (2014) ที่พบว่า ภาพลักษณ์ด้านราคาสินค้า ภาพลักษณ์ด้านการรับรู้คุณภาพของร้านค้าปลีก ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์จากร้านขายของฝากของจังหวัดเพชรบูรณ์

4.จากผลการศึกษาลักษณะความเป็นตัวแปรกลางของภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก ระหว่างการรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ การสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์และความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก และเป็นตัวแปรกลางแบบบางส่วน (Partial Mediator) ระหว่างการรับรู้การสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์และความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ผลการศึกษาสามารถ

อธิบายได้ว่า เมื่อผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายมีการรับรู้การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการจากองค์การเพิ่มขึ้นจะส่งผลต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น และยังส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกเพิ่มขึ้นด้วย เนื่องจากการสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการเป็นเครื่องมือในการที่จะทำให้ผู้บริโภคเกิดการรับรู้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกจนนำไปสู่ภาพลักษณ์ที่ดี ซึ่งการที่ผลิตภัณฑ์มีภาพลักษณ์ที่ดีจะส่งผลให้ผู้สนใจบริโภคผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกมีทัศนคติที่ดีต่อผลิตภัณฑ์ อีกทั้งยังเป็นสิ่งจูงใจดึงดูดให้ผู้สนใจเกิดความตั้งใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกตามมา ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลของ Ajzen and Fishbein (1980) และ Jaccard (1975) กล่าวคือ ผู้ที่ตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกจะต้องผ่านการคิดวิเคราะห์เป็นอย่างดีเป็นการแสดงพฤติกรรมกระทำด้วยเหตุผล ผ่านการประเมินทางเลือกเพื่อให้เขาได้เลือกผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกที่คิดว่าดีที่สุด โดยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากองค์กรโดยการสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ และจากการรับรู้ข่าวสารจากผู้บริโภคด้วยตนเองที่เคยบริโภคผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกโดยการสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งผู้บริโภคมีความมั่นใจว่าผลิตภัณฑ์ ออร์แกนิกสามารถตอบสนอง ความต้องการได้ และเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในการดูแลสุขภาพ

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาประสิทธิภาพการสื่อสารทางการตลาดและภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค และนำไปสู่ความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษากระบวนการการสื่อสารทางการตลาดขององค์กรธุรกิจที่เป็นผู้ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกที่ประสบความสำเร็จจนเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคในสังคม

2.2 ควรศึกษาปัจจัยการรับรู้การสื่อสารทางการตลาด รูปแบบอื่น ๆ และภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก ด้วยการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์ผู้บริโภคที่มีความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก

เอกสารอ้างอิง (References)

- ดิเรก ทองอร่าม. (2556). **การปลูกพืชโดยไม่ใช้ดิน** (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พิชญ์พล ศรีโพธิ์เผือก. (2557). **ปัจจัยที่มีผลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์จากร้านขายของฝากของจังหวัดเพชรบูรณ์**. การศึกษาเฉพาะบุคคลปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ภรณ์ทิพย์ แก้วสุจริต. (2560). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ของธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) ในเขต จังหวัดนครปฐม**. ใน การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติราชธานีวิชาการ ครั้งที่ 2. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มูลนิธิสายใยแผ่นดิน. (2561). “ภาพรวมสถานการณ์เกษตรอินทรีย์ไทย 2559.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.greenet.or.th/article/411>. สืบค้น 10 ตุลาคม 2561.
- ศุภวิชญ์ ยอดน้ำคำ. (2559, มกราคม-มิถุนายน). “ผลกระทบจากการสื่อสารแบบปากต่อปากบนอินเทอร์เน็ตต่อความรู้ในตราสินค้าความสัมพันธ์กับตราสินค้าและความตั้งใจซื้อ”. **วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ**. 7(1) : 1-24.
- อรอนงค์ พิงชู. (2556). **การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการตั้งใจซื้อสินค้าออร์แกนิกร้านค้า A ของผู้บริโภคในจังหวัดปทุมธานี**. ค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- อริศรา รุ่งแสง. (2555). **ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อผักปลอดสารพิษของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร**. สารนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Ajzen, I. & Fishbein, M.E. (1980). **Understanding Attitudes and Predicting Social Behavior**. New Jersey : Prentice-Hall.
- Cochran, W.G. (1953). **Sampling Techniques**. New York : John Wiley & Sons.
- Jaccard, J. (1975). **A theoretical analysis of selected factors important to ealth education strategies**. US : Health Education Monographs.
- Lu, L.C., Chang, W.P., & Chang, H.H. (2014). “Consumer attitudes toward blogger’s sponsored recommendations and purchase intention: The effect of sponsorship type, product type, and brand awareness”. **Computers in Human Behavior**. 34 : 258-266.

Translated Thai References

- Earth Fiber Foundation. (2018). "Overview of the Thai organic agriculture situation 2016." [Online]. Available : <http://www.greennet.or.th/article/411>. Retrieved October 10, 2018. [In Thai]
- Kaewsudchalid, P. (2017). Factors influencing the image recognition of Kasikorn Bank Public Company Limited in Nakhon Pathom Province. **In the academic conference and presentation of national research at the 2nd academic year**. Nakhon Pathom: Silpakorn University. [In Thai]
- Phuengchoo, O. (2013). **The study of factors related to and influence of buying intention Organic products, A shop for consumers in Pathum Thani province**. Independent research Master of Business Administration Business Administration, Bangkok University. [In Thai]
- Rungsang, A. (2012). **Factors affecting consumer buying behavior of organic vegetables In Bangkok**. Master of Business Administration Thesis Department of Management, Srinakharinwirot University. [In Thai]
- Sripophueak, P. (2014). **Factors that have a positive effect on the intention to buy products from the store.Souvenirs of Phetchabun Province**. Master of Business Administration, Master of Business Administration Business Administration, Bangkok University. [In Thai]
- Thongaram, D. (2013). **Planting without soil** (3rd edition). Nonthaburi : Sukhothai Thammathirat Open University. [In Thai]
- Yodnamkham, S. (2016). “ The impact of word-of-mouth communication on the internet Brand knowledge, brand relationship and purchase intent” . **Srinakharinwirot Business Administration Journal**. 7 (1) : 1-24. [In Thai]

ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนผลตอบแทนที่มีต่อการตัดสินใจลงทุน ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์

The Relation between ratio of return on investment decisions of companies listed on the Stock Exchange of Thailand

จารูวรรณ เอกสะพัง¹ ณฐภา เดชานูเบกษา² และสราดา วงศ์มังกร³

Jaruwan Aeksapang¹, Natapasa Dechanubeksa² and Sarada Wongmungkorn³

Received : July 25, 2019; Revised : August 15, 2019; Accepted : August 16, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตราผลตอบแทนที่มีต่อการตัดสินใจลงทุนของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษาข้อมูลจากฐานข้อมูลตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและรายงานประจำปี (56-1) ระหว่างปี 2559- 2561 จำนวน 3 ปี จากกลุ่มอุตสาหกรรมทั้ง 8 กลุ่มอุตสาหกรรม ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ krejcie and morgan ซึ่งได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 230 บริษัท ที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์เป็นข้อมูล โดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ และการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า อัตราผลตอบแทน จากการคำนวณอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจของนักลงทุน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ดังนั้นจึงชี้ให้เห็นว่าผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้นมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจของนักลงทุนเป็นอย่างมากเนื่องจากผลตอบแทนได้ถูกนำมาใช้ในส่วนสำคัญของการตัดสินใจ ดังที่ว่าถ้าบริษัทใดให้ผลตอบแทนสูงย่อมมีความเสี่ยงสูงเช่นกัน

คำสำคัญ (Keywords) : อัตราส่วนผลตอบแทน, การตัดสินใจลงทุน, บริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

¹⁻³คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม; Faculty of Management Science, Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand; e-mail : jaru_suwan@hotmail.com

Abstract

This research aimed to study the ratio of return on investment decisions of companies listed on the Stock Exchange of Thailand. This research is quantitative research by studying data from the Stock Exchange of Thailand database and annual report (56-1) of all 8 industry groups for 3 years from the year 2016 to 2018. The researcher determined the sample size by using the krejcie and morgan table. The sample size of the 230 companies were used for the analysis by percentage statistics and multiple regression analysis. The result of the research showed that the ratio of return from calculating Return on Equity (ROE) had a significant relationship with the investor's decision at a level of 0.05. Therefore, it indicated that Return on Equity (ROE) was highly correlated with investors' decisions because returns were used in an important part of the decision. As if any company provides high returns, there is a high risk as well.

Keywords : The ratio to return, Investment decisions, Companies listed on the Stock Exchange of Thailand

บทนำ (Introduction)

เศรษฐกิจตลาดหุ้นไทยในปี 2561 ตลาดหลักทรัพย์ไทยแสดงศักยภาพที่โดดเด่นในระดับภูมิภาคอย่างต่อเนื่องแม้ว่าจะเผชิญกับความไม่แน่นอนต่าง ๆ จากปัจจัยภายนอก อาทิ สงครามการค้าระหว่างสหรัฐฯ และจีน ทิศทางการปรับขึ้นดอกเบี้ยนโยบายของธนาคารกลางสหรัฐฯ รวมไปถึงระดับราคาน้ำมันตลาดโลกที่มีความผันผวนสูงทำให้ ณ สิ้นปี 2561 ดัชนีตลาดหลักทรัพย์ไทย (SET Index) ปิดที่ระดับ 1,563.88 จุด ปรับลดลง 10.8% จากสิ้นปี 2560 อีกทั้งมูลค่าหลักทรัพย์ตามราคาตลาดรวมของ SET และ mai ณ สิ้นปี 2561 อยู่ที่ 16.22 ล้านล้านบาท ลดลง 9.52% จากปีก่อนหน้า โดยมีมูลค่าการซื้อขายสุทธิสูงสุดในไตรมาส 2/2561 และลดลงอย่างต่อเนื่องในช่วงไตรมาสสุดท้าย ของปี ทั้งนี้ ผู้ลงทุนต่างชาติขายสุทธิหุ้นไทย 2.87 แสนล้านบาท ในขณะที่ผู้ลงทุนในประเทศทั้งสถาบันและบุคคลมีสถานะซื้อสุทธิ 3.02 แสนล้านบาท ซึ่งแม้ว่าปีที่ผ่านมาดัชนีตลาดหลักทรัพย์ไทยปรับลดลงแต่ถือว่าอยู่ในระดับเดียวกับตลาดหลักทรัพย์อื่น ๆ ในภูมิภาคและที่สำคัญยังปรับลงน้อยกว่า ตลาดหลักทรัพย์อื่น ๆ ในกลุ่ม MSCI ตลาดเกิดใหม่ที่ลดลงถึง 16.6% และยังลดลงน้อยกว่า ตลาดหุ้นเอเชียที่พัฒนาแล้วอย่างจีน เกาหลีใต้ และฮ่องกง ซึ่งสาเหตุหลักประการ

หนึ่งมาจากสภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศในปี 2561 ยังแข็งแกร่งขณะที่ทิศทางเศรษฐกิจปี 2562 ยังเติบโตได้ดี (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2561)

การวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานของนักลงทุนจำนวนมากในตลาดหลักทรัพย์ สิ่งที่น่าสนใจคืออัตราผลตอบแทนจากการลงทุนทั้งกำไรจากการซื้อขายหุ้นและเงินปันผล ซึ่งศึกษาได้จากความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่ประกาศในตลาดหลักทรัพย์กับราคาหลักทรัพย์ การที่นักลงทุนจะตัดสินใจลงทุนจึงเป็นการคาดการณ์ระดับราคาหลักทรัพย์นั้น ๆ ทำให้การลงทุนมีความเสี่ยงหากลงทุนแล้วผลตอบแทนที่ได้รับไม่เป็นไปตามที่คาดการณ์ไว้ การวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานเพื่อการประเมินมูลค่าหลักทรัพย์เพื่อการลงทุนต้องอาศัยข้อมูลจากหลายแหล่ง ทั้งข้อมูลเกี่ยวกับกิจการ และข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในการดำเนินธุรกิจและอุตสาหกรรม งบการเงินเป็นเพียงข้อมูลส่วนหนึ่งแสดงฐานะการเงิน และผลประกอบการของกิจการในช่วงเวลาในอดีตจนถึงปัจจุบัน แต่การตัดสินใจลงทุนขึ้นอยู่กับความสามารถในการจ่ายเงินปันผลในอนาคต ซึ่งเป็นผลโดยตรงจากความสามารถในการก่อให้เกิดกำไรและกระแสเงินสด รวมถึงนโยบายทางการเงินของกิจการ ราคาของหลักทรัพย์ขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งภายในกิจการ เช่น ผลประกอบการของกิจการและปัจจัยภายนอกกิจการ เช่น เงินลงทุนจากต่างประเทศที่ก่อให้เกิดกระแสคำสั่งซื้อหลักทรัพย์ ที่อาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยหรือสภาพการลงทุนในต่างประเทศ ข้อมูลที่ได้จากงบการเงินจึงเป็นเพียงข้อมูลส่วนหนึ่ง ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจการเพื่อให้ให้นักลงทุนใช้ประกอบการตัดสินใจลงทุน (วิศรุต ศรีบุญนาท, 2559)

จากที่ศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาในประเทศไทย พบว่ามีงานวิจัยที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงิน และผลตอบแทนที่มีผลต่อการตัดสินใจลงทุน กับบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มีผู้วิจัยหลายท่านได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์งบการเงินเพื่อการตัดสินใจ อาทิเช่น อนุวัตร รองเงิน (2559) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับผลตอบแทนของหลักทรัพย์ กรณีศึกษา: บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มธุรกิจวัสดุก่อสร้าง กนกวรรณ ศรีนวล (2558) การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล พฤติกรรมการลงทุน และแรงจูงใจในการลงทุน ที่มีผลต่อการตัดสินใจลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย รวมถึง สุธีรัตน์ กิตติโชควัฒนา (2557) การวิเคราะห์อัตราผลตอบแทนและความเสี่ยงจากการลงทุนในหลักทรัพย์กลุ่มทรัพยากรพลังงานและสาธารณูปโภค โดยใช้ ทฤษฎีการตั้งราคาหลักทรัพย์ (CAPM) กรณีศึกษาหลักทรัพย์ ซึ่งทำให้คณะผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญว่าอัตราส่วนทางการเงินและอัตราส่วนผลตอบแทนมีความสำคัญในการเลือกลงทุนของนักลงทุน อันเนื่องมาจากอัตราส่วนทางการเงินของบริษัทแต่ละบริษัทไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับ

องค์ประกอบหลายอย่าง อาทิเช่นอัตราส่วนแสดงสภาพคล่อง อัตราส่วนหนี้สิน อัตราส่วนความสามารถทำกำไร อัตราส่วนแสดงความสามารถในการดำเนินงาน จึงได้ทำการศึกษาว่าปัจจัยใดของความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับอัตราส่วนผลตอบแทนที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักลงทุน เพื่อเป็นแนวทางและเป็นประโยชน์กับการตัดสินใจลงทุนของนักลงทุนที่มีความสนใจลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยผลการศึกษาครั้งนี้จะเป็นข้อมูลสำคัญที่ช่วยให้นักลงทุนสามารถนำไปประกอบการตัดสินใจลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษา อัตราผลตอบแทน และการตัดสินใจลงทุนของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราผลตอบแทนที่มีต่อการตัดสินใจของนักลงทุนของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยขอบเขตการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การศึกษานี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงิน ผลตอบแทนที่มีผลต่อการตัดสินใจลงทุนกับบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ คือข้อมูลหลักทรัพย์บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ krejcie and morgan ซึ่งได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 320 บริษัท ข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์เป็นข้อมูลปี 2561 (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2561)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ อัตราส่วนผลตอบแทนประกอบด้วย 4 อัตราส่วน อัตรากำไรขั้นต้น อัตรากำไรสุทธิ อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น และการตัดสินใจลงทุนของนักลงทุนประกอบด้วย 4 อัตราส่วน 1. อัตราการ

หมุนเวียนปริมาณการซื้อขายหุ้น 2. อัตราส่วนราคาตลาดต่อราคาตามบัญชี 3. อัตราส่วนราคาตลาดต่อกำไรต่อหุ้น 4. อัตราการเปลี่ยนแปลงราคาตลาดของหุ้น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ซึ่งแหล่งข้อมูลได้มาจากการทบทวนเอกสาร ตำรา รายงานการวิจัย ซึ่งข้อมูลทุติยภูมิที่สำคัญและจำเป็นต้องใช้ในการศึกษาเป็นส่วนมากได้มาจากแบบ 56-1 ของบริษัท รายงานประจำปีของบริษัทและฐานข้อมูลของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หรือ SETSMART ทั้งนี้เพื่อระบุกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมต่าง ๆ ซึ่งข้อมูลทุติยภูมิที่จำเป็นต้องใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย ข้อมูลงบการเงิน ข้อมูลอัตราผลตอบแทน และข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจลงทุน รวมถึงข้อมูลทางด้านการวัดมูลค่าราคาตามบัญชีเพื่อทดสอบความต้องการของนักลงทุนของการวิเคราะห์การลงทุน ซึ่งในแต่ละข้อมูลจะต้องพัฒนาตัวแบบเพื่อเป็นการหาคำตอบของงานวิจัยลักษณะของตัวแบบในการวิจัยสามารถนำเสนอได้ตามลำดับ ดังนี้

3.1 อัตราส่วนผลตอบแทน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงได้นำอัตราส่วนต่อไปนี้เป็นกรอบแนวคิด

3.1.1 อัตราส่วนกำไรต่อยอดขาย

อัตราส่วนกำไรต่อยอดขายกำไร เป็นหนึ่งในอัตราส่วนการทำกำไร ที่ใช้กันทั่วไปเพื่อวัดระดับที่บริษัทหรือกิจกรรมทางธุรกิจทำเงิน มันแสดงถึงเปอร์เซ็นต์ของยอดขายกลายเป็นกำไร ตัวเลขเปอร์เซ็นต์แสดงให้เห็นว่า มีกำไรกี่เปอร์เซ็นต์ต่อธุรกิจที่สร้างขึ้น สำหรับการขายแต่ละดอลลาร์ ตัวอย่างเช่นหากธุรกิจรายงานว่าได้รับอัตรากำไร 35% ในช่วงไตรมาสสุดท้ายหมายความว่ามีการขายได้สุทธิ 0.35 ดอลลาร์ต่อการขายแต่ละดอลลาร์ อัตรากำไรมีหลายประเภท อย่างไรก็ตามในการใช้งานในชีวิตประจำวันมักจะหมายถึงอัตรากำไรสุทธิซึ่งเป็นกำไรของ บริษัทหลังจากค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ทั้งหมดรวมถึงภาษีและค่าใช้จ่ายที่แปลกออกไปพื้นฐานของอัตรากำไรธุรกิจและบุคคลทั่วโลกดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่แสวงหาผลกำไรโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างผลกำไร อย่างไรก็ตามตัวเลขสมบูรณ์ เช่นมูลค่าการขายขั้นต้น $\times$ \$ ล้านค่าใช้จ่ายทางธุรกิจ \$ พันล้าน หรือรายรับ \$ Z ไม่สามารถให้ภาพที่ชัดเจนและสมจริงของผลกำไรและประสิทธิภาพของธุรกิจ มีการใช้มาตรการเชิงปริมาณที่แตกต่างกันในการคำนวณกำไร (หรือขาดทุน) ของธุรกิจที่สร้างขึ้นซึ่งทำให้ยากต่อการประเมินประสิทธิภาพของธุรกิจในช่วงเวลาที่ต่างกันหรือเปรียบเทียบกับคู่แข่ง มาตรการเหล่านี้เรียกว่าอัตรากำไร ในขณะที่ธุรกิจที่เป็นกรรมสิทธิ์เช่นร้านค้าในท้องถิ่นอาจคำนวณอัตรากำไรตามความถี่ที่ต้องการ (เช่นรายสัปดาห์หรือรายปักษ์) ธุรกิจขนาดใหญ่รวมถึงบริษัทจด

ทะเบียนจะต้องรายงานตามระยะเวลาการรายงานมาตรฐาน (เช่นรายไตรมาสหรือรายปี) ธุรกิจที่อาจใช้เงินยืมอาจจำเป็นต้องคำนวณและรายงานต่อผู้ให้กู้ (เช่นธนาคาร) เป็นรายเดือนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการมาตรฐาน กำไรหรือกำไรมีสี่ระดับ ได้แก่ กำไรขั้นต้นกำไรจากการดำเนินงานกำไรก่อนหักภาษีและกำไรสุทธิ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นในงบกำไรขาดทุนของบริษัทในลำดับต่อไปนี้: บริษัทรับรายได้จากการขายจากนั้นจ่ายค่าใช้จ่ายโดยตรงของผลิตภัณฑ์บริการสิ่งที่เหลืออยู่คือกำไรขั้นต้น จากนั้นจ่ายค่าใช้จ่ายทางอ้อมเช่นสำนักงานใหญ่บริษัทโฆษณาและ R&D สิ่งที่เหลืออยู่คือส่วนต่างกำไรจากการดำเนินงาน จากนั้นจะจ่ายดอกเบี้ยหนี้และบวกหรือลบค่าใช้จ่ายที่ผิดปกติหรือการไหลเข้าใด ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับธุรกิจหลักของบริษัท โดยมีอัตรากำไรก่อนหักภาษีเหลืออยู่ จากนั้นก็จ่ายภาษีออกจากกำไรสุทธิหรือที่รู้จักกันว่ารายได้สุทธิซึ่งเป็นบรรทัดล่างสุด อัตราส่วนกำไรต่อยอดขาย เป็นอัตราส่วนที่แสดงให้เห็นว่าทุก ๆ ยอดขาย 1 บาทกิจการมีความสามารถในการทำกำไรสุทธิเป็นกี่บาท แต่โดยทั่วไปมักจะคำนวณกำไรสุทธิเป็นร้อยละต่อยอดขาย โดยสูตรที่ใช้ในการคำนวณเป็นดังต่อไปนี้ (ฮารี หิรัญรัมย์ และคณะ, 2555)

$$\text{อัตราส่วนกำไรต่อยอดขาย (\%)} = \frac{\text{กำไรสุทธิ}}{\text{ยอดขายสุทธิ}} \times 100$$

โดยปกติแล้วอัตราส่วนกำไรต่อยอดขายนั้น จะสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับประเภทของธุรกิจ เช่น กิจการประเภทร้านสะดวกซื้อ ที่มีอัตราการหมุนเวียนของสินค้าคงเหลือค่อนข้างสูง (high-volume enterprise) มักจะมีอัตราส่วนกำไรต่อยอดขายค่อนข้างต่ำ แต่ในทางตรงกันข้าม กิจการร้านเพชรพลอยที่มีอัตราการหมุนเวียนของสินค้าคงเหลือที่ค่อนข้างต่ำ (low-volume enterprise) มักจะมีอัตราส่วนกำไรต่อยอดขายที่ค่อนข้างสูงเป็นต้น (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2561)

3.1.2 อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์

อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์รวม คืออัตราส่วนการหมุนเวียนของสินทรัพย์เป็นการวัดมูลค่าการขายหรือรายได้ของบริษัท เมื่อเทียบกับมูลค่าของสินทรัพย์ อัตราส่วนการหมุนเวียนสินทรัพย์สามารถใช้เป็นตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพซึ่ง บริษัทใช้สินทรัพย์เพื่อสร้างรายได้ อัตราส่วนการหมุนเวียนสินทรัพย์ที่สูงขึ้นจะทำให้บริษัทมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในทางกลับกันหากบริษัทมีอัตราส่วนการหมุนเวียนสินทรัพย์ต่ำแสดงว่าบริษัท ไม่ได้ใช้สินทรัพย์เพื่อสร้างยอดขายอย่างมีประสิทธิภาพ อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ = 2 สินทรัพย์เริ่มต้น + สินทรัพย์สิ้นสุด ยอดขายทั้งหมด ที่อยู่: ยอดขายรวม = ยอดขายประจำปี สินทรัพย์เริ่มต้น = สินทรัพย์เมื่อต้นปี สินความ

แตกต่างระหว่างการหมุนเวียนของสินทรัพย์และการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรในขณะที่อัตรา
การหมุนเวียนของสินทรัพย์จะพิจารณาสินทรัพย์รวมเฉลี่ยในตัวตนอัตราส่วนสินทรัพย์หมุนเวียน
จะพิจารณาเฉพาะสินทรัพย์ถาวรเท่านั้น โดยทั่วไปแล้วอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร (FAT)
ถูกใช้โดยนักวิเคราะห์เพื่อวัดประสิทธิภาพการทำงาน อัตราส่วนประสิทธิภาพนี้เปรียบเทียบกับ
ยอดขายสุทธิ (งบกำไรขาดทุน) กับสินทรัพย์ถาวร (งบดุล) และวัดความสามารถของบริษัทในการ
สร้างยอดขายสุทธิ จากการลงทุนในสินทรัพย์ถาวร ได้แก่ ที่ดินอาคารและอุปกรณ์ (PP&E) ยอด
สินทรัพย์ถาวรใช้สุทธิจาก ค่าเสื่อมราคาสะสม โดยทั่วไปอัตราส่วนสินทรัพย์หมุนเวียนที่สูงขึ้นบ่งชี้
ว่า บริษัทได้ใช้การลงทุนในสินทรัพย์ถาวรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างรายได้ทรัพย์สินสูงสุด =
สินทรัพย์ ณ สิ้นปี ประเด็นที่สำคัญการหมุนเวียนของสินทรัพย์คืออัตราส่วนของยอดขายหรือรายได้
ต่อสินทรัพย์เฉลี่ย ตัวชี้วัดนี้ช่วยให้นักลงทุนเข้าใจว่าบริษัทต่าง ๆ ใช้สินทรัพย์ของพวกเขาเพื่อสร้าง
ยอดขายอย่างไร นักลงทุนใช้อัตราส่วนการหมุนเวียนสินทรัพย์ เพื่อเปรียบเทียบบริษัทที่คล้ายกันในกลุ่ม
หรือกลุ่มเดียวกัน เป็นเครื่องมือในการดูว่าบริษัทใดใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์ให้เกิดประโยชน์
สูงสุดและระบุดูอ่อนในบริษัท อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ (asset turnover ratio) เป็น
อัตราส่วนที่ใช้วัด ความมีประสิทธิภาพของกิจการในการใช้สินทรัพย์ที่มีอยู่เพื่อก่อให้เกิดรายได้ ซึ่ง
อัตราส่วนดังกล่าวจะแสดงให้เห็นว่าทุก ๆ 1 บาทที่กิจการลงทุนในสินทรัพย์ กิจการได้ผลตอบแทน
กลับมาในรูปของรายได้เท่ากับกี่บาท โดยสูตรที่ใช้ในการคำนวณเป็นดังต่อไปนี้ (ตลาดหลักทรัพย์
แห่งประเทศไทย, 2561)

$$\text{อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ (เท่า)} = \frac{\text{ยอดขายสุทธิ}}{\text{สินทรัพย์รวมเฉลี่ย}}$$

3.1.3 อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม

อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดความสามารถในการทำ
กำไรโดยรวมของกิจการ โดยจะเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงการใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์ เพื่อก่อให้เกิดกำไร
แสดงให้เห็นว่าทุก ๆ 1 บาทที่ได้ลงทุนในสินทรัพย์นั้น กิจการสามารถก่อให้เกิดกำไรได้กี่บาทในรอบ
ระยะเวลาบัญชีนั้น ๆ โดยปกติแล้วนิยมคำนวณ กำไรสุทธิเป็นร้อยละของสินทรัพย์รวมของกิจการ
โดยสูตรที่ใช้ในการคำนวณเป็นดังต่อไปนี้ (ธารี หิรัญรัมย์, 2555)

$$\text{อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม} = \frac{\text{กำไรสุทธิ}}{\text{สินทรัพย์รวมเฉลี่ย}} \times 100$$

3.1.4 อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น

อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดความสามารถในการทำกำไรในมุมมองของผู้ถือหุ้น อัตราส่วนดังกล่าวบอกให้ทราบถึงกำไรสุทธิที่ได้รับจากการลงทุนโดยผู้ถือหุ้น โดยปกติแล้วนิยมคำนวณผลตอบแทนเป็นร้อยละของส่วนของผู้ถือหุ้น โดยสูตรที่ใช้ในการคำนวณเป็นดังต่อไปนี้

$$\text{อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (\%)} = \frac{\text{กำไรสุทธิ}}{\text{ส่วนของผู้ถือหุ้นเฉลี่ย}} \times 100$$

จะเห็นได้ว่าอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้นมีค่าสูงกว่าอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม เนื่องจากโครงสร้างเงินทุนของกิจการประกอบไปด้วยหนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น ซึ่งหมายความว่ากิจการสามารถกู้ยืมเงินมาใช้ในการดำเนินงานรวมทั้ง ใช้เพื่อการลงทุนในสินทรัพย์ โดยที่กิจการสามารถหาผลตอบแทนได้สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยที่ กู้ยืมมา จึงส่งผลให้อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้นเพิ่มสูงขึ้น ผลต่างระหว่างอัตรา ผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมกับอัตราดอกเบี้ยที่กู้ยืมมาเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงผลตอบแทนที่เพิ่ม สูงขึ้นของผู้ถือหุ้น (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2561)

3.2 การตัดสินใจลงทุน

การตัดสินใจลงทุนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของนักลงทุนหรือผู้บริหารระดับสูงที่เกี่ยวข้องกับจำนวนเงินที่จะนำไปใช้ในโอกาสการลงทุน เพียงเลือกประเภทของสินทรัพย์ที่ลงทุนจะลงทุนโดย บริษัท นั้นเรียกว่าเป็นการตัดสินใจลงทุน เนื้อหาเหล่านี้แบ่งออกเป็นสองประเภท: สินทรัพย์ระยะยาว สินทรัพย์ระยะสั้น การตัดสินใจลงทุนกองทุนในสินทรัพย์ระยะยาวเป็นที่รู้จักกันในชื่อ Capital Budgeting ดังนั้นการกำหนดงบประมาณเงินทุนเป็นกระบวนการในการเลือกสินทรัพย์หรือข้อเสนอการลงทุนที่จะให้ผลตอบแทนในระยะยาว ขั้นตอนแรกที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดงบประมาณทุนคือการเลือกสินทรัพย์ไม่ว่าจะมีอยู่หรือใหม่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ที่จะได้รับจากมันในอนาคต ขั้นตอนต่อไปคือการวิเคราะห์ความไม่แน่นอนและความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับข้อเสนอ เนื่องจากผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตความไม่แน่นอนสูงเมื่อเทียบกับผลตอบแทน ในที่สุดอัตราผลตอบแทนขั้นต่ำจะถูกกำหนดซึ่งประสิทธิภาพของโครงการระยะยาวสามารถ

ประเมินได้ การลงทุนในสินทรัพย์หมุนเวียนหรือสินทรัพย์ระยะสั้นเรียกว่าเป็นการบริหารเงินทุนหมุนเวียน การจัดการเงินทุนหมุนเวียนเกี่ยวข้องกับการจัดการสินทรัพย์หมุนเวียนที่มีสภาพคล่องสูง ในธรรมชาติการตัดสินใจลงทุนในสินทรัพย์ระยะสั้นมีความสำคัญต่อองค์กรเนื่องจากการยู่รอดในระยะสั้นเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับความสำเร็จระยะยาว ผ่านการจัดการเงินทุนหมุนเวียน บริษัทพยายามที่จะรักษาการแลกเปลี่ยนระหว่างผลกำไรและสภาพคล่อง ในกรณีที่บริษัทมีเงินทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอเช่นเงินลงทุนน้อยลงในสินทรัพย์ระยะสั้น บริษัทอาจไม่สามารถชำระหนี้สินปัจจุบันและอาจทำให้เกิดการล้มละลาย หรือในกรณีที่บริษัทมีสินทรัพย์หมุนเวียนมากกว่าที่กำหนด อาจส่งผลกระทบต่อการทำกำไรของบริษัท ดังนั้นบริษัทจะต้องมีเงินทุนหมุนเวียนที่เหมาะสมซึ่งจำเป็นสำหรับการทำงานที่ราบรื่นของการดำเนินงานประจำวัน (Business Jargons. 2018)

3.2.1 อัตราการหมุนเวียนปริมาณการซื้อขายหุ้น (Turnover Ratio) หมายถึง อัตราการหมุนเวียนการซื้อขาย เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดปริมาณการซื้อขายหุ้น เทียบกับปริมาณหุ้นจดทะเบียน (หน่วยเป็นเท่า) อัตราการหมุนเวียนการซื้อขายสำหรับรายปีหลักการพิจารณาถ้ามีอัตราการหมุนเวียนการซื้อขายสูงแสดงว่าเป็นหลักทรัพย์ที่สามารถซื้อขายได้ง่ายและรวดเร็ว เป็นหลักทรัพย์ที่มีความสนใจของ นักลงทุนมีการต้องการโดยค่านวนดังต่อไปนี้ (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2561)

$$\text{อัตราการหมุนเวียนปริมาณการซื้อขาย} = \frac{\text{การหมุนเวียนการซื้อขายหลักทรัพย์ในช่วงนั้น}}{\text{ค่าเฉลี่ยปริมาณหุ้นจดทะเบียนกับตลาดหลักทรัพย์ในช่วงเวลานั้น}}$$

อัตราการหมุนเวียนการซื้อขาย ใช้วัดปริมาณการซื้อขายหลักทรัพย์ ว่ามีมากน้อยเพียงใดเมื่อเทียบกับปริมาณหุ้นจดทะเบียน ถ้ามีค่ามากแสดงว่ามีสภาพคล่องในการซื้อขายสูงพูดง่ายๆ คือ สามารถเปลี่ยนหุ้นเป็นเงินสดได้ดี (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2561)

3.2.2 อัตราส่วนราคาตลาดต่อราคาตามบัญชี (P/BV Ratio: P/BV) หมายถึง อัตราส่วนเปรียบเทียบ ระหว่างราคาตลาดของหุ้นสามัญต่อมูลค่าทางบัญชีของหุ้นสามัญ 1 หุ้น ตาม

งบการเงินล่าสุดของบริษัทผู้ออกหุ้นสามัญ ซึ่งแสดงราคาหุ้น ณ ขณะนั้นเป็นที่เท่าของมูลค่าทางบัญชี หลักเกณฑ์การพิจารณา อัตราส่วนราคาตลาดต่อราคาตามบัญชีต่ำ แสดงว่า นักลงทุนในตลาดประเมินมูลค่าหุ้นต่ำกว่ามูลค่าที่แท้จริง หากเป็นกรณีนี้นักลงทุนก็จะมีโอกาสทำกำไรหากราคาหุ้นกลับเข้ามาสู่ มูลค่าที่เหมาะสมโดยคำนวณดังต่อไปนี้ (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2561)

$$\text{ราคามูลค่าทางบัญชีต่อหุ้น (P/BV)} = \frac{\text{ราคาปิดของหุ้นสามัญ}}{\text{มูลค่าทางบัญชีต่อหุ้น}}$$

เป็นอัตราส่วนเปรียบเทียบ ระหว่างราคาตลาดของหุ้นต่อมูลค่าทางบัญชีต่อหุ้น ซึ่งหุ้นที่มี P/BV ต่ำย่อมจะดีกว่าหุ้นที่มี P/BV สูง ค่านี้เป็นที่ยอมรับเนื่องจากหาได้ง่ายจากงบการเงิน แต่อาจเบี่ยงเบนจากมาตรฐานได้ถ้าใช้มาตรฐานบัญชีที่แตกต่างกัน และไม่เหมาะที่จะใช้กับธุรกิจบริการที่มีการลงทุนในสินทรัพย์ถาวรน้อย (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2561)

3.2.3 อัตราส่วนราคาตลาดต่อกำไรต่อหุ้น (Price/Earnings Ratio:P/E) หมายถึง อัตราส่วน เปรียบเทียบระหว่างราคาตลาดของหุ้นสามัญต่อกำไร สุทธิต่อหุ้นสามัญที่บริษัทนั้นทำได้ในรอบระยะเวลา 12 เดือนหรือในรอบ 1 ปีล่าสุด หลักเกณฑ์การพิจารณาอัตราส่วนราคาตลาดต่อกำไรต่อหุ้นต่ำ แสดงว่าผู้ลงทุนจ่ายเท่าไรเพื่อได้กำไร 1 บาท แต่หุ้นที่มี P/E ต่ำไม่ได้หมายถึงจะเป็นหุ้นที่อยู่ในช่วงราคาที่เหมาะสมเสมอไป เพราะทางบริษัทที่ถูกคาดการณ์ว่าจะมีอัตรากำไรที่ต่ำลงราคาหุ้นก็จะลดลงก่อนทำให้ P/E ต่ำ โดยคำนวณ ดังต่อไปนี้ (จารุวรรณ บุตรสุวรรณ. 2557; ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2561)

$$\text{อัตราส่วนราคาต่อกำไร (P/E)} = \frac{\text{ราคาปิดของหุ้นสามัญ}}{\text{กำไรสุทธิต่อหุ้น (EPS)}}$$

เป็นอัตราส่วนเปรียบเทียบระหว่างราคาตลาดของหุ้นต่อกำไรสุทธิต่อหุ้น ที่บริษัททำได้ในรอบปีล่าสุดเป็นค่าที่จะได้ยืนบ่งชี้ที่สุด เนื่องจากสามารถนำมาเปรียบเทียบได้ทั้งหุ้นรายตัวและสภาพตลาดโดยรวมอธิบายง่ายๆคือ ค่า P/E สามารถประมาณการจุดคุ้มทุนให้กับผู้ลงทุนได้ เช่น หุ้น A ราคา 10 บาท มีกำไรต่อหุ้น 1 บาท ดังนั้น P/E เท่ากับ 10 เท่า หรือเราจะได้หุ้น 10 บาทคืน เมื่อถือหุ้น A ครบ 10 ปี นี่คือการคิดเบื้องต้นที่ทำให้คิดได้ว่าควรซื้อหุ้นที่ P/E ต่ำ ๆ และขายหุ้น P/E สูงออกไป แต่สำหรับบางกรณี หุ้นที่ P/E สูงๆก็ยังน่าลงทุน เช่น หุ้นที่มีแนวโน้มของ

กำไรเพิ่มขึ้นหรือที่เรียกว่า Growth Stock หุ้นเหล่านี้จะมี P/E สูง แต่ถ้าต้องการดูว่าสูงจนแพงเกินราคาหรือไม่ ต้องดูที่ P/E ไม่เกินการขยายตัวของกำไร เช่น ถ้าคาดว่าหุ้นจะมีกำไรโต 15% ต่อปี ก็ไม่ควรมี P/E เกิน 15 เท่า หรือนำ P/E หารด้วย Growth ถ้าได้ต่ำกว่า 1 มากเท่าไร ก็ยิ่งดีหุ้นที่มีสภาพคล่องดีมักมี P/E สูงกว่า พวกหุ้นที่มี Market Cap ใหญ่ๆ และซื้อขายปริมาณมากในแต่ละวัน (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2561)

3.2.4 อัตราการเปลี่ยนแปลงราคาตลาดของหุ้น (Change in stock price ratio) หมายถึง นักลงทุนพิจารณาแล้วว่าราคาตลาดที่ตนเองสนใจราคาต่ำ และคิดว่าถ้าอนาคตจะราคาสูงเพื่อหวังผลกำไร จำนวนเงินที่นักลงทุนพิจารณาว่าเหมาะสมต่อการซื้อขายหรือถือหุ้นนั้น ๆ ไว้หรือไม่โดยคำนวณดังต่อไปนี้ (จารุวรรณ บุตรสุวรรณ, 2557; ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2561)

$$\text{อัตราการเปลี่ยนแปลงราคาตลาดของหุ้น} = \frac{\text{ราคาตลาดของหุ้นปีก่อน} - \text{ราคาตลาดของหุ้นปีปัจจุบัน}}{\text{ราคาตลาดของหุ้นปีก่อน}}$$

การกำหนดราคาเสนอซื้อขายสูงสุดและต่ำสุดของหลักทรัพย์ ตลาดหลักทรัพย์กำหนดให้ราคาเสนอซื้อ เสนอขายหลักทรัพย์ในแต่ละวันเป็นดังนี้ (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2561)

ราคาซื้อขายหลักทรัพย์ทั่วไป สามารถเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้สูงสุดได้ไม่เกินร้อยละ 30 ของราคาปิดวันก่อนหน้า และการซื้อขายหลักทรัพย์ที่ผู้ถือหุ้นเป็นบุคคลต่างประเทศราคาซื้อขายสามารถเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น หรือลดลงได้สูงสุดได้ไม่เกินร้อยละ 60 ของราคาปิดวันก่อนหน้าของหลักทรัพย์หลัก

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อหาความสัมพันธ์เชิงปริมาณ และการพยากรณ์ค่าระหว่างตัวแปรอิสระที่มีผลต่อตัวแปรตาม เมื่อได้ข้อมูลที่เป็นตัวเลขมาจากการเงินที่คำนวณในรูปแบบอัตราส่วนทางการเงินแล้วจึงนำไปทดสอบวิธีสมการถดถอย (Regression Analysis) โดยเขียนสมการได้ดังนี้

อัตราส่วนผลตอบแทนต่อการตัดสินใจต่อการลงทุน

$$ID = \beta_0 + \beta_1 NPM + \beta_2 TAT + \beta_3 ROA + \beta_4 ROE$$

เมื่อ	ID	แทน	การตัดสินใจลงทุน
	NPM	แทน	อัตรากำไรสุทธิ
	TAT	แทน	อัตราหมุนเวียนของสินทรัพย์
	ROA	แทน	อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม
	ROE	แทน	อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น

ผลการวิจัย (Research Results)

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ จำนวน 2 ข้อ ได้แก่ 1. เพื่อศึกษาอัตราส่วนทางการเงิน อัตราผลตอบแทน และการตัดสินใจลงทุน ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย 2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงิน และอัตราผลตอบแทนที่มีต่อการตัดสินใจของนักลงทุนของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผู้วิจัยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งนำเสนอออกเป็นขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของข้อมูลทั่วไป ของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ประกอบด้วย กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร ทรัพยากรเทคโนโลยี บริการ อุตสาหกรรม อุปโภคบริโภค อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง ซึ่งสามารถแสดงได้ดังนี้

ภาพที่ 1 ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ ประกอบไปด้วยมีกลุ่มบริการ 59 บริษัท (ร้อยละ 25.54) รองลงมาคือ กลุ่มอุตสาหกรรม 58 บริษัท (ร้อยละ 25.11) กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง 37 บริษัท (ร้อยละ 16.01) กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร 33 บริษัท (ร้อยละ 14.29) กลุ่มอุปโภคบริโภค 18 (ร้อยละ 7.79) กลุ่มทรัพยากร 14 บริษัท (ร้อยละ 6.07) และกลุ่มเทคโนโลยี 12 (ร้อยละ 5.19) ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์เพื่อตอบสนองมาตรฐานการวิจัย โดยการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณและการสร้างสมการพยากรณ์

การนำเสนออัตราผลตอบแทน ประกอบด้วย อัตราส่วนกำไรต่อยอดขาย อัตราหมุนเวียนของสินทรัพย์ อัตราตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม อัตราตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจการลงทุน โดยรวม ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ตารางที่ 1 การทดสอบความสัมพันธ์ของสัมประสิทธิ์ และการถดถอย กับคุณภาพกำไรโดยรวมของ
อัตราผลตอบแทนและการตัดสินใจ

การตัดสินใจลงทุน	Unstandardized		Standaraized		t	P-value
	Coefficients		Coefficients			
	B	Std.Error	Beta			
Constant	24.955	2.420			10.312	.000*
อัตราส่วนกำไรต่อยอดขาย (PPS)	-.002	0.14	-.007		-.111	.912
อัตราหมุนเวียนของสินทรัพย์ (TRA)	-.056	.056	-.066		-1.006	.316
อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA)	.028	.030	.061		.942	.347
อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE)	.426	.112	.245		3.792	.000*

หมายเหตุ *P<.05

จากตารางที่ 1 พบว่า อัตราส่วนผลตอบแทน ด้านอัตราส่วนผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการตัดสินใจลงทุน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับ อัตราส่วนกำไรต่อยอดขาย (PPS) อัตราส่วนหมุนเวียนของสินทรัพย์ (TRA) และอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) ไม่มีความสัมพันธ์

เมื่อนำอัตราส่วนผลตอบแทน ด้านอัตราส่วนผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE)

ไปสร้างสมการพยากรณ์ของการตัดสินใจลงทุน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ ($AdjR^2$) เท่ากับ 0.059 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การทดสอบความสัมพันธ์ของสัมประสิทธิ์และการถดถอยกับคุณภาพกำไรโดยรวมของ
อัตราผลตอบแทนและการตัดสินใจ

การตัดสินใจลงทุน	Unstandardized		Standardized	t	P- value
	Coefficients		Coefficients		
	B	Std.Error	Beta		
Constant	24.712	2.294		10.773	.000*
อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE)	.437	.111	.251	3.932	.000*
F = 15.458 P = 0.000 Adj R ² = 0.059					

หมายเหตุ *P<.05

จากตารางที่ 2 พบว่า สามารถนำไปสร้างพยากรณ์ของการตัดสินใจลงทุนโดยรวม ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของพยากรณ์ปรับปรุง (Adj R²) เท่ากับ 0.059 สามารถสร้างสมการได้ดังนี้

$$ID = 24.712 + .437 (ROE)$$

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

อัตราผลตอบแทนที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจลงทุนของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผลการวิเคราะห์พบว่า อัตราส่วนผลตอบแทน อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการตัดสินใจลงทุน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับนักวิจัย สุรกิจ คำวงศ์ปิ่น (2559) ได้กล่าวไว้ว่า อัตราส่วนทางการเงินเป็นทางลัดไปสู่การทำความเข้าใจกับสิ่งซึ่งการเงินของกิจการกำลังบอก ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้วิเคราะห์ที่จะต้องตีความผลลัพธ์ที่ได้จากการคำนวณอัตราส่วนทางการเงิน เพื่อให้เข้าใจความหมายที่ซ่อนอยู่อย่างใดก็ตาม การวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงินจะเป็นประโยชน์ หากได้นำไปเปรียบเทียบกับอัตราส่วนของกิจการเดียวกันในอดีต หรือกับค่าเฉลี่ยของทั้งอุตสาหกรรมหรือกับกิจการอื่นที่อยู่ในอุตสาหกรรมเดียวกัน นอกจากนี้ยังต้องคำนึงอีกว่าการใช้อัตราส่วนเดียวไม่สามารถชี้สภาพของกิจการที่สนใจได้หมด จึงต้องอาศัยหลายๆ อัตราส่วนประกอบกันซึ่งจะให้แง่มุมต่าง ๆ เพื่อประกอบการวิเคราะห์ทั้งหมดได้ดียิ่งขึ้นเงิน สอดคล้องกับ งานวิจัยของ Daniel

(2015) การตัดสินใจทางการเงินทุกครั้งประกอบด้วยองค์ประกอบของความเสี่ยงและองค์ประกอบของผลตอบแทน ความสัมพันธ์ระหว่างความเสี่ยงและผลตอบแทนมีอยู่ในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนความเสี่ยงและผลตอบแทนซึ่งหมายความว่า เป็นไปได้ที่จะได้รับผลตอบแทนที่สูงขึ้นโดยการยอมรับความเสี่ยงที่สูงขึ้น การแลกเปลี่ยนความเสี่ยง ผลตอบแทนนี้เป็นหัวใจสำคัญของการลงทุน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Norrasat Meesuwat (2015) การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าอัตราส่วนทางการเงินที่สามารถทำนายผลตอบแทนในอนาคตของ บริษัทจดทะเบียนที่ได้รับการคัดเลือกในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในช่วงปี 2549-2557 พบว่า อัตราส่วนการประเมินมูลค่าพื้นฐานเท่านั้นที่มีนัยสำคัญทางสถิติมีผลต่อการตัดสินใจของนักลงทุน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ปัจจัยด้านการตัดสินใจลงทุน สามารถนำไปใช้เป็นหลักฐานข้อมูลในการตอบสนองความต้องการของการลงทุนในอนาคตได้

1.2 ปัจจัยด้านความสามารถในการลงทุน สามารถนำไปใช้ประเมินความเสี่ยงประกอบการตัดสินใจของนักลงทุนในอนาคตได้

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เพิ่มตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล จะทำให้เห็นผลที่ชัดเจนขึ้น และมีตัวแปรที่หลากหลาย เช่น การเพิ่มอัตราส่วนในการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นต้น

2.2 เพิ่มกลุ่มตัวอย่างและขยายเวลาการเก็บข้อมูล เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ที่ใช้โดยเก็บข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2560-2561 ซึ่งหากสามารถเก็บข้อมูลย้อนหลังได้มากกว่านี้ จะทำให้ได้จำนวนบริษัทตัวอย่างที่มากขึ้น และจะทำให้เห็นผลการศึกษาชัดเจนขึ้น

2.3 ควรพิจารณาปัจจัยอื่นเพิ่มเติม เข้ามาทดสอบว่าปัจจัยดังกล่าวมีผลกระทบต่ออัตราส่วนทางการเงิน อัตราผลตอบแทน และการตัดสินใจลงทุนหรือไม่ เช่น อัตราส่วนผู้ถือหุ้น และอัตราผลตอบแทนที่มีผลต่อการตัดสินใจลงทุน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- กนกวรรณ ศรีนวล. (2558). การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล พฤติกรรมการลงทุน และแรงจูงใจในการลงทุน ที่มีผลต่อการตัดสินใจลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.
หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. กรุงเทพฯ.
- จารุวรรณ บุตรสุวรรณ. (2557). ผลกระทบของการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุนที่มีต่อการเงินบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. 12(1) : 279 – 292.
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2561). “คู่มือ (Manual Guides).” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก https://www.set.or.th/th/market/files/SET_Formula_Glossary_Jun2015.pdf. สืบค้น 19 มกราคม 2561
- ธารี หิรัญรัมย์ และคณะ. (2555). การบัญชีการเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 3. บริษัท ส. เอเซียเพรส. กรุงเทพฯ.
- สุธีรัตน์ กิตติโชควัฒนา. (2557). การวิเคราะห์อัตราผลตอบแทนและความเสี่ยงจากการลงทุนในหลักทรัพย์กลุ่มทรัพยากรพลังงานและสาธารณูปโภคโดยใช้ทฤษฎีการตั้งราคาหลักทรัพย์ (CAPM) กรณีศึกษาหลักทรัพย์ AKR, BAFS, BANPU, BCP, DEMCO และ AI. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 6(11), 135-148.
- สุรกิจ คำวงศ์ปิ่น. (2559). การวิเคราะห์รายงานทางการเงิน: แนวทางและกรณีศึกษา. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ
- วิศรุต ศรีบุญนาค. (2559). เทคนิคการประเมินมูลค่าหุ้น. บริษัทหลักทรัพย์ เมย์แบงก์ กิมเอ็ง (ประเทศไทย) จำกัด. กรุงเทพฯ
- อนุวัตร รอยเงิน. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับผลตอบแทนของหลักทรัพย์ กรณีศึกษา: บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มธุรกิจวัสดุก่อสร้าง. ศึกษาค้นคว้าอิสระ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- Business Jargons. (2018). “Investment Decision. Business jargons,” [Online] Available: <https://businessjargons.com/investment-decision.html>. Retrieved November 7, 2018.
- Daniel mwaniki mwaniki. (2015). Relationship between risk and return of stocks listed at the Nairobi securities exchange. Master of Business Administration. University of Nairobi.
- Norraset Meesuwan. (2015). Stock return predictability with financial ratios: A panel Data analysis in the Stock Exchange of Thailand (SET). Faculty of Economics. Chulalongkorn University.

Translated Thai References

- Kanokwan Srinuan. (2016). A Study of Personal Characteristics Investment Behaviors and Investment Motivation of Thai Investors Affecting Decision Making in the Stock Exchange of Thailand. Master of Business Administration. Bangkok University. Bangkok. [In Thai]
- Jaruwan Bootsuan. (2018). The Effects of The Auditor Rotation on Investor Confidence in Financial Reports of Listed Companies in a The Stock Exchange of Thailand. *Rajabhat Maha Sarakham University Journal*. 12(1): 279-292. [In Thai]
- The Stock Exchange of Thailand. (2018). “Manual Guides.” [Online] Available : https://www.set.or.th/th/market/files/SET_Formula_Glossary_Jun2015.pdf. Retrieved January 19, 2018. [In Thai]
- Taree Hirunradsamee et., al. (2012). Financial Accounting. 3rded. S. Asia Press. Bangkok. [In Thai]
- Suteerat Kittichokwattana and Kittiphun Khongsawatkiat. (2014). Analysis Rate of Return and Risks of An Investment in the Stock of Energy and Utility Sector by Using CAMP, Case Study: AKR, BAFS, BANPU, BCP, DEMCO and AI. *SNRU Journal of Science and Technology*, 6(11), 135-148. [In Thai]
- Surakij Kamwongpeen. (2016). Financial Institutions: Supervision and Examination. Chulalongkorn University Printing House. Bangkok. [In Thai]
- Witsarut Sriboonnak. (2016). Stock valuation techniques. Maybank Kim Eng Securities (Thailand). Bangkok. [In Thai]
- Anuwat Rongngern. (2016). The Relationship between Financial Ratios and Stock Returns in the Construction Material Sector of the Stock Exchange of Thailand. Independent Study, Master of Business Administration Program. Thammasat University. Bangkok. [In Thai]

แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านลาดห้อย
กรณีศึกษาป่าชุมชนใช้บ้านลาดห้อย เมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

The Participatory Conservation and Restoration Approach
of Ban Ladho Community : A Case Study of Forest Community,
Ban Ladho Xepon District, Savannakhet Province,
Lao People's Democratic Republic

สุนทร เทพปัญญา¹
Sunthorn Thappanya¹

Received : July 22, 2019; Revised : August 35, 2019; Accepted : August 26, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านลาดห้อย โดยทำการศึกษาป่าชุมชนใช้บ้านลาดห้อย เมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 66 คน คือ ผู้นำที่เป็นทางการ และผู้นำที่ไม่เป็นทางการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสังเกต แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก การอภิปรายกลุ่มและการสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านลาดห้อย เมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประกอบด้วย แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านลาดห้อยลงความคิดเห็นร่วมกันด้วยการให้ภาครัฐออกระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับพื้นที่การอนุรักษ์ป่าไม้ การกำหนดขอบเขตแดน การปักป้ายเขตป่าอนุรักษ์ฟื้นฟูและแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบป่าฟื้นฟูของบ้านลาดห้อย

¹นักศึกษาลัทธิปริญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร; Doctor of Philosophy, Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand; e-mail : thappanya_3333@hotmail.com

คำสำคัญ (Keywords) : แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟู, การมีส่วนร่วม, ป่าชุมชนบ้านลาดห่อ

Abstract

This research aim to study The Participatory Conservation and Restoration Approach of Ban Ladho Community : A Case Study of Forest Community, Ban Ladho Xepon District, Savannakhet Province, Lao People's Democratic Republic. This research was the quality research. The target population was 66 persons consist of the formal and informal leaders, they were selected by purposive sampling. The instruments were the observation and the in-depth interview and focus group discussion. To analysis data by the content analysis. The research results were found that: The Participatory Conservation and Restoration Approach of Ban Ladho Community : A Case Study of Forest Community, Ban Ladho Xepon District, Savannakhet Province, Lao People's Democratic Republic found that the government should issue laws, regulations, and regulations regarding forest conservation areas, clear boundaries for conservation areas, embroidery of the forest conservation area signboard and appoint a committee responsible for forest restoration.

Keywords : Conservation and Restoration Approach, Participation, Ban Ladho Forest Community

บทนำ (Introduction)

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือ สปป.ลาว มีพื้นที่ประมาณ 236,800 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศร้อยละ 80 เป็นภูเขาที่มีประชากรในปัจจุบัน 6 ล้านกว่าคน ประเทศลาวแบ่งเป็น 17 แขวง และ 1 นครหลวงเวียงจันทน์ ในแต่ละแขวง ประกอบด้วย เมืองและมีเมืองหลวงของแขวงเรียกว่า เมืองเอก ความหนาแน่นประชากรเฉลี่ย 24 คนต่อตารางกิโลเมตร อัตราการเกิดร้อยละ 3 ต่อปี มีประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 90 เป็นเกษตรกร และสภาพพื้นที่ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นภูเขา ส่วนที่เป็นภูเขาเพียง (พื้นที่ราบสูง) และส่วนที่เป็นทุ่งเพียง (พื้นที่ราบ) ในปี พ.ศ. 2483 ทรัพยากรป่าไม้ลดลงถึง 17 ล้านเฮกตาร์ (1 เฮกตาร์ เท่ากับ 6.4 ไร่) หรือร้อยละ 70 ของพื้นที่ทั่วประเทศ ต่อมาในปี พ.ศ. 2523 จากการสำรวจทางภาพถ่ายทางอากาศและดาวเทียมแสดงให้เห็นว่า เนื้อที่ป่าไม้ปกคลุมลดลงอย่างต่อเนื่อง

ในปี พ.ศ. 2498 (ร้อยละ 60), 2507 (ร้อยละ 50.0), 2534 (ร้อยละ 47.0), 2546 (ร้อยละ 40.0) และ 2555 ร้อยละ 40.3 ตามลำดับ ทำให้พื้นที่ป่าปกคลุมเหลือเพียง 11.2 ล้านเฮกตาร์หรือร้อยละ 47 ของพื้นที่ ในปี พ.ศ. 2532 พบว่า เนื้อที่ป่าไม้ได้ลดลงเหลือเพียง 9,724,700 เฮกตาร์หรือร้อยละ 41 ของพื้นที่ (Lao Forest Department, 2012 : 1)

นโยบายของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ประกาศในที่ประชุม ของแผนกสิกรรม-ป่าไม้ ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ เพื่อวัตถุประสงค์นี้ การใช้ทรัพยากรป่าไม้เพื่อการพัฒนาความผาสุกของประชาชนและเป็นแหล่งทุนของประเทศ ภายหลังการดำเนินการดังกล่าวทำให้ทรัพยากรป่าไม้ลดลง และในปี พ.ศ. 2518 รัฐบาลลงมติฉบับเลขที่ 74/ นย. พ.ศ. 2522 ว่าด้วยการปกป้องรักษาป่าไม้ ปี พ.ศ. 2532 ได้มีข้อตกลงของกองประชุมสภารัฐมนตรี ฉบับเลขที่ 117 ว่าด้วยการคุ้มครองและการนำใช้ป่าไม้และดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าผลิตเท่านั้นและที่ผ่านการสำรวจอย่างถูกต้องจากภาครัฐก่อน และมีข้อเสนอสภาพทั่วไปเกี่ยวกับผลกระทบต่าง ๆ เพื่อเสนอกระทรวงสิกรรม-ป่าไม้ และยังสามารถกำหนดทิศทางการบริหารจัดการป่าไว้ 3 ด้าน คือ การอนุรักษ์และฟื้นฟู การปรับปรุงและการใช้พลังงานทางชีววิทยา การนำใช้ป่าไม้และประโยชน์ของป่าไม้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดโดยเฉพาะการปรับปรุงคุณสมบัติประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ และการฟื้นฟู การปกป้องรักษา การขยายป่าไม้พร้อมทั้งการแก้ไขความต้องการ (Forest Strategy, 2005 : 3)

ในปี พ.ศ. 2534 นายกรัฐมนตรีได้ออกคำสั่งฉบับเลขที่ 67/นย พ.ศ. 2534 ว่าด้วยการยุติการขุดค้นไม้ทั่วประเทศ (การตัดไม้) และยกเลิกรัฐวิสาหกิจป่าไม้ การสัญญาขายไม้ และการขายไม้ รัฐบาลและมอบให้กระทรวงสิกรรม-ป่าไม้ หามาตรการเพื่อการคุ้มครองป่าไม้ การขุดค้นไม้ การปรุงแต่ง (การแปรรูปไม้) และการค้าขายไม้ (Forest Strategy, 2005 : 5) และในปี พ.ศ. 2542-2551 รัฐบาลได้ออกคำสั่งเกี่ยวกับการคุ้มครองป่าไม้ การสัมปทานป่าและธุรกิจป่าไม้เป็นปีต่อปี โดยวางนโยบายให้เป็นตามสภาพที่เป็นจริงปีต่อปีและมอบแผนการปลูกไม้ และแผนการขุดค้นไม้ทั้งหมดให้แขวงจัดตั้งปฏิบัติเพื่อเป็นการจัดตั้งปฏิบัติตามแนวทางของรัฐบาลทั้ง 4 เป้าหมาย 13 มาตรการของแผนกสิกรรม-ป่าไม้และแผนการปกป้องรักษา พัฒนาป่าไม้และทรัพยากรป่าไม้ให้ เป็นไปตามระบบของประเภทป่าคือ ป่าสะงวน ป่าป้องกัน และป่าผลิต ให้มีเนื้อที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 53 ในปี พ.ศ. 2553 และในปี พ.ศ. 2563 ทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้นร้อยละ 70 รัฐบาลได้เพิ่มบทบาทของเจ้าหน้าที่ในการตรวจสอบและการออกระเบียบการคุ้มครองการตัดไม้และการเก็บเกี่ยวผลผลิต ป่าอื่น ๆ ความพยายามเพื่อหลุดพ้นจากการทำลายป่าไม้และการยุติการถากถางป่าเพื่อทำไร่แบบ เคลื่อนที่มาเป็นกรณีที่ดินทำมาหากินที่มั่นคง รัฐบาลได้นำเอาหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนเข้า

มาร่วมรับผิดชอบ ร่วมวางแผน ร่วมในการปฏิบัติ ร่วมในการจัดการป่าไม้ที่มีอยู่ในขอบเขตบ้านของตนเอง เช่น การแบ่งผลประโยชน์ที่ได้จากกิจกรรมและการมอบดิน มอบป่าไม้ให้ประชาชนเพื่อพัฒนาป่าไม้ วิธีการชักชวนและสร้างโอกาสให้องค์กรเอกชน องค์กรต่าง ๆ มามีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้และสร้างสวนปลูกไม้ชนิดที่เป็นเศรษฐกิจต่อชุมชน (Janthalad, 2009 : 15-17)

กระทรวงกสิกรรม-ป่าไม้ ได้มีการจัดตั้งปฏิบัติโครงการยุติการถางป่าไร่และการหลุดพ้นจากความยากจน ปัจจุบันเหลือพื้นที่ของภูเขา 76,000 เฮกตาร์ และไร่เลื่อนลอย 38,000 เฮกตาร์ ลดลงจาก 46,000 เฮกตาร์ในปี พ.ศ. 2551-2552 พร้อมกับการพัฒนาประเทศ การปรับปรุงการปกครอง และโครงสร้างพื้นฐาน และจากการประชุมป่าไม้ทั่วประเทศครั้งที่ 1 ในปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา รัฐบาลของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้เข้ามามีบทบาทโดยพยายามดำเนินการหลายประการ เพื่อส่งเสริมขยายให้เกิดการจัดการป่าไม้แบบยั่งยืนโดยเฉพาะรัฐบาลได้สร้างแผนการดำเนินงานป่าไม้เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2534 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้มีนโยบายประกาศเกี่ยวกับพื้นที่รักษาป่าไม้ทั้ง 3 ประเภทคือ เขตป่าสงวนประมาณ 4.40 ล้านเฮกตาร์ ป่าป้องกันประมาณ 8.00 ล้านเฮกตาร์ และป่าผลิตประมาณ 3.30 ล้านเฮกตาร์ และยังมีป่าทางธรรมชาติที่ยังไม่ได้มีการออกเป็นกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ที่รัฐบาลอนุญาตให้ประชาชนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าได้ (ป่าชุมชนของบ้าน) ประมาณ 119 ล้านเฮกตาร์ และป่าปลูก 308,782 เฮกตาร์ เพื่อเพิ่มเนื้อที่การปกคลุมจากป่าธรรมชาติ 6.55 ล้านเฮกตาร์ สำหรับการยกระดับอัตราการปกคลุมให้ได้ร้อยละ 70 (ประมาณ 16.60 ล้านเฮกตาร์) และแผนยุทธศาสตร์กสิกรรม - ป่าไม้ พ.ศ. 2563 (Strategic plan, Ministry of Agriculture, Forestry, 2016 : 10) สภาพปัญหาของป่าไม้ในปัจจุบันยังมีการขุดค้นไม้ (การใช้ประโยชน์จากป่าไม้) การถางป่าเพื่อปลูกข้าวและตัดไม้เพื่อมาปลูกสร้างบ้าน ลักลอบล่าสัตว์ป่า เก็บหาของป่าอย่างไม่มีขีดจำกัดเพื่อค้าขาย ยังปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่องและนับวันทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยชุมชนไม่มีแผนในการคุ้มครองอนุรักษ์ป่าและไม่มีกฎระเบียบในการคุ้มครองป่า ประกอบกับรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้มีโครงการสร้างถนนเพื่อการคมนาคมขนส่งผ่านชุมชน เป็นสาเหตุปัจจัยหนึ่งที่เกิดความสะดวกต่อการบุกรุกแผ้วถางป่าขยายพื้นที่เพื่อครอบครองที่ดินเป็นส่วนตน ทำให้สภาพป่าเสื่อมโทรมลงอย่างต่อเนื่อง (Agriculture Department - Forest, Savannakhet Province, 2015 : 15)

อย่างไรก็ตามบ้านลาดห่อ เมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเทศบาลเมืองเซโปน ประมาณ 36 กิโลเมตร และห่างจากเทศบาลแขวงสะหวันนะเขตไปทางทิศเหนือ ประมาณ 223 กิโลเมตร ตั้งอยู่ระหว่างเส้นทางไปบ้าน

ผาบ้ง เส้นทางคมนาคมเป็นถนนลูกรัง (โพนโร - จุดชุมลาดหื้อ-บ้านผาบ้ง มีระยะทางประมาณ 45 กิโลเมตร) เป็นเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างเส้นทางหมายเลข 28 A ไปถึงจุดชุมบ้านผาบ้ง ซึ่งมีหลายหมู่บ้านใช้เส้นทางร่วมกัน บ้านลาดหื้อ มีจำนวน 193 ครัวเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 916 คน จำแนกเป็นหญิง จำนวน 465 คน ชาย 451 คน แบ่งเขตการปกครองภายในหมู่บ้านเป็นจำนวน 10 คุ่ม ชุมชนบ้านลาดหื้อเป็นเผ่าตรี และนับถือผีเป็นหลัก ในช่วงปี พ.ศ. 2545-2547 รัฐบาลมีได้อนุญาต สัมปทานป่าไม้ เพื่อใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมของประเทศ และมีการอนุญาตให้มีภาคเอกชน เข้ามาจัดตั้งโรงงานแปรรูปไม้ในบ้านลาดหื้อ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ป่าไม้ถูกทำลายอย่างรุนแรง ดังนั้นชุมชนบ้านลาดหื้อ ได้หาวิธีการทวงแพนทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้ชุมชนมีความเคารพต่อ ธรรมชาติและมีการสร้างกฎ ระเบียบ ในชุมชนขึ้นมาเพื่อให้ชาวบ้านเข้าไปล่วงเกินต่อธรรมชาติ เช่น กฎระเบียบชุมชนบ้านลาดหื้อที่ห้ามชาวบ้านเข้าไปตัดต้นไม้ในป่ามหะคักดี ป่าฝั่งคนตาย หรือป่าช้า และเขตป่าสงวนแห่งชาติ สาเหตุในการห้ามชาวบ้านไม่ให้เข้าไปตัดต้นไม้ในบริเวณป่าดังกล่าว เพราะว่ามันกะลำ เข้าไปแล้วจะไม่สบาย เจ็บไข้ได้ป่วยหรือหากเข้าไปแล้วกระทำผิด ไม่ถูกไม่ควรต่อ ผีเจ้าที่เจ้าทาง ผีปู่ย่า ตา ยาย แล้วจะทำให้ท่านไม่สบายใจหรือพอใจ อาจจะทำให้ล้มป่วยลงได้ สิ่ง เหล่านี้เป็นกลอุบายที่บรรพบุรุษได้ใช้ต่อ ๆ กันมาในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ลูกหลาน ได้เห็น ได้ฟังพาต่อไปในอนาคต สอนให้ลูกหลาน มีความเคารพ เห็นคุณค่า เกรงกลัวต่อสิ่งที่ชุมชน ฟังพาอาศัยอยู่และยังใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ในส่วนป่าสงวนนั้นชุมชนห้ามละเมิดหรือ บุกรุก มีการปรับไหม (ค่าปรับ) เป็นควายหรือหมูและดูที่ความผิดที่กระทำด้วยเพื่อให้เหมาะสมกับ การปรับไหม

นอกจากนั้นชุมชนบ้านลาดหื้อยังได้ประโยชน์โดยจากเข้าไปเก็บของป่าของดง ในการ ดำรงชีวิตของครอบครัวและยังมีส่วนร่วมกันอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าร่วมกับเจ้าหน้าที่ของภาครัฐในการ อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าเป็นการแบ่งภาระของภาครัฐที่ไม่เพียงพอในการอนุรักษ์และฟื้นฟู เมื่อชุมชน เป็นผู้กำหนดแผนการและควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างต่อเนื่อง ความต้องการของชุมชน และรัฐบาลโดยกระทรวงกลาโหม-ป่าไม้ ว่าด้วยข้อตกลงฉบับเลขที่ 0173/ กป. ลงวันที่ 2 สิงหาคม 2548 ได้ระบุไว้ว่า การฟื้นฟูป่าไม้ธรรมชาติ เพื่อการคุ้มครอง การอนุรักษ์ และฟื้นฟู การพัฒนาและการนำใช้ป่าไม้ (ใช้ประโยชน์จากป่าไม้) และที่ดินป่าไม้แบบยั่งยืนให้ ถูกต้องและสอดคล้องตามกฎหมายป่าไม้และนิติกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการคุ้มครองป่าไม้และที่ดินป่า ไม้ตามสามประเภทป่าคือ ป่าป้องกัน ป่าสงวนและป่าผลิตเพื่อเพิ่มเนื้อที่ความปกคลุมป่าไม้ให้ได้ ร้อยละ 70 ของพื้นที่ตามยุทธศาสตร์การพัฒนากสิกรรมและป่าไม้ในปี พ.ศ. 2563 และร้อยละ 53 ในปี พ.ศ. 2553 ด้วยการการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ธรรมชาติที่ทรุดโทรมและปลูกป่าไม้ให้อุดม

สมบูรณ์ ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม-ป่าไม้ มอบหมายให้แผนกกลาโหมและป่าไม้แขวงนครหลวง ห้องการกลาโหมและป่าไม้เมือง เทศบาลเป็นเจ้าภาพจัดตั้งแนวทางปฏิบัติตามนโยบายกฎหมายและระเบียบการต่าง ๆ ในยุทธศาสตร์การพัฒนากลาโหมและป่าไม้ ปี พ.ศ. 2563 ให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ พนักงาน ทหาร ตำรวจ นักธุรกิจ นักเรียน นักศึกษา และประชาชน จนถึงชาวเผ่าในการดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการปลูกป่าทั่วประเทศ 150,000 เฮกตาร์ในปี พ.ศ. 2563 และแผนการพัฒนาเป็นบ้าน 3 สร้าง คือ สร้างแขวงให้เป็นหัวหน่วยยุทธศาสตร์ สร้างเมืองเป็นหัวหน่วยเข้มแข็งรอบด้าน และสร้างบ้านเป็นหัวหน่วยพัฒนาโดยที่ภาครัฐได้นำร่องบ้านหาลือเป็นบ้านต้นแบบ (Ministry of Agriculture – Forestry, 2008 : 202 - 204)

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านลาดห้อย : กรณีศึกษาป่าชุมชนใช้บ้านลาดห้อย เมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยบทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เรื่อง การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้แบบชุมชนมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาบ้านลาดห้อย เมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

เพื่อศึกษาศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านลาดห้อย : กรณีศึกษาป่าชุมชนใช้บ้านลาดห้อย เมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านลาดห้อย เมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 36 คน จำแนกเป็น ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน/รองผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 5 คน หัวหน้าหน่วย จำนวน 10 คน และคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 4 คน ส่วนผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน 1 คน ชุมชนบ้านลาดห้อย จำนวน 10 คน คณะแผนกกลาโหมป่าไม้แขวง 1 คน หัวหน้าแผนกคุ้มครองป่าสงวนแห่งชาติแขวง 1 คน หัวหน้าหน่วยงานป่าไม้บ้าน 1 คน หัวหน้าแขวงป่าไม้แขวง 1 คน หัวหน้าหน่วยงานป่าไม้เมือง 1 คน และหัวหน้าห้องการกลาโหมป่าไม้ 1 คน

2. ขอบเขตพื้นที่วิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาพื้นที่บ้านลาดห้อย เมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เนื่องจากรัฐบาลได้มีโครงการมอหิน-มอป่า โดยมีห้อง การกสิกรรมและป่าไม้เมืองเซโปน ห้องการจุดธูปบ้านลาดห้อย ได้กำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์พื้นที่ พื้นที่ป่าของบ้านลาดห้อย จำนวน 566,79 เฮกตาร์ ประกอบด้วย ภูเขาเมตาง เนื้อที่ 432,75 เฮกตาร์ และภูเขาเกล้อย เนื้อที่ 134,04 เฮกตาร์ เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2017 เพื่อศึกษานิเวศวัฒนธรรม ของชุมชนบ้านลาดห้อย ประกอบด้วยวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านลาดห้อยที่สัมพันธ์กับป่าชุมชนใช้วิถี สังคม วัฒนธรรมและสภาพปัญหาต่อการอยู่อาศัย และแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้แบบมี ส่วนร่วมของชุมชนบ้านลาดห้อยอย่างยั่งยืนต่อไป ผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่ดังกล่าวในการศึกษาครั้งนี้

3. ขอบเขตเนื้อหา

ผู้วิจัยได้วางกรอบวงแนวคิดแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้แบบมีส่วนร่วมของ ชุมชนบ้านลาดห้อย เมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

4. ขอบเขตระยะเวลา

ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการวิจัย ระหว่างปี พ.ศ. 2560 – 2561 รวมระยะเวลา 2 ปี

5. ระเบียบวิธีวิจัย

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา คือ ชาวบ้านลาดห้อยที่สัมพันธ์กับป่าชุมชนที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ จำนวน 30 คน จำแนกเป็น ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน/รองผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 5 คน หัวหน้าหน่วย จำนวน 10 คน และคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 4 คน ส่วนผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน 1 คน ชุมชนบ้านลาดห้อย จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบ สัมภาษณ์ แบบบันทึก โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกต แบบไม่มีส่วนร่วมเป็นการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้าน ลาดห้อย เมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและอุปกรณ์ที่ใช้ ในภาคสนามของการวิจัย ประกอบด้วย เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป ปากกา และกระดาษ เป็น ต้น

การจัดกระทำข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยดำเนินการนำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารและ ข้อมูลจากภาคสนาม โดยแยกตามความมุ่งหมายของการวิจัยมาจัดกระทำ ดังต่อไปนี้ (1) นำข้อมูลที่ เก็บรวบรวมได้จากเอกสารต่าง ๆ มาศึกษาอย่างละเอียดพร้อมจัดระบบหมวดหมู่ตามความมุ่งหมาย ของการศึกษาวิจัยที่กำหนดไว้ (2) นำข้อมูลจากภาคสนามที่เก็บรวบรวมได้จากสำรวจเบื้องต้น การ

สังเกต การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มซึ่งได้จัดบันทึกไว้ในแถบบันทึกและในแถบบันทึกเสียงมา
ถอดความ มาแยกประเภท จัดหมวดหมู่ และสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย
(3) นำข้อมูลทั้งที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสาร และข้อมูลภาคสนามที่รวบรวมได้จากการสำรวจ
เบื้องต้น การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม มาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ ซึ่งใน
การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยใช้วิธีตรวจสอบ ความน่าเชื่อถือของข้อมูลใช้วิธี
Investigator Triangulation โดยการนำข้อมูลไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่าน หรือกลับไปสอบถามผู้ให้ข้อมูล
ซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงและใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า
(Methodological Triangulation) ของ Denizen (1970) คือ การแสวงหาความเชื่อถือได้ของ
ข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกันคือ (Chantavanich, 2004 : 129-130) ดังนี้ การตรวจสอบสามเส้า
ด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลผู้ศึกษาที่วิจัยได้นั้น ถูกต้องหรือไม่ วิธี
ตรวจสอบคือ การสอบแหล่งของข้อมูลแหล่งที่มาที่จะพิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่ แหล่งเวลา
หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ แหล่งสถานที่ หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กัน
จะเหมือนกันหรือไม่และแหล่งบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิม
หรือไม่ การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้ศึกษาวิจัย (Investigator Triangulation) คือการตรวจสอบว่า
ผู้ศึกษาวิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลต่างกันอย่างใด โดยเปลี่ยนตัวผู้สังเกตแทนที่จะใช้ผู้ศึกษาวิจัยคน
เดียวกันสังเกตตลอด การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) คือ การตรวจสอบ
ว่าถ้าผู้ศึกษาวิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิมจะให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด
และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บ
รวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน และ (4) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้
ศึกษาวิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยการนำเข้าข้อมูลที่ไดจาก
การเก็บรวบรวมจากเอกสาร และข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการ
สนทนากลุ่ม มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ดังต่อไปนี้ (Chantavanich, 2004 : 131-
137) การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) คือวิธีตีความ สร้างข้อสรุป จากข้อมูลรูปธรรม
หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เช่น พฤติกรรมของชุมชน เมื่อนักวิจัยได้เห็นรูปธรรมหรือเหตุการณ์
หลาย ๆ เหตุการณ์แล้วก็ลงมือสร้างข้อสรุป ถ้าข้อสรุปนั้น ยังไม่ได้รับการตรวจสอบยืนยันก็ถือเป็น
สมมติฐานชั่วคราว (Working Hypothesis) ถ้าหากได้รับการยืนยันแล้วก็ถือเป็นข้อสรุป และ
วิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด ๆ
(Typologies) ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไป

ผลการวิจัย (Research Results)

แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้บ้านลาดห่อ เมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า รูปแบบที่ใช้เป็นแนวทางทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้บ้านลาดห่อ ได้ดังนี้ การออกใบยืนยันการอนุรักษ์ป่าฟื้นฟูเลขที่ 255/จนสป เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2017 และให้สอดคล้องกับข้อตกลงของรัฐมนตรีของกลไกกรรมและป่าไม้ ฉบับเลขที่ 0051/กป. ลงวันที่ 20 เมษายน 2009 ด้วยการทำข้อตกลงเป็นบทรายงานของหัวหน้าห้องการกลไกกรรมและป่าไม้ เมืองเซโปน ฉบับเลขที่ 006/ทก.ปม. เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2017 ได้ระบุไว้ว่า การอนุรักษ์ป่าฟื้นฟูชุมชนบ้านลาดห่อเพื่อคุ้มครอง ปกป้องรักษา พัฒนา นำใช้ป่าไม้ ที่ดินป่าไม้แบบยั่งยืนให้ถูกต้องและสอดคล้องตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้และนิติกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการคุ้มครองป่าไม้ และที่ดินป่าไม้ของประเภทป่า โดยปกป้องรักษาฟื้นฟูให้กลับมาเป็นป่าไม้ธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ของบ้านลาดห่อ เมืองเซโปน พื้นที่การอนุรักษ์ป่าฟื้นฟูชุมชนบ้านลาดห่อ 566,79 เฮกตาร์ ประกอบด้วย ภูเขาเมดาง เนื้อที่ 432,75 เฮกตาร์ และภูเขาเกะล้อย เนื้อที่ 134,04 เฮกตาร์และได้มีการแต่งตั้งคณะรับผิดชอบป่าฟื้นฟูบ้านลาดห่อ ฉบับเลขที่ 256/จน.สป. เมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2017 มีรายละเอียด ดังนี้

1. การแต่งตั้งคณะรับผิดชอบการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้บ้านลาดห่อ การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้บ้านลาดห่อ เมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้มีการการแต่งตั้งคณะรับผิดชอบป่าฟื้นฟูบ้านลาดห่อตามมาตรา 10 เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2017 มีการดำเนินการ ดังนี้

2. สิทธิและหน้าที่ของคณะรับผิดชอบ การแต่งตั้งคณะรับผิดชอบป่าฟื้นฟูป่าชุมชนใช้บ้านลาดห่อ มีสิทธิและหน้าที่ของคณะรับผิดชอบ มีดังนี้ 1) เป็นเสนอการให้แก่ ท่านเจ้าเมืองในการสร้างกฎระเบียบเฉพาะเพื่อคุ้มครอง ปกป้องรักษาและพัฒนาฟื้นฟูป่าให้สอดคล้องกับระเบียบกำหนดที่รัฐได้กำหนดไว้ 2) จัดตั้งปฏิบัตินิติกรรมของขั้นสูงเกี่ยวกับการคุ้มครอง ปกป้องรักษาและพัฒนาการฟื้นฟูป่า 3) สรุปรายงานเกี่ยวกับการคุ้มครองและการดำเนินกิจกรรมป่าไม้ในเขตป่าฟื้นฟูตามสิทธิและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 4) การติดตาม ตรวจสอบและการประเมินผลเกี่ยวกับการดำเนินงานในเขตป่าฟื้นฟู 5) สร้างแผนงานดำเนินงานประจำปีของเขตป่าฟื้นฟูที่อยู่ในเขตรับผิดชอบ และ 6) ประสานความร่วมมือกับบรรดาภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ในการจัดตั้งปฏิบัติในการคุ้มครองอยู่ในเขตป่าฟื้นฟู

3. การแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิบัติ คุ้มครองและการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้ บ้านลาดห่อ มีดังนี้ สิทธิและหน้าที่คณะกรรมการคุ้มครองและการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้ บ้านลาดห่อ

คณะกรรมการคุ้มครองและการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชน บ้านลาดห้อย มีสิทธิและหน้าที่ดังนี้

- 1) เผยแพร่ และจัดตั้งปฏิบัติ มติ คำสั่งและระเบียบกฎหมายต่าง ๆ ที่ระดับสูงได้กำหนดไว้
- 2) การจัดตั้งประชาชนเข้าร่วมในการปฏิบัติบรรดานิติกรรมเกี่ยวกับการดำเนินการฟื้นฟูป่า
- 3) การจัดตั้งประชาชนเข้าร่วมในการติดตาม ตรวจสอบและป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดระเบียบกฎหมายที่จะนำผลเสียหายแก่ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมอยู่ในเขตป่าฟื้นฟู
- 4) รายงานสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเขตป่าฟื้นฟูให้ทางการกลีกรรมและป่าไม้ในแต่ละระยะ และ
- 5) คุ้มครองนำใช้ทรัพยากรป่าไม้ตามประเพณีและการจัดสรรป่าไม้ของประชาชนตามระเบียบกฎหมาย

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การศึกษา เรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนบ้านลาดห้อย เมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีประเด็นที่น่าหยิบยกมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ด้านคนกับป่าชุมชน ชาวบ้านลาดห้อย มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นมานานแสนนาน กับป่าซึ่งชาวบ้านอาศัยอยู่ในธรรมชาติ เป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต ธรรมชาติจึงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตชาวบ้านไม่อาจแยกตัวออกจากกันและกันได้ เมื่อใดที่มีเหตุมีผลกำหนดให้ต้องแยกจากกัน เมื่อนั้นย่อมวินิจฉัยได้ว่าทั้งมนุษย์และธรรมชาติกำลังมุ่งวิถีการเปลี่ยนแปลงสู่หายนะด้วยกันทั้งสองฝ่ายเป็นที่แน่ชัดว่าปัจจัยทั้งสองชีวิตซึ่งเป็นปัจจัยวัตถุ ย่อมได้มาจากการแปรสภาพหรือการทำลายส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ในอดีตชาวบ้านลาดห้อยนั้นมีชีวิตอยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงธรรมชาติเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป จึงอยู่ในวิสัยที่ธรรมชาติจะปรับสมดุลในตัวของมันเองได้ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงจึงยังไม่ปรากฏให้เห็น แต่เมื่อประชากรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากขึ้น ธรรมชาติถูกเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาและรวดเร็วเพื่อสนองต่อความต้องการของมนุษย์และในปัจจุบันโลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการแข่งขันกันพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้มีการทำลายล้างธรรมชาติอย่างรุนแรงจนถึงระดับที่ธรรมชาติเริ่มเสียสมดุล และก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่มนุษย์ที่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น ชาวบ้านถึงกับทำลายธรรมชาติที่ตนได้อาศัยเลี้ยงชีวิตมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ จนสุดท้ายชีวิตของชาวบ้านก็ต้องถูกทำลายตามไปด้วยความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับธรรมชาติ เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะที่มนุษย์ถูกควบคุมโดยธรรมชาติ ความสัมพันธ์ในลักษณะที่มนุษย์ปรับตัวเข้ากับธรรมชาติ ความสัมพันธ์ในลักษณะที่มนุษย์ทำลายธรรมชาติ และความสัมพันธ์ในลักษณะที่มนุษย์ถูกทำลายโดยธรรมชาติ

ความสัมพันธ์ในลักษณะที่มนุษย์ถูกควบคุมโดยธรรมชาติ ดังนั้นชาวบ้านดำรงชีวิตอยู่ด้วยการล่าสัตว์ และเก็บพืชพันธุ์ต่าง ๆ ที่หาได้จากธรรมชาติ

2. การอนุรักษ์ป่าด้วยวิธีการดำรงชีวิตของชุมชนบ้านลาดห้อย คือ ป่ามเหศักดิ์ คือ ดงมเหศักดิ์ ป่ามเหศักดิ์เป็นของชาวบ้านจะตัดไม้ไม่ได้ ถ้าอยากได้ไม้ ไปตัดที่อื่น ถ้าจำอนุญาตสามารถตัดได้ เพราะจำได้บอกผีป่ามเหศักดิ์แล้วแต่ต้องมีไก่มีหมูไปจ้บบอก ป่ามเหศักดิ์มี 3 เฮกตาร์ (ไร่) สาเหตุที่ไม่ตัดไม้ในป่ามเหศักดิ์คือ กลัวไม่สบาย/ ผีทำใส่ คะลำ (ถ้าจะตัดไม้ไปหมอดป่าไม้ก็ไม่ให้มีลูกหลานรุ่นต่อไป) เขตห้ามตัด ได้แก่ ป่ามเหศักดิ์ ป่าฝั่งคนตาย (ป่าช้า) (ชะลิ่งกะมุด) และป่าสงวน ถ้าตัดป่าที่ห้ามตัด คือ พวกเขาจะถูกปรับไหม เช่นหมู และควาย เป็นต้น ดังนั้นตามแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่ามีแนวทางการอนุรักษ์ป่าไม้ เช่น การป้องกันมิให้มีการบุกรุกทำลายป่าโดยเด็ดขาด ป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ป้องกันและควบคุมการเกิดไฟป่า การใช้ไม้อย่างประหยัด (Forest Resource Management Bureau 4, 2017)

3. คนกับป่าด้านเศรษฐกิจ วิธีการดำรงชีวิตของชุมชนบ้านลาดห้อย เพื่อเพิ่มรายได้จากการจำหน่าย วัว ควาย หมู และแพะ เป็นต้น ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกองทุนระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม นอกจากนี้พืชเป็นที่พักพิงของสัตว์ เป็นอาหารและระบบการหมุนเวียนอาหารสำรองและหมุนเวียนธาตุอาหารระบบอาหารนั้นพึ่งพากันที่พืชที่ต้องอาศัยการหมุนเวียนธาตุอาหารจากกิจกรรมและขับถ่ายของสัตว์ และสัตว์ก็ใช้พืชเป็นแหล่งอาหารที่เป็นพลังงาน และแร่ธาตุ และระบบป้องกันศัตรูพืช การกินของสัตว์ช่วยกำจัดศัตรูส่วนของพืชที่อาจสะสมโรค ให้มีส่วนแตกยอดใหม่อยู่ตลอดเวลาอันเป็นการพึ่งพาในระบบของธรรมชาติ ในการช่วยเหลือนั้นจะเป็นลักษณะของโครงการในแต่ละปีที่หน่วยงานภาครัฐโดยแผนกสิทธิกรรมและป่าไม้เข้ามาสนับสนุนเป็นระยะ ๆ ยังไม่เกิดความยั่งยืนต่อการเลี้ยงเท่าไร เพราะว่าถ้าเกิดโรคระบาดในสัตว์และพืชก็จะมีหน่วยงานใดเข้ามาดูแลหรือรับผิดชอบเพราะเป็นชุมชนที่อยู่ห่างไกลจากหน่วยงานภาครัฐจะเข้าถึงได้ จึงเป็นปัญหาที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการดำรงการดำรงชีวิตให้ยั่งยืน

4. คนกับป่าด้านการเพาะปลูก ได้แก่ ข้าว การทำนาเป็นอาชีพหลักของชุมชนเพื่อใช้ในการดำรงชีวิต มีการเตรียมพื้นที่ในการทำนาช่วงเดือนเมษายน ชาวบ้านก็จะไปทำการไถที่นา เอาปุ๋ยคอกขี้วัว ขี้ควายไปใส่ना พอเข้าฤดูฝนชาวบ้านก็ตกกล้าพร้อมทั้งกันคัมนาเพื่อเก็บกักน้ำในแต่แปลงเป็นการปลูกข้าวเหนียวส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นนาปีในช่วงเดือนมิถุนายนการปลูกข้าวยังคงใช้วิธีการปลูกแบบข้าวนาดำ และแบบข้าวนาหยอด พันธุ์ข้าวที่นิยมปลูกคือ ข้าวพันธุ์ กข.6 และหอมสะหวั่น ซี พันธุ์ข้าวได้รับการสนับสนุนจากกองทุนระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม (International Fund for Agricultural Development : IFAD) ได้ผลผลิตประมาณ 400 กิโลกรัมต่อไร่ โดยเก็บ

เกี่ยวในช่วงกลางเดือนพฤศจิกายน ผลผลิตที่ได้ส่วนหนึ่งเก็บไว้บริโภค ส่วนที่เหลือจากนาเอาออกไปจำหน่าย สำหรับมันสำปะหลัง(มันตัน) ส่วนใหญ่เริ่มปลูกในเดือนพฤษภาคมพันธุ์มันสำปะหลังมาจากเวียดนามพอถึงช่วงเวลาเก็บเกี่ยวพ่อค้าชาวเวียดนามก็จะมารับซื้อ กิโลกรัมละ 500 กีบ พื้นที่ในการเพาะปลูกครัวเรือนละประมาณ 3-4 ไร่ จำนวนครัวเรือนที่ปลูก 127 ครัวเรือน ปัญหาที่เกิดขึ้นในการปลูกมันตัน ได้แก่ สภาพของดินที่ไม่เหมาะสม การใส่ปุ๋ย แผลง และผลผลิตไม่ได้ตามที่ต้องการเนื่องจากขาดนักวิชาการมาให้ความรู้ในการเพาะปลูก ในการลงทุนของครัวเรือนได้รับจากธนาคารนโยบายของภาครัฐเข้ามาให้การสนับสนุนหรือส่งเสริมรายได้ในครัวเรือน ทางด้านเศรษฐกิจพบว่า เงินที่ได้จากการขายมันตัน ก็จะนำเอาไปซื้อเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ซื้อข้าวสาร ทำบุญและเก็บไว้เป็นทุนในการเพาะปลูกครั้งต่อไป กลัวย เป็นกลัวยน้ำท่วมทั่วไป ชาวบ้านเรียกว่า “กลัวยน้ำ” ส่วนมากปลูกในครัวเรือนเอาไว้บริโภคและบริโภคและในบางครั้งก็นำมาเป็นอาหารให้หมูกิน และยางบง เป็นพืชทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่ได้รับการสนับสนุนจากเวียดนามในการเพาะปลูกและการรับซื้อซึ่งได้ดำเนินการตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา มีครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการดังกล่าวประมาณ 10 ครัวเรือน โดยรับซื้อยางบงชนิดแห้ง กิโลกรัมละ 3,000 กีบ เงินที่ได้มาจะนำไปเป็นทุนในครั้งต่อไปและบางส่วนจะนำไปใช้ซื้อของใช้ที่จำเป็นในครัวเรือน

5. คนกับป่าด้านการทำมาหากิน เป็นวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนบ้านลาดห้อย เมื่อก่อนจะดูเรียบง่ายกว่าทุกวันนี้และยังต้องอาศัยการพึ่งพาทรัพยากรทางธรรมชาติและการเกษตรเป็นหลักในการทำมาหากิน แต่พวกเขาก็ต้องใช้สติปัญญาที่บรรพบุรุษถ่ายทอดมาให้เพื่อจะได้อยู่รอด ทั้งนี้เพราะปัญหาต่าง ๆ ในอดีตก็ยังมีไม่น้อย โดยเฉพาะเมื่อครอบครัวมีสมาชิกมากขึ้น จำเป็นต้องขยายที่ทำกิน ต้องหักร้างถางพง บุกเบิกพื้นที่ทำกินใหม่ การปรับพื้นที่เพื่อขยายพื้นที่ในการเพิ่มผลผลิตเพื่อการทำไร่ ทำนา ปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์และการดูแลรักษาให้เติบโตและได้ผลผลิตซึ่งเป็นงานที่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถ การจับปลา ล่าสัตว์ก็มีวิธีการ บางคนมีความสามารถมาก รู้ว่าเวลาไหนที่ใดและวิธีใดจะจับปลาได้ดีที่สุด คนที่ไม่เก่งก็ต้องใช้เวลานานและได้ปลาน้อย การล่าสัตว์ก็เช่นเดียวกัน ส่วนการจัดการแหล่งน้ำ เพื่อการเกษตรก็เป็นความรู้ความสามารถที่มีมาแต่โบราณด้วยการทำฝายน้ำริน เพื่อการเกษตรและการบริโภคต่าง ๆ ทุกคนได้ประโยชน์และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ชุมชนบ้านลาดห้อย รู้จักการแปรรูปผลิตผลในหลายรูปแบบ การถนอมอาหารให้กินได้นาน เช่น ปลาร้า ปลาเค็ม เนื้อเค็ม และปลาแห้ง เป็นต้น ชาวบ้านสมัยก่อนส่วนใหญ่จะทำนาเป็นหลัก เพราะเมื่อมีข้าวแล้วก็สบายใจอย่างอื่นพอหาได้จากธรรมชาติด้วยการเก็บของป่าของดง

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีการจัดทำแผนแม่บทของแขวงสำหรับการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้แบบบูรณาการ การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้ของชุมชนบ้านลาดห้อย เมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอย่างต่อเนื่อง

1.2 การติดตาม ประเมินและวัดผลการดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้ของชุมชนบ้านลาดห้อย เมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การสร้างเครือข่ายความร่วมมือดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง

1.3 การรณรงค์ด้านกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกที่ส่งผลต่อการดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิผลต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้บ้านลาดห้อย เมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2.2 ควรมีการศึกษาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านลาดห้อยที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้บ้านลาดห้อย เมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2.3 ควรมีการศึกษาการประเมินศักยภาพของชุมชนบ้านลาดห้อยที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนใช้บ้านลาดห้อย เมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

เอกสารอ้างอิง (References)

- Agriculture Department - Forest, Savannakhet Province. (2015). **Agriculture-forestry department report**. Savannakhet District: Lao People's Democratic Republic.
- Chantavanich, S. (2004). **Qualitative Research Methods**. Bangkok: Chulalongkorn University Publishing House.
- Denizen, N.K. (1970). **The Research Act: A Theoretical Introduction to Sociological Methods**. Chicago: Aldine.

Forest Resource Management Bureau 4. (2017). **Forest Resources 4**. Bangkok : Royal Forest Department.

Forest Strategy. (2005). **Minutes of the Forest Strategy Plan**. Savannakhet District: Lao People's Democratic Republic.

Janthalad, B. (2009). **Forest production development model: Lao People's Democratic Republic**. Thesis. Vientiane Capital: Lao People's Democratic Republic.

Lao Forest Department. (2012). **Report Summary**. Vientiane Capital: Lao People's Democratic Republic.

Ministry of Agriculture - Forestry. (2008). Summary report of the Department of Agriculture - Forestry. Savannakhet District: Lao People's Democratic Republic.

Strategic plan, Ministry of Agriculture, Forestry. (2016). **Agriculture-forestry department report**. Savannakhet District: Lao People's Democratic Republic.

การพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ”
แบบมีส่วนร่วมกับชุมชนสู่นวัตกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต
ระดับประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ

The Development of Local Curriculum Innovation Entitled
“Pan Din Thin Rak Chaiyaphum” with Community
Participation Towards an Innovation on Internet
Network in Primary schools in Chaiyaphum Province

ลักขณา สุกใส¹ และจันทกานต์ สุธรรมดี²
Luckhana Suksai¹ and Jintakarn Suthamdee²

Received : April 19, 2019; Revised : June 21, 2019; Accepted : June 24, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทและรูปแบบและแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” 2) สร้างและพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” ที่มีคุณภาพ 3) ศึกษาผลของการใช้หลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” และ 4) ศึกษาความพึงพอใจในวิถีชีวิตตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียน การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้การทดสอบ t-test – dependent sample ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่า นักเรียนและผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญและต้องการให้มีการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” โดยมีผู้รู้ในท้องถิ่นร่วมจัดการเรียนรู้และประเมินผล 2) ผลการพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” มีคุณภาพอยู่ในระดับ

¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ; Faculty of Education, Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand; e-mail : luck_kew@hotmail.com

²คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ; Faculty of Political Science, Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand; e-mail : jjjintakarn@hotmail.com

ความเหมาะสมมากที่สุด 3) ผลการใช้นวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักษ์” มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ความพึงพอใจในวิถีชีวิตตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76

คำสำคัญ (Keywords) : การพัฒนาหลักสูตร, แผ่นดินถิ่นรักษ์, บทเรียนบนเครือข่าย

Abstract

This research were 1) to study context and pattern of development of local curriculum innovation “Pan Din Tihn Rak Chaiyaphum”, 2) to design and develop a local curriculum innovation “Pan Din Tihn Rak Chaiyaphum”, 3) to bring innovative local curriculum " Pan Din Tihn Rak Chaiyaphum" and 4) to Satisfaction with local wisdom of primary 5-6 students. The research and development Statistics used; Percentage, mean, standard deviation and the hypothesis test using a t-test (dependent sample).The research found that 2)The local curriculum “Pan Din Tihn Rak Chaiyaphum” comprised elements with good qualities; among these elements, the community participation received the highest level 4.63 3)The implementation of the local curriculum “Pan Din Tihn Rak Chaiyaphum” revealed that the post-test scores were significantly higher that the pre-test scores at .05 and 4) The Satisfaction with local wisdom of primary5-6 students that managed to learn by local curriculum "Pan Din Tihn Rak Chaiyaphum" on the Internet. The overall level is very high. The mean was 3.76

Keywords : Curriculum Development, Localcourses, Pan Din Tihn Rak, Network Lessons

บทนำ (Introduction)

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม การศึกษา และเทคโนโลยี ข้อมูล ข่าวสารในยุคโลกาภิวัตน์สังคมมีความเจริญก้าวหน้า ทำให้การจัดกระบวนการเรียนรู้ปรับเปลี่ยนไปตาม ยุคสมัยการศึกษาประวัติศาสตร์ที่มีผลต่อการพัฒนาทางด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจการเมือง การปกครอง เพื่อให้คนไทยมีคุณลักษณะตามที่พึงประสงค์ จึงมีการกำหนดความมุ่งหมายและ การจัดการศึกษา ไว้ใน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 1 มาตรา 7 เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ แลคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (Ministry of Education, 2010 : 1)

จากการศึกษาเกี่ยวกับความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้การเข้าถึงแหล่ง เรียนรู้ได้สะดวก ง่าย หลากหลายช่องทาง สามารถรับรู้ได้ด้วยการอ่าน ฟัง ดู มีการนำเสนอในรูปแบบอักษร ภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว รวมถึงการสร้างสถานการณ์เสมือนจริงรวมทั้งการ ปฏิสัมพันธ์ และสร้างเครือข่ายให้สามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างไร้ขอบเขตทำให้การเรียนรู้ และสมรรถนะของคนในยุคศตวรรษที่ 21 เปลี่ยนไปการเรียนรู้ไม่ได้มีลักษณะเรียงเป็นแถวจากความรู้ ไปสู่ความเข้าใจ การประยุกต์ใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินตามลำดับ แต่การเรียนรู้เป็น กระบวนการเรียนรู้เนื้อหาไปสู่ความเข้าใจแท้จริงในระดับที่นำไปใช้ได้ ในสถานการณ์จริง (Maleetong, 2005 : 45) ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นการใช้เว็บในการเรียนการสอนโดยอาจใช้เว็บเพื่อนำเสนอบทเรียนในลักษณะสื่อหลาย ที่เกิดขึ้น ในอดีตและสามารถ นำวิธีการทางประวัติศาสตร์ไปใช้ในดำรงชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ Malaorphet (2015 : 1) กล่าวไว้ว่าความแตกต่างของสังคมในแต่ละภูมิภาค สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถจัดเนื้อหาสาระ และวิธีการจัดการเรียนการสอนตามบริบทท้องถิ่น (Local Context) คือ ครูสังคมศึกษาพยายามช่วยเยาวชนให้เรียนรู้เกี่ยวกับตนเองตลอดจนสังคมและวัฒนธรรม เพื่อสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองและปฏิบัติภาระหน้าที่ในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จังหวัดชัยภูมิเป็นชุมชนดั้งเดิมที่ตั้งมั่นอยู่บนดินแดนอารยธรรมอันเก่าแก่ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และมีพัฒนาการความเจริญก้าวหน้าตามยุคสมัย กว่าสองร้อยปีเศษมาแล้วดังหลักฐานทั้งทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ที่ปรากฏหลายแห่ง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันหลากหลาย (Committee for Document Processing and Archives, 2003 :3) หากนำสิ่งที่ เป็นเอกลักษณ์ชัยภูมิ มาบรรจุในหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนการสอน จะเป็นคุณูปการอย่างยิ่งต่อคนชัยภูมิ ทำให้เข้าใจตัวเอง สร้างความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ตระหนักต่อท้องถิ่นที่ตนเองถือกำเนิด เกิดความภาคภูมิใจ รักท้องถิ่น และรู้จักการดำรงชีวิตตามภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากความสำคัญของนวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่นชัยภูมิ ข้างต้นกระทรวงศึกษาธิการจึงได้ปรับปรุงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยแยกสาระประวัติศาสตร์จากเดิมที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้แยกออกมาเป็นรายวิชาประวัติศาสตร์โดยให้นักเรียนในชั้นเรียนประถมศึกษาปีที่ 1-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ได้เรียนประวัติศาสตร์สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง รวมเป็นจำนวน 40 ชั่วโมงต่อปีผลศึกษาสภาพการ

จัดการเรียนการสอนในวิชาประวัติศาสตร์พบว่ายังมีปัญหาและอุปสรรคอยู่มาก

ในฐานะที่การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคม หลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักษ์ชัยภูมิ” ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนี้ มุ่งสร้าง ความเข้าใจรากเหง้าเผ่าพันธุ์ของตนเอง เกิดความรู้สึกหวงแหนวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดความตระหนักรู้คุณค่าของ “แผ่นดินถิ่นรักษ์ชัยภูมิ” เกิดสำนึกชุมชน อันเป็นรากฐานที่สำคัญในเรื่องค่านิยมพึ่งตนเองผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาหลักสูตรแผ่นดินถิ่นรักษ์ชัยภูมิ โดยจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นระดับจังหวัดชัยภูมิขึ้นมา และนำไปทดลองใช้กับผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะที่บ่งบอกถึง “แผ่นดินถิ่นรักษ์ชัยภูมิ” เพื่อเป็นแนวทางในการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาบริบทและรูปแบบและแนวทางการพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักษ์ชัยภูมิ” โดยการมีส่วนร่วมกับชุมชนสู่นวัตกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตระดับประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อสร้างและพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักษ์ชัยภูมิ” บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีคุณภาพโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
3. เพื่อศึกษาผลการใช้ใช้หลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักษ์ชัยภูมิ” บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในวิถีชีวิตตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักษ์ชัยภูมิ” บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยบุคคล 2 กลุ่มได้แก่
 - 1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานโดยการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถามความคิดเห็นผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานคือโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1, เขต 2 และเขต 3 ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (การจับฉลาก) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานโดยการตอบแบบสอบถามความคิดเห็น การสัมภาษณ์ได้แก่ ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง ครู/บุคลากรทางการศึกษา/ผู้อำนวยการ และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 300 คน เพื่อให้เกิดแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักษ์ชัยภูมิ” บน

เครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผู้วิจัยเก็บข้อมูลช่วงเดือนตุลาคม -เดือนธันวาคม 2560 (Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office, 2016 : 20)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองหลักสูตรท้องถิ่น แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ

การทดลองใช้นวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างในทดลองใช้หลักสูตรเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 จำนวน 36 คน โรงเรียนบ้านชีลองเหนือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 1 อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (การจับฉลาก) ผู้วิจัยดำเนินการทดลองในช่วงเดือนพฤษภาคม 2561 – เดือนกรกฎาคม 2561

2. เนื้อหาในการวิจัย

การพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาทั้งหมด 6 หน่วยการเรียนรู้ เวลาเรียน 20 ชั่วโมง มีทั้งหมด 6 หน่วยการเรียนรู้จำนวน 0.5 หน่วยกิต

3. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย เดือนตุลาคม 2560 – 30 กรกฎาคม 2561

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและการพัฒนา (R&D) ตามวัตถุประสงค์การวิจัยกระบวนการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการออกแบบของแอ็ดดี้ (ADDIE Model) เป็น MODEL ในการพัฒนาเครื่องมือบทเรียนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ (Ruangsawan, 2003 : 197)

1. การสร้างนวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการของ ADDIE Model ในการพัฒนาซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ (Analysis) วิเคราะห์ผู้เรียน: ระดับชั้น อายุ เพศ สถานะทางครอบครัว อาชีพ ความต้องการ วิเคราะห์เนื้อหา :วิชาอะไร บทไหน กี่หน่วย เน้นเนื้อหา หรือปฏิบัติ หรือทักษะ วิเคราะห์เวลา : จำนวนเวลาที่ที่ใช้ในการเรียนรู้แต่ละหน่วย และทั้งบทเรียนเวลาที่ใช้ในการทำแบบทดสอบ

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบ (Design) ออกแบบเนื้อหา:เตรียมเนื้อหา ออกแบบเนื้อหา (ความเข้าใจ ปฏิบัติ หรือทักษะ) และการออกแบบข้อคำถามสำหรับการประเมิน กิจกรรมการเรียนการสอน : -ขั้นตอนการสอนทั้ง 9 ขั้น กิจกรรมระหว่างนำเสนอเนื้อหา การตอบคำถาม การจับคู่ ฯลฯ การออกแบบกราฟิก/ข้อความ/ภาพ/ภาพเคลื่อนไหว/เสียง การออกแบบวิธีวัดและเกณฑ์การประเมินผล : แบบฝึกหัด แบบทดสอบก่อนเรียนแบบทดสอบหลังเรียน

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนา (Development) การพัฒนาเนื้อหา : เตรียมเนื้อหา ออกแบบเนื้อหา (ความเข้าใจ ปฏิบัติ หรือทักษะ) และการออกแบบข้อคำถามสำหรับผู้ประเมิน เครื่องมือ เตรียมกราฟิก เสียงภาพ ภาพเคลื่อนไหว พัฒนาแบบฝึกหัด แบบทดสอบก่อนเรียน แบบทดสอบหลังเรียน พัฒนาโปรแกรม : นำหลักการ เนื้อหา กราฟิก ที่เตรียมไว้มาพัฒนาเป็น บทเรียนบนเครือข่าย

ขั้นตอนที่ 4 การนำไปใช้ (Implementation) การนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อหา ประสิทธิภาพของบทเรียน หรือนำไปใช้ในชั้นเรียนจริงเพื่อประเมินบทเรียน

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผล (Evaluation) ประเมินบทเรียนบนเครือข่ายโดยให้ ผู้เรียนเป็นผู้ประเมิน และประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งระหว่างเรียนและหลังเรียน

2. แบบทดสอบวัดความรู้การจัดการเรียนการสอน เพื่อหาค่าความแตกต่างของค่าเฉลี่ย จากคะแนนการทดสอบ ก่อนและหลังการเรียนด้วยนวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักษ์ ชัยภูมิ” เป็นเครื่องมือลักษณะปรนัยจำกัดคำตอบ ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ มีวิธี ให้คะแนนเป็นรายข้อคือตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน ผลการตรวจสอบคุณภาพของ เครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบข้อสอบเป็นรายข้อ (ค่า IOC) มีค่าระหว่าง 0.80-1.00 และหาคุณภาพแบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับ “แผ่นดินถิ่นรักษ์ชัยภูมิ” เป็นรายข้อโดยหาค่า ความยากง่าย (p) รายข้ออยู่ระหว่าง 0.36-0.80 ค่าอำนาจจำแนก (r) รายข้อระหว่าง 0.24-0.78 และค่าความเชื่อมั่น และค่าความเชื่อมั่นของ แบบทดสอบวัดความรู้การจัดการเรียนการสอนทั้ง ฉบับ มีค่าเท่ากับ 0.89

3. แบบประเมินตนเอง เพื่อประเมินผลของการใช้นวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดิน ถิ่นรักษ์ชัยภูมิ” บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตการจัดการเรียนการสอนกับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5-6 แบบประเมินตนเองเป็นมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อย ที่สุดผู้เรียนจะเป็นผู้ประเมินทั้งก่อนและหลังเรียน ผลการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดย ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พบว่า มีค่าความสอดคล้องระหว่าง วัตถุประสงค์กับข้อคำถามเป็นรายข้อ (ค่า IOC) มีค่าระหว่าง 0.80-1.00

4. แบบสอบถามประเมินความเหมาะสมของรูปแบบนวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักษ์ชัยภูมิ” เป็นเว็บไซต์เรียนออนไลน์ ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งมีองค์ประกอบของ หลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักษ์ชัยภูมิ” 7 ประการผลการตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรท้องถิ่น แผ่นดินถิ่นรักษ์ชัยภูมิโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ด้วยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ได้ความ

สอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับข้อความถามเป็นรายข้อ (ค่า IOC) มีค่าระหว่าง 0.80-1.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือ กำหนดเกณฑ์ค่า IOC ตั้งแต่ .60 ขึ้นไป

5. แบบสอบถามในการสำรวจบริบทชุมชนจังหวัดชัยภูมิ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดยใช้เครื่องมือการศึกษาเอกสาร (Documentary) แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ผลการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ด้วยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ได้ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับข้อความถามเป็นรายข้อ (ค่า IOC) มีค่าระหว่าง 0.80-1.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือ กำหนดเกณฑ์ค่า IOC ตั้งแต่ .60 ขึ้นไป

6. แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ของครูผู้สอน และผู้อำนวยการ ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิดที่ไม่มีโครงสร้าง ผลการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ด้วยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาได้ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับข้อความถามเป็นรายข้อ (ค่า IOC) มีค่าระหว่าง 0.80-1.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือกำหนดเกณฑ์ค่า IOC ตั้งแต่.60 ขึ้นไป

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ศึกษาบริบทชุมชนจังหวัดชัยภูมิ พบว่า นักเรียนและผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญและต้องการให้มีการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” โดยมีผู้รู้ในท้องถิ่นร่วมจัดการเรียนรู้และประเมินผล

2. ผลการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ซึ่งมีองค์ประกอบหลักสูตร 7 ประการ ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น“แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ”มีคุณภาพอยู่ในระดับความเหมาะสมมากที่สุด

3. ผลการประเมินการทดลองใช้หลักสูตร

ตารางที่ 1 แสดงค่าสถิติพื้นฐานความรู้ความเข้าใจท้องถิ่นของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยนวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่นแผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

การใช้หลักสูตร	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ก่อน	36	30	14.99	2.763	-36.966	.000**
หลัง	36	30	21.68	2.962		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 ความรู้ความเข้าใจท้องถิ่นของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ ด้วยนวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่นแผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต พบว่าในภาพรวม ค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียนสูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการประเมินความพึงพอใจ

ตารางที่ 2 แสดงค่าสถิติพื้นฐานความพึงพอใจในวิถีชีวิตตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียน ประถมศึกษาปีที่ 5-6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยนวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

รายการ	$\bar{x}$	S	แปลความ
ประวัติศาสตร์จังหวัดชัยภูมิ	3.22	.527	ปานกลาง
แดนดินถิ่นรักชัยภูมิ ข้อมูลทั่วไป	3.95	1.050	มาก
มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	3.97	.502	มาก
ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น	3.77	.651	มาก
ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น	3.89	.584	มาก
สูงส่งล้ำค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.80	.744	มาก
รวม	3.76	0.68	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ความพึงพอใจในวิถีชีวิตตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยนวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” แบบมีส่วนร่วมกับชุมชนสู่ต้นตอวัฒนธรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตระดับประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ ที่สอนด้วยบทเรียนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตวิธีการทางประวัติศาสตร์ “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” อภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่า นักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีความต้องการให้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” เพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้กับตนเองที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน และสังคมไทย สอดคล้องกับ Mungkung (2008 : 189)

กล่าวว่าจุดหมายของ หลักสูตรหมายถึง ผลหรือการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน ต้องสอดคล้องกับอุดมการณ์และส่งเสริมค่านิยมของสังคม

2. ผลการวิจัย พบว่า นวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มีความเหมาะสมกับนักเรียนและสภาพสังคม ทั้งนี้เป็นเพราะว่า กระบวนการพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ได้นำข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม และกรอบหลักสูตรท้องถิ่นสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ และการสอบถามความต้องการของนักเรียน เกี่ยวกับหลักสูตร “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์ และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” จากนั้นนำหลักสูตรให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ โดยจัดให้เหมาะสมกับความต้องการ จากนั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” รวมไปถึงการออกไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดองค์ความรู้ที่ชัดเจนและเข้าใจมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Malaorphet (2015 : 281-292) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์ เรื่อง ประวัติศาสตร์เมืองกาญจนบุรีสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่นำผลของการศึกษาข้อมูลพื้นฐานมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและมีการนำข้อมูลพื้นฐานมากำหนดเป็นองค์ประกอบของหลักสูตรซึ่งประกอบด้วย หลักการ คำอธิบายรายวิชา จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง ขอบข่าย เนื้อหา เวลาเรียน แนวการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

3. ประเมินผลการใช้นวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต พบว่า นักเรียนมีผลการเรียนรู้เรื่อง แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ หลังการใช้นวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต พบว่า หลังการใช้สูงกว่าก่อนใช้นวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะว่านวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องแผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจากความต้องการและความสนใจของนักเรียน เนื้อหาในหลักสูตรเป็นเรื่องใกล้ตัวนักเรียนมีผู้รู้ในท้องถิ่นซึ่งถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวประวัติความเป็นมาของจังหวัดชัยภูมิด้วยวิธีที่หลากหลาย ได้แก่ เรียนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เรียนจากสภาพแวดล้อมจริง โดยมีครูผู้สอนคอยแนะนำทักษะการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล พัฒนาการทางสมอง และเน้นคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมอัน

พึงประสงค์ สื่อการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศูนย์การเรียนรู้ ระบบสารสนเทศ เครือข่ายการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย

ผลการทดลองใช้นวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักษัชัยภูมิ” บนเครือข่าย อินเทอร์เน็ต พบว่า นักเรียนมีความสนใจ และเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสนุกสนาน ตั้งใจเรียน รับผิดชอบในการทำงาน และปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มด้วยวิธีการทาง ประวัติศาสตร์ “แผ่นดินถิ่นรักษัชัยภูมิ” บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้เป็นเพราะว่า เนื้อหาสาระที่ นำมาจัดการเรียนรู้เกิดความต้องการของนักเรียนและเป็นเรื่องใกล้ตัวที่อยู่ในชุมชน โดยนักเรียน ร่วมกันศึกษาและแสวงหา ข้อมูลกิจกรรมการเรียนรู้ การสำรวจสถานที่สำคัญทาง ประวัติศาสตร์ “แผ่นดินถิ่นรักษัชัยภูมิ” ส่งผลให้นักเรียนสามารถทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้อง กับชุมชนและท้องถิ่นของตนเอง จากผลการวิจัยของ Sriphet (2007 : 190) ที่พัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาเรื่อง คลองมหาสวัสดิ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า เนื้อหาสาระที่นำมา จัดการเรียนรู้เกิดจากความต้องการของนักเรียนและเป็นเรื่องใกล้ตัวและได้เรียนรู้จากผู้รู้ในท้องถิ่น

4. ผลการประเมินความพึงพอใจในวิถีชีวิตตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนที่เรียนด้วย นวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น “แผ่นดินถิ่นรักษัชัยภูมิ” บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต พบว่า เป็นการหวน แหวนมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทั้งด้านโบราณสถาน และโบราณวัตถุ ซึ่งปัจจุบันชาวชุมชนที่ เป็นแหล่งค้นพบดังกล่าว ต่างมีความรู้สึกหวงแหน ตระหนักรู้ คุณค่า รวมทั้งจัดการเพื่อนำมาใช้ ประโยชน์ทางด้านการท่องเที่ยว และการถ่ายทอดอารมณร่วมกันทาง วัฒนธรรมแก่คนรุ่นต่อ ๆ มาเป็น เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน “วัฒนธรรม” ว่าเป็น การจัดระเบียบให้กับสภาพการณ์ปัจจุบัน โดยอาศัยประสบการณ์จากอดีต กล่าวอีกนัยหนึ่ง อดีตถูกปฏิบัติในปัจจุบัน มิใช่เพียงเพราะมนุษย์ ถูกพันนาการโดยอดีตเท่านั้น แต่เพื่อสร้างเอกลักษณ์ของตนเองขึ้นมา ฉะนั้น การจะดูว่าเอกลักษณ์ ของกลุ่มคนใด เป็นเช่นใด จึงดูได้จากวัฒนธรรมของกลุ่มคนเหล่านั้น เรื่องแผ่นดินถิ่นรักษัชัยภูมิการ พัฒนาท้องถิ่นของสถานศึกษาเพื่อการเสริมสร้างเอกลักษณ์ชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า เห็นสมควรนำ เอกลักษณ์หลักสูตรท้องถิ่น มีความรู้สึกรักท้องถิ่น และพึงพอใจในท้องถิ่นของตนเอง

องค์ความรู้ในนวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง แผ่นดินถิ่นรักษัชัยภูมิ นี้ประกอบด้วยความรู้ ท้องถิ่นที่ได้รับการยอมรับว่า เป็นเอกลักษณ์ชัยภูมิ โดยปรากฏในเอกสารอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และ ปรากฏในสภาพสังคมจริง ที่ผู้วิจัยได้ลงภาคสนามเก็บข้อมูลจริง นำมารวบรวมมาเป็นกำหนดเป็น ประเด็นต่าง ๆ ในแต่ละ หน่วยการเรียนรู้ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ควรพัฒนาขึ้นจาก ปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่น วิถีชีวิต ของคนในชุมชนตามลักษณะวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่ให้ ความเห็นเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรว่าควรเริ่มต้นที่การตั้งคณะทำงานศึกษาและ

วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น จากนั้นจึงจัดทำหลักสูตรฉบับสมบูรณ์ โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพ การทดลองใช้หลักสูตร และการประเมินผลหลักสูตร

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัย พบว่า จากการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร “แผ่นดินถิ่นรักชัยภูมิ” บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ควรมีการยืดหยุ่นเรื่องของเวลาและเนื้อหาสาระให้มีความเหมาะสม อีกทั้งควรวิธีการจัดการเรียนรู้หลาย ๆ วิธี เป็นการให้นักเรียนได้มีการปฏิบัติกิจกรรมที่หลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้ต้องดูความเหมาะสมระหว่างเนื้อหาสาระกับวิธีการจัดการเรียนรู้ด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร ประวัติศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนตามขั้นตอนวิธีการทางประวัติศาสตร์ และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนด้านทักษะการคิด และทักษะตามขั้นตอนวิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างครบถ้วน

2.2 ควรมีการวิจัยและพัฒนารายวิชาประวัติศาสตร์โดยการใช้ชุมชนเป็นฐาน หรือการใช้แหล่งเรียนรู้ในสถานที่จริงอันจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้และเกิดทักษะทางประวัติศาสตร์มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

กิดานันท์ มลิทอง. (2548). เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.

คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2559).

วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์. เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดชัยภูมิ : กรมศิลปากร.

จิตรลดา เกิดเรือง. (2548). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง ประเพณีและพิธีกรรมไทยทรงดำสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จริยา ศรีเพชร. (2550). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่องคลองมหาสวัสดิ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2546). การออกแบบและพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์และบทเรียนบน
เครือข่าย.มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.
2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553: กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและ
พัสดุภัณฑ์.

Translated Thai References

- Basic Education Committee.(2008). **Office. Trends in effective education management.**According to the Basic Education Curriculum 2008 Bangkok: Printing Company of the Office of the Board Committee on Documentation and Archives on the
- Board of Directors to celebrate HM the King.(2016). **Historical development.** Identit and Wisdom of Chaiyaphum Province: Fine Arts Department.
- Kullachat, C. ed. al. (2016, June). “Development of local curriculum Occupation and Technology learning group “Sour squid For students of Mathayom Suksa 4 Phunphon Pittayakom School Surat Thani”. **Journal of Education, SKU.** 9(1).
- Maleetong, K. (2005). **Educational Technology and Innovation.** Bangkok: Arun Printing.
- Ministry of Education.(2010) **National Education Act.** (3rd edition) 2010: Bangkok Prigwan Graphic Company.
- Ruangsuwan, C. (2003). **The Design and development of computer lessons and network lessons.** Mahasarakham : Mahasarakham University.

การพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์

The Development of Higher Educational Administration

Strategic Model for Human Capital Development

อภิศร ธิช่างทอง¹ และปรีชา วิหคโต²

Apisorn Thichangthong¹ and Preecha Vihokto²

Received : January 25, 2019; Revised : March 25, 2019; Accepted : March 27, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาแบบ และวิเคราะห์ข้อมูลและเพื่อกำหนดกลยุทธ์รวมทั้งนำเสนอปัจจัยความสำเร็จต่อการบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ โดยใช้แบบการวิจัยและพัฒนาจากตัวแบบ SIPOC ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือผู้บริหารที่ปฏิบัติหน้าที่ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพยากรมนุษย์ ด้านกลยุทธ์การบริหาร การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง ใช้วิเคราะห์ข้อมูลด้วย SWOT Analysis การวิเคราะห์เนื้อหา และเทคนิคเดลฟาย รวมทั้งสถิติพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ ที่สามารถรองรับการเข้าสู่ยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ตามนโยบายการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรีต้องมีองค์ประกอบในการกำหนดบริบท ได้วิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยมของสถาบันอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับยุคสมัย โดยกำหนดกลยุทธ์ไว้ในกระบวนการผลิตบัณฑิต 5 กลยุทธ์ได้แก่ 1) กลยุทธ์การยกระดับคุณภาพการบริหาร/คุณภาพวิชาการ 2) พัฒนาหลักสูตรสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพ 3) ปรับการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 4) รักษาภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ไทย

¹หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น; Doctor of Philosophy Educational Administration Western University, Thailand;
e-mail : amornrat.suwanmanee@allnex.com

²หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น; Doctor of Philosophy Educational Administration Western University, Thailand.

และ 5) ผลิตบัตติให้มีทักษะ ความรู้ ความสามารถ พร้อมทั้งกำหนดวิธีการตรวจสอบผลผลิตเพื่อนำมาสะท้อนกลับ เพื่อไปปรับปรุงบริบท ดังนั้นรูปแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ จึงพัฒนาเป็น C SIPOC F โดยมีปัจจัยความสำเร็จที่สนับสนุน รูปแบบและกลยุทธ์ คือ ต้องบูรณาการให้เกิดความสัมพันธ์กันได้ทั้งระบบอย่างสมเหตุสมผล มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติเห็นผลจริง และมีประโยชน์ต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ รองรับและแข่งขันได้กับการสู่ยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ตามนโยบายการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรี

คำสำคัญ (Keywords) : การอุดมศึกษา, รูปแบบกลยุทธ์, การพัฒนาทุนมนุษย์

Abstract

The purpose of this study was to determine the component of the model and analyze data and formulate strategies, it also suggestion a success factors for higher educational administration for development human capital. The SIPOC model was used in the study to serve in stage higher educational institutions. The unit of analysis was vocational collegeses institute of vocational education. Data collecting were semi structured interview, analyzed data with S W O T, content analysis, and Delphi Techniques included descriptive statistics.

Based on the finding of this study, it was concluded that higher education administration model for developing human capital that can support the entry into the ASEAN Economics Countries, according to the free flow moving labor policy. The elements must have the context, namely, vision mission and value of higher education institutions in accordance with the era. A strategic planning in the productivities process were five Strategies including : 1) Strategies to improve quality management/academic quality; 2) Developing curriculum in accordance with professional standards; 3) Innovative learning through information and communication technologies; 4) Preservation of Thai wisdom and identify; and 5) Production of graduates with skills, knowledge, and abilities. To improve model by context with strategie of higher educational managemeant for human capital development was developed as C SIPOC F. And the success factor for the model and strategy was supported in integrate on relationship between the system as a

reasonable.it was possible actual results toward benefits to human capital development, altogether support and competition with entry into the ASEAN Economic Community as of free flow movement labor policy.

Keywords : Higher Educational, Strategic Model, Human Capital Development

บทนำ (Introduction)

สถานการณ์จากกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) เป็นยุคความท้าทายอย่างมากที่ผลักดันให้ประเทศไทยต้องเร่งพัฒนาขีดความสามารถโดยเฉพาะหลักการสำคัญที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 คือ ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ด้วยมุ่งสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีทักษะความรู้ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม (20 National Strategies Year strategic plan's craggy national economic and social development, Vol 12, 2016 : 1-4) เป็นการพัฒนาภาพรวมด้วยการเร่งพัฒนาขีดความสามารถรากฐานคือ ทรัพยากรมนุษย์

จากความผันผวนตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ไหลผ่านอย่างเร็วมากขึ้น ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ที่เป็นทั้งโอกาสและข้อจำกัด ซึ่งปรากฏการณ์นี้ สิ่งที่เราควรให้ความสำคัญคือ การนำกรอบหรือแนวทางการพัฒนาต่าง ๆ มาวิเคราะห์สำหรับเตรียมความพร้อม ทั้งนี้เพราะประเทศไทยยังขาดปัจจัยพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์หรือรูปแบบกลยุทธ์ สำหรับการพัฒนาเกือบทุกด้าน (20 National Strategies Year strategic plan's craggy national economic and social development, Vol 12, 2016 : 1) จึงส่งผลให้ผลการดำเนินกิจกรรมไม่บรรลุตามโอกาสที่ควรได้รับ ทั้งยังทำให้เกิดข้อจำกัด และกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาในที่สุด การขาดโอกาสในการแข่งขันส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมของชาติ เกิดการว่างงานไม่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน เนื่องจากฝ่ายผลิตพัฒนาทรัพยากรคน ผลิตคนในเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ ฐานรากจึงไม่มั่นคง ยั่งยืน เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศในมิติเศรษฐกิจ การเมือง ความมั่นคง สังคมและวัฒนธรรม ดังกรณีต่อไปนี้

1. นโยบายเปิดเสรีทางการค้า ทำให้สังคมก้าวสู่ระบบทุนนิยมและวัตถุนิยม เน้นการพัฒนาเทคโนโลยีมีการแข่งขันด้วยภูมิปัญญา (Knowledge Competition) ปัจจุบันไม่ได้แข่งกันเพียงใช้แรงงานคนเท่านั้นแต่เป็นการแข่งขันด้วยคุณภาพภูมิปัญญา คือทรัพยากรบุคคลหรือทุนมนุษย์ (Human Capital) ที่พึงประสงค์ของตลาดแรงงาน ในขณะที่สถาบันการศึกษาไทยยังคงรูปแบบการเรียนการสอนด้วยวิธีการท่องจำ ทดสอบเชิงเนื้อหาขาดการเรียนรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจ ทางความ

อยู่รอดในสังคมยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ มีค่านิยมในฐานะผู้ใช่มากกว่าเป็นผู้ผลิตเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพหรือเป็นทุนมนุษย์ที่มีคุณค่าได้

2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาในทุกมิติ มุ่งเน้นพัฒนาความเป็นคนที่สมบูรณ์ สังคมไทยเป็นสังคมคุณภาพ สร้างความได้เปรียบในการแข่งขันภายใต้ระบบเสรีทางการค้า การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เปิดโอกาสให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกภาคส่วน รวมถึงการปฏิรูประบบการศึกษาของประเทศไทย ด้วยการเปิดเสรีการค้าอาเซียน เกิดพันธกรณีด้านการเคลื่อนย้ายกำลังคน (People Moving) สามารถประกอบอาชีพใน 10 ประเทศสมาชิกอาเซียนได้อย่างเสรี ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายองค์ความรู้ตามไป ปัจจุบันการผลิตทรัพยากรบุคคลคุณภาพไม่เพียงพอและมีแนวโน้มขาดแคลน ประกอบกับสถานการณ์แรงงานไทยกำหนดทิศทางการผลิตแรงงานไม่สอดคล้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรม ทั้งปริมาณและคุณลักษณะเฉพาะของงาน (20 National Strategies Year strategic plan's craggy national economic and social development, Vol 12, 2016) หลายฝ่ายจึงหันมาให้ความสำคัญสถาบันการศึกษา เพราะเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญต่อการเตรียมความพร้อมของคนและต่อการเรียนรู้ด้านบริบทของประชาคมอาเซียน จึงเป็นความจำเป็นที่ต้องพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ เป็นการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันสู่ยุคการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรี

3. แนวโน้มการพัฒนาสังคมในด้านการพัฒนาศักยภาพและระดับคุณภาพชีวิตคนไทยหลายด้านอยู่ในระดับต่ำกว่าเป้าหมาย เนื่องจากฐานความรู้ไม่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เกิดปัญหาสำคัญคือ ระบบการศึกษาของคนไทยยังมีปัญหาเชิงคุณภาพ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้อยู่ในระดับต่ำ ขาดการฝึกทักษะ จึงไม่สามารถแปลงความรู้ให้เป็นทักษะเพื่อไปดำเนินชีวิตหรือประกอบอาชีพสร้างโอกาสให้กับตนเองได้ กลายเป็นแรงงานผลิตภาพต่ำ เป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ของประเทศ

4. แผนแม่บทการพัฒนาอุตสาหกรรม พ.ศ.2555-2574 จัดทำโดยกระทรวงอุตสาหกรรม ภายใต้พื้นฐานมุมมองใหม่ที่ปรากฏ อุตสาหกรรมของประเทศไทยในอดีต มุ่งเน้นมิติด้านเศรษฐกิจมากกว่ามิติอื่น ทำให้เกิดปัญหามากมาย ขาดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน (Chansan, 2013 : 73) เป็นเพียงการเพิ่มมูลค่าในกระบวนการผลิตมากกว่าการสร้างคุณค่า (Value Creation) ทำให้การเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) เพื่อนำไปสู่การสร้างคุณค่าเพิ่มได้น้อยมาก เนื่องจากขาดการส่งสมองค์ความรู้ การลงทุน และการพึ่งพาการนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศ สะท้อนถึงความไม่สมดุล

ของการพัฒนาการศึกษาไทยที่ผ่านมา ความจำเป็นที่ต้องมีรูปแบบกลยุทธ์เพื่อการปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน อันเป็นฐานรากการพัฒนาทุกมิติให้เกิดความสมดุล ทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งมิติทุนมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานขององค์กร

สรุปที่มาของปัญหาด้านการพัฒนาคนคือ กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ประเทศไทยต้องเร่งพัฒนารากฐานคือ คน เพราะคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาในทุกด้าน การพัฒนาคนให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ตามบริบทกระแสโลกาภิวัตน์ ภายใต้เศรษฐกิจบนพื้นฐานความรู้ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันที่ยั่งยืน ประกอบกับการเปิดเสรีทางการค้าตามพันธกรณีของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community) ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายกำลังคนรวมทั้งทรัพยากรประเภททุนมนุษย์ ในขณะที่สังคมและเศรษฐกิจฐานความรู้ ควรเร่งพัฒนาเชิงคุณภาพ สังคมต้องเร่งสร้างความเชื่อมั่นต่อสถาบันการศึกษา อันเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่หลักในระดับปฏิบัติการมาอย่างยาวนาน จึงจำเป็นต้องร่วมกันคิดค้นพัฒนารูปแบบกลยุทธ์มาใช้พัฒนาทักษะให้สอดคล้องกับบริบทกระแสโลกาภิวัตน์ ภายใต้เศรษฐกิจฐานความรู้ (Under the Knowledge-Based Economy) เพื่อเพิ่มสมรรถนะคนให้มีศักยภาพว่าสามารถแข่งขันได้อย่างมั่นคง ยั่งยืนให้แก่ประเทศไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาลักษณะรูปแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ในสถานการณ์แวดล้อมที่มีการแข่งขันอย่างรุนแรง และเป็นไปอย่างเสรี
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบและกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ที่เหมาะสมสามารถนำไปปฏิบัติได้

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การศึกษาการพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยวิธีวิจัยและพัฒนา การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล จึงจัดเรียงลำดับหัวข้อตามระเบียบวิธีการวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิจัย (R1)

R 1.1	การศึกษาการบริหารการอุดมศึกษาและการพัฒนาทุนมนุษย์
R 1.2	การศึกษาข้อเท็จจริงและวิเคราะห์กลยุทธ์การพัฒนาทุนมนุษย์

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (D1)

D 1.1 (ร่าง) การพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาวิจัย (R2)

R 2.1 การตรวจสอบคุณภาพความเหมาะสมการพัฒนารูปแบบการบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์

R 2.2 ประเมินประสิทธิผลการพัฒนารูปแบบการบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (D2)

D 2.1 การปรับปรุงและพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ ตามผลการศึกษาวิจัย (R2)

ขั้นตอนที่ 5 การศึกษาวิจัย (R3)

R 3.1 การประเมินประสิทธิภาพการพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ (D2) โดยผู้ประกอบการ

R 3.2 การประเมินประสิทธิภาพการพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ (D2) โดยนักศึกษา

ขั้นตอนที่ 6 การพัฒนา (D3)

D 3.1 การปรับปรุงและพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ จากผลการศึกษาวิจัย (R3)

สามารถแสดงขั้นตอน วิธีดำเนินการวิจัย และผลที่ได้รับ ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ขั้นตอน	วิธีการ	ผลที่ได้รับ
การวิจัย (R1) R 1.1 ศึกษาข้อมูลการบริหารการอุดมศึกษาและกลยุทธ์การพัฒนาทุนมนุษย์	-ประชากรเป้าหมาย คือ เอกสาร โดยคัดเลือกเฉพาะที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษา กลยุทธ์การพัฒนาทุนมนุษย์ จำนวน 107 เล่ม -เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบจัดบันทึกข้อมูลประเภทเอกสาร และแบบบันทึกวิจัยเอกสาร -วิธีการรวบรวม ใช้วิธีรวบรวมจากห้องสมุด เว็บไซต์ และจัดบันทึกข้อมูล -การวิเคราะห์ ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา	ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบ และข้อมูลเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหาร รวมทั้งกลยุทธ์การพัฒนาทุนมนุษย์

ขั้นตอน	วิธีการ	ผลที่ได้รับ
R 1.2 ศึกษาข้อเท็จจริงของกลยุทธ์ การบริหารการอุดมศึกษาและ กลยุทธ์การพัฒนาทุนมนุษย์	-ประชากรเป้าหมาย คือ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ระดับ บริหารการอุดมศึกษา จำนวน 3 คนต่างสถาบันกัน, ผู้ตรวจติดตามและประเมินผล กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 1 คน, ที่ปรึกษาด้านทรัพยากรมนุษย์ กระทรวงอุตสาหกรรม จำนวน 1 คน, ผู้ประกอบการ จำนวน 1 คน รวม 6 คน -เครื่องมือที่ใช้ แบบคำถามนำการสัมภาษณ์แบบกึ่ง โครงสร้าง -วิธีการรวบรวม ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่ เกี่ยวข้องกับการบริหารการอุดมศึกษา และการ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ -การวิเคราะห์ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา	กรอบความคิดการวิจัย
การพัฒนา (D1) พัฒนารูปแบบกลยุทธ์การ บริหารการอุดมศึกษาเพื่อ พัฒนาทุนมนุษย์	ข้อมูลจากการวิจัย R1.1 มาพัฒนาด้วยการ วิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) และ R 1.2 มาพัฒนาด้วยวิธี SWOT Analysis เพื่อวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) โดยใช้ตาราง TOWS Matrix และ เทคนิคการจับคู่ เพื่อสังเคราะห์ ให้ได้ข้อมูลไป ออกแบบการพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การบริหารการ อุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์	(ร่าง) การพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การ บริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนา มนุษย์ที่ควรจะเป็น
การวิจัย (R2) R 2.1 ตรวจสอบความเหมาะสมการ พัฒนารูปแบบกลยุทธ์การ บริหารการอุดมศึกษาเพื่อ พัฒนาทุนมนุษย์	-ประชากรเป้าหมายคือ ผู้บริหารการศึกษาสังกัด สถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง 4 จำนวน 3 สถาบันการศึกษา โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง -เครื่องมือที่ใช้ แบบตรวจสอบคุณภาพ -วิธีรวบรวม ผู้วิจัยดำเนินการเองและหรือไปรษณีย์ อิเล็กทรอนิกส์ -การวิเคราะห์ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย	ได้ข้อเสนอแนะ การยอมรับ ผล สะท้อนกลับต่อการพัฒนารูปแบบ กลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อ พัฒนาทุนมนุษย์
R 2.2 ประเมินประสิทธิผลการพัฒนา รูปแบบกลยุทธ์การบริหารการ อุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์	-ประชากรเป้าหมาย คือ ผู้เชี่ยวชาญ โดยการสุ่มแบบสโนว์บอล ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 19 คน -เครื่องมือที่ใช้ แบบสอบถามเพื่อประเมิน ประสิทธิผลการพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การบริหาร การอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ -วิธีการรวบรวม ใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique)	ได้ข้อเสนอแนะ การยอมรับ ผล สะท้อนกลับต่อการพัฒนารูปแบบ กลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อ พัฒนาทุนมนุษย์

ขั้นตอน	วิธีการ	ผลที่ได้รับ
การพัฒนา (D2) การปรับปรุงและพัฒนา รูปแบบกลยุทธ์การบริหารการ อุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ ตามผลการศึกษาวิจัย (R2)	-การวิเคราะห์ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย นำผลการศึกษาวิจัย R2 นำความเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญเพื่อปรับปรุงร่างการพัฒนารูปแบบกล ยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ ที่เหมาะสม	(ร่าง) การพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การ บริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุน มนุษย์ที่เหมาะสม
การศึกษาวิจัย (R3) R 3.1 ประเมินประสิทธิภาพการ พัฒนารูปแบบกลยุทธ์การ บริหารการอุดมศึกษาเพื่อ พัฒนาทุนมนุษย์	-ประชากรเป้าหมายคือ ผู้ประกอบการในเขตพื้นที่ ภาคกลางจำนวน 3 จังหวัด ประมาณ 10 ถึง 15 สถานประกอบการ โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง -เครื่องมือที่ใช้ แบบสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ -วิธีรวบรวม ใช้วิธีการสัมภาษณ์ทีละคน -การวิเคราะห์ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา	ได้รับข้อมูลทวนสอบผลสะท้อนกลับ ต่อการพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การ บริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุน มนุษย์
R 3.2 ประเมินประสิทธิภาพการ พัฒนารูปแบบกลยุทธ์การ บริหารการอุดมศึกษาเพื่อ พัฒนาทุนมนุษย์	-ประชากรเป้าหมายคือ นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ ระดับปริญญาตรี โดยสุ่มตัวอย่างง่าย จำนวน 3 สถาบันการศึกษา -เครื่องมือที่ใช้ แบบสำรวจความคิดเห็นการพัฒนา รูปแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนา ทุนมนุษย์ จำนวน 200 ชุด -วิธีรวบรวม ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง -การวิเคราะห์ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย	ได้รับข้อมูลทวนสอบผลสะท้อนกลับ ต่อการพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การ บริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุน มนุษย์
การพัฒนา (D3) การปรับปรุงและพัฒนา รูปแบบกลยุทธ์การบริหารการ อุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์	นำผลวิจัย R3 มาวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์ ทางสถิติเชิงพรรณนา ปรับปรุงการพัฒนารูปแบบ กลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุน มนุษย์	นำเสนอการพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การ บริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุน มนุษย์ที่เหมาะสม

ผลการวิจัย (Research Results)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ในด้านผู้นำส่งปัจจัย (Suppliers) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) ด้านผลผลิต (Output) และด้านบัณฑิต (Customers) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญมีคุณวุฒิปริญญาโทขึ้นไป เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป สำหรับการเข้าร่วมในการใช้กระบวนการเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้ ได้มาโดยวิธีการบอกต่อ (Snow Ball) จำนวน 19 คน

ส่วนการแสวงหาข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ ได้จาก

1. การสัมภาษณ์ผู้ประกอบการที่อยู่ในช่วงเริ่มการเจริญเติบโต (Startup) โดยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 15 คนต่างสถานประกอบการ
2. การสอบถามขอความคิดเห็นผู้บริหารสถานศึกษา โดยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 3 สถาบันรวม 15 คน
3. การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบกลยุทธ์ การพัฒนาทุนมนุษย์ การบริหารการศึกษา จำนวน 6 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถาม 3 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 19 คน ในองค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ มี 5 ด้าน คือ ด้านผู้นำส่งปัจจัย (Suppliers) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) ด้านผลผลิต (Output) และด้านบัณฑิต (Customers)

ฉบับที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในรอบแรกแล้วเลือกข้อที่มีผู้ตอบสอดคล้องกันตั้งแต่ร้อยละ 10 ขึ้นไป นำมาพัฒนาเป็นแบบสอบถามฉบับที่ 2 ซึ่งเป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ คือ ระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อยและระดับน้อยที่สุด ด้วยข้อคำถามจำนวน 22 ข้อ นำไปสอบถามผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิม เมื่อได้คำตอบกลับมาแล้วนำมาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐาน (Median) ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Inter Quartile Range)

ฉบับที่ 3 ได้มาจากการเลือกข้อความของแบบสอบถามฉบับที่ 2 ที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4 ขึ้นไป และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1 ลงมานำมาสร้างเป็นแบบสอบถามฉบับที่ 3 พร้อมกับแสดงตำแหน่งค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแต่ละข้อคำถามและแต่ละคน ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมตอบเป็นรอบสุดท้าย โดยพิจารณาความเหมือนและความแตกต่างระหว่างคำตอบของตนเองและกลุ่ม แล้วยืนยันว่าจะเอาคำตอบเดิมหรือเปลี่ยนแปลง หากผู้เชี่ยวชาญยืนยันคำตอบเดิมที่มีอยู่นอกพิสัยระหว่างควอไทล์ ผู้เชี่ยวชาญคนนั้นต้องให้เหตุผลประกอบด้วย จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ ฉบับที่ 1 ใช้วิธีการคำนวณหาค่าร้อยละ โดยคัดเลือกข้อที่มีผู้ตอบสอดคล้องกันตั้งแต่ร้อยละ 10 ขึ้นไป นำมาสร้างเป็นแบบสอบถาม ฉบับที่ 2 สำหรับแบบสอบถามฉบับที่ 2 ใช้การวิเคราะห์ทางสถิติด้วยค่ามัธยฐานและหาค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ โดย

พิจารณาเลือกข้อที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.50 ลงมานำไปกำหนดเป็นรูปแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ใหม่

การวิเคราะห์ข้อมูลจากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านรูปแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ สรุปได้ดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 19 คน เห็นด้วยกับองค์ประกอบหลัก ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านผู้นำส่งปัจจัย (Suppliers) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) ด้านผลผลิต (Output) และด้านบัณฑิต (Customers) พร้อมได้แสดงคำแนะนำ และข้อเสนอแนะ

2. การตรวจสอบคุณภาพโดยการแสดงความเห็นของผู้บริหารการศึกษาทั้ง 3 สถาบันรวม 15 คน พบว่า ผู้บริหารการศึกษาทั้ง 3 สถาบันรวม 15 คน เห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์นั้น มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ มีความสอดคล้อง และความเป็นประโยชน์ ในระดับมากที่สุด

3. ส่วนการประเมินความเห็นโดยความเห็นของนักศึกษาทั้ง 3 สถาบันรวม 200 คน พบว่า ทุกคนมีความพึงพอใจการพัฒนาแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ อยู่ในระดับมากและมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์

ด้านการพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การบริหาร ผลการวิเคราะห์แนวคิดและการสัมภาษณ์เชิงลึกได้พบประเด็นกลยุทธ์สำหรับการพัฒนารูปแบบกลยุทธ์ คือ หลักการระบบ (System approach) ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) ซึ่งเป็นแนวคิดนี้เป็นต้นแบบสำหรับการบริหารหลายกลยุทธ์ หรือเกือบทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Juran (1991) เมื่อวิเคราะห์ระบบการบริหารทั่วโลกแล้ว ส่วนใหญ่มีภาพรวมตามวงจรเดมมิง (PDCA) แต่หากนำมาอธิบายการพัฒนาแบบกลยุทธ์ยังไม่เพียงพอสำหรับการพัฒนารูปแบบกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันได้ เนื่องจากบริบทขององค์กรที่เกี่ยวข้องทางสังคม มีความซับซ้อน หลากหลาย เหตุการณ์ เป็นเหตุให้ระบบองค์กรในบริบทและผลสะท้อนกลับเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการพัฒนารูปแบบกลยุทธ์ เพราะความแตกต่างบริบทต่าง ๆ ของแต่ละรูปแบบของสถาบันหรือองค์การ เช่น ประเภทสถาบัน วัฒนธรรมองค์กร เป้าหมายสถาบัน ผลผลิตเฉพาะทางของสถาบัน จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยนำบริบทและผลสะท้อนกลับมากำหนดเป็นกรอบการพัฒนาแบบอันเป็นแนวทาง

สำหรับการพัฒนาทุนมนุษย์เพิ่มเติมจากต้นแบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด SIPOC (Scholtes, 1998) ปรับเพิ่มเป็น C SIPOC F คือ Context, Suppliers, Input, Process, Output, Customer, Feedback เป็นการเพิ่มข้อมูล 2 ปัจจัย ได้แก่ C : (Context) และ F: (Feedback) เพื่อเป็นการนำผลกระทบที่เกิดขึ้นมาปรับปรุงกลยุทธ์ให้สมบูรณ์ขึ้น สอดคล้องตามแนวคิดของ Hoy and Miskel (1991), Kettunen (2011) ในการให้ความสำคัญกับบริบทและผลสะท้อนกลับ ฉะนั้นการนำ C SIPOC F มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์เพื่อการพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ จึงมีความเหมาะสม ควรนำมาสร้างภาพรวมและวางแผนการดำเนินงานขององค์กรในอนาคตอย่างเป็นระบบ ดังนั้น การพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ จำเป็นต้องมีระบบสนับสนุนการบริหารกลยุทธ์ คือ การจัดโครงสร้างเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ (ICT) สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ Donoghue and Kimberley (2012) และ Kaplan and Norton (2008)

อย่างไรก็ดี การพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ พบว่าสาระสำคัญหลักคือ กระบวนการกลยุทธ์ (Strategy Process) ที่เป็นศูนย์รวมกลยุทธ์ โดยนำปัจจัยต่าง ๆ มาบูรณาการเข้าร่วมเป็นระบบเดียวกัน เชื่อมสัมพันธ์เป็นเครือข่ายกลยุทธ์ พันธกิจ ค่านิยม ซึ่ง Kettunen (2011) และ Kaplan and Norton (2008) ได้กล่าวว่า กระบวนการกลยุทธ์ที่สามารถแข่งขัน ต้องสร้างองค์การให้เข้มแข็ง นอกจากนี้ ระบบการจัดโครงสร้างการบริหารและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นการบริหารโดยอาศัยนวัตกรรมใหม่เพื่อใช้เป็นเครื่องช่วยรวบรวมข้อมูลสำหรับการตัดสินใจ (Juran, 1991) ที่ได้กล่าวว่า ข้อมูลมีความสำคัญในการบริหารกลยุทธ์ และรองรับการบริหารทุกขั้นตอนอย่างมีคุณภาพ ซึ่งส่งผลต่อผลผลิต รวมถึงการลดผลสะท้อนให้น้อยลงได้ ทำให้ลดกระบวนการปรับปรุงสร้างความเสถียรกับกลยุทธ์ที่กำหนด

ด้านการพัฒนาทุนมนุษย์โดยการอุดมศึกษา ควรเริ่มพิจารณาที่บริบทองค์การที่มีความสัมพันธ์กับทุนมนุษย์ตั้งแต่ค่านิยม วัฒนธรรมองค์กร และกลยุทธ์องค์การที่ต้องให้ความสำคัญและส่งเสริมเรื่องทุนมนุษย์ เพราะกลยุทธ์องค์การเป็นสิ่งที่นำไปสู่นโยบายหรือแนวทางการบริหารด้านทรัพยากรมนุษย์หรือทุนมนุษย์ขององค์การ (Vejjanon, 2011 : 67; Crawshaw, Budhwar, & Davis, 2014 : 27-33) การบริหารการอุดมศึกษาที่ให้ความสำคัญเรื่องทุนมนุษย์ จึงนำไปสู่นโยบายเชิงปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการทุนมนุษย์ในองค์กร นอกจากนี้ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบการจัดการความรู้ที่ส่งเสริมพื้นฐานความรู้ เพื่อทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถที่ดีนำไปสู่ทุนมนุษย์สอดคล้องกับแนวคิดของ Bateman and Snell (2013 : 7) ทั้งนี้ เพราะเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้ตลาดแรงงานของแต่ละประเทศเชื่อมโยงกันในระดับโลกมากขึ้น

คนทำงานยุคใหม่จึงต้องสามารถทำงานภายในทีมที่ประกอบด้วยผู้คนจากหลากหลายชนชาติ ต่างภาษา และต่างวัฒนธรรม รวมถึงต้องมีทักษะสากล

การกำหนดปัจจัยนำเข้า (Input) เพื่อพัฒนาทุนมนุษย์หรือทักษะ ความรู้ ความสามารถ ต่อการสร้างบัณฑิต เป็นการสะท้อนถึงทุนมนุษย์ในเชิงปริมาณและคุณภาพ จึงต้องนำปัจจัยนำเข้า มาพิจารณากำหนดกลยุทธ์การบริหารการอุดมศึกษา เพื่อทักษะความสามารถ และวัฒนธรรมองค์การ สอดคล้องกับ Khanna (2014 : 148) เพื่อให้ทราบถึงจุดแข็งและจุดอ่อนที่ควรพัฒนาของประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทุนมนุษย์ในองค์การ ให้สามารถพัฒนากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทุนมนุษย์ได้ตรงจุดและสอดคล้องกับทิศทางการดำเนินงานขององค์การ โดยผู้บริหารต้องให้ความสนใจอย่างจริงจังในการพัฒนากลยุทธ์เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม หากเกิดผลสำเร็จต้องขยายผลพัฒนา ระดับนโยบาย และการนำกลยุทธ์ไปสู่บุคลากรระดับปฏิบัติ ด้วยการสร้างความคิดใหม่และนำความคิดใหม่ไปสู่นวัตกรรมกับองค์การ ในขณะที่เทคโนโลยีสารสนเทศก็ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ หรือการจัดการความรู้ในองค์การให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากทุนมนุษย์มีลักษณะเป็นทุนที่อยู่ในตัวเฉพาะบุคคลและเป็นเจ้าของทุนนั่นเอง ถ้ายังมีมุมมองว่า องค์การเป็นเจ้าของทุนและใช้อำนาจควบคุมโดยองค์การอยู่ หากวันใดมนุษย์รู้สึกไม่ยุติธรรมก็อาจไม่นำทุนมนุษย์ออกมาใช้ก็ถือว่าการประเมินทุนมนุษย์ขององค์การยังไม่เป็นการจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์อย่างแท้จริง (Wright & McMahan, 2011 : 95-102)

สำหรับกระบวนการ (Process) การจัดการทุนมนุษย์ องค์การควรออกแบบให้สอดคล้องกับการพัฒนาความรู้ ความสามารถ (Competency) ที่มีอยู่เดิมให้เพิ่มขึ้น เพราะประสบการณ์และการเรียนรู้ทั้งทักษะ การบริหารจัดการ (Managerial Skill) และทักษะเชิงเทคนิค (Technical Skill) ส่งผลต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ที่ดี สอดคล้องกับ Colombo & Grilli (2005 : 795) กิจกรรมที่ควรพิจารณาต้องให้ความสำคัญกับหลักสูตรด้วยการปรับสัดส่วนการศึกษาภาคทฤษฎี มาจัดกิจกรรมการปฏิบัติงาน เพื่อให้ทำเป็น คิดเป็น วิเคราะห์ พัฒนาทักษะความรู้ ความสามารถ เป็นบัณฑิตที่พัฒนาเป็นทุนมนุษย์ได้อย่างสอดคล้องกับกลยุทธ์และเป้าหมายอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษา เป็นองค์การที่ส่วนใหญ่กำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค และโลก มีผลลัพธ์การงานดี สามารถสร้างคุณค่าให้กับผู้เรียนและบัณฑิตมีคุณภาพ และผู้ใช้บัณฑิตมีความพึงพอใจต่อคุณภาพของบัณฑิตที่สถาบันอุดมศึกษาผลิตเพื่อส่งมอบไปยังลูกค้าและตลาดแรงงาน แต่ปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษากำลังเผชิญกับความท้าทาย ได้แก่ 1) จำนวนผู้รับโอกาสเรียนอุดมศึกษาเพิ่มมากขึ้นทำให้คุณภาพการผลิตบัณฑิตลดลง 2) การผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองความต้องการตลาดแรงงาน 3) การอุดมศึกษาซึ่งมี

ภารกิจหลายด้าน ต้องทำภารกิจได้ทุกด้านให้บรรลุอย่างคุ้มค่า 4) งบประมาณอาจไม่เพียงพอกับปัญหาที่เกินกำลัง (Srisa-arn, 2010) ในขณะที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาไทยยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การบริหารงานขาดเอกภาพ บางแห่งไม่ผ่านการรับรองคุณภาพ ขาดแคลนอาจารย์ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ข้อมูลสารสนเทศยังไม่เป็นปัจจุบัน ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานและบัณฑิตใหม่ขาดความรู้และทักษะที่จำเป็น (Office of the Higher Education Commission, 2011) จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่า สถาบันอุดมศึกษาไทยต้องพัฒนาสู่องค์กรคุณภาพ เป็นองค์การที่ประสบความสำเร็จตามวิสัยทัศน์และบรรลุเป้าหมายตามพันธกิจหลัก และได้รับการยอมรับในระดับโลก และสอดคล้องกับเป้าหมายของรัฐบาลและสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาที่เร่งพัฒนาสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยสู่ระดับนานาชาติ (World Class University) เพื่อส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษา การวิจัย การฝึกอบรม และการประชุมวิชาการ และสำนักงานพัฒนาระบบราชการที่ต้องการยกระดับขีดความสามารถส่วนราชการให้เป็นองค์กรสมรรถนะสูง ในขณะเดียวกันสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาโดยยึดกรอบการพัฒนาคุณภาพตามพันธกิจหลัก ได้แก่ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการ การศิลปะและวัฒนธรรม แต่ยังไม่ได้มุ่งเน้นการยกระดับขีดความสามารถเฉพาะด้าน โดยเฉพาะการพัฒนาไปสู่องค์กรสมรรถนะสูง รวมทั้งยังขาดแนวทางในการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ที่มุ่งสู่การบรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จ ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งที่ศึกษาคุณลักษณะองค์กรสมรรถนะสูงและตัวบ่งชี้ในการนำไปสู่การพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นองค์กรสมรรถนะสูง ผลการศึกษาและวิจัยจะทำให้ได้แนวทางการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา ดังนี้ 1) เป็นทางเลือกในการนำเอาคุณลักษณะองค์กรสมรรถนะสูงไปสู่การกำหนดแผนงาน โครงการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง 2) การนำเอาตัวบ่งชี้คุณลักษณะองค์กรสมรรถนะสูงไปดำเนินการวิเคราะห์จุดแข็งและวิเคราะห์โอกาสในการพัฒนา ตามคุณลักษณะองค์กรสมรรถนะสูง 3) เป็นแนวทางให้ผู้บริหารที่มุ่งเน้นด้านกลยุทธ์ได้กำหนดนโยบายและสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาสู่องค์กรสมรรถนะสูงและสามารถเทียบเคียงกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ได้ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

ผลลัพธ์ (Outcome) ในฐานะบัณฑิตและทุนมนุษย์ที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ของนักศึกษาที่เกิดจากกิจกรรมการอุดมศึกษา การเรียนรู้ การฝึกเชิงปฏิบัติเพิ่มขึ้น ทำให้นักศึกษามีทักษะความรู้ความสามารถในการพัฒนาตนเองเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ทุนมนุษย์เพิ่มขึ้นตามไปด้วย หากนักศึกษาขาดการเรียนรู้ ก็ทำให้ทุนมนุษย์มีคุณภาพในการแข่งขันน้อยลง (Hatch & Dyer, 2004 : 1173-1174)

แม้ว่าการวัดการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้นเป็นเรื่องยาก แต่ก็สามารถดำเนินการด้านการฝึกอบรมและพัฒนา ระบบการถ่ายทอดความรู้ได้ เช่น การกำหนดจำนวนหลักสูตรเชิงกลยุทธ์โดยเพิ่มจำนวนชั่วโมงฝึก ปฏิบัติแต่ละคน (Mayo, 2012 : 147) รวมถึงผลสำเร็จของกลยุทธ์ที่กำหนด สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ (Vihokto, 2014 : 470) การพัฒนาบุคลากรในองค์กร พัฒนาทุนมนุษย์เป็นการ ลงทุนพัฒนาให้สอดรับการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวิสัยทัศน์อาเซียนเป็นการเรียนรู้เพื่อให้สามารถ แข่งขันได้

การลงทุนในทุนมนุษย์ (Human Capital Investment) ผ่านระบบการศึกษาและการ ฝึกอบรมมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในการทำหน้าทีเป็นผู้สร้างแรงงานที่มีคุณภาพ เพื่อ ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานในประเทศไม่เฉพาะแต่การใช้เป็นปัจจัยการผลิตเพียง อย่างเดียวแต่แรงงานที่มีทักษะและมีผลิตภาพสูงยังสามารถนำความคิดนั้นไปต่อยอดในการสร้าง นวัตกรรมใหม่ ๆ และสามารถใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ นั้นในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดย คุณภาพของการศึกษา (Quality of Education) และปริมาณการศึกษา (Quantity of Education) มีความสำคัญในการกำหนดคุณภาพของแรงงานในระบบเศรษฐกิจไม่ว่า ทักษะพื้นฐานทั่วไป (General Skill) และทักษะฝีมือเฉพาะ (Specific Skill) ผลิตภาพการทำงาน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักใน องค์ประกอบของนวัตกรรมภาคเศรษฐกิจไทย โดยทักษะที่ขาดแคลนส่วนใหญ่เป็นทักษะพื้นฐาน (Basic Skill) และทักษะเชิงเทคนิค (Technical Skill) เช่น การใช้เทคโนโลยีและคอมพิวเตอร์ เป็น ต้น

แม้ว่าสถาบันอุดมศึกษา สามารถผลิตบัณฑิตได้เป็นจำนวนมากก็ตาม แต่ตลาดแรงงานยัง มองว่า บัณฑิตที่ผลิตมาจากสถาบันการศึกษาก็ยังมีทักษะไม่ตรงตามความต้องการที่แท้จริง ซึ่งผล ดังกล่าวแสดงถึงความไม่สอดคล้องในตลาดแรงงาน (Mismatch) ที่เกิดขึ้น ทั้งความไม่สอดคล้องใน เชิงปริมาณที่เกิดจากการผลิตบัณฑิตไม่เพียงพอในบางสาขา โดยเฉพาะในสาขาที่มีความสำคัญต่อ การพัฒนาประเทศ เช่น สาขาทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ และเทคโนโลยี รวมไปถึง ความขาดแคลนในเชิงคุณภาพในด้านทักษะบัณฑิต สอดคล้องกับพันธกรณีประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียนสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Vihokto, 2014 : 19) การพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรแห่งการ เรียนรู้เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อคุณภาพ

โดยวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ของการผลิตบัณฑิตของภาคอุดมศึกษา (Higher Education) โดยเฉพาะปัญหาความไม่สอดคล้องของบัณฑิตไปสู่ตลาดแรงงาน (Labor Market Mismatch) รวม ไปถึงการวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ด้านอุปทานแรงงาน (Labor Supply) โดยวิเคราะห์ถึงรูปแบบ การผลิตบุคลากรในสาขาอาชีพจากสถานศึกษาต่อความต้องการของตลาดแรงงาน และวิเคราะห์ถึง

ความเป็นไปได้ของการเกิดความต้องการที่ไม่สอดคล้องของทักษะที่ผลิตขึ้นมากับความต้องการในตลาดแรงงานด้านอุปสงค์แรงงาน (Labor Demand) โดยวิเคราะห์ถึงสถานการณ์การพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรของภาคเอกชนไทย รวมไปถึงผลกระทบโยชน์และความคุ้มค่า (Allen, J. and van der Velden, R. (2001 : 434)

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรริเริ่มระบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาทุนมนุษย์ โดยเริ่มตั้งแต่เข้าสู่ระบบการศึกษาตามกลยุทธการศึกษาให้ผู้เรียนได้เรียนตามความต้องการอย่างมีอิสระทุกระดับการศึกษา มีการใช้สื่อเทคโนโลยี (ICT) ช่วยในกระบวนการเรียนรู้ คิดวิเคราะห์เป็น สร้างนวัตกรรม ตามนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ เน้นผู้เรียนมีทักษะความรู้ในศตวรรษที่ 21 (21st Century Skill)

1.2 ควรปรับอัตราส่วนการเรียนรู้ตามหลักสูตร โดยเน้นฝึกปฏิบัติ มากกว่าทฤษฎี ในรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน (Project-Based Learning)

1.3 การศึกษาไทยจำเป็นต้องสร้างระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life Long Learning) เนื่องจากการเรียนการสอนในแต่ละระดับการศึกษาจะมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน ปัญหาสำคัญที่พบก็คือ ความไม่สอดคล้องกันระหว่างความต้องการกำลังคน (Demand for labor) และการผลิตกำลังคน (Supply of labor) ของประเทศผ่านระบบการศึกษา รวมไปถึงปัญหาคุณภาพแรงงาน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิเคราะห์การพัฒนารูปแบบสหสาขาวิชา (Multi-disciplinary approach) สำหรับนักศึกษาทวิหลักสูตร ระดับอาชีวอุดมศึกษา ได้รับความรู้จากปฏิบัติงานจริง

2.2 ควรพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life Long Learning Model) เพื่อเสนอแนวทางการผลิตกำลังคน (Supply of labor) สำหรับรองรับประเทศไทยเข้าสู่ยุคสังคมผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง (References)

- ปรีชา วิหคโต. (2557, ตุลาคม-ธันวาคม). “การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมสู่ประชาคมอาเซียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2”.
วารสารวิชาการคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย มหาวิทยาลัยมหิดล. 10(3) : 470-477.

ปรีชา วิหคโต. (2557, ตุลาคม-ธันวาคม). “การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยมหาสารคามราชวิทยาลัย”. วารสารวิชาการคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย มหาวิทยาลัยมหิดล. 10(3) : 19-26.

ราชกิจจานุเบกษา. (2560). พระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. 2560. เล่ม 134 ตอนที่ 79 ก ลงวันที่ 31 กรกฎาคม 2560.

นิสตาร์ เวชยานนท์. (2554). **Competency-based approach**. กรุงเทพฯ : กราฟิโก ซิสเต็มส์.

ศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี. (2556). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ : วี. พรินท์(1991).

ศุภเจตน์ จันทร์สาสน์. (2556). “บทความทุนมนุษย์และการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทย”.

วารสารศรีปทุมปริทัศน์ ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 2(13) : 72-82.

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีสู่ยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12.

กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2559 – 2564).

สำนักยุทธศาสตร์อุดมศึกษาต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2553).

ยุทธศาสตร์อุดมศึกษาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี

พ.ศ.2558. กรุงเทพฯ : บางกอกบล๊อค.

Allen, J. and van der Velden, R. (2001). “Education Mismatches versus Skill Mismatches: Effects on Wages, Job Satisfaction, and On-the-Job Search.”

Oxford Economic Papers. 53(3) : 434-452.

Bateman, T.S. and Snell, S.A. (1999). **Management: Building Competitive**

Advantage. (4th Edition.). Boston : Irwin McGraw-Hill, Inc.

Colombo & Luca Grilli. (2005). Founders' human capital and the growth of new

technology-based firms: A competence-based

viewconPapers.repec.org/pp:795-816.

Hatch & Dyer.(2004). Human Capital and learning as a sources of sustainable,

revision received 25 March 2004. 93.

Hoy, Wayne. K and Cecil G. Miskel. (1991). Educational Administration : Theory

Research and Practice: 4thed. New York : Harper Collins.

Joseph M.Juran. (1991). Critical Evaluations in Business and Management , (1991) 81-

85.

- Kaplan and Norton. (2008) Mastering the management system, Article | Harvard Business Review | January 2008. 95.
- Kettunen J. (2011). Career practitioners' conceptions of social media in career services British Journal of Guidance & Counselling, 41:3, 302-317.
- Khanna H. (2014) Conductivity and performance of hydraulic fractures partially filled with compressible.148.
- Peter R.Scholtes. (1998) The Leader's Handbook Making Things Happen, Getting Things Done by Scholtes, Peter R. (AUTHOR) Feb-01-1998 Paperback by Peter R. Scholtes .
- Wright & McMahan. (2011). "Strategic capabilities, competitive strategy, and performance Performance Measurement in the Malaysian Context: An Exploratory . 95-102.

Translated Thai References

- Government Gazette. (2017). Act plans and action steps for reforming the country abdicated 2017. vol 134 episodes 79 post July 31 ,2017.
- Vejjanon, N. (2011). Competency-based approach Pimluk Bangkok Graphico System 2017, Physical characteristics, 338 pages; 21.
- Wongthongdee, S. (2013). The development of human resources. Bangkok : (1991). Vie print.
- Chansan, S. (2013). “The article human capital and sustainable development of the country, Thailand”. **Periodical sripatum Humanities and social sciences Edition review**. 2(13) : 72-82.
- 20 National Strategies Year strategic plan's craggy national economic and social development, Vol 12. The national economic and social development plan no. 2559 – 2564 abdicated 12. 9.
- Office of Strategy and Higher Education Abroad. The Commission on higher education (2553). Strategy of higher education in Thailand to prepare ASEAN in 2558 (2015). Bangkok: some clump frog blog.

- Vihokto, P. (2014, October-December). “The development cooperative management, logged on to the ASEAN community census study in the Office of Rochester primary education, Mae Hong Son. 2”. **A district academic journals with quality of life laws, Mahidol University**. 10(3) : 470-477.
- Vihokto, P. (2014, October-December). “Training pattern of learning organization of University College at Durham kakut South”. **Academic quality of life against the law, Mahidol University**. 10(3) : 19-26.

การประยุกต์ใช้สื่อประสมผ่านกระบวนการสังเคราะห์คติพจน์ สุภาษิต
คำพังเพยในวรรณคดีบทละครเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน
The Application of Multimedia through Synthesis Proverbial
Proverb in Literature of Khun Chang Khun Phaen

จำนงค์ จันทรเขี้ยว¹ วิจิตรา โพธิสาร² และพิชานันท์ สนธิธรรม³
Jamnong Junkhiew¹, Wijittra Potisarn² and Pichanunt Sonthithum³

Received : July 15, 2019; Revised : August 28, 2019; Accepted : August 30, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสังเคราะห์คติพจน์ สุภาษิต คำพังเพยที่ปรากฏในวรรณคดีบทละครนอก เรื่อง ขุนช้างขุนแผน 2) เพื่อสร้างสื่อประสมเผยแพร่คติพจน์ สุภาษิต คำพังเพยในวรรณคดีบทละครนอก เรื่องขุนช้างขุนแผน และ 3) เพื่อศึกษาผลการประยุกต์ใช้สื่อประสมเผยแพร่คติพจน์ สุภาษิต คำพังเพยในวรรณคดีบทละครนอก เรื่องขุนช้างขุนแผน งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ประจำปีการศึกษา 2561 จำนวน 49 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสังเคราะห์คติพจน์ สุภาษิต คำพังเพย 2) สื่อประสมเผยแพร่คติพจน์ สุภาษิต คำพังเพยในวรรณคดีบทละครนอก เรื่องขุนช้างขุนแผน 3) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 4) แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการใช้สื่อประสม การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอ้างอิง ได้แก่ One sample t-test ผลการวิจัยดังนี้

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์; Faculty of Humanities and Social Sciences, Surindra Rajabhat University, Thailand; e-mail : jamnong_tokta@hotmail.com

²คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์; Faculty of Management Sciences, Surindra Rajabhat University, Thailand; e-mail : wijittra.po@gmail.com

³คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์; Faculty of Management Sciences, Surindra Rajabhat University, Thailand; e-mail : pichanut@gmail.com

ผลการสังเคราะห์คติพจน์ สุภาษิต คำพังเพยที่ปรากฏในวรรณคดีบทละครนอก เรื่อง ขุนช้างขุนแผน พบว่า เนื้อหาแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ สุภาษิต คำพังเพยที่ตรงกับสำนวนไทย มีจำนวน 35 ประโยค และคติสอนใจที่เทียบได้กับสำนวนไทย มีจำนวน 7 ประโยค ผลการสร้างสื่อประสม พบว่า สื่อประสมประกอบด้วย ข้อความ ภาพกราฟิก เสียง และปฏิสัมพันธ์โต้ตอบผู้ใช้งาน ผลการประยุกต์ใช้สื่อประสม พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และระดับความคิดเห็นที่มีต่อการใช้สื่อประสมพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ พึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.51)

คำสำคัญ (Keywords) : สื่อประสม, คติพจน์ สุภาษิต คำพังเพย, วรรณคดีบทละครนอก, ขุนช้างขุนแผน

Abstract

The purposes of this research aimed 1) to synthesis proverbial proverb in literature of Khun Chang Khun Phaen, 2) to develop multimedia through synthesis proverbial proverb in literature of Khun Chang Khun Phaen, and 3) to study the application of multimedia through synthesis proverbial proverb in literature of Khun Chang Khun Phaen. The research was research and development method. The sampling consists 49 students who studied in the second semester of 2018 academic year in the major of Dramatic Arts, the faculty of Humanities and Social sciences at Surindra Rajabhat university. They were collected by a cluster random sampling. The research instruments included 1) a synthesis proverbial proverb questionnaire, 2) a multimedia of proverbial proverb in literature of Khun Chang Khun Phaen, 3) an achievement test, and 4) users' opinions questionnaire of the multimedia. The data analysis methods were content analysis, descriptive statistics which included mean and standard deviation, and inferential statistics used One sample t-test. The results showed that the synthesis proverbial proverb in literature of Khun Chang Khun Phaen revealed the content was separated to two modules including thirty-five proverbs which matched with Thai idiom and 7 proverbial sentences which matched with Thai idiom. Furthermore, the multimedia development showed the multimedia including text, graphic, sound, and interaction. Moreover, the application of multimedia showed the achievement mean scores had a higher significant than the standard

score at the .01. In addition, the users' opinions level in total of the multimedia showed the total was very good ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.51).

Keywords : Multimedia, Proverbial Proverb, Literature, Khun Chang Khun Phaen

บทนำ (Introduction)

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 - 2559) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะผู้สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืนได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มุ่งสร้างกระแสสังคมให้การเรียนรู้เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน มีนิสัยใฝ่รู้รักการอ่าน ตั้งแต่วัยเด็ก และส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของคนต่างวัย ควบคู่กับการส่งเสริมให้องค์กร กลุ่มบุคคล ชุมชน ประชาชน และสื่อทุกประเภทเป็นแหล่งเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์สื่อสารด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย รวมถึงส่งเสริมการศึกษาทางเลือกที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและสนับสนุนปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมถึงส่งเสริมความเข้าใจระหว่างประชาชนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อมูลข่าวสาร (Office of the National Economic and Social Development Council, 2012 : 11) ในการนำเสนอด้านวัฒนธรรมซึ่งมีการถ่ายทอดทั้งลักษณะเป็นเรื่องราวต่อกันมานานจากรุ่นสู่รุ่น เรียกว่า นิทานพื้นบ้าน (Singhasritha, Saiyasopon, and Khaeram, 2016 : 63) หรือมีการนำไปเขียน เรียบเรียง ให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ภาษาจะถูกเรียกว่าเป็นวรรณกรรม และหากวรรณกรรมใดได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสรจะกลายเป็นวรรณคดี เมื่อกล่าวถึงวรรณคดีไทยจะแสดงให้เห็นถึงความคิด จินตนาการ วรรณคดีสะท้อนภาพชีวิตและสภาพสังคมออกมาเช่นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ วัฒนธรรม ประเพณี ดังนั้นวรรณคดี จึงเป็นสิ่งสะท้อนภาพของมนุษย์ในอดีตตลอดจนสะท้อนให้เห็นขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมของผู้คน ดังเช่นวรรณคดีบทละครเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน (Rutsamejam, 2018 : 13 - 14) ที่ชาวไทยส่วนมากรู้จักกันดี อันเป็นแบบฉบับของการดำเนินชีวิตของไทย จะเห็นว่าการมุ่งสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 นั้น ผู้สอนจำเป็นต้องสร้างกิจกรรมการเรียนรู้และนวัตกรรมที่เหมาะสมกับเนื้อหารายวิชาและลักษณะของผู้เรียน เช่นการนำสื่อประสมมาเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ ซึ่งในวงการการศึกษาสำหรับการใช้สื่อ คือ การวางกรอบแนวคิดและการสอนมาช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (Saleh, 2015 : 212) อย่างไรก็ตามกระบวนการออกแบบเนื้อหาวิชาจำเป็นต้องมีความละเอียดรอบคอบ ซึ่งกระบวนการสังเคราะห์วรรณคดีมีข้อจำกัด การศึกษาควรเปิดโอกาสให้มี

การอภิปรายและรับข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Thomas and Rieth, 2011 : 13) ในงานวิจัยของ Hubenthala, O'Brienb, and Taber (2011 : 192) ได้ออกแบบกรอบแนวคิดสำหรับโปสเตอร์เพื่อการศึกษาที่ส่งผลให้ผู้เรียนสนใจในการเรียน วิเคราะห์กระบวนการคิด เตรียมเส้นทางในการสร้างความรู้ให้กับผู้เรียน และเชื่อมต่อการเรียนรู้ ผ่านทางเว็บ โดยโปสเตอร์จะต้องดึงดูดสายตาและมีความเกี่ยวข้องกับระหว่างเนื้อหาในโปสเตอร์และ หลักสูตร ซึ่งโปสเตอร์ถือเป็นสื่อประสมในรูปแบบหนึ่ง อาทิเช่น ภาพ ข้อความ กราฟิก เป็นต้น อีกทั้งเทคโนโลยีด้านสื่อประสมช่วยให้การออกแบบบทเรียนตอบสนองต่อแนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ มากยิ่งขึ้น รวมทั้งส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นถึง ประสิทธิภาพของสื่อประสมสามารถเสริมการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น (Bulut, 2019 : 15 – 17; Rusli, Negara, and Yasa, 2017 : 187 – 188; Scheiter, Schubert, and Schöler, 2018 : 91 -93)

ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงได้ประยุกต์ใช้สื่อประสมผ่านกระบวนการสังเคราะห์ คิดพจน์ สุภาจิต คำพังเพยในวรรณคดีบทละครเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน โดยมีกระบวนการสังเคราะห์เนื้อหา นำไปสู่การสร้างสื่อประสม ประยุกต์ใช้สื่อประสม และศึกษาผลการประยุกต์ใช้สื่อประสมต่อไป ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียน และผู้ที่สนใจเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดด้านคติพจน์ สุภาจิต คำพังเพยที่ปรากฏในวรรณคดีบทละครนอก เรื่อง ขุนช้างขุนแผน และนำไปสู่การประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อสังเคราะห์คติพจน์ สุภาจิต คำพังเพยที่ปรากฏในวรรณคดีบทละครนอก เรื่อง ขุนช้างขุนแผน
2. เพื่อสร้างสื่อประสมเผยแพร่คติพจน์ สุภาจิต คำพังเพยในวรรณคดีบทละครนอก เรื่อง ขุนช้างขุนแผน
3. เพื่อศึกษาผลการประยุกต์ใช้สื่อประสมเผยแพร่คติพจน์ สุภาจิต คำพังเพยในวรรณคดีบทละครนอก เรื่องขุนช้างขุนแผน

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development) แบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การสังเคราะห์คติพจน์ สุภาจิต คำพังเพยที่ปรากฏในวรรณคดีบทละคร

นอก เรื่องขุนช้างขุนแผน ระยะที่ 2 การพัฒนาสื่อประสมเผยแพร่คติพจน์ สุภาษิต คำพังเพยในวรรณคดีบทละครนอก เรื่องขุนช้างขุนแผน และระยะที่ 3 การประยุกต์ใช้สื่อประสมเผยแพร่คติพจน์ สุภาษิต คำพังเพยในวรรณคดีบทละครนอก เรื่องขุนช้างขุนแผน มีวิธีดำเนินงานวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในระยะที่ 3

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ประจำปีการศึกษาที่ 2/ 2561 จำนวน 4,218 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ประจำปีการศึกษา 2561 จำนวน 49 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสังเกตคติพจน์ สุภาษิต คำพังเพย 2) สื่อประสมเผยแพร่คติพจน์ สุภาษิต คำพังเพยในวรรณคดีบทละครนอก เรื่องขุนช้างขุนแผน 3) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 4) แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการใช้สื่อประสม

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและหาคุณภาพของเครื่องมือ

1) แบบสังเกตคติพจน์ สุภาษิต คำพังเพย โดยศึกษา ทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นกำหนดเป็นประเด็นคำถาม สร้างแบบสังเกตฉบับร่างและนำไปเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อปรับปรุงแก้ไข แล้ววิเคราะห์ค่าความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (IOC) โดยมีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป

2) สื่อประสมเผยแพร่คติพจน์ สุภาษิต คำพังเพยในวรรณคดีบทละครนอก เรื่องขุนช้างขุนแผน โดยนำผลการวิจัยในระยะที่ 1 มาจัดทำสื่อประสม ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา โดยแบ่งออกเป็น 2 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวรรณคดีบทละครนอก เรื่องขุนช้างขุนแผน ประกอบด้วยเนื้อหาดังนี้ ประวัติความเป็นมา ประวัติผู้แต่ง และรูปแบบและคุณค่าของการประพันธ์ หน่วยที่ 2 คติพจน์ สุภาษิต คำพังเพยที่ปรากฏในวรรณคดีบทละครนอก เรื่องขุนช้างขุนแผน ประกอบด้วยเนื้อหาดังนี้ คติพจน์ สุภาษิต และคำพังเพย จากนั้นดำเนินการออกแบบบทดำเนินเรื่อง ออกแบบผังปะการัง และสร้างสื่อประสมที่มีองค์ประกอบของสื่อประสม ได้แก่ ข้อความ ภาพถ่าย ภาพกราฟิก วิดีโอ แอนิเมชัน เสียง และปฏิสัมพันธ์โต้ตอบผู้ใช้งาน จากนั้นนำสื่อประสมที่สร้างขึ้นไปประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน จากนั้นหาค่าความเที่ยงตรง ได้ค่าความเที่ยงตรง คະแนนเฉลี่ย คือ 4.89 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คือ 0.32

3) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดำเนินการวิเคราะห์วัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับเนื้อหา กำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม สร้างแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชนิดปรนัย

4 ตัวเลือก จำนวน 50 ข้อ จากนั้นนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินเพื่อหาดัชนีความสอดคล้องของข้อสอบกับวัตถุประสงค์ (IOC) โดยมีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป นำแบบทดสอบไปทดลองใช้ (tryout) จำนวน 20 คน แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาความยากง่าย อยู่ระหว่าง 0.36 - 0.65 ค่าอำนาจจำแนก อยู่ระหว่าง 0.45 - 0.69 และค่าความเชื่อมั่น 0.92 จากนั้นทำการคัดเลือกข้อสอบมาสร้างแบบทดสอบ จำนวน 40 ข้อ

4) แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการใช้สื่อประสม โดยศึกษา ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากนั้นกำหนดเป็นประเด็นคำถาม สร้างแบบสังเคราะห์ฉบับร่างและนำไปเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อปรับปรุงแก้ไข แล้ววิเคราะห์ค่าความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (IOC) โดยมีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 3 ระยะ และได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะที่ 1 และระยะที่ 3 ดังนี้

ระยะที่ 1 การสังเคราะห์คติพจน์ สุภาษิต คำพังเพยที่ปรากฏในวรรณคดีบทละครนอก เรื่องขุนช้างขุนแผน

ผู้วิจัยประสานงานกับนักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ และครูนาฏศิลป์ จำนวน 30 คน จากนั้นดำเนินการสนทนากลุ่มย่อย จำนวน 3 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน และใช้แบบสังเคราะห์คติพจน์ สุภาษิต คำพังเพย แบบบันทึกสังเกตพฤติกรรม บันทึกเทป และภาพเคลื่อนไหวขณะสนทนากลุ่ม

ระยะที่ 3 การประยุกต์ใช้สื่อประสมเผยแพร่คติพจน์ สุภาษิต คำพังเพยในวรรณคดีบทละครนอก เรื่องขุนช้างขุนแผน

ในระยะนี้เป็นการออกแบบการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง (Quasi-experimental Design) (Srisard et al. 2018 : 65) มีขั้นตอนดังนี้ ผู้วิจัยทำการชี้แจงให้กลุ่มตัวอย่างทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ให้กลุ่มตัวอย่างทำการทดสอบก่อนเรียน เป็นระยะเวลา 30 นาที จากนั้นให้ใช้งานสื่อประสมเผยแพร่คติพจน์ สุภาษิต คำพังเพยในวรรณคดีบทละครนอก เรื่องขุนช้างขุนแผน เป็นระยะเวลา 2 ชั่วโมง ให้กลุ่มตัวอย่างทำการทดสอบหลังเรียน เป็นระยะเวลา 30 นาที และทำแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการใช้สื่อประสม ผู้วิจัยรวบรวมแบบทดสอบและแบบสอบถาม จากนั้นนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในระยที่ 1 ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา และนำมาสังเคราะห์เป็นประเด็นร่วมหรือประเด็นหลัก และอธิบายเนื้อหา (Chantavanich, 2002 : 130) ร่วมกับเอกสารแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงสร้างข้อสรุปจากการวิจัย แล้วนำผลที่ได้ไปสร้างสื่อประสมต่อไป ในระยที่ 2 วิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และในระยที่ 3 วิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐานและวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร้อยละ 80 (One sample t-test)

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการสังเคราะห์คติพจน์ สุภาชิต คำพังเพยที่ปรากฏในวรรณคดีบทละครนอก เรื่องขุนช้างขุนแผน

ผลการสังเคราะห์ พบว่า แนวคิด คติสอนใจมากมายที่สอดแทรกในบทวรรณคดี ซึ่งแนวคิดสุภาชิต คำพังเพยที่พบจากวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนมีทั้งสุภาชิต คำพังเพยที่ตรงกับสำนวนไทย เมื่ออ่านแล้วสามารถเข้าใจได้ทันที และสำนวนที่ไม่ตรงกับสุภาชิต คำพังเพยแต่เป็นสำนวนที่เทียบได้กับสุภาชิต คำพังเพย และมีจำนวนคำคมอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมากที่ให้แง่คิดแก่ผู้อ่าน แต่มีอาจเทียบได้กับสุภาชิตคำพังเพย จึงจัดแบ่งเนื้อหาเพื่อการศึกษา ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ สุภาชิต คำพังเพยที่ตรงกับสำนวนไทย และคติสอนใจที่เทียบได้กับสำนวนไทย ซึ่งรายละเอียดดังนี้

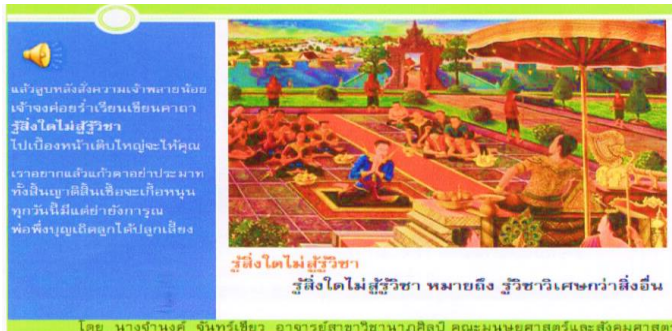
1. สุภาชิต คำพังเพยที่ตรงกับสำนวนไทย มีจำนวน 35 ประโยค ได้แก่ 1) ชิงสุกก่อนห้าม 2) นกสองหัว 3) หักด้ามพรวดด้วยเข่า 4) ซ้ำซ้ำได้พรวดสองเล่มงาม 5) ตีตนไปก่อนไข้ 6) หนามยอกเอาหนามบ่ง 7) รู้สิ่งใดไม่รู้วิชา 8) ป่าพึ่งเสือเรือพึ่งพาย 9) อุดเปรี้ยวไว้กินหวาน 10) นอนสูงให้นอนคว่ำ นอนต่ำให้นอนหงาย 11) เลี้ยงคำไม่ตกปาก 12) น้อยหน้า 13) บ้านเมืองมีชื่อมีแป 14) กรวดน้ำคว่ำขัน 15) กว้าง 16) เก็บหอมรอมริบ 17) ตีนก่อนไก่อ 18) ว่านอนสอนง่าย 19) ศิษย์มีครู 20) ข้าวตาก 21) เรือนสามน้ำสี่ 22) กล้าหาญชาญชัย 23) ไก่อเห็นตีนงูเห็นนมไก่ 24) งูปลา 25) ตายดาบหน้า 26) ลับลมคมใน 27) สกุนตลชนชาติ 28) จ่องทองพองชน 29) ลิ่นลม 30) รบราฆ่าฟัน 31) ผัดวันประกันพรุ่ง 32) สอพลอ 33) ปากโป้ง 34) เอาไม้ซีกไปตัดไม้ซุง และ 35) ก้มหน้า ตัวอย่างสุภาชิต คำพังเพย เช่น ชิงสุกก่อนห้าม หมายถึง ด่วนทำในสิ่งที่ไม่ควรแกว้ยหรือยังไม่ถึงเวลา

2. คติสอนใจที่เทียบได้กับสำนวนไทย มีจำนวน 7 ประโยค ได้แก่ 1) เมื่อน้อยให้เรียนวิชา ให้หาสินเมื่อเติบใหญ่ 2) ได้ยศแล้วไม่ควรเมา 3) ยามลูกขึ้นแม่ชมตรมหลายเท่า 4) รักตนให้

มากกว่าทรัพย์สิน 5) รักนวลสงวนตัว 6) ไม่เที่ยงแท้จริงจังสังขาร และ 7) ต้นรัก ดอกโคศ ตัวอย่างคติสอนใจ เช่น เมื่อน้อยให้เรียนวิชา ให้หาสินเมื่อเติบโตใหญ่ หมายถึง คนเราควรฝึกหาความรู้

ผลการสร้างสื่อประสมเผยแพร่คติพจน์ สุภาษิต คำพังเพยในวรรณคดีบทละครนอก เรื่องขุนช้างขุนแผน

ผลการสร้างสื่อประสม ตัวอย่างดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ตัวอย่างสื่อประสมสำนวน “รู้สิ่งใดไม่สู้รู้วิชา”

จากภาพที่ 1 เป็นการนำเสนอด้วยสื่อประสมประกอบด้วย ข้อความ ภาพกราฟิก เสียง และ ปฏิสัมพันธ์โต้ตอบผู้ใช้งาน ในการนำเสนอคำสำนวน “รู้สิ่งใดไม่สู้รู้วิชา” จะพบในตอนท้ายลงนาม ไปเยี่ยมขุนแผนในคุกและขุนแผนได้สั่งสอนลูกให้เป็นคนรักใฝ่การเรียนรู้

ผลการประยุกต์ใช้สื่อประสมเผยแพร่คติพจน์ สุภาษิต คำพังเพยในวรรณคดีบทละครนอก เรื่องขุนช้างขุนแผน

1. ผลการเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ สูงกว่า ร้อยละ 80

มีผลการวิจัย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

รายการ	N	$\bar{X}$	S.D	t	Sig.
คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	49	34.59	1.62	11.205**	.000

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 1 คะแนนร้อยละ 80 คือ 32 คะแนนจากคะแนนเต็ม 40 คะแนน โดยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ค่าเฉลี่ย 34.59 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จะเห็นว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ผลการศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อการใช้สื่อประสมเผยแพร่คดีพจน์ สุภาชิต คำพิงเพย ในวรรณคดีบทละครนอก เรื่องขุนช้างขุนแผน

คะแนน 4.50 - 5.00 หมายถึง ฟังพอใจมากที่สุด 3.50 - 4.49 หมายถึง ฟังพอใจมาก 2.50 - 3.49 หมายถึง ฟังพอใจปานกลาง 1.50 - 2.49 หมายถึง ฟังพอใจน้อย 1.00 - 1.49 หมายถึง ฟังพอใจน้อยที่สุด ผลการวิจัยดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อการใช้สื่อประสมเผยแพร่คดีพจน์ สุภาชิต คำพิงเพยในวรรณคดีบทละครนอก เรื่องขุนช้างขุนแผน

รายการ	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
1. ส่วนนำของบทเรียน มีข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น (วัตถุประสงค์ เมนูหลัก ส่วนช่วยเหลือ)	4.45	0.50	ฟังพอใจมาก
2. เนื้อหาของบทเรียนมีความชัดเจน เชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่	4.59	0.50	ฟังพอใจมากที่สุด
3. เนื้อหาที่มีความยากง่ายเหมาะสมต่อผู้เรียน	4.47	0.50	ฟังพอใจมาก
4. ใช้ภาษาถูกต้อง เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	4.57	0.50	ฟังพอใจมากที่สุด
5. ภาษาสื่อความหมายได้ชัดเจน เหมาะสมกับผู้เรียน	4.61	0.49	ฟังพอใจมากที่สุด
6. การออกแบบระบบการเรียนการสอนเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่อง	4.51	0.51	ฟังพอใจมากที่สุด
7. ความยาวของการนำเสนอแต่ละหน่วยเหมาะสม	4.67	0.52	ฟังพอใจมากที่สุด
8. ออกแบบหน้าจอเหมาะสม ง่ายต่อการใช้ สัดส่วนเหมาะสม สวยงาม	4.55	0.58	ฟังพอใจมากที่สุด
9. ขนาด สีของตัวอักษร ชัดเจน สวยงามอ่านง่าย เหมาะสมกับระดับผู้เรียน	4.65	0.48	ฟังพอใจมากที่สุด
10. ภาพกราฟิกเหมาะสม ชัดเจน สอดคล้องกับเนื้อหา และมีความสวยงาม	4.53	0.50	ฟังพอใจมากที่สุด
11. คุณภาพการใช้เสียงดนตรีประกอบบทเรียนเหมาะสม ชัดเจน น่าสนใจ ชวนคิด น่าติดตาม	4.73	0.45	ฟังพอใจมากที่สุด
12. การออกแบบปฏิสัมพันธ์ให้โปรแกรมใช้งานง่าย สะดวก	4.69	0.47	ฟังพอใจมากที่สุด
13. มีการโต้ตอบกับผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ	4.35	0.48	ฟังพอใจมาก
14. การใช้งานสื่อประสมง่ายไม่ซับซ้อน สะดวกต่อการใช้งาน	4.59	0.54	ฟังพอใจมากที่สุด
โดยรวม	4.57	0.51	ฟังพอใจมากที่สุด

จากตารางที่ 2 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการใช้สื่อประสมเผยแพร่คติพจน์ สุภาษิต คำพังเพยในวรรณคดีบทละครนอก เรื่องขุนช้างขุนแผน โดยรวมอยู่ในระดับ พึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.51)

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยพบแนวคิดคติสอนสอนใจมากมายที่สอดแทรกในบทวรรณคดี ซึ่งแนวคิด สุภาษิต คำพังเพยที่ตรงกับสำนวนไทย อ่านแล้วสามารถเข้าใจได้ทันทีและมีสำนวนไม่ตรงกับ สุภาษิต คำพังเพยแต่เป็นสำนวนที่เทียบได้กับสุภาษิต คำพังเพยและมีสำนวนคำคมอื่น ๆ อีกเป็น จำนวนมากที่ทำให้คิดแก่ผู้อ่าน อาจเป็นเพราะวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน เป็นวรรณคดีที่ นอกจากจะดีเด่นในลักษณะ การแต่งแล้วยังดีเด่นในด้าน การประพันธ์และแง่ด้านภาษา การ เลือกใช้คำ การเล่นสัมผัสสระ การใช้สำนวนโวหาร สำนวนต่าง ๆ ซึ่ง Satawethin (1975 : 79) อธิบายว่า คำคม สุภาษิต คำพังเพยที่สอดแทรกในวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน มีมากมายที่ปรากฏ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนในการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข สอดคล้องกับผล การศึกษาของ Janpen (2016 : 13) ที่ได้ศึกษานิราศขุนช้างขุนแผน : จากบทเสภาถึงบทนิราศ พบว่า นิราศเรื่องขุนช้างขุนแผน เป็นผลงานวรรณกรรมของ ฉันท ขำวิไล ซึ่งนำเนื้อหาจากบทเสภา เรื่องขุนช้างขุนแผนมาเสนอใหม่ในรูปแบบของนิราศวรรณคดีโดยใช้ลักษณะคำประพันธ์ประเภท กลอนนิราศมีความยาวรวมทั้งสิ้น 4,087 คำกลอนซึ่งนับว่าเป็นนิราศวรรณคดีเรื่องที่มีความยาวมาก ที่สุด

จากผลการสร้างสื่อประสม พบว่า สื่อประสมประกอบด้วย ข้อความ ภาพกราฟิก เสียง และ ปฏิสัมพันธ์โต้ตอบผู้ใช้งาน ที่เน้นขั้นตอนการสร้างสื่อประสมสอดคล้องกับงานวิจัยของ Puranawit and Pathom-aree (2016 : 23) ที่มีการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็น ทางการก่อนการสร้างสื่อประสม นอกจากนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pornwattanukul (2015 : 42) ที่สื่อประสม ประกอบด้วย ข้อความ ภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหวในรูปแบบวิดีโอ และการปฏิสัมพันธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Manpan (2016 : 12) ที่สื่อประสม ประกอบด้วยเนื้อหา เสียง แอนิเมชัน ภาพ และการปฏิสัมพันธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ampuch and Potisarn (2018 : 64) ที่สื่อ ประสม ประกอบด้วยข้อความ ภาพ กราฟิก เสียง วิดีโอภาษามือ และปฏิสัมพันธ์

จากผลการประยุกต์ใช้สื่อประสม พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่ กำหนดไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Manpan (2016 : 93 - 95) อย่างไรก็ดี ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ampuch and Potisarn (2018 : 64) ในการ

ออกแบบและพัฒนาสื่อประสม เรื่อง ประชาคมอาเซียน ของผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินทำให้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และระดับความคิดเห็นที่มีต่อการใช้สื่อประสมพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ พึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.51) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Puranawit and Pathom-aree (2016 : 24) ซึ่งนักเรียนพึงพอใจกับการเรียนพร้อมกับการใช้สื่อประสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D.=0.25) Pornwattanukul (2015 : 70 - 71) ที่ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในการเรียนกลอนบทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบนาท โดยใช้อุปกรณ์สื่อส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D.=0.10)

กล่าวโดยสรุป ผู้เรียนสามารถเกิดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเกี่ยวกับคดีพจน์ สุภาชิต คำพิพากษาที่พบในวรรณคดีบทละครเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผนผ่านสื่อประสมได้ ซึ่งถือว่าการประยุกต์ใช้สื่อประสมเพื่อการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การสังเคราะห์คดีพจน์ สุภาชิต คำพิพากษาที่ปรากฏในวรรณคดีบทละครนอก เรื่อง ขุนช้างขุนแผนจะทำให้ทราบถึงแนวคิดการปฏิบัติในการดำรงชีวิตถูกต้องตามหลักธรรมคำสอน ทำให้มนุษย์รู้จักหลักการ ความมีเหตุผลผลในการไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ และประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตามนักวิจัยสามารถนำวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลวิธีการอื่น เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการจัดเสวนา มาใช้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ และหลากหลายมากขึ้น

1.2 ในการนำสื่อประสมคดีพจน์ สุภาชิต คำพิพากษาที่ปรากฏในวรรณคดีบทละครนอก เรื่องขุนช้างขุนแผน ไปใช้กับผู้เรียน ควรพิจารณาถึงความเหมาะสมของเครื่องมือ คุณสมบัติของคอมพิวเตอร์ และวัยของผู้เรียนเป็นสำคัญด้วย เพื่อให้การใช้สื่อประสมนี้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนาสื่อประสมในประเด็นอื่น เช่น เนื้อหาในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือความรู้รอบตัวที่น่าสนใจ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน

2.2 ควรมีการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาที่สร้างแรงจูงใจในการศึกษาวรรณคดีไทย เพื่อเยาวชนไทยเห็นความสำคัญและคุณค่าของวรรณคดีไทย ช่วยกันรักษาวรรณคดีไว้ด้วยความหวงแหน เพื่อให้เป็นวรรณคดีประจำชาติ มีความยั่งยืน และอยู่คู่แผ่นดินไทยตลอดไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- กิตติยา รัศมีแจ่ม. (2561). “วรรณคดีไทยในยุคประเทศไทย 4.0”. *วารสารสารสนเทศ*. 17(1) : 13 - 23.
- คีตธามิลล์ ปุณณะวิทย์ และวสุ ปฐมอารีย์. (2559). “การพัฒนาสื่อประสมเพื่อปรับเจตคติทางการเรียนวิชาเทคนิคปฏิบัติการชีววิทยาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5”. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*. 15(2) : 22-26.
- เจือ สตะเวทิน. (2518). *วรรณคดีวิจารณ์*. กรุงเทพฯ : สุทธิสารการพิมพ์.
- นพดล จันทรเพ็ญ. (2559). “นิราศขุนช้างขุนแผน : จากบทเสภาถึงบทนิราศ”. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*. 7(2) : 13-38.
- บุญชม ศรีสะอาด และคณะ. (2561). *พื้นฐานการวิจัยการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 8. ภาควิชาวิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พรสุดา พรวัฒนกุล. (2558). *การศึกษาผลการเรียนรู้วรรณคดีไทย กลอนบทละครเรื่อง รามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบนนทก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้สื่อประสม*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). *สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555-2559*. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุดสะอาดพอน สิงสีทา, คณินนิตย์ ไสยโสภณ, และประทีป แชร่มย์. (2559). “วิเคราะห์นิทานพื้นบ้านสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว”. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*. 18(2) : 61 – 73.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2545). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อลงกรณ์ อัมพูช และวิจิตรา โพธิสาร. (2561). “การออกแบบและพัฒนาสื่อประสม เรื่อง ประชาคมอาเซียน ของผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน”. *วารสารวิชาการศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 9(2) : 60 – 66.
- เอกชน มั่นปาน. (2559). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้ผ่านสื่อมัลติมีเดียของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต.

- Bulut, R. (2019). "An Analysis of the Effects of Multimedia Teaching on Student Achievement." **International Journal of Progressive Education**. 15(1) : 1 - 22.
- Hubenthala, M., O'Brienb, T., and Taber, J. (2011). "Posters that Foster Cognition in the Classroom: Multimedia Theory Applied to Educational Posters." **Educational Media International**, 48(3). 193 – 207.
- Rusli, M., Negara, I., and Yasa, K. R. (2017). "The Effect of Animation in Multimedia Computer-Based Learning and Learning Style to the Learning Results." **Turkish Online Journal of Distance Education**. 18(4). 177-190.
- Saleh, I. (2015). "Revisiting the Notion of Invisible College : Digital Multiple Literacies and Media Educators." **Journal of Education Research**. 9(2). 211 - 224.
- Scheiter, K., Schubert, C., and Schüler, A. (2018). "Self-Regulated Learning from Illustrated Text: Eye Movement Modelling to Support Use and Regulation of Cognitive Processes during Learning from Multimedia." **British Journal of Educational Psychology**. 88(1) : 80 - 94.
- Thomas, C. N. and Rieth, H. J. (2011). "A Research Synthesis of the Literature on Multimedia Anchored Instruction in Preservice Teacher Education." **Journal of Special Education Technology**. 26(2) : 1 - 22.

Translated Thai References

- Rutsamejam, K. (2018). "Thai Literature in Thailand 4.0 Era." **Journal of Information**. 17(1) : 13 - 23. [In Thai]
- Puranawit, K. and Pathom-aree, W. (2016). "Development of Multimedia for Learning Attitude Improvement of Biological Laboratory Techniques Subject for Grade 11 High School Students." **Research Journal Rajamangala University of Technology Thanyaburi**. 15(2) : 22-26. [In Thai]
- Satawethin, C. (1975). **Literary Criticism**. Bangkok : Sutthisarn Printing. [In Thai]

- Janpen, N. (2016). “Nirat Khun Chang Khun Phaen : From Sepha Literature to Nirat Literature” **Humanities and Social Sciences Journal, Ubon Ratchathani Rajabhat University**. 7(2) : 13-38. [In Thai]
- Srisa-ard, B. et al. (2018). **Fundamentals of Educational Research**. 8th ed. Department of Educational Research and Development, Faculty of Education, Mahasarakham University. [In Thai]
- Pornwattanakul, P. (2015). **A Thai Literature Learning Achievement Study on Ramakien Episode of Narai Prab Nonthok of Mattayomsuksa 2 Students Using Multimedia**. Master of Education in Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Rangsit University. [In Thai]
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2012). **Summary of the 11th National Economic and Social Development Plan between 2012 - 2016**. Bangkok : Office of the National Economic and Social Development Council. [In Thai]
- Singhasritha, S., Saiyasopon, K., and Khaeram, P. (2016). “The Analysis of Lao Folktale in The Lao People’s Democratic of Lao PDR.” **Journal of Humanities and Social Sciences Surin Rajabhat University**. 18(2) : 61 – 73. [In Thai]
- Chantavanich, S. (2002). **Qualitative Research Methods**. 10th ed. Bangkok : Chulalongkorn University Printing House. [In Thai]
- Ampuch, A. and Potisarn, W. (2018). “Designing and Developing Multimedia about ASEAN Community of Hearing Impaired Students.” **Art and Architecture Journal Naresuan University**. 9(2) : 60 – 66. [In Thai]
- Manpan, E. (2016). **A Study on Grade 5 Students Learning Achievement of Sungthong in the Thai Language Subject Area Through Multimedia Lessons**. Master of Education in Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Rangsit University. [In Thai]

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์
สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
The Development of Training Curriculum for Enhancing
Teaching Analytical Thinking Skill for Student Teachers
at Surindra Rajabhat University

กมลรัตน์ วงศ์ถามาตย์¹ ปริญา ทองสอน² และคมสัน ตรีไพบูลย์³

Kamonrat Wongtamart¹, Parinya Thongsorn² and Komsan Treepiboon³

Received : June 30, 2019; Revised : August 23, 2019; Accepted : August 26, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ 2) ประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรโดยศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่เข้ารับการอบรมและผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำนวน 60 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้จากนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ผลการวิจัย พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มีคุณภาพในระดับมาก ประสิทธิผลของหลักสูตรที่เกิดกับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ทำให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีความรู้ความเข้าใจ เจตคติและทักษะการสอนคิดวิเคราะห์หลังการฝึกอบรมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ

¹นิสิตหลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Doctor of Education in Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Burapha University, Thailand; e-mail : kamonrat@srru.ac.th

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Faculty of Education, Burapha University, Thailand.

³คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Faculty of Education, Burapha University, Thailand.

นักเรียนกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ (Keywords) : การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม, ทักษะการสอนคิดวิเคราะห์, นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

Abstract

The purposes of this research were 1) to develop training courses to enhance analytical teaching skills for students practicing teachers Surindra Rajabhat University 2) Evaluate the effectiveness of the curriculum by studying the effects of students practicing teachers who have attended the training and the results with students. The sample group consisted of 60 students practicing teachers' professional experiences which were obtained by selecting purposive sampling and grade 4 students who received learning management from students practicing teachers. The research found that 1. Training courses for enhancing analytical teaching skills for students practicing teachers Surindra Rajabhat University with the level high quality 2. Effectiveness of the curriculum that occurs with students practicing teachers Make students practice their professional experience with knowledge and understanding Attitude and teaching skills, critical thinking after training, increased significantly at the level of .01 And students in the experimental group had higher learning achievement and critical thinking skills at the level of .01

Keywords : Training course development Teaching skills, Enhancing Teaching Analytical Thinking Skill, Students experience professional teachers

บทนำ (Introduction)

โลกในปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลให้สังคมที่ต้องอาศัยองค์ความรู้ จำเป็นต้องนำภูมิคุ้มกันที่มีอยู่และพร้อมทั้งเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้น เพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม จากรายงานผลการประเมินภายนอก ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ที่พบว่า ภาพรวมระดับประเทศ มาตรฐานที่มีผล

การประเมินต่ำที่สุดหรือมาตรฐานที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 4 กล่าวคือ ผลการประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่อยู่ในระดับปรับปรุง มีสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้ระดับดี คิดเป็นร้อยละ 10.4 (Office for National Education Standards and Quality Assessment, 2007) นอกจากนี้ จากรายงาน ผลการวิจัยติดตามผลของการปฏิรูปการเรียนรู้ตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (Wiratchai et al., 2004) พบว่าในระดับบุคคล ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ ทักษะการคิด ทักษะการค้นคว้าของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ และเมื่อพิจารณาระดับโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมากกว่าร้อยละ 90 มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ ทักษะการคิดของผู้เรียนอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการคิดวิเคราะห์ ซึ่งปัญหาการจัดการศึกษาที่ไม่ได้คุณภาพด้านการคิดของวิชาชีพครู จึงควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน

จากปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ควรได้รับการพัฒนาโดยใช้วิธีการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ การฝึกอบรมถือได้ว่าเป็นรูปแบบการพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษารูปแบบหนึ่ง มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะและเจตคติของครู ซึ่งเป็นการพัฒนาความชำนาญในการปฏิบัติงาน (Boonyakiat, 2012)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ส่งผลให้ยกระดับคุณภาพทางการศึกษาด้านการคิดวิเคราะห์ให้สูงขึ้น และเกิดผลดีโดยตรงต่อผู้เรียน โดยมุ่งหวังให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ได้นำความรู้ทักษะจากการฝึกอบรมไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
2. เพื่อประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์สำหรับศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เอกสารและเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ทรงคุณวุฒิโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้สมรรถภาพด้านการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมาย คือ เอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ การสอนคิดวิเคราะห์

1.2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านทักษะการสอนคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสำรวจความคิดเห็นของครูพี่เลี้ยงวิเคราะห์ เอกสารและแบบสัมภาษณ์ โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นตารางสรุปประเด็นสาระสำคัญของการ วิเคราะห์ มีค่าความสอดคล้องระหว่างประเด็นการวิเคราะห์เอกสารกับรายการวิเคราะห์

1.3 ศึกษาความรู้พื้นฐานด้านทักษะการสอนคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาฝึก ประสบการณ์วิชาชีพครู มีลักษณะเป็นแบบคำถาม จำนวน 30 ข้อ นำข้อมูลจากประเด็นข้อคำถาม ไปวิเคราะห์คุณภาพค่าความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับรายการประเมิน (IOC)

1.4 ศึกษาแนวคิดของนักวิชาการในการพัฒนาหลักสูตร ด้วยรูปแบบการสนทนา กลุ่ม (Focus group discussion) มีลักษณะเป็นแบบสนทนา กำหนดประเด็นคำถาม 4 ด้าน

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 2 การออกแบบและสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสอนคิด ระยะนี้เป็นการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์สำหรับนักศึกษาฝึก ประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้วิจัยดำเนินการ และนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถประเมินความ เหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม จำนวน 5 คน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

2.1 นำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารในระยะที่ 1 มาเป็นแนวทางเพื่อกำหนดกรอบแนวคิด กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมแล้วดำเนินการจัดทำหลักสูตรและ เอกสารหลักสูตร ประกอบด้วยคู่มือการฝึกอบรมและแผนการฝึกอบรม รวมถึงสื่อต่าง ๆ

2.2 หาคุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้น เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่

2.2.1 แบบทดสอบความรู้ เป็นแบบเลือกตอบในแต่ละข้อมี 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ และข้อสอบแบบปรนัย จำนวน 2 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และปรับปรุงแก้ไขในแบบทดสอบตามข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญ และจัดทำฉบับสมบูรณ์

2.2.2 แบบวัดเจตคติต่อการเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นแบบวัดเจตคติ 5 ระดับ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ยอมรับได้ .05 ขึ้นไป จากนั้นนำแบบวัดเจตคติไปทดลองใช้กับนักศึกษา ชั้นปีที่ 4 ที่กำลังขึ้นชั้นปีที่ 5 คณะครุศาสตร์ จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

2.2.3 แบบประเมินการเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู แบ่งเป็น 4 ด้าน วิเคราะห์หาค่าความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับรายการประเมิน (IOC) ค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง .80-1.00 และนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข และจัดทำฉบับสมบูรณ์

ระยะที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561

3.1.2 นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 60 คน สาขาการประถมศึกษา โดยใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

3.2 ตัวแปรที่ศึกษา

3.2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การฝึกอบรมโดยใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

3.2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ 1) ความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะการสอนคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

3.3 การดำเนินการใช้หลักสูตรฝึกอบรม

3.3.1 กำหนดแบบแผนการใช้หลักสูตรฝึกอบรมแบบกลุ่มเดียว โดยมีการทดสอบทั้งก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest Posttest Design)

3.3.2 ดำเนินการตามตารางการจัดกิจกรรมและแผนการจัดฝึกอบรม จำนวน 6 แผน โดยอบรม 6 วันๆ ละ 1 แผน จำนวน 6 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 36 ชั่วโมง

3.3.3 การดำเนินการก่อนและหลังการอบรม ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1) วัดความรู้ความเข้าใจ โดยใช้แบบทดสอบเป็นแบบปรนัยแบบเลือกตอบ ชนิด 4 ตัวเลือก

2) ประเมินทักษะการสอนคิดวิเคราะห์ด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยใช้แบบทดสอบปรนัยแบบเลือกตอบ ชนิด 4 ตัวเลือก เพื่อวัดทักษะการสอนคิดวิเคราะห์

3) วัดเจตคติ โดยใช้แบบวัดเจตคติที่มีต่อการสอนการคิดวิเคราะห์

3.4 เครื่องมือที่ใช้มี 3 ชุด ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจ ทักษะการสอนคิดวิเคราะห์

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ยและวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนการใช้ t-test แบบ Dependent Samples

ระยะที่ 4 การประเมินและติดตามผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม โดยดำเนินการติดตามผลการใช้หลักสูตรกับนักศึกษาในกลุ่มทดลองที่ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรฯ ใช้แบบประเมินทักษะด้านการสอนคิดวิเคราะห์ โดยครูพี่เลี้ยงเป็นผู้ประเมิน ดังรายละเอียดดังนี้

4.1 นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ที่เป็นนักศึกษาในกลุ่มทดลองและผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์ จำนวน 10 คน

4.2 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนจากนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ที่ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์

4.3 สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินด้านการสอนคิดวิเคราะห์ คือ แบบประเมินทักษะการสอนคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูและแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และแบบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

4.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการแจกแบบประเมินทักษะการสอนคิดวิเคราะห์ให้แก่ ครูเลี้ยงและให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูประเมินนักเรียนโดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการประเมินทักษะการสอนคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูแต่ละคนมาวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS หาค่าเฉลี่ย หาระดับคุณภาพตามเกณฑ์การประเมินด้วยรูปแบบรูปรีคและสรุปผลการประเมินทักษะการสอนคิดวิเคราะห์

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ซึ่งมีองค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย ความเป็นมา หลักการ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร ระยะเวลาของหลักสูตร เนื้อหาสาระของหลักสูตร กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการเรียนรู้ประกอบการฝึกอบรม การวัดผลและการประเมินผล ตารางการฝึกอบรม และเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ คู่มือการฝึกอบรมสำหรับผู้เข้ารับการอบรม และคู่มือการติดตามผลการใช้หลักสูตรสำหรับครูพี่เลี้ยง ผลการประเมินคุณภาพหลักสูตร โดยการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของหลักสูตรจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า หลักสูตรมีคุณภาพในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.10 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .40 1.1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสอนการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ก่อนและหลังการฝึกอบรม โดยการทดสอบค่าที (t-test) ผลปรากฏว่า กลุ่มทดลองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสอนการคิดวิเคราะห์หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีคะแนนก่อนการฝึกอบรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.66 และมีคะแนนหลังการฝึกอบรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 49.01 คะแนน 1.2) เจตคติเกี่ยวกับกระบวนการสอนการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จากนักศึกษากลุ่มทดลอง จำนวน 60 คน พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .50 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ประเด็นรายการที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ 1) การเสริมสร้างทักษะการสอนการคิดวิเคราะห์ ต้องเตรียมเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ และการวัดผลและประเมินผลให้สอดคล้องกันเสมอ 4.60 2) การเสริมสร้างทักษะการสอนการคิดวิเคราะห์ เป็นสิ่งที่ครูผู้สอนต้องปฏิบัติ เพราะจะส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนด้านการคิดวิเคราะห์ 3) ครูผู้สอนต้องแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ด้านการคิดวิเคราะห์เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างทักษะการสอนการคิดวิเคราะห์ 4) การเสริมสร้างทักษะการสอนการคิดวิเคราะห์มีความสำคัญการจัดการศึกษาในปัจจุบัน 5) ในการเตรียมการสอนต้องวิเคราะห์หลักสูตร จัดทำหน่วยการเรียนรู้และออกแบบการเรียนรู้ที่พัฒนากระบวนการสอนการคิดวิเคราะห์ทุกครั้ง และ 6) การออกแบบการเสริมสร้างทักษะการสอนการคิดวิเคราะห์ต้องคำนึงถึงผู้เรียน 1.3) ทักษะการสอนการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู พบว่า กลุ่มทดลองมีทักษะการสอนการคิดวิเคราะห์ หลังการฝึกอบรมในระดับดีมาก มีคะแนนเฉลี่ยรวม เท่ากับ 56 จากคะแนนเต็ม 60 คะแนน

2. ผลประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์ สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

2.1 ผลที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่เข้ารับการอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะการสอนคิดวิเคราะห์ สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ระหว่างก่อนและหลังการฝึกอบรมของนักศึกษาที่มาเป็นกลุ่มทดลองในการใช้หลักสูตร (n=60)

ผลที่เกิดขึ้นกับนักศึกษา	การประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig.
ความรู้ความเข้าใจ	หลังฝึกอบรม	49.01	2.20	37.109	.000
	ก่อนฝึกอบรม	17.66	2.36		
เจตคติ	หลังฝึกอบรม	4.22	0.50	-12.08	.000
	ก่อนฝึกอบรม	2.73	0.24		
ทักษะการสอนคิดวิเคราะห์	หลังฝึกอบรม	4.36	2.15	-15.43	.000
	ก่อนฝึกอบรม	3.27	0.20		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 2 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่เข้ารับการอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์

ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน	การทดลอง	$\bar{x}$	(S.D.)	t	Sig.
	ก่อนเรียน	8.97	1.63	-26.61	.000
	หลังเรียน	18.57	5.07		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 3 คะแนนทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่เข้ารับการอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์

ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน	การทดลอง	$\bar{x}$	(S.D.)	t	Sig.
	ก่อนเรียน	9.47	1.84	19.74	.000
	หลังเรียน	17.87	0.84		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ผู้วิจัยนำผลการวิจัยมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ซึ่งมีองค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย ความเป็นมา หลักการ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร ระยะเวลาของหลักสูตร เนื้อหาสาระของหลักสูตร กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการเรียนรู้ประกอบการฝึกอบรม การวัดผลและการประเมินผล ตารางการฝึกอบรม และเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ คู่มือการฝึกอบรมสำหรับวิทยากร คู่มือการฝึกอบรมสำหรับผู้เข้ารับการอบรม และคู่มือการติดตามผลการใช้หลักสูตรสำหรับครูพี่เลี้ยง และผลการประเมินคุณภาพหลักสูตร โดยการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบหลักสูตรจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า หลักสูตรมีคุณภาพในระดับมาก เนื่องจากผู้วิจัยมีขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบ 10 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การคัดเลือกและรวบรวมเนื้อหาสาระ ประสบการณ์การเรียนรู้ กำหนดวิธีการวัดและประเมินผล การจัดทำเอกสารหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผลหลักสูตร ซึ่งมีความสอดคล้องกับขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร โดยมีขั้นตอนที่สอดคล้องกับ ทาบา (Taba, 1962) ได้แก่ การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น กำหนดจุดมุ่งหมาย การคัดเลือกเนื้อหาสาระ การจัดรวบรวมเนื้อหาสาระ การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดรวบรวมประสบการณ์การเรียนรู้ และการกำหนดวิธีวัดและประเมินผล และสอดคล้องกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของ ไทเลอร์ (Tyler, 1990) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัย 4 ระยะ ได้แก่ 1) วางแผนเพื่อพัฒนาหลักสูตร 2) สร้างหลักสูตร 3) นำหลักสูตรไปใช้ 4) ติดตามผลการใช้หลักสูตร โดยระยะที่ 1 ได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตร โดยการสนทนากลุ่ม (Focus group) นักวิชาการเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรจากครูพี่เลี้ยง และศึกษาความรู้พื้นฐานของนักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร จากนั้นนำข้อมูลไปใช้สร้างหลักสูตร ในระยะที่ 2 โดยกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร คัดเลือกและจัดรวบรวมเนื้อหาสาระ คัดเลือกและจัดรวบรวมประสบการณ์การเรียนรู้ กำหนดวิธีการวัดและประเมินผล และจัดทำเอกสารหลักสูตร หลังจากนั้นนำหลักสูตรที่พัฒนาไปดำเนินการตรวจคุณภาพหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของ

หลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตรและนำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญไปปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร และมีการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร โดยการสนทนากลุ่ม จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาจารย์ กลุ่มครูพี่เลี้ยงและกลุ่มนักศึกษา และนำหลักสูตรที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอจากการสนทนากลุ่มไปทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพเบื้องต้นกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน (ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง)

2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ก่อนและหลังการฝึกอบรม โดยการทดสอบค่าที (t-test) ผลปรากฏว่า กลุ่มทดลองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเสริมสร้างทักษะการสอนการคิดวิเคราะห์ หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนำข้อมูลจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานมาใช้ในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ทั้งนี้ ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเสริมสร้างทักษะการสอนการคิดวิเคราะห์ ซึ่งมีเนื้อหาสาระตามโครงสร้างของหลักสูตร 6 หน่วยการเรียนรู้ โดยมีเนื้อหาที่เหมาะสมกับความรู้เดิมของผู้เข้ารับการอบรม และมีการลำดับขั้นตอนของเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง เหมาะสมกับเวลาในการฝึกอบรม และการจัดกิจกรรมในการฝึกอบรมมีความเหมาะสม และมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ฝึกปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับ (Sorndet, 2010) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกทักษะการคิดทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนประถมศึกษาและการประเมินผลการใช้หลักสูตรการฝึกทักษะการคิดทางคณิตศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการคิดทางคณิตศาสตร์ของกลุ่มทดลองหลังใช้ สูงกว่าก่อนใช้หลักสูตรการฝึกทักษะการคิดทางคณิตศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. เจตคติต่อการเสริมสร้างทักษะการสอนการคิดวิเคราะห์ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ โดยวัดเจตคติจากนักศึกษากลุ่มทดลอง จำนวน 60 คน โดยภาพรวม พบว่า กลุ่มทดลองมีเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างทักษะการสอนการคิดวิเคราะห์ การจัดกิจกรรมในหลักสูตรฝึกอบรมมีกิจกรรมหลากหลายในแต่ละหน่วยของหลักสูตรได้เน้นความสำคัญของการฝึกปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้คำแนะนำเชิงบวก และการฝึกปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างทักษะการสอนการคิดวิเคราะห์ ซึ่งมีความสอดคล้องของเฮริส (Harris, 1985) กล่าวไว้ว่า การกำหนดกิจกรรมฝึกปฏิบัติ โดยการแนะนำ (Guided practice) เป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติทั้งเป็นรายบุคคลรายกลุ่ม เป็นการปฏิบัติมากกว่าการพูด มีการแนะนำให้ฝึกปฏิบัติกิจกรรม ที่สามารถเชื่อมโยงได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การใช้สื่อ และเทคนิคต่าง ๆ หลังจากนักศึกษากลุ่มทดลองผ่านการฝึกอบรม และจะต้องได้รับการติดตามผลการใช้หลักสูตร สอดคล้อง

ชั้นพฤติกรรมด้านทักษะพิสัย ของ บลูม (Bloom, 1956) ที่กล่าวไว้ว่า ระดับของพฤติกรรมด้านทักษะพิสัย ประกอบด้วย พฤติกรรมย่อย 5 ชั้นได้แก่ 1) การรับรู้ 2) การกระทำตามแบบหรือเครื่องชี้แนะ 3) การหาความถูกต้อง 4) การกระทำอย่างต่อเนื่องและ 5) การกระทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ ผู้เรียนมีการพัฒนาทักษะจากการเสริมสร้างทักษะการคิดเพิ่มขึ้นสามารถทำการประเมินอย่างเป็นระบบทั้งก่อนและหลังฝึกอบรม และเก็บข้อมูลจากกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยมีการวิเคราะห์ทางสถิติ

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การทดลองสอนหน้าชั้นเรียน ควรจัดเตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ สื่อต่าง ๆ ให้พร้อมในการจัดการฝึกอบรม และกำหนดระยะเวลาในการทดลองสอนหน้าชั้นเรียนให้เพียงพอ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทดลองสอนได้ครบกระบวนการตามแผนที่เตรียมไว้

1.2 ควรปรับปรุงหลักสูตรในด้านเนื้อหาการฝึกอบรม ด้านการวัดและประเมินผลชิ้นงานภาระงานที่สะท้อนให้เห็นถึงขั้นตอนของกระบวนการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดการวัดประเมินผลด้านกระบวนการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยการสังเกตขั้นตอนการปฏิบัติงานเพียงอย่างเดียว

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งนี้ พบข้อบกพร่องในเรื่องการศึกษาเจตคติต่อการเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ ก่อนและหลังการฝึกอบรม ดังนั้น ควรศึกษาเจตคติหลังจากการติดตามผลการใช้หลักสูตรอีกครั้ง เพื่อนำไปเปรียบเทียบกับเจตคติต่อการเสริมสร้างทักษะการสอนการคิดวิเคราะห์ หลังการฝึกอบรม

2.2 ควรศึกษาวิจัยการติดตามผลการใช้หลักสูตรในระยะยาว เพื่อศึกษากระบวนการคิดวิเคราะห์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน หลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างทักษะการสอนการคิดวิเคราะห์

เอกสารอ้างอิง (References)

ชินวรรณ บุญยเกียรติ, (2555) เตรียมพร้อมด้านการศึกษาของไทยเพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน ปี พ.ศ. 2558. ม.ป.ท.

นางลักษณ์ วิรัชชัยและคณะ. (2547). **การวิจัยและพัฒนาการเรียนการสอน : การวิจัยปฏิบัติการ
ของครู**. เอกสารประกอบการบรรยาย ระหว่างวันที่ 6-8 สิงหาคม 2545 ณ โรงแรม แอม
บาสซาเดอร์ สุขุมวิท กรุงเทพมหานคร. เอกสารอัดสำเนา.

ปณัฏฐา ตรีเดช. (2553) **การพัฒนาหลักสูตรการฝึกทักษะการคิดทางคณิตศาสตร์ สำหรับ
นักเรียนระดับประถมศึกษา**. การศึกษาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2550). **มาตรฐานการศึกษาตัวบ่งชี้
และเกณฑ์การพิจารณาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
(พ.ศ.2550 – 2554)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ
การศึกษา องค์การมหาชน.

Bloom, B.S.. (1956). **Taxonomy of Educational Objectives**, the classification of
educational goals – Handbook I: Cognitive Domain. New York: McKay.

Harris, B.M. 1985. **Supervisory Behavior in Education**. 2d ed. Englewood Cliff, New
Jersey: Prentice-Hall, Inc.

Joyce, B.R., and Weil, M. 2000. **Models of Teaching**. 6th ed. Massachusetts: Allyn &
Bacon.

Translated Thai References

Boonyakiat, S. (2012). **Preparing Thailand for Education to Advance to ASEAN in
2015**. N.P. [In Thai]

Office for National Education Standards and Quality Assessment, (2007).

**Educational standards Indicator and Criteria for External Quality
Assessment for Basic Education Level (2007 - 2011)**. Bangkok : Office for
National Education Standards and Quality Assessment. Public organization.
[In Thai]

Wiratchai, N. ed al. (2004). **Research and development of teaching and learning:
teacher action research**. Handout Between 6-8 August 2002 at the
Ambassador Hotel, Sukhumvit, Bangkok. Copy documents. [In Thai]

Sorndet, P (2010). **The Development of Curriculum for Mathematical Thinking Skills Practice in Prathomsuksa Level.** Doctor of Education Burapha University. [In Thai]

บทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนในการสร้างเสริมความเข้มแข็ง
ของชุมชน: กรณีศึกษาสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐม
The Role and Potential of Community Organization Council for
Community Empowerment: A Case Study of Nakhon Pathom
Community Organization Council

พีรพัฒน์ พันศิริ¹

Phiraphath Phansiri¹

Received : May 21, 2019; Revised : July 10, 2019; Accepted : July 12, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed method) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับสมาชิกสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดนครปฐม จำนวน 333 คน โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic Sample) การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นแกนนำสภาองค์กรชุมชนจำนวน 10 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์

ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของสภาองค์กรชุมชนในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า บทบาทด้านการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านการจัดการกลุ่มหรือองค์กรในชุมชนอยู่ในระดับสูงสุด ส่วนศักยภาพของสภาองค์กร

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม; Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University, Thailand; e-mail : pheerathano@npur.ac.th

ชุมชนในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้านแล้วพบว่า ด้านศักยภาพทั่วไปอยู่ในระดับสูงสุด สำหรับผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนพบว่า บทบาทของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมมีความสัมพันธ์กับศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ทุกข้อ และส่วนใหญ่มีระดับความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง สำหรับแนวทางการพัฒนาบทบาทและศักยภาพสภาองค์กรชุมชนคือควรมีหลักสูตรอบรมพัฒนาศักยภาพอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้สมาชิกสภาองค์กรชุมชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านได้มีทักษะการบริหารจัดการโครงการ ทักษะในการจัดกระบวนการในการพัฒนา รวมถึงทักษะในการจัดการงบประมาณ เป็นต้น

คำสำคัญ (Keywords) : บทบาท, ศักยภาพ, การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน, สภาองค์กรชุมชน

Abstract

This research aims to 1) To study the roles and potentials of the Nakhon Pathom Provincial Community Council in strengthening the community. 2) To study the relationship between the roles and potentials of the Nakhon Pathom Provincial Community Council in strengthening the community. 3) To study the guidelines for the development of roles and potentials of the Nakhon Pathom Provincial Community Council in strengthening the community. Use the Mixed method and Quantitative Research. Data were collected by using questionnaires with 333 members in Nakhon Pathom Province by using a systematic method, Quantitative Approach and In-depth interview. Collect data from semi-structured interviews with 10 target groups that are community leaders. Statistics used in data analysis were mean, standard deviation and Correlation Analysis.

The study indicated that the role of the community organization council in enhancing the overall strength of the community is at a high level. If considering each aspect, it was found that the role of strengthening the management of groups or organizations in the community was at the highest level. As for the potential of the Community Organizations Council to enhance the community's overall strength at a moderate level If considering each aspect, it was found that the general image was at the highest level. The analysis of the relationship between the role and potential

of the Community Council of Nakhon Pathom Province in strengthening the community, it was found that the role of the community organization council in Nakhon Pathom province is related to the potential of the community organization organization in Nakhon Pathom province to strengthen the community with statistically significant at .01 and have a moderate level of relationship. The guidelines for the development of roles and potentials, the community organization council found that there should be a training course for potential development seriously and continuously for the members of the community organizations, most of which are villagers, have project management skills, skills in organizing the development process and budget management skills, etc.

Keywords : The Role, Potential, Community Empowerment, Community Organization Council

บทนำ (Introduction)

ปัจจุบันการพัฒนาประเทศมุ่งเน้นการพัฒนาระดับชุมชนท้องถิ่นหรือที่เรียกกันเป็นกระแสการพัฒนาว่า “การพัฒนาเชิงพื้นที่” มากขึ้น โดยเฉพาะหลังมีการใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา แนวนโยบายของรัฐมุ่งเน้นไปที่การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานระดับท้องถิ่น ทำให้เกิดหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานในกำกับของรัฐจำนวนมาก กำหนดภารกิจของหน่วยงานมุ่งเน้นไปที่การทำงานในระดับชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น ขณะเดียวกันในด้านกฎหมายก็มีพระราชบัญญัติ บทบัญญัติต่าง ๆ ที่ให้สิทธิแก่ประชาชนในการรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นองค์กรในพื้นที่เพื่อทำงานในชุมชนท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง ดังจะเห็นได้จากการเกิดขึ้นของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนตำบล พ.ศ. 2551 ที่หนุนเสริมการรวมกลุ่มกันของประชาชนให้เกิดเป็นองค์กร เครือข่ายองค์กร และมีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการ การทำงานพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นของตนเองร่วมกับหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น

ตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนดังกล่าว กำหนดให้มีสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ทำหน้าที่ในการรับจดทะเบียน จัดตั้ง และส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาสภาองค์กรชุมชนใน 4 ด้านหลักคือ 1) พัฒนาองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนให้เข้มแข็งโดยองค์กรชุมชนเป็นแกนหลักในการพัฒนา 2) สร้างการยอมรับและสนับสนุนให้เกิดการรับรองสถานภาพองค์กรชุมชน 3) พัฒนาระบบการเงิน สินเชื่อ เศรษฐกิจ และพหุภาคีในการพัฒนา และ 4) เสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมและความร่วมมือกับพหุภาคี การส่งเสริมและสนับสนุนดังกล่าวมีหัวใจสำคัญคือมุ่งหวังให้สภาองค์กรชุมชนเป็นหัวขบวนในการขับเคลื่อนพลังภาคประชาชน/ประชาสังคม

จากทุกภาคส่วนในชุมชนท้องถิ่นโดยมุ่งเน้นที่ระดับตำบล ปัจจุบันสภาองค์กรชุมชนมีการจดทะเบียนจัดตั้ง และขับเคลื่อนกระบวนการงานตามภารกิจต่าง ๆ ทั่วประเทศ จำนวน 4,621 สภา และมีเครือข่ายองค์กรชุมชน/กลุ่มที่จดทะเบียนจัดตั้งทำงานร่วมกันอีกจำนวน 110,497 กลุ่ม/องค์กร (Community Organization Development Institute (Public Organization), 2008)

จังหวัดนครปฐมเป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีการรวมกลุ่มกันขององค์กรภาคประชาชน/ประชาสังคมและมีการจดทะเบียนจัดตั้ง สภาองค์กรชุมชนในพื้นที่และกระจายครบทุกอำเภอในจังหวัด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา โดยปัจจุบันสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐม มีจำนวนทั้งสิ้น 55 สภา และมียุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนใน 5 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาขบวนองค์กรชุมชนสู่การบริหารจัดการที่ดี เพื่อให้มีระบบบริหารจัดการขบวนองค์กรชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาความเข้มแข็งขบวนองค์กรชุมชน อาทิ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาสภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นพื้นที่กลางในการจัดการปัญหาร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่น ขยายพื้นที่/ตำบลสภาองค์กรชุมชนและพัฒนาต้นแบบสภาองค์กรชุมชน 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบข้อมูล ให้เป็นเครื่องมือในการวางแผนและบริหารจัดการขบวนองค์กรชุมชน 4) ยุทธศาสตร์การติดตามประเมินผล เพื่อติดตามความก้าวหน้าพื้นที่/ตำบลที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการขับเคลื่อนกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายโครงการ 5) ยุทธศาสตร์การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการประชาสัมพันธ์งานพัฒนากลุ่มองค์กรในพื้นที่สาธารณะ ด้วยยุทธศาสตร์ดังกล่าวทำให้ต้องทำงานเชื่อมโยงกับหน่วยงานหลายภาคส่วนในจังหวัดนครปฐมเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นแกนกลาง ดังนั้นหากสภาองค์กรชุมชนมีบทบาทอย่างเด่นชัดและมีศักยภาพในการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ดังกล่าวย่อมส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่เป็นอย่างยิ่ง นักวิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐม รวมถึงแนวทางการพัฒนาบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐม เพื่อยกระดับการทำงานของสภาองค์กรชุมชนอันจะนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นของจังหวัดนครปฐมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1) เพื่อศึกษาบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นการศึกษแบบผสมผสานวิธี (Mixed method) โดยเป็นการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Study) โดยศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ และแหล่งข้อมูลอื่น ๆ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบด้วยแบบสอบถาม ตรวจสอบข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ที่เป็นแกนนำของสภาองค์กรชุมชน และการจัดเวทีสนทนากลุ่ม จำนวน 2 เวที

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

สำหรับประชากรในการศึกษาเชิงปริมาณได้แก่ สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลในจังหวัดนครปฐม ในพื้นที่ 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอกำแพงแสน อำเภอสามพราน อำเภอนครชัยศรี อำเภอพุทธมณฑล อำเภอดอนตูม อำเภอบางเลน จำนวน 1,650 คน

สำหรับกลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดตัวอย่างโดยการเปิดตารางสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ค่าความคลาดเคลื่อน 5% ซึ่งแจกแจงจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามอำเภอ ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 333 คน

สำหรับการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและสนทนากลุ่ม โดยสุ่มจากสมาชิกผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ปรึกษา ผู้แทนองค์กรชุมชน โดยใช้กระบวนการการสุ่มตัวอย่างแบบสโนว์บอลล์ (Snowball Sampling) จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับเครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่พัฒนาขึ้นจากกรอบแนวคิด การทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีลักษณะเป็นแบบสอบถามทั้งปลายปิด (Closed Ended) และคำถามปลายเปิด (Opened Ended) โดยแบ่ง 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบตรวจเช็ครายการ (Check List) และเติมข้อมูลในส่วนที่เป็นปลายเปิด

ส่วนที่ 2 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน เป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 เป็นลักษณะของคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ต่อบทบาท และศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐม

การทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องครอบคลุมเนื้อหา และทำการทดสอบเพื่อวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือได้ (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha Coefficient) มีค่าความเชื่อถือได้ที่ 0.80

สำหรับเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยกำหนดข้อคำถามเป็นกรอบล่วงหน้าไว้บางส่วน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 นักวิจัยดำเนินการ ดังนี้ 1) ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตเข้าเก็บข้อมูลในพื้นที่จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมถึงพื้นที่ และลงพื้นที่ดำเนินการเก็บข้อมูลในแต่ละพื้นที่ตามที่ได้กำหนดไว้ 2) ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ สำหรับการเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 นักวิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสโนว์บอลล์จนครบ จำนวน 10 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างโดยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และวิเคราะห์ข้อมูลบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนเพื่อหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยมีเกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	หมายถึง
4.21 - 5.00	ระดับมากที่สุด
3.41 - 4.20	ระดับมาก

2.61 - 3.40 ระดับปานกลาง

1.81 - 2.60 ระดับน้อย

1.00 - 1.80 ระดับน้อยที่สุด

2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) โดยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายระดับของความสัมพันธ์ ดังนี้ (Wongrattana, 2009)

0.90 ขึ้นไป	หมายถึง	มีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก
0.70-0.89	หมายถึง	มีความสัมพันธ์ในระดับสูง
0.30-0.69	หมายถึง	มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง
ต่ำกว่า 0.30	หมายถึง	มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ
0.00	หมายถึง	ไม่มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง

ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้กระบวนการดังนี้ 1) ข้อมูลการศึกษาเอกสารใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา 2) ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะใช้การตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการสามเส้า (triangulation) และวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย

ผลการวิจัย (Research Results)

สำหรับการศึกษาบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ปรากฏผลการศึกษาดังนี้

ด้านบทบาท พบว่า มีระดับบทบาทในภาพรวมระดับมาก ($\bar{X}=3.45$, S.D.=0.651) เมื่อจำแนกตามลำดับจากมากไปน้อย พบว่า ด้านที่มีบทบาทระดับมากได้แก่ ด้านการจัดการกลุ่ม/องค์กรในชุมชน ($\bar{X}=3.74$, S.D.=0.716) ด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{X}=3.45$, S.D.=0.754) ด้านทั่วไป ($\bar{X}=3.44$, S.D.=0.687) และด้านการติดตามประเมินผล ($\bar{X}=3.42$, S.D.=0.697) ส่วนด้านที่มีบทบาทระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการพัฒนาระบบข้อมูลชุมชน ($\bar{X}=3.38$, S.D.=0.716) และด้านการประชาสัมพันธ์ ($\bar{X}=3.29$, S.D.=0.791) ตามลำดับ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนระดับบทบาทของสภาองค์กรชุมชนในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน จำแนกรายด้าน

บทบาทการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น	ระดับบทบาท		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านทั่วไป	3.44	0.687	มาก
ด้านการจัดการกลุ่ม/องค์กรในชุมชน	3.74	0.716	มาก
ด้านการมีส่วนร่วม	3.45	0.754	มาก
ด้านการพัฒนาระบบข้อมูลชุมชน	3.38	0.716	ปานกลาง
ด้านการติดตามประเมินผล	3.42	0.697	มาก
ด้านการประชาสัมพันธ์	3.29	0.791	ปานกลาง
รวม	3.45	0.651	มาก

ด้านศักยภาพ พบว่า มีระดับศักยภาพในภาพรวมระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.32, S.D.=0.645) เมื่อจำแนกตามลำดับจากมากไปน้อย พบว่า ด้านที่มีระดับศักยภาพมากที่สุดได้แก่ ด้านทั่วไป ($\bar{X}$ =3.61, S.D.=0.642) ด้านที่มีศักยภาพระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{X}$ =3.37, S.D.=0.654) ด้านการจัดการกลุ่ม/องค์กรในชุมชน ($\bar{X}$ =3.28, S.D.=0.667) ด้านการติดตามประเมินผล ($\bar{X}$ =3.25, S.D.=0.697) ด้านการประชาสัมพันธ์ ($\bar{X}$ =3.24, S.D.=0.564) และด้านการพัฒนาระบบข้อมูลชุมชน ($\bar{X}$ =3.16, S.D.=0.656) (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

ศักยภาพการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน	ระดับศักยภาพ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านทั่วไป	3.61	0.642	มาก
ด้านการจัดการกลุ่ม/องค์กรในชุมชน	3.28	0.667	ปานกลาง
ด้านการมีส่วนร่วม	3.37	0.654	ปานกลาง
ด้านการพัฒนาระบบข้อมูลชุมชน	3.16	0.656	ปานกลาง
ด้านการติดตามประเมินผล	3.25	0.651	ปานกลาง
ด้านการประชาสัมพันธ์	3.24	0.564	ปานกลาง
รวม	3.32	0.645	ปานกลาง

สำหรับผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า บทบาทกับศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ทุกข้อ และโดยส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง มีเพียงด้านการติดตามประเมินผลที่มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชน ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน	R	p-value	แปลความหมาย
ด้านทั่วไป	0.419**	.000	ปานกลาง
ด้านการจัดการกลุ่ม/องค์กรชุมชน	0.352**	.000	ปานกลาง
ด้านการมีส่วนร่วม	0.395**	.000	ปานกลาง
ด้านการพัฒนาระบบข้อมูลชุมชน	0.373**	.000	ปานกลาง
ด้านการติดตามประเมินผล	0.259**	.000	ต่ำ
ด้านการประชาสัมพันธ์	0.353**	.000	ปานกลาง

**ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

สำหรับผลการศึกษาบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐม พบว่า สภาองค์กรชุมชนในจังหวัดนครปฐมส่วนใหญ่ มีบทบาทอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสภาองค์กรชุมชนมีการทำหน้าที่ของตนเองในการหนุนเสริมประชาชน กลุ่ม และองค์กรชุมชนในพื้นที่ให้มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้เป็นอย่างดี ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดนครปฐมได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Buasukkasem (2011) ที่ได้ศึกษาบทบาทของสภาองค์กรชุมชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลหนองปรือ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดกาญจนบุรีโดยพบว่า สภาองค์กรชุมชนมีบทบาทในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนมากที่สุดคือ ด้านการส่งเสริมความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสภาองค์กรชุมชน รองลงมาได้แก่การเสริมสร้าง

ความรู้เรื่องการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชน และการขยายฐานสมาชิกสภาองค์กรชุมชน เช่นเดียวกับการศึกษาของ Phunucaphai (2000) ซึ่งได้ศึกษาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดน่าน พบว่า ปัจจัยที่สร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กลุ่ม และองค์กรชุมชน ประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ อาทิ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเมื่อมีการประชุมกันได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านในชุมชน กลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมเสนอแนะแนวทางการพัฒนาในการพัฒนาชุมชนของตนเอง 2) การพึ่งตนเองในการดำเนินกิจกรรมและงบประมาณโดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากรัฐหรือหน่วยงานภายนอก ทำให้ชุมชนสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนตนเองได้อย่างอิสระ เป็นต้น เช่นเดียวกับการศึกษาของ Kaysornmat (2011) ที่ได้ศึกษาบทบาทสภาองค์กรชุมชนกับการพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดสงขลาพบว่า บทบาทการทำงานของสภาองค์กรชุมชนในการจัดเวทีประชุมประจำเดือนเพื่อปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมสาธารณะกับภาครัฐ การจัดทำข้อมูลพื้นฐานของปัญหาต่าง ๆ ข้อมูลกลุ่มองค์กร และสร้างแหล่งเรียนรู้วิถีชุมชนแบบชาวบ้าน ส่งผลให้กลุ่ม/องค์กรชุมชนและชาวบ้านมีความเข้มแข็งขึ้น ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการสร้างเสริม/หนุนเสริมชุมชนของสภาองค์กรชุมชนทำให้คนในชุมชนมีประสบการณ์ในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Sutham (2002) ที่ได้ศึกษาองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งในภาคตะวันตกของประเทศไทย ซึ่งพบว่า ปัจจัยเงื่อนไขที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำ การมีส่วนร่วมของชุมชน ความสัมพันธ์ภายในชุมชนแบบเครือญาติ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกด้านวิชาการ บุคลากร และงบประมาณ

สรุปผลการศึกษาภาพรวมบทบาทสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนพบว่า สภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้เป็นอย่างดี แสดงให้เห็นถึงบทบาทและหน้าที่ที่สร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนทั้งด้านบทบาททั่วไป บทบาทสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านการจัดการกลุ่ม/องค์กรในชุมชน บทบาทการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านการมีส่วนร่วม และบทบาทการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านการติดตามประเมินผล อย่างไรก็ตามสำหรับบทบาทการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านการพัฒนาระบบข้อมูลชุมชนและบทบาทด้านการประชาสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตามบทบาทดังกล่าวจะต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพให้มีประสิทธิภาพในการทำงานต่อไป

ด้านศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน แม้สภาองค์กรชุมชนในจังหวัดนครปฐมจะมีบทบาทในสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในระดับมาก แต่ในด้าน

ศักยภาพกลับพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งส่งผลให้กระบวนการทำงานขับเคลื่อนงานในพื้นที่ในบางประเด็น ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม พบว่า ศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนที่ไม่สามารถแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมือนการแสดงบทบาท สาเหตุสำคัญคือกระบวนการทำงานของสภาองค์กรชุมชนต้องอยู่ภายใต้การหนุนเสริมจากหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุน เช่น เรื่องงบประมาณ และการบริหารจัดการด้านเอกสาร เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเรื่องของการพัฒนาบุคลากรของสภาองค์กรชุมชนซึ่งส่วนใหญ่บุคลากรที่เข้ามาทำงานร่วมกับสภาองค์กรชุมชนเป็นแกนนำซึ่งอยู่ในชุมชน และชาวบ้านในชุมชนซึ่งมาทำงานด้วยใจ รักบ้านรักชุมชนของตนเอง ดังนั้นการทำงานจึงมีลักษณะเป็นจิตอาสา แม้บางคนจะมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่แต่ก็ทำงานด้วยใจ แต่ไม่ได้รับการฝึกอบรมให้ทำงานอย่างเป็นกระบวนการเหมือนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ทำให้ขาดศักยภาพสำคัญๆ ในการทำงาน เช่น การจัดการเรื่องงบประมาณ การจัดการเอกสาร การจัดการกระบวนการหรือเวที รวมถึงการจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ เป็นต้น

สำหรับแนวทางการพัฒนาบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า

1) ควรพัฒนาหลักสูตรเพื่อพัฒนาศักยภาพของสภาองค์กรชุมชน โดยสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายวิชาการในพื้นที่อย่างจริงจัง โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดนครปฐมประกอบไปด้วยมหาวิทยาลัยเป็นจำนวนมาก สภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมควรมีการพัฒนาหลักสูตรที่หลากหลายร่วมกันกับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการงบประมาณด้านการจัดการเอกสารโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ รวมทั้งด้านการพัฒนาระบบข้อมูลชุมชน เป็นต้น

3) ควรพัฒนาแนวทางการทำงานในพื้นที่ร่วมกันระหว่างสภาองค์กรชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อรับรู้และรับทราบบทบาทของกันและกัน ขณะเดียวกันควรมีเวทีในการหนุนเสริมศักยภาพซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดการเชื่อมต่อและส่งต่องานในพื้นที่แก่กันและกัน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรมีกระบวนการพัฒนาสภาองค์กรชุมชนให้มีบทบาทและศักยภาพที่มีประสิทธิภาพสามารถทำงานในพื้นที่ได้อย่างเข้าถึง ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงควรหนุนเสริมกระบวนการในการจัดหลักสูตรการอบรมที่เหมาะสม รวมถึงสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาบุคลากรของสภาองค์กรชุมชนอย่างต่อเนื่อง

1.2 ควรมีการหนุนเสริมศักยภาพด้านงานวิชาการ และงานข้อมูลชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะประเด็นการพัฒนาาระบบข้อมูลชุมชนของสภาองค์กรชุมชนจำเป็นต้องมีหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญ โดยเฉพาะเข้ามาให้ความรู้หรือจัดอบรมให้แก่สภาองค์กรชุมชนอย่างเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาและถอดบทเรียนสภาองค์กรชุมชนที่มีศักยภาพในการทำงานขับเคลื่อนชุมชนเพื่อเป็นสภาองค์กรชุมชนต้นแบบโดยเฉพาะการจัดการข้อมูลและนำใช้ข้อมูลเพื่อการพัฒนา

2.2 ควรมีการศึกษากระบวนการวัดประสิทธิภาพและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนในการทำงานด้านต่าง ๆ อาทิ การบริหารจัดการองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ และการจัดการข้อมูลชุมชนอย่างเป็นระบบ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง (References)

ชูศรี วงศ์รัตน์. (2552). **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย ฉบับปรับปรุง**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: ไทยเนรมิตกิจ อินเตอร์ โพรเกรสซิฟ.

นิภาภัทร เกสรมาศ. (2554). **บทบาทสภาองค์กรชุมชนกับการพัฒนาท้องถิ่น ศึกษากรณีสภาองค์กรชุมชนตำบลปริก อำเภอเสนา จังหวัดสงขลา**. รายงานการศึกษาอิสระ ร.ป.ม.(การปกครองท้องถิ่น). ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ภมรรัตน์ สุธรรม. (2545). **การศึกษาองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งในภาคตะวันตกของประเทศไทย**. สาขาวิชาประชากรศึกษา. ศษ.ด.(ประชากรศึกษา). มหาวิทยาลัยมหิดล.

วิลาสินี ภูษอภัย. (2543). **ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำบ้านดอนแก้ว ตำบลป่าคา อำเภอนาทวี จังหวัดน่าน**.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2551). **พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551**. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน).

_____. (2558). **รายงานผลการดำเนินงานสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ประจำปี พ.ศ. 2558**. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน).

สุธิดา บัวสุขเกษม. (2554). **แนวทางการพัฒนาบทบาทของสภาองค์กรชุมชนในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน:กรณีศึกษาตำบลหนองปรือ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดกาญจนบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Translated Thai References

- Buasukkasem, S. (2011). **Guidelines for the development of the role of community organization council in promoting community strength: a case study of Nongpradu Subdistrict, Lao Khwan District, Kanchanaburi Province**. Administration and Social Welfare Policy Faculty of Social Sciences Thammasat University. [In Thai]
- Community Organization Development Institute (Public Organization). (2008). **Community Organization Council Act 2008**. Bangkok: Community Organization Development Institute (Public Organization). [In Thai]
- _____. (2015). **Report of 2015 Community Organization Development Institute Report**. Bangkok: Institute Community Organizations (Public Organizations). [In Thai]
- Kaysornmat, N. (2011). **The role of the community organization council in local development: a case study of the Community Organization Council of Prig Tambon of Sadao District, Songkhla Province**. Independent study report Master of Science (Local Administration). Khon Kaen: Graduate School College of Local Administration Khon Kaen University. [In Thai]
- Phunucaphai, W. (2000). **The Strength of Community Organizations in Natural Resources and Environmental Management: A Case Study of Aquatic Animal Conservation Organization of Ban Don Kaew, Pa Kha Sub-district, Tha Wang Pha District, Nan Province**. [In Thai]
- Sutham, P. (2002). **Study of a strong community organization in the western region of Thailand**. Department of Population Studies. Sor.Sor. (Population Studies). Mahidol University. [In Thai]

Wongrattana, C. (2009). **Techniques in using statistics for research**. Revised version.
Edition 11. Bangkok: Thai Neramitkij Inter Progressive. [In Thai]

การพัฒนาแบบวัดความเป็นมิตรสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

The Development of Affection Test of Senior High School Students

ณีนันรา ดีสม¹ ดลดาว วงศ์ธีระธรณ์² และระพีพันธ์ ฉายวิมล³

Neenara Deesom¹, Doldao Wongtheerathron² and Rapin Chayvimol³

Received : July 22, 2019; Revised : August 28, 2019; Accepted : August 30, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบความเป็นมิตรในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) เพื่อพัฒนาแบบวัดความเป็นมิตรสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 899 คน กลุ่มที่ 1 เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) จำนวน 459 คน และกลุ่มที่ 2 เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) จำนวน 440 คน โดยใช้แบบวัดความเป็นมิตร เป็นเครื่องมือในการวิจัย วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกแบบวัดเป็นรายข้อ และคำนวณหาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ตามสูตรของครอนบาค (Cronbach) วิเคราะห์หาความตรงเชิงเนื้อหาด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ Exploratory Factor Analysis (EFA) วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน Confirmatory Factor Analysis (CFA) ตรวจสอบความตรงของโมเดล การวัดจากความสอดคล้องกลมกลืนโมเดล และความตรงเชิงโครงสร้าง ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1) องค์ประกอบของความเป็นมิตร มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ความเป็นมิตรด้านมิตรไมตรี ด้านเอื้ออาทร ด้านยินดี และด้านสติ

¹นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการปรึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Doctoral Student of Counseling Psychology, Faculty of Education, Burapha University, Thailand; e-mail : dodid_d@hotmail.com

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Faculty of Education, Burapha University, Thailand.

³คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Faculty of Education, Burapha University, Thailand.

2) คุณภาพแบบวัดความเป็นมิตร แบบวัดความเป็นมิตรมีจำนวน 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีตัวแปรสังเกตได้หรือข้อคำถามในแบบวัด จำนวน 33 ข้อ มีองค์ประกอบความเป็นมิตร 3 องค์ประกอบคือ องค์ประกอบด้านมิตรไมตรี ด้านเอื้ออาทร ด้านยินดี ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดล $\chi^2 = 254.64$, $df = 240$, $p = .247$, $RMSEA = 0.012$, $CFI = 1.00$, $GFI = 0.97$, $\chi^2/df = 1.06$ ตอนที่ 2 องค์ประกอบความเป็นมิตรด้านสติ ปรับปรุงจากแบบประเมินสติของอรรณ ศิลปะกิจ (2558) มีจำนวนข้อคำถามทั้งหมด 11 ข้อ มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.866 รวมแบบวัดความเป็นมิตรทั้งฉบับ มีจำนวน 44 ข้อ มีค่าความเที่ยงทั้งฉบับ เท่ากับ 0.828

คำสำคัญ (Keywords) : แบบวัด, ความเป็นมิตร, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

Abstract

The purposes of this research were: 1) to analyze the element of affection 2) and develop affection scale for senior high school students. The data gathering consisted of 899 senior high school students. Research instrument was affection test Data were analyzed by using; *item discrimination*, correlation, reliability by Cronbach's alpha coefficient, content validity by index of item-objective congruence (IOC), exploratory factor analysis, confirmatory factor analysis, measurement model validity by both model fit indexes and construct validity. Results found that;

1. The result found that there were 4 elements of affection: generosity, friendly, glad and mindfulness.

2. There were 2 development affection model, by researcher, there were 3 elements consists of 33 items from the observation found that the first element, the index of affection: generosity, friendly, glad and mindfulness were $\chi^2 = 254.64$, $df = 240$, $p = .247$, $RMSEA = 0.012$, $CFI = 1.00$, $GFI = 0.97$, $\chi^2/df = 1.06$ sand the reliability was 0.888. the development of mindfulness by Orawan Sinlapakij (2015), 11 items had reliability about 0.866. The result of all items (44 items)

Keyword : Scale, Affection, Senior High School Students

บทนำ (Introduction)

มิตรหรือเพื่อนคือบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับวัยรุ่น โดยเฉพาะวัยรุ่นตอนปลาย ซึ่งเป็นช่วงวัยที่กำลังแสวงหาและพัฒนาอัตลักษณ์แห่งตน การได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนจะส่งผลให้วัยรุ่นรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ด้วยรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม แต่หากไม่ได้รับการยอมรับและไม่ได้รับความสำคัญจากเพื่อนภายในกลุ่มจะทำให้วัยรุ่นรู้สึกโดดเดี่ยว เหมือนไร้ตัวตน และไม่มีความสุขในการใช้ชีวิต การคบเพื่อนและการเข้ากลุ่มเพื่อนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับวัยรุ่น เพราะวัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะคล้อยตามไปตามแรงกดดันของกลุ่มเพื่อน ดังที่ Gewgangwaan (2010 : 338) กล่าวว่า การคบเพื่อนของวัยรุ่นเป็นพฤติกรรมสังคมที่สำคัญต่อจิตใจของเด็กวัยรุ่น แต่การคบเพื่อนก็ย่อมมีทั้งคุณและโทษ เพื่อนอาจเป็นผู้ประคับประคองจิตใจของวัยรุ่นในยามทุกข์ คอยชี้แนะสิ่งมีประโยชน์ แต่ในมุมนกกลับกันเพื่อนก็อาจชักนำวัยรุ่นไปในทางเสื่อมถอย อาชญากรวัยรุ่น ในแทบทุกประเทศ เมื่อค้นหาสาเหตุมักพบว่าปัจจัยหนึ่งเกิดจากเพื่อนชักจูง ประวัติเด็กวัยรุ่นตามสถานศึกษาที่มีพฤติกรรมเกเร ดิถยาเสพติด ล้วนมีสาเหตุสำคัญจากการถูกเพื่อนชักจูง เพราะจิตใจของวัยรุ่นนั้นละเอียดอ่อน เปราะบางกับ “การมีเพื่อนและการไม่มีเพื่อน” ฉะนั้นการรู้จักคบเพื่อนที่ดีหรือมิตรที่ดี ที่จะชักจูงไปในทางที่ดี จึงเป็นพฤติกรรมที่สำคัญของวัยรุ่น

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบและพัฒนาแบบวัดความเป็นมิตร ในบริบทของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยอิงหลักธรรมพรหมวิหารสี่ และสติเป็นฐานคิด เพราะการใช้ชีวิตตามหลักธรรมย่อมนำไปสู่การเสริมสร้างความเป็นมิตร ให้เกิดแก่บุคคลได้ ดังหลักพระพุทธศาสนา ที่มองว่าการสร้างความเป็นมิตร เป็นการฝึกตนเองให้มีพรหมวิหารธรรม ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา อันเป็นธรรมนำไปสู่การสร้างกัลยาณมิตร (Chanthasaro and Inthanon, 2017 : 116) และสิ่งสำคัญเมื่อนำหลักธรรมพรหมวิหารสี่ไปใช้เพื่อแก้ปัญหา จำเป็นต้องมีสติตระหนักรู้ เพราะสติมีความสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมให้เกิดปัญญา ที่จะคอยยับยั้งชั่งใจ ควบคุมตนเอง เพราะสติ คือ ความไม่เพเลอ ไม่เลินเล่อ ไม่พ่นเพื่อน ไม่ยอมถลำลงในทางผิดพลาด ความรู้สึกตัวเป็นคุณธรรมในด้านการควบคุมตนเอง ทั้ง กาย วาจา และจิตใจ ไม่ให้เกิดโทษแก่ตนเองและสังคม จึงทำให้สามารถลดปัญหาของวัยรุ่นได้เป็นอย่างดี (P.A. Payutto, 2012 : 19)

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบความเป็นมิตรในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อพัฒนาแบบวัดความเป็นมิตรสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ประชากรที่ใช้สำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ประจำปีการศึกษา 2561 อายุระหว่าง 16-18 ปี ในกลุ่มเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนบน ตอนกลาง ตอนล่าง จำนวน 316,300 คน (Education Management Information System, 2018)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ประจำปีการศึกษา 2561 อายุระหว่าง 16-18 ปี โรงเรียนในเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 จังหวัดสุรินทร์ 15 เขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 23,178 คน ได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน กลุ่มที่ 1 เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) จำนวน 459 คน กลุ่มที่ 2 เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) จำนวน 440 คน โดยใช้การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามแนวคิด Hair, Black, Babin and Anderson (2010 : 102)

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 องค์ประกอบของความเป็นมิตร

3.2 ประสิทธิภาพแบบวัดความเป็นมิตร

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดความเป็นมิตร ตอนที่ 1 เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ตอนที่ 2 ปรับปรุงจากแบบประเมินสติของ Sinlapakit (2015)

5. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 ผู้วิจัยได้นำแนวคิดตามหลักธรรมพรหมวิหารสี่ คือ เมตตา กรุณา มุติตา อุเบกขา ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบตามความหมายของพรหมวิหารสี่ ประกอบกับแบบประเมินสติ ของ Sinlapakit (2015) ได้องค์ประกอบแบบวัดความเป็นมิตร 5 องค์ประกอบ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุติตา อุเบกขาและสติ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ ดังนี้

5.1.1 สร้างแบบวัดความเป็นมิตรตอนที่ 1 จำนวน 60 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นการกำหนดสถานการณ์แบบเลือกตอบ 3 ตัวเลือก (ก, ข, ค) โดยมีค่าคะแนน 3, 2, 1 ซึ่งค่าคะแนนสลับกันไปในแต่ละข้อ พิจารณาคำดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน มีค่าตั้งแต่ 0.60-1.00 มีข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 48 ข้อ

5.1.2 นำแบบวัดที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วทั้ง 2 ตอน ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง (Try Out) จำนวน 58 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) ในแบบวัดตอนที่ 1

ได้เท่ากับ 0.87 และมีค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.216 - 0.726 ตัดข้อที่มีค่าอำนาจจำแนก น้อยกว่า 0.20 ทั้ง จำนวน 13 ข้อ คงเหลือข้อคำถาม จำนวน 35 ข้อ และในแบบวัดความเป็นมิตร ตอนที่ 2 คือ แบบประเมินสติของ Sinlapakit (2015) ต้นฉบับมีจำนวนข้อคำถาม 15 ข้อ วิเคราะห์ ค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ 0.83 และค่าอำนาจจำแนก มีค่าระหว่าง 0.326 - 0.740 ตัดข้อที่มีค่า อำนาจจำแนกน้อยกว่า 0.20 ทั้ง จำนวน 4 ข้อ คงเหลือข้อคำถาม จำนวน 11 ข้อ

5.1.3 ผู้วิจัยนำแบบวัดความเป็นมิตร ตอนที่ 1 และ ตอนที่ 2 เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 500 คน ได้แบบวัดที่สมบูรณ์กลับคืนมา จำนวน 459 ฉบับ วิเคราะห์หาค่าความเที่ยง ค่าอำนาจจำแนก ผลการวิเคราะห์ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.84 และค่าอำนาจจำแนก มีค่าระหว่าง 0.134 - 0.548 ผู้วิจัยตัดข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกน้อยกว่า 0.20 ทั้งจำนวน 2 ข้อ คงเหลือข้อคำถาม ในแบบวัดความเป็นมิตรตอนที่ 1 จำนวน 33 ข้อ ในแบบวัดความเป็นมิตรตอนที่ 2 ค่าความเที่ยง และค่าอำนาจจำแนก อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด จึงคงเหลือข้อคำถาม จำนวน 11 ข้อคงเดิม รวมข้อ คำถามของแบบวัดความเป็นมิตรทั้งฉบับ จำนวน 44 ข้อ

5.1.4 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) วิเคราะห์ข้อตกลง เบื้องต้นเพื่อตรวจสอบว่าข้อคำถาม 35 ข้อ ของแบบวัดตอนที่ 1 สามารถนำมาวิเคราะห์ องค์ประกอบได้หรือไม่ โดยมีเกณฑ์การพิจารณาดังนี้ ค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ต้องมี ค่ามากกว่า 0.50 และใกล้เคียง 1 และการทดสอบ Bartlett's test of sphericity approx โดย พิจารณาจากค่าไคสแควร์ ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้น พบว่า ดัชนี KMO มีค่าเท่ากับ 0.81 แสดงว่าข้อคำถามทั้ง 35 ข้อ มีความสัมพันธ์กับข้อมูลที่เพียงพอ และเหมาะสมที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบได้ อีกทั้งยังพบว่า Bartlett's test ค่าไคสแควร์ มี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้นข้อมูลชุดนี้สามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจได้

5.1.5 การสกัดองค์ประกอบ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal component analysis: PCA) จากการสกัดองค์ประกอบและการหมุนแกนองค์ประกอบความเป็น มิตรในนักเรียน ได้จำนวนองค์ประกอบเท่ากับ 3 องค์ประกอบ ผู้วิจัยดำเนินการหมุนแกนแบบ มุมแหลม (Oblique rotation) ด้วยวิธี Promax กำหนด Kappa = 4

5.1.6 การตั้งชื่อองค์ประกอบ จากการสกัดองค์ประกอบและการหมุนแกน องค์ประกอบความเป็นมิตร ผู้วิจัยดำเนินการกำหนดชื่อองค์ประกอบ โดยพิจารณารายละเอียดจาก ข้อคำถามในแต่ละองค์ประกอบและศึกษาจากเอกสารเพิ่มเติม

5.1.7 นำแบบวัดความเป็นมิตรที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ไปเก็บข้อมูลกับ นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 450 คน ได้แบบวัดที่สมบูรณ์กลับคืน จำนวน 440 ฉบับ นำมา

วิเคราะห์โมเดลลิสเรล วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ตรวจสอบความตรงของโมเดลการวัดความเป็นมิตร 3 โมเดล คือ 1) โมเดลการวัดความเป็นมิตรด้านมิตรไมตรี 2) โมเดลการวัดความเป็นมิตรด้านเอื้ออาทร และ 3) โมเดลการวัดความเป็นมิตรด้านยินดี ตรวจสอบคุณภาพรายฉบับของแบบวัดความเป็นมิตร ในประเด็นความตรงเชิงโครงสร้างแต่ละโมเดล โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน CFA (Confirmatory factor analysis)

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 วิเคราะห์หาความตรงตามเนื้อหาของแบบวัดความเป็นมิตรโดยการแสดง

ค่าดัชนีความสอดคล้อง วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ร้อยละ คะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

6.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์หาคุณภาพเครื่องมือ

6.2.1 วิเคราะห์ค่าความเที่ยงของแบบวัดความเป็นมิตรโดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) (Taweerat, 1997 : 137)

6.2.2 วิเคราะห์ EFA วิเคราะห์ข้อตกลงเบื้องต้น โดยมีเกณฑ์การพิจารณา คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ไม่ควรมีค่าเท่ากับหนึ่งเมทริกซ์ ค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ที่ต้องมีค่ามากกว่า 0.50 และใกล้เคียง 1 และการทดสอบ Bartlett's test of sphericity approx โดยพิจารณาจากค่าไคสแควร์ ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Wiratchai, 1999 : 54)

6.2.3 การวิเคราะห์ค่า CFA ด้วยการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นการการวิเคราะห์องค์ประกอบค่าสถิติ Bartlett's test of sphericity ค่าสถิติทดสอบสมมติฐานเมทริกซ์สหสัมพันธ์เมทริกซ์เอกลักษณ์ (Identity matrix)

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบความเป็นมิตรในนักเรียน

1. ผลวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) ของแบบวัดตอนที่ 1 ด้วยการวิเคราะห์ข้อตกลงเบื้องต้น โดยมีเกณฑ์การพิจารณา ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ไม่ควรมีค่าเท่ากับหนึ่งเมทริกซ์ ค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ต้องมีค่ามากกว่า 0.50 และใกล้เคียง 1 และการทดสอบ Bartlett's test of sphericity approx พิจารณาจากค่าไคสแควร์ ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้ผลการวิเคราะห์ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นด้วยค่า KMO และ Bartlett's test of sphericity

การทดสอบ	ค่าสถิติ
KMO	0.81
Bartlett's test of sphericity: Chi-Square	3316.10
<i>df</i>	595
<i>Sig.</i>	0.00

จากตารางที่ 1 ผลการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นพบว่า ดัชนี KMO มีค่า เท่ากับ 0.81 แสดงว่า ข้อคำถามของแบบวัดความเป็นมิตร ตอนที่ 1 ทั้ง 35 ข้อ มีข้อมูลเพียงพอและเหมาะสมที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบได้ อีกทั้งยังพบว่า Bartlett's test ค่าไคสแควร์ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้นข้อมูลชุดนี้สามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจได้ โดยผู้วิจัยดำเนินการหมุนแกนแบบมุมแหลม (Oblique rotation) ด้วยวิธี Promax กำหนด Kappa = 4 ได้ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 มีข้อคำถาม 14 ข้อ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.24-0.75

องค์ประกอบที่ 2 มีข้อคำถาม 9 ข้อ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.40-0.58

องค์ประกอบที่ 3 มีข้อคำถาม 12 ข้อ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.27-0.61

การกำหนดชื่อองค์ประกอบ โดยพิจารณารายละเอียดจากข้อคำถามในแต่ละองค์ประกอบ และศึกษาจากเอกสารเพิ่มเติม ทำการกำหนดชื่อแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ความเป็นมิตรด้านมิตรไมตรี องค์ประกอบที่ 2 ความเป็นมิตรด้านเอื้ออาทร และองค์ประกอบที่ 3 ความเป็นมิตรด้านยินดี

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดความเป็นมิตร ในประเด็นความตรงเชิงโครงสร้างโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 2 พบว่าโมเดลการวัดความเป็นมิตรของนักเรียนมีความตรงเชิงโครงสร้าง โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความตรงของโมเดลได้แก่ ค่า $\chi^2 = 254.64$, $df = 240$, $p = .247$ ดัชนี $CFI = 1.00$, $GFI = 0.97$, $AGFI = 0.92$, $RMSEA = 0.012$ แสดงว่าโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และผลการวิเคราะห์ยังสอดคล้องกับค่าดัชนี CFI , GFI และ $AGFI$ ที่มีค่ามากกว่า .90 ดัชนี $RMSEA$ ที่มีค่าต่ำกว่า .05 โดยมีรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 2 โมเดลการวัดความเป็นมิตรของนักเรียน

องค์ประกอบ	<i>B</i>	<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>R</i> ²
ด้านมิตรไมตรี (FAC1)	0.89	0.89	0.10	8.60	0.79
ด้านความเอื้ออาทร (FAC2)	1.00	1.00	0.10	10.21	1.00
ด้านยินดี (FAC3)	0.93	0.93	0.10	9.05	0.87

$\chi^2 = 254.64, df = 240, p = .247, RMSEA = 0.012, CFI = 1.00, GFI = 0.97, \chi^2/df = 1.06$
 $t_{440, .05} = 1.96, t_{440, .01} = 2.59, t_{440, .001} = 3.29$

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์โมเดลอันดับที่ 2 คำนวณน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรทั้ง 3 ตัวแปร มีค่าเป็นบวก มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.89-1.00 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกค่า และมีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) ระหว่าง 0.79-1.00 สรุปได้ว่าตัวแปรความเป็นมิตรด้านมิตรไมตรี (FAC 1) ตัวแปรความเป็นมิตรด้านเอื้ออาทร (FAC 2) และตัวแปรความเป็นมิตรด้านยินดี (FAC 3) เป็นองค์ประกอบที่ดีของความเป็นมิตรของนักเรียน (FAC)

3. ในแบบวัดความเป็นมิตร ตอนที่ 2 ใช้แบบประเมินสติของ Sinlapakit (2015) ต้นฉบับมีจำนวนข้อคำถามอยู่ทั้งหมด 15 ข้อ ผู้วิจัยนำแบบวัดความเป็นมิตร ตอนที่ 2 ไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง จำนวน 60 คน ได้แบบวัดที่สมบูรณ์กลับคืนมาจำนวน 58 ฉบับ วิเคราะห์ค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ 0.83 และค่าอำนาจจำแนก มีค่าระหว่าง 0.326 ถึง 0.740 มีข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด จำนวน 4 ข้อ จึงทำการตัดทิ้ง คงเหลือข้อคำถามตอนที่ 2 ทั้งฉบับ จำนวน 11 ข้อ

4. การวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเที่ยงของแบบวัดความเป็นมิตรทั้งฉบับ คือ ตอนที่ 1 เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 33 ข้อ มีข้อคำถามที่วัดองค์ประกอบความเป็นมิตรด้านมิตรไมตรี ด้านเอื้ออาทร ด้านยินดี และ ตอนที่ 2 ปรับปรุงจากแบบประเมินสติของ Sinlapakit (2015) มีข้อคำถามที่วัดองค์ประกอบความเป็นมิตรด้านสติ รวมข้อคำถามแบบวัดความเป็นมิตรทั้งฉบับ จำนวน 44 ข้อ มีค่าความเที่ยงทั้งฉบับ = 0.828 โดยมีค่าอำนาจจำแนกและค่าความเที่ยงของแต่ละด้าน ดังนี้

องค์ประกอบด้านมิตรไมตรี ข้อคำถามที่ 1-14 มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.212 - 0.607 ค่าความเที่ยง = 0.759

องค์ประกอบด้านเนื้อหา ข้อคำถามที่ 15-23 มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.241-0.595 ค่าความเที่ยง = 0.751

องค์ประกอบด้านยินดี ข้อคำถามที่ 24-33 มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.226-0.435 ค่าความเที่ยง = 0.659

องค์ประกอบด้านสติ ข้อคำถามที่ 1-11 มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.726-0.401 ค่าความเที่ยง = 0.866

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การพัฒนาแบบวัดความเป็นมิตรสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่าความเป็นมิตรประกอบด้วย 4 องค์ประกอบคือ องค์ประกอบความเป็นมิตรด้านมิตรไมตรี ด้านเนื้อหา ด้านยินดีและด้านสติ ใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจและวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบความเป็นมิตรในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความเป็นมิตรในนักเรียน ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) โดยมีเกณฑ์การพิจารณา ค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ที่ต้องมีค่ามากกว่า 0.50 และใกล้เคียง 1 และการทดสอบ Bartlett's Test of Sphericity Approx โดยพิจารณาจากค่าไคสแควร์ ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผลการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นพบว่า ดัชนี KMO มีค่าเท่ากับ 0.81 แสดงว่าข้อคำถามมีข้อมูลที่เพียงพอและเหมาะสมที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบได้ อีกทั้งยังพบว่า Bartlett's Test ค่าไคสแควร์ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นข้อมูลชุดนี้สามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจได้ สอดคล้องกับ Wiratchai (1999 : 54) ที่กล่าวว่าข้อตกลงเบื้องต้น (Basic Assumptions) เกณฑ์ที่ใช้ คือ KMO ควรค่าเกิน 0.6 ผลการทดสอบ KMO ในภาพรวม ด้วย Bartlett's test of sphericity ควรปฏิเสธสมมติฐาน ซึ่งแสดงว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันมากพอที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบได้

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่าโมเดลการวัดความเป็นมิตรของนักเรียนมีความตรงเชิงโครงสร้าง โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความตรงของโมเดลได้แก่ ค่า $\chi^2 = 254.64$, $df = 240$, $p = 0.247$ ดัชนี CFI = 1.00, GFI = 0.97, AGFI = 0.92 RMSEA = 0.012 แสดงว่าโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และผลการวิเคราะห์ยังสอดคล้องกับค่าดัชนี CFI GFI และ AGFI ที่มีค่ามากกว่า .90 ดัชนี RMSEA ที่มีค่าต่ำกว่า .05 สอดคล้องกับ Phiriyawat (2010 : 19-20) ที่กล่าวว่า ถ้าไคสแควร์มีค่าสูงมาก แสดงว่าฟังก์ชันความกลมกลืนมีค่า

แตกต่างจากศูนย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ถ้าค่าไคสแควร์ต่ำมาก ยิ่งมีค่าใกล้เคียงศูนย์มากเท่าไร แสดงว่าแบบจำลองมีความกลมกลืนกับข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์ แบบจำลองสมมติฐานที่มีความกลมกลืนกับข้อมูลค่าไคสแควร์ ควรมีค่าใกล้เคียงกับค่าองศาอิสระ สำหรับ Comparative fit index (CFI) โดยทั่วไปค่า CFI ที่มากกว่า 0.94 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ค่า CFI = 1.00 และดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of fit index, GFI) โดยทั่วไป ค่า GFI ที่มากกว่า 0.90 ขึ้นไป ถือว่าเป็นค่าที่ยอมรับได้ ซึ่งการวิเคราะห์ครั้งนี้ ค่า GFI = 0.97 และโดยทั่วไปค่า RMSEA ที่น้อยกว่า 0.07 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ และค่าวิเคราะห์ RMSEA = 0.012 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (Hu and Bentler, 1999; Golob, 2003; Kline, 1998; Hu and Bentler, 1999 as cited in Phiriyawat, 2010 : 19-20)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนาแบบวัดความเป็นมิตรสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการพัฒนาแบบวัดความเป็นมิตร จำนวน 44 ข้อ มีค่าความเที่ยงทั้งฉบับ = 0.828 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดี สอดคล้อง Nunually (1967 : 126 as cited in Saaiyot, 2000 : 317) ที่กล่าวว่า เกณฑ์การคำนวณหาความเที่ยง โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's alpha coefficient; α) มีค่าความเที่ยงหรือค่าความเชื่อมั่น มากกว่า .80 ถือว่าเป็นค่าที่ดี จากผลการวิเคราะห์แบบวัดความเป็นมิตรฉบับนี้ มีค่าความเที่ยงทั้งฉบับ = 0.828 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดี มีองค์ประกอบที่เหมาะสม สามารถนำไปใช้ศึกษาความเป็นมิตรในนักเรียน เพื่อพัฒนาให้มีลักษณะของความเป็นมิตรที่เกิดจากพื้นฐานหลักธรรม นั่นคือ มีจิตมิตรไมตรี พร้อมช่วยเหลือเอื้ออาทร และชื่นชมยินดีในความ สุข ความสำเร็จของมิตร ด้วยมีสติตระหนักรู้ในอารมณ์ ความรู้สึก ที่จะเสริมสร้างความ เป็นมิตรให้ยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chanthasaro and Inthanon (2017 : 116) ที่ได้ศึกษาทักษะชีวิตในการสร้างมิตรตามหลักพระพุทธศาสนา พบว่าทักษะชีวิตในการสร้างมิตรจะเป็นการฝึกตนเองให้มีพรหมวิหารธรรม ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา อันเป็นธรรมนำไปสู่การสร้างกาลยาณมิตร

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

แบบวัดความเป็นมิตรพัฒนาขึ้นเพื่อนำไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หากนำไปใช้กับกลุ่มอื่น ๆ ควรมีการตรวจสอบคุณภาพความตรง และทำการปรับปรุงด้านภาษาให้มีความเหมาะสมกับช่วงวัยและบริบทของกลุ่มตัวอย่าง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาองค์ประกอบของความเป็นมิตรในกลุ่มตัวอย่างช่วงวัยต่าง ๆ เช่น นักศึกษามหาวิทยาลัยหรือประชาชนทั่วไป เพื่อจะได้ทราบว่าช่วงอายุที่แตกต่างกันจะส่งผลให้เกิดองค์ประกอบด้านความเป็นมิตรที่แตกต่างกันหรือไม่

2.2 ควรมีการศึกษาความเป็นมิตรข้ามวัฒนธรรม หรือชาติพันธุ์ เพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่าง เพื่อนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมแห่งความเป็นมิตรที่เป็นสากล

2.4 การวิจัยครั้งนี้พบว่า คะแนนความเป็นมิตรด้านเอื้ออาทร มีคะแนนต่ำกว่าด้านอื่น ๆ อาจจะเนื่องมาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ที่ไม่เอื้อให้พร้อมเสียสละกำลังทรัพย์ในการช่วยเหลือผู้อื่น ด้วยเหตุนี้ จึงควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเอื้ออาทรในนักเรียน และทำการเสริมสร้างหรือพัฒนาความเอื้ออาทรในนักเรียนต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- นางลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). **โมเดลลิสเรล: สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2555). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย** (พิมพ์ครั้งที่ 35). กรุงเทพฯ : ผลิตภัณ.
- พระอธิการสุชาติ จนฺทสโร และวิโรจน์ อินทนนท์. (2560, มกราคม-เมษายน). “การพัฒนาทักษะชีวิตในการสร้างมิตรตามหลักพระพุทธศาสนา.” **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.** 5(1) : 116-127.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ระบบสารสนเทศเพื่อบริหารการศึกษา. (2561). [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://data.bopp-obec.info/emis/>. สืบค้น 8 กุมภาพันธ์ 2561.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). **เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาสน์.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2553). **จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย เล่ม 2, วัยรุ่น-วัยสูงอายุ** (พิมพ์ครั้งที่ 9 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับพิมพ์เพิ่ม)). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรเมศวร์ พิริยะวัฒน์. (2553). **แบบจำลองสมการโครงสร้างและการศึกษาพฤติกรรมการเดินทาง.** คณะวิศวกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.

อรรวรรณ ศิลปะกิจ. (2558). **การสร้างแบบประเมินสติ**. ปริญญาานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). **Multivariate data analysis: Aglobalperspective**. 7th Ed. NewJersey: Pearson Education.

Translated Thai References

Chanthasaro, S. and Inthanon, W. (2017, January-April). “ The Development of Life Skills in Making Friendship in Buddhism”. **Journal of MCU Peace Studies**. 5(1) : 116-127. [In Thai]

Education Management Information System. (2018) [Online]. Available :
<https://data.bopp-obec.info/emis/> Retrieved February 8, 2018. [In Thai]

Kaewkangwan, S. (2010). **Developmental Psychology of Life at Every Age, Volume 2, Adolescents-Elderly** (9th edition, amended (Additional print version)). Bangkok : University Press Thammasat. [In Thai]

P.A Payutto. (2012). **The revised version of Buddha Dharma** (35th edition). Bangkok : Prareetham. [In Thai]

Phiriyawat, S. (2010). **Structural Equation Modeling and Travel Behavior Study**. Faculty of Engineering, Burapha University. [In Thai]

Saiyot, L. and Saiyot, A. (2000). **Learning measurement techniques**. (2nd edition). Bangkok : Suwiriyasat. [In Thai]

Silpakit, O. (2015). **The invention of the mindfulness assessment scale**. Doctorate Thesis Buddhism Program Graduate school Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [In Thai]

Taweerat, P. (1997). **Research Methods in Behavioral Sciences and Social Sciences**. Bangkok : Office of Educational Testing Psychology Srinakharinwirot University Prasarnmit. [In Thai]

Wiratchai, N. (1999). **LiselRail Model: Statistical Analysis for Research**. 3rd Ed. Bangkok : Faculty of Education Chulalongkorn University Press. [In Thai]

การพัฒนาสัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์ของนักศึกษาปริญญาตรี
ด้วยการปรึกษากลุ่มเชิงบูรณาการทฤษฎี
The Development of Students Teachers Relationship
of Undergraduate Students Through Theoretical
Integrative Group Counseling

แจ่มจันทร์ ณ กาฬสินธุ์¹ สุรินทร์ สุทธิธาทิพย์² และระพินทร์ ฉายวิมล³
Chaemchan Na Kalasin¹, Surin Suthithatip² and Rapin Chayvimol³

Received : July 27, 2019; Revised : August 28, 2019; Accepted : August 30, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาองค์ประกอบสัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์ และเพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงบูรณาการทฤษฎีสัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์ ของนักศึกษาปริญญาตรีที่ได้รับการปรึกษาในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะ ติดตามผล การวิจัยนี้แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 พัฒนาการประกอบ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสนทนากลุ่ม (Focus group) และวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) สร้างข้อคำถามจากข้อมูลการสนทนากลุ่ม ศึกษาเอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง การพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทดลองใช้ (Try out) หาคุณภาพเครื่องมือ วิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) ทดสอบเกณฑ์ปกติ (Norms) และระยะที่ 2 ศึกษาผลของโปรแกรม การปรึกษากลุ่มเชิงบูรณาการทฤษฎี และพัฒนาโปรแกรมแบบผสมผสานทางทฤษฎี หรือ Theoretical integration ได้แก่ ทฤษฎีผู้รับการปรึกษา เป็นศูนย์กลางของโรเจอร์ส (Carl Rogers) และทฤษฎีเกสตัลท์ (Gestalt) ของเพิร์ลส์ (Fritz Perls) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาภาคปกติ ชั้น

¹นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการปรึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Doctoral Student of Counseling Psychology, Faculty of Education, Burapha University, Thailand; e-mail : Chaem49@hotmail.com

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Faculty of Education, Burapha University, Thailand.

³คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Faculty of Education, Burapha University, Thailand.

ปีที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 20 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีค่าคะแนนสัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์ ที่มีค่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ต่ำกว่า 25 จากการสุ่มแบบ Random assignment ตามความสมัครใจ เข้ากลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 10 คน ทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำประเภทหนึ่งตัวแปรระหว่างกลุ่ม และหนึ่งตัวแปรภายในกลุ่ม และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีทดสอบแบบนิวแมน-คูลส์

ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบสัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์มี 6 องค์ประกอบ จำนวนข้อคำถาม 32 ข้อ ได้แก่ ด้านพฤติกรรมการสอน ด้านการเห็นคุณค่า ด้านคิดเห็นไม่ตรงกัน ด้านความเอื้ออาทร ด้านความใกล้ชิด และด้านอารมณ์ โดยพิจารณา 1) สอดคล้องกลมกลืนของโมเดล (Goodness-of-fit: GOF) $\chi^2 = 892.17$, $df = 2.916$, $p = 0.00$, $GFI = 0.95$, $AGFI = 0.914$, $SRMR = 0.069$ และ $RMSEA = 0.043$ 2) ความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct validity) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.793-0.926 ทุกองค์ประกอบผ่านเกณฑ์ประเมินในระดับดี และระยะที่ 2 ศึกษาผลของการพัฒนาโปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงบูรณาการทฤษฎี พบว่า 1) มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักศึกษาที่เข้ารับการปรึกษากลุ่มเชิงบูรณาการทฤษฎีมีสัมพันธภาพต่ออาจารย์สูงกว่านักศึกษากลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักศึกษาที่เข้ารับการปรึกษากลุ่มเชิงบูรณาการทฤษฎีมีสัมพันธภาพต่ออาจารย์ในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ (Keywords) : สัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์, นักศึกษาปริญญาตรี, การปรึกษากลุ่มเชิงบูรณาการทฤษฎี

Abstract

The purposes of this research were : to develop the factors of students – teachers relationship test of undergraduate students and to study the effects of students – teachers relationship through theoretical integrative group counseling program. The research was divided into two phases. First, there were; reviewing of literature, focusing group discussion, using exploratory factor analysis (EFA), discussing in group, reviewing of related research, trying out, considering from expertises, evaluating instrumental quality as well as confirming factor analysis and norms. Second, to find out the effects of students – teachers relationship through theoretical integrative group counseling program, Person-Centered

Theory by Carl Ramson Rodgers and Gestalt Theory by Fritz Perls were used in this study. The samples were 20 undergraduated students from the second year at Rajabhat University, North Eastern Group selected by using the random result of percentile from students – teachers relationship scores lower than 25 percentile. Then using random assignment to assign into 2 groups of 10 ; for experimental and control group. Data were analyzed by ANOVA repeated measures factors between groups and within a group. Paired-difference procedure by Newman -Keuls was used to analyze data.

The result found that; on 6 factors students-teachers relationship, consisted of 32 items; teaching behavior, esteem, conflict, helpfulness, closeness, and emotional were passed in good level criteria considering Goodness-Of-Fit (GOF) : $\chi^2 = 892.17$, $df = 2.916$, $p = 0.00$, $GFI = 0.95$, $AGFI = 0.914$, $SRMR = 0.069$ และ $RMSEA = 0.043$, and constructed validity value = 0.793 – 0.926. The effects of the students – teachers relationship through theoretical integrative group counseling program found that 1) statistical significance of interaction between method and time period was .05 level. 2) students who attended in theoretical integrative group counseling program has higher students – teachers relationship than the controlled group with statistical significance at .05 level on the post period and follow up period. 3) students who attended in theoretical integrative group counseling program has higher students – teachers relationship on post period and follow up period than pre experimental period at statistical significance .05 level.

Keywords : Students–Teachers Relationship, Undergraduate Students, Through Theoretical integrative group counseling

บทนำ (Introduction)

สัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนอยากเข้าเรียน มีวินัยในการเรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีพัฒนาการเรียนรู้ดีขึ้น ทำให้เกิดบรรยากาศกระตุ้นผู้เรียน การปรับตัวในการเรียน และมีสุขภาพจิตที่ดี ปัจจุบันสัมพันธภาพระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนมีความใกล้ชิดที่ลดลงจากอดีตมาก จากสภาพทางเศรษฐกิจ และการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อเทคโนโลยีที่ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาครูมากเช่นอดีต

สัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์ที่ดี คือ การที่ศิษย์ให้ความเคารพ เชื่อฟัง กล้าซักถาม แลกเปลี่ยนความเห็นด้านการเรียน มีความไว้วางใจ สามารถปรึกษาอาจารย์ด้านการเรียน ส่วนตัว

ทั้งในและนอกห้องเรียนอย่างอิสระ เปิดเผย เข้าใจและมีความรู้สึกที่ดีต่อการปฏิบัติตนของศิษย์และอาจารย์ ศิษย์รู้สึกอบอุ่น ส่งผลให้ศิษย์มีสุขภาพจิตที่ดี และเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น (Phonrattanapaiboon, 2007 : 44) จากการศึกษาของ Thongpukdee (2010 : 3) ระบุว่าสัมพันธภาพศิษย์กับอาจารย์เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญในกระบวนการศึกษา ดังนั้นหากมีสัมพันธภาพระหว่างศิษย์กับอาจารย์ดี ย่อมทำให้การเรียนการสอนดี จากเหตุผลข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจจะเสริมสร้าง พัฒนาสัมพันธภาพศิษย์และอาจารย์ในระดับอุดมศึกษาให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการพัฒนาโปรแกรมการปรึกษากลุ่ม ฝึกให้บุคคลรู้จัก เข้าใจ และยอมรับตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลรู้จักเข้าใจและยอมรับผู้อื่นได้ดีขึ้น ผู้วิจัยจึงพัฒนาโปรแกรมการปรึกษากลุ่ม การบูรณาการทฤษฎีกลุ่มมนุษยนิยม (Humanistic) โดยนำหลักการสำคัญสองทฤษฎีมาบูรณาการร่วมกัน เรียกว่า การบูรณาการทฤษฎีด้วยการผสมผสานทฤษฎี หรือ “Theoretical integration” ได้แก่ ทฤษฎีผู้รับการปรึกษาเป็นศูนย์กลางของโรเจอร์ส (Carl Rogers) ที่เชื่อว่า ถ้ามนุษย์อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีและเหมาะสมจะพัฒนาไปในทางที่ดี (Corey, 2009 : 200) และทฤษฎีเกสตัลท์ (Gestalt) ของฟริทซ์ เพิร์ลส์ (Fritz perls) ที่เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนเป็นผู้ที่มีศักยภาพมีความเป็นอิสระในตัวเองที่จะเลือก รับผิดชอบต่อพฤติกรรม พัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตระหนักรู้ อยู่กับปัจจุบันที่นี่และเดี๋ยวนี้ (Here and now)

ทั้งนี้ผู้วิจัยเชื่อว่า นักศึกษาที่ได้รับการฝึกโปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงบูรณาการทฤษฎี จะเป็นผู้ที่สามารถนำตนเอง รู้จัก เข้าใจ ตระหนักรู้ในตนเอง เข้าใจผู้อื่น และสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นได้อย่างเหมาะสมหลังได้รับการฝึกพัฒนาสัมพันธภาพที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อพัฒนาองค์ประกอบสัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์ของนักศึกษาปริญญาตรี
2. เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงบูรณาการทฤษฎีสัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์ของนักศึกษาปริญญาตรี

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ประชากร คือ นักศึกษาภาคปกติ ชั้นปีที่ 2 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 11 แห่ง จำนวน 6,986 คน (Office of the Higher Education Commission, 2017)

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาภาคปกติ ชั้นปีที่ 2 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งเป็น 5 กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

2.1 ทดลองใช้ (Try out) คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด และมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร แบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) ข้อคำถาม 172 ข้อ จำนวน 200 คน

2.2 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ การสุ่มแบบ Multi-stage Sampling และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ โคชแรน (Cochran, 1963 as cited in Anusasananun, 2007 : 77-78) ระดับค่าความเชื่อมั่น 99 % ค่าความคลาดเคลื่อนยอมเสี่ยงการสรุปผล 0.05 ข้อคำถาม 120 ข้อ จำนวน 797 คน

2.3 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ สุ่มแบบ Multi-stage Sampling กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของชูแมคเกอร์ โลแมกซ์ และ แฮร์ และคณะ (Schumacker & Loman, 1996, Hair et al., 1998) 10 เท่าต่อตัวแปร ข้อคำถาม 82 ข้อ จำนวน 820 คน

2.4 ศึกษาเกณฑ์ปกติ (Norms) คือ แบ่ง 3 กลุ่ม (Sutthisai et al., 2012 : 76-77) สุ่มแบบ Multi-stage Sampling กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของชูแมคเกอร์โลแมกซ์ และแฮร์ และคณะ จำนวน 320 คน

2.4.1 มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ตัวแทนมหาวิทยาลัยราชภัฏขนาดใหญ่และเก่าแก่ จัดตั้งไม่เกินปี พ.ศ. 2500 จำนวน 119 คน

2.4.2 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ตัวแทนมหาวิทยาลัยราชภัฏขนาดกลางและระยะที่ 2 จัดตั้งระหว่างปี พ.ศ. 2500 แต่ไม่เกินปี พ.ศ. 2539 จำนวน 103 คน

2.4.3 มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ตัวแทนมหาวิทยาลัยราชภัฏขนาดเล็กและใหม่ จัดตั้งหลังปี พ.ศ. 2539 จำนวน 98 คน

2.5 ทดลองโปรแกรม คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ให้กลุ่มตัวอย่าง 702 คน ทำแบบวัด คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีค่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ต่ำกว่า 25 มีจำนวน 24 คน และมีค่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 24 สุ่มแบบ Simple random sampling ถามความสนใจเข้าร่วมวิจัย ให้เหลือจำนวน 20 คน สุ่มแบบ Random assignment ได้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 10 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

3.1 ตัวแปรต้น คือ โปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงบูรณาการทฤษฎี

3.2 ตัวแปรตาม คือ สัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1 แบบวัดสัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์ของนักศึกษาปริญญาตรี

4.2 โปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงบูรณาการทฤษฎีสัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์

5. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 สร้างข้อคำถามจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย และข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus group) กลุ่มอาจารย์และกลุ่มนักศึกษา ได้ข้อคำถาม 172 ข้อ

5.2 ผ่านอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความเที่ยงตรงตามเนื้อหาจำนวน 5 คน ปรับปรุง แก้ไข และหาค่าดัชนีสอดคล้อง (IOC) มีค่า 0.6-1.00 มีข้อคำถามผ่านเกณฑ์ 120 ข้อ

5.3 นำแบบวัดทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 คน มีค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ .332 - .724 มีข้อคำถามผ่านเกณฑ์ 120 ข้อ

5.4 วิเคราะห์ EFA หมุนแกนแบบ Oblique rotation วิธี Oblimin ค่าน้ำหนัก 0.60 ขึ้นไป ผ่านเกณฑ์ 82 ข้อ 6 องค์ประกอบ มีค่าน้ำหนัก 0.606-0.868

5.5 หาค่าอำนาจจำแนกแบบวัด 82 ข้อมีค่าตั้งแต่ .205-.716 ผ่านเกณฑ์ 70 ข้อ

5.6 วิเคราะห์ CFA พิจารณาความสอดคล้องกลมกลืน (Goodness-Of-Fit : GOF) ความตรงเชิงโครงสร้างมีค่า 0.793-0.926 ผ่านเกณฑ์ประเมินระดับดี ได้ข้อคำถาม 32 ข้อ 6 องค์ประกอบ มีค่าความเที่ยงทั้งฉบับ 0.91

5.7 สร้างเกณฑ์ปกติ มีคะแนนดิบ 43-160 คะแนน และคะแนนที่ปกติ 6-88 ดังนี้

T ตั้งแต่ 70 ขึ้นไป แปลว่า สัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์อยู่ในระดับดีมาก

T 60 - 69 แปลว่า สัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์อยู่ในระดับดี

T 40 - 59 แปลว่า สัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์อยู่ในระดับปานกลาง

T 30 - 39 แปลว่า สัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์อยู่ในระดับน้อย

T ต่ำกว่า 29 แปลว่า สัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์อยู่ในระดับน้อยที่สุด

5.8 ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสร้างโปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงบูรณาการทฤษฎีสองทฤษฎีร่วมกัน ตามแนวทางของ Brooks-Harris (2008 : 201) จำนวน 12 ครั้ง ผู้วิจัยพัฒนาโปรแกรม 4 ครั้ง รวมโปรแกรมจำนวน 16 ครั้ง ครั้งละ 90 นาที สัปดาห์ละ 2 ครั้ง

5.9 ทดลองโปรแกรมสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ๆ หลังสิ้นสุดโปรแกรมแต่ละครั้ง ครั้งที่ 1-15 ใช้แนวคิด PDCA ของ W.Edwards Deming พัฒนา ปรับปรุง แก้ไขโปรแกรมให้มีคุณภาพ

6. พิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ชี้แจงวัตถุประสงค์ สมครใจ การรักษาความลับ

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

7.1 วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ โดยหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างรายข้อกับคะแนนรวม และค่าความเชื่อมั่นโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha)

7.2 วิเคราะห์หาความตรงตามเนื้อหา หาค่าดัชนีความสอดคล้องผู้ทรงคุณวุฒิ (IOC) และวิเคราะห์ EFA โดยโปรแกรม Microsoft Excel

7.3 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน(CFA) โดยโปรแกรมสำเร็จรูปลิสเรล (LISREL)

7.4 คำนวณค่ามาตรฐานที่ (T-Score) โดยโปรแกรม Microsoft Excel

7.5 วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำสองทาง (Two way repeated measures ANOVA) เพื่อทดสอบค่าสัมพันธภาพจากผลหลัก (Main effect)

7.6 ทดสอบผลย่อยวิธีทดลอง และระยะเวลาทดลอง พร้อมเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่และทดสอบภายหลัง (Post hoc test) วิธีการ Student-Newman Keuls (SNK)

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ผลการพัฒนางานองค์ประกอบพิจารณา 1) ความสอดคล้องกลมกลืน (Goodness-of-fit: GOF) มีค่า $\chi^2 = 892.17$, $df = 2.916$, $p = 0.00$, $GFI = 0.95$, $AGFI = 0.914$, $SRMR = 0.069$ และ $RMSEA = 0.043$ 2) ความตรงเชิงโครงสร้างมีค่า 0.793-0.926 มี 6 องค์ประกอบ ทุกองค์ประกอบผ่านเกณฑ์ระดับดี มีข้อคำถาม 32 ข้อ ได้แก่ ด้านพฤติกรรมการสอน (Teaching Behavior) จำนวน 6 ข้อ, ด้านการเห็นคุณค่า (Esteem) จำนวน 5 ข้อ, ด้านคิดเห็นไม่ตรงกัน (Conflict) จำนวน 6 ข้อ, ด้านความเอื้ออาทร (Helpfulness) จำนวน 5 ข้อ, ด้านความใกล้ชิด (Closeness) จำนวน 5 ข้อ, และด้านอารมณ์ (Emotional) จำนวน 5 ข้อ

2. ผลของโปรแกรมการศึกษากลุ่มเชิงบูรณาการทฤษฎี ดังตารางที่ 1-3

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนสัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์ของ

นักศึกษาระหว่างวิธีการศึกษากลุ่มเชิงบูรณาการทฤษฎีกับระยะเวลาในการทดลอง

Source of variation	df	SS	MS	F	Sig.
Between subject					
Group (G)	1	3315.27	3315.27	28.39*	0.000
Error	18	2102.13	116.78		
Within subjects					
Time (T)	1.23	1414.90	1147.89	61.72*	0.000
TxG	1.23	2836.43	2301.15	123.72*	0.000
Error	22.19	412.67	18.60		

*Sig. < 0.05

จากตารางที่ 1 พบว่า วิธีการปรึกษากลุ่มกับระยะเวลาการทดลองมีปฏิสัมพันธ์กัน ส่งผลให้คะแนนสัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า คะแนนสัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์นักศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อระยะเวลาในการทดลองต่างกัน และกลุ่มที่ดำเนินต่างกัน

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบย่อยคะแนนสัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์ของนักศึกษาในระยะ
การทดลองในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

Source of variation	df	SS	MS	F	Sig.
กลุ่มทดลอง					
Between groups	9	38742.22			
Within groups	2	34.32.72	1716.36	29.24*	0.00
Error	18	1056.61	58.70		
Total	29	43231.56			
กลุ่มควบคุม					
Between groups	9	26480.56			
Within groups	2	110.06	55.03	15.33*	0.00
Error	18	64.61	3.59		
Total	29	26655.22			

* $p < .05$

จากตารางที่ 2 พบว่า

1. กลุ่มทดลอง คะแนนเฉลี่ยระยะก่อนทดลอง หลังทดลอง และระยะติดตามผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่ามีอย่างน้อย 1 คู่ ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยเปรียบเทียบรายคู่ พหุคูณวิธีนิวแมน-คูลส์ (Newman-Keuls) ดังตารางที่ 3
2. กลุ่มควบคุม คะแนนเฉลี่ยระยะก่อนทดลอง หลังทดลอง และระยะติดตามผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่ามีอย่างน้อย 1 คู่ ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยกลุ่มทดลองในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผล ด้วยวิธีการทดสอบรายคู่แบบนิวแมน-คูลส์ (Newman-Keuls method)

	$\bar{X}$	ก่อนทดลอง	หลังการทดลอง	ติดตามผล
		70.10	92.90	96.60
ก่อนทดลอง	70.10	-	22.80*	26.50*
หลังการทดลอง	92.90	-	-	3.70
ติดตามผล	96.60	-	-	-
p			2	3
$q (0.05, p, 18)$			2.97	3.61
$q (0.05, p, 18) \sqrt{58.70/10}$			7.19	8.74

* $p < .05$

จากตารางที่ 3 พบว่า คะแนนเฉลี่ยกลุ่มทดลอง ระยะหลังทดลอง และระยะติดตามสูงกว่า ก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คะแนนเฉลี่ยระยะติดตามผลไม่แตกต่างจากระยะ หลังการทดลอง

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

อภิปรายตามสมมติฐานการวิจัย พบดังนี้

สมมติฐานที่ 1 มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อภิปรายได้ว่า การผสมผสานทฤษฎี 2 ทฤษฎีเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ เมื่อพิจารณาระยะติดตามผล หลังการทดลอง 30 วัน กลุ่มทดลองมีคะแนนเพิ่มขึ้นนั่นคือ ความคงทนของสัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์ยังคงอยู่ แสดงให้เห็นว่าระหว่างวิธีทดลองกับระยะเวลาการทดลองส่งผลร่วมกัน สอดคล้องกับผลการวิจัย Corey and Corey (2005 : 89-101) as cited in Surasena et al., 2016) รูปแบบการบูรณาการทฤษฎี 2 ให้การปรึกษากลุ่ม ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์มิตินความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมสู่กระบวนการให้คำปรึกษา ช่วยยกระดับคุณภาพนักศึกษาในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และปรับตัวทางสังคมได้อย่างเหมาะสม แสดงให้เห็นว่าสัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์สามารถพัฒนา เปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นได้ด้วยตนเองได้ ด้วยการตระหนักรู้ในตนเอง โดยไม่ต้อง รอให้บุคคลอื่นเริ่มก่อนเสมอ

สมมติฐานที่ 2 นักศึกษาที่ได้รับการปรึกษากลุ่ม มีสัมพันธภาพต่ออาจารย์สูงกว่ากลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจาก กลุ่มทดลองเริ่มมีกระแสการเปลี่ยนแปลงเชิงประจักษ์ด้านความรู้สึก และพฤติกรรม

ตั้งแต่การปฐกษัตริครั้งที่ 10 เรื่อง “เน้นความสนใจ” เทคนิคที่นี้และเดี๋ยวนี (Here and now) สมาชิกกลุ่มเกิดสติ รับรู้ ใช้ภูณฉนและท่าน (The I and You) ตระหนักรับรู้ ความคิด การพูด รับผิดชอบต่อการพูดตนเอง เทคนิคจินตนาการ และหลักการรับรู้ภาพและพื้น (Figure-ground principle) และการปฐกษัตริครั้งที่ 14 เรื่อง “การตระหนักรถึงข้อจำกัดในการดำรงอยู่ ที่สมาชิกกลุ่มให้ความสนใจ เริ่มสนุก และมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น เกมหมุนไปรอบ ๆ (Making the rounds) ภูห่ามนิบทา (No gossiping) และภูสรรพนามแทนตัวเอง (The I and Thou) ใช้คำแทนตัวเองว่า “ฉน” สมาชิกกลุ่มเริ่มสนใจ ยอมรับ กล้าแสดงออกถึงความรู้สึทตนเอง และสบายใจมากขึ้นเมื่อได้แสดงออกถึงความรู้สึทที่แท้จริงตนเอง เมื่อมีการบูรณาการทฤษฎีอย่างเป็นระบบ สมาชิกกลุ่มพัฒนาสัมพันธ์ภูภพได้ มีความคงทนของพฤติกรรมในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล มีสัมพันธ์ภูภพที่มีต่ออาจารย์เพิ่มขึ้น แม้เพียงเล็กน้อย แต่ก็ยังคงอยู่แม้เวลาจะเปลี่ยนแปลงไป สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Boottrueang (2013 : abstract) พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับการให้คำปรึกษากลุ่มตามทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบผู้รับเป็นศูนย์กลางมีวินัยในตนเองและมีความฉลาดทางอารมณ์ด้านดี ด้านเก่ง และด้านมีสุขสูงชัน้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมมติฐานที่ 3 นักศึกษาที่ได้รับการปรึกษากลุ่ม มีสัมพันธ์ภูภพต่ออาจารย์สูงกว่ากลุ่มควบคุมในระยะติดตามผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากเมื่อสิ้นสุด 30 วัน โดยที่ระยะติดตามผล กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ย 96.60 กลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ย 69.30 สูงกว่ากลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ย 27.30 กลุ่มควบคุมมีสัมพันธ์ภูภพลดลง สอดคล้องผลการศึกษา Kulvijitrat (2008 : 106) พบว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลาง มีการปรับตัวทางอารมณ์ ระยะติดตามผลสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมมติฐานที่ 4 นักศึกษาที่ได้รับการปรึกษา มีสัมพันธ์ภูภพต่ออาจารย์ในระยะหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจาก ค่าเฉลี่ยระยะหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง 22.8 โดยที่ค่าเฉลี่ยระยะหลังการทดลอง 92.90 และระยะก่อนการทดลอง 70.10 ซึ่งกระแสกลุ่มที่แสดงออกด้านอารมณ์ ความรู้สึทพฤติกรรมที่ให้เห็นได้ชัดเจนในครั้งที่ 12 เรื่อง “การสร้างการทดสอบ” สมาชิกกลุ่มเริ่มกล้าแสดงออกอารมณ์ ความรู้สึทมากขึ้น ใช้เทคนิคที่นี้และเดี๋ยวนี ให้สติการรับรู้อยู่กับตนเอง ใช้สรรพนามแทนตนเองว่า “ฉน” ใช้เกมหมุนรอบ ๆ (Making the rounds) เพื่อสะท้อนตัวตนที่แท้จริงออกมาทีละน้อย เทคนิคการโอ้อวด (Exaggeration) และใช้เกมซ่อมบทบาทท้ำ ๆ (Role of

Rehearsal) การได้แสดงออกช่วยให้สมาชิกกลุ่มใช้พลังงานอยู่กับสภาวะปัจจุบันเต็มที่ และผู้นำกลุ่มแสดงการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข การรายงานความรู้สึกสมาชิกกลุ่มแต่ละคน ได้แสดงน้ำเสียง สีหน้าท่าทาง และรู้สึกโล่งสบาย สอดคล้องกับ Chunchuayjaroen (2014 : abstract) ที่ศึกษาเรื่องผลการปรึกษากลุ่มเกสตัลต์ต่อการยับยั้งชั่งใจของเยาวชนที่ทำผิดซ้ำ พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยการยับยั้งชั่งใจสูงกว่ากลุ่มควบคุมทั้งในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

สมมติฐานที่ 5 นักศึกษาที่ได้รับการปรึกษากลุ่ม มีสัมพันธภาพต่ออาจารย์ในระยะติดตามผลสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจาก การที่กลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยระยะติดตามผล 96.60 และระยะก่อนการทดลอง 70.10 ระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลองมีค่าเฉลี่ย 26.50 โดยที่ระยะติดตามผลหลังสิ้นสุด 30 วัน ยังมีความคงทนอย่างชัดเจน หลังทดลองใช้โปรแกรมครั้งที่ 15 เรื่อง “การบูรณาการทฤษฎีการปรึกษา” ใช้เทคนิค “ที่นี่และเดี๋ยวนี้” เพื่อให้สมาชิกกลุ่มเกิดสติ รับรู้อยู่กับความรู้สึกตนเอง หลักการเติมให้สมบูรณ์ (Principle of closure) เมื่อบุคคลรับรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ไม่สมบูรณ์ การปฏิเสธสัมพันธ์อาจผิดพลาดได้หากมิได้พูดคุยกสื่อสารให้ตรงกัน หลักภาพและพื้น (Figure-ground principle) ขึ้นอยู่กับความต้องการบุคคลที่เกิดจากสภาพแวดล้อม ประสบการณ์ ความเด่น ความสนใจที่เกิดขึ้นกับบุคคลแต่ละคน จากการที่ผู้นำกลุ่มแสดงถึงยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข แสดงความจริงใจอย่างแท้จริง (Genuineness) และเข้าใจอย่างร่วมรู้สึก (Empathic understanding) ทำให้สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจมากขึ้น สอดคล้องกับ Yaemninnual (2012 : abstract) ผลของการให้คำปรึกษากลุ่มตามทฤษฎีเกสตัลต์ที่มีต่อความสามารถในการเผชิญ และฝ่าฟันอุปสรรค พบว่า กลุ่มทดลองมีความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรคในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านพฤติกรรมการสอน ซึ่งเกี่ยวข้องกับอาจารย์ จึงควรมีการอบรมเชิงปฏิบัติการด้านพฤติกรรมการสอนในกลุ่มอาจารย์

1.2 จากคะแนนที่ปกติ T ปกติ (Normalized T-score) พบว่า นักศึกษาที่มีค่าคะแนนที่ปกติ T ปกติ ตั้งแต่ระดับน้อยลง คือ T39 ควรได้รับการฝึกอบรม และเมื่อนำแบบวัดไปใช้สามารถเทียบคะแนนดิบ และแปลผลตามเกณฑ์ปกติโดยนำคะแนนดิบที่ได้ไปเทียบได้เลย

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการสร้างแบบวัดสัมพันธภาพศิษย์ที่มีต่ออาจารย์ โดยวิธีการอื่น ๆ เช่น การสัมภาษณ์ แบบสังเกตพฤติกรรม เพื่อให้ได้เครื่องมือที่หลากหลาย

2.2 ควรมีการวิจัยด้านพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ เนื่องจากส่งผลต่อสัมพันธภาพของนักศึกษาที่มีต่ออาจารย์ทั้งทางบวก และทางลบ

2.3 ควรมีการวิจัยเรื่องสัมพันธภาพระหว่างบุคคลโดยพัฒนาโปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงบูรณาการทฤษฎีภายในกลุ่มมนุษยนิยม เช่น ทฤษฎีเกสตัลท์ (Gestalt) ทฤษฎีผู้รับการปรึกษาเป็นศูนย์กลางของโรเจอร์ส (Carl Rogers) และทฤษฎีอัตถิภาวนิยม (Existentialism)

เอกสารอ้างอิง (References)

- ชญาธิษฐ์ สุระเสนา. ศรีสมร สุริยาศศิณ และคณะ. (2559, มกราคม-มิถุนายน). การให้คำปรึกษากลุ่มเชิงบูรณาการเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ, วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ. 6(10) : 71-86.
- ฐิตียา แยมน์นิมว. (2555). ผลของการให้คำปรึกษากลุ่มตามทฤษฎีเกสตัลท์ที่มีผลต่อความสามารถ ในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรคของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพแผนกช่าง อุตสาหกรรม.วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณัชชา ขุนช่วยเจริญ. (2557). ผลการปรึกษากลุ่มตามทฤษฎีเกสตัลท์ต่อการยับยั้งชั่งใจของเยาวชนต่อการกระทำผิดซ้ำ. วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ทัศนากา ทอภักดี. (2551). ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยกับบุคลิกภาพของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. รายงานวิจัยฉบับที่ 112 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มนทกานต์ กุลวิจิตรรัตน์. (2551). ผลของการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางต่อการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์คณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการปรึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วัชรินทร์ สุทธิชัย สัยยา ยัมวิไล และวระเดช จันทรศร. (2555). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบาย มหาวิทยาลัยราชภัฏไปปฏิบัติ : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารช่อพะยอม, 23 (51-65).

ศุภสัณห์ บุตรเรือง (2556) การเปรียบเทียบผลการให้คำปรึกษากลุ่มต่อความมีวินัยในตนเอง และความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบผู้รับคำปรึกษาเป็นศูนย์กลางและทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2560). สารสนเทศอุดมศึกษา. เข้าถึงได้จาก [http://www/info.mua.go.th/](http://www.info.mua.go.th/)

สุพัตรา ผลรัตน์ไพบูลย์. (2550, กันยายน-ธันวาคม). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ คณิตศาสตร์ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนสุราษฎร์พิทยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 8(3) : 112-120.

สุวีรพร อนุศาสนนันท์. (2550). การเปรียบเทียบคุณภาพของการกำหนดมาตรฐานระหว่างวิธี แองกอฟระหว่างวิธีแองกอฟที่ได้รับการปรับปรุงกับวิธีบูคมาร์ค. ดุษฎีบัณฑิต.ปร.ด. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Corey, G. (2009). **Theory and practice of counseling and psychotherapy** (8th ed.). California: Brooks/ Cole.

Sasse, Connie R. (1975). **Person to Person**. Pp. 115 – 117 Texas : Chas A Bennett

Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (1996). **A beginner's guide to structural equation modeling**. Hillsdale, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates.

Translated Thai References

Anusasananun, S. (2007). **A Comparison of the Quality of Standard Setting Between the Modified Angoff Method and the Bookmark Method**. Degree of Thesis, Program in Educational Measurement and Evaluation, Faculty of Education, Chulalongkorn University. [In Thai]

Boottrueang, S. (2013). **A Comparison of Group Counseling Effects over Self-discipline and Emotional Intelligence of Matthayomsuksa 4 Students Between Client Centered Theory and Behavioral Theory**. Master's Thesis of education, Educational Psychology and Guidance, Faculty of Education, Mahasarakham University. [In Thai]

- Chunchuayjaroen, N. (2014). **The Effects of Gestalt Group Counseling on Delaying Gratification of Juvenile Recidivists.** Master's Thesis of education, Counseling Psychology, Faculty of Education, Burapha University. [In Thai]
- Kulvijitrat, K. (2008). **The Effects of Person Centered Group Counseling on Emotional Adjustment of Adolescent Students.** Master's Thesis of education, Counseling Psychology, Faculty of Education, Burapha University. [In Thai]
- Office of the Higher Education Commission, (2017). Higher Education Information [Online]. <http://www.info.mua.go.th/>
- Phonrattanapailoon, S. (2007), **Factors Affecting on Mathematics Learning Factors Affecting on Mathematics Learning Behavior of the Third Level, Secondary Grades 1-3 Students at Suratpitthaya School in Suratthani Province.** Academic education. 8(3) : 112-120. [In Thai]
- Surasena, C. et al. (2016, January-June). **An Integrated Group Counseling to Develop Social Skills of Rajabhat University Students.** Graduate Studies in Northern Rajabhat Universities. 6(10) : 71-86. [In Thai]
- Sutthisai, W. et al.. (2012), **Factors Affecting the success of the Implementation of the Rajabhat University policy : A case study of Rajabhat University in North-East of Thailand.** Cho Prayom. (23) : 51-65. [In Thai]
- Thongpukdee, T. (2018). **The relationship between university experience The personality of undergraduate students Srinakharinwirot University Prasarnmit.** Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University. [In Thai]
- Yaemnimmual, T. (2012, January-March). **The Effects of Gestalt Group Counseling on Adversity Quotient of Vocational Certificate Level Students in Department of Industry.** Master's Thesis of education, Counseling Psychology, Faculty of Education, Burapha University. [In Thai]

รูปแบบการจัดการแรงงานข้ามชาติของผู้ประกอบการในเขตอีสานตอนล่าง

The Pattern of Foreign Workers Management of Entrepreneurship in Lower Northeast

ธีรวัตร ภูระธีรานรัชต์¹

Teerawat Purateeranrat¹

Received : February 12, 2019; Revised : May 8, 2019; Accepted : May 10, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการแรงงานข้ามชาติที่เหมาะสมของผู้ประกอบการไทยในเขตอีสานตอนล่างหลังจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ประกอบการในเขตอีสานใต้ที่มีแรงงานข้ามชาติ จำนวน 292 ราย โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.95 และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ANOVA สำหรับเปรียบเทียบการจัดการแรงงานข้ามชาติของผู้ประกอบการในเขตอีสานใต้จำแนกตาม ประเภทธุรกิจ เงินลงทุน และจำนวนลูกจ้าง ผลการศึกษาพบว่าผู้ประกอบการที่มีประเภทธุรกิจต่างกันมีการจัดการแรงงานข้ามชาติด้านแรงงานสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้ประกอบการที่มีเงินลงทุนต่างกันมีการจัดการแรงงานข้ามชาติด้านการสรรหาและการจัดวางตัวบุคคล ด้านสุขภาพและความปลอดภัย และด้านแรงงานสัมพันธ์แตกต่างกัน และผู้ประกอบการที่มีจำนวนลูกจ้างต่างกันมีการจัดการแรงงานข้ามชาติด้านการวางแผน ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านสุขภาพและความปลอดภัย ด้านวินัย ด้านแรงงานสัมพันธ์ และในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ (Keywords) : การจัดการแรงงานข้ามชาติ, ผู้ประกอบการ, อีสานตอนล่าง

¹คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์; Faculty of Management Science, Surindra Rajabhat University, Thailand; e-mail : teerawat.pura@gmail.com

Abstract

The main purpose of this research is to study the appropriate foreign workers management model among Thai entrepreneurs in the lower North Eastern, Thailand after joining in the ASEAN community context. The samples consisted of 292 entrepreneurs in the lower North Eastern area who employ foreign workers. The data collection tool was a questionnaire with reliability at 0.95 and the ANOVA was used for statistics analysis on comparing the foreign workers management model of entrepreneurs in the lower North Eastern area categorized by business type, financial investment and number of employees. The result found that the entrepreneurs with business types difference manage the foreign workers model differently, with a statistical significance of 0.05 while the entrepreneurs with different financial investment also deal with recruitment, employment, safety and labor relations differently. In addition, entrepreneurs with different number of employees were different in planning, job evaluation, health and safety, regulations and labor relations with a statistical significance of 0.05, while others are insignificantly different.

Keywords : Foreign workers management, Entrepreneurs, Lower North Eastern of Thailand

บทนำ (Introduction)

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตในประเทศไทย แปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลา จากการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศตั้งแต่ พ.ศ.2504 มาจนถึงปัจจุบัน ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในรูปของการขยายตัวของภาคผลิต การค้าและบริการเพิ่มมากขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้เกิดความต้องการแรงงานจำนวนมาก เพื่อสนองความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ในขณะที่กำลังแรงงานที่มีอยู่เดิมและกำลังแรงงานใหม่ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ยังไม่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การขาดแคลนแรงงานจึงเกิดขึ้นในบางสาขา เช่น ภาคการผลิต เป็นต้น สำหรับแรงงานระดับล่างในบางสาขาอาชีพเช่น ประมงทะเล เกษตร ผู้ช่วยแม่บ้าน ก่อสร้าง อุตสาหกรรม อยู่ในภาวะขาดแคลนแรงงาน แม้ว่าจะมีแรงงานไทยอยู่อีกจำนวนมากที่ว่างงาน โดยเฉพาะแรงงานระดับล่างจากการทักษะที่ไม่ตรงกับงาน อีกทั้งยังเลือกงานและไม่ต้องการทำงานหนัก ตลอดจนการเคลื่อนย้ายของแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่สังคมอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในเขตพื้นที่ กรุงเทพมหานคร ปริมณฑลและจังหวัดใหญ่ ๆ ของแต่ละภาค ซึ่งมี

ความต้องการแรงงานดังกล่าวจำนวนมากและมีอัตราค่าจ้างสูงกว่าภาคเกษตรกรรมจากภาวะดังกล่าวจึงทำให้ประเทศไทยประสบปัญหาขาดแคลนแรงงานภายในประเทศโดยเฉพาะแรงงานประเภทไร้ฝีมือในหลายสาขา จึงทำให้ภาคเอกชนและผู้ประกอบการหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการจ้างแรงงานข้ามชาติเป็นจำนวนมาก เพื่อเข้ามาทดแทนแรงงานไทยที่ขาดแคลน การจ้างแรงงานข้ามชาติจึงเป็นทางออกทางหนึ่งของผู้ประกอบการในประเทศไทย เพื่อให้สามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้

โดยเฉพาะแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านได้แก่ประเทศ ลาว พม่า และกัมพูชา เป็นหลัก โดยจะกระจายกระจายไปตามแหล่งงานที่มีความต้องการแรงงานในจังหวัดใหญ่ ๆ

ในเขตภาคอีสานตอนล่างอันประกอบไปด้วยจังหวัด อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์และบุรีรัมย์ เป็นพื้นที่ที่อยู่ติดกับประเทศเพื่อนบ้าน คือลาวและกัมพูชา ดังนั้นโอกาสในการมีแรงงานข้ามชาติเข้ามาเป็นแหล่งแรงงานที่ดี จึงมีจำนวนมาก ทั้งในรูปแบบการลักลอบเข้าเมืองหรือการเข้าเมืองแบบถูกต้องตามกฎหมาย และแม้ว่าการจ้างแรงงานข้ามชาติจะมีข้อดีสำหรับผู้ประกอบการ เช่นการสร้างเสถียรภาพให้ตลาดแรงงานภาคเกษตร ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต สร้างความได้เปรียบด้านต้นทุนค่าแรงต่ำ และช่วยเพิ่มอุปทานแรงงานเมื่อเกิดการขาดแคลนแรงงานในประเทศ แต่ก็สร้างผลกระทบทางลบทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมต่อประเทศไทยเช่นกัน (Kawtubtim, 2011 : 12-14) กล่าวคือผู้ประกอบการย่อมต้องการแรงงานราคาถูก จึงเลือกที่จะจ้างแรงงานข้ามชาติ ในกระบวนการผลิตที่ไม่ต้องอาศัยทักษะมากนัก ส่งผลให้แรงงานไทยระดับล่างมีโอกาสดำรงงานน้อยลง นอกจากนี้ การยึดติดกับความได้เปรียบด้านต้นทุนค่าแรงที่ต่ำของผู้ประกอบการอาจไม่กระตุ้นให้ผู้ประกอบการหาทางเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเพื่อแสวงหาความได้เปรียบด้านอื่น ๆ ซึ่งประสิทธิภาพการผลิตที่ต่ำลงจากการใช้แรงงานไร้ทักษะที่เพิ่มขึ้นนั้น จะนำมาซึ่งความเสียเปรียบในการแข่งขันในระยะยาว สะท้อนการเดินหน้าไปสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ หากประเทศคู่แข่งหยิบยกเรื่องปัญหาการคุ้มครองแรงงานข้ามชาติที่ใช้ในกระบวนการผลิตมาเป็นประเด็นกีดกันทางการค้า ส่วนผลกระทบทางสังคมนั้น ส่วนใหญ่แรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยมักลักลอบเข้าประเทศอย่างผิดกฎหมายและไม่ได้ขึ้นทะเบียนแรงงานข้ามชาติ และที่ผ่านมายังไม่มีการจัดทำทะเบียนคุมประวัติอย่างชัดเจน ปัญหาทางสังคมต่าง ๆ ที่ตามมาเช่น การทะเลาะวิวาท การลักทรัพย์ การค้ายาเสพติดหรือของเถื่อน เป็นต้น ซึ่งเมื่อแรงงานเหล่านี้ก่อปัญหาขึ้นมักใช้วิธีการกลับไปทำงานกับคนชาติเดียวกันภายในประเทศไทยไม่ได้หนีออกนอกประเทศ ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจยากจะติดตามตัวมาดำเนินคดี (Achinsamachan, 2010 : 16)

อีกทั้งภาพรวมของชุมชนที่มีแรงงานข้ามชาติระดับล่างอาศัยอยู่จำนวนมากมักเป็นแหล่งมั่วสุมของอบายมุข ซึ่งจะสร้างภาพลักษณ์ที่ไม่ดีในสายตาของคนไทยและคนต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยว

ในประเทศอีกด้วย เมื่อมีการรับคนงานหรือพนักงานเข้ามาสู่องค์กรเพื่อให้การทำงานของบุคคลเหล่านั้นช่วยเพิ่มผลงานให้กับองค์กร หน่วยงานไม่ว่าจะขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ต่างต้องมียุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรบุคคลเหล่านั้นไม่ว่าวิธีการดังกล่าวจะเป็นขั้นตอนง่ายๆ หรือซับซ้อนตามขนาดหรือจำนวนพนักงาน ทักษะของพนักงานที่รับเข้ามาคงเริ่มตั้งแต่ การเริ่มเสาะหา สรรหา คัดเลือก เพื่อให้ได้มาซึ่งพนักงานที่มีคุณภาพ และเมื่อได้เข้ามาแล้วก็ต้องมีการพัฒนาพนักงาน ประเมินผลการทำงาน เพื่อนำไปสู่การจ่ายค่าตอบแทนที่เหมาะสม และการจัดสวัสดิการที่ดีให้กับพนักงานเพื่อสร้างแรงจูงใจให้อยู่กับองค์กรไปอย่างยาวนาน (Achinsamachan, 2010 : 16) เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจของไทยที่ผ่านมาได้มีการเติบโตค่อนข้างสูงทำให้เกิดความต้องการแรงงานระดับล่างจำนวนมาก ทั้งนี้ปัญหาแรงงานต่างด้าวไม่ได้เริ่มเกิดขึ้นเมื่อเร็ววันนี้ แต่เกิดจากการขาดแคลนแรงงานที่เป็นคนไทยมากกว่า 10 ปี จึงต้องมีการนำเอาแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาทำงานทดแทนแรงงานไทยในหลายธุรกิจโดยเฉพาะในภาคการก่อสร้าง ภาคการประมง และงานบ้าน (Aenihon, 2018) และจากการที่ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ตกลงที่จะก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนเมื่อปลายปี 2558 นั้นมีกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการมุ่งให้เกิดการไหลเวียนอย่างเสรี ไม่ว่าจะเป็นสินค้าหรือบริการรวมทั้งแรงงานด้วย นั่นหมายความว่าจากแรงงานข้ามชาติที่แต่เดิมก้าวเข้ามาอย่างผิดกฎหมาย แต่นับจากนี้ไปแรงงานข้ามชาติบางสาขาอาชีพหรือส่วนใหญ่สามารถก้าวเข้ามาทำงานในประเทศได้อย่างเสรี ผู้ประกอบการในไทยพร้อมที่จะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอย่างไร มีมาตรการหรือกลไกในการจัดการกับแรงงานข้ามชาติเหล่านี้หรือไม่

จากการพยายามขับเคลื่อนดังกล่าวคงปฏิเสธที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงไม่ได้ หลักการจัดการแรงงานข้ามชาติดังกล่าวของผู้ประกอบการไทย สามารถประยุกต์จากหลักการบริหารแรงงานไทยได้หรือไม่ โดยเฉพาะในแต่ละภาคของธุรกิจไทยไม่ว่าจะเป็นภาคการผลิต การค้า และการบริการ บทบาทในการตั้งรับหรือรับมือของผู้ประกอบการไทยควรจะเป็นอย่างไรกับการจัดการแรงงานข้ามชาติดังกล่าว จึงเป็นที่มาสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัย สนใจศึกษาถึงรูปแบบการจัดการแรงงานข้ามชาติของผู้ประกอบการไทยหลังจากที่ประเทศก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแล้ว ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปสู่การสร้างมาตรฐานในการรองรับการทำงานของแรงงานข้ามชาติที่เกิดจากข้อเท็จจริง ไม่เพียงปฏิบัติตามกฎหมายหรือกฎหมายของฝ่ายรัฐเท่านั้น และเช่นกันอาจจะนำไปสู่การสร้างความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชนในการจัดการแรงงานข้ามชาติให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน และเอื้อต่อการสร้างผลผลิตและไม่ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับแรงงานไทยด้วยเช่นกัน

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการแรงงานข้ามชาติที่เหมาะสมของผู้ประกอบการไทยในเขตอีสานตอนล่างหลังจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ประกอบการที่มีแรงงานข้ามชาติ จำนวน 18,424 ราย (Surin Province Labour Office, 2016) โดยจังหวัด บุรีรัมย์ มีจำนวน 2,340 ราย จังหวัด สุรินทร์ จำนวน 2,441 ราย จังหวัด อุบลราชธานี จำนวน 3,643 ราย จังหวัด ศรีสะเกษ จำนวน 1,888 ราย และจังหวัด นครราชสีมา จำนวน 8,112 ราย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ประกอบการที่มีแรงงานข้ามชาติ จำนวน 292 ราย โดยการสุ่มตัวอย่างจากผู้ประกอบการในเขตอีสานใต้ ตามสูตรของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane) โดยวิธีการสุ่มตัวอย่าง จะเก็บข้อมูลด้วยวิธีการเลือกผู้ประกอบการที่มีแรงงานข้ามชาติ จำนวน 292 ราย โดยการสุ่มแบบบังเอิญ และใช้วิธีการฉกฉวย

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้ประกอบการในเขตอีสานใต้ ได้แก่ ประเภทธุรกิจ เงินลงทุน และจำนวนลูกจ้าง โดยลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Multiple Choice Question) ที่มีการออกแบบในลักษณะ Nominal Scale และ Ordinal Scale

ตอนที่ 2 การจัดการแรงงานข้ามชาติใน 8 ด้าน ได้แก่ การวางแผน การสรรหาและการจัดวางบุคคล การประเมินผลการปฏิบัติงาน การจ่ายค่าตอบแทน การจัดประโยชน์และบริการ สุขภาพและความปลอดภัย วินัย และแรงงานสัมพันธ์ ลักษณะคำถามเป็นแบบปิด (Close - Ended Questions) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) ซึ่งมี 5 ระดับ คือ เห็นด้วยกับข้อความนั้นมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ทดสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) โดยใช้สูตรของ ครอนบาค (Cronbach) จากการคำนวณได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.95 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ANOVA สำหรับเปรียบเทียบการจัดการแรงงานข้ามชาติของผู้ประกอบการในเขตอีสานใต้จำแนกตาม ประเภทธุรกิจ เงินลงทุน และจำนวนลูกจ้าง เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ทำการทดสอบเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการ LSD

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการเปรียบเทียบการจัดการแรงงานข้ามชาติของผู้ประกอบการในเขตอีสานตอนล่างในภาพรวม และรายด้าน จำแนกตามประเภทธุรกิจ เงินลงทุน และจำนวนลูกจ้าง ปรากฏผลดังนี้

ผลการเปรียบเทียบการจัดการแรงงานข้ามชาติของผู้ประกอบการในเขตอีสานตอนล่างในภาพรวม และรายด้าน จำแนกตามประเภทธุรกิจ

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบการจัดการแรงงานข้ามชาติของผู้ประกอบการในเขตอีสานตอนล่างในภาพรวม และรายด้าน จำแนกตามประเภทธุรกิจ

การจัดการแรงงานข้ามชาติ	ผลรวมความ ั้นแห่งความความแปรปรวน			ค่า F	o-value
	แปรปรวน	เป็นอิสระ	เฉลี่ย		
1. ด้านการวางแผน	0.601	3	0.200	0.372	0.773
2. ด้านการสรรหาและการจัดวางตัวบุคคล	3.255	3	1.085	2.215	0.087
3. ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน	1.953	3	0.651	1.823	0.143
4. ด้านการจ่ายค่าตอบแทน	2.988	3	0.996	1.556	0.200
5. ด้านการจัดประโยชน์และบริการ	3.981	3	1.327	2.359	0.072
6. ด้านสุขภาพและความปลอดภัย	2.056	3	0.685	1.070	0.362
7. ด้านวินัย	0.678	3	0.226	.557	0.644
8. ด้านแรงงานสัมพันธ์	4.158	3	1.386	3.395	0.018*
การจัดการแรงงานข้ามชาติ	1.608	3	0.536	1.939	0.123

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 1 พบว่า ผู้ประกอบการที่มีประเภทธุรกิจต่างกัน 4 กลุ่ม คือ การผลิต การค้าส่ง การค้าปลีก และการบริการมีการจัดการแรงงานข้ามชาติด้านแรงงานสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน และเพื่อให้ทราบความแตกต่างเป็นรายคู่ ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการเปรียบเทียบการจัดการแรงงานข้ามชาติด้านแรงงานสัมพันธ์ของผู้ประกอบการในเขตอีสานตอนล่างกับประเภทธุรกิจต่างกัน 4 กลุ่ม คือ โดยวิธีการ

ของ LSD พบว่า ประเภทรูทกิจที่ต่างกันจะพบระดับการจัดการแรงงานข้ามชาติด้านแรงงานสัมพันธ์แตกต่างกัน จำนวน 1 คู่ ได้แก่ ผู้ประกอบการที่มีประเภทรูทกิจการค้าปลีกรับระดับการจัดการแรงงานข้ามชาติด้านแรงงานสัมพันธ์น้อยกว่าผู้ประกอบการที่มีประเภทรูทกิจการค้าส่ง

ผลการเปรียบเทียบการจัดการแรงงานข้ามชาติของผู้ประกอบการในเขตอีสานตอนล่างในภาพรวม และรายด้าน จำแนกตามเงินลงทุน

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการจัดการแรงงานข้ามชาติของผู้ประกอบการในเขตอีสานตอนล่างในภาพรวม และรายด้าน จำแนกตามเงินลงทุน

การจัดการแรงงานข้ามชาติ	ผลรวมความแปรปรวน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ	ความแปรปรวนเฉลี่ย	ค่า F	p-value
1. ด้านการวางแผน	1.147	5	0.229	0.425	0.831
2. ด้านการสรรหาและการจัดวางตัวบุคคล	6.874	5	1.375	2.860	0.015*
3. ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน	1.998	5	0.400	1.112	0.354
4. ด้านการจ่ายค่าตอบแทน	5.090	5	1.018	1.598	0.161
5. ด้านการจัดประโยชน์และบริการ	2.437	5	0.487	0.852	0.514
6. ด้านสุขภาพและความปลอดภัย	7.784	5	1.557	2.491	0.031*
7. ด้านวินัย	1.796	5	0.359	0.887	0.490
8. ด้านแรงงานสัมพันธ์	5.161	5	1.032	2.533	0.029*
การจัดการแรงงานข้ามชาติ	1.759	5	0.352	1.266	0.279

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 2 พบว่า ผู้ประกอบการที่มีเงินลงทุนต่างกัน 6 กลุ่ม คือ ต่ำกว่า 300,000 บาท 300,000-600,000 บาท 600,001-900,000 บาท 900,001-1,200,000 บาท 1,200,001-1,500,000 บาท และ 1,500,000 ขึ้นไป มีการจัดการแรงงานข้ามชาติด้านการสรรหาและการจัดวางตัวบุคคล ด้านสุขภาพและความปลอดภัย และด้านแรงงานสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน และเพื่อให้ทราบความแตกต่างเป็นรายคู่ ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการเปรียบเทียบการจัดการแรงงานข้ามชาติด้านการสรรหาและการจัดวางตัวบุคคล ด้าน

สุขภาพและความปลอดภัย และด้านแรงงานสัมพันธ์ของผู้ประกอบการในเขตอีสานตอนล่างกับเงินลงทุนต่างกัน 6 กลุ่ม โดยวิธีการของ LSD พบว่า เงินลงทุนที่ต่างกันจะพบระดับการจัดการแรงงานข้ามชาติด้านการสรรหาและการจัดวางตัวบุคคลแตกต่างกัน จำนวน 5 คู่ ได้แก่ ผู้ประกอบการที่มีเงินลงทุน 1,200,001-1,500,000 บาท มีระดับการจัดการแรงงานข้ามชาติด้านแรงงานสัมพันธ์น้อยกว่าผู้ประกอบการที่มีเงินลงทุน 600,001-900,000 บาท และ 900,001-1,200,000 บาท และผู้ประกอบการที่มีเงินลงทุน 1,500,000 ขึ้นไป มีระดับการจัดการแรงงานข้ามชาติด้านแรงงานสัมพันธ์น้อยกว่าผู้ประกอบการที่มีเงินลงทุน ต่ำกว่า 300,000 บาท 600,001-900,000 บาท และ 900,001-1,200,000 บาทผู้ประกอบการในเขตอีสานตอนล่างที่มีเงินลงทุนต่างกันจะพบระดับการจัดการแรงงานข้ามชาติด้านสุขภาพและความปลอดภัยแตกต่างกัน จำนวน 2 คู่ ได้แก่ ผู้ประกอบการที่มีเงินลงทุน 1,500,000 ขึ้นไป มีระดับการจัดการแรงงานข้ามชาติด้านสุขภาพและความปลอดภัยมากกว่าผู้ประกอบการที่มีเงินลงทุน ต่ำกว่า 300,000 บาท และ 300,000-600,000 บาทและผู้ประกอบการในเขตอีสานตอนล่างที่มีเงินลงทุนต่างกันจะพบระดับการจัดการแรงงานข้ามชาติด้านแรงงานสัมพันธ์แตกต่างกัน จำนวน 3 คู่ ได้แก่ ผู้ประกอบการที่มีเงินลงทุน 600,001-900,000 บาท มีระดับการจัดการแรงงานข้ามชาติด้านแรงงานสัมพันธ์มากกว่าผู้ประกอบการที่มีเงินลงทุนต่ำกว่า 300,000 บาท ผู้ประกอบการที่มีเงินลงทุน 900,001-1,200,000 บาท มีระดับการจัดการแรงงานข้ามชาติด้านแรงงานสัมพันธ์มากกว่าผู้ประกอบการที่มีเงินลงทุนต่ำกว่า 300,000 บาท และผู้ประกอบการที่มีเงินลงทุน 1,500,000 ขึ้นไป มีระดับการจัดการแรงงานข้ามชาติด้านแรงงานสัมพันธ์มากกว่าผู้ประกอบการที่มีเงินลงทุนต่ำกว่า 300,000 บาท

ผลการเปรียบเทียบการจัดการแรงงานข้ามชาติของผู้ประกอบการในเขตอีสานตอนล่างในภาพรวม และรายด้าน จำแนกตามจำนวนลูกจ้าง

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการจัดการแรงงานข้ามชาติของผู้ประกอบการในเขตอีสานตอนล่างในภาพรวม และรายด้าน จำแนกตามจำนวนลูกจ้าง

การจัดการแรงงานข้ามชาติ	ผลรวม	ชั้นแห่ง	ความ	ค่า F	p-value
	ความแปรปรวน	ความเป็นอิสระ	แปรปรวนเฉลี่ย		
1. ด้านการวางแผน	8.716	3	2.905	5.697	0.001*
2. ด้านการสรรหาและการจัดวางตัวบุคคล	2.170	3	0.723	1.466	0.224
3. ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน	3.180	3	1.060	3.004	0.031*
4. ด้านการจ่ายค่าตอบแทน	.862	3	0.287	0.444	0.722
5. ด้านการจัดประโยชน์และบริการ	1.377	3	0.459	0.803	0.493
6. ด้านสุขภาพและความปลอดภัย	7.547	3	2.516	4.048	0.008*
7. ด้านวินัย	4.604	3	1.535	3.912	0.009*
8. ด้านแรงงานสัมพันธ์	6.222	3	2.074	5.171	0.002*
การจัดการแรงงานข้ามชาติ	2.687	3	0.896	3.284	0.021*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 3 พบว่า ผู้ประกอบการที่มีจำนวนลูกจ้างต่างกัน 4 กลุ่ม คือ 1-3 คน 4-6 คน 7-9 คน และ มากกว่า 10 คน มีการจัดการแรงงานข้ามชาติด้านการวางแผน ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านสุขภาพและความปลอดภัย ด้านวินัย ด้านแรงงานสัมพันธ์ และในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน และเพื่อให้ทราบความแตกต่างเป็นรายคู่ ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการเปรียบเทียบการจัดการแรงงานข้ามชาติด้านการวางแผน ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านสุขภาพและความปลอดภัย ด้านวินัย ด้านแรงงานสัมพันธ์ และในภาพรวมของผู้ประกอบการในเขตอีสานตอนล่างกับเงินลงทุนต่างกัน 6 กลุ่ม โดยวิธีการของ LSD ซึ่งปรากฏผล พบว่า จำนวนลูกจ้างที่ต่างกันจะพบระดับการจัดการแรงงานข้ามชาติด้านการ

[illegible]

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

เนื่องจากการจัดการแรงงานข้ามชาติเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญต่อการดำเนินกิจการของผู้ประกอบการที่มีการจ้างงานลูกจ้างต่างด้าว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นลูกจ้างต่างด้าวจากประเทศกัมพูชา โดยการวางแผนจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการวิเคราะห์งานก่อนรับลูกจ้างต่างด้าวเข้าทำงาน การวางแผนรับลูกจ้างต่างด้าวอย่างเป็นระบบ การกำหนดจำนวนการรับลูกจ้างต่างด้าวไว้อย่างชัดเจน การวางแผนการรับลูกจ้างต่างด้าวที่สอดคล้องกับนโยบายภาครัฐ ค่าแรง และลักษณะของงาน ซึ่งผู้ประกอบการส่วนใหญ่จะมีการปฏิบัติดังกล่าวข้างต้น หากแต่อยู่ในรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามคุณลักษณะของสถานประกอบการ และปัจจัยอื่น ๆ ที่ทำให้ผู้ประกอบการจ้างแรงงานจากต่างด้าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Limkanchanawat (2015 : 110) พบว่า คุณลักษณะของสถานประกอบการ และปัจจัยที่มีผลต่อการจ้างแรงงานต่างด้าว มีความสัมพันธ์กับการจ้างแรงงานต่างด้าวของผู้ประกอบการ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ประกอบการที่มีคุณลักษณะที่ดี มีความพร้อม มีระดับปัจจัยที่มีผลต่อการจ้างที่เหมาะสม จะส่งผลให้การจ้างแรงงานต่างด้าวเป็นไปอย่างราบรื่น เนื่องจากเป็นงานที่แรงงานต้องการทำ ส่วนด้านที่มีการจัดการแรงงานข้ามชาติน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการจ่ายค่าตอบแทน อาจเนื่องจากผู้ประกอบการส่วนใหญ่จ่ายค่าตอบแทนตามแรงงานขั้นต่ำ โดยขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน และข้อกำหนดอื่น ๆ เช่น สวัสดิการ ค่าตอบแทนจิตใจในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หากขายได้มากจะได้ค่าตอบแทนมาก ซึ่งเป็นการจ่ายค่าตอบแทนโดยทั่วไปที่เกือบทุกกิจการจะต้องมีการปฏิบัติ จึงทำให้มีการจัดการในเรื่องของการจ่ายค่าตอบแทนน้อยกว่าการจัดการในด้านอื่น ๆ ซึ่งผู้ประกอบการควรต้องมีการจัดการในเรื่องของเกณฑ์ในการจ่ายค่าจ้างในงานแต่ละประเภท เช่น แรงงานกึ่งฝีมือ แรงงานไร้ฝีมือ รวมถึงสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับแรงงานต่างด้าวให้มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น จะทำให้ผู้ประกอบการสามารถที่จะกำหนดต้นทุนในการทำธุรกิจได้ง่ายขึ้น เพื่อให้ผู้ประกอบการบริเวณชายแดนไทย - กัมพูชามีแนวทางในการจัดการแรงงานข้ามชาติ ควรพิจารณาดำเนินการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านการวางแผน ผู้ประกอบการควรมีการวางแผนการรับแรงงานต่างด้าวให้ชัดเจนอย่างเป็นระบบ มีสัญญาณว่าจ้างในการทำงาน เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากการขาดแคลนแรงงาน มีการกำหนดลักษณะ การทำงาน และค่าตอบแทน รวมถึงสวัสดิการที่เหมาะสม นอกจากนี้ผู้ประกอบการควรมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน เพื่อศึกษา สอบถาม หรือประสานงานเกี่ยวกับขั้นตอนและเอกสารการดำเนินการกับแรงงานต่างด้าว

2. ด้านการสรรหาและการจัดวางบุคคล ผู้ประกอบการควรมีรูปแบบหรือแนวทางการสรรหา และการจัดวางบุคคลเข้าทำงานที่ชัดเจน โดยการติดต่อผ่านหน่วยงานหรือการติดต่อรับสมัครงาน แรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยถูกกฎหมาย จากนั้นจึงสัมภาษณ์งาน และทดสอบความสามารถของ ลูกจ้าง โดยอาจกำหนดระยะเวลา การทดลองงาน จากนั้นจึงดำเนินการทำบัตรแรงงานต่างด้าวให้ ในกรณีที่แรงงานต่างด้าวนั้นยังไม่มี การขออนุญาตทำงาน และจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว นอกจากนี้ ผู้ประกอบการอาจต้องสรรหา และคัดเลือกแรงงานต่างด้าวที่มีทักษะในการทำงาน และทักษะใน การสื่อสารเพื่อใช้เป็นตัวแทนในการสั่งงาน และการสื่อสาร เพื่อลดความผิดพลาดในการปฏิบัติงาน ผู้ประกอบการอาจจำเป็นต้องเรียนรู้ในเรื่องของภาษาให้มากขึ้นเพื่อให้ง่ายต่อการสื่อสารกับ แรงงานต่างด้าว

3. ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ผู้ประกอบการควรมีการสร้างแนวทางในการ ประเมินผลแรงงานต่างด้าวให้ชัดเจน และเหมาะสมกับลักษณะของงาน โดยอาจมีเกณฑ์การ ประเมินผลงานชัดเจน เพื่อสามารถนำผลการประเมินไปปรับปรุงการทำงานได้อย่างต่อเนื่อง

4. ด้านการจ่ายค่าตอบแทน ผู้ประกอบการควรมีการกำหนดค่าตอบแทน และวิธีการจ่าย ค่าตอบแทนที่ชัดเจนตามลักษณะของกิจการและลักษณะของงาน โดยจ่ายค่าแรงขั้นต่ำตามที่กฎหมาย กำหนด และมีวิธีการกำหนดค่าตอบแทนจากการทำงานล่วงเวลา และค่าตอบแทนจิตใจ (Incentive) ในรูปแบบต่าง ๆ ที่ต้องเอาไปเชื่อมโยงกับผลงาน หรืออาจกำหนดเกณฑ์ในการจ่าย ค่าตอบแทนในงานแต่ละประเภท เช่น แรงงานกึ่งฝีมือ แรงงานไร้ฝีมือ รวมถึงสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับ แรงงานต่างด้าวให้เกิดความชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถกำหนด ต้นทุนในการประกอบธุรกิจได้ง่ายขึ้น

5. ด้านการจัดประโยชน์และบริการ ผู้ประกอบการควรมีการจัดประโยชน์และบริการ ซึ่ง เป็นสิ่งตอบแทนหรือผลประโยชน์ใด ๆ ก็ตามที่กิจการจัดให้แก่ลูกจ้างนอกเหนือไปจากค่าจ้างหรือ เงินเดือนให้กับแรงงานต่างด้าว เช่น ที่พัก วันหยุด และทำประกันสิทธิประโยชน์ตามเกณฑ์ภาครัฐ โดย สวัสดิการที่ดีเหล่านี้จะเป็นสิ่งจูงใจให้ลูกจ้างทำงานกับกิจการได้นานขึ้น และช่วยสร้างสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพขึ้นของลูกจ้างอีกด้วย

6. ด้านสุขภาพและความปลอดภัย ผู้ประกอบการควรมีการกำหนดแผนการสุขภาพและ ความปลอดภัย โดยมีนโยบายตรวจสุขภาพสำหรับลูกจ้างทุกปี มีระบบป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน เพื่อลดความเสี่ยงจากการประสบอุบัติเหตุจากการทำงาน หรืออาจจัดกิจกรรมด้านความปลอดภัยใน การทำงาน มีตู้ยาสามัญประจำบ้านในสถานที่ทำงาน และมีสถานที่ออกกำลังกายหรือนำสถานที่ ออกกำลังกายให้กับลูกจ้าง เนื่องจากสวัสดิการด้านอาหาร ยารักษาโรค และค่ารักษาพยาบาล เป็น

อีกปัจจัยหนึ่งที่แรงงานต่างด้าวให้ความสำคัญ ดังนั้น ถ้าผู้ประกอบการสามารถจัดหาหรือช่วยอำนวยความสะดวกได้ก็จะเป็นสิ่งที่ช่วยดึงดูดแรงงานต่างด้าวให้มาทำงานกับผู้ประกอบการได้

7. ด้านวินัย ผู้ประกอบการควรมีแนวทางด้านวินัย โดยมีการกำหนดระเบียบข้อบังคับ บทลงโทษที่ชัดเจน และบอกหรืออธิบายให้กับแรงงานต่างด้าวให้เข้าใจตั้งแต่ก่อนรับเข้ามาทำงาน และการลงโทษควรจะทำเมื่อมีหลักฐานที่ชัดเจนเพื่อป้องกันการตัดสินใจที่ไม่เหมาะสมหรือผิดพลาด นอกจากนี้ผู้ประกอบการควรสังเกต และเฝ้าดูอย่างใกล้ชิด เพื่อป้องกันสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

8. ด้านแรงงานสัมพันธ์ ผู้ประกอบการควรมีแนวปฏิบัติในด้านแรงงานสัมพันธ์ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์หรือความเกี่ยวข้องหรือการปฏิบัติต่อกันระหว่างนายจ้างและลูกจ้างที่เป็นรูปธรรม เช่น กิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ประจำปี การปรับปรุงค่าตอบแทนประจำปี รวมถึงการดูแลสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ของลูกจ้างอย่างเป็นธรรม เนื่องจากแรงงานสัมพันธ์เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพราะความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างฝ่ายนายจ้าง และฝ่ายลูกจ้างจะทำให้ทั้งสองฝ่ายได้รับประโยชน์ร่วมกัน อันจะก่อให้เกิดความสุข และความมั่นคงทั้งแก่นายจ้าง และลูกจ้าง

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

กำหนดแนวทางการจัดการแรงงานข้ามชาติของผู้ประกอบการไทยในเขตอีสานตอนล่างหลังการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้ประกอบการให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ที่เกี่ยวข้องจะประกอบธุรกิจ รวมถึงสามารถนำผลการวิจัยเป็นข้อมูลรองรับสถานการณ์การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนได้อย่างมั่นคง

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในการจัดการแรงงานข้ามชาติที่ประสบความสำเร็จ เพื่อนำข้อมูลมาสนับสนุนรูปแบบการจัดการแรงงานข้ามชาติที่เหมาะสมของผู้ประกอบการในเขตอีสานตอนล่าง รวมถึงการนำรูปแบบการจัดการแรงงานข้ามชาติที่เหมาะสมนี้ไปทดลองใช้กับผู้ประกอบการที่มีการจ้างงานแรงงานต่างด้าวเพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการนำรูปแบบไปใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับศักยภาพในการทำงานของแรงงานต่างด้าว เพื่อให้ผู้ประกอบการทราบถึงศักยภาพในการทำงานของแรงงานต่างด้าวสำหรับนำมาใช้ในการวางแผนรับแรงงานต่างด้าวเข้าทำงานต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- Achinsamachan, C. (2010). **Leadership Skills**. Bangkok : Multi-Information Technology. [In Thai]
- Aenihon, P. (2018). “Foreign Workers: Implementation and Administration in Thailand”. **Journal of Arts Management**. 2(2) : 117-132. [In Thai]
- Charoenpo. N. (2017). “Human Resource Development: Migrant Worker with One Stop Service, Bangkok Metropolitan and Vicinity, Thailand”. **Journal of the Association of Researchers**. 22(1) : 230-243. [In Thai]
- Jadesadalug, V. and limbunsung, S. (2017). “Alien Labor Management of Kiang Huat Sea Gull Trading Frozen Food Public Co.,Ltd., Ranong Province”. **Veridian E-Journal, Silpakorn University**. 10(3) : 2027-2040. [In Thai]
- Kawtubtim, W. (2011). **The impacts of migrant workers in Thailand under Proof of Nationality**. Bangkok : Thailand Development Research Institute. [In Thai]
- Limkanchanawat, A. (2015). “The employment of foreign workers in eastern industrial area”. **Journal of Business Management**. 2(1) : 93–113. [In Thai]
- Limkanjanawat, A. (2015). “The Employment of Migrant Workers in Suratthani Province”. **Journal of Management Sciences Suratthani Rajabhat University**. 2(1) : 93-113. [In Thai]
- Ministry of Social Development and Human Security. (2016). “Situations of Migrant Workers: Foreign Labor in Thailand”. [Online]. Available : http://www.m-society.go.th/article_attach/10412/15302.pdf. Retrieved August 16, 2016. [In Thai]
- Ninaroon, P. and Jadesadaluk, V. (2014). “The Study Influence on Potentiality of Management for Alien Labor Affecting Effectiveness in Management of Human Resource and Performance of Entrepreneurs in Ranong Province”. **Thammasat University Journal**. 33(3) : 19-48. [In Thai]
- Petcharak, S. and Boonmak, S. (2016). “Labor of Thailand Market will in the Future”. **Western University Research Journal of Humanities and Social Science**. 2(3) : 99-113. [In Thai]

- Popun, K., Suwannasean, P., Auempram, K. and Popun, D. (2013). "The employment of foreign workers in eastern industrial area". **Journal of Business Management**. 2(2) : 39-49. [In Thai]
- Surin Province Labour Office. (2016). "Data and Labour Situations in Surin". [Online]. Available : <http://www.surin.mol.go.th/?id=1>. Retrieved August 17, 2016. [In Thai]

ยุทธศาสตร์ด้านพลังงานไฟฟ้า การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ และทัศนคติ
ของประชาชนต่อยุทธศาสตร์ ด้านพลังงานไฟฟ้า กรณีศึกษา 4 แขวงภาคใต้
ของ สปป.ลาว

Hydropower Strategy, Paradigm Changed and the Attitude of
the People to the Hydropower Strategy: a Case Study of 4
Southern Provinces of Lao PDR

คำแฝง สุนดาวเฮือง¹ จิตรกร โพธิ์งาม² และนิศานาจ โสภาพล³
Khamfeng Sondaoheuang¹, Jittrakorn Po-ngam² and Nisanart Sopapol³

Received : September 16, 2019; Revised : October 29, 2019; Accepted : October 31, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ด้านพลังงานของ
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) และ 2) เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์
ด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และ 3) เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชน
ใน 4 แขวงภาคใต้ที่มีต่อยุทธศาสตร์ด้านพลังงานไฟฟ้าของ สปป.ลาว โดยเป็นการศึกษาเอกสารและ
เก็บข้อมูลภาคสนามโดยวิธีการสังเกตและสัมภาษณ์บุคคลกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ ผลการศึกษาพบว่า
(1) ยุทธศาสตร์ด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นผลสืบเนื่องจากการที่
สปป.ลาว ปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศโดยใช้ “นโยบายจินตนาการใหม่” (Newly
Economic Mechanism – NEM) และการประกาศขับเคลื่อนนโยบายด้านพลังงานสู่การเป็น
“แบตเตอรี่แห่งอาเซียน (Battery of Asian)” ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8

¹หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี; Regional Development Strategies, Faculty of Humanities and Social
Sciences, UbonRatchatthani Rajabhat University, Thailand; e-mail : khamfeng.sg59@ubru.ac.th

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี; Faculty of Humanities and
Social Sciences, UbonRatchatthani Rajabhat University, Thailand; e-mail : jpo-ongm@hotmail.com

³คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี; Faculty of Humanities and
Social Sciences, UbonRatchatthani Rajabhat University, Thailand; e-mail : Nisanart.s@ubru.ac.th

(ปี ค.ศ.2016-2020) (2) รัฐบาล สปป.ลาว มีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ด้านพลังงานโดยการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ แม่น้ำลำธาร รวมถึงการนำเทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมาใช้ เป็นต้น ขณะเดียวกันก็มุ่งแสวงหาแหล่งพลังงานทดแทนหรือพลังงานทางเลือกอื่น ๆ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการด้านพลังงานไฟฟ้าของผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้นทั้งภายในและต่างประเทศ และ (3) ประชาชนในพื้นที่ยังไม่เข้าใจยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนนโยบายสู่การเป็น “แบตเตอรี่แห่งอาเซียน” อย่างแท้จริง เป็นเพียงการรับรู้ว่ามีโครงการสร้างเขื่อนจะเกิดขึ้นในชุมชนเท่านั้น

คำสำคัญ (Keyword) : ยุทธศาสตร์, พลังงานไฟฟ้า, กระบวนทัศน์, ทศนคติ, 4 แขวงภาคใต้ของ สปป.ลาว

ABSTRACT

This article has 3 objectives which are 1) to study the energy strategy of the Lao People's Democratic Republic (Lao PDR) 2) to study the changing in the energy paradigm of the Lao People's Democratic Republic and 3) to study the attitude of people in the 4 southern provinces to the electric power strategy of the Lao PDR. Research methodology were documentary research and collecting data in the field by interviewed various groups of people in the area. The results of the study show that (1) The energy strategy of the Lao People's Democratic Republic (Lao PDR) is a consequence of the Lao People's Democratic Republic's strategy of national development using "Newly Economic Mechanism (NEM) and the announcement of the energy policy to be "Battery of Asian" according to the 8th National Economic and Social Development Plan (2016-2020). (2) The Government of Laos PDR has changed the energy paradigm by promoting the conservation of natural resources, forests, rivers, streams, including the use of environmentally friendly technology, etc. while also seeking alternative energy sources or alternative energy to be able to meet the needs of the growing domestic and international consumers. And (3) people in the area still do not understand the strategy of driving policy to be The true "ASEAN Transformer" is only the awareness that dams will occur in the community only.

Keywords: Hydropower, Paradigm, Attitude, 4 Southern Provinces of Lao PDR

บทนำ (Introduction)

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือ สปป.ลาว เป็นประเทศสมาชิกของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน (Association of South East Asian

Nations: ASEAN) ที่ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศที่พัฒนาน้อยที่สุด (Least Developed Countries) ตั้งแต่ปีค.ศ. 1981 ด้วยเหตุนี้ สปป. ลาว จึงวางเป้าหมายที่จะพ้นจากการเป็นประเทศที่พัฒนาน้อยที่สุดให้ได้ภายในปีค.ศ. 2020 (ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7) ทั้งนี้หนึ่งในปัจจัยภายในที่เป็นพลังขับเคลื่อนให้ สปป. ลาว พัฒนาได้อย่างรวดเร็วก็คือการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม โดยการเพิ่มความสามารถในการสร้างผลผลิต การผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกทั้งนี้เพื่อนำรายได้เข้าสู่ประเทศ และเป็นการรักษาดุลการค้าของประเทศ และจะส่งผลให้การพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมใน สปป. ลาว เป็นไปอย่างต่อเนื่องและมั่นคง รวมทั้งทำให้การพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น สปป. ลาว จำเป็นต้องมีแหล่งพลังงานที่มั่นคง โดยนอกจากเป็นการพัฒนาแหล่งพลังงานเพื่อการบริโภคภายในประเทศแล้ว สปป. ลาว เองมีความตั้งใจที่จะส่งออกพลังงานเป็นสินค้าเพื่อนำรายได้เข้าสู่ประเทศอีกทางหนึ่งด้วย

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2006 ถึงปี ค.ศ. 2015 ปรากฏว่า สปป.ลาว มีแหล่งผลิตพลังงาน 40 แห่ง รัฐบาลส่งออกพลังงานไปยังต่างประเทศถึง 70% ของการใช้พลังงานภายในประเทศ ในปี 2015 มีระบบสายส่งเชื่อมโยงโครงข่ายระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน 4 ประเทศ ได้แก่ จีน ไทย เวียดนาม และกัมพูชา (ยุทธศาสตร์การพัฒนากำลังครั้งที่ 8, 2016) และยังมีเป้าหมายว่าภายในปี ค.ศ. 2030 สปป.ลาว มีแผนจะสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำจำนวนถึง 413 แห่ง กำลังติดตั้ง 26,033 เมกะวัตต์ ซึ่งผลิตพลังงานได้ 113.9 ล้านกิโลวัตต์ต่อปี (กรมนโยบายแผนพลังงาน, 2017) ในจำนวนนี้เป็นเขื่อนไฟฟ้าที่มีอยู่ใน 4 แขวงภาคใต้ของลาว จำนวน 91 แห่ง มีกำลังติดตั้ง 4,478.9 เมกะวัตต์ (กรมนโยบายแผนพลังงาน, 2017) จึงถือได้ว่าภาคใต้ของลาวเป็นเขตที่มีศักยภาพทางด้านพลังงานไฟฟ้าที่สำคัญของประเทศ

ภายในปี ค.ศ. 2030 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) คาดว่าจะมีแหล่งผลิตพลังงานน้ำ จำนวน 413 แห่ง กำลังติดตั้ง 26,033 เมกะวัตต์ ซึ่งผลิตพลังงานได้ 113.9 ล้านกิโลวัตต์ต่อปี (กรมนโยบายแผนพลังงาน, 2017 : 47) ในจำนวนเขื่อน 413 แห่งดังกล่าว แยกเป็นเขื่อนที่มีอยู่ใน 4 แขวง ภาคใต้ของลาว จำนวนทั้งหมด 91 แห่ง มีกำลังติดตั้ง 4,478.9 (กรมนโยบายแผนพลังงาน, 2017) ทั้งนี้ในปัจจุบัน (ปี 2019) เขื่อนที่เปิดใช้งานและที่จะทำการผลิตกระแสไฟฟ้าในปลายปี 2019 ใน 4 แขวง ภาคใต้ของลาว รวม 15 แห่ง จากยุทธศาสตร์และแผนงานด้านพลังงานดังกล่าวข้างต้นของ สปป.ลาว ทำให้ สปป.ลาว ประกาศขับเคลื่อนนโยบายด้านพลังงานสู่การเป็น “แบตเตอรี่ของอาเซียน (Battery of Asian)” จนเป็นที่จับตามองของเพื่อนบ้านในภูมิภาค ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงยุทธศาสตร์ด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ด้านพลังงานของสาธารณรัฐ

ประชาธิปไตยประชาชนลาว และทัศนคติของประชาชนใน 4 แขวงภาคใต้ที่มีต่อยุทธศาสตร์ด้านพลังงานไฟฟ้าของ สปป.ลาว

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนใน 4 แขวงภาคใต้ที่มีต่อยุทธศาสตร์ด้านพลังงานไฟฟ้าของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการสังเกตและสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Formal Interview) และการจัดเวทีเสวนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Formal Interview) ในครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวสู่การเป็น “แบตเตอรี่แห่งอาเซียน” (Battery of ASEAN) ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด ข้อสังเกตและข้อคิดเห็นเพิ่มเติม พื้นที่ศึกษา คือ 4 แขวงภาคใต้ของลาว ได้แก่ แขวงจำปาสัก แขวงสาละวัน แขวงเซกอง และแขวงอัตตะปือ โดยการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) จำนวน 5 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารระดับนโยบาย ได้แก่ หัวหน้าหรือรอง ระดับแขวง ระดับเมือง 2) ผู้บริหารระดับปฏิบัติการ ได้แก่ หัวหน้าแผนก วิศวกร เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเขื่อน 3) ผู้บริหารระดับท้องถิ่น ได้แก่ นายบ้านสมาพันธ์แม่หญิง 4) ประชาชนในพื้นที่ และ 5) นักลงทุนในประเทศและต่างประเทศ

สำหรับขั้นตอนการดำเนินงานนั้นแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนตามลำดับคือ ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร (documentary) และข้อมูลภาคสนาม (Field work) สำหรับขั้นตอนเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจะแบ่งเป็น 4 ระยะ ระยะที่ 1 คือสำรวจพื้นที่วิจัย ระยะที่ 2 คือขึ้นออกแบบเครื่องมือวิจัย ระยะที่ 3 คือการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Formal Interview) และระยะที่ 4 การเก็บข้อมูลโดยการจัดเวทีเสวนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 2 ระยะคือ

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากแบบสัมภาษณ์ (Formal Interview)) และระยะที่ 2 การสังเคราะห์ข้อมูลจากเวทีเสวนากลุ่ม (Focus Group Discussion)) ขั้นตอนที่ 3 นำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการวิจัยสามารถนำเสนอตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยยุทธศาสตร์ด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่านับตั้งแต่ สปป.ลาว ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศโดยใช้ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยม ตั้งแต่ปี พ.ศ.2518 และเริ่มปฏิรูประบบเศรษฐกิจเสรี เมื่อปี พ.ศ.2529 โดยการใช้ “นโยบาย จินตนาการใหม่” (New Economic Mechanism-NEM) โดยการส่งเสริมความสัมพันธ์ทาง เศรษฐกิจกับต่างประเทศมากขึ้น ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 สปป.ลาว ได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจช่วงปี ค.ศ.2016 - 2020 (แผนกแผนงานและการลงทุน 2016 : 19) มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจให้ขยายตัวโดยเน้นภาคอุตสาหกรรมเป็นรายได้หลักของประเทศด้วยการประกาศขับเคลื่อนนโยบายด้านพลังงานสู่การเป็น "แบตเตอรี่ของอาเซียน (Battery of Asian)"

เมื่อพิจารณาจากเป้าหมายหลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จะเห็นว่าภายในปี ค.ศ.2030 ลาวมีเป้าหมายในการสร้างโรงผลิตกระแสไฟฟ้าพลังงานน้ำทั้งสิ้น 100 แห่ง มีกำลังการผลิตรวมกัน 20,000 เมกะวัตต์ ตั้งเป้าส่งออก 85% ไปประเทศไทย 9,000 เมกะวัตต์ เวียดนาม 5,000 เมกะวัตต์ กัมพูชา 200 เมกะวัตต์ เมียนมาร์ 500 เมกะวัตต์ และมาเลเซีย 100 เมกะวัตต์ และจ่ายกระแสไฟฟ้าไปยังครัวเรือนให้ครอบคลุมร้อยละ 98 ของครัวเรือน นอกนั้นยังสนับสนุนให้ใช้พลังงานทดแทน ให้มีสัดส่วนพลังงานแสงอาทิตย์ 100 เมกะวัตต์ ภายในปี 2020 และเพิ่มเป็น 300 เมกะวัตต์ในปี 2030 พลังงานลมให้ได้ 200 เมกะวัตต์ และ 600 เมกะวัตต์ในปี 2030 และมีการใช้พลังงานชีวมวล (Bio Mass) ชีวมูล (Bio Gas) ให้ได้ประมาณร้อยละ 30

ปัจจัยที่สนับสนุนนโยบายจินตนาการใหม่ (New Economic Mechanism : NEM) ในเวลาต่อมาก็คือ แนวคิดของอาเซียน เพาเวอร์ กริด (ASEAN Power Grid –APG) การเชื่อมโยงระบบสายส่งไฟฟ้าอาเซียน เป็นโครงการความร่วมมือระหว่าง 10 ประเทศในภูมิภาคอาเซียนจะเชื่อมโยงพลังงานไฟฟ้าของทั้ง 10 ประเทศเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างความมั่นคงของระบบพลังงานไฟฟ้า และผลักดันให้อาเซียนพัฒนาทัดเทียมภูมิภาคอื่นของโลก ดังสัตยาบันของ ASEAN Power Grid ที่ระบุว่า "...การมีส่วนร่วมของกลุ่มประเทศอาเซียน ในการผนึกกำลังกันเพื่อพัฒนาความเจริญ และ

สร้างความแข็งแกร่งทางด้านเศรษฐกิจในภูมิภาค โดยหนึ่งในกลยุทธ์หลักด้านพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญของอาเซียนคือ การเชื่อมโยงโครงข่ายระบบพลังงานและสาธารณูปโภคในอาเซียนได้แก่ ไฟฟ้า ก๊าซธรรมชาติและน้ำ โดยผ่านระบบเชื่อมโยงไฟฟ้าอาเซียน ระบบท่อส่งก๊าซและท่อส่งน้ำ รวมถึงการส่งเสริมความร่วมมือทางด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน การอนุรักษ์พลังงาน และการพัฒนาแหล่งพลังงานใหม่ที่ใช้แล้วสามารถหมุนเวียนมาใช้ใหม่ได้อีก” (สุนตรา จันทบุรี, 2559)

ASEAN Power Grid เป็นระบบโลจิสติกส์ด้านพลังงานไฟฟ้า มีผลประโยชน์ต่อ สปป.ลาว ดังนี้คือ 1. ทำให้การจำหน่ายไฟฟ้ามีความมั่นคงในแต่ละพื้นที่ของประเทศ รับประกันให้ประชาชนมีไฟฟ้าใช้อย่างทั่วถึง และเชื่อมต่อกับระบบสายส่งของประเทศอาเซียน 2. ลดต้นทุนในการก่อสร้าง เชื้อเพลิงของนักลงทุนที่เข้ามาทำธุรกิจพลังงาน 3. ลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะในพื้นที่ทำกินของประชาชน 4. การวางระบบสายส่งจะทำให้สายส่งไฟฟ้าทั่วประเทศเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีความสวยงาม ซึ่งในแง่ผลประโยชน์ของประเทศจะเห็นได้ว่า ASEAN Power Grid คือกลไกที่รัฐบาลลาวหลีกเลี่ยงปัญหาแบบเดิมๆ ที่สร้างความยุ่งยากให้กับการพัฒนาเชื่อมต่อต่างๆ ในประเทศ เนื่องจากเดิมเชื่อกันที่สร้างแล้วเจ้าของโครงการต้องลงทุนสร้างสายส่งเองซึ่งก่อให้เกิดความไม่เป็นระบบระเบียบเชื่อกัน เพราะแต่ละเชื่อกันที่เจ้าของต่างกันจะไม่สามารถใช้สายส่งไฟฟ้าร่วมกันได้

ยิ่งไปกว่านั้น โครงการอาเซียน เพาเวอร์ กริด (ASEAN Power Grid –APG) ซึ่งเป็นระบบโลจิสติกส์ด้านพลังงานไฟฟ้าของลาวถือเป็นรูปธรรมของการทำให้ลาวเปรียบเสมือนแลนด์บริดจ์ของอนุภูมิภาค คือเป็นตัวเชื่อมระหว่าง ไทย-เวียดนาม-กัมพูชา-จีนตอนใต้ นอกเหนือจากเดิมที่เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งผ่านเส้นทาง East-West Corridor หรือระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตกและเส้นทาง North-South Economic Corridor หรือระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ โครงการนี้นับเป็นภูมิยุทธศาสตร์สำคัญที่ทำให้ สปป.ลาว กลายเป็นเหมือนเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงเครือข่ายในภูมิภาค (www.thaiseoboard.com)

2. ผลการวิจัยการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า ในระยะแรกรัฐบาลได้ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายระเบียบและข้อบังคับต่างๆ เพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศเข้ามาลงทุนด้านพลังงานไฟฟ้าภายในประเทศ เช่น กฎหมายคุ้มครองสิ่งแวดล้อม คำสั่งการศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ดำเนินเกี่ยวกับการชดเชยและการฟื้นฟูของผู้ที่ได้รับผลกระทบโครงการพัฒนา นโยบายรับประกันความมั่นคงทางด้านการพลังงาน ขยายไฟฟ้าไปสู่เขตที่ยังไม่มีไฟฟ้าหรือมีอยู่แต่ไม่เพียงพอ มีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ด้านพลังงานของรัฐบาลจากไฟฟ้าพลังงานน้ำสู่การพัฒนาแหล่งพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือกเพิ่มขึ้น เช่น

พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลม และอื่นๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่เหมาะสมสำหรับพลังงานแต่ละประเภท

การส่งเสริมการประกอบอาชีพที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพภูมินิเวศและภูมิยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยการสร้างสภาพแวดล้อมให้อื้ออำนวยเพิ่มเติมเพื่อดึงดูดนักลงทุนภายในและต่างประเทศเข้ามาลงทุนอยู่ในเขตจัดสรรการผลิตหลัก 6 เมืองบาเจียง หลัก 12 เมืองโพนทอง หลัก 30 เมืองชนะสมบุญ แขวงจำปาสัก ก่อสร้างโรงผลิตไฟฟ้าจากพลังงานลม อยู่เมืองดากจิง แขวงเซกอง ก่อสร้างโรงงานผลิตพลังงานไฟฟ้าจากถ่านหิน อยู่เมืองกะลิม แขวงเซกอง และปรับปรุงเขตบริการการค้าชายแดนวังเต่า เมืองโพนทอง หนองนกเขียนเมืองโขง แขวงจำปาสัก ให้มีความรวดเร็วและเทียบเทียมกับด้านสากล

แนวคิดการสร้างพลังงานไฟฟ้า พลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือกในอนาคต ผู้บริหารระดับนโยบายท่านหนึ่ง อธิบายว่า “ในอนาคตการสร้างเขื่อนไฟฟ้าน้ำตกเกี่ยวข้องกับนโยบายจินตนาการใหม่ของรัฐบาลคือ เป็นหม้อไฟอาเซียน การก่อสร้างเขื่อนต้องรับประกันคุณภาพ ถูกต้องตามมาตรฐานเทคนิคสากลรับรอง นำใช้ยาวนาน มีประสิทธิภาพ รับประกันความเสี่ยงที่อาจมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้มีความยั่งยืน” (บัววัน สีสมนอน, สัมภาษณ์ : 2019) ประกอบกับความต้องการใช้ทรัพยากรใน สปป.ลาว มีเพิ่มขึ้นแต่ละปี

ในระยะต่อมารัฐบาลได้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ด้านพลังงานโดยการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ แม่น้ำลำธาร รวมถึงการนำใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ขณะเดียวกันก็มุ่งแสวงหาแหล่งพลังงานทดแทนหรือพลังงานทางเลือกอื่นๆ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้นทั้งภายในและต่างประเทศ “จากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมโลก การใช้ภายในจะเพิ่มขึ้น ความต้องการใช้ทรัพยากรในชีวิตประจำวัน หากควบคุมไม่ได้จะส่งผลให้การผลิตไฟฟ้าไม่เพียงพอ” (สุลีสัก เดตพะจัน, สัมภาษณ์ : 2019)

ปัจจุบัน สปป.ลาว กำลังยกร่างแผนพัฒนาพลังงาน ปี ค.ศ.2025 โดยมุ่งเป้าจะเพิ่มแหล่งพลังงานอีกร้อยละ 30 ในจำนวนนี้มีพลังงานชีวมวลร้อยละ 10 เพื่อลดค่าใช้จ่ายทางด้านพลังงานของประชาชน ในกองประชุมใหญ่ครั้งที่ 10 ของพรรค ฌ นครเวียงจันทน์ ได้มีการวางแผนพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปีข้างหน้าไว้หลายปัญหา เช่น 1) เน้นการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและการปกป้องสิ่งแวดล้อมซึ่งหมายถึงการเมืองแนวนิเวศ 2) เน้นการส่งเสริมการเกษตรแบบกสิกรรมทันสมัยหรือการเกษตรสมัยใหม่ที่มีแนวโน้มจะทำลายสิ่งแวดล้อม 3) ส่งเสริมการลงทุนของต่างประเทศเพื่อมาพัฒนาเทคโนโลยีทางด้านพลังงานและไอที 4) ยึดมั่นต่อแนวทางของ

สหประชาชาติที่ให้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 เป้าหมาย ตลอดจนระยะของการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (ค.ศ.2016-2020) ที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาประเทศไปสู่อุตสาหกรรมทันสมัยและหลุดพ้นความเป็นประเทศด้อยพัฒนา

จากการสัมภาษณ์พนักงานของรัฐในพื้นที่ ให้ข้อเสนอว่า “รัฐบาลมีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมการลงทุนให้ต่างประเทศเข้ามาลงทุนด้านพลังงานนี้หลายชิ้น อีกอย่างก็มีทรัพยากรป่าไม้และแหล่งน้ำหลายสาย เป็นประเทศที่มีภูมิประเทศเหมาะสมแก่การพัฒนาพลังงานไฟฟ้า น้ำตก ขณะเดียวกันนี้บรรดาประเทศเพื่อนบ้านก็มีความต้องการพลังงานนับวันจะเพิ่มขึ้นเพื่อตอบสนองแก่การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ หรืออาจกล่าวได้ว่า ในบรรดากลุ่มประเทศอาเซียนกำลังเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา” (สมศักดิ์ วิจัก, สัมภาษณ์ : 2019)

“นโยบายแบตเตอรี่ของอาเซียน เป็นวิสาหกิจที่มีความสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม รับประทานต้นทุนอย่างสมเหตุสมผล” (บัววัน สีสมพอน, สัมภาษณ์: 2019) “สร้างเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับสากล ประกอบกับประเทศต้องการสร้างพลังงานน้ำตกให้เป็นอุตสาหกรรม แต่สิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบาย ก็คือ ระเบียบ กฎหมาย การแบ่งชั้นคุ้มครองจะแจ้ง ประชาชนต้องเข้าใจ ต่อนโยบาย และการสร้างเขื่อนต้องคำนึงรักษาสิ่งแวดล้อม และให้สังคมมีส่วนร่วมสนับสนุนจึงจะสามารถขับเคลื่อนไปได้” (บุญเต้า สะแสวงสุก, สัมภาษณ์ : 2019)

ข้อได้เปรียบในเชิงกายภาพของ สปป.ลาว คือ “มีแต่น้ำ หลายแห่งเกิดจากธรรมชาติ เสกสรรปั้นแต่ง โดยอาศัยศักยภาพของประเทศเพื่อเป็นพื้นฐานให้แก่การพัฒนา รัฐบาลจึงได้ถือเอาการก่อสร้างไฟฟ้าโดยใช้พลังงานน้ำเพื่อขยายเศรษฐกิจของประเทศ” (โพไซ, สัมภาษณ์ : 2019) เนื่องจาก “ลาวเปิดประเทศเพื่อต้องการการลงทุนจากต่างประเทศ และการลงทุนที่สำคัญที่สุดคือการสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ เพราะไฟฟ้าเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต” (คำสอน กอนเยอ, สัมภาษณ์ ; 2019)

นอกจากศักยภาพของพลังทางธรรมชาติแล้ว ยังมีเหตุผลด้านอื่น ๆ เช่น “ศักยภาพที่เป็นทางออกสู่ทะเลไม่มี แต่โดยจุดพิเศษของประเทศเราคือเป็นประเทศที่ตั้งอยู่ตรงกลางของอนุภูมิภาคของภาคพื้นอินโดจีน ศักยภาพของ สปป.ลาว มีป่าไม้ แม่น้ำ ลำเซ เหมาะแก่การพัฒนาพลังงานไฟฟ้า ทางออกอื่นดูเหมือนจะเป็นไปได้ยาก” (สำลี แก่นมะลิ, สัมภาษณ์ : 2019) และ “นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านพลังงานของชาติเพื่อขับเคลื่อนไปสู่การเป็นหม้อไฟอาเซียน เพราะเล็งเห็นได้ว่าบรรดาประเทศต่างๆ ที่ติดกับ สปป.ลาว กำลังเร่งขยายอุตสาหกรรม ทำให้มีความต้องการกระแสไฟฟ้าเพิ่ม ดังนั้นโดยอาศัยปัจจัยเงื่อนไขของ สปป.ลาว ดังกล่าว จึงจำเป็นต้องหันมาใช้

ศักยภาพที่ดินมีอยู่เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าส่งออกขายต่างประเทศ” (โฟโซ, สัมภาษณ์ : 2019) ดังนั้น “รัฐบาลจึงได้เปิดให้นายทุนต่างประเทศเข้ามาลงทุนโดยแบ่งสรรการควบคุมดูแลระหว่างศูนย์กลางและท้องถิ่น” (คำสอน กอนเยอ, สัมภาษณ์ : 2019)

อย่างไรก็ดีในบรรดาประเทศในกลุ่มอาเซียน ลาวถือเป็นประเทศที่พัฒนาน้อยเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ รอบข้าง ดังนั้นเพื่อเป็นหลักประกันทางด้านเศรษฐกิจ สปป.ลาว จึงมีนโยบายและเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ ดังข้อเสนอของท่านพอนปะเสิต วงสาตา ที่ว่า

“รัฐบาล สปป.ลาว มีนโยบายชัดเจนในการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ในการขจัดความยากจน แผนพัฒนาด้านพลังงานไฟฟ้าดังกล่าวสะท้อนต่อการประชุมอาเซียนครั้งที่ 10 จัดขึ้นที่นครหลวงเวียงจันทน์ ในเดือนพฤศจิกายน 2004 พัฒนาลังงานไฟฟ้าให้บรรดาประเทศในเขตอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง และยังมีแผนขยายเครือข่ายไฟฟ้าภายในประเทศเพื่อให้ประชาชนสามารถมีไฟฟ้าอย่างทั่วถึง 90 เปอร์เซ็นต์ในปี 2020” (พอนปะเสิต วงสาตา, สัมภาษณ์: 2019)

นอกจากนั้นนโยบายส่งออกไฟฟ้าไปยังต่างประเทศ ถือว่ามีความสำคัญต่อลาวเพราะเป็นรายได้หลักของประเทศ ดังทัศนะของผู้บริหารระดับนโยบาย คือท่านโฟโซ ที่กล่าวว่า “ในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของประเทศให้หลุดพ้นจากความยากจน โดยอาศัยการขายพลังงานไฟฟ้าเป็นหลักเพื่อเป็นรายได้หลักนำเงินเข้ามาพัฒนาประเทศ” (โฟโซ, สัมภาษณ์ : 2019) และความคิดเห็นของท่านพอนปะเสิต วงสาตา ที่เสนอว่า “พลังงานไฟฟ้าเป็นตัวแปรสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมเพิ่มผลิตภัณท์ทางด้านการเกษตร อุตสาหกรรม โดยเฉพาะปัจจุบันต้องพึ่งพาเทคโนโลยีเป็นหลัก ทำให้มีความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้าขึ้นเพิ่มขึ้นมากเมื่อเทียบกับอดีต ไม่ว่าจะเป็นโรงงาน โรงงานขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ สามารถนำใช้ไฟฟ้าตลอด 24 ชั่วโมง ผลที่ตามมาทำให้เกิดมีการจ้างงานประชาชนมีรายได้ต่างๆ นี่คือผลดีของการนำใช้พลังงาน ทางด้านการเกษตร ไฟฟ้ามีส่วนสำคัญ โดยเฉพาะการชลประทาน การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ต่างๆ ในปัจจุบันนี้การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ มีการใช้เทคนิคแบบใหม่ที่ทันสมัย การปลูกพืชที่ใช้พลังงานไฟฟ้าเป็นแสงสว่าง หรือการเลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู แบบฟาร์ม รวมถึงการแปรรูปผลิตภัณท์ต่างๆ เป็นต้น” (พอนปะเสิต วงสาตา, สัมภาษณ์ : 2019)

จะเห็นได้ว่ายุทธศาสตร์ด้านพลังงานโดยการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำเป็นไปตามเป้าหมายของรัฐบาลเพื่อสร้างรายได้ให้ประเทศหลุดพ้นจากความยากจน ทั้งนี้เนื่องจาก “ประเทศลาวมีพลเมืองเพียง 7 ล้านคน อุตสาหกรรมในประเทศยังไม่มาก การใช้พลังงานภายในประเทศก็ยังไม่สูงนัก ขณะที่ประเทศในอาเซียนต้องการพลังงานนับวันแต่จะเพิ่มขึ้น ดังนั้นการสร้างเขื่อนภายในประเทศอย่างมหาศาลจุดประสงค์ก็เพื่อการส่งออก ดังปรากฏว่าโครงการเขื่อนไฟฟ้า

เซเปียน-เซินน้อย 90 ส่วนร้อย คือมุ่งส่งขายต่างประเทศเป็น มีเพียงส่วนน้อยที่ใช้ภายในประเทศ” (สุลีสัก เดตพะจัน, สัมภาษณ์ : 2019) ดังนั้นในแนงนโยบายรัฐบาล สปป.ลาวถือเอาการพัฒนาด้านพลังงานเป็นนโยบายหลัก ดังข้อเสนอของ ท่านปอสะไหม โพทิสาน ที่กล่าวว่า “รัฐบาลลาวจึงมีนโยบายสร้างเขื่อนเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าส่งออกเพื่อนำเงินตรามาพัฒนาให้ประเทศชาติเพื่อไปประเทศหลุดพ้นจากความยากจน” (ปอ สะไหม โพทิสาน, สัมภาษณ์ : 2019) และ ท่านคำสอน เยอ ที่กล่าวว่า “กระแสไฟฟ้าที่ใช้ภายในประเทศเพื่อให้ประชาชนมีชีวิตดีขึ้น ช่วยให้เศรษฐกิจดีขึ้น รัฐบาลจึงถือเอาการพัฒนาพลังงานเป็นหลัก” (คำสอน กอนเยอ, สัมภาษณ์ : 2019) ท่านแก้วสี ลีสะหวัด ได้สรุปความเห็นไว้ว่า “ปัจจุบันไฟฟ้าที่ใช้ภายในประเทศไม่เพียงพอ ส่วนที่เหลือส่งออกไปต่างประเทศ เช่น ประเทศไทย กัมพูชา เวียดนาม เมียนมาร์” (แก้วสี ลีสะหวัด, สัมภาษณ์ : 2019)

จากที่กล่าวมาเบื้องต้นจะเห็นได้ว่า เหตุผลที่ สปป.ลาว ต้องพัฒนาอุตสาหกรรมเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำภายในประเทศนั้นมาจากปัจจัยและเงื่อนไขหลายประการ อาทิ ลาวมีพลเมืองน้อยแค่ประมาณ 7 ล้านคน อุตสาหกรรมภายในประเทศมีน้อยทำให้การบริโภคไฟฟ้าน้อยเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านซึ่งกำลังพัฒนาและมีความต้องการพลังงานสูง นี่คือเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้ลาวต้องผลิตไฟฟ้าเป็นสินค้าออกสำคัญอันดับหนึ่งของประเทศ และเพื่อสร้างกลไกให้นโยบายสามารถขับเคลื่อนไปตามเป้าหมายและยุทธศาสตร์ชาติ ที่ประชุมสมัชชาใหญ่ของพรรคและรัฐบาลจึงมีมติเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเข้าในยุทธศาสตร์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (ค.ศ.2016-2020) โดยเฉพาะในส่วนของการวางแผนพลังงานและบ่อแร่ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาพลังงาน 6 ด้านคือ 1) เพื่อสามารถรองรับการพัฒนาประเทศ 2) มุ่งพัฒนาและขยายการใช้พลังงานน้ำ 3) ส่งเสริมการเชื่อมโยงระบบสายส่งไฟฟ้าในขอบเขตทั่วประเทศและต่างประเทศ 4) พัฒนาอย่างเหมาะสมรอบด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและด้านสิ่งแวดล้อม 5) ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรแร่ธาตุอย่างมีประสิทธิภาพและพลังงานทางเลือก และ 6) สร้างความเข้มแข็งด้านวิชาการ ซึ่งจากที่กล่าวมาจะเห็นได้ชัดเจนว่า สังคมนิยมลาวมีสูตรที่ชัดเจนเกี่ยวกับการสร้างเขื่อน นั่นก็คือการใช้อำนาจรัฐเข้ามาบริหารจัดการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การสร้างเขื่อนเพื่อให้เกิดอำนาจของพลังน้ำนั่นเอง

ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวแล้วจะพบว่า แม้ สปป.ลาว จะยังให้ความสำคัญกับการผลิตพลังงานไฟฟ้าจากพลังน้ำโดยการสร้างเขื่อนต่างๆ มากมายกระจายอยู่ทั่วประเทศ แต่ก็พบว่า เริ่มมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ด้านพลังงานของรัฐบาลจากการผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังน้ำสู่การ

พัฒนาแหล่งพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือกเพิ่มขึ้น เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลม เป็นต้น

3. ผลการวิจัยทัศนคติของประชาชนใน 4 แขวงภาคใต้ที่มีต่อยุทธศาสตร์ด้านพลังงานไฟฟ้าของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า ในระยะเริ่มแรกนั้น ประชาชนในพื้นที่ยังไม่เข้าใจยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนนโยบายสู่การเป็น “หม้อไฟแห่งอาเซียน” เป็นเพียงการรับรู้ว่ามีโครงการสร้างเขื่อนจะเกิดขึ้นในชุมชน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“นโยบายและยุทธศาสตร์แม่นยำยังบั่นหัวใจ เขามาสำรวจก็บอกว่าเขื่อนจะมาตั้งอยู่ตรงนี้” (สมเพ็ด, สัมภาษณ์: 2019) “ที่รัฐบาลจะสร้างพลังงานเป็นหม้อไฟอาเซียน ยังไม่เข้าใจ หากเป็นทุกวันนี้คือจะเป็นไปได้ยาก เนื่องจากว่าประชาชนยังไม่เข้าใจ” “ไม่เข้าใจมากนักเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาล แต่ก็ได้เข้าร่วมในเหตุการณ์ระหว่างที่มีการสำรวจผลกระทบในโครงการสร้างเขื่อน” และการชดเชยผลกระทบ ร่วมกับโครงการไปร้งวัดที่ดิน ไร่สวน ผลปลูก และผลกระทบอื่นๆ หลังการสำรวจก็ได้ยืนยันทางเอกสารจากนายบ้าน” (คำผอง สุพะไซ, สัมภาษณ์; 2019)

“เข้าใจอยู่แต่ไม่มาก รู้แต่เพียงว่าการขายไฟฟ้าจะเป็นรายได้มาพัฒนาบ้านเมือง นายบ้านจะเป็นผู้มาเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนเข้าใจ” (คำผอง สุพะไซ, สัมภาษณ์: 2019)

ขณะที่ชาวบ้านบางรายเคยเข้าร่วมกิจกรรมขั้นตอนของสำรวจข้อมูลผลกระทบจากเขื่อนในช่วงก่อนจะมีการสร้างเขื่อน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “เข้าใจอยู่บ้าง แต่ไม่มาก ตนเคยเข้าร่วมในการเก็บค่าข้อมูลพื้นที่การผลิตของประชาชนที่ถูกผลกระทบ” (เวียงสะหวัน, สัมภาษณ์ ; 2019)

ผู้ที่นำข่าวสารเข้ามาในชุมชนคือนายบ้าน ซึ่งเข้าไปรับนโยบายจากเมืองแล้วนำกลับมาบอกเล่าให้ประชาชนในปกครองได้รับรู้ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“ได้รับแจ้งการจากเบื้องบน เชิญประชาชนมาประชุมเพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจว่าจะมีการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าในเขตนี้ เจ้าของโครงการก็เข้ามาสำรวจความเป็นไปได้ ส่วนภาครัฐจะแต่งตั้งกรรมการรับผิดชอบสมทบกับโครงการ นายบ้านเข้าร่วมในกาชดเชย สำรวจเนื้อที่ของประชาชนหากถูกรอครัวได้ก็เอาครอบครัวนั้นไปลงลายมือชื่อรับรองเป็นหลักฐาน” (คำผอง สุพะไซ, สัมภาษณ์: 2019)

“เข้าร่วมนำนายบ้าน สมาพันธ์แม่โขงบ้าน และองค์การปกครองบ้านเปิดกองประชุม เชิญประชาชนแต่ละครอบครัวเข้าร่วมประชุมให้ประชาชนรับรู้ว่าจะมีการสร้างเขื่อนในขอบเขตพื้นที่หมู่บ้าน” (เวียงสะหวัน, สัมภาษณ์; 2019)

“ถามว่ามีประสบการณ์ในการสร้างเขื่อนใหม่ บอกว่าไม่มีดอก เคยแต่ทำสวนกาแฟ ปลุกผัก เลี้ยงหมูพอได้ขาย เห็นจะมีโครงการเซเปียน-เซิน้าน้อย แต่ตัวเองไม่รู้จัก” (คำแดง ชันลัक्षा, สัมภาษณ์ ; 2019)

ภายหลังจากที่ได้รับการประชาสัมพันธ์ผ่านนายบ้านซึ่งเป็นผู้บริหารระดับท้องถิ่นแล้ว ทักษะของประชาชนในขณะนั้นส่วนใหญ่เห็นด้วยกับโครงการสร้างเขื่อนไฟฟ้า ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“เห็นดี แต่ควรมีการศึกษาให้ละเอียด กำหนดสถานที่ที่จะสร้างเขื่อนให้ชัดเจน ไม่ใช่ว่าที่ตรงไหนมีน้ำไหลก็จะสร้างเขื่อนทันที เพราะสร้างเขื่อนแล้วมันกระทบที่ทำมาหากินของประชาชน” (เวียงสะหวัน, สัมภาษณ์; 2019)

แต่สำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวคิดพื้นที่สีเขียว ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจ “หากจะปรับเปลี่ยนประเทศให้เป็นประเทศสีเขียวยังไม่เข้าใจ อยากให้นักวิชาการลงมาประจำที่หมู่บ้านเพื่อคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ” (สมเพ็ด, สัมภาษณ์ : 2019)

ในการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนรับรู้ถึงโครงการ มีหลายรูปแบบ เช่น ใช้วิธีการผ่านเครื่องขยายเสียงของหมู่บ้าน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “นายบ้านเปิดโทรโข่งประกาศบอกมีเรื่องจะแจ้งให้ทราบ บอกแต่ละครอบครัวมาประชุมอยู่สโมสรหมู่บ้าน ให้แต่ละจุดไปบอกอยู่รวมก็ยาก ประชาชนส่วนมากอยู่ตามสวนหรือไร่นา ต้องให้หัวหน้าแต่ละจุดไปเที่ยวเดินบอก ยิ่งช่วงหน้าเก็บเกี่ยวกาแฟยิ่งตามตัวกันยาก” (สมเพ็ด, สัมภาษณ์ : 2019)

ตัวละครหลัก (Actors) ในการให้ข้อมูลสื่อสารกับชาวบ้านคือนายบ้าน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “อยู่ที่นายบ้านเพิ่งได้ร่วมประชุมเผยแพร่ให้ฟัง แต่ไม่รู้และไม่เข้าใจว่าหม้อไฟอาเซียน เป็นอย่างไร” (นาง ปา, สัมภาษณ์; 2019)

“นายบ้านรวมประชาชนอยู่ที่สโมสรบ้านที่โครงการปลูกสร้างให้ มีข่าวแจ้งหรือเรียกประชุมอะไรก็รวมกันอยู่ตรงนั้น เรียกประชาชนมาเพื่อประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของฝ่ายปกครอง เวลานั้นนายบ้านกลับจากประชุมในเมือง ก็รวมประชาชนในหมู่บ้านเพื่อบอกเล่าให้ฟัง ถ้าเบื้องบนจะลงมาเผยแพร่ข้อมูลการพวกเขาก็จะบอกว่าวันใดจะลงมา ก็จะกำหนดนัดหมายประชาชนแต่ละครอบครัวให้มารวมกันแล้วพูดใส่โทรโข่ง เล่าถึงการก่อสร้างเขื่อน เวลาเจ้าหน้าที่โครงการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางเมืองลงมาเอาข้อมูลก็เรียกกระดมรวมตัวประชาชน เพื่อจะได้อธิบายจุดประสงค์ในการก่อสร้างเขื่อนให้ประชาชนได้ทราบ ถ้าประชาชนไม่เข้าใจอันใดเจ้าหน้าที่ก็จะให้ถาม” (คำผอง สุพะไซ, สัมภาษณ์ : 2019)

จากการปรับปรุงแบบการสื่อสารของภาครัฐที่มีต่อประชาชนในพื้นที่ข้างต้น ทำให้ประชาชนในพื้นที่จำนวนหนึ่งมองว่าโครงการสร้างเขื่อนไฟฟ้าคือสัญลักษณ์ของการพัฒนา ซึ่งจะนำมาซึ่งความเจริญมาให้บ้านเมือง ชุมชน หมู่บ้าน มีสิ่งอำนวยความสะดวก จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนจะดีขึ้น ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“ด้านดีคือทำให้พ่อแม่พี่น้อง ประชาชนในพื้นที่มีชีวิตดีขึ้น มีเส้นทาง การทำมาหากิน ชีวิตของประชาชนได้รับการปรับปรุง ผู้พัฒนาโครงการได้ให้พันธุ์พืชและสัตว์ เพื่อการปลูกและเลี้ยง มีฝ่ายวิชาการลงไปแนะนำในการปลูกการเลี้ยง” (คำผอง สุพะไซ อายุ 40 ปี นายบ้านพ้อเงิน เมืองเล่างาม, สัมภาษณ์: 2019)

ประชาชนส่วนหนึ่งจึงเห็นดีกับนโยบายหม้อไฟแห่งอาเซียน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“เห็นดี ให้ประชาชนหลุดพ้นจากความยากจน” (คำแดง ชันลัक्षा, สัมภาษณ์: 2019)

“ได้เส้นทางเบตง (คอนกรีต-ผู้ศึกษา) ในบ้าน ไฟฟ้า น้ำประปา ลูกได้เรียนสะดวกสบาย เทียบกับอยู่บ้านเก่าเห็นว่าดีขึ้นกว่าเดิมมาก โครงการได้มาส่งเสริมการเพาะปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ อยากให้เพื่อนำพาประชาชนทำ ปลูกนั้น เลี้ยงนี้ เพราะประชาชนทำเองมันไม่ได้เพราะประชาชน ไม่มีความรู้ ทำเสร็จแล้วหาที่ขายยาก ที่เดียวที่ไปขายคือตลาดห้วยกอง ใครไปขายเลยขายไม่ได้ ถ้าเจ้านายไม่พาทำอย่างจริงจัง ก็ยากที่จะหลุดพ้นความยากจน การพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าเห็นว่ามีประโยชน์ในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน” (แก้วสี ลีสะหวัด, สัมภาษณ์: 2019)

จากผลการศึกษาข้างต้น สรุปได้ว่า ทศนคติของประชาชนใน 4 แขวงภาคใต้ที่มีต่อยุทธศาสตร์ด้านพลังงานไฟฟ้าของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนั้น ในระยะแรกนั้นประชาชนในพื้นที่ยังไม่เข้าใจยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนนโยบายสู่การเป็น “หม้อไฟแห่งอาเซียน” เป็นเพียงการรับรู้ว่ามีโครงการสร้างเขื่อนจะเกิดขึ้นในชุมชน ทำให้รู้สึกกังวล หากแต่ต่อมาหน่วยงานของรัฐได้ปรับปรุงแบบการสื่อสาร จึงทำให้ทศนคติของประชาชนในพื้นที่เริ่มให้การยอมรับยุทธศาสตร์ด้านพลังงานไฟฟ้าของรัฐบาลมากขึ้น แม้ว่าจะยังไม่เข้าใจอย่างลึกซึ้งก็ตาม

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวสู่การเป็น “แบตเตอรี่แห่งอาเซียน” (Battery of ASEAN) มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

ยุทธศาสตร์ด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวสู่การเป็น “แบตเตอรี่แห่งอาเซียน” (Battery of ASEAN) นั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากทั้งปัจจัยภายในและ

ปัจจัยภายนอก ในส่วนของปัจจัยภายในนั้นก็คือ ยุทธศาสตร์ชาติที่ต้องการให้ สปป.ลาว หลุดพ้นจากความยากจนหรือความด้อยพัฒนา โดยการเน้นพัฒนาประเทศไปสู่อุตสาหกรรมทันสมัย มุ่งขจัดความยากจนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำคือที่มาของรายได้หลักที่นำมาพัฒนาประเทศ สปป.ลาวจึงทุ่มอย่างเต็มตัวในการสร้างเขื่อนภายใต้ยุทธศาสตร์ด้านพลังงานเพื่อขับเคลื่อนนโยบายสู่การเป็น “แบตเตอรี่แห่งอาเซียน” และยุทธศาสตร์ดังกล่าวก็สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศทั้งระยะกลางและระยะยาวที่มีอยู่ 3 แผนคือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8 (ปี 2016-2020) กลยุทธ์พัฒนา 10 ปี (ปี 2016-2025) และวิสัยทัศน์ 2030 (Vision 2030) หรือที่เรียกว่า “ยุทธศาสตร์มูทะลุ” หรือ “ยุทธศาสตร์เชิงรุก” ทั้งนี้เพื่อเปลี่ยนจากประเทศ “Land Locked” เป็นประเทศ “Land Linked” ทั้ง 3 แผนนั้นมีเป้าหมายตรงกันคือต้องการให้ประเทศลาวหลุดพ้นจากการเป็นประเทศพัฒนาน้อยที่สุด

ผลการศึกษาข้างต้นนั้น สอดคล้องกับงานศึกษาของ เณศรา สุขพานิช (2560: 177) ที่ระบุว่า สปป. ลาว พยายามดำเนินนโยบายให้เปลี่ยนจากประเทศที่เสียเปรียบจากการที่ไม่มีทางออกทะเล (landlocked) ไปสู่ความได้เปรียบของประเทศในฐานะที่มีแผ่นดินเชื่อมโยงกับประเทศต่างๆ (land-linked) โดย สปป. ลาวมีชายแดนติดกับประเทศไทย เมียนมา กัมพูชา เวียดนาม และจีน โดยที่ประเทศนอกภูมิภาคสามารถเข้าสู่ตลาดในภูมิภาคผ่าน สปป. ลาวได้ รวมถึงให้ สปป. ลาวเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อุปทานการผลิตของโลก ส่วนมากเป็นการกระจายจากฐานการผลิตในประเทศไทย โดยเฉพาะเขตเศรษฐกิจพิเศษสะหวันเซโน (Savan-Seno Special Economic Zone) เขตเศรษฐกิจพิเศษของ สปป. ลาว ที่แขวงสะหวันนะเขต ทางตอนใต้ของ สปป. ลาว สามารถดึงดูดการลงทุนในภาคหัตถอุตสาหกรรมทั้งจากยุโรป อเมริกาเหนือ และญี่ปุ่น นอกจากนี้ รัฐบาลของ สปป. ลาว ยังมีเป้าหมายในการเพิ่มการส่งออกในภาคเกษตร หัตถอุตสาหกรรม และไฟฟ้า สำหรับประเทศเพื่อนบ้านที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมมากกว่า

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวสู่การเป็น “แบตเตอรี่แห่งอาเซียน” (Battery of ASEAN) มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลการศึกษาพบว่า การปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนั้น แม้ สปป.ลาว จะยังให้ความสำคัญกับการผลิตพลังงานไฟฟ้าจากพลังน้ำโดยการสร้างเขื่อนต่างๆ มากมายกระจายอยู่ทั่วประเทศ แต่ก็พบว่า สปป.ลาว เริ่มมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตด้านพลังงานของรัฐบาลจากการผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงานน้ำสู่การ

พัฒนาแหล่งพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือกเพิ่มขึ้น เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลม เป็นต้น

การที่ สปป.ลาว ยังไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก เท่ากับพลังงานไฟฟ้าจากพลังน้ำนั้น เป็นสิ่งที่เข้าใจได้ไม่ยากนัก เพราะการผลิตพลังงานไฟฟ้าจากพลังน้ำนั้นใช้ต้นทุนต่ำ สอดคล้องกับงานศึกษาของ บัณฑิต พึ่งธรรมสาร และคณะ (2552: 1) ที่ระบุว่า การลงทุนด้านพลังงานหมุนเวียนส่วนมาก ยังต้องเผชิญกับความเสี่ยงหลายประการ โดยเฉพาะด้านต้นทุนและค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง ขาดเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ตลาดรองรับมีขนาดจำกัด มีการแข่งขันใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่เป็นแหล่งพลังงานหมุนเวียน ขาดผู้ประกอบการและผู้ใช้พลังงานหมุนเวียน ความคุ้นเคยและความชำนาญในเทคโนโลยีและการลงทุนที่เกี่ยวข้อง ขีดความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้านพลังงานหมุนเวียนในประเทศยังต่ำมาก และมาตรการสนับสนุนจากภาครัฐยังไม่ชัดเจน เป็นต้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนใน 4 แขวงภาคใต้ที่มีต่อยุทธศาสตร์ด้านพลังงานไฟฟ้าของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีประเด็นที่น่าสนใจอภิปรายผล ดังนี้

ผลการศึกษาพบว่า ทัศนคติของประชาชนใน 4 แขวงภาคใต้ที่มีต่อยุทธศาสตร์ด้านพลังงานไฟฟ้าของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนั้น ในระยะแรกนั้นประชาชนในพื้นที่ยังไม่เข้าใจยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนนโยบายสู่การเป็น “หม้อไฟแห่งอาเซียน” เป็นเพียงการรับรู้ว่ามีโครงการสร้างเขื่อนจะเกิดขึ้นในชุมชน ทำให้รู้สึกกังวล หากแต่ต่อมาหน่วยงานของรัฐได้ปรับรูปแบบการสื่อสาร จึงทำให้ทัศนคติของประชาชนในพื้นที่เริ่มให้การยอมรับยุทธศาสตร์ด้านพลังงานไฟฟ้าของรัฐบาลมากขึ้น แม้ว่าจะยังไม่เข้าใจอย่างลึกซึ้งก็ตาม

จากผลการศึกษาข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า การสื่อสารได้ถูกนำมาใช้เป็นทั้งตัวชี้วัด (indicator) และเป็นเครื่องมือ (tool) ของการพัฒนาของรัฐบาล สปป.ลาวในการนำเสนอยุทธศาสตร์ด้านพลังงานต่อภาคส่วนต่างๆ โดยเฉพาะประชาชนในระดับรากหญ้า โดยกระบวนการทัศนคติของการพัฒนา คือ การทำให้ประเทศให้ทันสมัย (Modernistic Paradigm) ที่มีภาครัฐเป็นผู้นำการพัฒนา ส่วนกระบวนการทัศนคติด้านการสื่อสารก็คือ แบบจำลองการถ่ายทอดข่าวสารเพื่อการโน้มน้าว (Transmission Model) ที่มีลักษณะเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว (one-way communication) และเน้นการใช้สื่อมวลชนสมัยใหม่เป็นหลัก แต่การใช้รูปแบบการสื่อสารดังกล่าวในระยะแรกนั้น ก็ไม่ได้เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ รัฐบาลจึงเน้นการสื่อสารผ่านนายบ้านซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐระดับล่างสุดแทนการให้ตัวแทนของรัฐระดับบนทำการสื่อสารกับประชาชนในพื้นที่โดยตรง ซึ่งถือว่าเป็น

การสื่อสารที่เน้นภาคประชาสังคม เป็นการสื่อสารที่เน้นการสร้างความเข้าใจร่วมกัน (shared meaning) ทำให้ประชาชนในพื้นที่เกิดการยอมรับยุทธศาสตร์ด้านพลังงานไฟฟ้าของรัฐบาลมากขึ้น

ผลการศึกษาข้างต้น สอดคล้องกับงานศึกษาเรื่องการสื่อสารเพื่อชุมชนของกาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543) ที่พบว่า สื่อประเภทที่มีคุณภาพการอย่างสูงส่งต่อการพัฒนาชนบทนั้น ก็คือ สื่อที่เป็นมนุษย์ด้วยกันเอง ที่เรียกว่า “สื่อบุคคล” เช่น พระภิกษุสงฆ์ ผู้นำชุมชน ครูภูมิปัญญา ศิลปินพื้นบ้าน หมอพื้นบ้าน ฯลฯ และงานศึกษาของ อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ และคณะ (2547) ที่ทำการศึกษาสื่อบุคคลที่เป็น “ประธานชุมชน” อันเป็นตำแหน่งที่เข้ามาแทนที่ตำแหน่ง “ผู้ใหญ่บ้าน” เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหน่วยการปกครองจากหมู่บ้านในชนบทเป็นชุมชนเมือง/เขตเทศบาล และเนื่องจากหน่วยงานรัฐ เช่น เทศบาลต้องการที่จะให้ประชาชนในเขตชุมชนมีการ “พัฒนาชุมชนด้วยตนเอง” โดยที่หน่วยงานรัฐเล่นบทบาทเป็นผู้สนับสนุนเท่านั้น ดังนั้นจึงมอบหมายให้ “ประธานชุมชน” ทำหน้าที่เป็น “ตัวสื่อกลาง/ผู้ประสานงาน” ระหว่างชุมชนกับเทศบาล ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า แม้ว่าความตั้งใจของหน่วยงานรัฐเช่นเทศบาลจะมุ่งหมายให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง โดยมีประธานชุมชนเป็นกลไกหนึ่ง แต่งานวิจัยก็ได้พบว่า เนื่องจากการขาดการชี้แจงทำความเข้าใจระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ตรงกัน (Shared meaning) ดังนั้น การรับรู้ตำแหน่งที่ตั้งขึ้นมาใหม่นี้ระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ จึงไปคนละทิศละทาง เมื่อเริ่มตั้งแต่ “ความเข้าใจไม่ตรงกันเสียแล้ว” การทำงานร่วมกันซึ่งเป็นขั้นตอนต่อไปก็คงยากที่จะราบรื่น

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การดำเนินนโยบายที่มีผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือผลกระทบทางสังคม จะต้องมีการบูรณาการดำเนินงานที่โปร่งใส คือ การให้ข้อมูลที่เป็นจริงแก่ชุมชนและประชาชนในพื้นที่ โดยรอบ มีการเปิดเผยข้อมูลต่อชุมชนและต่อสาธารณชนเพื่อการทำความเข้าใจและตรวจสอบอย่างตรงไปตรงมา มีดำเนินการให้มีความชัดเจน โปร่งใสเพื่อป้องกันปัญหาที่จะตามมา ที่สำคัญ บทเรียนของเซเปียน-เซิน้าน้อยที่เกิดขึ้น เป็นสิ่งที่ ต้องตระหนักและจัดการมิให้ปัญหาเกิดขึ้นอีก

1.2 โครงการพัฒนาใดๆ ก็ตาม จะต้องมีการเปิดเผยข้อมูลและกระบวนการดำเนินงานที่โปร่งใส เช่น (1) เปิดเผยแผนแม่บทและการศึกษาความเหมาะสมทุกขั้นตอนของโครงการแก่ประชาชนและชุมชน (2) เปิดเผยขอบเขตของโครงการและรายละเอียดที่จะเกี่ยวข้อง กับชุมชนเช่น ขอบเขต แผนการดำเนินการ งบประมาณการก่อสร้าง เป็นต้น (3) จัดให้มี

กระบวนการประชาพิจารณ์ขึ้นเป็นระยะๆ เช่น ก่อนการดำเนินงานต่อ เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนที่เกี่ยวข้อง (4) ถ้ามีผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต้องมีการชดเชยอย่างเป็นธรรม เพื่อให้การดำเนินโครงการเกิดความชอบธรรมและการยอมรับจากชุมชน และผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นก็จะตรงกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

1.3. ข้อเสนอจากการประชุมสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “การพัฒนาท่าแรงบ่มซอนของเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำเขตภาคใต้ของลาวที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน (SDGs) ณ นครปากเซ แขวงจำปาสัก สปป.ลาว เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2019 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องท่าแรงบ่มซอนและแนวทางการพัฒนาท่าแรงบ่มซอนในพื้นที่ 4 แขวงในเขตภาคใต้ของลาว ได้ให้ข้อเสนอแนะต่อนโยบายการสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำของลาวว่า ในการสร้างเขื่อนไฟฟ้าต้องเอาแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนมาเชื่อมโยงกับแนวคิดการบริหารจัดการน้ำ (Water Governance) หมายความว่า คุณภาพชีวิตที่ดีต้องมีการบริหารจัดการน้ำที่ดี แต่การบริหารจัดการน้ำที่ดีนั้นจะต้องดำเนินการในรูปแบบใดระหว่าง ภาครัฐเป็นผู้บริหารจัดการฝ่ายเดียว มอบให้ประชาชนเป็นผู้บริหารจัดการโดยถือเอาฮึดครองประเพณี หรือ ภาครัฐและชุมชนร่วมกันบริหารจัดการน้ำ ซึ่งทางเลือกหลังนี้น่าจะเหมาะสมที่สุด

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

2.1 ควรมีการศึกษาวิธีบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจัดแนวทางใหม่อย่างเท่าเทียมและยั่งยืน

2.2 ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทางสังคมต่อการพัฒนาทรัพยากรน้ำเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.3 ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของเขื่อนกับผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ

เอกสารอ้างอิง (References)

กระทรวงพลังงานและเหมืองแร่. (2016). ยุทธศาสตร์การพัฒนาพลังงานครั้งที่ 8. สาธารณรัฐประชาธิปไตย

ประชาชนลาว : กระทรวงพลังงานและเหมืองแร่.

———. (2017). กรมนโยบายแผนพลังงาน. สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว : กระทรวงพลังงานและเหมืองแร่.

กระทรวงแผนงานและการลงทุน. (2011). **ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2011-2015)**. สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: แผนกแผนงานและการลงทุน.

———. (2016). **ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2016-2020)**.

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: แผนกแผนงานและการลงทุน.

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. (2558). “อาเซียน เพาเวอร์ กริด.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก http://www.aseanthai.net/ewt_news.php?nid=4421&filename=index
สืบค้น 19 พฤษภาคม 2562.

มณีรัตน์ การรักษ์. (2558, มกราคม - เมษายน). “การพัฒนาลาดการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาตลาดการค้าชายแดนช่องจอม จังหวัดสุรินทร์.” **วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม**. 5(1) : 35-43.

สุนทรตรา จันทบุรี. (2559). “โอกาสและความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจนำเข้าของไทย.” **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 36(1): 129-148.

ASEAN. (2011). “ASEAN Tourism Strategic Plan 2011-2015.” [On-line] available
: http://asean.org/?static_post=asean-tourism-strategic-plan-2011-2015-2
Retrieved June 11, 2019

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

บัววัน สีสมพอน. (2019, กุมภาพันธ์ 10). รองหัวหน้าห้องว่าการปกครองแขวงจำปาสัก. สัมภาษณ์.

สุลีสัก เดตพะจัน. (2019, กุมภาพันธ์ 5). รองหัวหน้าห้องว่าการปกครองแขวงอัตตะปือ. สัมภาษณ์.

คำสอน กอนเยอ. (2019, กุมภาพันธ์ 16). เจ้าเมืองท่าแตง แขวงเซกอง. สัมภาษณ์.

บุนเต้า สะแขวงสุก. (2019, กุมภาพันธ์ 10). รองหัวหน้าห้องการปกครองเมืองสนามชัยแขวงอัตตะปือ. สัมภาษณ์.

สมศักดิ์ วิจัก. (2019, มกราคม 26). หัวหน้าห้องว่าการปกครองเมืองสาละวันแขวงสาละวัน. สัมภาษณ์.

สำลี แก่นมะลี. (2019, มกราคม 27). เจ้าเมืองมุนละปาโมก. สัมภาษณ์.

โพไซ. (2019, กุมภาพันธ์ 2). รองหัวหน้าแผนกพลังงานและบ่อแร่ แขวงสาละวัน. สัมภาษณ์.

พอนปะเส็ด วงสาดา. (2019, กุมภาพันธ์ 3). รองหัวหน้าเขื่อนไฟฟ้าเซเล้ง 3. สัมภาษณ์.

ปอ. สะไหม โพธิสาน. (2019, มกราคม 26). หัวหน้าห้องว่าการปกครองแขวงสาละวัน. สัมภาษณ์.

- แก้วสี ลีสะหวัด. (2019, มกราคม 19). หัวหน้าแผนกพลังงานและบ่อแร่ แขวงจำปาศักดิ์. สัมภาษณ์.
- สมเพ็ด. (2019, มกราคม 20). นายบ้านเซ่นน้อย. สัมภาษณ์.
- คำผอง สุพะไซ. (2019, มกราคม 20). นายบ้านพ้อเข็ม เมืองเล่างาม. สัมภาษณ์.
- เวียงสะหวั่น. (2019, มกราคม 21). รองนายบ้านบ้านใหม่ เมืองท่าแตง. สัมภาษณ์.
- คำแดง ชันลักษา. (2019, มกราคม 20). ประชาชนบ้านห้วยชอย เมืองปากซอ แขวงจำปาสัก. สัมภาษณ์.
- ปา. (2019, มกราคม 20). สหพันธ์แม่ยิงบ้านพ้อเข็ม เมืองเล่างามขวงสาละวัน. สัมภาษณ์.

Translated Thai References

- Khaemmanee, T. (2001). **Research report on school process development: Multi-case study**. Bangkok : Faculty of Education Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- . (2009). **Teaching science: knowledge for effective learning process management**. 9th Ed. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Office of Educational Management Innovation Development (2008). **Guidelines for operation, participation Educational Management**. Bangkok : The Agricultural Cooperative Assembly of Thailand Limited. [In Thai]
- Watthanawong, S. (2012). **Psychology for adult training**. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [In Thai]

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครดูแลผู้พิการ โดยการมีส่วนร่วม

The Curriculum development, strengthen and develop volunteer participation by people with disabilities

เดือนเพ็ญพร ชัยภักดี¹ และธัญรัตน์ ภูงค์ชัย²

Duanpenporn Chaipugdee¹ and Tanyarat Puchungchai²

Received : June 12, 2019; Revised : August 15, 2019; Accepted : August 19, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

วัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครดูแลผู้พิการ 2) เพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลผู้พิการ 3) เพื่อเสนอแนะแนวนโยบาย พัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครดูแลผู้พิการต่อสาธารณะ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ รูปแบบการวิจัยและพัฒนา แบ่งเป็น 3 ระยะ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และกระบวนการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า

ระยะที่ 1 ระยะพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างศักยภาพฯ 4 ขั้นตอนคือ (1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร เสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครดูแลผู้พิการ พบว่า บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความต้องการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครดูแลผู้พิการ (2) การสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผล (3) ทดลองใช้หลักสูตรฯ นำหลักสูตรไปทดลองใช้ วิทยากร ให้ความรู้จากศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดชัยภูมิ อบรมรวม 14 ชั่วโมง (4) ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรฯ พบว่า ผู้ดูแลผู้พิการมีความรู้ ทักษะ ปฏิบัติระดับดี มีเจตคติที่ดีต่อหลักสูตรฯ ลดเวลาอบรมเพิ่มเวลาเยี่ยมบ้านผู้พิการ สถานที่จัดอบรม

¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ; Faculty of Education, Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand; e-mail : dr.duanpenporn@gmail.com

²คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ; Faculty of Nurse, Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand.

ยืดหยุ่นตามเหมาะสม ระยะที่ 2 ระยะเสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลผู้พิการ พบว่าผู้ดูแลคนพิการ ปฏิบัติการต่อคนพิการด้วยจิตเมตตาจิตอาสา การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเด็กออทิสติกและสติปัญญาจังหวัดชัยภูมิ และสมาคมคนพิการจังหวัดชัยภูมิ ด้วยกระบวนการ 8 ขั้น (1) C : Community (2) C : Care ดูแลเอาใจใส่ (3) E : Especially ความเฉพาะ (4) C-Cognition ความเข้าใจ (5) A-Acting ปฏิบัติจริง (6) N-Network มีเครือข่าย (7) D-Decoration การจัดการ (8) O-outstanding ความโดดเด่น ได้กระบวนการเสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลคนพิการ C-CE- CAN – DO Model ระยะที่ 3 ข้อเสนอแนวนโยบาย C-CE - CAN – DO Model ต่อสาธารณะ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ

คำสำคัญ (Keywords) : การพัฒนาหลักสูตร, เสริมสร้างศักยภาพ, ผู้ดูแลผู้พิการ, การมีส่วนร่วม

Abstract

Objectives 1) To develop the curriculum, strengthen the capacity of volunteers to take care of the disabled. 2) To enhance the capacity of caregivers of the disabled. 3) To propose policy guidance. Develop courses to strengthen the capacity of volunteers to care for the disabled to the public. Using qualitative research methods. Research and development forms are divided into 3 phases. Tools used in research; Group discussion, participatory observation, structured interview, data analysis by content analysis. The research found that

Phase 1 of the curriculum development phase to strengthen the capacity of 4 steps: (1) Study basic information on curriculum development, capacity building, volunteer care for disabled people. Found that the persons involved are in need of curriculum development. (2) Creating a curriculum consisting of Determination of objectives, content, learning management activities and Monitoring and evaluation. (3) Try the course Bring the curriculum to trial with 10 caregivers of disabled people from Chaiyaphum Special Education Center to train for 14 hours. (4) Evaluating and improving the curriculum, found that caregivers with disabilities have good knowledge and skills, good attitudes, good attitudes, reduced training time, increased time to take care of the disabled in the family and flexible training facilities as appropriate. Phase 2 : Strengthening capacity for caregivers of the disabled Found that caregivers of people with disabilities continue to operate with people with disabilities

Participation of parents, children with autism and intelligence in Chaiyaphum Province
And the Association of Disabled People in Chaiyaphum Province With a 7-step process
(1) C : Community (2) C : Care (3) E : Especially (4) C-Cognition (5) A-Acting (6) N-
Network (7) D-Decoration (8) O-outstanding Get a process for empowering people
with disabilities person ; C-C-CE - CAN – DO : Model. Phase 3 Proposal of the C-
C-CE-CAN-DO : Model Policy to the public and organization related to the disabled
Keywords : Curriculum Development, Capacity building, Disabled caregiver, Participation

บทนำ (Introduction)

คนพิการมีโอกาสรเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุขด้วยการดูแล
สภาพแวดล้อมที่บ้านคนพิการ ที่มีลักษณะส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ นโยบายรัฐบาล
มุ่งพัฒนาศักยภาพคนในครอบครัวเป็นผู้ดูแลคนพิการ ให้อำนวยความสะดวกต่อการพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตแก่คนพิการ ตามแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560 – 2564
กำหนดวิสัยทัศน์ “คนพิการเข้าถึง สิทธิได้จริง ดำรงชีวิตอิสระอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างยั่งยืน”
ภายใต้ยุทธศาสตร์แห่งความเท่าเทียม (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560)
ผู้ดูแลคนพิการจึงเป็นบุคคลสำคัญที่จะเข้ารับการดูแลด้วยความเต็มใจ จำเป็นต้องความรู้เกี่ยวกับ
การดูแล และวิธีปฏิบัติต่อคนพิการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมชุมชน
และคนในครอบครัวคนพิการ ต้องมีความรู้ความเข้าใจคนพิการ และมีส่วนร่วมลดความเหลื่อมล้ำ
เพื่อเป็นสังคมมนุษย์อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม โดย
ไม่เลือกปฏิบัติต่อคนพิการ การพัฒนาศักยภาพผู้ดูแลผู้พิการ ให้มีคุณภาพชีวิตต้องมีความรู้ความ
เข้าใจ เจตคติที่สร้างสรรค์ การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครดูแลผู้
พิการ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 4 ใ
ความหมายของ “ผู้ดูแลคนพิการ” คือบิดา มารดา บุตร สามีภรรยา ญาติพี่น้อง หรือบุคคลอื่นใดที่
อุปการะคนพิการ เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือคนพิการเฉพาะบุคคล เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจวัตรที่
สำคัญในการดำรงชีวิต พัฒนาโดยทุกภาคส่วนเข้ามีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมรับรู้การปฏิบัติต่อ
ผู้พิการ เข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมของคนพิการ ซึ่งมีความจำเป็นมากต่อการดำรง ชีวิตประจำวัน
หรืออยู่ร่วมกับบุคคลทั่วไปในสังคมได้ ที่มุ่งฝึกอบรมให้แก่คนในครอบครัว ผู้ดูแลและผู้พิการและคน
ทั่วไป ที่มีเจตคติอาสาสมัคร ให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องคนพิการเรียนรู้วิธีการช่วยเหลือคนพิการแต่
ละประเภท โดยวิธีการฝึกอบรมที่เข้าใจง่าย และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เป็นการขับเคลื่อนงาน

การดูแลคนพิการในระดับพื้นที่ เป็นหลักสูตรที่ใช้เวลาการฝึกอบรมการเป็นอาสาสมัครเบื้องต้น ได้นำกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านคนพิการ ตัวแทนคนพิการ ผู้แทนทุกภาคส่วนมาร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้สะท้อนความคิดเห็น ยกร่างหลักสูตรหลักสูตรเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครที่เต็มใจดูแลผู้พิการ เมื่อผ่านการฝึกอบรมจะมีความรู้ ความเข้าใจต่อวิถีปฏิบัติและเจตคติเชิงสร้างสรรค์ต่อผู้พิการ สามารถให้การช่วยเหลือเบื้องต้นแก่คนพิการ ผู้ดูแลผู้พิการอบรมด้วยความสมัครใจ แนวคิดของหลักสูตรเสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลผู้พิการ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ สะท้อนให้เห็นความพยายามที่จะให้สังคมยอมรับ เคารพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามหลักสิทธิมนุษยชน นำไปสู่การดำเนินงานเพื่อให้คนพิการ สามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งนี้บุคคลสำคัญที่จะช่วยให้คนพิการสามารถทำกิจวัตร ประจำวันต่าง ๆ ได้และเข้าสู่สังคม หรือดำรงชีวิตด้วยวิถีการทำงาน การใช้ชีวิต มีบทบาททางสังคม คือ ผู้ดูแลผู้พิการ คณะครูศาสตรมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยงบประมาณแผ่นดิน ปี 2561 ได้บูรณาการทุกภาคส่วนมาร่วมกันการจัดทำหลักสูตร ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพผู้ดูแลผู้พิการแบบมีส่วนร่วม รวบรวมประมวลแนวคิดประสบการณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับคนพิการ ทั้งในและนอกจังหวัดชัยภูมิ กระบวนการ ขั้นตอน วิธีการจากภาคปฏิบัติของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่ดูแลคนพิการตามวัย หลักสูตรพัฒนาจากประสบการณ์จากผู้รู้ เป็นองค์ความรู้ ทักษะ เป็นหลักสูตรเพื่อกระจายความรู้ ทักษะ สู่มothers ผู้ปกครอง อันเป็นการเสริมความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดี ความพิการส่งผลต่อการดำเนินกิจวัตรประจำวันและการเข้าถึงกิจกรรมทางสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครดูแลผู้พิการ
2. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลผู้พิการ
3. เพื่อเสนอแนะนโยบายการดูแลผู้พิการต่อสาธารณะ

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้ เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) ใช้การพัฒนาหลักสูตร และนำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) มาใช้เป็นเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล จัดทำแผนที่

แบบมีส่วนร่วม (Participatory Mapping) ใช้ในการร่างและตรวจสอบสภาวะแวดล้อมนำมาใช้เพื่อ
บ่งชี้ปัญหาและเพื่อการวิเคราะห์การเข้าถึงการบริการดูแลคนพิการ เน้นให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วม
ในการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ผ่านการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ สังเคราะห์
การวางแผนปฏิบัติการและแก้ไขปัญหา วงจรการสะท้อนคิดและการปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิง
สามเส้า วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Gillis & Jackson, 2002; McNiff & Whitehead, 2011
) ดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะ พัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครดูแลผู้พิการ กำหนดไว้ 4
ขั้นตอน (1) โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานคนพิการ ศึกษาเชิงวิเคราะห์เอกสารการพัฒนาหลักสูตรฯ
นโยบายพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)
จำนวน 5 คน (2) การสร้างหลักสูตร พัฒนาโครงร่าง ประกอบด้วย หลักการและแนวคิด กำหนด
จุดมุ่งหมาย หน่วยงานเรียนรู้ กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งเรียนรู้ ระยะเวลา วิธีการวัดและ
ประเมินผล ตรวจสอบคุณภาพโครงร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้วยการจัดสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ
5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านพัฒนาหลักสูตร ด้านพัฒนาศักยภาพผู้ดูแลคนพิการ ด้านชุมชน ด้าน
ประเมินผล และและตัวแทนคนพิการ โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประกอบด้วย คือ 1) ดร.ดวงชนก ลัน
ดา 2) นายสมบัติ คุ้มไชน้ำ 3) ดร.แสงเพชร เจริญราษฎร์ 4) คุณครูรัชณี กมลเพชร 5) คุณครูทัศนีย์
เตชะสิทธิ์ตรัย (3) การทดลองใช้หลักสูตรฯ นำหลักสูตรไปจัดอบรมแก่ผู้ดูแลผู้พิการ 10 คนกับ
ชมรมผู้ปกครองคนพิการจังหวัดชัยภูมิ มีวิทยากรคือครูศูนย์การศึกษาพิเศษ ดร.ดวงชนก ลันดาและ
ดร.สุจินต์ สว่างศรี ได้ร่างหลักสูตรฯ ไปทดลองใช้กับผู้ดูแลคนพิการจำนวน 10 คน (4) การ
ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรฯ สนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ประกอบด้วย 1) รอง
ศาสตราจารย์ ดร.ยุภาดี ปณธราช 2) รองศาสตราจารย์ ดร. สุการต์พิชา ปิยะธรรมกุล 3) ดร.แสง
เพชร เจริญราษฎร์ 4) ดร.ดวงชนก ลันดา 5) ดร.ชวนพิศ รักษาพวก ประเมินพิจารณาหลักสูตรฉบับ
สมบูรณ์

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการ เป็นระยะเสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลผู้พิการ การติดตามผลเป็น
ระยะที่เกิดการพัฒนาศักยภาพและการติดตามผล กำหนดไว้ 2 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 ขั้น
กระบวนการพัฒนา ใช้การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) กับผู้ดูแลคนพิการ
จำนวน 30 ครอบครัว ขั้นที่ 2 ขั้นติดตามและประเมินผล จัดสนทนากลุ่ม เพื่อหาแนวทางเสริมสร้าง
ศักยภาพผู้ดูแลผู้พิการ

ระยะที่ 3 ระยะนำเสนอ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เมื่อได้ข้อสรุปจากระยะที่ 2 ได้จัด สอนทนากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จัดเวทีคืนข้อมูล ประชุมแจ้งผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อองค์กร สาธารณะ

ผลการวิจัย (Research Results)

ระยะที่ 1 ระยะ พัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครดูแลผู้พิการ

(1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร ศึกษาเชิงวิเคราะห์เอกสารการพัฒนา หลักสูตรฯ นโยบายพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ข้อมูลจากการจัดทำแผนที่แบบมีส่วนร่วม (Participatory mapping) นำมาใช้ในการร่างและตรวจสอบสถานะแวดล้อม นำมาการวิเคราะห์การ เข้าถึงการบริการดูแลคนพิการ เน้นการมีส่วนร่วมให้กลุ่มผู้ดูแลคนพิการในครอบครัวเข้ามามีส่วน ร่วม พบว่า สอดคล้องกับ แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560 – 2564 สอดคล้องกับพันธกิจหลักของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชัยภูมิ เนื่องจาก มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ได้บูรณาการ ยุทธศาสตร์จังหวัดชัยภูมิ ด้านการพัฒนา คุณภาพชีวิต เป็นเครือข่ายและสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ในจังหวัดชัยภูมิ (กระทรวงมหาดไทย, 2560)

(2) การสร้างหลักสูตร พัฒนาโครงสร้าง ได้นำข้อมูลตามข้อ (1) นำมายกร่าง ประกอบด้วย หลักการและแนวคิด กำหนดจุดมุ่งหมาย กำหนดเนื้อหาสาระ (หน่วยการเรียนรู้) กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งเรียนรู้ ระยะเวลา การติดตามและประเมินผล ตรวจสอบ คุณภาพโครงสร้างหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้ โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน คือ 1) ดร.ดวงชนก ลันดา(ศูนย์ การศึกษาพิเศษจังหวัดชัยภูมิ) 2) นายสมบัติ คุ่มไต้มน้ำ (ผู้บริหารโรงเรียนโสตศึกษาชัยภูมิ) 3)ดร.แสง เพ็ชร เจริญราษฎร์ (อาจารย์ประจำสาขาการศึกษาพิเศษมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา) 4) นาง รัชณี กมลเพชร (ครูสอนเด็ก LD โรงเรียนบ้านค่ายวิทยา) 5) นางทัศนีย์ เตชะสิทธิ์ตรัย (ครูสอนเด็ก พิการในโรงเรียนโสตศึกษาชัยภูมิ) ประเมินโดยการสนทนากลุ่ม โดยร่วมประเมินจาก ส่วนประกอบ โครงร่างฯ ส่วนเนื้อหาเกี่ยวกับเวลา การปฏิบัติผู้ดูแลที่มีต่อคนพิการแต่กิจกรรม ผลการจัดสนทนากลุ่ม พบว่า มีความเหมาะสมทุกประเด็น

(3) การทดลองใช้หลักสูตรฯ กับผู้ดูแลผู้พิการ 10 คน นำกระบวนการปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วมมาใช้ สะท้อนการปฏิบัติด้วยการแสดงความคิดเห็น ใช้สถานที่ที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ อบรม กับผู้ปกครองเด็กออทิสติก ประชุมกลุ่มสนทนา พบว่า ได้ปรับปรุงหน่วยที่ 4 : การฟื้นฟูสมรรถภาพ เบื้องต้น ลดจำนวนชั่วโมงอบรม เพิ่มเวลาออกเยี่ยมครอบครัวคนพิการ

(4) ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรฯ พบว่า ด้านความรู้ ผู้ดูแลผู้พิการมีความรู้จากผู้เข้าอบรม 10 คน คะแนนอยู่ในระดับดี (คะแนนเฉลี่ย 3.33) ด้านทักษะปฏิบัติ ได้สังเกตการณ์ร่วมกิจกรรม ส่วนใหญ่สามารถปฏิบัติได้ ในระดับดี การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันระดับพื้นฐาน (Barthel ADL Index) หลังการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครผู้ดูแลผู้พิการ คะแนนดีขึ้น จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 80.00 คะแนนเท่าเดิม จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 20.00 ด้านเจตคติที่ดี ได้สอบถามความคิดเห็นของผู้ดูแลผู้พิการที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครผู้ดูแลผู้พิการ พบว่า ควรปรับปรุงหลักสูตร ด้านเนื้อหาแต่ละหน่วยเพิ่มการนั่งสมาธิก่อนทุกวัน ผลการปรับปรุงหลักสูตร ระยะเวลาปรับลดลงบางหน่วย สถานที่จัดกิจกรรมควรจัดนอกสถานที่ ให้ปรับตามความเหมาะสม ด้านเจตคติและด้านทักษะปฏิบัติ ให้สอดคล้องและสัมพันธ์ เหมาะสมกับสถานการณ์สภาพความพิการในชุมชน จังหวัดชัยภูมิ เมื่อสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ประกอบด้วย 1) รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาติ ปณะราช 2) รองศาสตราจารย์ ดร. สุภารัตน์ พิชาย ธรรมกุล 3) ดร.แสงเพชร เจริญราษฎร์ 4) ดร.ดวงชนก ลันดา 5) ดร.ชวนพิศ รักษาพวก ประเมินพิจารณาหลักสูตรฉบับสมบูรณ์ ได้หลักสูตรฉบับสมบูรณ์ นำไปใช้กับชมรมผู้ปกครองเด็กพิการในจังหวัดชัยภูมิและ สมาคมคนพิการจังหวัดชัยภูมิ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้พิการได้

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการ เสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลผู้พิการ เป็นระยะที่เกิดการพัฒนา ศักยภาพและการติดตามผล กำหนดไว้ 2 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 ขึ้นกระบวนการพัฒนา หลังจากอบรม คณะวิจัยได้ประชุมวางแผนกำหนดแผนเยี่ยมบ้านเป็นรายเดือน เพื่อจะลงไปติดตามผลอย่างต่อเนื่องพบว่า ผู้ดูแลมีความรู้และทักษะในการดูแลคนพิการอย่างถูกต้องและเหมาะสม การออกเยี่ยมบ้านเป็นการเสริมพลังให้ญาติ กระตุ้นบทบาทของผู้ดูแลเข้ามาดูแลผู้พิการมากขึ้น ทำให้เข้าใจบริบทของผู้พิการที่บ้าน ครอบครัวผู้พิการและการใช้ชีวิตในชุมชนมากขึ้น และสามารถเชื่อมโยงปัญหาสุขภาพที่มีผลกระทบต่อครอบครัวผู้พิการได้อีกทางหนึ่ง ขั้นที่ 2 ขึ้นติดตามและประเมินผล คณะวิจัยและผู้ดูแลผู้พิการที่ผ่านการพัฒนา ศักยภาพ ได้สรุปบทเรียนจากการเยี่ยมบ้าน พบว่า การเยี่ยมเป็นระบบทำให้ เห็นสภาพความเป็นจริงของผู้พิการ สภาพความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อความเจ็บป่วยที่ชัดเจนมากขึ้น เป็นการสร้างกำลังใจที่ดีแก่ผู้พิการไม่ให้อ่อนแอและท้อแท้ และผู้เยี่ยมผู้ดูแลมีความเห็นอกเห็นใจผู้ดูแลผู้พิการมากขึ้น หลังการลงตรวจติดตามการทำงานในพื้นที่ ตำบลนาฝาย ตำบลนาเสียว ตำบลในเมือง ได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้วย การทบทวนปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ จากการลงพื้นที่ เยี่ยมบ้านแล้วมีการประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการมอบหมายหน้าที่การทำงาน และมีแผนกำหนดการออกเยี่ยมบ้านชัดเจน พบข้อบกพร่อง ที่มีการเยี่ยมบ้านขาดการทำงานในลักษณะทีมสหวิชาชีพ ไม่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข การเยี่ยมบ้านคนพิการที่ห่างไกล ยัง

ดำเนินการได้น้อย ยังไม่ครบตามระบบการติดตามเยี่ยมบ้าน (Home Health Care) ที่เป็นรูปแบบชัดเจน หลังจากออกเยี่ยมบ้านคนพิการ ได้จัดสนทนากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย 1) นายกสมาคมคนพิการ 2) ประธานชมรมผู้ปกครองเด็กออทิสติกและสติปัญญา 3) ตัวแทนโรงเรียนโสตศึกษาชัยภูมิ 4) ผู้ปกครอง 5) ครูศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดชัยภูมิ และคณะผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ประกอบด้วย รศ.ดร. ยุภาดี ปณราช รศ.ดร.สุภารัตน์พิชา ปิยะธรรมวรากล ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชัยภูมิ ผลการจัดสนทนากลุ่มพบว่า นวัตกรรมที่ 1 การดูแลคนพิการโดยใช้ครอบครัว ประกอบด้วย 5 แนวคิดหลัก คือ (1) การดูแลที่ไร้รอยต่อ (2) ความอบอุ่นของครอบครัว (3) ความเข้มแข็งของชุมชน (4) สร้างสังคมเรียนรู้ร่วมกัน (5) สร้างเป้าหมายสู่ความสำเร็จร่วมกัน และ 7 หลักการสำคัญ คือ (1) บทบาทของครอบครัว (2) บทบาทขององค์กรภาคีเครือข่ายชุมชน (3) การเข้าถึงบริการ (4) การประสานรอยต่อ (5) การจัดเตรียมบริการที่เหมาะสม (6) การมีส่วนร่วมของครอบครัวและคนพิการ (7) การยอมรับและเคารพสิทธิมนุษยชนของคนพิการ นวัตกรรมที่ 2 กระบวนการที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาภาคีหุ้นส่วน ซึ่งประกอบด้วย 8 ขั้นตอน คือ 1) C : Community ชุมชนเป็นส่วนสำคัญ 2) C-Care การดูแลเอาใจใส่ 3) E : Especially มีความเฉพาะเป็นลักษณะความพิการ 4) C-Cognition การร่วมพลังร่วมคิดเพื่อการพัฒนา 5) A-Acting การร่วมปฏิบัติตามระบบการดูแลคนพิการที่พึงประสงค์ 6) N-Network การสร้างเครือข่ายความร่วมมือปฏิบัติ 7) D-Decoration การร่วมแสวงหาและพัฒนาต่อเนื่อง 8) O-outstanding การสร้างความโดดเด่นการเพิ่มพลังใจ ได้รูปแบบ C-C-E-C-A-N-D-O Model การเสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลผู้พิการเป็นพลังมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการได้ต่อไป

ระยะที่ 3 ระยะคืนข้อมูลสู่ชุมชน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เมื่อได้หลักสูตรฉบับสมบูรณ์ และได้้นวัตกรรมการดูแลผู้พิการ ได้จัดสนทนากลุ่มผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย หน่วยงานสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชัยภูมิ ศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดชัยภูมิ โรงเรียนโสตศึกษาชัยภูมิ สมาคมคนพิการจังหวัดชัยภูมิ ชมรมผู้ปกครองเด็กออทิสติก ชมรมผู้ปกครองเด็กพิการทางสติปัญญา นำเสนอในเวทีคืนข้อมูลแก่สาธารณะชน การนำหลักสูตรฉบับสมบูรณ์ไปใช้ประโยชน์ นำนวัตกรรมการดูแลผู้พิการ นำไปใช้พัฒนาศักยภาพ ดังนี้

1. การนำผลงานวิจัยใช้ประโยชน์ การพัฒนาหลักสูตรและเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครผู้ดูแลผู้พิการแบบมีส่วนร่วม ก่อให้เกิดจิตสำนึกร่วมในชุมชนคนพิการ เป็นนวัตกรรมการจัดการระบบการดูแลคนพิการในชุมชนระดับปฐมภูมิ โดยการมีส่วนร่วมของ อสม. แต่ละหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขทุกคนในเครือข่าย และมีรูปแบบการเยี่ยมบ้านคนพิการในทิศทางเดียวกันทั้ง

ตำบล ช่วยให้การประสานงานระหว่างโรงพยาบาลและ หน่วยบริการปฐมภูมิ เข้าใจสภาพความเป็นอยู่ที่บ้านผู้พิการยิ่งขึ้น

2. การนำผลการวิจัยไปพัฒนาต่อยอด ผู้ดูแลผู้พิการที่เป็น อสม.ที่รับผิดชอบเข้ามามีส่วนร่วมกับคณะวิจัย ในการเยี่ยมบ้าน ทำให้สามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนได้เป็นอย่างดี ทำให้มี เครือข่ายอาสาสมัครผู้ดูแลผู้พิการในชุมชนเกิดขึ้น เกิดความร่วมมือกันในการดูแลผู้พิการในชุมชน คนพิการเข้าถึงบริการได้อย่างทั่วถึง ได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างเป็นระบบและต่อเนื่องมากขึ้น การนำรูปแบบการดูแลสุขภาพที่บ้าน (Home Health Care) มาใช้ เป็นทางเลือกหนึ่ง ทำให้เกิดประโยชน์แก่ทั้งความเข้าใจ ความอบอุ่นที่ได้อยู่กับครอบครัวลดภาระ และความวิตกกังวลของครอบครัว เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้ดูแลคนพิการ/ญาติ/ผู้พิการมีความพึงพอใจและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

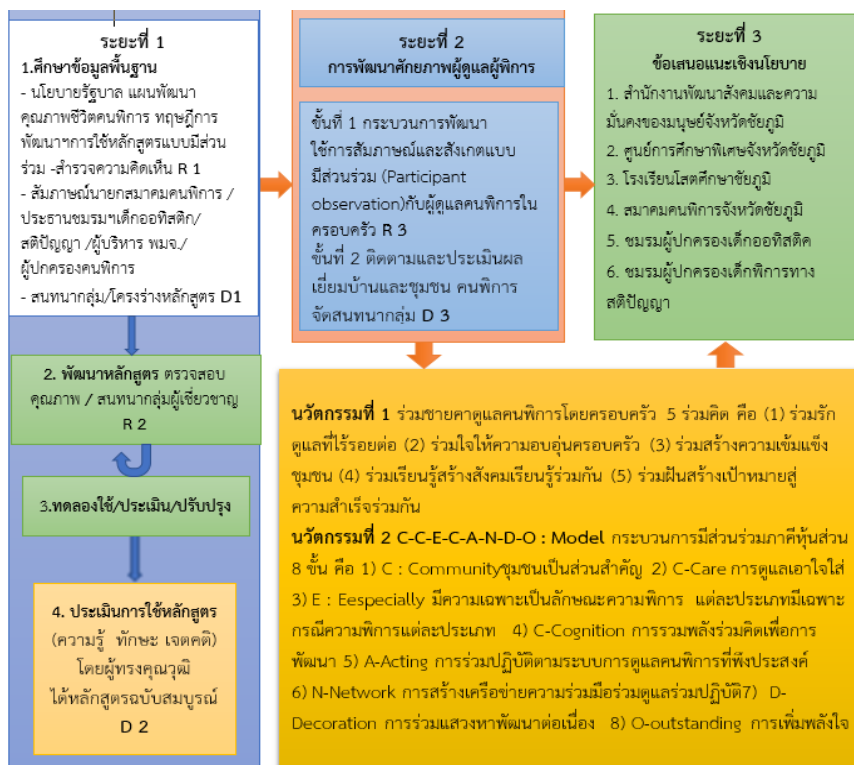
ระยะที่ 1 ระยะ พัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครดูแลผู้พิการ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานพบว่า การพัฒนาหลักสูตรฯ สอดคล้องกับ แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 5พ.ศ.2560 – 2564 (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560) ทั้งนี้ เนื่องมาจากได้มีการบูรณาการดำเนินการ ให้คนพิการเข้าถึง สิทธิได้จริง ดำรงชีวิตอิสระ ในสังคมอยู่เย็นเป็นสุขรวมกันอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์แห่งความเท่าเทียมด้วยการเสริมพลังคนพิการ สร้างความเข้าใจและเจตคติเชิงสร้างสรรค์ต่อคนพิการ ส่งเสริมการบูรณาการเครือข่ายและสร้าง การมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ในจังหวัดชัยภูมิ การจัดทำหลักสูตรเสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลคนพิการ รวบรวมแนวคิดประสบการณ์ กระบวนการ ขั้นตอน วิธีการจากภาคปฏิบัติ ของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่ดูแลคนพิการ ทุกประเภท พัฒนาจากประสบการณ์เบื่องานความรู้ ทักษะ เป็นหลักสูตรเพื่อกระจายความรู้ ทักษะ สู่มือแม่ ผู้ปกครอง คนพิการเสริมความรู้ ทักษะ ในระดับครอบครัวให้เข้มแข็ง (2) การสร้างหลักสูตร พัฒนาโครงสร้าง ประกอบด้วย หลักการและแนวคิด กำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ(หน่วยการเรียนรู้) กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งเรียนรู้ ระยะเวลา การติดตามและประเมินผล ตรวจสอบคุณภาพโครงสร้างหลักสูตร มีความเหมาะสมทุกประเด็น ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะผู้เชี่ยวชาญ ให้สมบูรณ์จึงนำหลักสูตรฯ ไปใช้ทดลองกับผู้ปกครองคนพิการ สอดคล้องกับ หลักสูตรฝึกอบรมผู้ดูแลคนพิการทางด้านการกาย Ministry of Social Development and Human Security. (2017) ได้พัฒนาจากแนวคิด หลักการ นโยบาย และความต้องการ พัฒนาขีดความสามารถของครอบครัวในการดูแล ฟื้นฟู

สมรรถภาพ เบื้องต้น เข้าถึงระบบบริการและทำงานกับนักวิชาชีพเพื่อให้บรรลุ เป้าหมายการฟื้นฟูคนพิการ โดยครอบครัว เป็นสิทธิของคนพิการ ที่พึงได้รับบริการจากภาครัฐ ตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 (3) การทดลองใช้หลักสูตรฯ มีความเหมาะสม สอดคล้องกับ แนวทางการดูแลสุขภาพคนพิการ (Sirindhorn National Medical Rehabilitation Institute. (2017). ทั้งนี้ เนื่องมาจากคณะวิจัย ได้เยี่ยมบ้านคนพิการหลังอบรม ผู้ดูแลมีความรู้และทักษะ ในการดูแลคนพิการอย่างถูกต้องและเหมาะสม กระบวนการดูแลสุขภาพคนพิการต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์จากการดูแลคนพิการของคนในครอบครัว ในชุมชนทั้งใน ส่วนภาครัฐและเอกชน สภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญาและทางสังคม เชื่อมโยงกัน เป็นองค์รวมอย่างสมดุล คนพิการมีข้อกีดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน (4) ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรฯ พบว่า ด้านความรู้ ผู้ดูแลผู้พิการมีความรู้ อยู่ในระดับดี สอดคล้องกับ Pimpa Kachondham and others (2015). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่ผู้ดูแลคนพิการ ต้องประเมินติดตามผล เยี่ยมบ้าน ผู้ดูแลคนพิการและครอบครัว เป็นการเสริมพลังบวก การประชุมกลุ่ม การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ เข้าถึงความคิดและจิตใจของคนพิการ ผู้ดูแล ผู้ปกครอง ร่วมกันบูรณาการให้เกิดความเชื่อมโยงเพื่อแก้ปัญหาความต้องการ ที่เกิดจากความพิการ ในหลากหลายมิติ ที่นำไปสู่การจัดศึกษาเพื่อคนทั้งมวล สอดคล้องกับ Wichai Vongyai. (2017). (2560) ได้รวมบทความการพัฒนาหลักสูตรของโอลิเวา เป็นความสัมพันธ์อย่างละเอียด ระหว่างองค์ประกอบ ที่เป็นสาระสำคัญครอบคลุม กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตั้งแต่ต้นจนจบ นักพัฒนาหลักสูตรต้องทำความเข้าใจแต่ละขั้นโดยตลอด จากข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตรด้านปรัชญาถึง การประเมินหลักสูตร

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการ เสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลผู้พิการ เป็นระยะที่เกิดการพัฒนา ศักยภาพและการติดตามผล การเยี่ยมบ้านติดตามผลอย่างต่อเนื่อง โดยการเสริมพลังให้ญาติ กระตุ้นบทบาทของผู้ดูแลผู้ป่วยคนอื่น ให้เข้ามาดูแลผู้ป่วยให้มากขึ้นประโยชน์ที่ได้รับจากลงชุมชน การเยี่ยมบ้าน ทำให้เข้าใจบริบทของผู้พิการที่บ้าน ครอบครัวผู้พิการและการใช้ชีวิตในชุมชนมากขึ้น และสามารถเชื่อมโยงปัญหาสุขภาพที่มีผลกระทบต่อครอบครัวผู้พิการ การออกเยี่ยมบ้านเป็นส่วน หนึ่งของการพัฒนาศักยภาพผู้ดูแลคนพิการ จึงยังทำได้ไม่ครอบคลุม การดูแลคนพิการมีรูปแบบ ชัดเจน เนื่องจากผู้ดูแลคนพิการในครอบครัวกำหนดการทำงานประจำวัน (Daily Work Schedules) ชัดเจน สอดคล้องกับการศึกษาของ Punyathorn, Worrawitkrangkun, & Pinyo (2016) ที่พบว่า ผู้พิการดำเนินชีวิตประจำวันต้องพึ่งพาผู้ดูแลอีกทั้งผู้พิการบางคนขาดผู้ดูแลและพัก อาศัยอยู่โดยลำพัง ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม มีปัญหาต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ข้อมูลที่ได้

จากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ปัญหาการดูแลคนพิการ คือการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันด้วยตนเองไม่ได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Anuruang (2017) ที่พบว่า ผู้ดูแล หากมีความเข้าใจในความหมายสถานการณ์ และประเด็นท้าทายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จะสามารถใช้เป็นพื้นฐานในการคิด ต่อยอดเพื่อพัฒนาคุณภาพการดูแลที่มีประสิทธิภาพพร้อมกับทีมสหสาขาวิชาชีพ และสามารถพัฒนาคุณภาพการดูแลสามารถดูแลผู้พิการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของ ชุมชนเพื่อดูแลผู้พิการ จากการศึกษพบว่าผู้ดูแลผู้พิการส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และมีความรู้ไม่เพียงพอในการดูแลผู้พิการ สอดคล้องกับการศึกษา ของ Sawatphol et al. (2017) พบว่า การดูแลผู้สูงพิการเป็นการดูแลลงในผู้ดูแลหลักคือลูกสาว ไม่มีประสบการณ์ความรู้ด้านการดูแลผู้พิการมีปัญหาด้านสุขภาพและการเจ็บป่วย มีปัญหาด้านอารมณ์ จิตใจ สังคม สภาพความเป็นอยู่ที่อาศัยของผู้พิการ มีสภาพสกปรก รกรุงรัง มีกลิ่นเหม็นปัสสาวะ และอูจจาเร จึงต้องอาศัย ความร่วมมือจากชุมชนพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ผู้พิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ผลการสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ประกอบด้วย พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชัยภูมิ สมาคมคนพิการจังหวัดชัยภูมิ โรงเรียนโสตศึกษาชัยภูมิ โรงเรียนเรียนร่วมบ้านค่ายวิทยา และศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดชัยภูมิ พบว่า นวัตกรรมที่ 1 ในการดูแลคนพิการโดยใช้ครอบครัว ประกอบด้วย 5 แนวคิดหลัก คือ (1) การดูแลที่ไร้รอยต่อ (2) ความอบอุ่นของครอบครัว (3) ความเข้มแข็งของชุมชน (4) สร้างสังคมเรียนรู้ร่วมกัน (5) สร้างเป้าหมายสู่ความสำเร็จร่วมกัน นวัตกรรมที่ 2 CCE CAN DO เป็นกระบวนการ ที่ประสบความสำเร็จ ในการพัฒนาภาคีส่วนร่วมประกอบด้วย 8 ขั้นตอนคือ 1) C : Communityชุมชน 2) C : Care การดูแลใกล้ชิด 3) E : Especially มีความเฉพาะ 4) C-Cognition ความเข้าใจพลังร่วมคิด 5) A-Acting ปฏิบัติดูแลคนพิการ 6) N-Network มีเครือข่ายความร่วมมือ 7) D-Decoration การจัดการร่วมกัน 8) O-outstanding การสร้างความโดดเด่นด้วยการเพิ่มพลังใจ

การนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เป็นการเสริมพลังอำนาจ (empowerment) ให้กับผู้ดูแลคนพิการได้สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และมีส่วนร่วม ได้ข้อสรุป เป็นข้อเสนอแนะ การพัฒนาศักยภาพผู้ดูแลคนพิการโดยการมีส่วนร่วม ในรูปแบบ C- CE - CAN -DO ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การเสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลผู้พิการ C-CE-CAN-DO Model

การเสริมสร้างศักยภาพผู้ดูแลผู้พิการ จึงเป็นพลังใจมีอำนาจภายในจิตใจที่จะนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการได้ สอดคล้องกับ รัชนิสรเสรีญ เบญจวรรณ ทิมสุวรรณ และวรรณ รัตน์ลาวัง (2556) รูปแบบระบบการดูแลคนพิการโดยใช้ ครอบครัวและชุมชนเป็นฐาน ประกอบด้วย 4 แนวคิดหลักคือ 1) การดูแลต่อเนื่องที่ไร้รอยต่อ 2) ความเข้มแข็งของครอบครัว 3) ศักยภาพของชุมชน 4) การเรียนรู้ร่วมกันสำเร็จตามเป้าหมาย

ระยะที่ 3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จัดเวทีคั่นข้อมูลสู่ชุมชน ณ ห้องประชุมศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดชัยภูมิ นำรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้ดูแลผู้พิการ C CE-CAN-DO Model ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนร่วมของชุมชน ตอบสนองตามความต้องการมากที่สุดและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สอดคล้องกับ การศึกษาของ Tapasri et al (2017) พบว่า รูปแบบการจัดบริการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การเยี่ยมบ้าน การสร้างการเข้าถึงบริการ การดูแลผู้สูงอายุ โดยทีมจิตอาสาทำให้ผู้สูงอายุได้รับ การตอบสนองตามความต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามมา สอดคล้องกับการศึกษาของ Ploiplaikaew, et al., (2013) พบว่า ในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุควรมี

การพัฒนาคน คืออาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) แก่นำชุมชนควรให้ชุมชนมีส่วนร่วม การเยี่ยมบ้านและการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุติดเตียง โดยผู้ช่วยเหลือดูแล

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรขยายผลการศึกษาใช้หลักสูตรเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครผู้ดูแลผู้พิการแบบมีส่วนร่วม ไปยังกลุ่มเด็กพิการ กลุ่มคนพิการที่ผู้สูงอายุ ในจังหวัดชัยภูมิ ให้ทั่วถึงและเท่าเทียม

1.2 ควรมีการประเมินศักยภาพของผู้ช่วยเหลือดูแลผู้พิการที่ผ่านการอบรมการดูแลผู้พิการต่อเนื่อง

1.3 กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ได้สะท้อนความจริง โดยไม่มีรูปแบบตายตัวคณะวิจัยตระหนักถึงการสร้าง สัมพันธภาพและให้ความรู้ก่อนปฏิบัติกิจกรรมในครอบครัวคนพิการในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเชิงทดลองเพื่อพัฒนาศักยภาพในการดูแลผู้พิการในจังหวัดชัยภูมิเป็นการต่อเนื่อง

2.2 ควรศึกษาประสิทธิภาพของการใช้หลักสูตรเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครผู้ดูแลผู้พิการแบบมีส่วนร่วม

เอกสารอ้างอิง (References)

- Ministry of Social Development and Human Security. (2017) The National Development Plans for Life Quality for the Disabilities No.5 2017-2021. Bangkok : Office of Social Development and Human Security.
- Ministry of Interior (2017). Chaiyaphum Provincial Development Plans 2017-2021. Bangkok : Information Technology Subdivision and Communication Office of Chaiyaphum Province.

Rachanee Sunsern and others (2011). Developing Disabled Caregiving System Based on Families and Communities. Chonburi : Burapha University.

Rachanee Sunsern, Benjawan Timsuwan, and Wannarat Lawang (2013). “Developing Disabled Caregiving System Based on Families and Communities”. Journal of Nursing and Education. 6 (3) : pp 25-41.

Pimpa Kachondham and others (2015). Complete Research Reports in the Project Evaluation of the Educational Management for the Special Children Need. Bangkok : Burapha University.

Wichai Vongyai. (2017). Articles in the Curriculum Development. Bangkok : R and Print.

Sirindhorn National Medical Rehabilitation Institute. (2017). Guildlines in Taking Care of the Disabilities for the Community Organization. Bangkok : Sahamitr Printing and Publishing Co., Ltd.

Crane, P. & O'Regan, M. (2010). **On PAR Using Participatory Action Research to Improve Early Intervention**. Department of Families, Housing, Community Services and Indigenous Affairs, Australian Government.

Gillis, A., & Jackson, W. (2002). **Research Methods for Nurses: Methods and Interpretation**. Philadelphia: F. A. Davis Company.

Translated Thai References

Anuruang, S. (2017). “**Multimorbidity in Older Person: Situation, Challenge Issue, And Care Management**”. Journal of Nursing Science Chulalongkorn University. 29(2) : 1-14. [In Thai]

Ploiplaikaew, S., Roonkasem, N., Pacheu, O., & Pattr, S. (2013). “**The self-health care development model of a community in Lopburi Province**”. Journal of The Royal Thai Army Nurse. 14(1) : 61-70. [In Thai]

Punyathorn, K., Worrawitkrangkun, R., & Pinyo, P. (2016). “**The elderly care in rural community: A Study of village in Nong Phai district, Udonthani Province**”. Research and Development Health System Journal. 9(3) : 1-9. [In Thai]

- Sawatphol, C. et al. (2017). **“Care for Elderly Dependents in the Northeast of Thailand”**. Journal of MCU Peace Studies. 5(Special Issue) : 387-405. [In Thai]
- Tapasri, W., Danpradit, P., & Ratanawijit, S. (2017). **“Health Care Service Model for Elderly by Community Participation, Wangtagoo Subdistict, Nakhon Pathom Province”**. Kuakarun Journal of Nursing. 24(1) : 42-54. [In Thai]

การศึกษาคณะสงฆ์ของศรีลังกาสมัยอาณาจักรดัมพเดนิยะ

Buddhist Monastic Education of Sri Lanka in Dambadeniya Period

พระมหาพจน์ สุวโจ¹ พระมหาถนอม อานนโฑ² และพระมหาประเสริฐ สุขเมธ³

Phramaha Phocana Sucavo¹, Phramaha Thanorm Arnando²
and Phramaha Prasert Sumetho³

Received : January 27, 2019; Revised : April 25, 2019; Accepted : April 29, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การศึกษาของคณะสงฆ์ศรีลังกาสมัยอาณาจักรดัมพเดนิยะเกิดขึ้นจากความเสื่อมโทรมของคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากความล่มสลายของอาณาจักรโปโลนนารูวะ กษัตริย์ผู้ก่อตั้งอาณาจักรดัมพเดนิยะทรงพิจารณาเห็นว่าการจะฟื้นฟูบ้านเมืองให้มั่นคงเป็นหนึ่งเดียวนั้นจำเป็นต้องปฏิรูปคณะสงฆ์ด้วย เพราะคณะสงฆ์เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนบ้านเมืองให้อยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีสุข ความสำเร็จจากการปฏิรูปคณะสงฆ์เห็นได้จากการศึกษา ประสิทธิภาพของระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ประเมินได้จากผลงานวรรณกรรมเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้น ระบบการศึกษาของสงฆ์ยังเชื่อมโยงกับการปกครองคณะสงฆ์อย่างเป็นเนื้อเดียวกัน

คำสำคัญ (Keywords) : การศึกษาสงฆ์, อาณาจักรดัมพเดนิยะ, กติกาวัตร

Abstract

Buddhist monastic education of Sri Lanka arises from the decay and decline of the Sangha. This situation results from the falling of Polonnaruwa kingdom.

¹วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand; e-mail : phocana14@gmail.com

²วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand; e-mail : chitanan1245@hotmail.com

³วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand; e-mail : mahasert14@hotmail.com

Sinhalese king, who establishes Dambadeniya kingdom, realizes that to rehabilitate and strengthen his country must reform the Sangha because of the Sangha is instrumental group to political propel for harmony and blessedness. The achievement of revival the Sangha appears in the field of monastic education. The effectiveness of monastic education system estimates from many literatures. Moreover, monastic education also connects with Sangha administrative authority without a remainder.

Keywords : Monastic Education, Dambadeniya Kingdom, Katikavata

บทนำ (Introduction)

อาณาจักรดัมปะนิยะปรากฏตัวขึ้นภายหลังการล่มสลายของอาณาจักรโปโพนารูวะ เพราะการบุกรุกทำลายของพระเจ้ามาฆะแห่งอาณาจักรกาลิงคะทางอินเดียตะวันออกเฉียงใต้ ผลแห่งสงครามครั้งนั้นทำให้อารยธรรมอันยิ่งใหญ่ของชาวลังกาสลาย การสูญเสียความเป็นเอกราช ครานั้นนอกจากจะทำให้บ้านเมืองแตกแยกแล้ว การพระศาสนาที่เคยรุ่งเรืองมั่นคงก็พลอยเสื่อมโทรมไปด้วย ความทรงจำอันเจ็บปวดครั้งนั้นมีบันทึกไว้ในคัมภีร์มหาวงศ์ โดยผู้แต่งได้ประมาณพระเจ้ามาฆะเสมือนปีศาจชั่วร้าย เพราะ “พระองค์โปรดให้ทำลายเรือนพระปฎิมาหักพังทำลายพระเจดีย์ เช่นฆ่าอุบาสกอุบาสิกา ... เผาทำลายพระเจดีย์ใหญ่สูงล้ำมีรัตนาวสีเจดีย์เป็นต้นอันงดงามเสมือนพระเกียรติยศของพระบุรพกษัตริยาธิราชเจ้าผู้มีพระราชศรัทธา และทำลายพระสารีริกธาตุอันเปรียบเหมือนพระชนม์ชีพของพระบุรพกษัตริยาธิราชเจ้า ” (Phramahanama and Ganabundit, 2010 : 240-241) อีกแห่งหนึ่งพรรณนาเสริมความโหดร้ายป่าเถื่อนของพระเจ้ามาฆะไว้ว่า “พระองค์รับสั่งให้เข่นฆ่าชาวบ้านและทำลายศาสนา รื้อเผาวันแวกพิสยะเจดีย์และเจดีย์เหล่าอื่นจนหมดสิ้น ลดฐานะคนชั้นสูงให้เสมอกับสามัญชนและยึดทรัพย์สินของคนร่ำรวยจนกลายเป็นคนเชื่องโง่ ทรงบังคับชาวศรีลังกาให้นับถือศาสนาของพวกนอกกรีต ” (The Rajavaliya, 2014 : 58) ภาพการณ์เช่นนี้ทำให้ชาวลังกาทั้งมวล ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์และฆราวาสต่างได้รับผลกระทบเสมอเหมือนกัน ความยิ่งใหญ่ที่พระเจ้าปราชญ์มหาพหุหาราชแห่งอาณาจักรโปโพนารูวะทรงเพียรสร้างเอาไว้ ก็พังทลายลงเพียงชั่วข้ามปีโดยฝีมืออันโหดร้ายของพระเจ้ามาฆะแห่งอาณาจักรกาลิงคะ

เหตุการณ์บ้านเมือง (Historical event of country)

ครั้นบ้านเมืองตกอยู่ในภาวะบ้านแตกสาแหรกขาด เหล่าเชื้อพระวงศ์ชาวสิงหลน้อยใหญ่ ต่างพากันอพยพหลบหนีไปอยู่ตามบริเวณป่าเขาไพรลี้ก แม้พยายามรวบรวมผู้คนออกต่อสู้กับพระเจ้ามาฆะหลายครั้งก็พ่ายแพ้เสียทุกครั้ง สมัยนี้มีเชื้อพระวงศ์สิงหลพระองค์หนึ่งนามว่าวิชัยพาหุผู้ประสูติในราชวงศ์สิริสังโพธิ ได้อพยพชาวสิงหลกลุ่มหนึ่งมาอยู่ทางดินแดนตอนใต้ ด้วยการ “ปราบแคว้นมายาจนหมดสิ้นศัตรู ให้สร้างเมืองน่ารื่นรมย์ มีกำแพงและซุ้มประตูเมืองงดงาม บนยอดเขาซั่มพุทโทอันสูงยิ่ง พระเจ้าแผ่นดินผู้ทรงมีพระปรีชา ทรงพระเกษมสำราญเสวยราชสมบัติอยู่ ณ เมืองนั้น” (Phramahanama and Ganabundit, 2010 : 244) หลักฐานจากคัมภีร์กวลสิหุณณะ ซึ่งเป็นพระนิพนธ์ของพระราชโอรสของพระองค์เองระบุว่า พระเจ้าวิชัยพาหุทรงสังกัดราชวงศ์ปัทมยะ (H.W. Codrington, 1994 : 76) หากเป็นเช่นนั้นแสดงว่าพระองค์สืบเชื้อสายมาจากพระเจ้าวิชัยพาหุที่ 1 ผู้เป็นปฐมกษัตริย์แห่งอาณาจักรโปโพนนารูวะกับพระนางสีลาวดีผู้เป็นราชินีของกษัตริย์ปัทมยะ ด้วยเหตุนี้พระองค์ย่อมมีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะประกาศตนเป็นกษัตริย์เหนือเกาะลังกา

สำหรับแคว้นมายาหรือเขตมายาระฆะนั้นแม้จะมีอาณาบริเวณขนาดเล็กก็จริง แต่ก็ป็นชัยภูมิอันเหมาะสมเพราะแวดล้อมด้วยป่าเขาเสมือนเป็นกำแพงธรรมชาติ ยากต่อการบุกรุกโจมตีของอริราชศัตรู สำคัญสูงสุดคือพระองค์ได้อัญเชิญพระเขี้ยวแก้วและบาตรของพระพุทธเจ้ามาประดิษฐานในเมืองหลวงด้วย ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิโดยชอบธรรมของความเป็นกษัตริย์ลังกา (Phramahanama and Ganabundit, 2010 : 248) การครอบครองสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวทำให้พระองค์ได้รับการยอมรับจากชาวสิงหลทุกหมู่เหล่า และสามารถสร้างความเข้มแข็งแก่อาณาจักรของพระองค์ (Chandra Richard de Silva, 2001 : 98) ตลอดระยะเวลาการครองราชย์ของพระองค์ แม้จะได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากเจ้าเมืองน้อยใหญ่ชาววันนิ แต่หาได้สามารถขับไล่พระเจ้ามาฆะออกจากเกาะลังกาแล้วปกครองเป็นเอกฉัตรได้ไม่ ปัจจัยสำคัญน่าจะมาจากความเข้มแข็งของพระเจ้ามาฆะเป็นสำคัญ อีกส่วนหนึ่งอาจขาดการสนับสนุนจากกษัตริย์แห่งอาณาจักรเหล่าอื่น ครั้นพระองค์สวรรคตสิ้นแล้ว พระราชโอรสพระนามว่าพระเจ้าปราคัมพาหุที่ 2 (พ.ศ. 1783-1813) ได้ขึ้นครองราชย์สืบแทน อีกหนึ่งทศวรรษต่อมา พระองค์ต้องพบกับการโจมตีของพระเจ้าจันทรภาณุแห่งอาณาจักรตามพรลิงค์ (Phramahanama and Ganabundit, 2010 : 260) คัมภีร์หัตถณคัลลวิหารวังสระระบูว่า พระเจ้าจันทรภาณุบุกรุกโจมตีเพราะต้องการครอบครองเกาะลังกา (Hatthavanagallaviharavamsa, 1956 : 32) ส่วนนักวิชาการสมัยใหม่แสดงความเห็นว่า พระองค์ต้องการควบคุมเส้นทางการค้าทางทะเล เนื่องจากสมัยนั้นศรีลังกาเป็นเส้นทางการค้าขึ้นชื่อ

(Chandra Richard de Silva, 2001 : 99) ส่วนคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์ของไทยระบุว่า พระเจ้าโจรแห่งเมืองสุโขทัยต้องการพระพุทธรูปจากเกาะลังกา จึงขอร้องพระเจ้าสิริธรรมแห่งสิริธรรมนครให้ส่งราชทูตไปทูลขอจากกษัตริย์ลังกา (Phraratanapanyathera, 2007 : 110-111) ข้อมูลดังกล่าวเป็นเหตุให้นักวิชาการบางท่านตีความว่า พระเจ้าจันทรภาณุยกทัพไปโจมตีเกาะลังกาครั้งนั้นเพราะต้องการพระพุทธรูปเพื่อมอบถวายแก่พระเจ้าโจรแห่งเมืองสุโขทัยตามคำขอ สังเกตได้จากภายหลังสงครามกษัตริย์ลังกาได้ส่งพระพุทธรูปมาถวายกษัตริย์แห่งสิริธรรมนคร (W.M. Sirisena, 2016 : 40)

ผู้วิจัยเชื่อว่าการยกทัพไปโจมตีเกาะลังกาของพระเจ้าจันทรภาณุครั้งนี้ น่าจะเป็นราชโบายแบบสิทธยาตรา (Siddhayatra) หรือการเดินทางอันศักดิ์สิทธิ์ด้วยความสำเร็จ (accomplished sacred expedition) ซึ่งเป็นประเพณีของกษัตริย์แห่งอาณาจักรศรีวิชัย (Paul Michel Munoz, 2006 : 124-125) เนื่องจากเกาะลังกาสัณยานั้นในสายตาของพระเจ้าจันทรภาณุผู้เป็นชาวพุทธ (Phramahanama and Ganabundit, 2010: 260) เป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์เพราะเป็นสถานสถิตของพระเชี้ยวแก้ว บาดรของพระพุทธเจ้า และต้นพระศรีมหาโพธิ์ หลักฐานฝ่ายไทยยืนยันว่าแม้พระองค์จะพยายามสร้างสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุหรือปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ เพื่อให้อาณาจักรตามพรลิงค์เป็นศูนย์กลางรวมใจของชาวใต้ก็จริง (The Relic Chronicle of Nakhon Si Thammarat, 1928 : 11) แต่ก็หาได้ทรงคุณค่าเสมอเหมือนพระเชี้ยวแก้วของพระพุทธเจ้าไม่ การยกทัพไปครั้งนี้คงไม่มีจุดประสงค์อื่นใด นอกจากต้องการยึดครองพระเชี้ยวแก้วและบาดรของพระพุทธเจ้าเท่านั้น

การบุกรุกเกาะลังกาครั้งแรกตรงกับพุทธศักราช 1790 (W.M. Sirisena, 2016 : 40-42) และจบลงด้วยความพ่ายแพ้ของพระเจ้าจันทรภาณุ (Phramahanama and Ganabundit, 2010 : 261) การบุกรุกเกิดขึ้นอีกครั้งเมื่อพุทธศักราช 1809 คราวนี้พระเจ้าจันทรภาณุได้สร้างสัมพันธไมตรีกับพระเจ้ามาฆะผู้ปกครองดินแดนราชะระวะ พระองค์ได้เปลี่ยนยุทธวิธีใหม่ด้วยการเดินทางจากทางด้านเหนือของเกาะลังกาพร้อมการสนับสนุนของพระเจ้ามาฆะ ระหว่างทางได้เกลี้ยกล่อมชาวลังกาให้เข้าเป็นสมัครพรรคพวกเป็นจำนวนมาก (Phramahanama and Ganabundit, 2010 : 296) หลักฐานดังกล่าวตีความได้ว่าคราวเมื่อพระองค์พ่ายแพ้สงครามหนแรก พระเจ้าจันทรภาณุได้สั่งให้กองกำลังทหารส่วนใหญ่พำนักอยู่กับพระเจ้ามาฆะ ส่วนพระองค์เดินทางกลับเมืองตามพรลิงค์เพื่อรวบรวมทหารก่อนที่จะยกพลมารวมกันอีกครั้ง สงครามคราวนี้ความพ่ายแพ้ตกแก่พระเจ้าจันทรภาณุอีกครั้งและสวรรคตในสนามรบ (The Rajavaliya, 2014 : 117) คราวนี้กษัตริย์ลังกาได้รับความช่วยเหลือจากกษัตริย์แห่งปันทยะเหมือนครั้งก่อน (Amaradasa Liyanagamage, 1967 : 158) และชัยชนะก็ตกเป็นของฝ่ายศรีลังกาอีกเช่นเคย ด้วยระยะเวลายาวนานของสงครามจึง

กระทบต่อความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา เป็นเหตุให้กษัตริย์สิงหลโปรดให้ปฏิรูปพระศาสนา พร้อมตรากติกาวัตรขึ้น เพื่อเป็นแนวทางควบคุมความประพฤติของพระสงฆ์ให้ดำเนินตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด

กษัตริย์ทรงตรากติกาวัตร (Promulgation an ecclesiastical edict)

กติกาวัตรมุ่งถึงการตรากฎระเบียบโดยความเห็นชอบของคณะสงฆ์ สำหรับเป็นคู่มือแนวทางของหมู่คณะเพื่อความประพฤติดีงามตามพระธรรมวินัย กติกาวัตร์เป็นศัพท์ภาษาบาลีมาจากคำว่า “กติกาวัตตะ” ซึ่งพบเห็นดาษดื่นในคัมภีร์พระวินัยปิฎก (The Katikavatas, 1971 : 6) ความจริงพระสงฆ์ทุกรูปนามล้วนประพฤติตามพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติเป็นแนวทางไว้ดีแล้ว แต่ครั้งกาลสมัยเปลี่ยนไปบางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้นและทำลายคณะสงฆ์โดยไม่แสดงตัวล่วงหน้า จึงมีความจำเป็นต้องเพิ่มข้อบังคับหรือระเบียบกฎเกณฑ์ขึ้นมาใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมอนุเคราะห์พระสงฆ์ให้ประพฤติดีงามตามพระธรรมวินัย บางครั้งพระสงฆ์อาศัยอำนาจาณาจักรเข้ามาช่วยออกกฎระเบียบ บางครั้งพระสงฆ์สามารถแก้ปัญหาด้วยการออกกฎระเบียบปกครองกันเอง แต่บางครั้งกษัตริย์ก็มองเห็นว่าเป็นหน้าที่ของตนที่จะต้องเข้ามาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในคณะสงฆ์ เพราะทรงเห็นว่าคณะสงฆ์เป็นองค์กรหนึ่งซึ่งมีความสำคัญส่งผลต่อความเป็นอยู่และความดีงามของบ้านเมือง (W.M.K. Wijetunga, 1970 : 1-2)

ประวัติศาสตร์ชี้ให้เห็นว่านับจากพระเจ้ามาฆะแห่งกาลิงคะบุกรุกยึดครองเกาะลังกาจนถึงสมัยพระเจ้าวิชัยพาหุที่ 3 สถาปนาอาณาจักรดัมปะเดนิยะ คณะสงฆ์ชาดราฐูปถัมภ์อย่างสิ้นเชิงจึงทำให้พระศาสนาพบกับชะตากรรมจนเสื่อมโทรมเสียหาย (Gunaratne Panabokke, 1993 : 175) ครั้นถึงสมัยพระเจ้าปราคัมพาหุที่ 2 พระองค์ทรงสดับว่ามีพระสงฆ์ประพฤติผิดเสียหายจำนวนมาก จึงได้มอบหมายให้พระอริยกเมธังกรมหาสามีแห่งสำนักอุทุมพรศิรี ผู้เป็นศิษย์เอกของพระพุทธวังสวรันตเถระ พร้อมกับพระเถระผู้ใหญ่อีกหลายรูปช่วยกันไต่สวนอธิกรณ์ ขับไล่พระสงฆ์ผู้ประพฤติเสียหายออกจากหมู่คณะ จากนั้นได้ออกกติกาวัตร์ตราเป็นกฎหมายตามความเหมาะสมแห่งพระวินัยสงฆ์ (Phrasangharaja Devarakshita Vijayabahuthera, 2016 : 75) สันนิษฐานว่าพระองค์อาจจะประพฤติตามพระเจ้าปราคัมพาหุมหาราชแห่งอาณาจักรโปโพนนารูวะ เพราะการจะสร้างความมั่นคงให้แก่บ้านเมืองนั้น ต้องสร้างความเข้มแข็งให้แก่พระศาสนาด้วย เนื่องจากศาสนจักรและอาณาจักรต่างเกื้อหนุนกันและกัน กติกาวัตร์สมัยพระองค์ชื่อว่าดัมปะเดนิกกติกาวัตร์

สารัตถะของคัมภีร์เดณิกิตกาวัตระสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) การเข้าสู่คณะสงฆ์ คัมภีร์เดณิกิตกาวัตระนั้นให้ความสำคัญค่อนข้างสูงสำหรับการเข้าเป็นสมาชิกคณะสงฆ์โดยเฉพาะการคัดกรองคุณสมบัติผู้เข้าเป็นสมาชิกสงฆ์ อาจเป็นไปได้ว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่สมัยนั้นมีวัตรปฏิบัติหย่อนยานหรือประพฤตินอกธรรมนอกวินัย จึงเป็นเหตุให้กษัตริย์ทรงตราคัมภีร์เดณิกิตกาวัตระเพื่อกลั่นกรองคนเข้าสู่เพศสมณะ คุณสมบัติดังกล่าวพิจารณาจากชาติกำเนิดและโคตรเป็นอันดับแรก นอกจากนั้นเป็นคุณสมบัติตามพระวินัยบัญญัติ ประเด็นน่าสนใจคือเหตุใดชาติกำเนิดและโคตรจึงมีการตราเป็นกฎระเบียบ ซึ่งถือว่าไม่สอดคล้องกับพุทธบัญญัติ ผู้เขียนเห็นว่าจารีตปฏิบัติเกี่ยวกับโคตรตระกูลสมัยนั้นน่าจะทรงอิทธิพลต่อสังคมชาวคัมภีร์เดณียะไม่น้อย ความมากอิทธิพลดังกล่าวน่าจะเป็นเหตุให้เกิดการสอดแทรกเข้ามาในวงการคณะสงฆ์ อีกประการหนึ่ง การให้ความสำคัญเรื่องชาติและโคตรนั้น เห็นจะเป็นเพราะสมัยนั้นประเพณีการครอบครองทรัพย์สินเป็นที่รู้จักแพร่หลายในคณะสงฆ์ การให้ความสำคัญเรื่องโคตรตระกูลน่าจะเป็นการรักษาสืบต่อทรัพย์สินของตระกูลแห่งตนเป็นแน่ นอกจากโคตรตระกูลแล้ว การเข้าสู่คณะสงฆ์ต้องผ่านกระบวนการหลายขั้นตอน หนึ่งในนั้นคือผู้ประสงค์จะบวชต้องผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติจากพระเถระ 3 รูป ครั้นผ่านแล้วจะส่งต่อไปให้พระเถระชั้นผู้ใหญ่เป็นผู้ตรวจสอบความสามารถอีกขั้นหนึ่ง ก่อนที่จะส่งตัวให้พระอุปัชฌาย์เป็นคนดูแลฝึกฝนต่อไป ส่วนดีของการคัดกรองหลายชั้นคือทำให้ได้สมาชิกมีคุณภาพและศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา

2) การดำรงเพศสมณะ นอกจากการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้จะเข้าสู่พระศาสนาอย่างเข้มงวดแล้ว ขณะครองเพศเป็นบรรพชิตก็เคร่งครัดเช่นเดียวกัน คัมภีร์เดณิกิตกาวัตระเน้นการวางตนให้เหมาะสมตามสมณภาวะ ดังเช่น การอุปฐากพระอุปัชฌาย์ด้วยความเคารพ การให้เกียรติและเคารพเพื่อนสหธรรมิกตามพรพา การปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด และการดูแลสถานที่สำคัญทางศาสนาด้วยความเคารพศรัทธา ความเข้มงวดของคัมภีร์เดณิกิตกาวัตระอย่างหนึ่งคือหากมีการลาสิกขาเป็นฆราวาสจะไม่อนุญาตให้บวชอีกตลอดชีวิต (The Katikavatas, 1971 : 157) ผู้เขียนเห็นว่าประเด็นนี้จะคล้ายคลึงตามประเพณีชาวบ้าน เนื่องจากชาวพุทธศรีลังกาเห็นว่าเพศบรรพชิตเป็นอุดมเพศ การเปลี่ยนสถานภาพจากเพศชั้นสูงมาเป็นหินเพศแบบชาวบ้านย่อมไม่เหมาะสม จุดเด่นของคัมภีร์เดณิกิตกาวัตระอีกข้อหนึ่งคือการถือินสัสัย โดยภิกษุผู้ยังไม่พ้นเบญจพรพาจำต้องศึกษาเรียนรู้ภายใต้พระอุปัชฌาย์เสียก่อน กติกาวัตรข้อนี้ถือว่าสอดคล้องกับพระวินัยบัญญัติและเป็นปัจจัยสำคัญในการหล่อหลอมพระภิกษุให้มีวัตรปฏิบัติดีงามถูกต้องตามพระธรรมวินัย

3) การปกครองคณะสงฆ์ ความโดดเด่นของคัมภีร์กติกาวัตรอีกอย่างหนึ่งคือการจัดวางระบบการปกครองคณะสงฆ์อย่างดีเยี่ยม โดยเริ่มต้นจากเจ้าอาวาสผู้ทำหน้าที่ดูแลทรัพย์สินของวัดและปกครองพระสงฆ์อยู่ภายใต้การดูแล ผู้เขียนสันนิษฐานว่าเจ้าอาวาสส่วนใหญ่น่าจะดำรงสถานภาพเป็นพระอุปัชฌาย์ด้วย เนื่องจากแต่ละวัดล้วนมีพระสงฆ์พำนักพักอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก การเป็นพระอุปัชฌาย์หมายถึงมีสิทธิเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะการปกครองพระสงฆ์ในสังกัด ถัดมาเป็นพระเถระชั้นนายก (ภาษาสิงหลเรียกว่านายกแทน) ส่วนใหญ่พระนายกเป็นเจ้าของสำนักเรียนหรือเจ้าสำนักอาสนะ ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลสั่งสอนและควบคุมพระนักศึกษา สำนักเรียนเหล่านี้ล้วนอาศัยอารามวิหารเป็นที่ตั้ง ด้วยเหตุนี้พระนายกส่วนใหญ่จึงดำรงตำแหน่งเป็นสมภารเจ้าอาวาสด้วยตำแหน่งถัดมาเป็นพระสงฆ์ผู้เป็นหัวหน้าฝ่ายคามวาสีและอรัญญวาสี หน้าที่ของพระสงฆ์สองรูปคือดูแลปกครองพระสงฆ์ที่ขึ้นตรงต่อนิกายของตน ตำแหน่งทั้งสองนี้ต้องได้รับการแต่งตั้งจากษัตริย์โดยการเห็นชอบของคณะสงฆ์ตามนิกายของตน ส่วนตำแหน่งสูงสุดคือพระสังฆราช (ภาษาสิงหลเรียกว่ามหาสามี) โดยคัดเลือกจากพระมหาเถระสองรูปจากสองนิกาย ผู้ทำหน้าที่แต่งตั้งและรับรองตำแหน่งนี้คือพระมหากษัตริย์เท่านั้น ด้วยลักษณะโครงสร้างที่เป็นระบบจึงทำให้คณะสงฆ์ศรีลังกาสัมภาษณ์จักรคัมภีร์คัมภีร์เป็นปีกแผ่นมั่นคงในระยะเวลาอันสั้น

4) การปฏิสัมพันธ์กับคฤหัสถ์ คัมภีร์กติกาวัตรผ่อนปรนการปฏิสัมพันธ์กับคฤหัสถ์ค่อนข้างมาก โดยไม่สนใจพระธรรมวินัยแต่อย่างใด ดังตัวอย่างเช่น พระสงฆ์ผู้ครอบครองที่ดินไม่ต้องเสียภาษีอากร พระสงฆ์สามารถรับทาสชายหญิงได้ กติกาวัตรข้อหนึ่งระบุว่า “ภิกษุจะรับทาสชายหญิง ที่ดิน อ่างเก็บน้ำ โคและกระบือ ควรปรึกษาและได้รับความเห็นชอบจากพระมหาเถระเสียก่อน” (The Katikavatas, 1971 : 153) ประเด็นนี้ชวนสงสัยว่าสังคมชาวบ้านน่าจะมีอิทธิพลต่ออารามวิหาร อาจเป็นไปได้ว่าสังคมชาวสิงหลสมัยนั้นมองว่าการถวายสิ่งเหล่านี้แด่พระสงฆ์มิใช่เป็นเรื่องเสียหาย แต่เป็นผลบุญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา ปัญหาคือเหตุใดคัมภีร์กติกาวัตรจึงอนุญาตให้ความต่างพร้อยเหล่านี้เกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนา นักวิชาการท่านหนึ่งแสดงความเห็นอย่างน่าสนใจว่าเนื่องจากพระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ล้วนเป็นสมาชิกของตระกูลขุนนางชั้นสูง การรับสิ่งเหล่านี้ก็ไม่แตกต่างจากการยืนยันสถานภาพของสมาชิกแห่งตระกูล หากมองในแง่ของสังคมการรับสิ่งเหล่านี้มิใช่ความเสียหายแต่อย่างใด กลับทำให้ตระกูลแห่งตนมีความสำคัญเข้มแข็งมากขึ้น (Yatadolawatte Dhammavisuddhi, 2016 : 144)

หากศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาสาระของกติกาวัตรคัมภีร์กติกาวัตรอย่างละเอียด จะเห็นว่ามิได้แตกต่างจากกติกาวัตรของพระเจ้าปราคัมมาแห่งอาณาจักรโปโพนนารูวะแต่อย่างใด เพียงแต่เสริมบางประเด็นที่เห็นว่าสำคัญในบริบทของยุคสมัยเท่านั้น ดังเช่น การมอบสิทธิพิเศษ

ให้แก่คณะสงฆ์ผู้ครอบครองที่ดินโดยไม่มีการเก็บภาษีอากร ลักษณะเช่นนี้ถือว่าเกิดมีขึ้นเฉพาะสมัยอาณาจักรดัมพเดนิยะเท่านั้น เหตุผลอาจเป็นเพราะคณะสงฆ์เริ่มมีจำนวนมากขึ้น การถวายที่ดินจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งเพราะสามารถส่งเสริมให้อารามวิหารสามารถเลี้ยงดูตนเองได้ ขณะที่การยกเว้นภาษีน่าจะเป็เพราะความศรัทธาของสถาบันกษัตริย์เป็นหลัก เพราะสมัยนี้คณะสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อบ้านเมืองอย่างเด่นชัด อีกประเด็นหนึ่งคือความเข้มงวดของการเข้าสู่ร่มเงาของพระพุทธศาสนา กติกาวัตรของพระเจ้าปราคัมพามหาราชนั้นมอบความสำคัญให้แก่อุปฌาย์ทำหน้าที่คัดเลือกและตรวจสอบคุณสมบัติแต่เพียงผู้เดียว ดัมพเดนิกกติกาวัตรน่าจะเห็นปัญหาเช่นนั้นจึงแบ่งหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติผู้เข้าสู่คณะสงฆ์หลายชั้นนับตั้งแต่ผู้รับจนถึงพระเถระผู้ใหญ่ โดยใช้ระบบการศึกษาเป็นตัวควบคุมและตรวจสอบคุณสมบัติก่อนที่จะมีสิทธิเข้าพิธีบรรพชาอุปสมบท

ระบบการศึกษาคณะสงฆ์ (System of Monastic Education)

สำหรับการศึกษาของพระสงฆ์อาณาจักรดัมพเดนิยะยังดำเนินตามประเพณีสมัยอาณาจักรโปโพนนารูระกล่าวคือใช้ระบบอายตนะ แต่หลักฐานเกี่ยวกับรายละเอียดของอายตนะน้อยใหญ่สมัยนั้นไม่ชัดเจนเหมือนสมัยโปโพนนารูระ ส่วนหลักสูตรการเรียนการสอนนั้นแบ่งออกเป็น 5 ชั้น ดังนี้

1) ปณฺฑิตลาสะ ชั้นนี้สำหรับผู้เตรียมเข้าพิธีบรรพชา ระยะเวลาเรียน 5 ปี หลักสูตรคือ คัมภีร์แอนะวุม (เกี่ยวกับอักขรภาษาสิงหล) คัมภีร์สกลสกะ (เกี่ยวกับพุทธประวัติ) คัมภีร์สตรภาณวาร (คัดบางพระสูตรจากคัมภีร์พระปริตร) และคัมภีร์ธรรมปิยา (คัมภีร์เกี่ยวกับธรรมบท) หากตรวจสอบคัมภีร์เหล่านี้จะเห็นว่าเน้นความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ส่วนพระปริตรและคาถาธรรมบทน่าจะสงเคราะห์ชาวบ้านในลักษณะการสวดและสนทนาธรรม คัมภีร์เหล่านี้ผู้เรียนต้องเชี่ยวชาญทั้งอ่านและเขียน นอกจากนั้น ผู้เรียนต้องเว้นจากการคลุกคลีกับหมู่คณะและเว้นจากการเจรจาไร้สาระ ต้องมีกริยามารยาทงดงาม และปฏิบัติตามกฎระเบียบของอารามวิหาร ครั้นจบหลักสูตรแล้วควรนำตัวไปมอบให้แก่พระนายกแทน (พระเถระชั้นผู้ใหญ่-ผู้เขียน) เพื่อทดสอบความรู้และวัตรปฏิบัติ หากอายุเพียง 12 ปี จะต้องพักอาศัยในอารามของคณะสงฆ์ฝ่ายคามวาสี หากมีอายุ 13 ปี จะต้องพักอยู่กับอารามของคณะสงฆ์ฝ่ายอรัญวาสี นอกจากนั้น ผู้เรียนต้องศึกษาคัมภีร์อีกหลายเล่ม กล่าวคือ คัมภีร์กาคิยาสี (กายคตาสติ) คัมภีร์จตุปาริสุทธิสึละ (ว่าด้วยปาฏิโมกขสังวร อินทริยสังวร อาชีวะปริสุทธิศีล และปัจฉยสันนิสสิตศีล) คัมภีร์สตรกมภูหั้น (ว่าด้วยพุทธานุสติ เมตตานุสติ อสุภานุสติ และมรณานุสติ) และคัมภีร์มหาณกติกาวัตร (บางที่เรียกว่ากติกากะณะ)

การศึกษาขั้นต้นนี้ผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลมีได้ระบุตำแหน่งหน้าที่อย่างชัดเจน สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นพระสงฆ์ผู้มีคุณวุฒิด้านทรงปราชญ์ หรืออาจจะเป็นพระสงฆ์ผู้เป็นอาจารย์สอนสั่งตาม

สถาบันการศึกษาทั่วไป สิ่งหนึ่งที่สังเกตเห็นคือผู้สมัครใจเข้ามาบวชนั้นไม่ได้มีการแยกศึกษาเป็นฝ่ายคามวาสีหรืออรัญวาสี ครั้นผ่านไประยะหนึ่งหากอาจารย์ผู้สอนสั่งพิจารณาเห็นว่ามีความเหมาะสมสำหรับศึกษาขั้นสูงขึ้นไป ย่อมมีสิทธิ์นำศิษย์ไปส่งมอบให้คณะสงฆ์ตามนิกายแห่งตน

2) สามเณร ครั้นบรรพชาเป็นสามเณรแล้วผู้เรียนต้องพักอาศัยและศึกษาภายใต้คำแนะนำสั่งสอนของอุปัชฌาย์เป็นระยะเวลา 5 ปี หลักสูตรชั้นนี้ประกอบด้วยคัมภีร์เทรณสิกขา (เนื้อหาว่าด้วยเสขียวัตร) คัมภีร์จตุปาริสุทธิสีละ (ว่าด้วยปาฏิโมกขสังวร อินทรีย์สังวร อาชีวะปาริสุทธิสีล และปัจฉยสันนิสสิตสีล) คัมภีร์กาคิยาสี (กายคตาสติ) คัมภีร์สตรกมภูทนต์ (ว่าด้วยพุทธานุสติ เมตตานุสติ อสุภานุสติ และมรณานุสติ) และธุดงควัตร สังเกตได้ว่าหลักสูตรชั้นนี้เน้นเกี่ยวกับมารยาทอันดีงามเป็นพื้นฐานเบื้องต้น ขณะเดียวกันตอนปลายก็น้อมนำผู้เรียนเข้าสู่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน สันนิษฐานว่าพระอุปัชฌาย์ผู้ทำหน้าที่สอนนั้นต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญทั้งคันถธุระและวิปัสสนาธุระ อีกประการหนึ่งการสอนสามเณรให้สนใจวิปัสสนากรรมฐาน ย่อมเป็นอุปายชกนาให้เกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นศาสนทายาทที่ดีสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป

หากพิเคราะห์อย่างละเอียดจะเห็นว่าหลักสูตรชั้นนี้ส่วนหนึ่งนำคัมภีร์ของชั้นปณทูปลาสะมาศึกษาอีกครั้งหนึ่ง ไม่มีหลักฐานระบุชัดเจนว่าเพราะเหตุใด สันนิษฐานว่าน่าจะเน้นความสำคัญ โดยเฉพาะเพิ่มความทรงจำเข้าไป สิ่งหนึ่งที่การศึกษาชั้นนี้เน้นคือการถือธุดงควัตร แสดงให้เห็นว่ามีการศึกษาทั้งคันถธุระและวิปัสสนาธุระควบคู่กันไป การศึกษาทั้งสองดังกล่าวน่าจะเป็นการปูทางสำหรับการศึกษาในขั้นสูงต่อไป ประเด็นน่าสนใจเป็นพิเศษคืออายุของผู้เรียน แม้ขั้นต้นปณทูปลาสะจะระบุถึงอายุของผู้เรียนว่า 12-13 ปี แต่ก็ทำให้เกิดความชัดเจนไม่ เพราะหากตรวจสอบหลักสูตรทั้งชั้นปณทูปลาสะและชั้นสามเณรก็เห็นความยากของเนื้อหาค่อนข้างเด่นชัด

3) นิสสัยหรือนวกะ หลักสูตรชั้นนี้สำหรับพระสงฆ์ชั้นนวกะขึ้นไป เนื้อหาของหลักสูตรเน้นความเชี่ยวชาญด้านพระวินัย ระยะเวลาการเรียนการสอน 5 ปี หลักสูตรสำหรับการเรียนการสอนชั้นนี้คือคัมภีร์นิสบนะ คัมภีร์นิศรยมุกตพาหุสสุตยยะ และคัมภีร์นิสสยมุกตสัมมุติ น่าเสียดายที่ไม่มีหลักฐานระบุถึงรายละเอียดของคัมภีร์ทั้งสามเล่มดังกล่าว หากวิเคราะห์ศัพท์ของคัมภีร์น่าจะบ่งถึงภาวะของพระนวกะก่อนที่จะพ้นนิสัยภาวะเป็นแน่ สำหรับผู้ทำหน้าที่สอนนั้นนอกจากพระอุปัชฌาย์ผู้ทำหน้าที่ตามพระวินัยบัญญัติแล้ว น่าจะมีพระสงฆ์ชั้นนักปราชญ์ทำหน้าที่ดูแลอย่างใกล้ชิดด้วย นอกนั้นคัมภีร์เบื้องต้นแล้ว ผู้เรียนชั้นนี้ยังต้องศึกษาคัมภีร์มูลสิกขา คัมภีร์กติกาบถะ (อาจเป็นคำสอนที่ตราไว้ในกติกาวัตร) และคัมภีร์สิขะวลัณทวินิสะ สำหรับผู้จบชั้นนี้ได้รับการแต่งตั้งในตำแหน่งนิสสมุจจนกะ (ผู้พ้นแล้วจากนิสัย)

หากพิจารณาเนื้อหาของหลักสูตรจะเห็นว่า ขั้นนี้ต้องการให้นักเรียนเชี่ยวชาญในพระวินัยจริง นอกจากการท่องจำแต่ละคัมภีร์อย่างคล่องปากแล้วยังต้องผ่านกระบวนการสอบวัดผลด้วย เพราะหลักฐานระบุชัดว่าคัมภีร์ลิขะวลันทวินิสนั้นต้องมีการสอบวัดผลสองครั้งต่อปี (The Katikavatas, 1971 : 143) ความเข้มงวดด้านพระวินัยนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์โดยรวมแล้ว ยังส่งผลต่อแวดวงวรรณกรรมด้วย

4) เกรสัมมุตติ ขั้นนี้สำหรับผู้รับตำแหน่งนิสสัยมุจจนกะเรียบร้อยแล้ว ระยะเวลาการเรียนการสอน 5 ปี หลักสูตรของขั้นนี้ประกอบด้วยอุกโตวิกังคกล่าวคือภิกขุวิกังคและภิกขุณีวิกังค รวมถึงวินัยกรรมตามพระวินัยปิฎกด้วย สันนิษฐานว่าหลักสูตรขั้นนี้เป็นการเตรียมผู้ศึกษาให้เป็นอาจารย์สอนสั่งตามสถานศึกษาของคณะสงฆ์ สิ่งหนึ่งซึ่งขาดหายไปคือคัมภีร์สำหรับเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนเหมือนขั้นอื่นที่ผ่านมานอกเหนือจากวิกังคทั้งสอง เป็นไปได้หรือไม่ว่าผู้ผ่านมาถึงขั้นนี้มีความรู้พื้นฐานดีแล้ว อีกทั้งวุฒิภาวะก็เหมาะสมต่อการศึกษาพระวินัยปิฎกอย่างแตกฉานลึกซึ้ง น่าเสียดายว่าไม่มีหลักฐานส่วนใดระบุรายละเอียดเกี่ยวกับผู้สอน ผู้เขียนสันนิษฐานว่าผู้ทำหน้าที่สั่งสอนขั้นนี้จะเป็นพระเถระผู้ใหญ่ระดับมหาสถวีระหรือพระมหาสาามีสังฆราชเป็นแน่ เพราะหลักฐานระบุไว้ว่าพระสงฆ์ผู้ผ่านขั้นนี้ย่อมได้รับการแต่งตั้งในตำแหน่งนายกแทนและเกรสัมมุตติ โดยความเห็นชอบของคณะสงฆ์ (The Katikavatas, 1971 : 145)

ขยติลกะอ้างว่าผู้ศึกษาขั้นนี้เรียกอีกชื่อหนึ่งว่าปรัศทุปัสสาปะกะ หมายถึง การทำหน้าที่อุปฐากดูแลหมู่คณะ การประพฤติตามธุดงค์วัตร และการรักษาวินัยมิให้บกพร่อง (Katikawatsangara, 1955 : 11) หากเป็นเช่นนั้นแสดงว่าขั้นนี้เลียนแบบการศึกษาขั้นปรัศทุปฐากสมัยอาณาจักรอนุราชปุระ ซึ่งเนื้อหาเน้นให้ผู้เรียนท่องจำสองวิกังค ศึกษาวินัยกรรม เรียนพระอภิธรรมปิฎก พระสุตตันตปิฎก และคัมภีร์ชาดกพร้อมคัมภีร์อรรคถา (Samantapasadika Part II, 2007: 386)

5) มหาเถระ ถือว่าเป็นขั้นสูงสุดมีระยะเวลาการเรียนการสอน 5 ปี ขั้นนี้ต้องศึกษาพระไตรปิฎกพร้อมคัมภีร์อรรคถาทั้งหมด จุดประสงค์ขั้นนี้คือเน้นให้ผู้เรียนเป็นเสาหลักของพระพุทธศาสนา กล่าวคือ มีความรู้แตกฉานด้านคำสอน (ปริยัติ) เชี่ยวชาญด้านการฝึกฝน (ปฏิบัติ) และารู้แจ้งเห็นจริง (ปฏิเวธ) ผู้ผ่านขั้นนี้ถือว่ามีความสมบูรณ์ครบถ้วนมีสิทธิได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งมหาสถวีระของคณะสงฆ์ฝ่ายคามวาสีและคณะสงฆ์ฝ่ายอรัญวาสี ผู้เขียนเห็นว่าผู้ผ่านหลักสูตรนี้น่าจะมีจำนวนน้อย เนื่องจากเนื้อหาของหลักสูตรยากต่อการศึกษาเพราะต้องใช้วิธีท่องจำเท่านั้น การจะจดจำคัมภีร์พระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรคถาได้ทั้งหมดนั้นเป็นเรื่องยากยิ่งนัก สำหรับผู้ทำหน้าที่สั่งสอนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นพระเถระผู้ใหญ่ระดับมหาสถวีระและมหาสาามีสังฆราช

ด้านการทดสอบน่าจะยากยิ่งกว่าชั้นอื่นทั้งหมด เพราะนอกจากจะต้องผ่านด้านความรู้ด้านทฤษฎีแล้ว ความรู้ด้านวิปัสสนาธุระน่าจะเป็นเลิศจนเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสถาบันกษัตริย์

ชัยติลกะอ้างว่าผู้ศึกษาชั้นนี้ต้องศึกษาพระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถาทั้งหมดอย่างแตกฉาน (Katikawatsangara; 1955 : 12) เนื้อหาของหลักสูตรชั้นนี้มีความคล้ายคลึงกับชั้นภิกขุโนวาทกะสมัยอาณาจักรอนุราชปุระ (Samantapasadika Part II, 2007 : 387) ต่างกันเพียงหลักสูตรภิกขุโนวาทกะเน้นผู้เรียนให้ทำหน้าที่สั่งสอนภิกษุณี ส่วนหลักสูตรมหาเถระเน้นสร้างผู้เรียนให้ขึ้นดำรงตำแหน่งมหาสถิระ ผู้เขียนเห็นว่ากรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้ไม่น่าจะเพียงพอ เพราะเนื้อหาของหลักสูตรค่อนข้างกว้างและลึกซึ้ง การจะจดจำเนื้อหาทั้งหมดของพระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถาทั้งหมดเป็นเรื่องยากยิ่งนัก

หลักสูตรทั้งห้าชั้นดังกล่าวเบื้องต้นเป็นระบบลงตัวทั้งในแง่ของคัมภีร์สำหรับการเรียนการสอนและผู้ทำหน้าที่สั่งสอน สันนิษฐานว่าการออกแบบหลักสูตรดังกล่าวน่าจะเกิดจากความคิดของคณะสงฆ์โดยผ่านพระราชประสงค์ของพระเจ้าปรากรมพหุอีกที อาจเป็นไปได้ว่าคณะสงฆ์สมัยนั้นหย่อนยานด้านความประพฤติ อีกทั้งอ่อนด้อยด้านความรู้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา อีกประการหนึ่งอดีตกาลผ่านมาชี้ให้เห็นว่าการเน้นการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพอย่างเดียวยังคงไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องเชื่อมโยงการศึกษาให้สอดคล้องกับระบบการปกครองคณะสงฆ์ โดยมีตำแหน่งทางคณะสงฆ์กำกับหรือควบคุมการเรียนการสอน เป็นที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งว่าระยะเวลาการเรียนการสอนทั้งห้าชั้นค่อนข้างยาวนาน กว่าที่จะถึงขั้นสุดท้ายผู้เรียนต้องใช้เวลานาน ผู้เขียนเห็นว่าระยะเวลาดังกล่าวเป็นเพียงการกำหนดขึ้นให้เหมาะสมกับหลักสูตรเท่านั้น ผู้เรียนที่ปรีชาฉลาดอาจสามารถย่นเวลาให้สั้นลงได้ เพราะการทดสอบแต่ละชั้นเน้นการท่องจำเป็นหลัก

ประเด็นน่าสนใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนคือ หลักสูตรชั้นต้นโดยเฉพาะชั้นปัณทุปลาสะและชั้นสามเณรนั้น แม้จะเน้นคัมภีร์เกี่ยวกับวินัยพื้นฐานและคัมภีร์ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากิจจริง แต่กลับให้ความสำคัญด้านธุดงค์วัตรและวิปัสสนาธุระเป็นหลัก สันนิษฐานว่าการจัดวางหลักสูตรดังกล่าวน่าจะเลียนแบบการศึกษาสมัยอาณาจักรโปเฬนารูระ ซึ่งสมัยนั้นเน้นให้ผู้ศึกษาชั้นต้นปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน (Naimbala Dhammadassi, 1996; 111-112) การขัดเกลากฎวัตรกรรมด้วยวิปัสสนากรรมฐานแต่ต้นมือเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เพราะนอกจากเป็นแรงจูงใจให้นักศึกษาศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนาแล้ว ยังส่งผลถึงวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยสังเกตได้จากเนื้อหาของวรรณกรรมสมัยนี้ทั้งคติโลกและคติธรรมล้วนผสมแทรกด้วยหลักธรรมคำสอนชั้นปรมัตถ์เสมอ

ผลจากการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพวัดผลได้จากจำนวนของพระสงฆ์นักปราชญ์ผู้แต่งตำรา ยกตัวอย่างเช่น พระสังฆราชขอโนมทัสสีได้แต่งคัมภีร์ฉันทภาษาสันสกฤตเกี่ยวกับโหราศาสตร์ชื่อว่าไทวัญการณธนู แสดงให้เห็นว่าสมัยนั้นภาษาสันสกฤตทรงอิทธิพลต่อคณะสงฆ์อย่างยิ่ง ส่วนศิษย์ของพระสังฆราชรูปนี้ได้แต่งคัมภีร์ภาษาบาลีชื่อว่าหัตถวนคัลลวiharวังสะ เนื้อหาว่าด้วยพระราชนิพนธ์ของกษัตริย์ผู้บำเพ็ญโพธิสัตว์บารมีพระนามว่าพระเจ้าสิริสังฆโพธิ และการรณรงค์สงครามกับพระเจ้าจันทรภาณุแห่งอาณาจักรตามพรลิงค์ของไทย พระเถระรูปหนึ่งนามว่าเวทะหะผู้เป็นศิษย์ของพระอริยญฺตรณะอานนทเถระได้แต่งฉันทภาษาบาลีนามว่าสมันตกุฎวณณนา ว่าด้วยการพรรณารอยพระพุทธรูปที่ศรีปาทะ ถัดมาเป็นการรวบรวมนิทานของอินเดียและลังกาแต่งเป็นคัมภีร์ชื่อว่าารสวาทินิ และเล่มสุดท้ายเป็นคัมภีร์ไวยากรณ์ชื่อว่าสีหลสัททลักษณะ พระเถระผู้เป็นศิษย์ของพระอานนทเถระอีกรูปหนึ่งนามว่าโคตมะ ได้แต่งคัมภีร์สัมพันธจินตาสันยยะเป็นภาษาสิงหล ส่วนพระพุทธรูปยเถระผู้เป็นศิษย์รูปสุดท้ายของพระอานนทเถระได้แต่งคัมภีร์ไวยากรณ์ภาษาบาลีชื่อว่ารูปสิทธิและคัมภีร์ปัชชมธูว่าด้วยพุทธลักษณะ ด้านพระมยุรปาทเถระได้แต่งคัมภีร์ภาษาสิงหลว่าด้วยเรื่องราวทางศาสนาชื่อว่าปูชาวลิยะ และสุดท้ายเป็นคัมภีร์ทางการแพทย์แต่งเป็นภาษาบาลีชื่อว่าเภสัชขมัญจุสาเป็นผลงานของพระปัญจมูลเถระ (History of Ceylon, Vol. I, part II, 1960: 770-773)

หากวิเคราะห์เนื้อหาของแต่ละคัมภีร์จะเห็นความหลากหลาย ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับคติโลกและคติธรรม ประการหนึ่งชี้ให้เห็นถึงความเป็นปราชญ์ของพระสงฆ์สมัยนี้ และอีกประการหนึ่งแสดงให้เห็นถึงความใจกว้างของชาวลังกาสมัยอาณาจักรดัมพเดนิยะ ลักษณะดังกล่าวนี้แตกต่างจากสมัยโปโพนนารูจะอย่างชัดเจนซึ่งสมัยนั้นเน้นแต่งตำราทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่พระสงฆ์สมัยอาณาจักรดัมพเดนิยะกลับสามารถข้ามพรมแดนไปแต่งศาสตร์ภายนอกที่ไม่เกี่ยวข้องกัพุทธศาสนาได้ ดังเช่น โหราศาสตร์ ศาสตร์ทางการแพทย์ สันนิษฐานว่าสมัยนั้นภาษาสันสกฤตทรงอิทธิพลต่อคณะสงฆ์เป็นอย่างมาก เนื่องจากศาสตร์ภายนอกพระพุทธศาสนาแล้วมีการบันทึกเป็นภาษาสันสกฤต พระสงฆ์ผู้แตกฉานในภาษาสันสกฤตคงพิจารณาเห็นว่าความรู้เกี่ยวกับศาสตร์ภายนอกมีจำนวนน้อยนัก ด้วยต้องการสงเคราะห์ชาวบ้านจึงถอดแปลหรือเรียบเรียงคัมภีร์ภาษาสันสกฤตเป็นภาษาสิงหลด้วย นอกเหนือจากนั้น พระเถระบางรูปผู้มีความรู้ภาษาสันสกฤตขั้นครูก็แต่งคัมภีร์เป็นภาษาสันสกฤต เป็นที่น่าสังเกตว่าการแต่งคัมภีร์ทั้งศาสตร์ทางโลกและทางธรรมล้วนเป็นปกติของพระสงฆ์ทั้งฝ่ายคามวาสีและอริยวาสี แสดงให้เห็นว่าระบบการศึกษาคณะสงฆ์สมัยอาณาจักรดัมพเดนิยะเป็นหนึ่งเดียวไม่แยกตามกลุ่มตามนิกาย

บทสรุป (Conclusion)

การศึกษาคณะสงฆ์สมัยอาณาจักรดัมปะนีเกิดจากการล่มสลายของบ้านเมืองเป็นปฐม ผลจากการแตกแยกแบ่งฝ่ายของบ้านเมืองมีผลกระทบต่อคณะสงฆ์โดยตรง เพราะธรรมชาติของพระสงฆ์นั้นเป็นอยู่ได้เพราะการอุปถัมภ์ดูแลของกษัตริย์และศรัทธาชาวพุทธ ครั้นกษัตริย์ทั้งหลายอุปถัมภ์บ้านเมืองสถาปนาอาณาจักรดัมปะนีขึ้นแล้ว ทรงพิจารณาเห็นพระสงฆ์ผู้ประพฤติผิดนอกธรรม นอกวินัยเป็นจำนวนมาก จึงตรากติกาวัตรเพื่อเป็นแนวทางให้พระสงฆ์ประพฤติดีงามตามพระธรรมวินัย นอกจากนั้นยังจัดระบบการเรียนการสอนขึ้น เพื่อส่งเสริมพระสงฆ์ให้เรียนรู้และเข้าใจพระธรรมวินัยอย่างถูกต้อง เริ่มตั้งแต่ชั้นเบื้องต้นพื้นฐานจนถึงขั้นสูงสุดแตกฉานในคัมภีร์พระไตรปิฎก นอกจากนั้น การศึกษาคณะสงฆ์ยังเชื่อมโยงกับระบบการปกครองคณะสงฆ์อย่างลงตัวเป็นเนื้อเดียวกัน ระบบทั้งสองอย่างทั้งการศึกษาและการปกครองคณะสงฆ์ล้วนผูกโยงกับสถาบันพระมหากษัตริย์ในฐานะองค์เอกอูปถัมภก ด้วยการจัดวางระบบอย่างมีประสิทธิภาพจึงทำให้การพระศาสนาที่เสื่อมโทรมถดถอยสามารถฟื้นฟูจนมั่นคงในเวลาอันสั้น สังเกตได้จากมีพระสงฆ์นักปราชญ์พากันแต่งคัมภีร์สำคัญน้อยใหญ่เป็นจำนวนมากทั้งที่เป็นคติโลกและคติธรรมจนสามารถสืบค้นหาได้ในปัจจุบันวันนี้

เอกสารอ้างอิง (References)

- Amaradasa Liyanagamage. (1967) **The Decline of Polonnaruwa and the Rise of Dambadeniya**. Colombo, the Department of Cultural Affairs.
- Chandra Richard de Silva. (2001) **Sri Lanka A History**. New Delhi: Vikas Publishing House PVT LTD.
- Gunaratne Panabokke. (1993) **History of the Buddhist Sangha in India and Sri Lanka**. Colombo: Karunatne & Sons Ltd.
- H.W. Codrington. (1994). **A Short History of Ceylon**. New Delhi: Asian Educational Services.
- Hatthavanagallaviharavamsa. (1956) ed C.E. Godakumbura. London, P.T.S.
- History of Ceylon Vol. I, part II**. (1960) University of Ceylon. Colombo: Ceylon University Press.
- Katikawatsangara. (1955) Translated by D.B. Jayatilaka. Kelaniya.

Naimbala Dhammadassi. (1996) **The Development of Buddhist Monastic Education in Sri Lanka with Special Reference to the Modern Period**. Unpublished thesis of Lancaster University.

Paul Michel Munoz. (2006) **Early Kingdoms: Indonesian Archipelago & the Malay Peninsula**. Singapore: Editions Didier Millet.

The Katikavatas: Laws of the Buddhist Order of Ceylon from the 12th Century to the 18th Century. (1971) Translated by Nandasena Ratnapala. Munchen: Mikrokopie GmbH.

The Rajavaliya: An Account of the Rulers of Sri Lanka. (2014) Translated by A.V. Suraweera. Colombo: Vijitha Yapa Publications.

W.M. Sirisena. (2016) **Sri Lanka and South-East Asia**. Colombo: S. Godage & Brothers (Pvt) Ltd.

W.M.K. Wijetunga. (1970) “Sarovada Dipaniya: A Katikavata of the 19th Century.” [Online]. Available <http://dr.lib.sjp.ac.lk/handle/123456789/283> Retrieved January 23, 2019.

Translated Thai References

Phramahanama and Ganabundit. (2010) **Mahavamsa, Part. II**. Translated by Asst. Prof. Suthep Promlert. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press. [In Thai]

Phraratanapanyathera. (2007) **Jinakalamalipakorn**. Translated by Pol. Lt. Seang Manaviton. Bangkok: Ramthai Press Company Limited. [In Thai]

Phrasangharaja Devarakshita Vijayabahuthera. (2016) **Nikayasangrahaya: Religious Record of India and Sri Lanka**. Translated by Phramaha Phocana Suvaco. Nakornpathom: Salapimpakarn Publication. [In Thai]

Samantapasadika Part II, Mahachulalongkornrajavidyalaya Edition. (2007) Mahachulalongkornrajavidyalaya Press. [In Thai]

The Relic Chronicle of Nakhon Si Thammarat. (1928) Public in the funeral ceremony of Mrs. Thepnarindra (Sa-yuen Isarangkoorn na Ayudhaya) Phosonpipardnakorn Press. [In Thai]

Yatadolawatte Dhammavisuddhi. (2016) **A History of Medieval Sri Lanka Monastic Chapter, Monetary Management, Monastic Education and Buddhist Reformation.** Translated by Phramaha Phocana Suvaco. Nakornpathom: Salapimpakarn Publication. [In Thai]

ยางพารากับวาทกรรมการสร้างชาติและความทันสมัยของ สปป.ลาว
ภายใต้บริบทการเปลี่ยนผ่านจากรัฐสังคมนิยมไปสู่รัฐหลังสังคมนิยม¹
Rubber and the National Construction Discourse and
Modernization of Laos PDR under the Context of the
Transition from a Socialist State to a Post-Socialist State

สมหมาย ชินนาค² และกาญจนา ชินนาค³
Sommai Chinnak² and Kanjana Chinnak³

Received : October 3, 2019; Revised : December 12, 2019; Accepted : December 16, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของนโยบายการส่งเสริมการปลูกยางพาราของ
รัฐลาว และการเปลี่ยนแปลงของชุมชนชนบทของลาวภายใต้ระบบการผลิตยางพารา โดยใช้ระเบียบ
วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่า ปรากฏการณ์การขยายตัวอย่างรวดเร็วของยางพาราใน สปป.ลาว นั้น
เป็นผลมาจากนโยบายลดการปลูกฝิ่น การทำไร่เลื่อนลอย และการปรับโครงสร้างภาคเกษตรกรรม
เข้าสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ โดยมุ่งหวังที่จะให้ประเทศหลุดพ้นจากความยากจน แต่เนื่องจาก สปป.
ลาว เป็นประเทศกำลังพัฒนา จึงใช้นโยบายให้นักลงทุนจากต่างชาติเข้ามาสัมปทานพื้นที่เพื่อปลูก

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “อนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงภายใต้กระแสการเปลี่ยนผ่าน:
กรณีศึกษานโยบายการเมืองเรื่องการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง: จากยุคอาณานิคมถึงยางพารา”
ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ผ่านมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

² รองศาสตราจารย์, หลักสูตรสาขาวิชาภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย
อุบลราชธานี, Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University, Thailand;
e-mail : schinnakubon@gmail.com

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราช
ภัฏอุบลราชธานี Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University,
Thailand; e-mail : kchinnak@hotmail.com

ยางพารา อย่างไรก็ตาม นโยบายดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อผู้คนที่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์และชุมชนในพื้นที่ที่เคยเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ดังกล่าวด้วย

คำสำคัญ : ยางพารา, วาทกรรมสร้างชาติ, ความทันสมัย, รัฐสังคมนิยม, รัฐหลังสังคมนิยม

Abstract

The objective of this article is to study the history of the rubber plantation policy and changes of rural communities in Laos PDR under the rubber plantation policy by using qualitative research methods.

The study indicated that the phenomenon of rapid expansion of rubber plantation in Laos PDR is due to the opium planting reduction policy, shifting cultivation and the adjustment of the agricultural structure into commercial production with the aims to liberate the country from poverty. Due to Laos PDR still be a developing country therefore, the government uses a policy to allow the foreign investors to concession rubber plantation. However, this policy affected to the people, most of them are ethnic groups and communities in those area that used to use the area for their livelihood.

Keywords: Rubber Tree, National Construction Discourse, Modernization, Socialist State, Post-Socialist State

หลวงน้ำทา⁴ ไม่ต้องการยางพาราอีกแล้ว

“...No More Rubber for Luang Namtha...”

Vientiane Times, November 11. 2008

บทนำ (Introduction)

ปรากฏการณ์การขยายตัวของการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการพาณิชย์ในพื้นที่ขนาดใหญ่ (monoculture plantation) ในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง โดยเฉพาะยางพารา กำลังขยายตัวเข้าไปในพื้นที่ทำกินทั้งผืนนา ป่าใช้สอย ไร่นาของประชาชน ตลอดจนพื้นที่ป่าสงวนของรัฐ ภายใต้

⁴ แขวงหนึ่งทางภาคเหนือของ สปป.ลาว มีชายแดนติดกับประเทศจีนและประเทศเมียนมาร์

นโยบายส่งเสริมการพัฒนา การลดความยากจน การลดปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การขยายตัวของการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการพาณิชย์ในพื้นที่ขนาดใหญ่ดังกล่าว กำลังสร้างผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง และท่ามกลางสถานการณ์อันอ่อนไหวทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในประเทศซึ่งเป็นแหล่งของการปลูกพืชเชิงเดี่ยวในพื้นที่ขนาดใหญ่ ประชาชนในท้องถิ่นได้พยายามต่อสู้ด้วยวิธีการต่างๆ เท่าที่จะสามารถทำได้ นับตั้งแต่การรวมตัวกันเป็นเครือข่ายพันธมิตร เพื่อต่อต้านการปลูกไม้เชิงพาณิชย์ (ดังเช่นในกรณีของประเทศไทย) ไปจนถึงการรวมกลุ่มเล็กๆ เพื่อต่อต้านการสัมปทานปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการพาณิชย์ในพื้นที่ขนาดใหญ่ในกัมพูชาและลาว⁵

ในกรณีของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือ สปป.ลาว (ต่อไปในบทความนี้จะใช้คำว่า “ลาว”) นับเป็นประเทศหนึ่งในอนุภูมิภาคุ่มน้ำโขงที่มีอัตราการขยายตัวของพื้นที่ปลูกยางพารามากที่สุดแห่งหนึ่งของภูมิภาค ปัจจุบันถึงแม้ผลผลิตยางพาราที่ส่งออกมีปริมาณยังไม่มากนักก็ตาม แต่เนื่องจากการปลูกยางพาราทั้งประเทศมีการเพิ่มมากขึ้นทุก ๆ ปี โดยล่าสุดเมื่อต้นปี 2014 มีรายงานว่า แม้คณะรัฐมนตรีของลาวจะได้มีมติให้หยุดออกใบอนุญาตโครงการลงทุนใหม่เพื่อปลูกยางพาราและยูคาลิปตัส ตั้งแต่เมื่อต้นปี 2556 อันเนื่องมาจากปัญหาความวิตกกังวลเกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่ตัวเลขของยางพาราและยูคาลิปตัสนั้นสูงถึง 3.6 ล้านไร่เลยทีเดียว⁶ ดังนั้น ปรากฏการณ์ของยางพาราและพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวอื่นๆ ที่กำลังแพร่กระจายไปแทบทุกพื้นที่ในอนุภาคนั้นนั้น คงมิใช่ประเด็นที่สังคมไทยหรือประเทศต่างๆ ในภูมิภาคที่จะเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจะสามารถเพิกเฉยหรือละเลยอีกต่อไป หากแต่ต้องยอมรับและเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นประเด็นท้าทายภูมิภาคที่ทุกประเด็นจะต้องร่วมกันแก้ไข

⁵ World Rainforest Movement (WRM), December 2008.

⁶ ผู้จัดการออนไลน์, 5 กุมภาพันธ์ 2557

(ซ้าย) นิคมยางพาราภายใต้การสัมปทานของเวียดนามที่เมืองบาเจียงจะเลนส์สูง แขวงจำปาสัก ภาคใต้ของลาว

(ขวา) ไร่ข้าวโพดภายใต้ระบบเกษตรแบบพันธะสัญญา และสวนยางพาราที่แขวงบ่อแก้ว ภาคเหนือของลาว

บทความนี้จึงมุ่งที่จะพยายามหาคำตอบในสองสามประเด็นคือ พัฒนาการและความเป็นมาของยางพาราในลาว กระบวนการหรือวิธีการที่รัฐบาลลาวใช้ในการทำให้ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจอันชอบธรรมของประเทศ และผลกระทบของการปลูกยางพาราที่มีต่อชนพื้นเมืองโดยเฉพาะในภาคชนบทของลาว

บริบทการพัฒนาอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงกับการขยายตัวของพืชเศรษฐกิจ

การอธิบายถึงปรากฏการณ์การขยายตัวของปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการพาณิชย์ในพื้นที่ขนาดใหญ่ (monoculture plantation) ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง⁷ โดยเฉพาะยางพารานั้น จำเป็นที่จะต้องเริ่มต้นจากการมองถึงความเชื่อมโยงของเศรษฐกิจระดับประเทศและท้องถิ่นกับการพัฒนาอนุภูมิภาคนี้ด้วย

สำหรับอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงแล้ว บริบทของการพัฒนาเริ่มขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมเริ่มต้นนับแต่ช่วงต้นทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา อันเป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองยุคหลังสังคมนิยม ดังสะท้อนผ่านวาทกรรม “เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” ในช่วงกว่าสองทศวรรษที่ผ่านมาของไทยภายใต้การนำของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ โดยเฉพาะการเปิดเส้นทาง

⁷ ผู้เขียนใช้คำว่า “อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง” ในการเรียกอาณาบริเวณนี้ เพื่อล้อกับคำเรียกในภาษาอังกฤษว่า Mekong sub-region แต่ก็จะใช้ในความหมายเดียวกับคำว่า “ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง” หรือ “ลุ่มน้ำโขง” ที่หลายๆท่านใช้กัน

คมนาคมเชื่อมโยงข้ามพรมแดนให้สะดวกมากขึ้น ด้านหนึ่งส่งผลให้บรรดาประเทศกำลังพัฒนาในอนุภูมิภาคนี้ต้องผูกพันเศรษฐกิจของตนกับประเทศเพื่อนบ้านและตลาดการค้าระดับโลกมากขึ้น ในอีกด้านหนึ่งจึงเสมือนเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ทุนโลกาภิวัตน์ บริษัทข้ามชาติ ตลอดจนความช่วยเหลือรูปแบบต่างๆ จากองค์กรระหว่างประเทศ หลั่งไหลเข้าสู่อนุภูมิภาคนี้อย่างต่อเนื่องและล้นหลาม กระทั่งก่อให้เกิดระบอบเศรษฐกิจใหม่ที่มุ่งเน้นการค้า การลงทุน และการผลาญใช้ทรัพยากรธรรมชาติระดับนานาชาติ ข้ามเขตแดนรัฐชาติ อย่างสลับซับซ้อนและเข้มข้น โดยมีธนาคารพัฒนาแห่งเอเชียหรือเอดีบี (Asian Development Bank – ADB) เข้ามาเป็นนายหน้าหรือเป็นสถาบันการเงินระหว่างประเทศที่คอยให้คำปรึกษาและปล่อยเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำแบบมีเงื่อนไขให้กับบรรดาชาติสมาชิกในอนุภูมิภาคนี้ ที่ส่วนใหญ่ยังด้อยพัฒนาทางเศรษฐกิจ ยากจน ตลอดจนมีระดับของการพัฒนาทางสังคมและอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน กระทั่งก่อให้เกิด “พื้นที่เศรษฐกิจใหม่” ที่พัฒนาขึ้นควบคู่ไปกับการสถาปนา “ระบอบใหม่ของการกำกับควบคุม” (new regime of regulation) ที่ปฏิบัติการผ่านโครงการและอภิมหาโครงการต่างๆ อาทิ โครงการพัฒนาแก้ปัญหาความยากจน การค้า การลงทุน และการใช้ทรัพยากรแรงงาน ทรัพยากรธรรมชาติในระดับข้ามชาติอย่างสลับซับซ้อนและเข้มข้น การสถาปนาระบอบเศรษฐกิจใหม่ในระดับอนุภูมิภาคดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นเกิดขึ้นในนามของ “โครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ” (The Economic Quadrangles) หรือ “โครงการระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง” (GMS Economic Corridors) ต่างก็แสดงตนออกมาอย่างเป็นรูปธรรมผ่านการเกิดขึ้นของเมืองชายแดน เขตเศรษฐกิจพิเศษ จุดผ่อนปรนด่านตรวจคนเข้าเมือง ด่านควบคุมสินค้าศุลกากร การสร้างถนนหนทางและระบบคมนาคมขนส่งต่างๆ ซึ่งมักจะถูกพัฒนาขึ้นควบคู่ไปกับการปรับเปลี่ยนและขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาความร่วมมือ การลงทุนด้านต่างๆ ระดับข้ามชาติ ระหว่างบรรดาประเทศสมาชิกในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง⁸

⁸ วสันต์ ปัญญาแก้ว “บทบรรณาธิการ” *ทบทวนการพัฒนา: จากท้องถิ่นภาคเหนือสู่ภูมิภาคแม่น้ำโขง* (เชียงใหม่: ธาราทองการพิมพ์, 2553): 10-11.

“นาคะลาดนะคอน” (นาคราชนคร) พื้นที่เศรษฐกิจใหม่ของแขวงบ่อแก้ว เชียงแสนข้ามโขงแห่งที่สี่ (ห้วยทราย-เชียงของ) ผลพวงของ “โครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ”

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสองทศวรรษที่ผ่านมา ทั้งโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การค้าระหว่างบรรดาประเทศสมาชิกภายใต้กรอบการพัฒนา ตลอดจนการให้คำปรึกษาทางด้านการลงทุนของธนาคารพัฒนาแห่งเอเชียหรือเอดีบีนั้น ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศสมาชิกในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงอย่างกว้างขวางและสลับซับซ้อน ผลพวงจากการพัฒนาระดับอนุภูมิภาคดังกล่าวมีทั้งในเชิงบวกต่อคนบางกลุ่ม และในเชิงลบต่อคนอีกหลายกลุ่ม โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นกับวิถีชีวิตของผู้คน ชุมชน ชาติพันธุ์ต่างๆ ในดินแดนสองฝั่งโขง ที่ทั้งถูกกีดกันเบียดขับออกไปหรือถูกกลืนเข้ามาสู่กระบวนการพัฒนาอย่างไม่มีทางเลือก ทั้งการเปลี่ยนแปลงในระบบนิเวศ การพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมและไม่ยั่งยืน การกระจายและเข้าถึงทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรม รวมถึงการผลักดันเบียดขับผู้คน ชุมชน ชาติพันธุ์ต่างๆ ออกจากกระบวนการพัฒนา หรือการดูดกลืนผู้คนระดับรากหญ้าจากชนบทของประเทศที่ยังด้อยพัฒนาทางเศรษฐกิจ ให้มาเผชิญกับชะตากรรมอย่างโดดเดี่ยวภายใต้บริบทของการพัฒนา หรือการปิดล้อมข้ามชาติ (transnational enclosure) ไม่ว่าจะเป็นขบวนการค้ามนุษย์ การกลายเป็นผู้ลี้ภัยหรือประชาชนชั้นสอง แรงงานต่างด้าว ที่ไม่มีสิทธิ ไม่มีสัญชาติ ไม่มีตัวตน แต่ต้องลักลอบเข้าไปกระเสือกกระสนดิ้นรนผจญกับชีวิตเสี่ยงภัยในประเทศเพื่อนบ้านที่มีสภาพทางเศรษฐกิจดีกว่า ยิ่งไปกว่านั้น รัฐและกลไกภาครัฐ (คือรัฐบาลกับหน่วยงานราชการต่างๆ) กลับเริ่มส่อเค้าปรับเปลี่ยนท่าทีจากบทบาทการทำหน้าที่เป็น “รัฐพัฒนา” (Developmental State) ไปสู่การเป็น “รัฐเสรีนิยม

ใหม่” (Neoliberal State) อย่างเต็มรูปแบบมากขึ้น กล่าวคือแทนที่จะทำหน้าที่ปกป้องผลประโยชน์ให้กับพลเมืองของตน (ผ่านนโยบายการพัฒนา การสร้างหลักประกันผ่านมาตรการปกป้องคุ้มครองต่างๆ หรือนโยบายรัฐสวัสดิการสังคม) กลับมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นตัวแทนของทุนโลกาภิวัตน์ที่ขับเคลื่อนการพัฒนาผ่านโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการค้า การลงทุนข้ามชาติ ในบริบทของการพัฒนาระดับอนุภูมิภาคในกลุ่มน้ำโขง⁹

ด้วยเหตุนี้ รัฐในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงจึงเป็น “เอเยนต์” สำคัญในการสร้างและผลิตซ้ำมายาคติว่าด้วยการพัฒนา ผ่านการสร้างจินตนาการว่าด้วยการเจริญเติบโตและความมั่งคั่งของประชาชาติโดยการลงทุนจากต่างชาติ ที่เรียกว่าเป็นระบบเศรษฐกิจการเมืองแบบรัฐเป็นตัวกลาง (state-mediated capitalism) ภายใต้กระบวนการเสกสรรค์ความทันสมัยนี้เองที่ “การพัฒนาจากภายนอก” ถูกนำมาใช้สร้าง “วิธีคิด” หรือ “จินตนาการใหม่” ที่เชื่อมโยงโครงการทางเศรษฐกิจการเมืองและวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ภายใต้วิธีคิดเช่นนี้ “ทุนนิยมชายขอบ” (Peripheral Capitalism) หรือการลงทุนจากประเทศเพื่อนบ้าน ได้รับการนำเสนอในฐานะเป็นกลไกสร้างความเจริญเติบโตผ่านระบบสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงท้องถิ่น เมือง แขวง (จังหวัด) ประเทศ เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโลก ภายใต้วิธีคิดเช่นนี้ผนวกกับพลังของความทันสมัย ชุมชนท้องถิ่นก็จะถูกกระตุ้นเร้าด้วยอุดมการณ์ชาตินิยมให้เสียสละเพื่อความมั่งคั่งของชาติในอนาคต ในขณะที่รัฐก็จะเปลี่ยนทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานไปเป็นแรงงานราคาถูกสำหรับความต้องการจากภายนอก เปลี่ยนผืนป่าและสายน้ำเป็นพลังงานไฟฟ้าสำหรับขายให้กับต่างชาติ เปลี่ยนเกษตรกรพอเพียงไปเป็นแรงงานยากจนและแรงงานข้ามชาติ¹⁰

กรณีของประเทศไทย การปรับเปลี่ยนจากยุคสังคมนิยมมาสู่ยุคจินตนาการใหม่หรือยุคหลังสังคมนิยม (post-socialism) มิได้เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงเชิงเทคนิคเท่านั้น แต่หมายถึงการนิยามความหมายใหม่ให้กับทุกองคาพยพของชีวิตทางสังคม การเข้าสู่ยุคหลังสังคมนิยมจึงหมายถึงหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมือง อัตลักษณ์ ประเพณี การตีความประวัติศาสตร์และการใช้สัญลักษณ์ ซึ่งต้องใช้เวลาพอสมควรกว่าการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นจะเริ่มลงตัว สอง การ

⁹ วสันต์ ปัญญาแก้ว “เสรีนิยมใหม่ สังคมไทยยุคหลังรัฐชาติและการพัฒนาระดับภูมิภาคในเขตกลุ่มน้ำโขง” ใน *รวมบทความทางวิชาการ 45 ปี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่* (เชียงใหม่ : ป.ป.ท.): 140-141.

¹⁰ ยศ สันตสมบัติ “ความทันสมัยและมายาคติของการพัฒนาในกลุ่มน้ำโขง” ใน วสันต์ ปัญญาแก้ว (บรรณาธิการ). *ทบทวนการพัฒนา จากท้องถิ่นภาคเหนือ สู่ภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง* (เชียงใหม่: ธาราทองการพิมพ์, 2553): 200.

เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ โดยการกลับเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจโลก การเข้าเป็นสมาชิกของอาเซียน คณะกรรมการแม่น้ำโขง และการพัฒนาความสัมพันธ์ทางการทูตและการค้าแบบทวิภาคี และการเป็นสมาชิกภายใต้สนธิสัญญาของประชาคมต่างๆ

ความพยายามของรัฐบาลที่จะพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งโดยเฉพาะถนนหนทาง ก็เพื่อที่จะเปลี่ยนสถานภาพของตนเองจากประเทศที่ไม่มีทางออกทะเล (land-locked state) ไปสู่รัฐตัวเชื่อม (land-linked state)

ด้วยเหตุนี้ การเข้าสู่ยุคหลังสังคมนิยมของลาวจึงเป็นการเปลี่ยน “พื้นที่” เชิงภูมิรัฐศาสตร์ของประเทศในระบบการแบ่งงานระหว่างประเทศ การลงทุนและการค้า แต่กระบวนการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มิได้ลดทอนความสำคัญของรัฐลง ในทางตรงกันข้าม บทเรียนที่เราได้จากการปรับเปลี่ยนเข้าสู่ยุคหลังสังคมนิยมของประเทศในยุโรปตะวันออก ทำให้เราเห็นว่า รัฐยังคงมีบทบาทสำคัญในการขยายอำนาจควบคุมพื้นที่ (re-territorialization) และเป็นตัวจักรสำคัญในการกำหนดกรอบกติกาทางการเมือง สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตประจำวันของผู้คน¹¹ สำหรับรัฐบาล แนวคิดสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจที่เน้นความร่วมมือและความเชื่อมโยงระหว่างประเทศต่างๆ ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนบน จึงกลายมาเป็นเครื่องมือสำคัญของลาวในการพยายามที่จะเปลี่ยนสถานภาพของตนเองจากประเทศที่ไม่มีทางออกทะเล (land-locked state) ไปสู่การเป็นตัวเชื่อม (link) ระหว่างจีนตอนใต้กับเวียดนาม ไทย พม่าและกัมพูชา รัฐบาลนำเสนอตนเองในฐานะเป็นรัฐ

¹¹ เฟื่องอ้วน

ตัวเชื่อม (land-linked state) ที่มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจการค้าของอนุภูมิภาค ด้วยการเน้นความสำคัญของการสร้างถนนเชื่อมต่อประเทศต่างๆ ในอนุภูมิภาค ทั้งในส่วนของเหนือสู่ใต้ และตะวันตกสู่ตะวันออก ซึ่งล้วนแล้วแต่มีลาวเป็น “ทางผ่าน” แทบทั้งสิ้น การเป็นตัวเชื่อมระหว่างประเทศต่างๆ ในอนุภูมิภาคยังหมายรวมถึงการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้านผ่านการลงทุน การค้า และความช่วยเหลือจากประเทศเพื่อนบ้านต่อลาว¹² เพื่อให้ประเทศก้าวไปสู่ความทันสมัยนั่นเอง

ภาวะความทันสมัยดังกล่าว ก็คือ ความเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นระหว่างรัฐชาติลาวและกระบวนการสร้างชาติลาวกับความทันสมัย กล่าวคือ ความทันสมัยถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมของอำนาจรัฐในกระบวนการขยายพื้นที่ควบคุมของรัฐชาติ การสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชาติสมัยใหม่ที่มีมุ่งไปให้พ้นจากสภาพอนารยะสู่ความศิวิไลซ์โดยการบูรณาการชาติภายใต้อุดมการณ์ชาตินิยม และการสวมกอดแนวคิดว่าด้วยความเจริญเติบโต ความมั่งคั่ง และการบริโภคภายใต้กลไกตลาดเสรี¹³

ยางพาราในลาว: ผลผลิตของนโยบายลดการปลูกฝิ่น ไร่เลื่อนลอย และการปรับโครงสร้างภาคเกษตรเข้าสู่การผลิตเชิงพาณิชย์

แม้จะมีหลักฐานว่ายางพาราถูกนำเข้ามาปลูกในลาวครั้งแรกนับตั้งแต่ปี ค.ศ.1930 โดยเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส ในเนื้อที่ 0.5 เฮกตาร์¹⁴ ที่เมืองบาเจียงจะเลินสูก แขวงจำปาสัก แต่การปลูกยางพาราในฐานะพืชพาณิชย์นั้น เริ่มต้นเมื่อช่วงทศวรรษ 1990 มาเลเซีย โดยในปี ค.ศ.1990 บริษัทพัฒนาเขตภูดอย แขวงคำม่วน ได้ริเริ่มเอาต้นยางพาราพันธุ์ RRIM600 (Rubber Research Institute of Malaysia) จากประเทศไทยมาปลูกในเมืองท่าแขกบนเนื้อที่ 80 เฮกตาร์ และในปี ค.ศ.1992 ก็ได้ปลูกเพิ่มในเมืองหินบูน แขวงคำม่วน ในเนื้อที่ 23 เฮกตาร์ ต่อมาในปี ค.ศ.1994 ยางพารา พันธุ์ GT1 และ RRIM600 ได้ถูกนำไปปลูกในเขตภาคเหนือของลาวที่บ้านหาดยาว แขวงหลวงน้ำทา ที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศจีน ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านของลาวที่เป็นทั้งผู้ผลิต ผู้ซื้อและส่งออกยางรายใหญ่ของภูมิภาคและของโลก บนเนื้อที่ราว 400 เฮกตาร์ อันนับว่าเป็นการปลูกเพื่อการค้าในพื้นที่ขนาดใหญ่เป็นครั้งแรก และในปี ค.ศ.1996 ประชาชนเมืองสังทอง เขตนครหลวงเวียงจันทน์ ได้เอายางพารามาปลูกในเนื้อที่ 3.5 เฮกตาร์ เมืองท่าพะบาด แขวงบอลิคำไซ ก็ได้

¹² เรื่องเดียวกัน

¹³ เรื่องเดียวกัน

¹⁴ 1 เฮกตาร์ เท่ากับ 6.25 ไร่

ทดลองปลูกในเนื้อที่ 4 เฮกตาร์ ต่อมาในปี ค.ศ.2003 สวนยางต่าง ๆ ที่ได้ปลูกในช่วงปี ค.ศ.1990 ที่บ้านหาดยาว แขวงหลวงน้ำทา และที่แขวงคำม่วนก็สามารถเก็บผลผลิตน้ำยางได้ และส่งขายให้กับไทย จีน เวียดนาม¹⁵

ทั้งนี้เหตุผลหลักๆ ของการส่งเสริมการปลูกยางพาราของรัฐบาลนั้น อาจจำแนกได้เป็น 2 ประการหลักๆ คือ นโยบายการลดการปลูกฝิ่นบนที่สูงและไร่เลื่อนลอย และการปรับโครงสร้างภาคเกษตรเข้าสู่การผลิตเชิงพาณิชย์

สำหรับเหตุผลประการแรกนั้น ก็เป็นที่ทราบกันดีว่าบริเวณภาคเหนือของลาวในอดีต โดยเฉพาะบริเวณเขตภูเขาสูงที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่รัฐบาลเรียกว่าลาวสูงอาศัยอยู่นั้น นอกจากวิถีการผลิตหลักจะเป็นแบบไร่หมุนเวียน ที่รัฐบาลลาวและรัฐชาติในแถบนี้เรียกว่า “ไร่เลื่อนลอย” แล้ว ยังเป็นเขตที่ตกทอดไปด้วยฝิ่นเป็นจำนวนมาก เพราะพื้นที่มีภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสม อีกทั้งฝิ่นก็เป็น “วัฒนธรรม” หนึ่งในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายกลุ่ม ครั้นเมื่อลาวเริ่มนโยบายเปิดประเทศ รัฐบาลก็ได้ให้ความสำคัญเป็นนโยบายแห่งชาติ เพื่อให้ลาวสูงลดพื้นที่การปลูกฝิ่น และหันมาปลูกพืชชนิดอื่นทดแทน อีกทั้งภายใต้นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจใหม่ในปี 1986 ลาวก็ให้ความสำคัญกับการลดพื้นที่การทำไร่เลื่อนลอยและการยุติการปลูกฝิ่น รัฐบาลลาวตั้งเป้าที่จะเปลี่ยนครัวเรือนที่ทำไร่เลื่อนลอยอย่างน้อย 160,000 ครัวเรือน (จาก 280,000 ครัวเรือนในปี 1999) ให้มาทำการเกษตรแบบถาวรภายในปี 2010 และยุติการปลูกฝิ่นอย่างสิ้นเชิงภายในปี 2005

นโยบายยุติการทำไร่เลื่อนลอยทำให้ลาวสูงจำนวนมากต้องเพื่อโยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานใหม่

เมื่อต้องอพยพลงสู่พื้นราบ ลาวสูงจำนวนหนึ่งก็เปลี่ยนวิถีการผลิตเป็นชาวสวนยางพารา

¹⁵ สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์ เทคนิค กลไกกรรม ป่าไม้ และ กองส่งเสริมกลไกกรรม ป่าไม้แห่งชาติ, 2008

นโยบายยุติการทำไร่เลื่อนลอยและยุติการปลูกฝิ่นนี้ นอกเหนือจากการดำเนินการโดยรัฐบาลลาวเองแล้ว ยังได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลต่างประเทศหลายประเทศ เช่น ออสเตรเลียที่ให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับโครงการเกษตรบนที่สูง (upland farming) แนะนำการปลูกพืชยืนต้นและทำปศุสัตว์ หรือรัฐบาลจีนก็ให้ความช่วยเหลือด้านการแนะนำการปลูกพืชทดแทนการปลูกฝิ่น (Substituting plantation of poppy) กล่าวคือ นับตั้งแต่ปี 1992 รัฐบาลจีนได้ขยายโครงการปลูกพืชทดแทนการปลูกพืชทดแทนการปลูกฝิ่นในประเทศเพื่อนบ้านคือเมียนมาและลาว โดยตั้งเป้าไว้ที่ 70,000 มู (mu)¹⁶ ในลาว และมีการแนะนำพืชต่างๆ เพื่อทดแทนฝิ่นไม่ต่ำกว่า 20 ชนิด โดยมียางพาราเป็นพืชหลัก¹⁷

นโยบายการเคลื่อนย้ายประชากรจากที่สูงลงมายังพื้นที่ราบดังกล่าว ยังดำเนินการอยู่อย่างต่อเนื่องในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เกษตรกรบนที่สูงเปลี่ยนมาทำการเกษตรแบบถาวร จึงทำให้ลาวเป็นประเทศหนึ่งที่มีอัตราการเคลื่อนย้ายเพื่อไปตั้งถิ่นฐานใหม่ของประชากรภายในประเทศสูงประเทศหนึ่ง ทั้งนี้การเคลื่อนย้ายของประชากรบนที่สูงมิได้จำกัดพื้นที่อยู่เพียงภาคเหนือเท่านั้น หากยังมีการเคลื่อนย้ายไปตั้งถิ่นฐานใหม่แทบทุกภาคของประเทศ ดังที่ผู้วิจัยพบเห็นที่บ้านพัฒนาเวียงคำ ซึ่ง ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเมืองปากกะดิง แขวงบอลิคำไซ ตามเส้นทางเลขที่ 13 ได้ ประมาณ 30 กิโลเมตร ก็มีชาวม้งที่อพยพมาจากแขวงหัวพัน เข้ามาตั้งถิ่นฐานและยึดอาชีพปลูกยางพาราหรือการณิของบ้านหนองเชียงใหญ่ เมืองปากช่อง แขวงจำปาสัก ก็มีชาวม้งที่อพยพมาจากแขวงทางภาคเหนือเข้ามาอาศัยอยู่นับสิบล้านครัว¹⁸

ส่วนเหตุผลประการที่สองนั้น เนื่องจากในยุคทศวรรษ 1990 การขยายตัวของอุตสาหกรรมในลาวเพิ่งเริ่มขึ้น ฉะนั้น นโยบายส่งเสริมการปลูกยางพาราจากจุดเริ่มต้นเล็กๆ เพียงเพื่อการเพิ่มรายได้ของเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่สูง ก็ได้ได้กลายมาสู่การขยายตัวอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมเกษตรในทศวรรษต่อมา โดยที่ไม่มีการควบคุมใดๆ จากภาครัฐ อีกทั้งยางพาราก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของนโยบาย “จินตนาการใหม่” ของรัฐลาวที่ต้องการสร้างรายได้และนำพาประเทศไปสู่ความมั่งคั่ง และเนื่องจากนโยบายเศรษฐกิจ “จินตนาการใหม่” ของรัฐลาว เน้นที่การขยาย

¹⁶ 1 MU (亩) คือหน่วยวัดพื้นที่ของจีน = 1/15 เฮกตาร์ หรือ 1 MU= 0.416667 ไร่ หรือ 1 ไร่ = 2.4 MU หรือ 1 MU= 666.66 ตารางเมตร

¹⁷ จามะรี เชียงทอง, จากมาร์กซิสต์ถึงเสรีนิยมใหม่: การสร้างชนบทลาวในโลกสมัยใหม่และ “การพัฒนา” ในสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ, (เชียงใหม่: ศูนย์วิจัยและบริการวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2554) หน้า 72-73.

¹⁸ ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนามของผู้วิจัยระหว่างปี 2552-2554

กำลังการผลิตเพื่อการส่งออก และการปลูกพืชเชิงพาณิชย์ จึงเปิดโอกาสให้นักลงทุนชาวต่างชาติเข้าไปลงทุนในประเทศลาวมากขึ้น โดยเฉพาะการให้สัมปทานพื้นที่เพื่อทำการปลูกยางพารา ฉะนั้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา พื้นที่ปลูกยางพาราในลาวจึงขยายตัวไปทั่วประเทศอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะนับแต่ปี ค.ศ. 2004 เป็นต้นมา ที่ราคายางสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องประกอบกับการผลิตยางพาราในจีนตอนใต้ลดลง ทำให้บริษัทต่างชาติทยอยกันขอสัมปทานปลูกสร้างสวนยางขนาดใหญ่ในแขวงต่างๆ ของลาวเป็นจำนวนมาก ความร้อนแรงของความต้องการยางพาราที่แผ่ซ่านทั้งจากเพื่อนบ้านทางเหนือ (จีน) ตะวันออก (เวียดนาม) และตะวันตก (ไทย) ทำให้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกยางภายใต้ระบบการเพาะปลูกแบบต่างๆ ออกไปอย่างรวดเร็ว

ด้วยเหตุนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินับแต่หลังทศวรรษ 2000 เป็นต้นมา จึงได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบของการผลิต จากการผลิตแบบพอเพียงขนาดเล็ก ไปสู่การผลิตแบบการค้าตามกลไกของตลาด พนักงานของรัฐในหลายระดับเชื่อว่า การปลูกยางพาราเป็นทางออกที่วิเศษอันหนึ่ง สำหรับทดแทนการถางป่าทำไร่ ช่วยบรรเทาความยากจน เพื่อบรรลุเป้าหมายของรัฐบาลในการยุติการถางป่าทำไร่ในปี ค.ศ. 2010 และหลุดพ้นจากความยากจนในปี ค.ศ. 2020 และตอบสนองในการสร้างงานให้แก่ประชาชน ทักษะดังกล่าวนี้ มีลักษณะเด่นชัด ถึงแม้ว่า ยังขาดความรู้ทางด้านเทคนิค ด้านเศรษฐกิจ และสังคม เกี่ยวกับการปลูกยางพารา ซึ่งก็คือ การขาดความรู้เกี่ยวกับรอบเวียนของการตลาดยางพาราโลกก็ตาม¹⁹

ด้วยเหตุที่ลาวไม่มีแผนการสนับสนุนการปลูกยางพาราอย่างเป็นระบบ รัฐบาลลาวจึงสนับสนุนให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาดำเนินการ โดยมองว่าจะเป็นประโยชน์ทั้งขึ้นทั้งล่องในแง่ที่จะช่วยขจัดความยากจนในเขตชนบท และช่วยเพิ่มรายได้ของประเทศจากการส่งออก แต่เนื่องจากภาคอุตสาหกรรมของลาวยังไม่เติบโตและแข็งแกร่งมากนัก การขยายตัวของการปลูกยางพาราจึงต้องพึ่งพาปัจจัยจากภายนอกเป็นอย่างมาก ทั้งในแง่ความรู้และการลงทุน ทั้งจากภาครัฐและนายทุนจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น จีน เวียดนาม และไทย

รูปแบบของการผลิตยางพาราในลาวปัจจุบัน สามารถแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

(1) การผลิตแบบรายย่อย กล่าวคือ ชาวสวนยางจะดำเนินการเพาะปลูกเองทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเพาะเมล็ดยาง ตอนกิ่ง เลือกพื้นที่เพาะปลูก เตรียมพื้นที่ ปักกิ่ง บำรุงรักษา กรีดยาง และตากแห้งให้เป็นแผ่น จนถึงขั้นตอนการจำหน่ายยางแผ่นให้กับพ่อค้าคนกลาง รูปแบบการผลิตเช่นนี้พบมากในเขตภาคเหนือ โดยเฉพาะที่แขวงหลวงน้ำทา

¹⁹ สีมอน วงคำฮ่อ และคณะ, 2006.

เกษตรกรที่ปลูกยางแบบพันธสัญญาที่เมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา ชายแดนลาว-จีน

(2) การผลิตแบบเกษตรพันธสัญญา (Contract Farming) กล่าวคือ นักลงทุนต่างชาติ รวมถึงนักลงทุนท้องถิ่นต้องติดต่อเพื่อขออนุญาตทำ Contract Farming โดยตรงกับแขวงที่จะเข้าไปทำการเพาะปลูก โดยทางแขวงจะอำนวยความสะดวกในการติดต่อเจรจาทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้ากับเกษตรกรชาวลาว (ปัจจุบันทางการลาวอยู่ระหว่างพัฒนามาตรฐานการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า เพื่อให้เกษตรกรชาวลาวตระหนักถึงบทลงโทษ หากกระทำผิดสัญญาที่ตกลงไว้) กรณีนี้เกษตรกรที่ร่วมทำสัญญาจะเป็นผู้เพาะปลูกและดูแลต้นยางในพื้นที่ของตนเอง คล้ายกับการลงทุนโดยชาวสวนเอง แตกต่างกันตรงที่นักลงทุนจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายด้านปัจจัยการผลิต อาทิ เมล็ดพันธุ์ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่ใช้ในการเพาะปลูกยางพารา รวมทั้งให้คำแนะนำการปลูกยางพาราที่เหมาะสมแก่เกษตรกร อาทิ การดูแลต้นยาง และการกรีดยาง นอกจากนี้ นักลงทุนยังเป็นผู้รับซื้อน้ำยางทั้งหมดตามราคาที่ตกลงกันไว้ ส่วนไม้ยางพาราจะถูกแบ่งเป็นของนักลงทุนและเกษตรกรในสัดส่วนคนละครึ่ง ทั้งนี้การลงทุนทำ Contract Farming มักพบในตอนเหนือของลาว โดยเฉพาะใน 3 แขวงสำคัญ ได้แก่ แขวงหลวงน้ำทา แขวงบ่อแก้ว และแขวงอุดมไซ

(3) การผลิตแบบผ่านระบบการขอสัมปทานที่ดินเพื่อเพาะปลูกยางพารา กล่าวคือ นักลงทุนต่างชาติ รวมถึงนักลงทุนท้องถิ่นต้องติดต่อเพื่อขอสัมปทานที่ดินกับแขวงที่จะเข้าไปทำการเพาะปลูกยางพารา ซึ่งแต่ละแขวงจะอนุมัติให้นักลงทุนเช่าพื้นที่ขนาดใหญ่ในระยะยาว กรณีนี้นักลงทุนเป็นผู้รับผิดชอบค่าเช่าที่ดิน ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการปลูกยางพาราและค่าจ้างแรงงาน การลงทุนรูปแบบนี้มักพบทางตอนใต้ของลาว

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ของลาว ขาดเงินทุนสำหรับการปลูกยางพารา และสถาบันการเงินไม่ว่าจะเป็น ธนาคารของรัฐ หรือเอกชนก็ไม่สามารถตอบสนองด้านการเงินให้กับเกษตรกรผู้ที่มีความต้องการจะปลูกยางพารา ดังนั้นรูปแบบการผลิตยางพาราของลาว จึงขึ้นอยู่กับ การส่งเสริมทางด้านการวิชาการ และเงินทุนจากนักลงทุนต่างชาติ จากการศึกษาพบว่าในปี 2009 (พ.ศ.2552) มีบริษัทที่ได้รับสัมปทานปลูกยางพาราจากรัฐบาลลาว จำนวน 19 บริษัท โดยมีเพียง 5 บริษัทเท่านั้นที่เป็นบริษัทของคนลาว ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนบริษัทที่ได้ลงทุนปลูกยางพาราในลาว

ลำดับ	ชื่อบริษัท	ปี ค.ศ.	เนื้อที่ (เฮกตาร์)	แขวง
1	ร่วมมือลาว-จีน	2004	581	บ่อแก้ว
2	ปลูกยางพาราลาว-จีน (จีน)	1994-04	4,144	หลวงน้ำทา
3	เซ็นลี (จีน)	-	30	หลวงน้ำทา
4	เกียซง (จีน)	2005	na	หลวงน้ำทา
5	ไซปะจัน (ลาว)	2005	na	หลวงน้ำทา
6	เซ็นฮัว (จีน)	2005	na	หลวงน้ำทา
7	ยูนนาน (จีน)	2005	na	หลวงน้ำทา
8	เจียนฟอง (จีน)	2004	1,220	อุดมไซ
9	สีพันสาลิกา (ลาว)	2005	na	อุดมไซ
10	เซียงเฮง (จีน)	-	na	อุดมไซ
11	อิงจิวปา (จีน)	2006	na	อุดมไซ
12	คำทา (ลาว)	2006	na	อุดมไซ
13	ปลูกยางพาราลาว-จีน (จีน)	2002	102	หลวงน้ำทา
14	ปลูกยางพาราลาว-จีน (จีน)	2002	na	หลวงพระบาง
15	จงเฮอ (จีน)	2004	na	หลวงพระบาง
16	ปา-กวางซี (จีน)	2003	na	หลวงพระบาง
17	พัฒนาเขตภูดอย (ลาว)	1990	90	คำม่วน
18	เวิลด์กรุ๊ป	2004	4	คำม่วน
19	กาวสุดาลัก (เวียตนาม)	2005	332	จำปาสัก
20	ดาวพี (ลาว)	1995	74	จำปาสัก
21	โอจีมินห์ (เวียตนาม)	2005	1,642	จำปาสัก
22	กาวสุดาลัก (เวียตนาม)	2005	511	จำปาสัก

ที่มา: สุนทอน และคณะ (2006)

การเปลี่ยนแปลงชุมชนชนบทลาวภายใต้ระบบการผลิตยางพารา: ประสบการณ์ภาคสนาม

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เกษตรกรลาวเริ่มหันมาสนใจการปลูกยางพารามากขึ้น ภายใต้การสนับสนุนของรัฐบาลกลางและท้องถิ่น อันเนื่องมาจากความต้องการยางที่เพิ่มขึ้น ราคาที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง การปรับปรุงเส้นทางคมนาคมตามแผนความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับอนุภูมิภาค ทำให้นักลงทุนจากจีน ไทย และเวียดนาม เริ่มหลั่งไหลเข้าสู่ลาวเพื่อส่งเสริมการปลูกยางพาราในระบบต่างๆ ยางพาราแตกต่างจากพืชเศรษฐกิจอื่นๆ ในแง่ที่ว่า ยางเป็นพืชที่ให้ผลประโยชน์อย่างต่อเนื่องระยะยาวประมาณ 30 – 40 ปี เกษตรกรไม่เพียงได้ประโยชน์จากการขายน้ำยาง/ยางก้อน/ยางแผ่นเท่านั้น แต่ยังสามารถปลูกพืชชนิดอื่นๆ แซมลงไปกับกล้วยในช่วง 3-4 ปีแรกของการปลูก ทำให้ยางเป็นพืชที่ถูกนำเสนอว่าเหมาะสมกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิตแบบไร่เลื่อนลอยโดยเฉพาะลาวสูงและลาวเทิง ซึ่งกำลังถูกดึงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจการตลาด

กลุ่มทุนของฮองอาลัย (Hoang Anh Galai) จากเวียดนาม นอกจากจะเป็นเจ้าของธุรกิจโรงแรมขนาดใหญ่ในแขวงอัตตะปือ ทางภาคใต้ของลาวแล้ว ยังได้รับสัมปทานที่ดินเพื่อปลูกยางพาราหลายหมื่นเฮกตาร์ในสามแขวงภาคใต้อีกด้วย (ภาพขวามือคือ บ้านพักคนงานสวนยางในนิคมยางพาราของบริษัทที่แขวงอัตตะปือ)

อย่างไรก็ตาม การขยายพื้นที่ปลูกยางพาราอย่างรวดเร็วก็สร้างผลกระทบทั้งในด้านลบทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมเช่นเดียวกัน เพราะการปลูกยางพาราเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ต้องใช้เงินทุนค่อนข้างมาก ทำให้เกษตรกรยากจนไม่อาจทำได้แม้จะมีความช่วยเหลือจากรัฐบาลก็ตาม การขาดความรู้และความเชี่ยวชาญด้านเทคนิคในการปลูกและดูแลรักษา ทำให้เกษตรกรรายย่อยจำนวนมากไม่ประสบผลสำเร็จในการทดลองปลูกยางครั้งแรก บางรายต้องสูญเสียที่ดินทำกินจากหนี้สินเพราะความล้มเหลวของการลงทุนปลูกยางพารา และจำต้องผันตัวเองมาเป็น

แรงงานรับจ้างในสวนยางของผู้อื่น²⁰ การขยายพื้นที่ปลูกยางทำให้ป่าธรรมชาติลดลง และส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ทำให้พืชอาหารตามธรรมชาติลดลงและส่งผลกระทบต่อสุขภาพและความกินดีอยู่ดีของชาวบ้านยากจนที่ต้องพึ่งพิงป่าเป็นแหล่งอาหารประจำวัน การปลูกยางพาราในระบบสัมปทานขนาดใหญ่ทำให้เกิดการแย่งชิงที่ดินทำกินและที่ป่าของชาวบ้าน โดยไม่คำนึงถึงสิทธิทำกินและสิทธิชุมชนของชาวบ้านที่อยู่มาก่อน ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐ-นายทุน-ชาวบ้านในหลากหลายพื้นที่ นักวิชาการบางกลุ่มถึงกับเสนอว่า การขยายตัวอย่างรวดเร็วของการปลูกยางพารา กำลังสร้างผลกระทบทางสังคมที่ควรใคร่ครวญอยู่หลายประการด้วยกัน

ดังนั้น ผู้วิจัยใคร่ขอนำเสนอข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับผลกระทบดังกล่าวของชุมชนชนบทลาวแห่งหนึ่งในเขตภาคใต้ที่ผู้วิจัยเคยเก็บข้อมูลสนามเมื่อปี 2009-2010 มาประกอบดังนี้

ชุมชนชนบทแห่งนี้อยู่ในเขตเมืองบาเจียงเจริญสุข แขวงจำปาสัก สปป.ลาว เป็นชุมชนที่อยู่ในเขตสัมปทานยางพาราของบริษัทจากเวียดนาม ที่ก่อให้เกิดปัญหาที่ตามมาจากการให้สัมปทานดังกล่าวในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ จากการเป็นชาวไร่ชาวนาต้องกลายมาเป็นลูกจ้างในที่ดินทำซึ่งเคยเป็นของตนเอง

ก่อนปี ค.ศ. 2005 ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนที่ประกอบด้วย 6 คุ้มบ้าน ชาวบ้านมีอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ หาของป่าจากบริเวณป่ารอบหมู่บ้าน เพื่อนำผลผลิตที่ได้ไปแลกเปลี่ยนเป็นเงินหรือสินค้าอุปโภคบริโภคตามที่ต้องการทั้งแลกเปลี่ยนกันเองภายในหมู่บ้าน และในตลาดในตัวเมืองปากเซ หรือบางทีก็มีนายหน้าเข้ามารับซื้อผลผลิตในหมู่บ้านโดยตรงเลย เช่น พริกกาแฟ หมากแห้ง สีสียัด เป็นต้น เนื่องจากมีถนนใหญ่หมายเลข 20 ตัดผ่านหมู่บ้าน มีรถโดยสารประจำทางแล่นผ่าน ทำให้สะดวกแก่การเดินทางติดต่อกันทั้งในตัวเมืองปากเซ และหมู่บ้านรอบ ๆ ชาวบ้านประกอบอาชีพเพื่อยังชีพ อยู่แบบเครือญาติ และเพื่อนบ้าน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

ในช่วงปี ค.ศ. 2005 รัฐบาล สปป.ลาว ได้ส่งเสริมการลงทุนทั้งจากภายใน และต่างประเทศ โดยเน้นการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อการส่งออก เช่น ยางพารา ไม้กฤษณา ไม้สัก เป็นต้น และชุมชนแห่งนี้ก็เป็นชุมชนหนึ่ง ที่ได้รับอิทธิพลของการขยายเครือข่ายทางเศรษฐกิจของรัฐ โดยรัฐได้เวียนคืนที่ทำกินของประชาชนในพื้นที่บริเวณนี้ เพื่อให้บริษัทเวียดนามทำการปลูกยางพารา การเปิดพื้นที่ใหม่เพื่อทำการปลูกยางพาราได้เริ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว พื้นที่ที่เคยเป็นที่ทำไร่ ทำสวนของ

²⁰Simone Vongkhamor et al., 2007 อ้างใน ยศ สันตสมบัติ และ อรัญญา ศิริผล. *ยางพาราในลุ่มน้ำโขง: การปรับตัวของชุมชนท้องถิ่นในลาว กัมพูชา และไทย* (เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์, 2556) หน้า 35.

ชุมชนได้กลายเป็นสวนยางพาราในระยะเวลาอันรวดเร็ว บริษัทผู้ได้รับสัมปทานได้สร้างนิคมยางพาราขึ้นหลายแห่ง และสร้างที่พักสำหรับพนักงานในนิคมที่มาจากเวียดนามอย่างเป็นทางการ

ในการจ่ายค่าสินไหมทดแทนในการเวียนคืนที่ดินแก่รัฐนั้น ไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับขอบเขตของพื้นที่ และพืชที่ปลูกในพื้นที่ เช่น ถ้าเป็นพื้นที่ทำไร่ของชาวบ้านก็จะทดแทนให้ในราคา เฮกตาร์ละ 200,000 กีบ ส่วนพื้นที่ที่เป็นสวนกาแฟ หรือสวนหมากแห้ง สีเสียด ก็จะได้เฮกตาร์ละ 300,000 – 500,000 กีบ ขึ้นอยู่กับสัดส่วนของพืชที่ปลูกในสวนว่ามีมากหรือน้อย ถ้าเป็นพื้นที่ที่รกร้างไม่ได้ปลูกพืชอาจได้ค่าชดเชยเพียงไร่ละ 100,000 กีบ หรืออาจไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าเจ้าของได้ปล่อยรกร้างมากี่ปี ถ้าหากปล่อยรกร้างมาหลายปีอาจไม่ได้ค่าทดแทนเลย ดังที่รองนายบ้าน อายุ 53 ปี รองได้กล่าวว่า “บริษัทปลูกยางพาราเข้ามาในปี ค.ศ. 2005 และการเวียนคืนที่ดินให้กับรัฐนั้น ก็มีการชดเชยบ้าง เช่น พื้นที่ว่างเปล่าของประชาชนที่ไม่มีการเพาะปลูกเป็นพื้นที่ทำไร่ข้าวก็ชดเชยให้ 200,000 กีบ/เฮกตาร์ ถ้าเป็นพื้นที่สวน เช่น สวนกาแฟ สวนหมากแห้ง สวนสีเสียด ก็ได้ 300,000 -500,000 กีบ/เฮกตาร์ ทำให้บางครอบครัวที่มีที่ดินประมาณ 10 กว่าเฮกตาร์ ก็ตกเป็นเงิน 4,000,000 – 5,000,000 กีบเท่านั้น ก็พอทำให้บางครอบครัวสามารถปลูกบ้านใหม่ได้บ้าง เพราะว่าแต่ละครอบครัวมีพื้นที่ทำกินอยู่ระหว่าง 6 เฮกตาร์ จนถึงมากที่สุด 20 เฮกตาร์ ด้วยเหตุนี้เมื่อทางราชการลงมาตรวจเยี่ยมหมู่บ้านก็พูดว่า “เห็นไหมเมื่อว่าเวียดนามมาทำให้เรามีบ้านหลังใหญ่ๆ งามๆ อยู่กัน” แต่ปัจจุบันเมื่อเงินจำนวนนั้นหมด ก็ไม่มีเงินซื้อข้าวกิน เมื่อก่อนตอนมีไร่มีสวนเราก็กินได้ ขายผลปลูกข้าวเราเพื่อแลกเงิน ซื้อข้าวกิน อยากกินอะไรก็เข้าไปหาในสวนในป่า อยากกินปลาก็ไปหาในห้วย”

ปัจจุบัน (หมายถึงขณะนั้น-ช่วงปี 2010) ยังมีบางครอบครัวทำไร่ข้าวอยู่ โดยบริษัทที่ได้รับสัมปทานยังอนุญาตให้ชาวบ้านสามารถปลูกข้าวในสวนยางพาราได้สลับกับช่องว่างระหว่างต้นยางพารา แต่ก็มีข้อสังเกตที่ว่าในช่วงเวลา 2-3 ปีข้างหน้าเมื่อต้นยางพาราเริ่มโตก็ไม่สามารถปลูกข้าวได้ชาวบ้านก็ต้องหยุดการทำไร่ไป

เมื่อไม่มีพื้นที่ทำการเกษตรแล้ว ชาวบ้านต้องเปลี่ยนแปลงอาชีพจากที่เคยทำเกษตรกรรมกลายมาเป็นแรงงานรับจ้างในนิคมปลูกยางพาราของบริษัทเวียดนาม ทำงานแบบมีระบบตามคำสั่งของผู้คุมงานชาวเวียดนาม ผู้ที่จะสามารถเข้าทำงานในนิคมปลูกยางพาราได้ต้องอยู่ในเกณฑ์อายุ 18-40 ปีไม่จำกัดเพศ จึงทำให้คนที่มิใช่เกณฑ์อายุไม่ถึงหรือเกินเกณฑ์ไม่มีงานทำต้องอยู่บ้านเป็นภาระให้แก่ลูกหลานเป็นคนหาเงินมาเลี้ยงดู เช่น หญิงวัย 43 ปี ซึ่งเป็นชาวบ้านในชุมชนกล่าวว่า “ปัจจุบันไม่ได้ทำงานอะไรมีแต่ลูก 3 คนหาเลี้ยงโดยไปทำงานในนิคมปลูกยาง ตอนทำไร่ ทำสวนกาแฟ สวนหมากแห้ง ตอนนั้นรายได้ค่อนข้างดี ปีไหนที่ผลผลิตได้เยอะ เช่น หมากแห้งปีที่เก็บได้

เยอะ ๆ ขายได้เงิน 4,000,000-5,000,000 กีบ กาแฟอีกปีหนึ่งเก็บได้ถึง 30-40 กระสอบขายได้ถึง 6,000,000-7,000,000 กีบ แล้วก็ยังมีไร่ข้าวอีกไม่ต้องซื้อ ปัจจุบันไม่มีอะไรมีแต่ลูกไปรับจ้างเป็นคนงาน ทุกอย่างต้องซื้อ พริก มะเขือ ข้าวก็ต้องซื้อจากตลาด เงินเดือนที่ลูกได้จากการรับจ้างก็ไม่พอบางเดือนก็ได้ 200,000 กีบ มากที่สุดก็ 800,000 กีบ เขาบอกว่ามันไม่ใช่เงินเดือนเป็นเงินแรงงาน ทำมาได้มากทำน้อยได้น้อยแต่บางเดือนเราอยากทำงานมากมันไม่มีงานให้ทำก็ได้้น้อย”

(ซ้าย) คนงานในนิคมยางพาราเวียดนามที่เมืองบาเจียงจะเดินส่งกำลังกลับบ้าน (ขวา) รอยยิ้มของชายชนเผ่าลาวเทิง (แงะ) ที่เป็นคนงานในนิคมยางพาราเวียดนาม ที่เราอาจจะไม่พบอีกเมื่อต้นยางโตพอจนนิคมไม่ต้องจ้างเขาไปถางหญ้าอีกต่อไป

ปัจจุบันรายได้หลักของคนในชุมชนคือมาจากการเป็นแรงงานในนิคมปลูกยางพารา ซึ่งเป็นรายได้ที่ไม่มั่นคง บางเดือนก็มากบางเดือนก็น้อยขึ้นอยู่กับความสามารถของแรงงานเอง ชายวัย 35 ปี ซึ่งเป็นชาวบ้านในชุมชนและเป็นแรงงานในนิคมปลูกยางพารากล่าวว่า “ทำงานในนิคมยางพาราตั้งแต่ปี ค.ศ. 2005 เขาไม่ได้คิดเป็นเงินเดือนให้เราแต่เป็นเงินแรงงานถ้าเราไม่ทำงานก็ไม่ได้เงิน เช่น เขาจะบอกเราว่าวันนี้ต้องถางหญ้ารอบต้นยางให้ได้ 50 ต้นเขาคิดให้เรา 20,000 กีบ ถ้าทำไม่ได้ก็ไม่ได้เงินเต็ม 20,000 กีบ ถ้าวันไหนหญ้ามันรกมากก็ทำไม่ได้ ผู้คุมงานจะบันทึกไว้ว่าแต่ละวันเราทำได้เท่าไร พอสิ้นเดือนถึงจะจ่ายเราตามนั้น” ดังนั้นเงินที่ได้จึงไม่ใช่เงินเดือนแต่เป็นเงินแรงงานในแต่ละวัน ซึ่งอาจมากหรือน้อยตามความสามารถของแรงงาน ซึ่งหญิงวัย 40 ปี อีกคน ซึ่งเป็นชาวบ้านในชุมชนและเป็นแรงงานในนิคมปลูกยางพารากล่าวว่า “ทำงานในสวนปลูกยางให้เวียดลำบากมากเงินเดือนก็ได้ขึ้น ๆ ลงๆ จะว่าเงินเดือนก็ได้ก็ต้องเรียกว่าเงินแรงงาน บางเดือนก็ได้

600,000-700,000 กีบ บางเดือน 200,000 กีบก็มี แล้วแต่เราจะทำได้มากได้น้อยตามที่เขาบอกให้เราทำ” และปัจจุบันแรงงานที่ทำงานในนิคมปลูกยางพารายังต้องจ่ายค่ารถเองในการไปทำงานในแต่ละวันซึ่งตกคนละ 90,000 กีบ/เดือน

หากเปรียบเทียบรายได้ ก่อนการเข้ามาของบริษัทปลูกยางพาราของเวียดนามแล้ว ชาวบ้านอาจมีรายได้เป็นตัวเลขที่ไม่แน่นอน ดังที่หญิงวัย 50 ปี กล่าวว่า “เมื่อก่อนมีอาชีพทำไร่ข้าว ทำสวนกาแฟ สวนหมากแห้ง และปลูกพวกผลไม้ เช่น เงาะ ทุเรียน สับปะรด ข้าวโพด ปีหนึ่งขายกาแฟ และหมากแห้งได้ 3,000,000-4,000,000 กีบ ข้าวก็ไม่ต้องซื้อ อยากกินปลา ก็ไปหาในห้วย อยากกินหน่อไม้ก็เข้าไปหาในป่า แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีแล้วรัฐเขาเอาที่เราไปให้เวียดนามปลูกยางพาราหมดแล้ว แม้ก็เลยต้องอยู่บ้านเฉยๆไม่ได้ทำอะไร” และแม่ทองสา อายุ 60 ปี กล่าวว่า “เมื่อก่อนก็ทำไร่ข้าว ทำสวนกาแฟ สวนหมากแห้งแต่ละปีขายทั้งหมากแห้งและกาแฟ ก็ได้เงินถึง 2,000,000-3,000,000 กีบ” ส่วนเงินที่ได้จากการเป็นแรงงานรับจ้างในนิคมปลูกยางพาราเฉลี่ยแล้วเดือนหนึ่งก็ตกอยู่ 200,000 – 800,000 กีบ/เดือน

นอกจากนี้ ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม ก็เป็นประเด็นที่ควรคำนึงถึงเช่นกัน ชุมชนแห่งนี้ เป็นชุมชนที่ประกอบไปด้วยหลายกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ตะโอย ส่วย ละเวน ลาวลุ่ม เป็นต้น แต่ไม่มีลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมแตกต่างจากชุมชนอื่น เนื่องจากมีการผสมกลมกลืนกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อยู่ในพื้นที่เดียวกันถูกหลอมรวมเป็นคาทอลิกจนหมดแล้ว มีเพียงภาษาพูดที่ยังคงเอกลักษณ์และยังใช้พูดคุยกันในหมู่บ้าน และสภาพบ้านเรือนที่เป็นแบบยกพื้นใต้ถุนสูง ผนังบ้านทำด้วยฟากไม้ไผ่ มุงหลังคาด้วยหญ้าคา ถึงปัจจุบันจะมีบ้านที่สร้างใหม่ที่ทำด้วยไม้และมุงด้วยกระเบื้อง หรือสังกะสี แต่ก็ยังคงเอกลักษณ์ของบ้านแบบยกพื้นใต้ถุนสูงไว้อยู่ ถึงชุมชนจะประกอบด้วยหลายกลุ่มชาติพันธุ์แต่ก็อยู่ร่วมกันแบบพี่น้องบ้านใกล้เรือนเคียง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เมื่อมีงานต่างก็จะเกณฑ์แรงงานเพื่อช่วยกัน เช่น การสร้างบ้านใหม่หรือซ่อมแซมบ้าน ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านที่ใกล้เคียงก็จะมาช่วยกันโดยการบอกกล่าวโดยไม่มีค่าตอบแทนใด ๆ ทุกคนต่างก็เต็มใจที่มาช่วยเหลือกัน

แต่ปัจจุบันเนื่องจากสังคมและวัฒนธรรมได้มีการเปลี่ยนไปอย่างมากในช่วงระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็น อาชีพที่เปลี่ยนจากเกษตรกรรมกลายมาเป็นแรงงานรับจ้างในนิคมปลูกยางพารา ทำงานแบบเป็นระบบ วันจันทร์-วันเสาร์ ตั้งแต่เวลา 8 โมงเช้าถึง 5 โมงเย็น ทำให้วิถีชีวิตแบบเกษตรกรจางหายไปแทนที่ด้วยวิถีชีวิตแบบผู้ใช้แรงงานในตัวเมืองใหญ่ วัฒนธรรมที่เคยพึ่งพาอาศัยกันแบบเครือญาติ บ้านใกล้เรือนเคียงก็หายไป ดังที่หญิงวัย 48 ปี คนหนึ่งกล่าวว่า “เวลามีงานอะไร ไม่ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ใด ลาวลุ่ม ส่วย เวลามีกงานอะไรก็จะช่วยเหลือกันทางด้านแรงงาน แต่เดี๋ยวนี้

มันก็ยากเพราะแต่ละครอบครัวต้องทำมาหากิน เมื่อก่อนถ้าใครจะสร้างบ้าน หรือซ่อมแซมบ้านใหม่ ก็แค่เพียงบอกกล่าวญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้กันให้มาช่วย แต่เดี๋ยวนี้ทำอะไรก็ต้องเป็นตัวเงินจะวานกันปากเปล่าไม่ได้เหมือนแต่ก่อนแล้ว”

ส่วนความสัมพันธ์ทางสังคมก่อนการสร้างนิคมปลูกยางพารานั้น เป็นการติดต่อมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในหลายๆ ครอบครัวเป็นเครือญาติ และไม่เป็นเครือญาติมารวมตัวกันเป็นกลุ่มตามโอกาสต่าง ๆ มีการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยไม่ได้เรียกร้องผลตอบแทนใด ๆ

ด้านการผลิตของชุมชนในอดีตทำการผลิตเพื่อยังชีพทางการเกษตร ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในเรื่องการถือปัจจัยทางการผลิต คือ จำนวนการถือครองที่ดินระหว่างชาวบ้าน แต่ก็ไม่ได้ส่งผลกระทบให้มีความแตกต่างกันในฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมนระหว่างชาวบ้านในการแบ่งเป็นชนชั้นตามระบอบการถือครองที่ดินทำกินภายในชุมชน เนื่องจากทุกคนในชุมชนไม่มีสิทธิถือครองที่ดินตามกฎหมาย (ไม่มีโฉนดที่ดิน) มีเพียงสิทธิในการจับจองเพื่อทำการเกษตรและแบ่งเขตกันเองตามกฎหมายวิธีทำการผลิตก็เป็นการทำไร่ ทำสวนแบบเลี้ยงชีพพออยู่พอกินเรื่อย ๆ อย่างเรียบง่าย

ด้านกระบวนการผลิตต้องใช้แรงงานเป็นสำคัญ ซึ่งก็ให้เกิดการรวมตัวกันในการทำไร่ พึ่งพาอาศัยช่วยเหลือแลกเปลี่ยนแรงงานกัน ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบ ทุกคนให้เกียรติซึ่งกันและกัน ในด้านอื่นที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของชาวบ้าน เช่น การหาของป่าไว้เป็นอาหาร ซ่อมแซมบ้านเรือน จัดงานบุญประเพณี ปรีกษาหารหรือในเรื่องปัญหาที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน เรื่องการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านร่วมกันทำ และเป็นโอกาสอันดีที่ทำให้ชาวบ้านรวมตัวกันเป็นกลุ่มย่อย ๆ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มเครือญาติ เช่น กลุ่มสนใจในกิจกรรมทางศาสนา กลุ่มผู้อาวุโส โดยไม่มีพรมแดนเรื่องชาติพันธุ์มาขวางกั้น มีเพียงความห่วงใยจริงใจต่อกัน มีเวลาให้กันในการดำเนินชีวิตเพื่อความสุขกายสุขใจของทุกคน

ทว่าเมื่อรัฐบาลให้สัมปทานที่ดินของชุมชนแก่นายทุนจากเวียดนาม ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนเปลี่ยนไปในปัจจุบัน มีความหลากหลายซับซ้อน และความเหลื่อมล้ำมากขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การที่ชุมชนมีแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคมนั้นต้องอาศัยการแลกเปลี่ยน การถ่ายทอด และการเรียนรู้ของคนในชุมชน ชุมชนค่อย ๆ สัมผัสรูปแบบความสัมพันธ์แบบใหม่ และปรับใช้ความสัมพันธ์แบบเดิมและใหม่ให้เป็นประโยชน์และความสะดวกในการยังชีพ อาชีพเดิมของชาวบ้านถูกปรับเปลี่ยนจากเกษตรกรรมมาเป็นแรงงานราคาถูกในนิคมปลูกยางพารา ไม่จำเป็นต้องพึ่งแรงงานเครือญาติและเพื่อนบ้าน แต่จะใช้ความรู้ความสามารถของตัวบุคคล ในการทำมาหากินมากขึ้น ตามกลไกตลาดแรงงานของภายนอก และสามารถที่จะรับรู้เรื่องต่างๆ โดยมีการ

ปฏิสัมพันธ์กับชุมชนภายนอก ชาวบ้านจึงไม่ต้องพึ่งพาเครือญาติ และเพื่อนบ้านอย่างแต่ก่อน ต่างคนต่างสามารถทำมาหากินได้ด้วยตัวเอง

ชุมชนในปัจจุบันจึงมีการแบ่งแยกเป็นกลุ่ม ๆ ที่สะท้อนเป็นรูปแบบชัดเจนขึ้น กลุ่มต่าง ๆ จะพยายามปกป้องผลประโยชน์ที่ตัวเองจะได้รับ โดยมีการเอาเปรียบกลุ่มอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์ทางเครือญาติและเพื่อนบ้านของชุมชนยังคงอยู่ และยังมี การติดต่อสัมพันธ์กันในฐานะเป็นคนในชุมชน แต่ความสัมพันธ์ ความเชื่อถือว่าวางใจกันลดน้อยลง ต่างคนต่างนึกถึงแต่ตนเอง และมีความรับผิดชอบในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวเอง เช่น เรื่องการทำมาหากิน เรื่องทรัพย์สินของตัวเอง ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนในปัจจุบัน จึงเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มคนเป็นแบบที่มีเงื่อนไขฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะเรื่องอาชีพ ที่คล้ายๆ กันไม่มีการแบ่งเป็นผู้นำผู้ตามอย่างชัดเจน สมาชิกต่างก็สามารถต่อรองคุ้ยกันได้ตามระเบียบกฎเกณฑ์ที่เป็นทางการ ความสัมพันธ์ที่เป็นผลประโยชน์ที่เป็นเงินมาเกี่ยวข้องนั้น ทำให้มีการรวมตัวทั้งเป็นพวกเดียวกัน และคนหลายๆชนชั้นเข้ามาร่วมกันตามผลประโยชน์ แต่เมื่อมารวมตัวกันด้วยผลประโยชน์ ก็มักจะแยกออกจากกันด้วยผลประโยชน์เช่นเดียวกัน กลุ่มเหล่านี้จึงไม่มีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้ง มีแต่ความสัมพันธ์แบบทางการ ซึ่งจะพบเห็นในชุมชนเมืองใหญ่ที่ประกอบด้วยคนหลายๆคน ซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม และกิจวัตรประจำวันที่แตกต่างกัน

บทสรุป (Conclusion)

การกลายเป็นแปลงปลูกยางพาราแห่งอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงของรัฐลาว จากที่ได้นำเสนอไปข้างต้นนั้น สะท้อนให้ภาพของการพยายามของรัฐลาวที่จะสร้างชาติลาวไปตามแนวทางของ “ความทันสมัย” แม้กลไกตลาดจะเริ่มมีอิทธิพลมากขึ้นเรื่อยๆ ทว่ารัฐก็ยังคงมีบทบาทนำในการกำหนดทิศทางการพัฒนา ผ่านการสร้างวาทกรรมการพัฒนาภายใต้กรอบของระบอบเศรษฐกิจเสรี วาทกรรมบูรณาการชาติและการสร้างอัตลักษณ์ชาติ การพัฒนาในฐานะตัวชี้วัด “ความทันสมัย” ที่พึงปรารถนา กลายเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐและชนชั้นนำ ฉะนั้น บทเรียนจากกรณีการแพร่ขยายของยางพาราในลาว จนทำให้รัฐลาวกลายเป็น “แปลงปลูกยางพาราแห่งอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง”²¹ นั้น จึงเป็นผลพวงของยุทธศาสตร์การพัฒนาอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงของ ADB นับแต่ปี 1992 เป็นต้นมา ที่พยายามผลักดันให้ภูมิภาคนี้ก้าวเข้าสู่ “ศักราชใหม่ของการพัฒนา” (a

²¹ ดังที่ชาวบ้านที่เมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา ได้เอ่ยกับผู้วิจัยในเชิงขบขันแถมเสียดสีว่า ตอนนั้นแขวงหลวงน้ำทา มีชื่อใหม่ว่า “หลวง(ยาง)พารา” แล้ว

new era of development) แม้เราจะมีอาจปฏิเสธได้ว่าด้านหนึ่งของโครงการพัฒนาของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ได้ทำให้การเชื่อมต่อทางด้านเศรษฐกิจ การค้า และการท่องเที่ยวระหว่างประเทศในดินแดนลุ่มน้ำโขงเป็นไปอย่างกว้างขวาง เมืองชายแดนหลายจุดที่เส้นทางหลักเหล่านั้นตัดผ่านมีการขยายตัว เพราะเกิดการเคลื่อนย้ายของผู้คน และแรงงานข้ามชาติ รวมทั้งการขยายตัวของภาคการผลิตในเมืองและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นการค้าขาย การขนส่ง การก่อสร้าง สถานที่ท่องเที่ยว และสถาบันบันเทิงเรีงรมย์ เป็นต้น

ทว่าในอีกด้านหนึ่ง “การพัฒนา” ก็นำปัญหามานับการมาสู่ชีวิตของผู้คนในภูมิภาคนี้ นับตั้งแต่กลุ่มชนที่อาศัยอยู่ภูเขา ผู้คนริมน้ำ ชาวชนบท หรือแม้แต่ผู้คนในเมืองใหญ่ ก่อเกิดความไม่เท่าเทียมกันทางชนชั้น ช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบท คนจนกับคนรวย รวมทั้งปัญหาการเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่เคยตกทอดของภูมิภาคและปัญหาสังคมนานัปการ อันเป็นผลมาจากการเคลื่อนตัวของทุนระดับข้ามชาติ (trans-national capital) หรือโลกาภิวัตน์ (globalization) ที่ก่อให้เกิดพื้นที่ทางเศรษฐกิจใหม่ที่พัฒนาขึ้นควบคู่ไปกับการปรากฏการณ์ที่เรียกว่าการสถาปนา “ระบอบใหม่ของการกำกับควบคุม” (new regime of regulation) ที่ปฏิบัติการผ่านโครงการพัฒนาแก้ปัญหาความยากจน การค้า การลงทุน และการใช้แรงงาน ทรัพยากรธรรมชาติในระดับชาติอย่างสลับซับซ้อนและเข้มข้น การสถาปนาระบอบเศรษฐกิจใหม่ในระดับภูมิภาคดังกล่าวแสดงตนออกมาอย่างเป็นรูปธรรมผ่านการเกิดขึ้นของเมืองชายแดน เขตเศรษฐกิจพิเศษ จุดผ่อนปรน ด้านตรวจคนเข้าเมือง ด้านควบคุมสินค้าศุลกากร การสร้างถนนหนทางและระบบการคมนาคมขนส่งต่างๆ ซึ่งมักจะถูกพัฒนาขึ้นควบคู่ไปกับการปรับเปลี่ยนและขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาความร่วมมือ การลงทุนด้านต่างๆ ระดับข้ามชาติ ระหว่างบรรดาประเทศสมาชิกในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ข้างต้น ประเด็นที่ท้าทายนักสังคมศาสตร์ ตลอดจนนักพัฒนา เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักวิเคราะห์ ผู้มีส่วนในการกำหนดนโยบายต่างๆ ก็คือความรู้เท่าทัน ตลอดจนความเข้าใจต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งต่อชีวิตของผู้คนทั้งในระดับชุมชนท้องถิ่นหนึ่งๆ จนถึงระดับชาติ และระดับภูมิภาค²²

นอกจากนี้ ตัวอย่างของการแพร่ขยายของยางพาราในลาวที่นำเสนอในบทความนี้ ยังสะท้อนให้เราเห็นพลังสามด้านที่ทำงานควบคู่กันในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง พลังด้านแรก คือพลังของรัฐในการปิดล้อมและพรากทรัพยากรไปจากชุมชนท้องถิ่นโดยใช้กฎหมาย ความรุนแรงเชิง

²² วสันต์ ปัญญาแก้ว “บทบรรณาธิการ” ใน ทบ-ทวนการพัฒนา: จากท้องถิ่นภาคเหนือสู่ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง(เชียงใหม่: ธาราทองการพิมพ์, 2553) หน้า 10-11.

โครงสร้าง การสถาปนาลัทธิชาตินิยมและอัตลักษณ์ชาติ เพื่อยึดครองที่ดินและทรัพยากรในนามของการพัฒนา พลังด้านที่สอง คือวาทกรรมเสรีนิยมใหม่ ที่เน้นความสำคัญของกลไกตลาด การลงทุนภาคเอกชน การเปิดเสรีทางการค้า การลดกฎระเบียบและการควบคุมบังคับ และความร่วมมือในสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ พลังด้านที่สามคือ พุนิยมชายขอบซึ่งข้ามชายแดนอสมมาตร (Asymmetrical border) เข้ามายึดครองพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติโดยความร่วมมือของรัฐท้องถิ่น พลังทั้งสามด้านนี้ส่งผลให้เกิดกระบวนการกลายเป็นสินค้าของทรัพยากร ที่ดิน ป่า และสายน้ำ และเบียดขับประชาชนออกจากพื้นที่ไปเป็นแรงงานข้ามชาติ²³

พลังทั้งสามด้านข้างต้น กลายเป็นพลังทางเศรษฐกิจการเมืองพันธุ์ผสมรูปแบบใหม่ที่ปิดล้อมชุมชนท้องถิ่น โดยการปรับเปลี่ยนทรัพยากรธรรมชาติ ร่างกาย แรงงาน และวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้า เพื่อรองรับความร่วมมือ การเจริญเติบโตและการหลั่งไหลเข้ามาของทุนต่างชาติ

ปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงเป็นการผนวก “ชาวนา” ให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบตลาดเสรีข้ามชาติ ภายใต้ระบบแบ่งงานกันทำของโลกสมัยใหม่ และกลายเป็น “เกษตรกร” ที่ทำการผลิตเชิงพาณิชย์ เผชิญชะตากรรมภายใต้กระแสทุนอันเชี่ยวกราก อันเป็นภาวะเปลี่ยนผ่านที่ชาวนาของประเทศไทยในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงทุกประเทศกำลังเผชิญหน้าอยู่

เอกสารอ้างอิง (References)

World Rainforest Movement (WRM), December 2008.

จามะรี เชียงทอง, จากมาร์กซิสม์ถึงเสรีนิยมใหม่: การสร้างชนบทลาวในโลกสมัยใหม่และ “การพัฒนา” ในสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ, (เชียงใหม่: ศูนย์วิจัยและบริการวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2554) หน้า 72-73.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. 2554. พุนิยมชายแดน: นิคมเกษตรกรรมยางพาราและการเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรกรรมในภาคใต้ของลาว. เชียงใหม่: ศูนย์วิจัยและบริการวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้จัดการออนไลน์, 5 กุมภาพันธ์ 2557

²³ ยศ สันตสมบัติ “ความทันสมัยและมายาคติของการพัฒนาในลุ่มน้ำโขง” ใน วสันต์ ปัญญาแก้ว (บรรณาธิการ). *ทบ-ทวนการพัฒนา จากท้องถิ่นภาคเหนือ สู่ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง*. เชียงใหม่: ธาราทองการพิมพ์, 2553. หน้า 213.

ยศ สันตสมบัติ “ความสัมพันธ์และมายาคติของการพัฒนาในกลุ่มน้ำโขง” ใน วสันต์ ปัญญาแก้ว (บรรณาธิการ). ทบ-ทวนการพัฒนา จากท้องถิ่นภาคเหนือ สู่ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง. เชียงใหม่: ธาราทองการพิมพ์, 2553. หน้า 197-220.

ยศ สันตสมบัติ และ อรัญญา ศิริผล. ยางพาราในกลุ่มน้ำโขง: การปรับตัวของชุมชนท้องถิ่นในลาว กัมพูชา และไทย. เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์, 2556.

วสันต์ ปัญญาแก้ว. “บทบรรณาธิการ” ใน ทบ-ทวนการพัฒนา: จากท้องถิ่นภาคเหนือสู่ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เชียงใหม่: ธาราทองการพิมพ์, 2553. หน้า 9-12.

วสันต์ ปัญญาแก้ว. “เสรีนิยมใหม่ สังคมไทยยุคหลังรัฐชาติและการพัฒนาระดับภูมิภาคในเขตลุ่มน้ำโขง” ใน รวมบทความทางวิชาการ 45 ปี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (เชียงใหม่ : ป.ป.ท.): 127-155.

สีมอน วงคำฮ่อ และคณะ. สภาพการปลูกยางพาราใน สปป.ลาว. ศูนย์ค้นคว้าป่าไม้ สถาบันค้นคว้ากิจกรรม แล ป่าไม้, ธันวาคม 2006. (ภาษาลาว)

สุนทอน เกดพัน และคณะ, “บทรายงานการสำรวจพื้นที่ปลูกยางทั่วประเทศ” ศูนย์ค้นคว้าป่าไม้ สถาบันค้นคว้า กิจกรรม และป่าไม้, 2006. (ภาษาลาว)

สมหมาย ชินนาค “บันทึกภาคสนามยางพาราใน สปป.ลาว” วันที่ 29-30 เมษายน ปี 2010

สมหมาย ชินนาค “อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงภายใต้กระแสการเปลี่ยนผ่าน: จากผืนนา ป่าใช้สอย และไร่หมุนเวียน สู่สวนยาง กรณีศึกษาเขตปกครองตนเองสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน” ใน สมหมาย ชินนาค. พลวัตสังคมและวัฒนธรรมอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง: มุมมองจากนักมานุษยวิทยาชายขอบ. อุบลราชธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย อุบลราชธานี, 2556: 233-276.

รัฐศาสตร์กับความมั่นคงของการเมืองไทย

Political Science and Political Stability in Thailand

ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์¹
Thirapat Serirangsan¹

Received : July 20, 2019; Revised : September 17, 2019; Accepted : September 19, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

รัฐศาสตร์มีความสัมพันธ์กับการศึกษาทางการเมือง เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยและการเสริมสร้างวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยของประเทศไทยที่ยังมีความอ่อนแอเป็นอย่างยิ่ง อันเนื่องมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจของบรรดานักการศึกษาและการสนับสนุนทางด้านนโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมา

จะเห็นได้ว่าหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนก็ดี กระบวนการการสอนของครูอาจารย์ก็ดี ตลอดทั้งการสร้างแบบแผนวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในโรงเรียนก็ยังไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจัง ทำให้โอกาสในการสร้างเด็กและเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่มีความรู้ความเข้าใจในการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยต้องสูญเสียโอกาสไปอย่างน่าเสียดาย

การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ กระบวนการอบรมกลุ่มเถา และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในสังคมไทยจะเกิดขึ้นได้ ประการแรก มีความจำเป็นต้องวางพื้นฐานทางด้านการศึกษารัฐศาสตร์ โดยเฉพาะในด้านเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้แก่นักเรียน ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงอุดมศึกษา ประการที่สอง ในระดับอุดมศึกษา ต้องเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจด้านรัฐศาสตร์ ตลอดทั้งแนวทางปฏิบัติทั้งในรูปของเนื้อหาสาระและกิจกรรมทางด้านประชาธิปไตย แก่นิสิตนักศึกษาทุกคณะวิชา ประการที่สาม ต้องมีการปฏิรูปหลักสูตร การเรียนการสอน และกระบวนการศึกษาอบรม ในโรงเรียนเตรียมทหาร นักเรียนนายร้อยตำรวจ นักเรียนนายร้อย จ.ป.ร. เพื่อกระบวนการอบรมกลุ่มเถาและการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย รวมทั้งการศึกษาร่วมกันระหว่างนักศึกษาทางด้านความมั่นคง กับนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเพื่อให้เกิดกระบวนการของการผสมผสานวัฒนธรรมทางการเมือง ประการที่สี่ จะต้องมีการปฏิรูปสื่อสารมวลชน โดยกำหนดเนื้อหาสาระ ตลอดทั้งกระบวนการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยแก่สาธารณชน ในสื่อสารมวลชนทุกประเภท ในสัดส่วนที่มีความเหมาะสม และ ประการที่ห้า ในการจัดหลักสูตรการศึกษาอบรมทุกหลักสูตรของทุกองค์กร ทั้งองค์กร

¹สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช; Program in Political Sciences, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand; e-mail : thirapatstou12@gmail.com

ภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม จะต้องมีการสอดแทรกเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยเพื่อนำไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และวิถีชีวิตประชาธิปไตยในที่สุด

คำสำคัญ (Keywords) : รัฐศาสตร์, ความมั่นคง, การเมืองไทย

Abstract

Political Science has normally related to Political Education for Democracy to apparent that there has been a weakness. Theses result from the lack of academic specialists' knowledge and policy support from prior government.

Noticeably, major influences divided into school curriculum, instructor and teacher's educational scheme, including Democratic tradition would not be developed promptly, which impact directly on new generation's lost opportunity to become knowledgeable populations in understanding Democracy's regime and way of life.

To begin with, it is necessary that the fundamental knowledge about political science in particular with content and activities for student from a primary school to higher education. The second, understanding the political science's processes would be reinforced along with course content and activities to students throughout university, not only in Political Sciences Faculty. Thirdly, it should have reformation of curriculum and training process in Armed Forces Academies Preparatory School and group of cadet -- a young trainee in the armed services or police force in order to be socialized and support in Democratic Political Culture. In addition, Student Exchange Program between soldier and police academies and university, also participation among students for idea exchange would benefit the combination of political culture in each level of education. Additionally, the transformation of journalism is the fourth concerns. The content should be identified covering the process of understanding regards to Democracy in public through each category of journalism appropriately. Finally, the term curriculum of education in each organizations naming private company, public section and civil society would insinuate the content and activities regarding to support people's way of life in political democracy.

Keywords : Political Science, Stability, Thai Politics

บทนำ (Introduction)

นัยของประเด็น เรื่อง “รัฐศาสตร์กับความมั่นคงของการเมืองไทย” ขอเริ่มต้นด้วยการอธิบายเกี่ยวกับคำ 3 คำเป็นเบื้องต้นเสียก่อน ได้แก่ คำว่า “รัฐศาสตร์” คำหนึ่ง “ความมั่นคง” คำหนึ่ง และคำว่า “การเมืองไทย” อีกคำหนึ่ง

คำว่า “รัฐศาสตร์” ตีความอย่างง่าย ๆ หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับ รัฐ รัฐบาล การเมือง หรือการปกครอง ตามที่ Oxford Dictionary of Politics ได้ให้คำนิยามความหมายอย่างกว้าง ๆ ไว้ หรือที่ Britanica Concise Encyclopedia ให้ความหมายว่า รัฐศาสตร์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการเมืองและการปกครองด้วยอาศัยแนวทางประจักษ์นิยม (empiricism) หรือ อาจจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า รัฐศาสตร์เป็นสาขาวิชาที่มีโน้ตหลักในการศึกษา คือ การเมือง นั่นเอง

ส่วนคำที่สองคือคำว่า “ความมั่นคง” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 สรุปความได้ว่า ความมั่นคง คือความแน่นหนาและทนทาน หรือความไม่กลับกลายเป็นอย่างอื่น หากนำคำนี้ไปรวมกับคำว่า “การเมืองไทย” ก็คงมีความหมายในแง่ของความมั่นคงเชิงรัฐศาสตร์ ได้ว่า “ความมั่นคงของการเมืองไทย” อาจหมายถึงความมั่นคงของระบอบการเมือง และบรรดาสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ภายใต้ระบอบการเมืองดังกล่าว นั้น และหากเป้าหมายของการเมืองไทยในอนาคตจะมุ่งไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขด้วยแล้ว ก็มีความหมายถึงความมีเสถียรภาพ ความต่อเนื่อง ความชอบธรรม ความมีประสิทธิภาพประสิทธิผลของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และยังอาจรวมไปถึงสถาบันทางการเมือง กระบวนการทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันเป็นเป้าหมายของความมั่นคงทางการเมืองนั่นเอง

ศาสตราจารย์ซีมัวร์ มาร์ติน ลิปเซท (Seymour Martin Lipset) สมัยที่ท่านดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ทางด้านสังคมวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย วิทยาเขตเบิร์กลีย์ (University of California at Berkeley) เป็นผู้ซึ่งสนใจลักษณะและสังคมการเมืองของประเทศกำลังพัฒนาโดยมีผลงานอันโด่งดังที่ชื่อว่า Political Man (1963) ซึ่งเขาได้นำเอาแนวคิดด้วยสังคมวิทยาและเศรษฐศาสตร์พัฒนาการมาใช้เป็นกรอบการมองลักษณะการเมืองของประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา โดยต้องการค้นหาคำตอบที่ว่าทำไมระบอบประชาธิปไตยจึงดำรงอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพในสังคมหนึ่ง แต่กลับไร้เสถียรภาพในอีกสังคมหนึ่ง

ศาสตราจารย์ลิปเซทมีความเชื่อมั่นพื้นฐานว่าการวิเคราะห์ระบอบการเมืองประชาธิปไตย มีอาจกระทำได้อย่างฉาบฉวยจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ อาทิ การที่รัฐธรรมนูญบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชนเอาไว้มากมายประการใดก็ตาม คงไม่สามารถจะสรุปได้ง่าย ๆ ว่าสังคมการเมืองนั้นเป็นประชาธิปไตยแล้ว หรือในกรณีที่มีกระบวนการเลือกตั้งโดยเสรีและมีรัฐบาลโดยรัฐสภาที่มีสมาชิกมาจากการเลือกตั้งดังกล่าวก็ตาม ก็อาจยังไม่สามารถสรุปได้อย่างเต็มปากเต็มคำว่าสังคมการเมืองนั้นเป็นประชาธิปไตยแล้ว ทั้งนี้ เนื่องจากระบอบประชาธิปไตยเป็นลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งของ

ระบบสังคม ดังนั้นผู้ที่วิเคราะห์ระบอบประชาธิปไตยของประเทศหนึ่งประเทศใดจึงจำเป็นต้องศึกษาถึงลักษณะโครงสร้างของระบบสังคมในประเทศเหล่านั้นในเชิงลึกมากกว่าที่จะศึกษาหรือหาคำตอบอย่างง่าย ๆ หรืออย่างฉาบฉวยเกินไป

ลิปเซทมีความเห็นว่าในทุกะบบสังคมจะมี “โครงสร้าง” และ “หน้าที่” คอยทำงานประสานกัน ในอันที่จะสร้างบูรณาการภายในสังคม (Lipset, 1963 : 4) อย่างไรก็ตามการสร้างบูรณาการทางสังคมก็มีใช้สิ่งที่ทำให้เกิดขึ้นได้โดยง่ายเสมอไป เพราะในทุกะบบสังคมย่อมมีปัญหาความขัดแย้งอยู่เสมอ (Charoenratanakun, 1987 : 80) ในสังคมการเมืองแบบประชาธิปไตยในประเทศที่พัฒนาแล้วนั้น มีลักษณะที่สลับซับซ้อนไปด้วยทั้งความขัดแย้งและการร่วมมือระหว่างมวลสมาชิกภายในสังคม สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นธรรมชาติของสังคมประชาธิปไตย ที่สถาบันทางการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ต่างต้องอาศัยการเจรจาต่อรอง โดยคำนึงถึงหลักเหตุผลและความชอบธรรม รวมตลอดทั้งหลักกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่ได้รับการยอมรับเชื่อถือศรัทธาของประชาชนในสังคมนั้น ๆ รวมทั้งในสังคมที่พัฒนาแล้วที่มีการกระจายอำนาจและสังคมที่มีลักษณะพหุนิยม การเจรจาต่อรองรวมทั้งการแข่งขันจะถูกชักจูงได้ด้วยกลไกของระบบการเมืองในระดับท้องถิ่นและระดับรัฐบาลกลางอีกด้วย

ส่วนในประเทศกำลังพัฒนาที่ประสบปัญหาล้ำๆ กันเกี่ยวกับปัญหาของระบบราชการที่มักเข้ามาแทรกแซงทางการเมือง ลิปเซทยอมรับแนวคิดของ Weber เกี่ยวกับความสำคัญของระบบราชการในสังคมสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาสถาบันราชการให้มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะนำเอานโยบายของฝ่ายการเมืองไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม การพัฒนาระบบราชการย่อมทำให้สถาบันนี้เติบโตมีอำนาจแข็งแกร่งขึ้น และผู้นำในระบบราชการมักจะใช้ความได้เปรียบในฐานะผู้ชำนาญการสร้างอิทธิพลต่อรองให้กับตนเอง จนบางครั้งอาจถึงกับการเข้าไปก้าวก่ายแทรกแซงฝ่ายการเมืองในการกำหนดนโยบาย

ลิปเซทตั้งข้อสังเกตว่า ถ้าหากระบบราชการสามารถเข้าไปแทรกแซงครอบงำฝ่ายการเมือง กระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐได้เสียแล้ว ก็จะกลายเป็นว่าสังคมนั้นถูกปกครองโดยคนกลุ่มน้อยในระบบราชการ ข้อสังเกตนี้มีประเด็นเกี่ยวข้องกับแนวความคิดของ Robert Michels ที่ว่าการให้คนกลุ่มใหญ่เข้าไปทำหน้าที่ปกครองคนกลุ่มน้อยนั้น ไม่เคยมีปรากฏในโลกของความเป็นจริง แม้ระบอบประชาธิปไตยจะเป็นระบอบการเมืองที่ยึดมติของคนส่วนใหญ่ในสังคม แต่ระบอบการเมืองแบบนี้ก็หลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องมีคนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง การที่คนกลุ่มน้อยในฐานะตัวแทนของพรรคการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งเข้าไปเป็นผู้ปกครองนั้นย่อมจะต้องทำหน้าที่เพื่อประชาชนทั้งมวล หรืออย่างน้อยก็ต้องคำนึงถึงเสียงของประชาชนส่วนใหญ่ที่เลือกพรรคตนขึ้นมาไม่มากนัก

นอกจากนี้ลิปเซทยังเชื่อว่าลักษณะธรรมชาติที่แตกต่างกันระหว่างสถาบันทางการเมืองกับสถาบันราชการในระบอบประชาธิปไตย คือสิ่งที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่และความก้าวหน้าของ

สังคม ในขณะที่สถาบันทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีจุดยืนอยู่กับมติเสียงส่วนใหญ่ของประชาชน ซึ่งบางครั้งอาจทำให้สิทธิและผลประโยชน์ของคนกลุ่มน้อยถูกคุกคามได้จากมติของคนกลุ่มใหญ่ สถาบันราชการซึ่งมีจุดยืนอยู่กับ “หลักประสิทธิภาพ” และ “ความเป็นกลางทางการเมือง” จะมีบทบาทสำคัญคอยปกป้องปรากฏการณ์อันไม่พึงปรารถนาดังกล่าว ฉะนั้น จุดแห่งอำนาจจะระหว่างสถาบันทางการเมืองกับระบบราชการจึงเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งที่จะทำให้สังคมการเมืองประชาธิปไตยดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชนโดยทั่วไป (Charoenratanakun, 1987 : 80-81) แต่ทั้งนี้ไม่ใช่ลักษณะของการแทรกแซงทางการเมืองของระบบราชการ โดยปราศจากความชอบธรรม อาทิ การใช้กำลังเข้าทำการปฏิวัติรัฐประหารยึดอำนาจจากรัฐบาลพลเรือนประชาธิปไตย

ลิปเซทกล่าวว่าสังคมการเมืองแบบประชาธิปไตยจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก ปึงเจกบุคคลในสังคมมีปรัชญาความเชื่อร่วมกันว่าเสรีภาพทางการเมืองของบุคคลเป็นสิ่งที่ชอบด้วยกฎหมาย ประการที่สอง กลุ่มผู้นำทางการเมืองซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยจะเข้าไปครอบครองตำแหน่งทางการเมืองและมีบทบาทเป็นผู้ปกครองคนส่วนใหญ่ในสังคม ประการที่สาม กลุ่มผู้นำทางการเมืองกลุ่มอื่น ๆ ที่ไม่มีโอกาสได้เป็นผู้ปกครองจะทำหน้าที่สอดส่องการกระทำอันไม่ชอบธรรมของผู้ปกครอง และในขณะเดียวกันก็จะคอยโอกาสที่จะเข้าไปเป็นผู้ปกครองเสียเองอีกด้วย ดังนั้น สังคมการเมืองแบบประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบรรดามวลสมาชิกของระบบสังคมมีค่านิยม ปทัสถานและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อระบอบการเมืองแบบนี้ ซึ่งแนวคิดของลิปเซทก็คล้ายคลึงกับแนวความคิดของอัลมอนด์และเวอร์บา (Almond & Verba) เกี่ยวกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมือง(Civic Culture) เป็นปัจจัยสำคัญของการมีเสถียรภาพของระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยในประเทศพัฒนาแล้วเป็นส่วนใหญ่ซึ่งจะได้กล่าวอธิบายต่อไป

ลิปเซทกล่าวว่าถ้าประชาชนในสังคมใดไม่ให้ความเคารพกับสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลและกฎแห่งเสียงข้างมากเสียแล้ว การสถาปนาระบอบประชาธิปไตยก็จะเป็นไปได้ยากยิ่ง กฎแห่งเสียงข้างมากซึ่งเป็นสาระสำคัญของระบอบประชาธิปไตย มิได้หมายถึงการเอาคนจำนวนมากที่มีความเห็นร่วมกันทางการเมืองเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง แต่หมายถึงการเอาคนกลุ่มน้อยที่ได้รับความเห็นชอบจากคนจำนวนมากให้เข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง และคนกลุ่มน้อยกลุ่มนี้ควรจะเป็นพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งที่มีเสียงข้างมากเป็นกลุ่มก้อนเพื่อความมีเสถียรภาพของผู้ปกครอง นอกจากนี้ ลิปเซทยังกล่าวถึงคุณลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสังคมการเมืองแบบประชาธิปไตย นั่นก็คือการมีพรรคการเมืองฝ่ายค้านที่แข็งแกร่งคอยทำหน้าที่ควบคุมการใช้อำนาจอันมิชอบของผู้ปกครอง หากระบอบประชาธิปไตยขาดพรรคการเมืองฝ่ายค้านที่เข้มแข็งเสียแล้ว พรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลก็ย่อมจะใช้อำนาจในทางที่คล้ายคลึงกับการปกครองแบบเผด็จการได้ด้วยวิถีทางของเสียงข้างมากในรัฐสภา หรือที่เรารู้จักกันในคำที่ว่า “เผด็จการทางรัฐสภา” นั่นเอง

ลิปเซทเชื่อว่าระบอบประชาธิปไตยจะสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยทางการเมือง 2 ประการ ได้แก่เรื่องของ “ความชอบธรรม” (legitimacy) และ “ความมีประสิทธิภาพ” (effectiveness) ของระบบการเมืองดังกล่าว (Lipset, 1963 : 64) “ความชอบธรรม” ในที่นี้หมายถึงความสามารถของระบบการเมืองในอันที่จะสร้างและรักษาไว้ซึ่งความเชื่อที่ว่าสถาบันทางการเมืองทั้งหลายที่ดำรงอยู่นั้นเป็นองค์กรที่พึงปรารถนา ส่วน “ความมีประสิทธิภาพ” ในที่นี้หมายถึงสมรรถนะในเชิงปฏิบัติการของระบบการเมืองหรือประสิทธิภาพของรัฐบาลในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมายของรัฐและความต้องการของกลุ่มชนต่าง ๆ ในสังคม

อาจกล่าวในเชิงอุปมาอุปไมยได้ว่า “ความมีประสิทธิภาพ” เปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือที่คอยพยุงเสถียรภาพของระบบการเมือง และ “ความชอบธรรม” จะทำหน้าที่เสมือนตัวประเมนภาระเสถียรภาพของระบบการเมือง ลิปเซทกล่าวว่า แม้ระบบการเมืองจะมีสถาบันทางการเมืองและหน่วยราชการที่มีประสิทธิภาพเพียงไรก็ตาม แต่ถ้าหากระบบการเมืองนั้นขาดความชอบธรรมและประสิทธิภาพ ก็ยากที่จะดำรงอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพ

นักรัฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงอีกสองท่านที่มีผลงานร่วมกันในการกำหนดแนวคิดด้วยวัฒนธรรมทางการเมืองกับเสถียรภาพของระบอบประชาธิปไตย ก็คือ กาเบรียล อัลมอนต์ (Gabriel Almond) และ ซิดนีย์ เวอร์บา (Sidney Verba) ในผลงานที่ชื่อว่า The Civic Culture (1963) ผลงานของทั้งสองท่านนี้ร่วมกันเสนอแนววิเคราะห์วัฒนธรรมทางการเมือง(political culture approach) เพื่อนำไปอธิบายว่าลักษณะพฤติกรรมทางการเมืองของปัจเจกบุคคลภายในสังคมมีนัยสำคัญต่อรูปแบบของระบบการเมืองอย่างไร

จากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองเปรียบเทียบระหว่างชาติต่าง ๆ รวม 5 ชาติ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมันตะวันตก อิตาลี และเม็กซิโก ทำให้อัลมอนต์และเวอร์บาเชื่อว่าระบอบประชาธิปไตยจะดำรงอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพก็ต่อเมื่อประชาชนในสังคมนั้นมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่เอื้อต่อระบอบการเมืองดังกล่าว ดังเช่นที่สามารถกล่าวสรุปได้ว่า การที่ระบอบประชาธิปไตยในสหรัฐและอังกฤษซึ่งถือว่าเป็นแม่พิมพ์ของระบอบประชาธิปไตยในระบบประธานาธิบดีและระบบรัฐสภานั้นสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง ก็เนื่องมาจากการที่ประชาชนของทั้งสองประเทศต่างมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั่นเอง

นักรัฐศาสตร์ทั้งสองท่านต้องการที่จะค้นหาคำตอบที่ว่า พฤติกรรมของปัจเจกบุคคลในลักษณะใดกันแน่ที่ช่วยค้ำจุนให้ระบอบประชาธิปไตยในสหรัฐและอังกฤษสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพ ในความพยายามที่จะค้นหาคำตอบนี้ อัลมอนต์และเวอร์บาได้ศึกษาย้อนกลับไปในปรัชญายุคคลาสสิกในเรื่อง “คุณธรรมของพลเมือง”(civic virtue) ซึ่งเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของปัจเจกบุคคลในประชาคมการเมือง ในขณะที่นักปรัชญายุคคลาสสิกให้ความสำคัญกับคุณธรรมทางการเมืองของปัจเจกบุคคลในอันที่จะทำให้ประชาธิปไตยในนครรัฐยืนหยัดอยู่ได้ แต่อัลมอนต์และเวอร์บา ได้เปลี่ยนประเด็นทางปรัชญา โดยมุ่งให้

ความสำคัญกับทัศนคติและความรู้ทางการเมืองซึ่งจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบพฤติกรรมทางการเมืองของปัจเจกบุคคล โดยบัญญัติศัพท์ในทางรัฐศาสตร์ขึ้นมาว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” (political culture) โดยอัลมอนต์และเวอร์บาเชื่อว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของปัจเจกบุคคลในระบอบประชาธิปไตยย่อมไม่มีลักษณะที่เป็นเนื้อเดียวกันทั้งหมด แต่จะแตกต่างกันไปตามพื้นฐานความรู้และทัศนคติ และในความต่างต่างนั้นก็แฝงไว้ด้วยความกลมกลืนไปด้วยกันได้ลักษณะที่คล้ายคลึงกับ “คุณธรรมทางการเมือง” ในนครรัฐกรีก ดังนั้นอัลมอนต์และเวอร์บาจึงเรียกลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่ปรากฏจริงอยู่ในสังคมการเมืองประชาธิปไตยตะวันตกว่า “วัฒนธรรมการเมืองของพลเมือง” (civic culture) (Charoenratanakun, 1987 : 88)

กล่าวคือ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมือง เป็นลักษณะของแนวปฏิบัติทางการเมืองของปัจเจกบุคคลที่มีคุณสมบัติสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ ความเชื่อมั่นและเคารพในอำนาจของรัฐบาล (trust in government) กับความเชื่อมั่นและเคารพสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคล (trust in individual right) ปัจเจกบุคคลเหล่านี้มีความเชื่อมั่นในระบอบการเมืองการปกครองของรัฐและให้ความเชื่อมั่นกับความสามารถและความตั้งใจจริงของผู้มีอำนาจปกครองประเทศ ในขณะเดียวกัน ปัจเจกบุคคลเหล่านี้ก็จะมั่นใจในสิทธิเสรีภาพของตนเอง รวมทั้งของบุคคลอื่นว่าเป็นสิ่งที่พึงเคารพ และมีอิทธิพลสำคัญต่อเป้าหมายการปฏิบัติงานของรัฐบาล

กล่าวโดยสรุปก็คือ ระบอบประชาธิปไตยในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษสามารถรักษาภาวะเสถียรภาพของมันเอาไว้ได้ ก็เนื่องมาจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมืองของปัจเจกบุคคลทั้งหลายที่จะเป็นตัวก่อรูปโครงสร้างของระบบการเมืองในลักษณะเปิด และในขณะเดียวกันระบบการเมืองที่มีโครงสร้างส่วนหนึ่งทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพในอันที่จะหล่อหลอมปัจเจกบุคคลหรือสมาชิกใหม่ของสังคมให้ยอมรับในแนวทางปฏิบัติทางการเมืองดังกล่าว (Charoenratanakun, 1987 : 93-94)

นอกจากนั้น สิ่งที่จะต้องนำมาพิจารณาอีกประการหนึ่งก็คืออิทธิพลของแนวทางจิตวิทยาการเมืองที่มีความสำคัญต่อการศึกษารัฐศาสตร์ไม่น้อยกว่าวิชาประวัติศาสตร์และเศรษฐศาสตร์เลยทีเดียว ดังที่ชาร์ลส์ อี. เมอริแอม (Charles E. Merriam, 1970) นักรัฐศาสตร์คนสำคัญแห่งมหาวิทยาลัยชิคาโก ได้เขียนไว้ตั้งแต่ ค.ศ. 1925 ตามทฤษฎีของเขาเห็นว่าแนวคิดด้านจิตวิทยามีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้นอันเนื่องมาจากลักษณะนิสัยส่วนหนึ่งและสิ่งที่ไม่ใช่ลักษณะนิสัยอีกส่วนหนึ่ง

1. ลักษณะนิสัย อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประการ คือ ความเชื่อ ค่านิยม และบุคลิกภาพ

ความเชื่อจะมีความเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง ซึ่งข้อเท็จจริงนั้นอาจจะถูกต้องหรือไม่ถูกต้องก็ได้ แต่ถ้าบุคคลเชื่ออย่างไรแล้ว ความเชื่อนั้นย่อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเขา ส่วนค่านิยมไม่เน้นที่ข้อเท็จจริง แต่เน้นที่การตีความว่าอะไรดีหรือไม่ดี เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกเป้าหมายและวิธีการในการปฏิบัติตน ค่านิยมจึงเป็นสิ่งที่มียิทธิพลต่อการเลือกเป้าหมายของชีวิตและแนวประพฤติปฏิบัติสำหรับบุคลิกภาพ คือเครื่องมือในการกำหนดพฤติกรรมที่มีลักษณะเด่นหลายๆประการ ซึ่งบุคคลได้มาจาก

ประสบการณ์ของชีวิต เช่น การชอบแสดงตัวหรือชอบเก็บตัว การชอบสังสรรค์หรือการเป็นคนสันโดษ การเป็นคนใจกว้างหรือใจคับแคบ เป็นต้น

2. สิ่งกำหนดพฤติกรรมที่ไม่ใช่ลักษณะนิสัย อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประการ คือ สิ่งกระตุ้น พฤติกรรม ทักษะ และสถานการณ์

ลักษณะนิสัยแม้จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล แต่พฤติกรรมจะยังไม่เกิดขึ้นถ้าปราศจากสิ่งกระตุ้น สิ่งกระตุ้นอาจจะเป็นอะไรก็ได้ เช่น ความหิว คำสบประมาท เสียงร้อง ฯลฯ ส่วนทักษะเกิดจากการรวมกันของสิ่งกระตุ้นกับลักษณะนิสัย ซึ่งจะเป็นลักษณะจำเพาะเจาะจง อาทิ เมื่อเราไปออกเสียงเลือกตั้ง พรรคการเมืองหนึ่งสนับสนุนประชาธิปัตย์ อีกพรรคการเมืองหนึ่งสนับสนุนเผด็จการ ถ้าเรามีค่านิยมที่เน้นสิทธิเสรีภาพความเสมอภาคซึ่งเป็นค่านิยมของระบอบประชาธิปไตย เราก็จะไปลงคะแนนเสียงให้พรรคการเมืองแรกมากกว่าพรรคการเมืองหลังนั่นเอง สำหรับสถานการณ์ก็หมายถึงสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นบุคคลและไม่ใช่มนุษย์ซึ่งปรากฏในขณะที่กำลังจะมีพฤติกรรม หากสถานการณ์การชุมนุมของประชาชนจำนวนมาก ๆ ที่ประทุงให้มีการเลือกตั้งโดยเร็ว เกิดมีเสียงปืนหรือเสียงระเบิดกลางที่ชุมนุมของประชาชน ก็ย่อมนำไปสู่พฤติกรรมของผู้ชุมนุม อาทิ เกิดการแตกตื่นโกลาหลจนยากที่จะควบคุม หรือเกิดความโกรธแค้นของผู้ชุมนุมจนนำไปสู่การใช้ความรุนแรง เป็นต้น (Sinsawat, 2002 : 335-336)

ลักษณะนิสัย

สิ่งกำหนดพฤติกรรมที่ไม่ใช่ลักษณะนิสัย

○ความเชื่อ

สถานการณ์

○ค่านิยม

>สิ่งกระตุ้น >ทัศนคติ >พฤติกรรม

○บุคลิกภาพ

จะเห็นได้ว่า สิ่งที่บรรดานักรัฐศาสตร์มีความเห็นพ้องต้องกันเกี่ยวกับการสร้างและรักษาเสถียรภาพทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้มีความเข้มแข็งมั่นคง ก็คือ การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมือง และสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม ซึ่งครอบคลุมถึงความคิดความเชื่อทางการเมือง ค่านิยมทางการเมือง บุคลิกภาพทางการเมือง ทักษะทางการเมืองและปทัสถานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของบรรดามวลสมาชิกของระบบสังคม

สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์โดยแท้ ซึ่งหมายถึง ความจำเป็นที่จะต้องให้การศึกษาทางการเมืองแบบประชาธิปไตย การเสริมสร้างกระบวนการอบรมกล่อมเกล่าทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมืองที่จะเอื้ออำนวยต่อการสร้างเสถียรภาพทางการเมืองของระบอบประชาธิปไตยในที่สุด

การศึกษาทางการเมืองเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย มาจากคำภาษาอังกฤษโดยอาจใช้ได้ทั้งคำว่า Political Education หรือคำว่า Civic Education มีความหมายค่อนข้างกว้างกว่าการอัดฉีดเพื่อป้อนอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่มันหมายถึง

กระบวนการการเรียนรู้ของมนุษย์ที่จะส่งเสริมให้สามารถแสวงหาเอกลักษณ์ทางปัญญา ทางวัฒนธรรม ทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองได้อย่างเต็มเปี่ยม โดยมีความแตกต่างจากการโฆษณาชวนเชื่อ ซึ่งเป็นสูตรสำเร็จและเป็น “สัจธรรม” ที่อยู่เหนือการทำลาย การตั้งคำถาม ความสงสัย การถกเถียง-วิพากษ์วิจารณ์ เพื่อแสวงหา “ความจริงชั่วคราว” ซึ่งสามารถถูกลบล้างได้ทุกขณะ ด้วยเหตุผลและประสบการณ์ที่ปฏิเสธ “ความจริงชั่วคราว” นั้น (Samudavanij, and Frohlich, Jorg, 1990 : 1)

การศึกษาทางการเมืองเป็นกระบวนการที่มุ่งส่งเสริมให้มนุษย์สามารถเข้าใจและตัดสินใจทางการเมืองได้อย่างมีเหตุผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกสมัยใหม่อันเป็นศตวรรษแห่งข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร สื่อมวลชนในยุคนี้ไม่ว่าจะเป็นวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมทั้งสื่อออนไลน์ทั้งหลายล้วนแล้วแต่ป้อนทางเลือกให้เราอย่างมากมายหลากหลายจนท่วมล้นความสามารถของเราที่จะแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น ดังนั้น ถ้าเราไม่ปรับปรุงตัวเองให้ก้าวไปทันกับการเปลี่ยนแปลงตลอดทั้งความเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วของโลกแล้ว เราก็จะ “ตกกระแหง” ไม่สามารถตัดสินใจหรือกำหนดอะไรได้ เพราะเราจะถูกสื่อเหล่านั้นปั่นหัวให้คล้อยตาม จนอาจตกเป็นเหยื่อหรือกลายเป็นเครื่องมือของผลประโยชน์ที่คับแคบของคนบางกลุ่มก็เป็นได้ พิจารณาในแง่นี้การศึกษาทางการเมืองจึงช่วยเสริมทักษะในด้านการสื่อสาร และทำให้เราคิดอย่างเป็นระบบ สามารถวิพากษ์วิจารณ์ ถกเถียงและแลกเปลี่ยนความเห็นกับผู้อื่น ในประเด็นปัญหาและหนทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น กระบวนการนี้จึงจะช่วยให้เราสามารถเข้าใจได้ว่าอะไรที่เป็นผลประโยชน์เฉพาะด้านที่คับแคบหรืออะไรที่เป็นประโยชน์สุขของส่วนรวม

การศึกษาทางการเมืองจึงเป็นกระบวนการที่รวมถึงการให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น การสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการโต้ตอบหรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์แต่ละวันในชีวิตจริง โดยใช้ความรู้ที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ และบ่มเพาะความสนใจ ทศนคติ และคุณค่าที่พลเมืองทั้งมวลควรจะมีอยู่เพื่อช่วยให้พวกเขาเกิดสติปัญญา มีประสิทธิภาพและมีความรับผิดชอบในระบบการเมือง (Samudavanij, and Frohlich, Jorg, 1990 : 2)

นอกจากนั้น ชัยอนันต์ สมุทวณิชและจอร์ค โฟร์ลิค (Samudavanij, and Frohlich, Jorg, 1990 : 3) ยังได้แบ่งองค์ประกอบของการศึกษาทางการเมืองออกเป็น 3 ประการ คือ ประการแรก ความรู้ทั่วไป ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารพื้นฐานที่เป็นเงื่อนไขจำเป็นต่อการทำความเข้าใจในมิติต่าง ๆ ทางการเมือง และในการตัดสินใจประเด็นปัญหาทางการเมืองอย่างไร ประการที่สอง ทักษะ ได้แก่ ความสามารถในการประมวลข้อมูลข่าวสารเพื่อทำการวิเคราะห์และประเมินแนวทางในการตัดสินใจทางการเมืองได้อย่างลึกซึ้ง และประการที่สาม ทศนคติ ผู้ที่ได้รับการศึกษาทางการเมืองย่อมเป็นผู้ที่มีทศนคติในการวิเคราะห์ข่าวสารข้อมูลทางการเมืองอย่างรอบด้านและพินิจพิจารณาให้ทั่วถ้วนลึกซึ้งก่อนที่จะเชื่อตาม (Samudavanij, and Frohlich, Jorg, 1990 : 3)

นอกจากแนวคิดว่าด้วยการศึกษาทางการเมืองของชยอนันต์และโพรลิกแล้ว ยังมีแนวคิดที่ใกล้เคียงกันแต่ถือกำเนิดมาก่อนหน้าแล้ว ได้แก่ แนวคิดที่ว่าด้วย “ปรัชญาการศึกษาแนวก้าวหน้านิยม” หรือ “Progressive Education” ของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) นักปรัชญาการศึกษาชาวอเมริกัน เป็นแนวคิดของการศึกษาเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตย จากผลงานในหนังสือที่มีชื่อว่า “ประชาธิปไตยกับการศึกษา”(Democracy and Education) เมื่อปี ค.ศ.1916 โดยการนำเอาอภิปราย ญาณวิทยา และคุณวิทยามาใช้เป็นแนวทางในการให้การศึกษาโดยมีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้การศึกษาทางการเมือง

ดิวอี้มีความเชื่อว่ามนุษย์โดยธรรมชาติมีความอยากรู้อยากเห็น ธรรมชาติของเด็กที่มีความสนใจอยู่ 4 ประการ ได้แก่ สนใจที่จะสื่อสาร สนใจที่จะค้นพบว่าอะไรเป็นอะไร สนใจที่จะก่อสร้าง และสนใจที่จะแสดงออกทางศิลปะ ดิวอี้จึงให้ความสำคัญต่อหลักของการเรียนรู้จากการกระทำหรือที่เรียกว่าประสบการณ์ การศึกษาตามแนวคิดนี้จึงต้องเน้นการจัดกิจกรรมภาคปฏิบัติในสถานศึกษามากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นโครงการทดลองหรือโครงการศึกษาภูมิศาสตร์สิ่งแวดล้อม จากสภาพแวดล้อมของตัวนักเรียน โดยต้องเน้นนักเรียนได้ใช้ความรู้ความสามารถ 4 ประการ ได้แก่ การสื่อสาร การกระทำ การค้นพบสิ่งใหม่ และการแสดงความสามารถทางศิลปะ ซึ่งจอห์น ดิวอี้ เรียกแนวทางการศึกษาใหม่นี้ว่า “การศึกษาแนวก้าวหน้านิยม”

จุดมุ่งหมายของการศึกษาตามแนวคิดแบบก้าวหน้านิยม ได้แก่ การศึกษาต้องยืดหยุ่นไม่ตายตัว เพราะโลกเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการอยู่ตลอดเวลา สิ่งที่มีคุณค่าสำหรับคนๆหนึ่งในขณะหนึ่งอาจไม่ดี และไม่มีคุณค่าสำหรับอีกคนหนึ่งในขณะหนึ่งก็ได้ ปรัชญาการศึกษาแนวก้าวหน้านิยมเชื่อว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาไม่เป็นนิรันดร์หรือไม่คงอยู่ตลอดไป ดังนั้น วัตถุประสงค์ทั่วไปของการศึกษา คือ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นและให้ความรู้ใหม่ๆต่อไปอีก การศึกษาต้องสยบให้ผู้เรียนรู้จักคิดและรู้จักแก้ไขปัญหา ความรู้ที่แท้จริงก็คือความสามารถในการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจอย่างถูกต้องในสถานการณ์ต่าง ๆ

ส่วนจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้น แนวคิดการศึกษาแบบก้าวหน้านิยม เชื่อว่า การศึกษาคือชีวิตในสังคม สถานศึกษาจำลองสังคมหรือย่อส่วนของสังคมมาไว้ในสถานศึกษาฯควรจำลองเฉพาะแบบอย่างที่ดีงามของชีวิต โดยจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียนแต่ละกลุ่มอายุ โดยเฉพาะต้องมีการสร้างบรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยในสถานศึกษา ต้องให้เด็กรู้จักลักษณะพื้นฐานทั่วไปของสังคม สร้างบรรยากาศให้เด็กได้มีการเรียนรู้สิ่งแปลกใหม่และมุ่งให้สังคมดีขึ้น ต้องสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียนด้วยกัน หากเป็นการแข่งขันต้องเป็นการแข่งขันเพื่อสร้างคุณค่าที่ดีงาม ประชาธิปไตยคือการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

นอกจากแนวความคิดและองค์ประกอบของการศึกษาทางการเมืองเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดังกล่าวแล้ว จะขอยกตัวอย่างการให้การศึกษาทางการเมืองในบางประเทศมาเป็นตัวอย่างประกอบ

ประเทศสหรัฐอเมริกา ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่ จะทำการสอนให้เยาวชนได้ตระหนักในสำคัญของความเป็นชาติ ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ เสรีภาพ (Liberty) ความยุติธรรม (Justice) และความเสมอภาค (Equality) เหตุผลความจำเป็นที่ต้อง มีการเรียนการสอนในประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นเพราะสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีภูมิหลังประกอบไปด้วยประชาชนหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ความเป็นเอกภาพหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องอาศัยหลักการสำคัญของประชาธิปไตย

การเรียนการสอนประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนในระบบโรงเรียนของสหรัฐอเมริกามุ่งเน้นสาระสำคัญ 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย โดยการศึกษาสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ตลอดทั้งสิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบของพลเมือง (2) อัตลักษณ์ของชาติ(National Identity) (3) ความหลากหลายทางสังคมและการอยู่ร่วมกัน และ (4) ความสัมพันธ์ระหว่างระบบการเมืองและระบบเศรษฐกิจ โรงเรียนส่วนใหญ่ได้รับฉันทามติให้รับผิดชอบการถ่ายทอดความรู้เรื่องประชาธิปไตยและการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตามเนื้อหาสาระที่สอน วิธีการสอนและ กิจกรรมประกอบการเรียนการสอนอาจมีความแตกต่างกันไปในแต่ละโรงเรียน แต่ละเคาน์ตี (County) และแต่ละมลรัฐ ในระดับประถมศึกษา อย่างน้อยจะมีการสอนเนื้อหาเกี่ยวกับประธานาธิบดีที่มีชื่อเสียงของประเทศ และบทบาทหน้าที่ของรัฐบาลท้องถิ่น(Local Government) ในระดับมัธยมศึกษากำหนดให้มีการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อเมริกัน สถาบันการเมืองของสหรัฐอเมริกา และการเมืองการปกครอง (Hahn,1999 อ้างใน Suwan, Kanokhong and Saengsod, 2016 : 20)

ในด้านกระบวนการเรียนการสอนประชาธิปไตยในโรงเรียนของสหรัฐอเมริกามีทั้งรูปแบบในระบบการศึกษา คือ การเรียนการสอนในชั้นเรียน และนอกระบบการศึกษา คือ การเรียนการสอนที่กระทำนอกชั้นเรียน ครูหรืออาจารย์ผู้ทำหน้าที่สอนจะไม่ถ่ายทอดความรู้ที่เป็นหลักการหรือทฤษฎีในชั้นเรียนเท่านั้น แต่จะสนับสนุนการนำเอาปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องในชุมชน ในมลรัฐหรือในประเทศของตนเองมาวิเคราะห์อภิปราย ได้ว่าที่ หรือการแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) ในชั้นเรียนด้วย

ดังนั้น กรณีของสหรัฐอเมริกาก็จะมีการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะที่มีชื่อว่า “ศูนย์เพื่อการศึกษาทางการเมือง” (Center for Civic Education) เพื่อทำหน้าที่สนับสนุนการจัดกิจกรรมทางการเมืองให้กับเยาวชน ในแต่ละปีจะมีเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ศูนย์จัดขึ้นไม่น้อยกว่า 25 ล้านคน

สำหรับประเทศเยอรมนี หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ในขณะที่เยอรมนีตะวันตกกำลังยกวางรัฐธรรมนูญฉบับใหม่กันนั้น ผู้นำและนักวิชาการที่รอดชีวิตจากสงครามโลกครั้งที่สองได้ตั้งคำถามว่า เกิดอะไรขึ้นกับประชาธิปไตยของเยอรมัน เพราะ ฮิตเลอร์ ฮิตเลอร์ นั้นมาจากการ เลือกตั้ง ทำไมประชาธิปไตยของประเทศเยอรมันจึงก่อให้เกิดเผด็จการเบ็ดเสร็จอย่างฮิตเลอร์ขึ้นมาได้ ฮิตเลอร์ซึ่งก่อสงครามโลกครั้งที่สองที่คร่าชีวิตคนยุโรปไปกว่า 50 ล้านคน และฆ่าคนยิวมากกว่า 6 ล้านคนด้วยวิธีการอันโหดร้ายทารุณ

ทั้งยังฆ่าคนเยอรมันที่ต่อต้านหรือสงสัยว่าเป็นฝ่ายตรงข้ามไปมากกว่าสองแสนคน และในที่สุดทำให้ประเทศเยอรมันกลับต้องพินาศย่อยยับจนแทบสิ้นชาติเกิดขึ้นมาจากระบอบประชาธิปไตยได้อย่างไร

พวกเขาได้ข้อสรุปว่าความหายนะของระบอบประชาธิปไตยของเยอรมันนั้น มีที่มาจาก 2 สาเหตุ คือ ประการที่หนึ่ง ระบอบประชาธิปไตยของเยอรมันในตอนนั้นมีปัญหาเรื่อง การแบ่งแยกอำนาจ และการตรวจสอบถ่วงดุล ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหาร โดยเหตุที่ประเทศเยอรมันใช้ ระบบรัฐสภา ซึ่งมีจุดอ่อนคือ การที่นายกรัฐมนตรีไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรง แต่มาจากเสียงข้างมากของสภา ทำให้นายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นฝ่ายบริหารสามารถครอบงำสภาซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติได้ โดยมีเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการครอบงำสภาคือ พรรคการเมือง ที่นายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าพรรค ประการที่สอง ประเทศเยอรมันเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบไกเซอร์ (Kaiser แปลว่า จักรพรรดิ) มาเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยที่ไม่ได้สร้าง “พลเมือง” อิตเลอร์ที่มาจาก การเลือกตั้งจึงกลายเป็นผู้ปกครองที่มาแทนที่ ไกเซอร์ โดยสังคมเยอรมันยังเป็นสังคมแนวตั้ง แบบ อำนาจนิยม เหมือนในสมัยไกเซอร์ คนเยอรมันในตอนนั้นจึงยอมรับในอำนาจของอิตเลอร์ และเชื่อฟังอิตเลอร์ จนกระทั่งยอมให้อิตเลอร์นำพาตนเองและประเทศชาติไปสู่หายนะในที่สุด

ผู้นำและนักวิชาการของเยอรมนีตะวันตกจึงได้ใช้บทเรียนในสมัยอิตเลอร์ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นมา โดยตัดสินใจที่จะใช้ ระบบรัฐสภาต่อไป แต่ได้แก้ไขจุดอ่อนของระบบรัฐสภาที่เคยมีในสมัยอิตเลอร์ โดยการทำให้ฝ่ายนิติบัญญัติเป็นอิสระจากรัฐบาล เพื่อให้สภาผู้แทนราษฎรสามารถตรวจสอบถ่วงดุลรัฐบาลได้ ไม่ถูกรัฐบาลใช้พรรคการเมืองมาครอบงำอีกต่อไป ซึ่งประเทศเยอรมนีตะวันตกทำได้สำเร็จ รัฐธรรมนูญนี้ประกาศใช้ในปี ค.ศ. 1949 และทำให้ประเทศเยอรมันไม่เกิดเหตุการณ์ที่มาจาก การเลือกตั้งอีกเลย พร้อมกับมีระบบรัฐสภาที่มีทั้ง เสถียรภาพ และ ประสิทธิภาพ มาจนกระทั่งทุกวันนี้

พร้อม ๆ กับการจัดทำรัฐธรรมนูญที่มีการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างอำนาจ ประเทศเยอรมันตะวันตกได้ดำเนินการให้มี “การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง” เพื่อเปลี่ยนแปลงประชาชนชาวเยอรมันให้เป็น “พลเมือง” โดยปฏิรูประบบการศึกษาให้เป็น “การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง” เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ให้เป็นพลเมืองโดยเริ่มต้นตั้งแต่ชั้นอนุบาล พร้อมกับจัดให้มีการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองให้กับผู้ใหญ่ ทั้งยังได้มีการปฏิรูปสื่อมวลชนทั้งโทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ ให้สามารถเสนอข่าวสารได้โดยเป็นอิสระจากรัฐบาล และส่งเสริมให้พรรคการเมืองรวมถึงองค์กรภาคประชาชนต่าง ๆ ทำหน้าที่ให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการเมืองด้วย (Tevinarumitkun, 2009)

การให้การศึกษาทางการเมืองและการเสริมสร้างความรู้ทางการเมืองที่เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยแก่พลเมืองชาวเยอรมันเพื่อเป็นการอบรมกล่อมเกลากายทางการเมือง (political socialization) ในรูปแบบใหม่ และปลูกฝังจนกระทั่งกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมือง (political culture) ที่เอื้ออำนวยต่อระบอบประชาธิปไตยในที่สุด การให้การศึกษาทางการเมืองดังกล่าวนี้ไม่เพียงแต่เป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลเยอรมนีทุกสมัยเท่านั้น แนวทางปฏิบัติไม่ใช่งานกิจของสถาบันการศึกษา

ตามลำพัง แต่เป็นภารกิจขององค์กรทุกภาคส่วนในสังคม นอกเหนือจากนั้น พรรคการเมืองของเยอรมนียังจัดตั้งมูลนิธิให้เป็นองค์กรสำคัญในการทำหน้าที่ให้การศึกษาทางการเมืองและเสริมสร้างความรู้ทางการเมืองอย่างต่อเนื่องและมีอิสระในการดำเนินการแยกจากพรรคการเมือง โดยมีงบประมาณสนับสนุนที่พอเพียงอีกด้วย

รัฐศาสตร์กับความมั่นคงของการเมืองไทย

การให้การศึกษาในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษาเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยและการเสริมสร้างวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยของประเทศเรายังมีความอ่อนแอเป็นอย่างยิ่ง อันเนื่องมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจของบรรดานักการศึกษาที่มีบทบาทในกระทรวงศึกษาธิการและการสนับสนุนทางด้านนโยบายของรัฐบาลชุดต่าง ๆ ที่ผ่านมา

เราจะเห็นได้ว่าหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนกิตติ กระบวนการเรียนการสอนของคุณครู และนักเรียนกิตติ ตลอดจนการสร้างแบบแผนวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในโรงเรียนกิตติยังไม่ได้รับการปฏิรูปหรือรณรงค์อย่างจริงจัง ทำให้โอกาสในสร้างเด็กและเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่มีความรู้ความเข้าใจในการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยต้องสูญเสียโอกาสไปอย่างน่าเสียดาย

อย่างไรก็ตาม ในโรงเรียนประชาธิปไตยตัวอย่างบางโรงเรียน หรือองค์กรหน่วยงานภาคประชาสังคมบางหน่วยงานได้มองเห็นความสำคัญของการให้การศึกษาทางการเมือง ซึ่งจะขอยกเป็นตัวอย่างการสร้างแบบแผนวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในโรงเรียนหรือองค์กรสถาบันการศึกษาสัก 2-3 ตัวอย่าง (Institute of Policy Studies July issue, 2010) เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการปฏิรูปการเมืองในอนาคต ข้างหน้าที่เรามีแผนการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประเด็นการปฏิรูปที่ 1 การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งจัดทำและนำเสนอโดยคณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองได้แก่

ประการแรก การจัดโปรแกรมการเรียนการสอนประชาธิปไตยในโรงเรียน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับความรู้ทางรัฐศาสตร์ในโรงเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา รวมทั้งการเสริมสร้างจิตสำนึกในการรู้จักเสียสละผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้นหน้าที่และความรับผิดชอบของโรงเรียนคือการสอนอบรมเกี่ยวกับประชาธิปไตยให้นักเรียนเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมดังกล่าวในตัวเด็ก เพื่อเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรู้ความเข้าใจและมีจิตสำนึกในระบอบประชาธิปไตยและสามารถปฏิบัติตนได้ถูกต้องอย่างแท้จริง

โปรแกรมการเรียนการสอนความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย มุ่งเน้นให้นักเรียนมีความรู้และฝึกปฏิบัติจนเกิดเป็นทักษะทางประชาธิปไตย สามารถปฏิบัติตนในสังคมได้อย่างถูกต้องไม่สร้างปัญหาให้เกิดขึ้น โปรแกรมการสอนควรมุ่งเน้นที่กระบวนการ 3 Cs ดังนี้

1. Commitments เป็นเงื่อนไข หรือข้อผูกมัดระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกันตลอดเวลา ดังนั้น การจัดการศึกษาจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้ต้องมีให้เกิดช่องว่างระหว่างชุมชนกับโรงเรียน ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนจึงถือเป็นปัญหาที่ทางโรงเรียนต้องรับผิดชอบร่วมกัน เมื่อใดก็ตามถ้าโรงเรียนกับชุมชนไม่ร่วมมือกันแล้วจะทำให้เกิดช่องว่าง ซึ่งเปรียบเสมือน “divorce between knowledge and social action” ดังที่ จอห์น ดิวอี้ ได้กล่าวไว้

2. Capacity สอนให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเรื่องประชาธิปไตย เป็นพลเมืองดีของสังคม ดังนั้นกิจกรรมที่จัดจึงเป็นการให้นักเรียนเกิดทักษะทางประชาธิปไตยด้วยการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

3. Connection สอนให้นักเรียนเห็นความสัมพันธ์ หรือความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับโรงเรียน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่บุคคลได้ทำสิ่งที่มีคุณค่าให้เกิดประโยชน์แก่สังคมไว้ และบุคคลในชุมชนก็ได้ทำประโยชน์ให้กับโรงเรียน กิจกรรมที่จัดจึงควรมุ่งเน้นให้นักเรียนได้รู้จัก และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ประการที่สอง การจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างกระบวนการอบรมกล่อมเกลாதองการเมืองแบบประชาธิปไตย (political socialization) หรือการเสริมสร้างวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย (way of life) ขึ้นในโรงเรียนนั่นเอง ทั้งนี้จะยกตัวอย่างให้เห็นภาพที่ชัดเจน ได้แก่ การจัดการเลือกตั้งในโรงเรียน อาทิ การจัดการเลือกตั้งประธานนักเรียน และคณะกรรมการสภานักเรียนเพื่อทำหน้าที่แทนสมาชิกนักเรียนทุกคน โดยคุณครูทุกคนต้องมีส่วนช่วยสอนเนื้อหาและกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตย ควรสอดแทรกอย่างสม่ำเสมอในห้องเรียนและนอกห้องเรียน โดยสัมพันธ์กับวิชาที่สอน เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนเข้าใจหลักการประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง หรือการลงประชามติเลือกเมนูอาหารกลางวัน หรือการโหวตลงคะแนนเลือกนักเรียนดีเด่น เป็นต้น

ประการที่สาม สำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนในวิชาต่าง ๆ คุณครูผู้สอนสามารถสอดแทรกวิถีประชาธิปไตยได้ตลอดเวลา ยกตัวอย่างเช่น ในการตอบคำถามของคุณครู คุณครูควรให้สิทธินักเรียนเท่าเทียมกันทุกคน ในการทำกิจกรรมกลุ่มควรให้นักเรียนมีสิทธิจัดกลุ่มกันเองตามเหมาะสม ทั้งนี้ควรอยู่ในดุลพินิจของผู้สอนเป็นกรณีไป และเรื่องที่จะสอนควรตรงกับความต้องการหรือความสนใจของนักเรียนเท่านั้น ทั้งนี้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้คำนึงถึงความเหมาะสมของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ และควรใช้กระบวนการและวิธีการประชาธิปไตยให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ เป็นสำคัญ

บทสรุป (Conclusion)

ทั้งหมดที่ยกเป็นตัวอย่างนี้เพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญของวิชาการทางรัฐศาสตร์ ในด้านการให้การศึกษามหาวิทยาลัยและการเสริมสร้างความรู้ทางการเมืองแก่พลเมืองทั้งในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษาที่มีความจำเป็นต้องทำควบคู่กันไป เพราะในระบบการศึกษามุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายที่เด็กและเยาวชน ส่วนนอกระบบการศึกษามุ่งกลุ่มเป้าหมายทั้งเด็ก เยาวชนและประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ก็จะช่วยในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปพร้อม ๆ กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะนำไปสู่การเสริมสร้างวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยและความเข้าใจในหลักการ กระบวนการ ตลอดจนพฤติกรรมภายใต้ระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในที่สุด ทั้งนี้หากเราสามารถเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมืองให้แก่เยาวชนของเราตั้งแต่เด็ก ๆ โอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการเสริมสร้างความมั่นคงหรือเสถียรภาพของการเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตยก็ย่อมมีมากขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน

ข้อเสนอในทางปฏิบัติเพื่อการลงหลักปักฐานทั้งในแง่ของระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยและในแง่ของวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรม การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ กระบวนการอบรมกล่อมเกล่า และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในสังคมไทยจะเกิดขึ้นได้ ประการแรก มีความจำเป็นต้องวางพื้นฐานทางด้านการศึกษามหาวิทยาลัย โดยเฉพาะในด้านเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้นักเรียน ตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา จนถึงอุดมศึกษา ประการที่สอง ในระดับอุดมศึกษา ต้องเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ตลอดทั้งแนวทางปฏิบัติทั้งในรูปของเนื้อหาสาระและกิจกรรมทางด้านรัฐศาสตร์ แก่นิสิตนักศึกษาทุกคณะวิชา ไม่ใช้การเสริมสร้างเฉพาะนิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในคณะรัฐศาสตร์เท่านั้น ประการที่สาม ต้องมีการปฏิรูปหลักสูตร การเรียนการสอน และกระบวนการศึกษาอบรม ในโรงเรียนเตรียมทหาร นักเรียนนายร้อยตำรวจ นักเรียนนายร้อยจ.ปร. เพื่อกระบวนการอบรมกล่อมเกล่าและการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย รวมทั้งการสลับสับเปลี่ยนระหว่างการศึกษาในโรงเรียนดังกล่าวกับมหาวิทยาลัย หรือการศึกษาร่วมกันระหว่างนักศึกษาทางด้านความมั่นคงกับนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเพื่อให้เกิดกระบวนการของการผสมผสานวัฒนธรรมทางการเมือง ตั้งแต่ในระดับอุดมศึกษา ประการที่สี่ จะต้องมีการปฏิรูปวงการสื่อสารมวลชน โดยจะต้องมีการกำหนดเนื้อหาสาระ ตลอดทั้งกระบวนการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยแก่สาธารณชน ในสื่อสารมวลชนทุกประเภท ในสัดส่วนที่มีความเหมาะสม และประการที่ห้า ในการจัดหลักสูตรการศึกษาอบรมทุกหลักสูตรของทุกองค์กร ทั้งองค์กรภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม จะต้องมีการสอดแทรกเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย

เอกสารอ้างอิง (References)

- ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ Frohlich, Jorg M. (2533). การศึกษาทางการเมือง : แนวคิดและวิธีการจัดการเอกสารโรเนียว มกราคม 2533.
- ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์. (2545). การศึกษารัฐศาสตร์แนวทางจิตวิทยาการเมือง. ในเอกสารการสอนชุดวิชาหลัก และวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ หน่วยที่ 8 สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- ปริญญญา เทวินภูมิตรกุล. (2009). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education) : พัฒนาการเมืองไทยโดยสร้างประชาธิปไตยที่ “คน”. ออนไลน์. แหล่งที่มา <http://m.se-ed.com>product>detail> สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2561.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญพัฒน์.
- มนัส สุวรรณ, กังสดาล กนกหงส์ และสุรสิงห์ แสงโสด. (2559). รูปแบบการให้การศึกษาทางการเมืองเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง(Civic Education) ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข : ศึกษากรณีจังหวัดเชียงใหม่. รายงานการวิจัย กองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า.
- มูลนิธิการพัฒนาเมืองและชนบทไทย โดยกิจจุฑา เกียวราส และคณะ. (2559). การศึกษารูปแบบการให้การศึกษาทางการเมืองเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง(Civic Education) ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข. รายงานวิจัย กองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า
- สถาบันนโยบายศึกษา ฉบับประจำเดือนกรกฎาคม. (2553). การปฏิรูปการเมือง-การกระจายอำนาจ. จัดพิมพ์โดยวารสารรายเดือน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เอดิสันโปรดักส์ บางเขน.
- สุกิจ เจริญรัตน์กุล. (2530). วิเคราะห์การเมือง สรุปแนวคิดของสิบนักวิชาการอเมริกัน. กรุงเทพฯ โอเดียนสโตร์.

Translated Thai References

- Almond, Gabreil A. and Verba, Sidney. (1963). **The Civic Culture**. (Boston : Little, Brown and Company.
- Britanica Concise Encyclopedia**. (2002). Cicago : Encyclopaedia Britannica.
- Charoenratanakun, S. (1987). **Political Analysis Summarizing the Concept of Ten American Scholars**. Bangkok: Odean Store. [In Thai]

- Hahn, Carole L. (1999). Challenges to Civic Education in the United State. **Civic Education across Countries: Twenty-four National Case Studies from the IEA Civic Education Project**. Delft : Eburon Publishers.
- Institute of Policy Studies July issue. (2010). Political reform - Decentralization. **Monthly Newsletter**. Bangkok: Edison Publishing House, Bangkokhen. [In Thai]
- Lipset, Seymour Martin. (1963). **Political Man**. Garden City, New York: Doubleday and Company.
- Matto, Elizabeth C., McCartney, Allison Rios Millett., Bennion, Elizabeth A., Simpson, Dick. (2017). **Teaching Civic Engagement Across the Disciplines**. By The American Political Science Association.
- Merriam, Charles E. (1970). **New Aspects of Politics**. (Third edition). Chicago : The University of Chicago Press.
- Office of the Royal Society. (2002). **Office of the Royal Society Dictionary, 1982**. Bangkok : Charoen Phat. [In Thai]
- Reichenbach, Roland. (1999). Postmodern Knowledge, Modern Beliefs, and the Curriculum. **Education Philosophy and Theory, 31 (2)**. Wiley Online Library. <https://online.library.wiley.com/doi/abs>.
- Samudavanij, C. and Frohlich, Jorg M. (1990). **Political Studies: Concepts and Management Methods**. Duplicate Documents, January 1990. [In Thai]
- Sinsawat, N. (2002). **A Study of Political Science According to Political Psychology Guidelines**. In the Course Set Principles and Methods of Political Science Study, Unit 8, Political Science, Sukhothai Thammathirat Open University. (17th). Bangkok: Chuan Pim Printing. [In Thai]
- Suwan, M., Kanokhong, K. and Saengsod, S. (2016). **Political Education Model for Citizenship in a democratic form of government with the King as Head of State: A Case Study of Chiang Mai Province**. Research Report Citizens Political Development Fund Office of the Political Development Council King Prajadhipok's Institute. [In Thai]
- Tevinarumitkun, P. (2009). **Civic Education : Developing Thai politics by creating democracy that "people"**. [Online]. Sources: <http://m.se-ed.com/product/detail> (20 April 2018). [In Thai]

Thai Urban and Rural Development Foundation by Kitthachet Kraiwas et al. (2016). **A Study form of Political Education for Citizenship in a democratic form of government with the King as Head of State.** Research Report Citizens Political Development Fund Office of the Political Development Council King Prajadhipok's Institute. [In Thai] [In Thai]

การปรับตัวของผู้ค้าตลาดสดอีสาน ช่วงทศวรรษ 2500-ปัจจุบัน Isaan Fresh-food Market Petty Traders' Adaptation to New Competitive Situation from the 2500's to Present

สุวิทย์ อีรศาสวัต¹

Suwit Theerasasawat¹

Received : September 13, 2019; Revised : November 15, 2019; Accepted : November 18, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

ในช่วง 6 ทศวรรษที่ผ่านมา ตลาดสดในภาคอีสานได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว เป็นผลจากการเพิ่มขึ้นของประชากรเมือง แต่ปลายทศวรรษที่ 2530 เป็นต้นมา ได้เกิดห้าง hypermarket ในเมืองใหญ่ และขยายไปทุกเมืองในภาคอีสาน ตามมาด้วยตลาดนัด ทำให้ผู้ค้าในตลาดสดต้องปรับตัว ด้วยการเปลี่ยนเวลาขาย ยึดอายุสินค้าด้วยการแปรรูปสินค้า แปรรูปสินค้าเพื่อสะดวกสำหรับปรุงอาหาร เปลี่ยนบรรจุภัณฑ์และการใช้ป้ายไว้นิโฆษณาสินค้าของตน ทั้งหมดก็เพื่อดึงลูกค้าของตนเองไว้ แสดงให้เห็นว่า อำนาจของผู้ซื้อในตลาดทุนนิยมเสรี มีมากเพียงใด

คำสำคัญ (Keywords) : ตลาดสด, ผู้ค้ารายย่อย, การปรับตัวของผู้ค้า, เศรษฐกิจอีสาน

Abstract

The number of Fresh-food markets in Isaan had increased greatly during the past six decades owing to the increase in population of the region. On the other hand, there also had been the emergence of hypermarkets, first in the larger towns since the 2530's, and gradually expanded into almost every town in Isaan. A lot of shoppers have found it more convenient in terms of time saving to shop at the hypermarkets where they can find practically almost every things they need for daily life. The situation was worsened further by the increased number of flea markets

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น; Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand; e-mail : suwit1948@gmail.com

where people can buy anything from fresh fruit and vegetables to household products. To cope with this change in the shopping trend the petty traders have resorted to adapting new tactics of changing their selling times, preserving their goods through transfiguration, transfiguration of produces for easy cooking, packaging changes and the use of vinyl banners to publicize their goods. All of these endeavors by the petty traders are aimed at holding back their clientele. The episode clearly demonstrates how great the buying power of the buyers in the free capitalist market is.

Keywords : Flea Market, Petty Traders, Traders' Adaptation, Isaan Economy

บทนำ (Introduction)

ตลาดสดในประเทศไทยเป็นสถาบันทางเศรษฐกิจที่ใหญ่มากทั้งประเทศมีตลาดสด 6019 แห่ง กระจายอยู่เกือบทุกเทศบาล และบาง อบต. มีเงินหมุนเวียนในตลาดปีละประมาณตลาดละ 242 ล้านบาทหรือถ้าประมาณทั้งประเทศมีราว ๆ 1.464 ล้านบาท หรือประมาณ 9.48% ของ GDP มีผู้ค้าอยู่ในตลาดทั่วประเทศ 1,016,064 คน (Theerasasawat et al., 2019 : 222) แต่ในทศวรรษ 2530 เริ่มมีห้างค้าปลีกขนาดใหญ่ข้ามชาติ ซึ่งเป็นระบบหนึ่งของ Modern trade ได้เข้ามาตั้งห้างในเมืองไทย และขยายตัวอย่างรวดเร็ว เนื่องจากประเทศไทยไม่มีกฎหมายควบคุมการตั้งห้างขนาดใหญ่ ผลที่ตามมาคือในช่วงปี 2542-2545 มีร้านค้าย่อยจาก 500,000 ร้าน ลดเหลือ 375,000 ร้าน ลดลงไป 125,000 ร้านในระยะเวลาเพียง 4 ปี (Pourpongsakorn et al., 2002 : 135) ผู้ค้ารายย่อยในตลาดสดก็ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของ Modern trade เช่นกัน ในปี 2560 มีห้างขนาดใหญ่ทั้งเทสโก้โลตัส บิ๊กซี แมคโคร เซ็นทรัล โรบินสัน 91 แห่ง และห้างขนาดใหญ่พื้นเมือง 18 แห่ง รวม 109 แห่ง ทั่วทุกจังหวัดในภาคอีสาน (Theerasasawat et al., 2018 : 8) การรุกของห้างขนาดใหญ่ในภาคอีสาน ได้ส่งผลกระทบต่อยอดขายของผู้ค้ารายย่อยทั้งในตลาดตึกแถว ห้างแถว และตลาดสด ในบทความนี้จะนำเสนอถึงการปรับตัวของผู้ค้าในตลาดสดในภาคอีสาน โดยจะเริ่มตั้งแต่ช่วงที่ตลาดสดขยายตัวในสมัยสงครามเวียดนาม มาจนถึงปัจจุบัน

การปรับตัวด้วยการเปลี่ยนแปลงเวลาขาย

ตลาดสดในเมืองใหญ่เช่นเมืองขอนแก่น เมืองอุบลราชธานี มีพัฒนาการที่คล้ายกัน กล่าวคือ มี 3 ช่วง ช่วงที่ 1 ช่วงต้นหรือช่วงกำเนิดตลาด (Original period) (ก่อนปี 2506) เป็นช่วงที่ตลาดมีขนาดเล็กมาก เพราะประชากรน้อย ตลาดเทศบาลจึงให้บริการแต่ภาคเช้า ประมาณตี 5 เศษ จนราว 8.00 น. ตลาดก็เริ่มวาย ช่วงที่ 2 ช่วงรุ่งเรือง (Booming Period) (2506-2536) เป็นช่วงที่ตลาดสดขยายตัวอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลจากการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากร ซึ่งเป็นผลมาจากการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ มีการเพิ่มบุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุข การรณรงค์ฉีดวัคซีนป้องกันโรคโปลิโอ ไก่กรน บาดทะยัก หวัดเยอรมัน การฉีดดีทีทีปราบยุง การตั้งศูนย์ปราบวัณโรคและโรคเรื้อน การประกาศตั้งขอนแก่นเป็นเมืองหลวงของภาคอีสาน การตั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่นในปี 2507 การเปิดใช้เขื่อนอุบลรัตน์ในปี 2509 นอกจากนี้สงครามเวียดนามที่รัฐบาลไทยได้เข้าร่วมกับสหรัฐในปี 2506 – 2518 ส่งผลให้เมืองที่มีฐานทัพอเมริกัน เช่น ขอนแก่น อุบลราชธานี อุตรธานี นครราชสีมา คึกคัก เพราะมีทหารอเมริกันหลายคนเข้ามาประจำการ มีคนไทยเป็นจำนวนมากเข้าไปทำงานในฐานทัพดังกล่าวและเมืองที่มีฐานทัพ เวลาที่ผู้ค้าในตลาดสดแต่เดิมเพียงภาคเช้าก็ขยายเป็นให้บริการทั้งวัน (Theerasasawat et al., 2018 : 112-113)

ตลาดสด ในช่วงที่ 3 คือ ช่วงซบเซา (Downturn Period) (2537-ปัจจุบัน) สาเหตุที่ตลาดสดในเมืองใหญ่ซบเซามีสาเหตุสำคัญ 5 ประการ คือ (1) ปัญหาที่จอดรถ เนื่องจากจำนวนรถยนต์และรถจักรยานยนต์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่น ในเมืองขอนแก่นใน ปี 2503 มีรถสองแถวเพียง 1 คัน ในปี 2538 เพิ่มขึ้นเป็น 870 คัน ในปี 2557 เพิ่มขึ้นเป็น 1277 คัน ส่วนรถยนต์ทุกชนิดในจังหวัดขอนแก่น ในปี 2521 มี 14,211 คัน ในปี 2543 เพิ่มขึ้นเป็น 117,909 คัน รถจักรยานยนต์ 235,455 คัน National Statistical Office (2011 : 187) เนื่องจากตลาดสดที่มีอยู่มีได้ออกแบบให้มีที่จอดรถยนต์มากพอ ผู้ไปใช้บริการตลาดสดจึงไม่มีที่จอดรถ (2) การเกิดขึ้นของห้าง hypermarket 3 ห้างในปี 2537 ที่เมืองขอนแก่น คือ ห้างเทสโก้โลตัส ห้างบิ๊กซี และห้างแม็คโคร ซึ่งปีที่จอดรถพอเพียง มีสินค้านานาชนิดให้เลือก มีอากาศเย็นสบายจากเครื่องปรับอากาศ ได้ดึงลูกค้าจากตลาดสดไปเป็นจำนวนมาก (3) การเกิดขึ้นของตลาดนัดทั้งในตัวเมือง ขานเมือง และตัวอำเภอได้ดึงลูกค้าจากตลาดสดไปเป็นจำนวนมาก (4) การเกิดขึ้นของร้านสะดวกซื้อ เป็นร้านเซเว่น (ร้านแรกในขอนแก่น ตั้งในปี 2535 ร้านแฟมิลีมาร์ต ร้านมินิบิ๊กซี (เกิดขึ้นในขอนแก่นในปี 2560) และร้านโลตัส เอ็กซ์เพรส ซึ่งร้านเหล่านี้เปิดบริการ 24 ชม. ก็ได้ช่วงชิงลูกค้าจากตลาดสดโดยเฉพาะร้านที่ขายของโชห่วย ของใช้ในบ้านถูกกระหนาบมาก ผลการวิจัยของผู้เขียนและคณะใน 12 ตลาดสด ของ 4 จังหวัด คือ ขอนแก่น นครพนม สุรินทร์ และ อุบลราชธานี จากการสอบถามผู้ค้า 734 คน ในตลาดสด

ดังกล่าว พบว่า ห้างสรรพสินค้าได้ส่งผลกระทบต่อยอดขายของตลาดสด ร้อยละ 33.3, 34.5 และ 43.1 ของผู้ค้าในตลาดสดที่สัมภาษณ์ทั้งหมด แตกต่างกันบ้างตามระยะทางจากตลาดสดถึงศาลากลางจังหวัด ตลาดนัดส่งผลกระทบต่อตลาดสด ร้อยละ 41.5, 28.2 และ 49.6 ส่วนร้านสะดวกซื้อส่งผลกระทบต่อห้างสรรพสินค้า และตลาดนัด (5) เป็นผลจากวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่เปลี่ยนไปมากกล่าวคือ พักอยู่นอกเมืองใหญ่ เพราะที่พักในเมืองใหญ่ราคาแพง แต่ที่ทำงานอยู่ในตัวเมือง ตอนเช้าต้องรีบมาทำงานให้ทัน 8 โมง ตอนเย็นกว่าจะเลิกงานก็ 16.30 หรือ 17.00 น. ต้องรีบกลับที่พัก จึงไม่มีเวลาทำกับข้าว อีกประการหนึ่ง คนรุ่นใหม่มีครอบครัวขนาดเล็กเพียง พ่อ – แม่ – ลูก 3 คน จะทำกับข้าวสักอย่าง ต้องเสียเงินเกิน 100 บาท จึงจะได้กับข้าว 1 อย่าง แต่ถ้าซื้อกับข้าวสำเร็จรูปส่วนมากขายถูกลง 20-30 บาท เงิน 100 บาทซื้อได้ 3-4 อย่าง และใช้เวลานิดเดียวในการเดินลงไปซื้อในตลาดเย็นริมทาง

ตารางที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อยอดขายของตลาดสด

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบ	ตลาดสดระยะใกล้		ตลาดสดระยะปานกลาง		ตลาดสดระยะใกล้	
	กระทบ	ไม่กระทบ	กระทบ	ไม่กระทบ	กระทบ	ไม่กระทบ
1. ร้านสะดวกซื้อ	22.6	75.4	17.8	82.2	28.4	71.6
2. ห้างสรรพสินค้า	33.3	66.7	34.5	65.5	43.1	56.9
3. ตลาดนัด	41.5	58.5	28.2	71.8	49.6	50.4

ที่มา : Theerasasawat et al. (2018 : 135)

จากเหตุผล 5 ประการ ดังกล่าวทำให้ตลาดสดเทศบาลมีลูกค้าลดลงจากที่เคยขาย ตลอดทั้งวัน ก็เหลือเวลาขายช่วงเช้าเหมือนตอนช่วงเริ่มต้นเกิดตลาด เพราะลูกค้าส่วนหนึ่งหันไปซื้อในตลาดเย็นที่เกิดขึ้นในชุมชนเมืองแทน เช่นที่ขอนแก่นมีตลาดค้าไฮ ทางทิศตะวันตก ตลาดสำราญทางทิศเหนือ ตลาดหนองใหญ่ และตลาดบึงฉมึ ทางทิศตะวันออก ตลาดโนนทันทางทิศใต้ ตลาดเย็นเหล่านี้เกิดขึ้นประมาณปี 2542 เป็นต้นมา และอยู่ห่างจากตลาดเทศบาลขอนแก่น ราว 3-12 กม.

ปรากฏการณ์ที่กล่าวมาได้เกิดเฉพาะตลาดเทศบาลขอนแก่น แต่ในเมืองอื่น ๆ เช่น อุบลราชธานี ตลาดเทศบาล 3 (ตลาดใหญ่) เปลี่ยนเวลาขายจากทั้งวันเป็นตลาดเช้า ส่วนตอนเย็นคนต้องใช้บริการตลาดเทศบาล 5 ตลาดโด่รุ่งยูบาร์ค หน้ามหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และตลาดโด่รุ่งมิตรสัมพันธ์ ดิดทุ่งศรีเมือง (Theerasasawat et al., 2018 :121-122)

การแปรรูปสินค้าเพื่อยืดอายุสินค้า

สินค้าสำคัญในตลาดสดคือ อาหารสดซึ่งได้แก่ ผักสด ผลไม้ ปลา น้ำจืด ปลาและสัตว์น้ำเค็ม เนื้อไก่ เนื้อหมู เนื้อวัว ตลอดจนอาหารพื้นบ้านตามฤดูกาล เช่น กบ เขียด อึ่ง แะ ฯลฯ ตลอดจนแมลงนานาชนิด สินค้าเหล่านี้มีราคาสูง トラบที่ยังสดหรือยังมีชีวิต พอตายไปมีเวลาขายไม่นาน ถ้าขายไม่ได้ภายใน 3-4 ชั่วโมง หลังจากสัตว์เหล่านี้ตาย คุณภาพของสินค้าเหล่านี้ก็จะลดลงไปเรื่อย ๆ ในที่สุดก็จะขายไม่ได้อาจจะทำให้ขาดทุนในวันนั้น ในสมัยก่อนราว 30 ปีขึ้นไป ปลาที่นำมาขายในตลาดสด เช่น ปลาดุก ปลาช่อน ปลาหมอ แม่ค้ำมักจะซังปลาไว้ในถังน้ำ ซึ่งจะยังสดอยู่ได้อีกหลายวัน แต่พวกปลาเนื้ออ่อน ปลากลาย ปลากด ปลาตะเพียน ปลาสังกะวาด (ปลาช่อน) มักจะตายตั้งแต่ปลดออกจากตาข่ายหรือเบ็ด จึงต้องรีบขาย แต่ถ้าขายไม่ได้ปลาก็จะเน่า ผู้ค้าจึงแก้ปัญหาโดยการแปรรูปปลาเหล่านี้เป็นปลาต้ม ปลาจ่อม ปลาร้า ปลาย่าง ปลาเค็ม แล้วแต่ว่าปลาชนิดใด จะเหมาะกับวิธีการถนอมอาหารแบบไหน ในปัจจุบัน ปลาที่มีขายในตลาดสดทุกแห่ง คือ ปลานิล และปลาตะเพียน ผู้ค้าปลาเหล่านี้ บางคนขายปลาไม่หมด ก็นำปลาที่ตายหรือทำทางจะตายเอาไปทำปลาเผาขายตัวละ 70-130 บาท แล้วแต่นาต ซึ่งถ้าขายเป็นปลาสดจะได้ 70-80 บาท/กก. ซึ่งจะได้ราคาใกล้เคียงกับขายปลาสด (Jim, Srirat, Noi, 2018 : Interview)

ผู้ค้าเนื้อหมูบางคนในหลายตลาดสดที่ผู้เขียนพบ นอกจากขายเนื้อหมูสด แล้วยังแปรรูปเนื้อหมูที่เหลือขายเป็นไส้กรอก กุนเชียง หมูแดดเดียวด้วย แต่บางแผงค้าหมูเหลือจะแช่เย็นเก็บไว้ขายในวันรุ่งขึ้น เพราะการทำไส้กรอก และกุนเชียง ต้องใช้เวลาและขั้นตอนการทำหลายขั้นตอนบางรายจึงยืดอายุสินค้าด้วยการแช่เย็น ซึ่งจะทำให้ความสดของหมูลดไปเล็กน้อย แต่คุณภาพของหมูแช่เย็นในตลาดสด ก็ยังสดกว่าที่ขายในห้างสรรพสินค้า ซึ่งแช่แข็งด้วยอุณหภูมิที่ต่ำกว่าและแช่นาน 5-7 วัน แต่ในตลาดสดแช่แค่ 1 คืน และหมูที่แช่กันเป็นหมูส่วนน้อยเท่ากัน เพราะผู้ค้าจะสั่งชำหมูในปริมาณพอขายในแต่ละวันเท่านั้น หมูส่วนใหญ่จึงขายวันต่อวัน (Sema, Lamyai, Supa, 2018 : Interview)

สำหรับไก่สดก็เช่นกัน ผู้ขายบางรายเห็นว่าไก่สดที่ขายวันนั้นคงจะเหลือแน่ จะนำไก่เหล่านั้นไปหมักกับเครื่องเทศ แล้วนำไปทอดขาย บางรายก็นำไปชุบแป้งและเครื่องปรุง แล้วนำไปทอดขาย ไก่สดที่วางขายในตลาดสดทุกรายจะวางอยู่บนน้ำแข็งอยู่แล้ว เพื่อให้ไก่มีความสดนานที่สุดแต่น้ำแข็งก็ช่วยได้ 3-4 ชม. หลังจากนั้นคุณภาพจะลดลงเรื่อย ๆ ดังนั้นการสั่งไก่มาขายในแต่ละวันต้องให้หมด ในแต่ละวัน ถ้าหากจะเหลือก็เหลือให้น้อยที่สุด เพื่อไม่ต้องแช่แข็ง ซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้คุณภาพของเนื้อไก่ไม่ค่อยดี (Dara, Sanit, Sa-ard, 2018 : Interview)

สำหรับผักสด การถนอมผักให้อยู่นาน ผู้ค้ามักจะใช้น้ำพ่น ด้วยกระป๋องฉีดน้ำรีดผ้า หากขายเหลือ ผู้ค้าบางคนนำไปทำผักตองขาย แต่สำหรับผักกาด และกะหล่ำปลี ซึ่งมีกาบหลายชั้น หากวันแรกขายไม่ได้ วันที่ 2 ก็จะลอกกาบที่เหี่ยวข้าวออก ผักก็จะดูผิวสดใหม่อยู่ แต่บางคนเลี้ยงหมูไว้ 1-2 ตัว ก็นำผักที่เหลือไปเป็นอาหารหมู (On, Poranee, Sa-ngob, 2019 : Interview)

การแปรรูปสินค้าเพื่อความสะดวกของลูกค้าในการประกอบอาหาร

เมื่อ 2 ทศวรรษก่อน หากไปตลาดขายผักสด ก็จะพบผักสดที่คงรูปตามธรรมชาติของมัน เช่น พริกทอง หัวไชโป๊ แครอท พริก กระเทียม ข้าวโพด ถั่วลิสง ก็มีรูปลักษณะเป็นผักที่เก็บมาจากต้น แต่ในทศวรรษหลัง จะพบผู้ค้าผักบางคนนำผักมาหั่นเป็นชิ้น ๆ ให้เล็ก หรือแกะเมล็ดข้าวโพดจากฝัก ถั่วลิสงก็แกะจากฝักและคั่วให้เสร็จ พอที่จะไปทำอาหารได้เลย แล้วใส่ถุงขาย ถุงละ 20 บาท, 30 บาท เคยสัมภาษณ์แม่ค้าหลายคนว่า ผักที่แปรรูป ราคาแพงหรือเท่ากับที่ไม่ได้แปรรูป แม่ค้าตอบว่าราคาเท่ากัน ผู้เขียนจึงซักว่า การแปรรูปทำให้เราเสียเวลา โดยที่ไม่ได้ราคาเพิ่มขึ้น ทำไมจึงต้องแปรรูป แม่ค้าตอบว่า เพื่อความสะดวกของผู้ซื้อ เราจะได้นำไปทำอาหารได้เลย ถ้าเราไม่ทำ แม่ค้าคนอื่นเขาทำ เราก็จะขายไม่ได้ (Porn, Srong, Rerk, 2019 : Interview) นี่คือหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าในตลาดเสรีผู้ซื้อมีอำนาจต่อรองสูง ผู้ขายต้องเอาใจ หากผู้ขายไม่เอาใจลูกค้า ก็อาจจะเสียลูกค้าไปได้ แม้กระทั่งปูทะเล ก็มีแม่ค้าบางรายแกะเนื้อปูใส่ถุง เอาไว้ให้ลูกค้า ที่ซื้อเอาไปทำอาหารขายหรือเอาไปทำกับข้าว (Chaluy, 2019 : Interview),

อนึ่ง เครื่องปรุงต้มยำ ในสมัยก่อน ผู้ซื้อต้องไปซื้อตะไคร้ ใบมะกรูด ข่า สะระแหน่ ที่ละอย่างบางทีก็ต้องเดินหาหลายแผง แต่ในช่วงทศวรรษหลัง ผู้ค้านำเครื่องปรุงต้มยำเหล่านี้ทั้ง 4 ชนิดมาจัดเป็นชุด ชุดละ 10 บาท ซึ่งสะดวกและถูกกว่าการต้องไปซื้อเครื่องปรุง 4 ชนิดชนิดละ 10 บาท ต้องใช้เงินถึง 40 บาท จึงจะได้เครื่องปรุงต้มยำครบ วิธีนี้จึงให้ความสะดวก และประหยัดแก่ผู้ซื้อด้วย

สำหรับเนื้อหมูในแผงขายหมู เมื่อ 3 ทศวรรษขึ้นไป จะมีแค่หมูเนื้อแดง หมูสามชั้น มันหมู แต่ในช่วง 2 ทศวรรษหลัง ชิ้นส่วนของหมูจะถูกแยกเป็น 11 ชนิด คือ หมูเนื้อแดง เล้ง (กระดูกก้นกบหมู) หมูบด ซีโครงอ่อน ซีโครงสไลด์ สันใน สันคอ สันนอก สามชั้น ตับ ใส่อ่อน และเลือด ในขณะที่ไก่ เมื่อ 3 ทศวรรษก่อน มีทั้งไก่เป็นๆไก่ที่ถูกฆ่าถอนขนแล้ว ต่อมาก็มีการชำแหละขายเป็นส่วน ๆ เช่น หน้าอก น่อง ปีก ตีน สะโพก สันใน ไช้โครงไก่ ตีนไก่ ยังมี 2 ชนิดคือ ชนิดที่ยังมีกระดูกกลับชนิดที่ไม่มีกระดูก คนซื้อนำไปทำยำตีนไก่ (Klod, Anong, Roong, 2019 : Interview)

ภาพที่ 1 การแปรรูปสินค้า

การเปลี่ยนบรรจภัณฑ์เพื่อความสะดวกของผู้ซื้อ

เมื่อ 6 ทศวรรษก่อน เวลาผู้เขียนไปซื้อเนื้อหมูในตลาดสดผู้ขาย (ส่วนมากเป็นคนจีน) จะหั่นเนื้อหมูซึ่งก็โลแล้ววางบนใบตอง เอาเชือกกล้วยมัดตรงกลาง ส่งให้ผู้เขียนหิ้วกลับบ้าน แต่ถ้าเป็นพลาสติกผู้ขายจะเอาเชือกกล้วยร้อยตรงเหงือกปลา มัดส่งให้ผู้ซื้อหิ้วกลับบ้าน สินค้าอื่น ๆ ที่เป็นของแห้งเช่น ผักก็ใช้เชือกกล้วยมัดตรงกลางหิ้วกลับบ้านเช่นกัน หากเป็นสินค้าที่เป็นน้ำ เช่น กวยเตี๋ยว เย็นตาโฟ กาแฟ โอเลี้ยง น้ำเต้าหู้ กระเทียมดอง มะนาวดอง ฯลฯ ผู้ขายจะเอาสินค้าดังกล่าวใส่กระป๋องนม ตรงฝามีรูร้อยเชือกกล้วยหิ้วกลับบ้าน ถ้าเป็นกับข้าวผู้ซื้อต้องนำปิ่นโตใส่กับข้าวที่ซื้อกลับบ้าน นั่นเป็นสมัยที่ยังไม่มีถุงพลาสติก ต่อมาเมื่อมีบริการใช้ถุงพลาสติก เชือกกล้วย กระป๋องนม ก็เลิกใช้ใส่ของจากตลาดสดในเวลาอันรวดเร็ว

ในทศวรรษที่ผ่านมา มีการใช้กล่องโฟมใส่อาหารแห่งในตลาดสด ทำให้ผู้ซื้อสะดวกขึ้นเวลาทานของในกล่องดีกว่าทานในถุงพลาสติก สำหรับสินค้าที่เป็นน้ำในตลาดสด ขณะนี้ผู้ขายเริ่มนำกระป๋องพลาสติกใส่สูง 13.5 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลาง 8.5 ซม. มีฝาปิดมาใช้ใส่อาหารไม่เพียงแต่อาหารจำพวกเครื่องดื่ม เช่น กาแฟ ชา น้ำผลไม้ปั่น แต่มีการใช้กระป๋องพลาสติกสูง 6 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลาง 8.5 สำหรับใส่ขนมที่เป็นน้ำแม้ว่าต้นทุนจะสูงกว่าถุงพลาสติกมาก (กระป๋องพลาสติกสูง 6 ซม. ใบละ 2 บาท พร้อมซ้อนแต่ถุงพลาสติก ใบละ 12 สต.) แต่เพื่อความสะดวกของลูกค้าเวลาตกกระทบจาน ผู้ค้าขนมจึงต้องเปลี่ยนจากใช้ถุงพลาสติกมาเป็นกระป๋องพลาสติกซึ่งมีซ้อนพลาสติกแถมให้ด้วย โดยขายในราคาเท่ากับที่ใส่ถุงพลาสติก เมื่อผู้ขายคนหนึ่งใช้กระป๋องพลาสติกใส่ผู้ขายคนอื่น ๆ ก็กลัวจะเสียลูกค้า จึงพากันใช้กระป๋องพลาสติกใส่ ใส่ขนมทั้งตลาดสด

ภาพที่ 2 การเปลี่ยนบรรจุภัณฑ์

อาหารแห่งจำนวนหนึ่ง เช่น เค้ก ขนมไทยก็มีการบรรจุด้วยกล่องพลาสติกใส ซึ่งมีขนาดพอดีชิ้น เค้ก 1 ชิ้น หรือขนมไทย 1 ชิ้น ผู้บริโภคสามารถเปิดกล่องเอาชิ้นตักทานได้เลย อาหารแห่งเหล่านี้เมื่อ 10 ปีก่อนใช้ใบตองห่อ เดิมนั้นน้ำพริกเผา แจ่วบอง น้ำพริกหนุ่ม ก็บรรจุกล่องพลาสติกใส เหลี่ยมก็มีทุกกล่องมีฝาปิดมิดชิดเปิดปิดง่าย

การใช้ป้ายไว้นิลโฆษณาร้านและสินค้า

เมื่อก่อนแผงขายของ รถเข็นขายสินค้าต่าง ๆ รถกระบะ ไม่มีป้ายไว้นิล จะมีป้ายเฉพาะหน้าร้านตามห้องแถว และตึกแถว แต่ในทศวรรษหลัง มีเครื่องปริ้นเตอร์มาใช้บริการ ปริ้นป้ายไว้นิลโฆษณาได้รวดเร็ว สวยงาม ราคาถูกแพงขึ้นอยู่กับขนาดที่ปริ้น จึงมีผู้ค้ารายย่อยไปจ้างร้านที่รับจ้างปริ้นป้ายแบบนี้ จะให้ทางร้านปริ้นออกแบบให้ก็ได้ หรือผู้จ้างออกแบบให้ก็ได้ ป้ายโฆษณาเหล่านี้ อาจแบ่งได้ 2 ลักษณะ ลักษณะแรก บอกชื่อร้าน ซึ่งมักจะบอกว่าขายอะไรด้วย ลักษณะที่ 2 ยังบอก

ราคาสินค้า และบางที่ก็บอกเบอร์โทรศัพท์มือถือ ให้ติดต่อถ้าจะสั่งมาก ๆ ซึ่งการโฆษณาดังกล่าวทำให้ผู้ซื้อตัดสินใจได้ง่ายว่าจะซื้อหรือไม่ หรือบางที่ผู้ซื้อยังไม่มีความคิดว่าจะซื้ออะไร แต่พอเห็นป้ายโฆษณาก็ตัดสินใจซื้อได้เลย ปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นแผงในตลาดสด หรือรถเข็นของ ผู้ค้าในตลาดสดหรือผู้ค้าเร่ ก็มักจะมีป้ายไว้นิล นี่คือการปรับตัวของผู้ค้ารายย่อยที่เห็นได้ชัดในทศวรรษหลัง

ภาพที่ 3 การใช้ป้ายไว้นิลโฆษณาร้านและสินค้า

บทสรุป (Conclusion)

ในช่วง 6 ทศวรรษที่ผ่านมา เศรษฐกิจอีสานเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ประชากรอีสานเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาด้านการแพทย์ และสาธารณสุข ส่งผลให้ประชากรในตัวเมืองเพิ่มขึ้น ตลาดสดจึงขยายตัวอย่างรวดเร็ว ต่อมาในปลายทศวรรษ 2530 แรกเกิดห้าง Hypermarket ขึ้นในเมืองใหญ่ของภาคและกระจายไปทุกจังหวัด ตามมาด้วยตลาดนัดที่มาเป็นคู่แข่งของตลาดสด ส่งผลให้ผู้ค้าในตลาดสดต้องปรับตัวอย่างมาก ทั้งการแข่งขันกับห้าง Hypermarket และตลาดนัด เพื่อดึงลูกค้าไว้ ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงเวลาขายจากที่เคยขายทั้งวัน ตลาดสดดั้งเดิมก็เปลี่ยนมาขายตอนเช้า ตลาดที่ตั้งใหม่ก็ขายเฉพาะตอนเย็น การยืดอายุสินค้าด้วยการแปรรูปสินค้าเพื่อสะดวกสำหรับปรุงอาหาร การเปลี่ยนบรรจุภัณฑ์ การใช้ป้ายไว้นิลโฆษณาสินค้าของตน การปรับตัวดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงอำนาจของผู้ซื้อในตลาดทุนนิยมเสรี ว่ามีมากเพียงใด ผู้ค้าจะอยู่ได้จะต้องปรับตัวอยู่เสมอ

เอกสารอ้างอิง (References)

- จักรพงษ์ เจือจันทร์. (2556). ตลาดชาวบ้านในราชอาณาจักรไทย ราชอาณาจักรกัมพูชาและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขา ยุทธศาสตร์การพัฒนาภูมิภาค มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- _____. (2561). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง กำเนิดและพัฒนาการของตลาดสดและผู้ค้ารายย่อยในจังหวัดสุรินทร์. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- _____. (2562). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง กำเนิดและพัฒนาการของตลาดสดท้องถิ่นและผู้ค้ารายย่อยในจังหวัดสุรินทร์. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- นิลวดี พรหมพักพิง และคณะ. (2562). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง กำเนิดและพัฒนาการของตลาดสดท้องถิ่นและผู้ค้ารายย่อยในจังหวัดนครพนม. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- _____. (2561). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง กำเนิดและพัฒนาการของตลาดสดและผู้ค้ารายย่อยในเมืองนครพนม. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- บัวพันธ์ พรหมพักพิงและคณะ. (2561). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง กำเนิดและพัฒนาการของตลาดสดและผู้ค้ารายย่อยในจังหวัดขอนแก่น. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- _____. (2562). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง กำเนิดและพัฒนาการของตลาดสดท้องถิ่นและผู้ค้ารายย่อยในจังหวัดขอนแก่น. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- โปลานยี, คาร์ล. (2559). เมื่อโลกพลิกผัน การปฏิวัติอุตสาหกรรมจุดกำเนิดการเมืองและเศรษฐกิจยุคปัจจุบัน แปลโดย พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์ นนทบุรี สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.
- สมศรี ชัยวัฒน์ยา. (2561). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง กำเนิดและพัฒนาการของตลาดสดจังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- _____. (2562). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง กำเนิดและพัฒนาการของตลาดสดท้องถิ่นและผู้ค้ารายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุวิทย์ อิศาศวัต และคณะ. (2558). ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและการเงินอีสาน. ขอนแก่น : ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- _____. (2561). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง กำเนิดและพัฒนาการของตลาดสดและผู้ค้ารายย่อยในภาคอีสาน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุวิทย์ ชีรสอวดี และคณะ. (2562). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง กำเนิดและพัฒนาการของตลาดสดและผู้ค้ารายย่อยในท้องถิ่นอีสาน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

Nipon Pourongsakorn and others. (2002). **Research Report on Retailing Trade of Thailand : Impact of Big Retailing Trader From Foreigns Contacts.** Bangkok : National Research Council of Thailand.

National Statistical Office (2011). **Statistical Yearbook Thailand 2011.** Bangkok : Ministry of Information and Communication Technology.

ผู้ให้สัมภาษณ์ (นามสมมุติ)

กลด : 25 ม.ค. 2562, จิม : 15 กย. 2561, ฉวย : 1 ก.พ. 2562, ดารา : 2 ธ.ค. 2561

น้อย : 1 ก.ย. 2562, พร : 15 มิ.ย. 2562 , ภาณี : 21 ส.ค. 2562 , รุ่ง : 1 ส.ค. 2562

ฤกษ์ : 1 ส.ค. 2562, ลำไย : 2 ธ.ค. 2561 , ศรรัตน์ : 2 ธ.ค. 2561 , สงบ : 21 ส.ค. 2562

สนิท : 22 ธ.ค. 2561, สร : 13 มิ.ย. 2562 , สะอาด : 21 ส.ค. 2561, สุภา : 21 ธ.ค. 2561

เสมา : 14 ก.ย. 2561 , อนุช : 25 ม.ค. 2562 , อร : 21 ธ.ค. 2562

Translated Thai References

Chaivanichaya, S. (2018). **Final Report on The Origin and Evolution of Fresh Market and Petty Traders in Ubobrachathani Province.**Bangkok : Thailand Research Fund. [In Thai]

Chaivanichaya, S. (2019). **Final Report on The Origin and Evolution of Local Market and Petty Traders in Ubobrachathani Province.**Bangkok : Thailand Research Fund. [In Thai]

Juajun, J. (2013). **The Villagers' Market in Kingdom of Thailand, Kingdom of Cambodia and Lao People's Democratic Republic.** Dissertation of Doctor of Philosophy Program in Regional Development Strategies. Surin : Surindra Rajabhat University. [In Thai]

Juajun, J. (2018). **Final Report on The Origin and Evolution of Fresh Market and Petty Traders in Surin.** Bangkok :Thailand Research Fund. [In Thai]

- Juajun, J. (2019). **Final Report on The Origin and Evolution of Local Market and Petty Traders in Surin.** Bangkok :Thailand Research Fund. [In Thai]
- Polanyi, Karl. (2016) **The Great Transformation:The Political and Economic Origins Of Our Time.** Masschachusette,Meacon Press. translated by Pichit Likhitsomboon.Nonthabuei, Fadiugun Press, [In Thai]
- Promphakping, B. (2018). **Final Report on The Origin and Evolution of Fresh Market and Petty Traders in Khonkaen.** Bangkok : Thailand Research Fund. [In Thai]
- Promphakping, B. (2019). **Final Report on The Origin and Evolution of Local Market and Petty Traders in Khonkaen.** Bangkok : Thailand Research Fund. [In Thai]
- Promphakping, N. et al. (2019). **Final Report on The Origin and Evolution of Local Market and Petty Traders in Nakhonphanom.**Bangkok : Thailand Research Fund. [In Thai]
- Promphakping, N. et al.. (2018). **Final Report on The Origin and Evolution of Fresh Market and Petty Traders in Nakhonphanom.** Bangkok : Thailand Research Fund. [In Thai]
- Theerasawat, S. et al.. (2015) **Economic and Finance History of Isaan. Khonkaen.Bank of Thailand: Northeast of Branch office.** [In Thai]
- Theerasawat, S. et al.. (2019). **Final Report on The Origin and Evolution of Fresh Market And Petty Traders in The Local of Northeast of Thailand.** Bangkok : Thailand Research Fund. [In Thai]
- Theerasawat, S. et al..(2018) **Final Report on The Origin and Evolution of Fresh Market and Petty Traders in The Northeast of Thailand.**Bangkok : Thailand Research Fund. [In Thai]

Interviewee (Alias)

Klod : 25 Jan 2019, Jim : 15 Sep 2018, Chaluay : 1 Feb 2019, Dara : 2 Dec 2018 [In Thai]

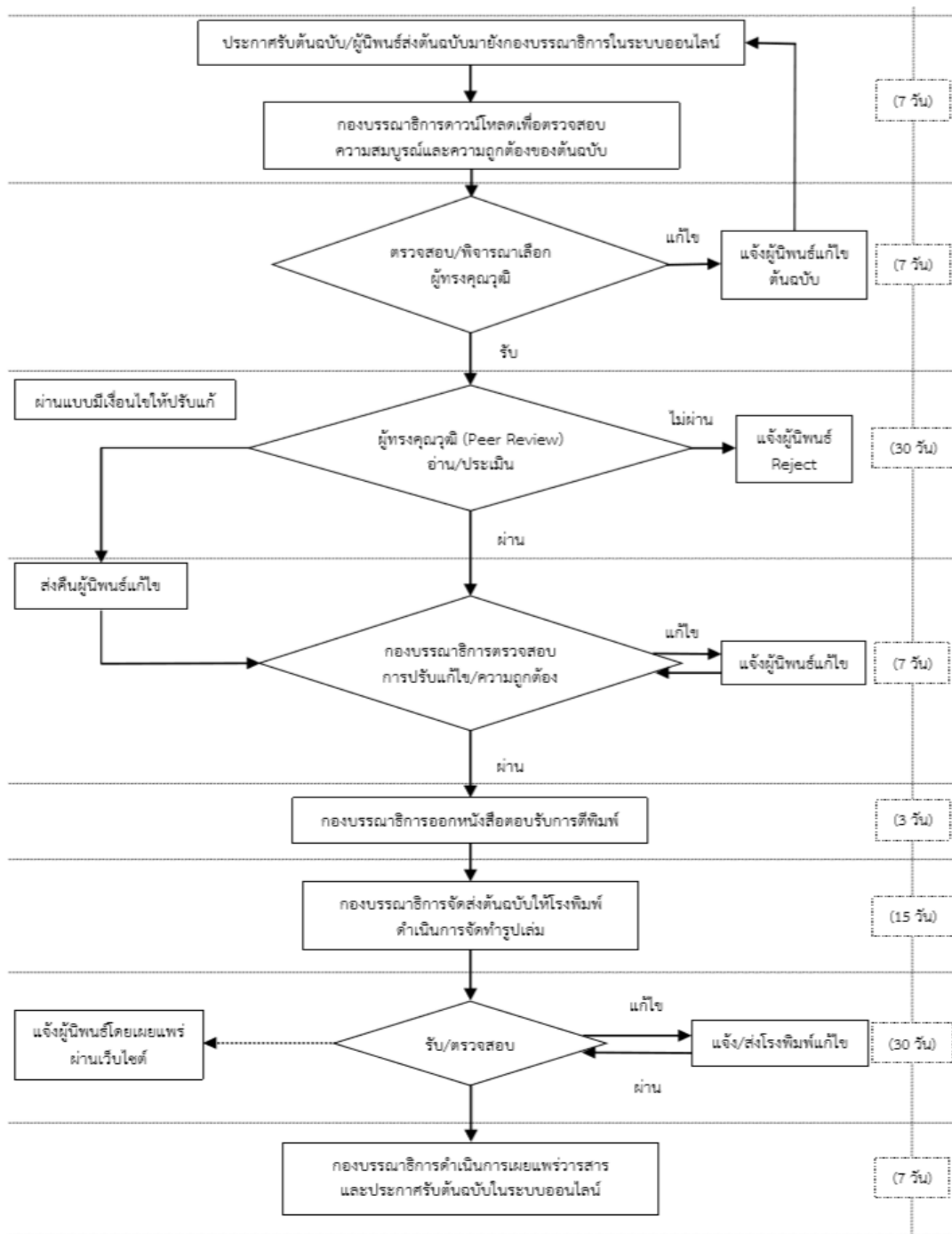
Noi : 1 Sep 2019, Porn : 15 Jun 2019, Poranee : 21 Aug 2019, Roong : 1 Aug 2019 [In Thai]

Rerk : 1 Aug 2019, Lamyai : 2 Dec 2018, Srirat : 2 Dec 2018, Sa-ngob : 21 Aug 2019 [In Thai]

Sanit : 22 Dec 2018, Srong : 13 Jun 2019, Sa-ard : 21 Aug 2018, Supa : 21 Dec 2018 [In Thai]

Sama : 14 Sep 2018, Anong : 25 Jan 2019, On : 21 Dec 2018 [In Thai]

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

หมายเหตุ : ระยะเวลา (จำนวนวัน) ที่ปรากฏในขั้นตอนอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru>

E-mail : jhssrru@srru.ac.th โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369, 082-7553460

หลักเกณฑ์การเสนอบทความและคำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์ เพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

สถานที่ติดต่อ

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ชั้น 1 อาคาร 38
186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369, 082-7553460
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru>
E-mail : jhssrru@srur.ac.th

Office :

Editorial Board, Journal of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University
Dean Office, Faculty of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University
Building 38 1st Floor, 186 Moo 1, Surin – Prasat Rd., Nok Mueang, Muang Surin, Surin,
Thailand 32000
Tel./Fax. (+66) 044-513369, 082-7553460
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru>
E-mail : jhssrru@srur.ac.th

นโยบายและขอบเขตการตีพิมพ์เผยแพร่ (Scope and Publication Policies)

วารสารมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และ
ผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การ
จัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออก
ของปัญหาให้แก่สังคม โดยมีกำหนดเผยแพร่วารสารฉบับปกติ (Regular Issues) ปีละ 2 ฉบับ คือ
ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน) และฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม) สำหรับวารสารฉบับพิเศษ

(Special Issues) นั้น ทางวารสารตีพิมพ์บทความโดยใช้วารสารฉบับปกติตามกำหนดออก แต่มีความพิเศษเนื่องจากเป็นการตีพิมพ์ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ซึ่งเป็นการตีพิมพ์เฉพาะเรื่อง (Themes or Specific Topics) ตามที่มหาวิทยาลัยหรือคณะกำหนด ทั้งนี้ ทางวารสารจะมีการกำหนดเผยแพร่วารสารฉบับเพิ่มเติม (Supplemental Issues) ที่ตีพิมพ์บทความในฉบับที่นอกเหนือจากฉบับปกติตามกำหนดออก เป็นการตีพิมพ์เผยแพร่บทความทางวิชาการตามนโยบายของมหาวิทยาลัยหรือคณะในโอกาสต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ปีละ 1 ฉบับ ซึ่งมีกระบวนการพิจารณาคุณภาพบทความตามหลักเกณฑ์การพิจารณาของวารสารและคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างเข้มข้นเช่นเดียวกันทุกฉบับ

Scope and Publication Policies

The journal has a policy to promote and support lecturers, academicians, students and other interested people to have the opportunity to disseminate academic works and research works in humanities and social sciences and related fields including political science, public administration, law, sociology, economics, social development and education. In addition, the analytical studies presenting the problem solution to society. Regular issue is published in two editions, namely, 1st Issue (January-June) and 2nd Issue (July-December). For special issues, the Journal publishes articles as using regular Issues. But there is special because it is published on various important occasions which are themes or specific topics as specified by the university or faculty. The journal will be published in supplemental issues, which publishes articles in the issue in addition to regular issue. Publication of academic articles is in accordance with the policy of the university or faculty on various occasions, as appropriate, 1 issue per year, which has a process to consider the quality of the articles in accordance with the criteria of the journals and the peer review committee as the same concentration in every issue.

จริยธรรมของการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน (Publication Ethics)

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะ

ส่งบทความนี้ให้กับทางกองบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร จะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร ทั้งนี้ บทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาเสนอขอตีพิมพ์ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์อื่น ๆ หากมีการใช้ตาราง ภาพ หรือแผนภูมิของผู้นิพนธ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อกองบรรณาธิการก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

Publication Ethics

The author should be aware of the importance of preparing the article correctly according to the article's format as the journal determines. In addition, there must be a validation check and proofreading before submitting the article to the editorial boards. However, the preparation of the article correctly according to the requirements of the journal will make the publication faster. In this regard, the editorial boards reserve the right not to consider the article until correcting the requirements of the journal. The original article that has been printed must never be published in any journal or publication before or not in the process of considering proposals for publication in journals or other publications. If using tables, images or charts of other authors that appear in other publications, the author must first ask permission of the copyright owner. The official letter must be presented with the consent of the editorial boards before the article is published.

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ (Consideration and selection of articles)

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน โดยบทความผู้นิพนธ์ภายนอกได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายในและผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกคนละ 1 ท่าน ส่วนบทความผู้นิพนธ์ภายในได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสาร มีความเชี่ยวชาญตรงตามสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ ทั้งนี้จะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณา

บทความไม่ทราบชื่อผู้นิพนธ์บทความและผู้นิพนธ์บทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ
เช่นเดียวกัน (Double-Blind Peer Review)

Consideration and selection of articles

Each article will be considered by the peer review committee from 2 experts. The external author's articles are considered by 1 internal expert and 1 external expert. The internal author's articles are considered by experts from outside agencies that create journals with expertise in relevant fields and received approval from the editorial boards before publication. The form of article consideration will be a Double-Blind Peer Review.

ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ตีพิมพ์บทความ
ประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. บทความวิจัย

รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ เป็นเรื่องที่อยู่ในความ
สนใจทันต่อเหตุการณ์และยุคสมัย ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใด ๆ มาก่อน ควรมีองค์ประกอบดังนี้

1.1 ชื่อเรื่อง (Title) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็น
ภาษาไทยและตามด้วยภาษาอังกฤษ

1.2 ผู้นิพนธ์ (Author) ชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.3 บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.4 คำสำคัญ (Keywords) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำเป็นคำ
สำคัญของเนื้อหา ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา เหมาะสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นหาข้อมูล

1.5 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่อธิบายถึงความเป็นมาและ
ความสำคัญของปัญหา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ทั้งนี้ ควรอ้างอิงเอกสารและงานวิจัยที่มี
ความทันสมัยและความถูกต้องที่เกี่ยวข้องด้วยเพื่อให้มีน้ำหนักและเกิดความน่าเชื่อถือ

1.6 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์และ
เป้าหมายของการวิจัย

1.7 วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods) อธิบายถึงกระบวนการดำเนินการวิจัยอย่างละเอียด และชัดเจน กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษา เช่น ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ขอบเขตการศึกษา วิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้และวิธีการเก็บข้อมูลในการวิจัยมีความเหมาะสมและคุณภาพ รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

1.8 ผลการวิจัย (Research Results) เสนอผลการวิจัยที่ตรงประเด็นตามลำดับขั้นของการวิจัย ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่อง หรือแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิตามความเหมาะสม

1.9 อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion) อภิปรายผลโดยวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการวิจัยให้เข้ากับหลักทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนำข้อค้นพบของงานวิจัยมาอภิปรายเพื่อเชื่อมโยงผลการวิจัยให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาการวิจัย เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

1.10 ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions) ระบุข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1.11 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA (American Psychological Association citation style) ทั้งนี้ การอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ผู้นิพนธ์ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย

2. บทความวิชาการ

หัวข้อและเนื้อหาควรชี้ประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ชัดเจนและมีลำดับเนื้อหาที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจน รวมถึงใช้ทฤษฎีวิเคราะห์และเสนอแนะประเด็นอย่างสมบูรณ์ ควรมีองค์ประกอบดังนี้

2.1 ชื่อเรื่อง (Title) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยและตามด้วยภาษาอังกฤษบรรทัดถัดต่อมา

2.2 ผู้นิพนธ์ (Author) ชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.3 บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.4 คำสำคัญ (Keywords) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำเป็นคำสำคัญของเนื้อหา ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา เหมาะสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นหาข้อมูล

2.5 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนแนะนำและปูพื้นเรื่อง เพื่อให้ผู้อ่านทราบข้อมูลเบื้องต้นของเนื้อหา

2.6 เนื้อหา (Content) เนื้อหาบทความ มีการแบ่งประเด็นเรื่องย่อย ๆ และการจัดเรียงลำดับเป็นไปตามรายละเอียดของเนื้อหา

2.7 บทสรุป (Conclusion) การสรุปเนื้อหาในบทความทั้งหมดออกมาอย่างชัดเจน กระชับ โดยมีการสรุปปิดท้ายเนื้อหาที่น่าสนใจ

2.8 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA (American Psychological Association citation style) ทั้งนี้ การอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ผู้นิพนธ์ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย

3. บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ

บทความที่ทบทวนและรวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือใหม่ วารสารใหม่ และการแนะนำเครื่องมือใหม่ที่น่าสนใจหรือจากผลงานประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิเคราะห์เปรียบเทียบในบทความ ควรมีองค์ประกอบดังนี้

3.1 บทนำ (Introduction) เป็นการกล่าวถึงความเป็นมาที่จะนำไปสู่การนำเสนอเนื้อหาสาระของบทความ

3.2 เนื้อหา (Content) แยกตามประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ครอบคลุม พร้อมการอ้างอิงเอกสารที่เกี่ยวข้อง

3.3 บทสรุป (Conclusion) เป็นการสรุปเนื้อหาในบทความทั้งหมดอย่างชัดเจนและกระชับ

3.4 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA (American Psychological Association citation style) ทั้งนี้ การอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ผู้นิพนธ์ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ต้องส่งบทความผ่านระบบออนไลน์ได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru> และสำเนาหลักฐานการชำระเงินค่าธรรมเนียมมาที่

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ชั้น 1 อาคาร 38

186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000

โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369, 082-7553460

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru>

E-mail : jhssrru@srur.ac.th

รูปแบบบทความและการพิมพ์เนื้อหาบทความ

1. การเตรียมต้นฉบับบทความ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขนาดต้นฉบับ ขนาดหน้ากระดาษ B5 โดยมีการตั้งค่าน้ำกระดาษความกว้าง 7.5 นิ้ว และความสูง 10.5 นิ้ว โดยเว้นระยะห่างระหว่างขอบกระดาษด้านบนและด้านซ้าย 1 นิ้ว ด้านขวาและด้านล่าง 0.5 นิ้ว

1.2 รูปแบบการพิมพ์ เนื้อหาในบทความส่วนแรก จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ คือ ชื่อเรื่อง ชื่อผู้วิจัย บทคัดย่อ คำสำคัญ และเชิงอรรถ อยู่ส่วนหน้าแรก ส่วนที่สอง จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ คือ เนื้อหาบทความที่อยู่ส่วนหน้าที่สองเป็นต้นไป

1.3 ใช้รูปแบบตัวอักษร TH SarabunPSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟต์เวิร์ด

1.4 หัวกระดาษ ประกอบด้วยเลขหน้า ขนาดตัวอักษร 16 ขนิตตัวธรรมดา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านขวาบน

1.5 ชื่อเรื่อง/ชื่อบทความภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 20 ขนิตตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.6 ชื่อผู้นิพนธ์ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ระบุเฉพาะชื่อและนามสกุล ไม่ต้องมีคำนำหน้า เว้น 2 เคาะระหว่างชื่อและนามสกุล ขนาดตัวอักษร 16 ขนิตตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษใต้ชื่อเรื่อง

1.7 เครื่องหมายเลข¹ เขียนไว้บนนามสกุลผู้นิพนธ์ เพื่อระบุสังกัดคณะ หน่วยงาน และ อีเมลของผู้นิพนธ์ เพื่อระบุเชิงอรรถ (Footnote) ไว้ด้านล่างกระดาษ

1.8 เชิงอรรถ (Footnote) ให้เขียนไว้ด้านล่างของส่วนหน้าแรก ที่มีเครื่องหมายเลข¹ กำกับไว้บนนามสกุลผู้นิพนธ์ ให้ระบุสังกัดคณะ หน่วยงาน และอีเมลของผู้นิพนธ์ ขนาดตัวอักษร 14 ชนิด ตัวธรรมดา กรณีที่ผู้นิพนธ์มีสถานภาพเป็นนักศึกษาให้ระบุหลักสูตรที่นักศึกษา กำลังศึกษาอยู่ เช่น นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เป็นต้น ทั้งนี้ การระบุสังกัดคณะ หน่วยงานของผู้นิพนธ์นั้น ผู้นิพนธ์ ต้องระบุทั้งภาษาไทยและแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย

1.9 หัวข้อของบทคัดย่อภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่ง ขิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.10 เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวธรรมดา ให้ จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 7 ตัวอักษรจากขอบกระดาษด้านซ้ายและพิมพ์ให้ขิดขอบทั้งสองด้าน ส่วนเนื้อหาบทความที่อยู่หน้าที่สองเป็นต้นไปให้จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์เช่นกัน ทั้งนี้ ควรมี ความยาวไม่เกิน 350 คำ และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) และคุณค่าหรือการนำไปใช้ประโยชน์

1.11 หัวข้อคำสำคัญ/อังกฤษ ขนาดตัวอักษร 14 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขิดขอบกระดาษ ด้านซ้าย ระบุคำสำคัญที่นำไปใช้เป็นคำค้น คำสำคัญแต่ละคำค้นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ทั้งนี้ ควรมีคำสำคัญ 3-5 คำ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร

1.12 หัวข้อเรื่อง ขนาดตัวอักษร 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.13 หัวข้อย่อ ย ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวธรรมดา ระบุหมายเลขหน้าหัวข้อย่อโดยเรียง ตามลำดับหมายเลข

1.14 จำนวนต้นฉบับ ควรมีความยาวอยู่ระหว่าง 10-12 หน้า โดยนับรวมตาราง รูปภาพ แผนภูมิ และเอกสารอ้างอิง

1.15 การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา (In-text Citation) และการระบุแหล่งที่มา โดยมีรูปแบบ การอ้างอิงแบบนามปี คือ การอ้างอิงเอกสารไว้ส่วนหน้าหรือส่วนหลังของข้อความนั้น ๆ ให้ใช้ ภาษาอังกฤษเท่านั้นทั้งผู้นิพนธ์ที่เป็นชาวไทยและต่างประเทศ โดยระบุเฉพาะนามสกุลผู้นิพนธ์ค้น ด้วยจุลภาค (,) ปีที่พิมพ์ (ค.ศ.) และเลขหน้า ตามรูปแบบดังนี้ Author/(Year of Publication : page) หรือ (Author./Year of Publication : page) เช่น Supsin (2018 : 18) หรือ (Brown, 1997 : 18-22) เป็นต้น

1.16 ตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ กรณีเป็นตารางให้ชื่อตารางอยู่ด้านบน กรณีที่เป็นรูปภาพหรือแผนภูมิ ให้ระบุชื่อรูปภาพหรือแผนภูมิอยู่ด้านล่าง

ตารางที่ 1 รายละเอียดรูปแบบการเตรียมต้นฉบับบทความ

รายละเอียด	ขนาดอักษร	รูปแบบ	ชนิด
ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	20	กึ่งกลาง	ตัวหนา
ชื่อผู้นิพนธ์ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	16	กึ่งกลาง	ตัวหนา
หน่วยงานที่สังกัด (เชิงอรรถ : Footnote) (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	14	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
บทคัดย่อ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	18	ชิดซ้าย	ตัวหนา
คำสำคัญ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	14	ชิดซ้าย	ตัวหนา
หัวข้อหลักตามรูปแบบบทความกำหนดไว้	18	ชิดซ้าย	ตัวหนา
หัวข้อย่อย	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
เนื้อหาตามรูปแบบบทความกำหนดไว้	16	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
เอกสารอ้างอิง (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	18	ชิดซ้าย	ตัวหนา
ตาราง			
ชื่อตาราง (ตารางที่ : จัดไว้บนตาราง)	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
รายละเอียดชื่อตาราง (พิมพ์ต่อจากชื่อตาราง)	16	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
รูปภาพ/แผนภูมิ			
ชื่อรูปภาพ/แผนภูมิ (ภาพ/แผนภูมิที่ : จัดไว้ใต้รูปภาพ/แผนภูมิ)	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
รายละเอียดชื่อรูปภาพ/แผนภูมิ (พิมพ์ต่อจากชื่อรูปภาพ/แผนภูมิ)	16	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา : ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบนามปี โดยใช้เป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น ทั้งผู้นิพนธ์ที่เป็นชาวไทยและต่างประเทศ			
เอกสารอ้างอิง : ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association citation style) โดยการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศ ที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ผู้นิพนธ์ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย			
จำนวนต้นฉบับ : มีความยาวอยู่ระหว่าง 10-12 หน้า			

2. การเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

2.1 การเขียนเอกสารอ้างอิงให้ใช้ตามรูปแบบของ APA (American Psychological Association citation style) โดยการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ผู้นิพนธ์ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย หากผู้นิพนธ์มีมากกว่า 3 คน ให้ใส่ชื่อคนที่ 1 แล้วตามด้วยคำว่า และคณะ หรือ et al. (and others) โดยจัดเรียงตามพยัญชนะ สระ ตามรูปแบบการอ้างอิงตามลำดับก่อนหลังให้ถูกต้อง

2.2 การเรียงลำดับเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ (References) ให้เรียงตามลำดับอักษรของชื่อผู้นิพนธ์ โดยไม่ต้องมีตัวเลขกำกับ ให้เริ่มต้นด้วยรายชื่อเอกสารอ้างอิงภาษาไทยก่อน และต่อด้วยรายชื่อเอกสารอ้างอิงภาษาต่างประเทศ และชื่อผู้นิพนธ์ให้อ้างนามสกุลก่อน โดยเขียนตามรูปแบบเดียวกันกับการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาอังกฤษ

2.3 ในกรณีที่อ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทย ให้แปลเอกสารอ้างอิงนั้นเป็นภาษาอังกฤษเพิ่มเติม และปีพุทธศักราชให้ปรับเป็นปีคริสต์ศักราช โดยนำไปต่อท้ายรายการอ้างอิงข้างต้นภายใต้หัวข้อ Translated Thai References และให้วงเล็บคำว่า [In Thai] ไว้ท้ายเอกสารอ้างอิงด้วย และชื่อผู้นิพนธ์ให้อ้างนามสกุลก่อน โดยเขียนตามรูปแบบเดียวกันกับการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาอังกฤษ

ตัวอย่างลำดับการเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

เอกสารอ้างอิง (References)

จิรายุ ทรัพย์สิน. (2560). **ทฤษฎีการเมือง**. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

วันชัย สุขตาม. (2560). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐศาสตร์**. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

Cook, Robert D. (1995). **Finite Element Modeling for Stress Analysis**. New york : John wiley & sons.

Translated Thai References

Supsin, J. (2017). **Political Theory**. Surin : Surin Rajabhat University. [In Thai]

Suktam, W. (2017). **Introduction to Political Sciences**. Surin : Surin Rajabhat University. [In Thai]

3. รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

3.1 หนังสือ (Book)

ชื่อ/นามสกุลผู้พิมพ์.//(ปีที่พิมพ์)//**ชื่อหนังสือ**./ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี).//เมืองที่พิมพ์:/
สำนักพิมพ์.

Author.//(Year of Publication).//**Title of Book**./Edition of Book./Place of
Publication:/Publisher Name.

ตัวอย่าง

กฤษณา วงษาสันต์. (2542). **วิถีไทย**. กรุงเทพฯ : เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.

Cook, Robert D. (1995). **Finite Element Modeling for Stress Analysis**.
New york : John wiley & sons.

3.2 รายงานทางวิชาการ

ชื่อ/นามสกุลผู้พิมพ์.//(ปีที่พิมพ์)//**ชื่อเรื่อง**./เมืองที่พิมพ์:/หน่วยงานที่เผยแพร่.

Author.//(Year of Publication).//**Title**./Edition of Book./Place of
Publication:/Publisher Name.

ตัวอย่าง

อัคราพร สุขทอง. (2558). **การพัฒนาเทคนิคการสอน "เรียมอันเร" จากภูมิปัญญา
ชาวบ้านสุรินทร์**. สุรินทร์ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสุรินทร์

Hickman, George A. (2010). **The Management of Teaching for Quality
Improvement Chiang Mai Thailand**. Chiang Mai : Chiang Mai
University.

3.3 วิทยานิพนธ์

ชื่อ/นามสกุลผู้พิมพ์.//(ปีที่พิมพ์)//**ชื่อวิทยานิพนธ์**./วิทยานิพนธ์ระดับ/(บัณฑิต,
มหาบัณฑิต, ดุษฎีบัณฑิตให้ระบุลงให้ชัดเจน)//ชื่อสถานศึกษา.

Author.//(Year of Publication).//**Title of Thesis**./Degree of Thesis./
Publisher Name.

ตัวอย่าง

คณินนิตย์ ไสยโสภณ. (2554). **คุณค่าและความเชื่อตำนานนาครที่มีอิทธิพลต่อวิถี
ประชากรกลุ่มชนกลุ่มน้ำแม่โขงในเขตวัฒนธรรมศรีโคตรบูร.** วิทยานิพนธ์ปริญญา
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค (กลุ่มอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

Kaewnimitchai, N. (1996). **An Analysis of College Student
Culture in Thai Higher Education Institutions.** Doctoral Dissertation
Graduate School Chulalongkorn University.

3.4 รายงานการประชุม

ชื่อ/นามสกุลผู้พิมพ์.//ปีพิมพ์.//“ชื่อบทความ”.//ในชื่อรายงานการประชุม.//
วันเดือนปีที่จัด.//เลขหน้า.//สถานที่.//สำนักพิมพ์.

Author.// (Year of Publication).// “Title of Article”.// In Title.//

Date of Publication.// page.// Place of Publication.// Publisher Name.

ตัวอย่าง

วิสูตร อยู่คง (2537). "การฟื้นตัวของป่าชุมชนดงใหญ่". ใน**การบรรยายเรื่องการ
ฟื้นฟูป่าโดยช่วยต้นไม้ให้สืบพันธุ์ตามธรรมชาติ.** วันที่ 11 เมษายน 2537.
หน้า 10-11. กรุงเทพฯ : ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชน.

Sinlarat, P. (1995). "Success and Failure of Faculty Development
in Thai University". In **Preparing Teachers for all the World's
Children : An Era of Transformation Proceedings of
International Conference, Bangkok.** pp. 217-233.
Bangkok : UNICEF.

3.5 วารสาร

ชื่อ/นามสกุลผู้พิมพ์.//ปี,เดือน/วันที่พิมพ์.//“ชื่อบทความ”.//ชื่อวารสาร.//ปีที่พิมพ์
(ฉบับที่พิมพ์).//เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

Author.// (Date of Publication).// “Title of Article”.// **Name of Journal.**// Year
(Volume).// page.

ตัวอย่าง

สารภี วรรณตรง. (2559, มกราคม-มิถุนายน). "ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ ภาคพิสดาร". **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์**. 18(1) : 129-134.

Cooray, V. (1992, July-August). "Horizontal Fields Generated by Return Strokes". **Radio Science**. 27(9) : 529-537.

3.6 หนังสือพิมพ์

ชื่อ/นามสกุลผู้พิมพ์.//(ปี,/เดือน/วันที่พิมพ์).//“ชื่อบทความ”.//ชื่อหนังสือพิมพ์.//
เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

Author.//(Date of Publication).//“Title of Article”.//Name of Newspaper.//
page.

ตัวอย่าง

ปรียา เหล่าวิวัฒน์. (2549, พฤศจิกายน 6). "เกียรติอันภาคภูมิใจ". **กรุงเทพธุรกิจ**.
หน้า 6.

Jewell, Mark. (2006, November 7). "Silent Aircraft' Spreads its Wings".
Bangkok Post. p. B5.

3.7 สื่ออินเทอร์เน็ต

ชื่อ/นามสกุลผู้เผยแพร่.//(ปี).//“ชื่อบทความ”.//[ประเภทสื่อที่เข้าถึง].//เข้าถึงได้จาก:/
แหล่งข้อมูลหรือที่อยู่เว็บไซต์//สืบค้น/วัน/เดือน/ปีที่สืบค้น.

Author.//(Year of Publication).//“Title of Article”.//[Online].//Available:/:
Name of website.//Retrieved/Date of Publication.

ตัวอย่าง

กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์. (2548). "พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์". [ออนไลน์]. เข้าถึงได้
จาก : <http://www.moc.go.th/thai/dbe/ecoco/e-com 3.htm>. สืบค้น
3 กรกฎาคม 2548.

Costello, M. (2002). "Sick of Stocks? Here Are 7 Alternatives. W.". [Online].
Available : [http://momey.cnn.com/2002/07/09/pf/investing/
q_alternatives/index.htm](http://momey.cnn.com/2002/07/09/pf/investing/q_alternatives/index.htm). Retrieved July 11, 2002.

3.8 การสัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์.//(ปี,/เดือน/วันที่).//ตำแหน่ง(ถ้ามี).//สัมภาษณ์.

Name of Interview.//(Date of Publication).//position.//Interview.

ตัวอย่าง

เกษม จันทรแก้ว. (2554, สิงหาคม 1). นายกสภามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
สัมภาษณ์.

Waterworth, Peter. (2003, December 1). Principal lecturer, Deakin
University. Interview.

การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อและการสมัครเป็นสมาชิกวารสารมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ กรุณาติดต่อ

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ชั้น 1 อาคาร 38
186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369, 082-7553460
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru>
E-mail : jhssrru@srur.ac.th

อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ 250 บาท ไม่รวมค่าส่ง

อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 450 บาท

แบบฟอร์ม

การส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้าพเจ้า (นาย/นาง/น.ส.).....
2. วุฒิการศึกษาชั้นสูงสุด.....ตำแหน่งวิชาการ (ถ้ามี).....
3. สถานภาพผู้สมัคร
 - ☐ อาจารย์ในสถาบันการศึกษา (ชื่อสถาบัน)
- โปรแกรม.....คณะ.....
- ☐ บุคคลทั่วไป (ชื่อหน่วยงาน)
4. ขอส่งนิพนธ์ต้นฉบับ (Original Article) ได้แก่
 - ☐ บทความวิจัย เรื่อง
 - ☐ บทความวิชาการ เรื่อง.....
 - ☐ บทความปริทรรศน์ เรื่อง.....
 - ☐ บทความหนังสือ เรื่อง
5. ชื่อผู้สมัครร่วม (ถ้ามี).....
6. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ เลขที่.....ถนน.....
- แขวง/ตำบล.....เขต/อำเภอ.....
- จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
- โทรศัพท์มือถือ.....โทรศัพท์/โทรสาร.....
- E-mail.....
7. สิ่งที่ส่งมาด้วย ☐ แผ่น CD ข้อมูลต้นฉบับ ☐ เอกสารพิมพ์ต้นฉบับทางอีเมล jhssrru@srnu.ac.th
- ☐ เอกสารพิมพ์ต้นฉบับทางออนไลน์ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru>
- ชื่อแฟ้มข้อมูล.....

หมายเหตุ

- กรณีส่งเอกสารต้นฉบับด้วยตัวเอง มีแผ่นซีดีต้นฉบับ 1 ชุด และเอกสารพิมพ์ต้นฉบับ จำนวน 2 ชุด
- กรณีส่งเอกสารพิมพ์ต้นฉบับ ส่งไฟล์ทางอีเมลทางออนไลน์ มีแบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์วารสาร และไฟล์ต้นฉบับ
- ☐ ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อนและไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น

ลงนาม.....ผู้สมัคร

(.....)

วันที่...../...../.....

ใบตอบรับการเป็นสมาชิก
วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

วัน.....เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อ-นามสกุล.....

ที่อยู่ (สามารถติดต่อได้).....

.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

E-mail.....

มีความประสงค์จะขอรับเป็นสมาชิกวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

☐ สมาชิกประเภทรายปี 1 ปี 2 ฉบับ ราคา 450 บาท

☐ จัดซื้อวารสาร เล่มละ 250 บาท ปีที่.....ฉบับที่.....จำนวน.....เล่ม

รวมเป็นเงิน.....บาท

พร้อมนี้ข้าพเจ้าได้ชำระโดย

☐ โอนเงินเข้าบัญชีธนาคารกรุงเทพ สาขา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ชื่อบัญชี วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

เลขที่บัญชี 644-0-48200-5 ประเภทบัญชี สะสมทรัพย์

โปรดนำส่งวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

สถานที่ติดต่อ ☐ ที่บ้าน ☐ ที่ทำงาน

เลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....

ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

E-mail.....

กรุณาส่งหลักฐานการโอนเงินและใบสมัคร

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ชั้น 1 อาคาร 38

186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000

โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369, 082-7553460

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru> E-mail : jhssrru@srur.ac.th

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ชั้น 1 อาคาร 38 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
เลขที่ 186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369, 082-7553460
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssru>
E-mail : jhssru@srru.ac.th

Editorial Board, Journal of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University
Dean's Office, Faculty of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University,
1st floor 38 building, Surin Rajabhat University,
186 moo 1 Surin-Prasart Rd. Nork Muang Sub-District, Muang District,
Surin Province 32000, Thailand.
Tel./Fax. (+66) 44-513369, (+66) 82-7553460
Website: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssru>
E-mail : jhssru@srru.ac.th

